

ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΝ

5-24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

ΑΘΗΝΑΙ



17149

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΕΚ ΤΗΣ ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ

Ἐπὶ τοῦ νόμου περὶ «Διοικήσεως τῆς Ἐκπαιδεύσεως»

Πρὸς τὴν Βουλὴν,

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις σήμερον εἶναι πολυείδης καὶ οἱ διάφοροι κλάδοι αὐτῆς διοικοῦνται ἀνεξαρτήτως ὑπὸ διαφόρων Ὑπουργείων, ἕκαστον τῶν ὁποίων χαράσσει ἰδίαν πολιτικὴν. Τοιοῦτοτρόπως ἐπέρχεται ἔλλειψις ἐνιαίου ρυθμοῦ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς χώρας. Αὐτὸς εἶναι ὁ προφανὴς λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐπιβάλλεται μίᾳ ἀνωτέρᾳ συνάρτησις τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ λειτουργία ἀνωτέρου ὀργανισμοῦ, μελετῶντος καὶ ἐφορεύοντος ἐπὶ τῶν ὅρων, καθ' οὓς συνλετεῖται ἡ διαπαιδαγώγησις τῆς νέας γενεᾶς καὶ προνοοῦντος ὅπως διεξάγεται κατὰ τρόπον καὶ τοὺς σκοποὺς τοῦ Κράτους ἐξυπηρετοῦντα, καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς κοινωνίας προάγοντα. Ἔργον δηλονότι τούτου θὰ εἶναι οὐ μόνον ἡ μελέτη τῶν ἀναγκῶν τοῦ τόπου, τῶν φυσικῶν, γεωγραφικῶν, οἰκονομικῶν, ψυχολογικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας καὶ ἡ συμφώνως πρὸς τὰς ἄνω συνθήκας δημιουργία καὶ ἀνάπτυξις τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνιαία κατεύθυνσις καὶ τὸ ἐνιαῖον πνεῦμα, ὅπερ θὰ διέπῃ τὴν διὰ τῶν κλάδων τούτων ἐπιδιωκομένην μόρφωσιν τῆς νέας γενεᾶς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι ἀσφαλὴς ἡ ἐκ ταύτης προσδοκώμενη σταθερὰ καὶ ἀρμονικὴ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ἐξυπηρέτησις καὶ ἀνύψωσις.

Εὐχῆς ἔργον βεβαίως θὰ ᾔτο ἔάν ὑπὸ τὸ Κέντρον τοῦτο ἐτάσσοντο πᾶσαι αἱ κρατικαὶ ἐκεῖναι ὑπηρεσίαι, δι' ὧν ἐπιτελεῖται ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ γενικὴ μόρφωσις τοῦ λαοῦ, ἔάν κατωρθοῦτο οὐ μόνον ἡ ἐνιαία κατεύθυνσις πάντων τῶν κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνιαία διοίκησις τούτων. Διότι καὶ ἡ στενωπότης ἐπαφῇ καὶ συνεργασίᾳ τῶν διαφόρων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν δὲν

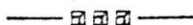
εἶναι δυνατόν νά παράσχη πλήρη τὴν ἐγγύησιν τῆς ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐκτελέσεως τῶν διαγραφομένων ἐνιαίων κατευθύνσεων. Ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς μὲν ἐνιαίας κατευθύνσεως ὀφθαλμοφανεστάτη εἶναι ἡ ἀνάγκη καὶ ἀναμφισβήτητος ἡ ὀρθότης καὶ ἡ ἀλήθεια, τῆς δὲ ἐνιαίας διοικήσεως συζητήσιμος ἡ σκοπιμότης καὶ καταφανεῖς αἱ δυσχερεῖαι, διὰ ταῦτα φρονοῦμεν, ὅτι γενναῖον βῆμα προόδου ἐπιτελοῦμεν καὶ ἐὰν ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν συγκρότησιν Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, ἔργον ἔχοντος τὴν διαγραφὴν, ὡς εἴπομεν, τῆς ἐνιαίας κατευθύνσεως τῶν διαφόρων κλάδων τῆς γενικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως, ἀφήσωμεν δὲ τὴν διοίκησιν αὐτῶν εἰς τὰ ἐπὶ μέρους Ὑπουργεῖα, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ὁποίων σήμερον οὗτοι ὑπάγονται.

Τὸ Ἀνωτάτον Ἐκπαιδευτικὸν τοῦτο Συμβούλιον, οὗ προτείνεται ἡ ἴδρυσις, θὰ εἶναι 40μελὲς καὶ θὰ συγκροτῆται : α') ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν ἐιδικῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπηρεσιῶν τῶν διαφόρων Ὑπουργείων, εἰς ἃ ἤδη ὑπάγονται οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς ἐκπαιδεύσεως, β') ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν Πανεπιστημίων καὶ Ἀνωτάτων Σχολῶν, αἵτινες παρέχουσι τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν, γ') ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν κοινωνικῶν ὀργανισμῶν, ὧν ἡ προαγωγή τὰ μάλιστα ἀσφαλίζεται ἐκ τῆς καταλλήλου καὶ ἀρτίας προπαιδεύσεως τῆς νεολαίας, καὶ δ') ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν ὀργανωμένων ἐνώσεων τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κλάδου.

Τὸ Α. Ε. Σ. θὰ συνεδριάζῃ κατὰ διετίαν. Ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα κατὰ τὸν Ὀκτώβριον καὶ ἐπὶ ἓνα μῆνα κατ' Ἀπρίλιον. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην σύνοδον θὰ καθορίζονται τὰ θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς ἐπομένης συνόδου, θὰ ὀρίζονται αἱ ἐπιτροπαὶ τῆς μελέτης τῶν διαφόρων θεμάτων καὶ οἱ εἰσηγηταὶ τούτων, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν θὰ διεξάγῃται ἐν ἐιδικαῖς καὶ γενικαῖς συνεδρίασις, ἀναλόγως τῶν θεμάτων, ἡ συζήτησις καὶ θὰ συναγῶνται τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν, ὧν ἡ ἐφαρμογὴ θὰ εἶναι ἔργον τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργείων.

Διὰ τοῦ Ἀνωτάτου τούτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, συγκεντρώνοντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάντας τοὺς λόγῳ θέσεως, μορφώσεως καὶ ἐπαγγελματικῆς ζωῆς δυναμένους νὰ ἔχουν γνῶσιν ἀσφαλῆ τῶν παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν καὶ γνώμας ὀρθὰς περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου τῆς ἐξυπηρετήσεως αὐτῶν, ἀντικαθιστῶντες τὴν

μέχρι τοῦδε μονόπλευρον ἐξέτασιν διὰ τῆς πολυπλεύρου, τὴν μονομελῆ ἐκτίμησιν διὰ τῆς πολυμελοῦς, τὴν ἀνυπαρξίαν ἐνιαίας κατευθύνσεως διὰ τῆς διαγραφῆς ταύτης, τὴν τυφλὴν πολλάκις τύχην διὰ τῆς μελετημένης καὶ συνειδητῆς ἐνεργείας καὶ θέτοντες ἠθικὸν φραγμὸν ἰσχυρὸν εἰς ἐνδεχομένας προχειρότητας καὶ ψυχολογικὰς ἀδυναμίας τῶν διοικούντων, πιστεύομεν ὅτι πληροῦμεν σπουδαιοτάτην ἔλλειψιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συστήματος καὶ δημιουργοῦμεν ὄργανισμὸν, τοῦ ὁποίου ταχέως πάντες θὰ αἰσθανθῶμεν τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως.



ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4653 "ΠΕΡΙ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ,, ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

" Α ρ θ ρ ο ν 1.

Πρὸς καθορισμὸν ἐνιαίας κατευθύνσεως εἰς τὴν ὅλην ἐκπαίδευσιν τῆς Χώρας, μελέτην τῶν ἐκπαιδευτικῶν ταύτης ἀναγκῶν καὶ συντονισμὸν τῶν ἐπὶ μέρους προσπαθειῶν πρὸς βελτίωσιν καὶ ἀνύψωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως, συνιστᾶται Ἀνωτάτον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον, ἐδρεῦον ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας καὶ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν κάτωθι μελῶν :

- 1) Ἐκ τοῦ Πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
- 2) Ἐξ ἑνὸς καθηγητοῦ τοῦ Πολυτεχνείου, ἑνὸς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἑνὸς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς, ὑπὸ τῶν οἰκείων Συγκλήτων ἢ Σχολῶν ὑποδεικνυομένων.
- 3) Ἐκ τῶν τακτικῶν καθηγητῶν τῆς Παιδαγωγικῆς τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης.
- 4) Ἐκ τῶν 5 μελῶν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
- 5) Ἐκ τῶν Προέδρων τῶν δύο τμημάτων τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, Μέσης καὶ Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως.
- 6) Ἐκ τῶν δύο αἵρετῶν μελῶν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ὡς ἐκπροσώπων τῶν κλάδων τῆς Μ. καὶ Δ. Ἐκπαιδεύσεως.

7) Ἐκ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχιτεκτονικοῦ Τμήματος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

8) Ἐκ τῶν Διευθυντῶν τῶν διευθύνσεων Παιδείας, Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν καὶ Θρησκευμάτων, καὶ τῶν Διευθυντῶν τῶν τμημάτων τῆς Σχολικῆς Ὑγιεινῆς, τῆς Γυμναστικῆς, τῆς Μέσης καὶ Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

9) Ἐκ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.

10) Ἐκ τριῶν ὑπαλλήλων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, ὑπὸ τοῦ οἰκείου ὑπουργοῦ ὑποδεικνυομένων.

11) Ἐκ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας καὶ δύο ὑπαλλήλων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ ὑποδεικνυομένων.

12) Ἐκ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Στατιστικῆς τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

13) Ἐξ ἑνὸς ἀντιπροσώπου ἑκάστου τῶν Ἐπιμελητηρίων Ἀθηνῶν, Γεωργικοῦ, Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ, Τεχνικοῦ καὶ Ἐπαγγελματικοῦ, ὑπὸ τῶν ἰδίων ὑποδεικνυομένου, ἑνὸς ἀντιπροσώπου τῆς Ἐνώσεως τῶν Δήμων καὶ ἑνὸς ἀντιπροσώπου τῆς Γενικῆς Ἐργατικῆς Συνομοσπονδίας.

14) Μέχρι 5 μελῶν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας διὰ πράξεως αὐτοῦ ἐπὶ μίαν ἐξαετίαν διοριζομένων.

” Α ρ θ ρ ο ν 2.

Πρόεδρος τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου εἶναι ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, πρῶτος δὲ ἀντιπρόεδρος ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ δεύτερος ἀντιπρόεδρος ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου, Γενικὸς δὲ Γραμματεὺς αὐτοῦ ὁ Διευθυντὴς τῆς Παιδείας.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

” Α ρ θ ρ ο ν 3.

1. Ἔργα τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου εἶναι τὰ ἑξῆς :

α') Διαγραφή τῶν γενικῶν γραμμῶν κατευθύνσεως, ἃς δέον νὰ ἀκολουθῇ ἡ ἐκπαίδευσις τῆς Χώρας, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῆς συνθήκας καὶ πρὸς τὰς προόδους τῆς Ἐπιστήμης.

β') Καθορισμὸς τοῦ εἵδους καὶ τῶν τύπων τῶν σχολείων, τῶν προσαρμοζομένων πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς συνθήκας τῆς Χώρας.

γ') Καθορισμὸς ἀριθμητικοῦ πλαισίου τῶν ἀναγκαιούντων ἐξ ἐκάστου εἵδους σχολείων, τῆς ὁργανώσεως αὐτῶν ἀφιεμένης εἰς τὰ ἐπὶ μέρους Ὑπουργεῖα.

δ') Καθορισμὸς ἐνιαίας κατευθύνσεως εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. (Παιδαγωγικὴ μόρφωσις τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ, ἀπαραίτητον προσὸν γενικῆς μορφώσεως τῶν εἰδικῶν καθηγητῶν, διακανονισμὸς ἐνιαίας διαβαθμίσεως καὶ ἐνιαίου τρόπου προαγωγῆς, ἀναλόγως τῶν αὐτῶν προσόντων κλπ.)

ε') Καθορισμὸς κοινῶν γενικῶν ἀρχῶν συντάξεως ἀναλυτικῶν προγραμμάτων (π. χ. καθορισμὸς ἀνωτάτου ὀρίου ἐβδομαδιαίων ὥρῶν διδασκαλίας, στοιχεῖα γενικῆς μορφώσεως τῶν ἐπαγγελματικῶν σχολείων, ὥραι ἐργασίας καὶ διδασκαλίας τῶν νυκτερινῶν σχολῶν, συντονισμὸς τῶν προγραμμάτων συμφώνως πρὸς τὰς ἐκπαιδευτικὰς κατευθύνσεις τοῦ Κράτους κλπ.).

στ') Μελέτη πρὸς ἐξεύρεσιν καὶ χρησιμοποίησιν οἰκονομικῶν μέσων διὰ τὴν ἀνύψωσιν καὶ βελτίωσιν τῆς Παιδείας.

ζ') Μελέτη τῶν μέτρων τῆς Διοικήσεως τῆς Ἐκπαίδευσως.

η') Ἀπόφαισις περὶ καταργήσεως σχολείων.

2. Εἰς τὰ ἀνωτέρω ἔργα δύνανται νὰ προστεθῶσι καὶ ἄλλα διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, εἴτε αὐτεπαγγέλτως, εἴτε προτάσει τοῦ Συμβουλίου.

” Α ρ θ ρ ο ν 4.

1. Τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν τοῦ Συμβουλίου, ἀποτελοῦντα γνωμοδοτήσεις, δὴν ἡ ἐκτέλεσις ἐπαφίεται εἰς τὰ οἰκεῖα Ὑπουργεῖα, ἐκδίδονται μετὰ τῶν σχετικῶν εἰσηγήσεων εἰς τεῦχος, ἐπιμελεῖα τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Παιδείας.

2. Πρὸς ἔκδοσιν τοῦ τεύχους ἀναγράφεται ἀνάλογος πίστωσης ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ Κράτους.

3. Αἱ ἀποφάσεις περὶ καταργήσεως σχολείων εἶναι ὑποχρεωτικάί.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

” Α ρ θ ρ ο ν 5.

1. Τὸ Α. Ε. Σ. συνέρχεται ἀνὰ διετίαν εἰς συνεδρίας, τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου καὶ τὴν 1ην Ἀπριλίου. Καὶ τὸν μὲν μῆνα Ὀκτώβριον συνεδριάζει μόνον πρὸς καθορισμὸν τῶν ἐπιτροπῶν μελέτης, τῶν εἰσηγητῶν καὶ τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς συνόδου τοῦ Ἀπριλίου, κατὰ δὲ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον μέχρι 15 ἡμερῶν.

2. Αἱ συνεδρίαὶ τοῦ Α. Ε. Σ. εἶναι εἰδικαὶ καὶ γενικαί, καὶ τῶν μὲν εἰδικῶν μετέχουσι τὰ ὑπ’ ἀριθ. 3, 4, 6, 8, 9, 10 καὶ 11 μέλη, τῶν δὲ γενικῶν ἅπαντα. Π. Δ. ἐφ’ ἅπαξ ἐκδιδόμενον, θέλει κατανείμει τὰ ἔργα τοῦ Α. Ε. Σ. μετὰ τῶν γενικῶν καὶ εἰδικῶν συνεδριῶν.

3. Ἐκαστον τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου ἀμείβεται διὰ δραχμῶν διακοσίων κατὰ συνεδρίαν, λαμβανομένων ἐπὶ τῇ βάσει καταστάσεων συντασσομένων ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Παιδείας.

4. Πρὸς διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Α. Ε. Συμβουλίου ἀποσπῶνται διὰ διαταγῆς τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας παρὰ τῷ Γενικῷ Γραμματεῖ τοῦ Συμβουλίου εἰς γραμματεὺς καὶ μία δακτυλογράφος ἐκ τῶν ὑπηρετούντων ἐν τῇ Κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

5. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Α. Ε. Συμβουλίου λαμβάνονται κατὰ πλειοψηφίαν.

Ἐν τοῖς πρακτικοῖς καταχωρίζεται καὶ ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας.

6. Αἱ λεπτομέρειαι τοῦ κανονισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Α. Ε. Συμβουλίου καθορισθήσονται διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας μετὰ πρότασιν τοῦ Συμβουλίου

Π. ΔΙΑΤΑΓΜΑ

(1)

Περὶ τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου 4653 ἔργων τοῦ
Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρ. 5 ἐδάφ. 2 τοῦ νόμου 4653 «περὶ διοικήσεως τῆς Ἐκπαιδεύσεως», προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων, καὶ μετὰ σύμφωνον γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 222 τῆς 26 Μαρτίου 1931 πράξιν του, ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν

Ἄρθρον μόνον

Ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου 4653 ἔργων του τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον ἐν μὲν ταῖς εἰδικαῖς συνεδρίασι ἀυτοῦ ἐπιλαμβάνεται τῶν ἀφορῶντων.

1) Εἰς τὸν καθορισμὸν ἐνιαίας κατευθύνσεως εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. (Παιδαγωγικὴ μόρφωσις τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ, ἀπαραίτητον προσὸν γενικῆς μορφώσεως τῶν εἰδικῶν καθηγητῶν, διακανονισμὸς ἐνιαίας διαβαθμίσεως καὶ ἐνιαίου τρόπου προαγωγῆς, ἀναλόγως τῶν αὐτῶν προσόντων κλπ.).

2) Εἰς τὸν καθορισμὸν κοινῶν γενικῶν ἀρχῶν συντάξεως ἀναλυτικῶν προγραμμάτων, π. χ. καθορισμὸς ἀνωτάτου ὁρίου ἐβδομαδιαίων ὥρῶν διδασκαλίας, στοιχεῖα γενικῆς μορφώσεως τῶν ἐπαγγελματικῶν σχολείων, ὥραι ἐργασίας καὶ διδασκαλίας τῶν νυκτερινῶν

(1) Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 138 τῆς 23 Μαΐου 1931 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

σχολῶν, συντονισμός τῶν προγραμμάτων, συμφώνως πρὸς τὰς ἐκπαιδευτικὰς κατευθύνσεις τοῦ κράτους κλπ.

3) Εἰς τὴν μελέτην τῶν μέτρων τῆς Διοικήσεως τῆς Ἑκπαιδεύσεως.

4) Εἰς τὴν ἀπόφασιν περὶ καταργήσεως σχολείων.

Ἐν δὲ ταῖς γενικαῖς πάντων τῶν λοιπῶν.

Αἱ κατὰ Ὀκτώβριον συνεδρίαὶ τοῦ Α. Ε. Σ. εἶναι γενικαί.

Εἰς τὸν ἐπὶ τῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Ὑπουργὸν ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Ἀπριλίου 1931.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας

Ἀλέξανδρος Ζαΐμης

Ὁ ἐπὶ τῆς Παιδείας κλπ. Ὑπουργός

Γ. Παπανδρέου



ΣΥΝΕΔΡΙΑ 1930
(27 Ὀκτωβρίου)

ΠΡΑΞΕΙΣ Α΄

Τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον συνελθὼν σήμερον τὴν 27ην Ὀκτωβρίου ἐ. ξ., ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 11 π. μ. εἰς πρώτην συνεδρίαν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Γεωργίου Παπανδρέου καὶ παρόντων τῶν ἀκολούθων μελῶν τούτου :

1) κ. Δημ. Λάμπσα, Προέδρου τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδ. Συμβουλίου, 2ου Ἀντιπροέδρου.

2) κ. Εὐαγ. Κακούρου, Διευθυντοῦ τῆς Παιδείας—Γενικοῦ Γραμματέως.

3) κ. Δημ. Λαμπαδαρίου, Πρυτάνεως τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.

4) κ. Δ. Καλλιτσούνακη, καθηγητοῦ τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν.

5) κ. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντοῦ τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.

6) κ. Νικ. Ἐξαρχοπούλου, καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

7) κ. Μαρίας Ἀμαριώτου, μέλους τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.

8) κ. Παν. Παϊδούση, μέλους τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.

9) κ. Μιλτ. Κοντουρά, μέλους τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.

10) κ. Ἰω. Ρωμανοῦ, Προέδρου τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητικοῦ Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.

11) κ. Θεοδ. Παρασκευοπούλου, Προέδρου τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.

12) κ. Δημ. Μισυρλή, αἵρετοῦ μέλους τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως.

13) κ. Δ. Δούκα, αἵρετοῦ μέλους τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως.

14) κ. Θ. Μιχαλοπούλου, Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχιτεκτονικοῦ Τμήματος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

15) κ. Νικ. Μπέρτου, Διευθυντοῦ τῆς Διευθύνσεως Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν.

- 16) κ. Ἐμμ. Λαμπαδαρίου, Διευθυντοῦ τοῦ Τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς Ὑπουργείου Παιδείας.
 - 17) κ. Ἰω. Χρυσάφη, Διευθυντοῦ τοῦ τμήματος Σματικῆς Ἀγωγῆς Ὑπουργείου Παιδείας.
 - 18) κ. Χριστ. Λέφα, τμηματάρχου Μέσης Ἐκπαίδεσεως Ὑπουργείου Παιδείας.
 - 19) κ. Ἰωσήφ Λαζάρου, τμηματάρχου τοῦ τμήματος τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως.
 - 20) κ. Α. Ἡλιάδου, Διευθυντοῦ τῆς Σιβιτανιδείας Σχολῆς.
 - 21) κ. Θ. Μελά, τμηματάρχου τοῦ τμήματος Γεωργικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.
 - 22) κ. Εὐαγ. Ἰατρίδου, τμηματάρχου τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.
 - 23) κ. Ἰω. Μιχαλοπούλου, Διευθυντοῦ τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Στατιστικῆς τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.
 - 24) κ. Ἰω. Ράπτη, ἀντιπροσώπου τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας.
 - 25) κ. Μιχ. Εὐλαμπίου, ἀντιπροσώπου Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
 - 26) κ. Νικ. Κάτσαινου, ἀντιπροσώπου τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος.
 - 27) κ. Τάκη Παναγιωτοπούλου, Δημάρχου Πειραιῶς, ἀντιπροσώπου τῆς ἑνώσεως τῶν Δήμων τῆς Ἑλλάδος.
 - 28) κ. Ἀριστ. Δημητράτου, ἀντιπροσώπου τῆς Γενικῆς Ἑργατικῆς Συνομοσπονδίας.
 - 29) κ. Ἀλεξ. Σβώλου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 - 30) κ. Δημ. Γεωργακάκη, Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.
 - 31) κ. Ἀμ. Ἀλεβιζάτου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 - 32) κ. Σταύρ. Τζουμελέα, Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτηρίων.
 - 33) κ. Α. Καλούλη, ἀντιπροσώπου Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
- εἰσῆλθεν εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ θέματος τῆς ἐκ τοῦ νόμου ἡμερησίας διατάξεως τούτου, τοῦ καθορισμοῦ τῶν Ἐπιτροπῶν μελέτης, τῶν Εἰσηγητῶν καὶ τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς προσεχοῦς Συνόδου τοῦ Ἀπριλίου.

Υ π ο ρ γ ό ς . Εὐχαριστεῖ θερμῶς τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς συμμετοχῆς των, καὶ ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ θεσμὸς τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου θὰ λειτουργήσῃ πρὸς τὸ καλὸν τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ σκέψις τῆς δημιουργίας τοῦ θεσμοῦ τούτου προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται, ὡς ἐκ τῆς κατανομῆς τῶν διαφόρων κλάδων τῆς Ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν ἀρμοδιότητα διαφόρων Ὑπουργείων καὶ τῆς ὡς ἐκ τούτου ἐλλείψεως ἐνότητος ἐν τῇ διοικήσει. Ἡ ἀποφίσις αὕτη τῆς ἐνότητος τῆς διοικήσεως ἀπασχόλησε τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ ταύτης προεκρίθη ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ ἐνότης τῆς κατευθύνσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἥτις ἐπιδιώκεται διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ θεσμοῦ τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, εἰς τὸ ὁποῖον συμμετέχουν ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων Ὑπουργείων καὶ τῶν κοινωνικῶν ὁμάδων.

Τοῦ Συμβουλίου τούτου ἀπεφασίσθη ἡ σύνοδος ἀνὰ δύο ἔτη, διότι τὰ ἀπασχολοῦντα τοῦτο ζητήματα δὲν ἀναφύονται καθημερινῶς, ὥρισθησαν δὲ αἱ σύνοδοι κατὰ Ὀκτώβριον καὶ Ἀπρίλιον, διὰ νὰ δίδεται ὅλος ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος διὰ τὴν μελέτην καὶ προπαρασκευὴν τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα, ὀριζόμενα κατὰ τὴν σύνοδον τοῦ Ὀκτωβρίου, θὰ συζητοῦνται κατὰ τὴν σύνοδον τοῦ Ἀπριλίου.

Ἀπεφασίσθη ἐπίσης ἡ ἔκδοσις τῶν πορισμάτων τῶν συζητήσεων τοῦ Συμβουλίου εἰς ἴδιον τόμον, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς βοήθημα τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς κοινωνίας διὰ τὴν μελέτην καὶ ὀρθὴν ἐπίλυσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων.

Ἐγκαινιάζων τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου, παρακαλεῖ τοὺς συνέδρους, ὅπως ἕκαστος ἐξ αὐτῶν προτείνῃ τὰ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ μᾶλλον ἐπείγοντα θέματα πρὸς συζήτησιν, ἵνα καταρτισθῇ κατὰ τὸν νόμον ἡ ἡμερησία διάταξις τῆς συνόδου τοῦ Ἀπριλίου.

Κ. Κ α κ ο ὁ ρ ο ς . Λέγει, ὅτι τὰ θέματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐκάστοτε θ' ἀπασχολῆται τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον, δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς θέματα, τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι ἀντικείμενα τῶν γενικῶν συνεδριάσεων τοῦ Συμβουλίου, εἰς ἃς μετέχουν ἅπαντα αὐτοῦ τὰ μέλη, καὶ εἰς

θέματα, τὰ ὅποια θὰ εἶναι ἀντικείμενα τῶν εἰδικῶν συνεδριῶν, τῶν ὁποίων μετέχουσιν οἱ ἐκ τῆς ἐν τοῖς Ὑπουργείοις ὑπηρεσίας τῶν εἰδικώτερον μὲ τὰ θέματα ταῦτα ἀσχολούμενοι. Τὸ Συμβούλιον συνεπῶς θὰ ἔχη νὰ ἀσχοληθῇ μὲ γενικωτέρας σημασίας θέματα εἰς τὰς γενικάς του συνεδρίας, καὶ μὲ θέματα εἰδικώτερα εἰς τὰς εἰδικὰς του συνεδρίας, συμφώνως πρὸς τὸ ἐδ. 2 τοῦ ἀρθροῦ 5 τοῦ νόμου 4653.

Οὕτω π. χ. τὸ θέμα «ἡ ἐνότης τῆς διοικήσεως τῆς Ἑκπαιδεύσεως», τῆς ὁποίας ἡ ἐφαρμογὴ ἀνεβλήθη, δύναται ν' ἀπασχολήσῃ καὶ νὰ ἀποτελέσῃ θέμα τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῶν γενικῶν συνεδριῶν τοῦ Συμβουλίου.

Ἐπίσης ἡ μελέτη τῶν ἰδανικῶν καὶ τῶν γενικῶν κατευθύνσεων τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι, εἶναι ἐν τῶν θεμάτων, ὅπερ ἐπίσης δύναται νὰ συζητηθῇ εἰς τὰς γενικάς συνεδρίας τοῦ Συμβουλίου. Τρίτον θέμα γενικῶν συνεδριῶν τοῦ Συμβουλίου νομίζει, ὅτι ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ εἶναι ὁ καθορισμὸς τῶν τύπων τῶν σχολείων, συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας, εἰδικῶν δὲ συνεδριῶν θέματα δύνανται νὰ θεωρηθοῦν :

Ὁ καθορισμὸς κοινῶν βάσεων συντάξεως προγραμμάτων τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὁμοίως ἡ μελέτη τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου διὰ τῆς προσθήκης εἰς τὸ πρόγραμμα τούτων μαθημάτων, π. χ. γεωργικῆς μορφώσεως κλπ. Ὁ καθορισμὸς τῆς ὕλης τῆς γενικῆς μορφώσεως εἰς τὰ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα κλπ. μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως.

Ἐπίσης ὁ καθορισμὸς τῶν προσόντων, ἡ ἐνιαία διαβάθμισις τοῦ προσωπικοῦ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐπίσης ἡ ρύθμισις τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς, τῆς τε ἐσωσχολικῆς καὶ ἐξωσχολικῆς τῶν μαθητῶν ὅλων τῶν σχολείων. Ἐπίσης ἡ διοργάνωσις τῆς σχολιατρικῆς ὑπηρεσίας κατὰ ἐνιαίαν κατεύθυνσιν διὰ τοὺς μαθητὰς ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Βεβαίως δὲν φρονεῖ, ὅτι ταῦτα πάντα τὰ θέματα δεόν νὰ ἀπασχολήσουν τὴν προσεχῇ σύνοδον τοῦ Συμβουλίου, ἀλλὰ προτείνει ταῦτα ὑποδειγματικῶς, ἵνα, ἀφοῦ προσθέσουν καὶ οἱ κ. σύεδροι ὅσα νομίζουν ὅτι δύνανται ν' ἀποτελέσουν θέματα ἡμερησίας διατάξεως, τὸ συμβούλιον προκρίνῃ τὰ μᾶλλον ἐπείγοντα καὶ μᾶλ-

λον ἀναγκαῖα διὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς συνόδου τοῦ Ἀπριλίου.

Ὑποϋργός. Λέγει, ὅτι μερικά θέματα ἀνακύπτουν αὐτομάτως πρὸς συζήτησιν. Οὕτως ἀπαραίτητον πρὸς συζήτησιν νομίζει τὸ θέμα : ἡ μελέτη τῆς καταστάσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, μελέτη στατιστικῆ καὶ συγκριτικῆ, ποία ἡ σχέσις τῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ τῆς κλασσικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀλλοῦ καὶ ἐδῶ, κατὰ ποῖον τρόπον, μὲ ποίαν ὀργάνωσιν καὶ ἐγγύησιν προσωπικοῦ δέον νὰ γίνῃ πᾶσα ἐπιβαλλομένη μεταβολή.

Ἐξαρχόπουλος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, λέγει τὰ ἑξῆς :

Ὁ κατάλογος τῶν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ἡμῶν συζητητέων θεμάτων, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου μᾶς ἀνέπτυξεν ὁ κ. Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, εἶναι τόσον πλούσιος, ὥστε δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ προστεθῶσι πρὸς τὸ παρὸν καὶ ἄλλα θέματα, διότι, διὰ νὰ συζητηθῶσι καὶ ταῦτα, θὰ ἀπητοῦντο πλείονες τῆς μιᾶς σύνοδοι.

Ἐν τούτοις παρακαλῶ νὰ ἐπιτραπῇ καὶ εἰς ἐμὲ νὰ προσθέσω εἰς τὸν πλούσιον τοῦτον κατάλογον ὀλίγα τινὰ ἀκόμη θέματα, ἅτινα ὡσαύτως νομίζω, ὅτι πρέπει ν' ἀπασχολήσωσι τὸ Συμβούλιον. Πρὸ τούτου ὅμως θέλω νὰ προτάξω παρατηρήσεις τινὰς περὶ τινῶν ἐκ τῶν ἐν τῇ νόμῳ ἀναγεγραμμένων ἔργων τοῦ Συμβουλίου.

Ἐν πρώτοις ἐγένετο πρότασις νὰ συζητηθῇ τὸ θέμα «περὶ τῶν ἰδανικῶν καὶ τῶν κατευθύνσεων τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι». Τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῷ νόμῳ ἀναγράφεται μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ Συμβουλίου διὰ τῶν ἑξῆς : «Διαγραφή τῶν γενικῶν γραμμῶν κατευθύνσεως, ἃς δέον ν' ἀκολουθῇ ἡ ἐκπαίδευσις τῆς χώρας κλπ.». Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ὑψίστην σπουδαιότητα τοῦ θέματος τούτου. Ἐν τούτοις εἶμαι τῆς γνώμης, ὅτι δὲν θὰ ἦτο σκόπιμον ν' ἀσχοληθῶμεν περὶ αὐτὸ εὐθὺς κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον, ἵνα μὴ ἐκτραπῶμεν εἰς ἀτελευτήτους συζητήσεις. Αἱ γενικαὶ γραμμαὶ κατευθύνσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ζήτημα περὶ τῶν σκοπῶν, οὓς πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ ἡ ἀγωγή. Ἀλλ' ἐν τῷ καθορισμῷ τούτου καὶ δύσκολον ἦτο νὰ συμφωνήσωμεν ἅπαντες οἱ μετέχοντες τοῦ Συμβουλίου, καὶ ἂν ἠθέλομεν μείνει σύμφωνοι, δύσκολον θὰ ἦτο νὰ πείσωμεν πάντας τοὺς θεωρητικῶς παρ' ἡμῖν θεραπεύ-

οντας τὴν παιδαγωγικὴν καὶ τοὺς πρακτικῶς ἀσχοῦν-
τας τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς, ὅπως ἀσπασθῶσι τὰ ὑφ' ἡ-
μῶν διαγραφόμενα.

Ὁ λόγος δὲ τούτου εἶναι προφανής : Αἱ ἰδέαι ἐκά-
στου περὶ τῶν σκοπῶν τῆς ἀγωγῆς ἢ ἄλλως περὶ τῶν
ιδανικῶν καὶ τῶν κατευθύνσεων τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐ-
ξαρτῶνται στενῶτατα ἀπὸ πολλοὺς ὅρους, π. χ. ἀπὸ
τῶν φιλοσοφικῶν δοξασιῶν τῶν ἀτόμων, ἀπὸ τῆς θεω-
ρίας, ἣν ἔχει μορφώσει περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ βίου καὶ
τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τῆς καταστάσεως
τῆς κοινωνίας, εἰς ἣν θὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ σκοπὸς τοῦ πνευ-
ματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὰς ἀντιλήψεις περὶ
τῆς σημασίας τοῦ ἐθνικοῦ παράγοντος ἐν τῷ βίῳ τῶν
λαῶν κλπ., ὥστε διὰ νὰ μὴ κατατριβῶμεν, ἐπαναλαμ-
βάνει, εἰς θεωρητικὰς συζητήσεις, ἢ ἀναγκασθῶμεν νὰ
περιορισθῶμεν εἰς γενικότητας καὶ κοινοτυπίας, θὰ ἡ-
μην τῆς γνώμης νὰ παρέλθωμεν, τοῦλάχιστον εἰς τὴν
πρώτην σύνοδον, τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ὡσαύτως τὸ ζήτημα «περὶ τῆς ὁργανώσεως τῶν σχο-
λείων», ὅπερ ὡσαύτως ἀναγράφεται ἐν τῷ νόμῳ ὡς ἐν
τῶν ἔργων τοῦ Συμβουλίου, νομίζει, ὅτι δὲν πρέπει
νὰ ἀποτελέσῃ θέμα συζητήσεως τῆς προσεχοῦς συνό-
δου, παρ' ὅλην τὴν ὑψίστην σπουδαιότητα αὐτοῦ. Ὡς
γνωστόν, πρὸ ἐνὸς μόλις ἔτους ἐψηφίσθη καὶ ἐτέθη εἰς
ἐφαρμογὴν νέον σύστημα ὁργανώσεως τῆς παρ' ἡμῖν
ἐκπαιδεύσεως, ἀποτελοῦν ἐν τῶν θεμελιωδῶν σημείων
τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος τῆς Κυβερνήσεως
τῶν φιλελευθέρων. Ἐὰν δὲν εἶχε γίνεαι τοῦτο, θὰ ἦτο ἀ-
μεσωτάτη ἀνάγκη νὰ σκεφθῶμεν, πῶς θὰ ἔπρεπε ν' ἀν-
τικατασταθῇ τὸ σύστημα τῶν σχολείων μας, ὅπερ ἀπὸ
τῆς ἐποχῆς τῶν Βαυαρῶν διετηρεῖτο ἀναλλοίωτον.
Ἀφοῦ ὅμως μόλις πέρυσιν ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν νέον
σύστημα ὁργανώσεως τῶν σχολείων μας, καὶ ἂν ἀκόμη
ἠθέλομεν ἔχει ἀντιρρήσεις περὶ τῆς ὀρθότητος αὐτοῦ δὲν
θὰ ἐπετρέπετο νὰ σκεπτώμεθα νὰ τὸ ἀντικαταστήσω-
μεν. Ὅργανισμοὶ σχολείων δὲν μεταβάλλονται ἀπὸ ἔ-
τους εἰς ἔτος. Ἄς ἀφήσωμεν τὴν νέαν ὁργάνωσιν νὰ
ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τινα ἔτη, νὰ δείξῃ τοὺς καρπούς της καὶ
τότε μετὰ μείζονος ἀσφαλείας θὰ δύναται νὰ κριθῇ τί-
νων μεταρρυθμίσεων ἔχει ἀνάγκην.

Τὰ αὐτὰ θὰ εἶχον νὰ εἶπω καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὑπ'
ἀριθ. 7 θέμα «μελέτη τῶν μέτρων τῆς διοικήσεως τῆς
ἐκπαιδεύσεως».

Ἡ γνώμη μου εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπασχολήσωσιν ἡμᾶς τινὰ ἐκ τῶν μᾶλλον φλεγόντων ζητημάτων, ἅτινα ἔχουσιν ἄμεσον ἀνάγκην θεραπείας. Θὰ ἔπρεπε δηλονότι νὰ ἀναζητήσωμεν τὰς μᾶλλον χαινούσας πληγὰς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἡμῶν καὶ νὰ ὑποδείξωμεν τρόπους ριζικῆς αὐτῶν θεραπείας.

Διὰ νὰ ἔλθω εἰς τὰ θέματά μου, ἐπιτρέψατέ μου νὰ προτείνω ὀλίγα τινὰ ζητήματα, ὧν θεωρῶ ἐπιβαλλομένην τὴν ταχίστην συζήτησιν. Ἐὰν δὲ ἐγκρίνητε ταῦτα, παρακαλῶ νὰ τὰ προσθέσητε εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Γενικοῦ Γραμματέως προταθέντα. Ἀσφαλῶς δὲ καὶ ἄλλοι συνάδελφοι θὰ ἔχωσι νὰ ὑποδείξωσιν ἄλλα σημεῖα, ἔχοντα ἐξ ἴσου ἀνάγκην ἐρεύνης. Οὕτω θὰ δυνηθῶμεν νὰ καταρτίσωμεν πρόγραμμα ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἡμῶν ἀνάγκας.

Α') Κατὰ πρῶτον πρέπει νὰ σκεφθῶμεν περὶ τῆς ὁργανώσεως τοῦ Συμβουλίου ἡμῶν καὶ τοῦ σκοπιμωτέρου τρόπου διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Τὸ Συμβούλιον αὐτό, ὅπερ, ἂν λειτουργήσῃ καλῶς, θὰ ἀποτελέσῃ σπουδαιότατον ὄργανον βελτιώσεως τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας, δύνатаι νὰ ἐξετασθῇ ὑφ' ἡμῶν ἀπὸ τριῶν ἀπόψεων :

α') Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς συνθέσεως αὐτοῦ. Ἐὰν πρόκειται νὰ ἀποτελέσῃ τοῦτο τὴν ἐκπροσώπησιν ὅλων τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, τῶν ἐχουσῶν διαφέρον ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν, μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ μετέχωσιν αὐτοῦ ἐκπρόσωποι καὶ ἄλλων κοινωνικῶν παραγόντων, ἢ εἶναι ἐπαρκῆ τὰ ἤδη καθωρισμένα μέλη του.

β') Ἀλλῃ ἄποψις, συνδεομένη ἀμέσως πρὸς τὴν πρώτην, εἶναι ἡ ἀναφερομένη εἰς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ ἔργα τοῦ Συμβουλίου.

γ') Ὁ πρακτικὸς καθορισμὸς, πῶς πρέπει νὰ διεξαγάγῃ τὸ Συμβούλιον τὰς ἐργασίας του. Καὶ ἡ διατύπωσις τῶν σχετικῶν πορισμάτων ἐν σχεδίῳ κανονισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἄλλως τὴν σύνταξιν προβλέπει ὁ Νόμος.

Β') Ζήτημα σπουδαιότατον, ὅπερ καὶ ἐν τῷ νόμῳ ἀναγράφεται, εἶναι ὁ καθορισμὸς ἀριθμητικοῦ πλαισίου τῶν ἀναγκαιούντων ἐξ ἐκάστου εἴδους σχολείων. Εἰς τὸ θέμα τοῦτο νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ στρέψωμεν ἐντε-

τεταμένην τὴν προσοχὴν ἡμῶν. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτα ἀπαιτεῖ μεγάλην προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν, ἰδίᾳ δὲ συλλογὴν πολλαπλῶν στοιχείων, ἀμφιβάλλω ἂν μέχρι τοῦ προσεχοῦς Ἀπριλίου θὰ εἴμεθα ἔτοιμοι πρὸς συζήτησιν αὐτοῦ. Θὰ ἔπρεπεν ὅμως νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῶρα τὴν προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν. Δυνάμεθα ἀπὸ τῶρα νὰ ἀρχίσωμεν τὴν συλλογὴν τῶν στοιχείων, ἀπευθυνόμενοι δι' ἐγκυκλίου πρὸς τὰς κατὰ τόπους ἐκπαιδευτικὰς ἀρχὰς καὶ πρὸς ἄλλα πρόσωπα. Οὕτω θὰ μάθωμεν, ποῖα ἡ φύσις ἐκάστης περιοχῆς, ποῖα τὰ προτιμώμενα καὶ ἀσκούμενα ἐπαγγέλματα εἰς ἕκαστον μέρος, ὡς ἐκ τῶν τοπικῶν συνθηκῶν. Χρειάζεται προσέτι γνῶσις τῆς ἐπαγγελματικῆς κατανομῆς τῶν ἀτόμων ἐν τῇ κοινωνίᾳ μας κλπ. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στοιχείων τούτων θὰ συντάξωμεν πίνακας, στατιστικὰς καὶ κατὰ μικρὸν θὰ δυνηθῶμεν νὰ θίξωμεν καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος καὶ νὰ καθορίσωμεν τίνα σχολεῖα πρέπει νὰ λειτουργῶσιν ἐν ἐκάστη περιοχῇ.

Γ') Ζήτημα, ὅπερ ὡσαύτως ἐκ τῶν πρώτων πρέπει, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ, εἶναι τὸ τῆς μορφώσεως τῶν διδασκάλων, γενικῆς ἐπιστημονικῆς, παιδαγωγικῆς, καὶ τῆς ὁργανώσεως τῶν σχετικῶν σχολῶν. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξετάσεως αὐτοῦ ἐνδείκνυται ἔνεκα τῶν ἐπομένων λόγων :

1. Ἀπὸ τὴν ὀρθὴν διαρρύθμισιν τῶν κατὰ τὴν ἐκλογὴν, μόρφωσιν καὶ παρακολούθησιν τῶν διδασκάλων ἐν τῇ ἐργασίᾳ των ἐξαρτᾶται κατὰ κύριον λόγον ἡ ὅλη προκοπὴ τῶν σχολείων.

2. Εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐστράφη σύντονος ἡ προσοχὴ κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον καὶ καθιερώθησαν ἀρχαὶ σημαντικῶς ἀποκλίνουσαι ἀπὸ τῶν ἰσχυουσῶν κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχὴν.

3. Εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐφαρμόζονται παρ' ἡμῶν μέτρα ἀνεπαρκῆ νὰ μᾶς παράσχωσι τοὺς διδασκάλους, τοὺς ὁποίους αἱ σύγχρονοι κοινωνικαὶ ἀνάγκαι ἀπαιτοῦσιν. Ὡς εἰκὸς δέ, ἐφ' ὅσον δὲν μορφώνομεν καλοὺς διδασκάλους, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν καὶ καλὴν ἐκπαίδευσιν.

Προσέτι ἡ συζήτησις τοῦ θέματος τούτου θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ καθορίσωμεν ἐνιαίας κατευθύνσεις καὶ τρόπους ἀναλόγους πρὸς τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις μορφώσεως τῶν διδασκάλων ὅλων τῶν κατηγοριῶν. Πλήν

δὲ τούτου θὰ μελετηθῶσι τὰ μέτρα πρὸς προπαρασκευ-
 ῇν καταλλήλων διδασκάλων διὰ τὰ διάφορα ἐπαγγελ-
 ματικά σχολεῖα, τῶν ὁποίων τὴν ἴδρυσιν προβλέπει ἡ
 ψηφισθεῖσα νέα ὀργάνωσις τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Δ') "Ετερον σπουδαιότατον ζήτημα, τοῦ ὁποῖου τὴν
 μελέτην θεωρῶ ὡσαύτως ἐπιβαλλομένην, εἶναι τὸ δι-
 δακτηριακόν.

Ὡς γνωστόν, ἡ ὄψις τοῦ διδασκηρίου καὶ ἡ διαρρύθ-
 μις αὐτοῦ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἀρχού-
 σας ἀντιλήψεις περὶ τῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία πρέπει νὰ
 τελεῖται ἐν αὐτῷ. Μεταβαλλομένων δὲ τῶν ἀντιλήψεων
 τούτων, συµμεταβάλλονται καὶ αἱ ιδέαι περὶ τῆς ἀρχι-
 τεκτονικῆς τοῦ διδασκηρίου διασκευῆς. Σήμερον δὲ ἀφ'
 ἑνὸς μὲν τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης τῆς Ὑγιεινῆς καὶ
 ἀφ' ἑτέρου αἱ κατακτήσασαι ἔδαφος ἀρχαὶ τοῦ Σχο-
 λείου ἐργασίας, τῆς ἐλευθέρας πνευματικῆς ἐργασίας
 τῶν μαθητῶν, τῆς εὐρείας ἐνασχολήσεως τῶν παίδων
 περὶ χειροτεχνικὰς ἐργασίας κλπ., προϋποθέτουσι τὴν
 ὑπαρξιν διδασκηρίων νέου τύπου, μὲ νέαν διαρρύθμισιν
 καὶ μὲ ποικιλίαν παραρτημάτων, ἅτινα ἦσαν ἀγνωστα
 πρότερον. Μὲ ἄλλους λόγους ἡ σύγχρονος ἀρχιτεκτο-
 νικὴ ἀντίληψις περὶ τοῦ διδασκηρίου εἶναι ὅλως διά-
 φορὸς ἐκείνης, ἡ ὁποία ὥριζε πρότερον τὴν κατασκευὴν
 τῶν διδασκηρίων.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἐξῆς ἀκόμη λόγον θεωρῶ ἀναγ-
 καίαν τὴν συζήτησιν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου : Χάρις
 εἰς τὰς ἀξιοθαυμάστους προσπάθειάς τοῦ σημερινοῦ
 Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἀνεπτύχθη σήμερον ἐν Ἑλλά-
 δι ὀργασμὸς διδασκηριακός. Καὶ ἡ πολιτεία ἀπεφάσισε
 νὰ διαθέσῃ μέγιστα ποσὰ πρὸς ἀνέγερσιν διδασκηρίων
 καὶ αἱ Κοινότητες φιλοτιμούνται νὰ εἰσφέρωσι καὶ αὐ-
 τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Τὰ νέα δὲ ταῦτα διδασκῆ-
 ρια θὰ στεγάσουν τοὺς Ἑλληνόπαιδας ἐπὶ πλείονας γε-
 νεάς, διότι κύριος οἶδε, πότε θὰ εὗρῃ πάλιν ἡ Ἑλλάς
 τόσον μεγάλα ποσὰ, ἅτινα νὰ διαθέσῃ πρὸς ἀνέγερσιν
 διδασκηρίων. Θὰ ἦτο λοιπὸν ἐξόχως τραγικόν, ἐὰν ἡ-
 θελον δαπανηθῇ σήμερον αὐτὰ τὰ ποσὰ πρὸς ἀνέγερ-
 σιν διδασκηρίων, μὴ πληρουντῶν τὰς συγχρόνους παι-
 δαγωγικὰς ἀπαιτήσεις.

Ἀναγνωρίζω πλήρως, Κύριε Ὑπουργέ, ὅτι περιστοι-
 χίζεσθε ἀπὸ ἐκλεκτὸν ἐπιτελεῖον ἐν τῇ ρυθμίσει τοῦ ζη-
 τήματος τούτου. Ἀναγνωρίζω πόσον πεφωτισμένως ἐρ-

γάζεται τὸ τεχνικὸν τμήμα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ ὁποίας πολυτίμους συμβουλὰς παρέχει τὸ τμήμα τῆς Ὑγιεινῆς. Ἐπιτρέψατέ μου ἐν τούτοις νὰ ἔχω τὴν γνώμην ὅτι τὸ ζήτημα τῶν διδασκαστῶν δὲν εἶναι μόνον ζήτημα ἀρχιτεκτονικὸν καὶ ὑγιεινολογικόν, ἀλλ' εἶναι κατ' ἐξοχὴν ζήτημα παιδαγωγικόν.

Ε') Τέλος ἄλλο ζήτημα ἐξόχου σπουδαιότητος, ὅπερ ἔχει ἀνάγκην ἀμέσου ρυθμίσεως καὶ τὸ ὁποῖον, κυρίως εἰπεῖν, περιλαμβάνει πλῆθος μερικωτέρων ζητημάτων, θεωρῶ τὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Ὑγιεινῆς εἰς τὰ σχολεῖα ἡμῶν ἐν θεωρίᾳ καὶ πράξει.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἄνευ ἐφηρμοσμένης ὑγιεινῆς ἀποβαίνει ἀδύνατος οὐ μόνον ἡ δημιουργία καὶ ἐξέλιξις πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ὑπαρξίς βιωσίμου πολιτείας.

Διὰ τοῦτο δὲ τεράστια καταβάλλονται σήμερον προσπάθειαι πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ὅπως τεθῇ ἡ Ὑγιεινὴ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινωνίας, ὅπως καταστῶσι τὰ πορίσματα αὐτῆς κτήμα ὅλων τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, ὅπως κατορθώσῃ ὁ λαὸς νὰ σχηματίσῃ ἐπίγνωσιν τῆς σημασίας τῆς ὑγιεινῆς διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν καὶ καταστῇ γνώστης τῶν μέσων διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἡδύνατο νὰ διαρρυθμίσῃ τὸν ὅλον τοῦ βίου καὶ ὅλας τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

Ἐν τῶν κυριωτάτων δὲ πρὸς τοῦτο μέσων θεωρεῖται τὸ σχολεῖον. Διὰ τοῦ σχολείου θὰ διοχετευθῇ εἰς τὴν κοινωνίαν ἡ γνῶσις τῶν πορισμάτων τῆς ὑγιεινῆς καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ἀνάγκης τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν. Πλὴν δὲ τούτου καὶ αὐτὴ ἡ προκοπὴ τῆς ἐργασίας τοῦ σχολείου, τοὔτέστιν ἡ ὀρθὴ ἀνατροφή τῶν παιδῶν δὲν εἶναι δυνατὴ ἄνευ ἐφαρμογῆς τῶν πορισμάτων τῆς ὑγιεινῆς.

Ἐπιδιώκεται δὲ τοῦτο πανταχοῦ διὰ τῶν ἑξῆς κυρίων μέσων :

1. Διὰ συστηματικῆς διδασκαλίας τῆς Ὑγιεινῆς εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα, τὸ μὲν ὡς ἰδιαιτέρου μαθήματος, τὸ δὲ ἐν συνδυασμῷ μετ' ἄλλων μαθημάτων.

2. Διὰ διαρρυθμίσεως τοῦ διδασκαστοῦ, τῶν διδασκτικῶν σκευῶν καὶ ὀργάνων, τοῦ προγράμματος τῶν μαθημάτων καὶ καθόλου τοῦ ὅλου σχολικοῦ βίου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πορισμάτων τῆς Ὑγιεινῆς.

3. Δι' ἐπιμελοῦς παρακολουθήσεως τῶν μαθητῶν ἐν τῇ ἐξελίξει των.

4. Δι' αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς τῶν πορισμάτων τῆς Ὑγιεινῆς ἐν τῇ ὅλῃ ἐξωτερικῇ ἐμφανίσει διδασκάλων, μισθητῶν καὶ διδασκῆριου.

Δυστυχῶς δὲ καὶ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἡ ἐκπαίδευσις ἡμῶν ὑπολείπεται εἰς βάθμον τρομακτικόν. Ἐὰν ἀνομολογῇται, ὅτι τὰ σχολεῖα ἡμῶν χωλαίνωσιν ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ προορισμοῦ των, ἐν τῶν κυριωτάτων αἰτίων τούτου εἶναι ἡ ἔλλειψις πάσης ὑγιεινῆς ἀρχῆς ἀπὸ τῆς ἐργασίας αὐτῶν. Πλὴν δὲ τούτου, ἐὰν ὁ ἐλληνικὸς λαὸς εὕρισκεται εἰς παχυλὴν ἀγνοίαν καὶ τῶν στοιχειωδεστάτων παραγγελμάτων τῆς Ὑγιεινῆς, ἐὰν καὶ αὐταὶ αἱ μεμορφωμέναι τάξεις τῆς κοινωνίας ἡμῶν ἀγνοοῦν, πῶς πρέπει νὰ τρώγουν, πῶς πρέπει νὰ κοιμῶνται, πῶς πρέπει νὰ ἐνδύωνται, πῶς πρέπει νὰ ἐργάζωνται, πῶς πρέπει νὰ διαρρυθμίζουσιν τὴν κατοικίαν των, πῶς πρέπει νὰ καθαρίζωνται, πῶς πρέπει νὰ προφυλάττωνται ἀπὸ ἀσθενειῶν, πῶς πρέπει νὰ ἀνατρέφουσιν τὰ τέκνα των, ἐὰν λέγω, ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγνοῇ ὁ ἐλληνικὸς λαός, τοῦτο προέρχεται κυρίως, διότι ἐλάχιστα φροντίζει τὸ σχολεῖον περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων.

Ἰδοὺ λοιπὸν θέμα, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν γνώμην μου, πρέπει μεταξὺ τῶν πρώτων ν' ἀπασχολήσῃ τὸ Συμβούλιον, ὑποδεικνύον ὅλα τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ ἀποβῇ τὸ σχολεῖον κέντρον φωτοβόλον, ἐκπέμπον ἀκτῖνας ὑγιεινῶν παραγγελμάτων ἐπὶ τὴν κοινωνίαν. Ὡς εἶπον δέ, τὸ θέμα τοῦτο εἶναι πολυσύνθετον, περιλαμβάνον πλῆθος μερικωτέρων ζητημάτων. Ἐν τῇ ρυθμίσει δὲ τῶν ζητημάτων τούτων θὰ διευκολυνθῶμεν τὰ μέγιστα, καθότι μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου ἡμῶν καταλέγεται ἄριστος γνώστης αὐτοῦ, ὁ διευθυντὴς τοῦ τμήματος Ὑγιεινῆς, ὅστις ἀναμφιβόλως περισσότερον ἀπὸ ὅλους ἡμᾶς θὰ αἰσθάνεται τὸν πόνον διὰ τὴν παραγνώρισιν τῆς Ὑγιεινῆς ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῆς ἐργασίας τοῦ σχολείου ἡμῶν.

Συνοψίζω ἤδη τὰς προτάσεις μου περὶ τῶν ζητημάτων, ὧν τὴν συζήτησιν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ἡμῶν θεωρῶ ἀναγκαίαν :

1. Ὁργάνωσις τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου.

2. Καθορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ εἶδους τῶν ἀναγκαιούντων εἰς τὴν χώραν μας ἐξ ἐκάστου τῶν εἰδῶν τοῦ

σχολείου, ὡς καὶ τῶν τόπων εἰς οὓς πρέπει νὰ λειτουργῶσι ταῦτα.

3. Καθορισμὸς τῶν κατὰ τὴν μόρφωσιν τῶν διδασκάλων πασῶν τῶν κατηγοριῶν, τῶν τε παιδαγωγούντων καὶ τῶν τῶν ἐπαγγελματικῶν σχολείων.

4. Ἐξέτασις τοῦ διδακτηριακοῦ ζητήματος.

5. Εἰσαγωγή τῆς Ὑγιεινῆς εἰς τὰ σχολεῖα ἐν θεωρίᾳ καὶ πράξει δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων.

κ. Ἀ λ έ ξ. Σ β ῶ λ ο ς. Λέγει, ὅτι ὑπάρχει μία ἀντίφασις μεταξὺ τῶν ἄρθρων 1 καὶ 3 τοῦ νόμου 4653, διότι τὰ ὑπὸ στοιχ. στ' καὶ κάτω θέματα τοῦ ἐδ. 1 τοῦ ἁρθρου 3 τοῦ νόμου τούτου ἐκφεύγουν τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου, ὡς αὕτη καθορίζεται ἀπὸ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ νόμου. Μερικὰ ἐκ τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἀνεφέρθησαν, ἀνήκουν εἰς τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἐκφεύγουν τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου, ἐνῶ τοῦτο πρέπει νὰ μείνῃ εἰς μίαν ἀνωτέραν ἐπισκόπησιν τῶν θεμάτων τούτων. Διαιρεῖ τὰ θέματα, ποὺ πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ τὸ Συνέδριον, εἰς θέματα, τῶν ὁποίων ἡ λύσις εἶναι λίαν ἐπείγουσα καὶ εἰς θέματα, τῶν ὁποίων ἡ λύσις εἶναι ὀλιγώτερον ἐπείγουσα. Ὡς πρὸς τὰς ἰδεολογικὰς κατευθύνσεις, λέγει, ὅτι τοὺς σκοποὺς τῆς ἐκπαιδεύσεως τοὺς καθορίζει ἡ πολιτεία, τὸ δὲ Συμβούλιον δύναται νὰ συζητήσῃ μόνον ἐπὶ τῶν παραλειπομένων ὑπὸ τῆς πολιτείας σκοπῶν.

Ὑπάρχουν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς τελευταίους τούτους, ποὺ παραλείπει καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδεχθῇ ἡ πολιτεία, ὡς εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἐξῆψωσις τῆς συγγενείας μεταξὺ τῶν βαλκανικῶν λαῶν, ἡ προπαγάνδα τῆς ἰδέας τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν κλπ.

Ἐπεὶ γων ζήτημα θεωρεῖ τὴν κατανομὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὑπάρχει μία ἀναρχία, ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν τῶν διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν παραγόντων. Ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι δέον νὰ στραφῇ τὸ Συμβούλιον πρὸς τὴν κατωτέραν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν, ἣτις δὲν δύναται νὰ νοηθῇ, ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῇ διὰ νόμου ἡ ἐξασφάλισις τῆς μορφώσεως ἐργάτου ἔναντι τῶν δεσμῶν τοῦ ἐργοδότη. Τὸ συμφέρον τοῦ ἐργοδότη, τὸ ὁποῖον κρατεῖ μακρὰν τοῦ σχολείου τὸν ἐργάτην, εἶναι προσωρινὸν καὶ δέον νὰ ὑποχωρήσῃ ἔναντι τῆς ἀνάγκης τῆς μορφώσεως τοῦ ἐργάτου, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μόνον ἀτομικὸν συμφέρον τοῦ ἐργάτου,

ἀλλὰ καὶ συμφέρον τῆς οἰκογενείας ὁλοκλήρου τῆς κοινωνίας.

Δι' αὐτὸ δέον νὰ τεθῇ ὡς θέμα τῆς ἡμερησίας διατάξεως τὸ θέμα τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ : 1) τῶν ἐνηλίκων καὶ 2) τῶν ἀνηλίκων, ποῖαι εἶναι αἱ αἰτίαι ταύτης, ἀναλόγως δὲ καὶ τὰ μέσα.

Ἐν τέλει ὡς θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως προτείνει :

α') Τὴν κατάρτισιν κανονισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου.

β') Ἐκ τῶν ιδεολογικῶν κατευθύνσεων, νὰ μελετηθῇ κυρίως ἡ βαλκανικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ διαπαιδαγώγησις.

γ') Κατωτέρα ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις, ἰδίως τῶν ἐργατῶν (ζήτημα ἐξασφάλισεως ὄρων ὑπάρξεως τοῦ σχολείου αὐτοῦ ὑπὸ ἔποψιν φοιτήσεως ἐργατῶν).

δ') Καταπολέμησις ἀγροματοσύνης καὶ σχολικὴ ἀντίληψις διὰ δημιουργίας συστήματος ἰδιαιτέρας οἰκονομικῆς ἀρωγῆς πρὸς τὰ ἄπορα παιδιὰ.

ε') Κατανομὴ τῶν σχολείων, καταμερισμὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως, κατάρτισις γεωγραφικοῦ σχολικοῦ χάρτου τῆς χώρας.

κ. Εὐλάμπιος, ἀντιπρόσωπος Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν. Λέγει ὅτι τὸ Συμβούλιον δὲν πρέπει νὰ ἀσχολῇται μὲ τὰς λεπτομερείας, ἀλλὰ μὲ τὴν οὐσίαν. Μερικὰ τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἀνέφερον ὁ κ. Κακοῦρος, ἐὰν γίνῃ δυνατόν νὰ συζητηθοῦν καὶ νὰ δοθοῦν εἰς ταῦτα αἱ πρέπουσαι λύσεις, τοῦτο θὰ εἶναι ἀρκετόν. Καὶ μόνον τὸ ζήτημα τῶν διδασκτικῶν βιβλίων εἶναι ἀρκετόν. Σπουδαῖον ἐπίσης ζήτημα εἶναι αἱ κατευθύνσεις, ποῦ πρέπει νὰ δοθοῦν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν.

κ. Δημητρίου, ἀντιπρόσωπος τῆς Γενικῆς Ἐργατικῆς Ὀμοσπονδίας. Συμφωνεῖ ἀπολύτως πρὸς τὸν κ. Σβῶλον.

κ. Κάτσαρινος, ἀντιπρόσωπος τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος. Λέγει, ὅτι εἰς τοὺς προσερχομένους εἰς τὰς σχολὰς παρετήρησεν, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐκφρασθοῦν ἐλευθέρως.

Ἡ εἰδίκευσις τῆς μορφώσεως δὲν ἐπιτυγχάνεται, διότι δὲν ὑπάρχουν εἰδικοὶ καθηγηταί. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ πρακτικὰ λύκεια οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἀπέδωσαν.

Προτείνει τὰ σχολεῖα νὰ ἐργάζωνται μόνον τὴν μιστὴν ἡμέραν, ὥστε καὶ ὅσα παιδιὰ ἐργάζονται νὰ δύνανται νὰ ἐκπαιδεύωνται τὴν ὑπόλοιπον ἡμέραν.

κ. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρ. Ἀιτικοβοιωτίας. Ζητεῖ νὰ μὴ γίνεταί ἴδρυσις γεωργικῶν σχολείων ἐκεῖ, ὅπου ἐλαιοῦργοι ἐλληνικά σχολεῖα.

κ. Ὑπουργός. Ἀπαντῶν εἰς σχετικὰς ἀντιρρήσεις λέγει, ὅτι τὸ Συμβούλιον δύναται νὰ ἀσχοληθῇ μὲ ὅλα τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἐξετέθησαν, διότι σκοπὸς τοῦ Συμβουλίου εἶναι διὰ τῶν συζητήσεων αὐτοῦ νὰ τίθενται ἐνώπιον τῆς κοινῆς ἀπάντα τὰ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα, τῶν ὁποίων ἡ λύσις εἶναι ἀναγκαία.

κ. Ἀλεβιζᾶτος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Λέγει, ὅτι τὸ Συμβούλιον θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκκινήσῃ ἀπὸ τὰς ἐλλείψεις τὰς ὁποίας παρουσιάζει ἡ ἐκπαίδευσις καὶ κυρίως τὰς ἐλλείψεις τὰς ὁποίας παρουσιάζει ἡ τεχνικὴ καὶ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις.

κ. Ὑπουργός. Λέγει, ὅτι ὑπάρχει συνταύτισις ἀντιλήψεων ὅλων τῶν προλαλησάντων. Ἡ μελέτη τῶν θεμάτων ποῦ θὰ ἀπασχολήσουν τὴν προσεχῆ σύνοδον τοῦ Συμβουλίου, θὰ ἐκκινήσῃ ἀπὸ μίαν ἐπίγνωσιν τῆς πραγματικῆς καταστάσεως. Διὰ νὰ γίνῃ σαφὴς ἡ ἀντίληψις τῶν ἀναγκῶν ἀπαιτεῖται ἡ εἰδίκευσις τῶν θεμάτων. Μετὰ τοῦτο θὰ συνοψισθοῦν εἰς ἓν σύνολον τὰ ζητήματα. Τίποτε δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου. Ὁ ρόλος τοῦ Συμβουλίου εἶναι πρακτικός. Θὰ καταλήξῃ εἰς ὠρισμένας πρακτικὰς λύσεις, τὰς ὁποίας θὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν τῆς πολιτείας. Ἡ ἀναγραφὴ μεταξὺ τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως τοῦ θέματος τῶν ἰδανικῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἔχει μίαν ἀναγκαιότητα. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ πλεόν ἐπεῖγον θέμα πρὸς ἀποσαφηνισμόν. Ἄλλο θέμα εἶναι ἡ πραγματικὴ κατάστασις τῶν σχολείων ὅλων τῶν εἰδῶν, καθὼς καὶ αἱ βελτιώσεις, αἱ ὁποῖαι δι' ἕκαστον τούτων ἐπιβάλλονται.

Αὐτὰ τὰ θεμελιώδη πράγματα δύνανται νὰ ἐξαντλήσουν τὰ θέματα τῆς προσεχοῦς συνόδου τοῦ Συμβουλίου. Καὶ τὰ λοιπὰ θέματα ποῦ ἀπέκλεισεν ὁ κ. Σβῶλος, εἶναι θέματα τῶν εἰδικῶν συνεδριῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐπιτυχάνεται ἡ συνεργασία τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν διαφόρων Ὑπουργείων. Ἐπίσης τὸ θέμα τῆς ἐνότητος τῆς διοικήσεως εἶναι ἀπαραίτητον νὰ συζητηθῇ.

Μετὰ ταῦτα προτείνει ὡς θέματα τοῦ Συνεδρίου :

1. Κανονισμός τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου.

2. Ἰδανικά καὶ κατεύθυνσις τῆς ἐκπαιδεύσεως.

3. Ἐνότης τῆς διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως.

4. Καθορισμός ἀριθμητικοῦ πλαισίου τύπων σχολείων μὲ ἐιδικὰς ἐπιτροπὰς, αἵτινες θὰ συναποτελέσουν μίαν ἐπιτροπὴν μὲ γενικὸν εἰσηγητήν.

5. Ζήτημα ἐσωσχολικῆς καὶ ἐξωσχολικῆς γυμναστικῆς (ὁ ρόλος τοῦ ἀθλητισμοῦ, ὁ τρόπος τῆς ὁργανώσεώς του καὶ περαιτέρω λειτουργίας του).

κ. Ἡλιάρχης. Διευθυντῆς τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς. Ζητεῖ νὰ καθορισθοῦν οἱ κλάδοι τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ ὁρολογία αὐτῶν.

κ. Ὑπουργός. Λέγει, ὅτι ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς καταρτίσεως τῶν Ἐπιτροπῶν, θὰ ἀποφασισθῇ τοῦτο.

κ. Παπανδρέου, Διευθυντῆς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς. Λέγει, ὅτι δυνατὸν νὰ μείνουν μερικά θέματα ἐκτὸς τῆς συζητήσεως κατὰ τὴν σύνοδον τοῦ Ἀπριλίου.

Λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν προσερχομένων πρὸς φοίτησιν εἰς τὰς ἀνωτάτας σχολὰς, ἔχει τὴν γνώμην ὅτι μεταξὺ τῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα θὰ συζητηθοῦν, πρέπει νὰ εἶναι καὶ τὸ θέμα μέχρι τίνος σημείου πρέπει νὰ βοηθήσῃ ἡ πολιτεία τὴν Μέσσην καὶ δὴ τὴν Ἀνωτάτην Ἐκπαίδευσιν.

κ. Κακοῦρος. Λέγει, ὅτι, ἐὰν τοιοῦτον θέμα γίνῃ δεκτόν, τότε πρέπει τοῦτο νὰ γενικευθῇ καὶ νὰ καθορισθῇ, ὅτι πρόκειται περὶ ἐνισχύσεως κατὰ πρῶτον λόγον τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἔπειτα τῆς Μέσης καὶ τελευταῖον τῆς Ἀνωτάτης. Γεννᾶται ὁμως τὸ ζήτημα κατὰ πόσον δέον καὶ δύναται νὰ βοηθήσῃ τὸ Κράτος. Νομίζω ὅτι τὸ θέμα εἶναι ἀκαδημαϊκὸν χωρὶς πρακτικὸν ἀποτέλεσμα.

κ. Ὑπουργός. Λέγει, ὅτι ὁ πληθωρισμός εἶναι ἀναπόφευκτος σήμερον, ἀλλὰ μετὰ τὴν δημιουργίαν κατωτέρων ἐπαγγελματικῶν σχολῶν, ὁ πληθωρισμός οὗτος θὰ περιορισθῇ.

κ. Σβώλος. Συμφωνεῖ διὰ τὸ ζήτημα τοῦ κανονισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου. Ἡ κριτικὴ τοῦ προγράμματος τῆς Παιδείας δέον νὰ ἀφεθῇ δι' ἄλλην σύνοδον τοῦ Συμβουλίου, διότι εἰς τὴν προσεχῇ σύνοδον δὲν πρέπει νὰ τεθῇ ζήτημα προγράμματος.

Κυρίως ἐνδιαφέρει τὸ τεθισόμενον ζήτημα τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν ὄρων τῆς λειτουργίας ὀρισμένου εἰδους σχολείων, τῶν κατωτέρων ἐπαγγελματικῶν, ὡς καὶ τὸ ζήτημα τῆς καταπολεμήσεως τῆς ἀγγραμματοσύνης διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τοῦ παιδιοῦ καὶ κυρίως ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον μέσων.

Διὰ τὸ ζήτημα τῆς κατανομῆς τῶν σχολείων ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ μία ἐπιτροπή, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ λάβῃ μέρος εἰδικὸς ἐξ ἐκάστου κλάδου. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη θὰ μελετήσῃ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐνιαίως.

κ. Μισυρλῆς. Λέγει ὅτι μαζὺ μὲ τὴν μελέτην τῆς κατανομῆς τῶν σχολείων πρέπει νὰ μελετηθῇ καὶ τὸ ζήτημα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, ποίων ἀνθρώπων ἔχομεν ἀναγκὴν καὶ ποῦ δεῖον νὰ κατευθυνθοῦν οἱ νέοι.

κ. Ὑπουργός. Ὁ καθορισμὸς τῆς κατανομῆς τῶν σχολείων εἶναι πολὺ ἀποτελεσματικώτερος ἀπὸ τὸν ἀπλοῦν καθορισμὸν τῆς κατευθύνσεως, ἡ ὁποία θὰ ἔχῃ ἓνα χαρακτηριστὴρ ἀκαδημαϊκόν.

Νομίζει, ὅτι δύναται νὰ γίνῃ ἤδη ὁ καθορισμὸς τῶν θεμάτων καὶ ὀρισμὸς τῶν μελῶν τῶν Ἐπιτροπῶν.

Ἀνακύπτοντα συζητητέα θέματα κρίνει τὰ ἀκόλουθα :

α') Ὁ ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς τοῦ Συμβουλίου.

β') Ἡ ἐρευνα τῆς πραγματικῆς καταστάσεως τῆς χώρας.

γ') Ἡ ἐνότης τῆς διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως.

δ') Ἡ ἐξεύρεσις μέσων διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως.

ε') Ἡ καταπολέμησις τῆς ἀγγραμματοσύνης.

στ') Τὸ ζήτημα τῶν σκοπῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς κατευθύνσεως, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὡς πρὸς τὰς γενικὰς γραμμάς.

κ. Ἐξαρχοπουλός, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Λέγει, ὅτι παρουσιάζεται ὁμοφωνία ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς κατανομῆς τῶν σχολείων. Ἐξακολουθεῖ ὅμως νὰ ἔχῃ τὴν γνώμην, ὅτι δὲν δύναται νὰ συζητηθῇ τὸν Ἀπρίλιον, διότι δὲν ὑπάρχει ὁ ἀπαιτούμενος διὰ τὴν μελέτην τοῦ ζητήματος τοῦ ὕλικός χρόνος.

Ἐχει τὴν γνώμην, ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ ἀπὸ τώρα ἡ

σύστασις τῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ Συμβούλιον τὴν μελέτην τῆς, ὅταν δυνηθῇ νὰ τὴν τελειώσῃ. Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῶν ἰδανικῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ ἐνδοιασμούς, λόγῳ τῶν ἀτελευτήτων συζητήσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπακολουθήσουν, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι τὸ Συμβούλιον πρέπει νὰ τὸ παρέλθῃ τὸ ζήτημα τοῦτο. Συμφωνεῖ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς μελέτης τῶν μέσων τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ τὸ ζήτημα τῆς μορφώσεως τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ.

κ. Σ β ὠ λ ο ς . Φρονεῖ ὅτι τὸ ζήτημα τῆς μορφώσεως τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ εἶναι πολὺ εἰδικόν, τεχνικόν καὶ ὅτι διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ θέμα τοῦ Συμβουλίου.

κ. Γ ε ω ρ γ α κ ά κ η ς , διευθυντῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου. Λέγει ὅτι τὸ θέμα τῶν κατευθύνσεων τῆς ἐκπαιδεύσεως πρέπει νὰ συζητηθῇ, διότι οἱ ἐνδοιασμοὶ οἱ ὁποῖοι ἀνεπτύχθησαν κατὰ τῆς ἐπικαιρότητος τῆς συζητήσεως τούτου θὰ ὑφίστανται πάντοτε. Πάντως ἀπὸ τὰς διαφορετικὰς γνώμας, αἱ ὁποῖαι θὰ διατυπωθοῦν καὶ συζητήσῃς, αἱ ὁποῖαι θὰ διεξαχθοῦν, θὰ προέλθῃ κάτι τὸ καλύτερον. Ἐπίσης πρέπει νὰ συζητηθῇ τὸ θέμα τῆς καθόλου κατανομῆς τῶν διαφόρων σχολείων, διότι τοιαῦτα θέματα, ὅσον βραδύτερον, τόσον δυσκολώτερον λύονται. Ἐπίσης τὸ ζήτημα τῆς ἀγγραμματοσύνης ἀνηλίκων καὶ ἐνηλίκων εἶναι σπουδαϊότατον καὶ ἀπολύτου Ἐθνικῆς ἀνάγκης.

κ. Κ α κ ο ὕ ρ ο ς Ἀπαντῶν εἰς τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ, κ. Σβώλου, ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξιν ἀντινομίας μεταξὺ τῶν ἀρθρῶν 1 καὶ 3 τοῦ νόμου λέγει, ὅτι οὐδεμία ἀντινομία ὑφίσταται, καθόσον ὁ θεσμὸς τοῦ Συμβουλίου δὲν ἀποσκοπεῖ νὰ συζητηθοῦν μόνον γενικωτέρας μορφῆς ζητήματα, ἀλλὰ καὶ εἰδικωτέρας. Τοῦτο δὲ καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἐδ. 2 τοῦ ἀρθροῦ 5 τοῦ νόμου 4653, διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζονται αἱ συνεδρίαὶ εἰς γενικὰς, εἰς ἃς λαμβάνουν μέρος ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου, καὶ εἰδικὰς, εἰς ἃς μόνον ὠρισμένα εἰδικὰ μέλη λαμβάνουν μέρος πρὸς μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν εἰδικῶν θεμάτων. Τοῦτο ἦτο καὶ ἀπαραίτητον νὰ γίνῃ, διότι μὴ ὑπαρχούσης ἐνιαίας διοικήσεως τῶν διαφόρων τῆς ἐκπαιδεύσεως κλάδων, εἰς ἐκ τῶν σκοπῶν τοῦ Συμβουλίου εἶναι καὶ ἡ ἐνιαία κατεύθυνσις αὐτῶν ἐν τε ταῖς γενικαῖς

γραμμαῖς διὰ τῶν γενικῶν συνεδριῶν καὶ ἐν ταῖς εἰδικωτέραις τεχνικαῖς διὰ τῶν εἰδικῶν συνεδριῶν.

Ὡς πρὸς τὴν πληθώραν τῶν θεμάτων παρατηρεῖ, ὅτι ὅσα πρὸς συζήτησιν θέματα προέτεινε, δὲν τὰ προέτεινε διὰ νὰ περιληφθῶσιν ἅπαντα εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, ἀλλὰ ἐκεῖνα μόνον, τὰ ὁποῖα ἤθελον θεωρηθῇ τὰ μᾶλλον ἀπαραίτητα καὶ ἐπείγοντα. Νομίζει, ὅτι ἡ κατανομὴ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως, διὰ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ εἶδους τῶν σχολείων, ἀναλόγως πρὸς τὰς ὑπαρχούσας ἀνάγκας τῆς χώρας, εἶναι ἐν τῶν πρωτευόντων θεμάτων καὶ ἐπὶ τούτου φρονεῖ, ὅτι ὑπάρχει ὁμοφωνία πλήρης τοῦ Συμβουλίου. Αἱ λεπτομέρειαι τοῦ θέματος καὶ τὸ μικρὸν χρονικὸν διάστημα μέχρι τῆς συνόδου τοῦ Ἀπριλίου, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀνυπερβλήτον ἐμπόδιον, διότι, καὶ ἐὰν ὑποτεθῇ, ὅτι αἱ ὀρισθησόμεναι ἐπιτροπαὶ δὲν θὰ ἀποπερατώσουν τὸ ἔργον μέχρις Ἀπριλίου, δύναται νὰ ἀναβληθῇ ἡ ὀριστικὴ του λύσις διὰ τὴν ἐπομένην σύνοδον, θὰ ὑπάρχῃ ὅμως τὸ κέρδος τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔργου. Τὸ ζήτημα τῆς μορφώσεως τῶν διδασκάλων, ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξετασθῇ, διότι διὰ μὲν τὴν κατωτέραν ἐκπαίδευσιν διὰ τῶν τελευταίων νόμων ἐτέθη νέα βᾶσις μορφώσεως τοῦ διδακτικοῦ τῆς προσωπικοῦ καὶ δέον τὸ Συμβούλιον νὰ ἀναμένῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς, διὰ δὲ τὴν μέσσην ἐκπαίδευσιν ἡ μόρφωσις τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ ταύτης σχετίζεται πρὸς τὴν μελέτην τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, ἡ ὁποία ἀπασχολεῖ γενικώτερον τὴν Κυβέρνησιν. Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῶν ἰδανικῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως, οἱ διατυπωθέντες δισταγμοί, ὡς πρὸς τὸ ὅτι τὸ Συμβούλιον δὲν δύναται νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν λήψιν ὁμοφώνου ἀποφάσεως, νομίζει, ὅτι εἶναι ὑπερβολικοί. Διότι καὶ γενικαὶ γραμμαὶ ὑπάρχουν, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι βέβαιος, ὅτι καὶ ὁμοφώνως θὰ ἐπιδοκιμασθοῦν ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, καὶ αἱ τυχόν ἀναπτυχθησόμεναι ἀντιγνώμikai δὲν θὰ εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ ματαιώσουν πρακτικὰς λύσεις τῶν παρουσιασθησομένων ζητημάτων. Ἐὰν ὅμως καὶ εἰς ἄλλα μέλη σχηματίζεται ἡ πεποίθησις, ὅτι ἡ συζήτησις τοῦ θέματος τούτου δὲν θὰ καταλήξῃ εἰς πρακτικὸν ἀποτέλεσμα, τότε συμφωνεῖ νὰ ἀναβληθῇ ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

κ. Λάμψας, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτ.

Συμβουλίου. Λέγει, ὅτι τὸ Συμβούλιον πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ καὶ τὸ ζήτημα τῆς μορφώσεως τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν κατωτέρων ἐπαγγελματικῶν σχολείων.

κ. Κ α κ ο Ὑ ρ ο ς . Λέγει ὅτι εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐξασφαλίσσεως τῆς λειτουργίας τῶν κατωτέρων ἐπαγγελματικῶν σχολείων περιλαμβάνεται καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο.

κ. Λ ά μ ψ α ς . Λέγει ὅτι, ἐπειδὴ τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι σπουδαιότατον, θεωρεῖ ἀναγκαῖον, ὅτι πρέπει νὰ εἰδικευθῇ ἡ ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις, ὡς πρὸς τὴν μόρφωσιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν ἐπαγγελματικῶν σχολείων.

κ. Σ β ῶ λ ο ς , καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Συμφωνεῖ.

κ. Μ π έ ρ τ ο ς . Λέγει, ὅτι αἱ λύσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ δοθοῦν εἰς τὰ ὑπὸ συζήτησιν θέματα, θὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ τὴν τακτοποιήσιν τῶν ἰδανικῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἢ καλύτερον, τὸν καθορισμὸν τοῦ προτύπου Ἑλλήνου πολίτου τοῦ μέλλοντος, ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι θὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ τὸν καθορισμὸν τοῦ τύπου τοῦ νεοέλληνα. Οἱ Γερμανοί, ὡς πρῶτον ζήτημα, συνεζήτησαν τὸν ἰδανικὸν τύπον τοῦ νεογερμανοῦ. Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον θὰ φοβηθῇ νὰ ἐπιληφθῇ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τούτου, δὲν δύναται νὰ σταθῇ εἰς τὸ ὕψος του. Ἐφ' ὅσον τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἡ βάσις ὅλων τῶν συζητήσεων, παρουσιάζεται τὸ Συμβούλιον νὰ μὴ θέλῃ νὰ γνωρίσῃ ποῖος εἶναι ὁ ἰδεώδης τύπος τοῦ Ἑλληνόπαιδος, εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ὁποίου θὰ τείνουν ὅλαι αἱ καθ' ἑκάστον προσπάθειαι τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐὰν τοῦτο ἀποφεύγῃ νὰ καθορίσῃ τὸ Συμβούλιον, καὶ εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν μέσων θὰ ἀποτύχῃ, ἀφοῦ δὲν θὰ εἶναι γνωστὸς ὁ τελικὸς σκοπός, πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ὁποίου θὰ χρησιμοποιηθῶσι ταῦτα. Ἐχει τὴν γνώμην, ὅπως διὰ τὴν συζήτησιν τοῦ θέματος τούτου, ὀρισθοῦν αἱ δύο τελευταῖαι ἡμέραι τῶν συνεδριάσεων τῆς προσεχοῦς συνόδου τοῦ Συμβουλίου.

κ. Πα ρ α σ κ ε υ ό π ο υ λ ο ς . Ἐκφράζει τὴν γνώμην, ὅτι δεόν ν' ἀντιμετωπισθῇ τὸ ζήτημα τῶν ἰδανικῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως. Φέρει εἰς τὸ Συμβούλιον τὴν ἰδίαν ἀντίληψιν, ὡς Προέδρου Ἀνωτέρου Διοικητικοῦ Ὁργανισμοῦ, τοῦ φοβεροῦ σάλου ἰδεῶν, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει με-

ταξύ τῶν ἐργαζομένων διδασκάλων. Πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τοὺς διδασκάλους τούτους μία ὠρισμένη κατεύθυνσις.

Τὸ Συμβούλιον ἀποδέχεται ὡς ἓν τῶν θεμάτων τὰ ἰδανικὰ καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Μπέρτορ. Λέγει, ὅτι ὡς τοιοῦτον θέμα πρέπει νὰ τεθῇ ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ τύπος τοῦ νεοέλληρος.

Σβώλωρ. Ἐκφράζει τὴν γνώμην, ὅτι ὡς τοιοῦτον θέμα πρέπει νὰ τεθῇ ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀνθρωπιστικὴ κατεύθυνσις τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας.

Υπουργός. Λέγει, ὅτι δέον νὰ καθορισθῇ ἐθνικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ κατεύθυνσις.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω συζητήσεων, τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον ἀποφασίζει, ὅπως ὀρισθοῦν ὡς θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς προσεχοῦς συνόδου τοῦ Ἀπριλίου 1931 τοῦ Συμβουλίου τὰ ἀκόλουθα :

α') Ὁ κανονισμὸς τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου.

β') Ὁ κατὰ τὰς παραγράφους β' καὶ γ' τοῦ ἔδ. 1 τοῦ ἀρθροῦ 3 τοῦ νόμου 4653 καθορισμὸς τῶν συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας ἀπαιτούμενων σχολείων.

γ') Ἡ ἐξασφάλισις τῆς λειτουργίας τῶν κατωτέρων ἐπαγγελματικῶν σχολείων ἀπὸ ἀπόψεως μαθητῶν καὶ προσωπικοῦ.

δ') Ἡ καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ ἡ σχολικὴ ἀντίληψις.

ε') Ἡ ἐνότης τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ

στ') Ἡ διαγραφὴ τῶν γενικῶν γραμμῶν κατευθύνσεως τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ἀπεφάσισε δὲ νὰ ὀρίσῃ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν μελέτης τῶν θεμάτων τούτων τὰ ἀκόλουθα μέλη τοῦ Συμβουλίου :

Α') Ἐπὶ τοῦ Αου θέματος τοὺς κ. κ.

1) Εὐάγ. Κακοῦρον, 2) Ἀλ. Σβώλων καὶ 3) Δημ. Λάμπαν.

Β') Ἐπὶ τοῦ Βου θέματος τῶν μὲν εἰδικῶν ἐπιτροπῶν : α') ἐπὶ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως τοὺς κ. κ. 1) Σ. Παπανδρέου, 2) Ἰω. Ράπτην, 3) Ἀναγνωστόπουλον, 4) δίδα Μαρίαν Ἀμαριώτου.

β') Ἐπὶ τῆς ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως τοὺς κ. κ. 1) Εὐάγ. Ἰατρίδην, 2) Μιχ. Εὐλάμπιον καὶ 3) Κωνστ. Παπαζαχαρίου.

γ') 'Επὶ τῆς τεχνικῆς ἐπικαιδεύσεως τοὺς κ. κ. 1) 'Ηλιάδην, 2) Κάτσαϊνον, 3) Καλούδην, 4) Δημ. Λαμπαδάριον, 5) δίδα Μαρίαν 'Αμαριώτου καὶ 6) Κωνστ. Παπαζαχαρίου, ὡς καὶ τὴν κ. 'Αγγελικὴν Χατζημιχάλη, μὴ ἀποτελοῦσαν μέλος τοῦ Συμβουλίου, παρακληθησομένην νὰ μετᾷσῃ εἰς τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης.

δ') 'Επὶ τῆς Ναυτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀναθέτει τὴν μελέτην καὶ εἰσήγησιν εἰς τὸν κ. Γ. Σακκαλῆν, βουλευτὴν τῆν Πειραιῶς, μὴ ἀποτελοῦντα μέλος τοῦ Συμβουλίου, παρακληθησόμενον νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐργασίαν ταύτην.

ε') 'Επὶ τῆς γενικῆς μορφώσεως ὅλα τὰ μέλη τοῦ 'Εκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.

Τῆς δὲ γενικῆς ἐπιτροπῆς ἅπαντας τοὺς ὀρισθησομένους ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ἐπιτροπῶν εἰσηγητάς ἐπὶ ἐκάστου κλάδου ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐπὶ πλέον τοὺς κ. κ. 1) Τάκην Παναγιωτόπουλον, 2) 'Αλέξ. Σβῶλον, 3) Δημητράτον, 4) Δ. Λάμπαν, 5) Νικ. 'Εξαρχόπουλον, 6) Καλλιτσούνακην, 7) 'Ιω. Μιχαλόπουλον, 8) Δημ. Γεωργακάκην καὶ 9) 'Αλ. Δελμοῦζον, ὡς καὶ τοὺς προέδρους τῶν 'Εκπαιδευτικῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων καὶ τὸν Γενικὸν Γραμματέα, οἵτινες δύνανται νὰ συμμετέχουν εἰς πάσας τὰς ἐπιτροπὰς.

Γ') 'Επὶ τοῦ Γου θέματος τοὺς κ. κ. 1) 'Αλέξ. Σβῶλον, 2) 'Ηλιάδην, 3) Δημ. Λαμπαδάριον, 4) Κάτσαϊνον καὶ 5) Δημητράτον.

Δ') 'Επὶ τοῦ Δου θέματος : 1) τὴν δίδα Μαρίαν 'Αμαριώτου καὶ τοὺς κ. κ. 2) Χριστ. Λέφαν, 3) Τάκην Παναγιωτόπουλον, 4) 'Εμμ. Λαμπαδάριον καὶ 5) Κάτσαϊνον.

Ε') 'Επὶ τοῦ Εου θέματος τοὺς κ. κ. 1) Εὐάγ. Κακοῦρον, 2) Θεοδωρόπουλον, 3) Παπανδρέου, 4) Δημ. Λαμπαδάριον καὶ 5) Θ. Παρασκευόπουλον.

ΣΤ') 'Επὶ τοῦ ΣΤου θέματος τὴν μελέτην καὶ εἰσηγησιν ἀναθέτει εἰς τὸν κ. 'Αλέξ. Δελμοῦζον, κρίνον, ὅτι δὲν ἀπαιτεῖται ἡ σύστασις ἰδίας ἐπιτροπῆς, καθόσον ὡς τοιαύτη θὰ χρησιμεύσῃ τὸ 'Εκπαιδευτικὸν Γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον.

Υποργός. Εὐχαριστεῖ θερμῶς τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου καὶ ἐκφράζει τὴν βεβαιότητα, ὅτι ἡ πρώτη αὕτη συνεδρίασις τοῦ Συμβουλίου θ' ἀποτελέσῃ ἀξιόλογον προηγούμενον διὰ τὴν εὐόδωσιν τῶν ἐργασιῶν του καὶ εἰς τὸ μέλλον.

κ. Λάμψας. Λέγει ὅτι ὅλα τὰ ἀπλᾶ πράγματα εἶναι καὶ μεγάλα, καὶ τὰ μεγάλα εἶναι καὶ ἀπλᾶ. "Εν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀπλᾶ καὶ μεγάλα πράγματα εἶναι καὶ ὁ συντονισμὸς τῶν δύο εἰδῶν τῆς μορφώσεως, τῆς γενικῆς καὶ τῆς εἰδικῆς. "Επρεπεν ὅμως νὰ περάσουν 100 χρόνια διὰ νὰ τὸ σκεφθῇ καὶ νὰ τὸ πραγματοποιήσῃ ἓνας ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ σημερινὸς Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Λέγει, ὅτι νομίζει, ὅτι ἐκφράζει τὴν γνώμην ὅλων τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου, ἐὰν τοῦ ὑποβάλῃ τὰ θερμὰ συγχαρητήρια.

Τὸ Συμβούλιον ἐπικροτεῖ ὁμοθυμῶς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Λάμψα λεχθέντα.

Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρίασις.



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ κ.λπ.

ἀριθ. πρωτ. 23650

Ἀθῆναι τῇ 21 Ἀπριλίου 1931

Π Ρ Α Ξ Ε Ι Σ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι δὲν ἐγένετο δυνατὴ μέχρι σήμερον ἡ συμπλήρωσις τῶν οἰκείων ἐπιτροπειῶν μελέτης τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς προσηχοῦς Συνόδου τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, ἀναβάλλομεν τὴν ὀρισθεῖσαν διὰ τὴν 27ην τρέχοντος μηνὸς ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου, καὶ ὀρίζομεν ἡμέραν ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τούτου τὴν 5ην Ὀκτωβρίου ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 10 π. μ. εἰς τὴν αἰθούσαν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ Ὑπουργὸς
Γ. Παπανδρέου

ΣΥΝΕΔΡΙΑΙ 1931

(5 — 24 Ὀκτωβρίου)

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Α΄. ΤΗΣ 5ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

κ. Γ. Παπανδρέου, Ὑπουργός, ὡς Πρόεδρος, καὶ τὰ μέλη :

1) κ. Κ. Δουβουνιώτης, Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρῶτος Ἀντιπρόεδρος).

2) κ. Εὐάγ. Κακοῦρος, Διευθυντὴς τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.

3) κ. Δημ. Λαμπαδάριος, Πρύτανις Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.

4) κ. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντὴς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.

5) κ. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

6) κ. Ἀλέξ. Δελμοῦζος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

7) κ. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.

8) ὄνις Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.

9) κ. Παντ. Παῖδουσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδ. Συμβουλίου.

10) κ. Μιλτ. Κουντουράς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδ. Συμβουλίου.

11) κ. Γερασ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικ. Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.

12) κ. Θεόδ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ἐκπαιδεύσεως,

13) κ. Θρασ. Σταύρου, αἰρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως.

14) Σωτ. Δαγκλῆς, αἰρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως.

15) Νικ. Μπέρτος, Διευθυντὴς τῆς Δ)σεως Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν Ὑπουργείου Παιδείας.

16) κ. Λ. Φιλιππίδης, Διευθυντὴς τῆς Δ)σεως Θρησκευμάτων Ὑπουργείου Παιδείας.

- 17) κ. Ἑμμ. Λαμπαδάριος, Δ)τῆς τοῦ τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς Ὑπουργείου Παιδείας.
- 18) κ. Ἰω. Χρυσάφης, Δ)τῆς τμήματος Σωματικῆς Ἀγωγῆς Ὑπουργείου Παιδείας.
- 19) κ. Χριστ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.
- 20) κ. Νικ. Σμυρνῆς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.
- 21) κ. Α. Ἡλιάδης, Διευθυντῆς τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.
- 22) κ. Π. Κουτσομητόπουλος, Δ)τῆς τῆς Δ)σεως Γεωργίας τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας.
- 23) κ. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.
- 24) κ. Κωνστ. Παπαζαχαρίου, ἐπιθεωρητῆς τῆς Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Ἐθν. Οἰκονομίας.
- 25) κ. Εὐάγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.
- 26) κ. Ἰωάν. Μιχαλόπουλος, Δ)τῆς τῆς Γεν. Δ)σεως Στατιστικῆς Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.
- 27) κ. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας, κάτοικος Κορωπίου.
- 28) κ. Μιχ. Εὐλάμπιος, ἀντιπρόσωπος Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν (Διευθυντῆς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος).
- 29) κ. Νικ. Κάτσαϊνος, ἀντιπρόσωπος τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος (Τοσίτσα 12).
- 30) κ. Λυκ. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
- 31) κ. Ἀλέξ. Σβῶλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
- 32) κ. Δημ. Γεωργακάκης, Δ)τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.
- 33) κ. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς Ἐπιθεωρητῆς τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων.
- 34) κ. Νικ. Ἀναγνωστόπουλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
- Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Γ. Παπανδρέου, κηρύσσει τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν, εἶπε τὰ ἑξῆς :
- «Δοκιμάζω εἰλικρινῇ καὶ βαθεῖαν χαρὰν ἐγκαινιάζων σήμερον τὰς ἐργασίας τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.

» Ἀποτελεῖ διὰ τὴν χώραν ἡμῶν, καὶ διὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον διὰ τὴν κοινωνικὴν, οἰκονομικὴν, καθὼς καὶ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ Ἑθνους ἐπείγουσαν ἀνάγκην ἢ δημιουργίαν τοῦ νέου τούτου θεσμοῦ, διότι, καθ' ὅσον γνωρίζω, οὐδέποτε εἰς τὸ παρελθὸν ἐξητάσθη τόσον ἐγκύρως καὶ τόσον συνολικῶς τὸ πρόβλημα τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Τὰ θέματα τῶν συζητήσεων ἡμῶν εἶναι βεβαίως πολλά. Διὰ τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσωμεν μίαν φυσικὴν σειρὰν εἰς τὴν συζητήσιν: Νὰ ἀσχοληθῶμεν πρῶτον μὲ τὴν δημοτικὴν παιδείαν. Νὰ ἐξετάσωμεν τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, καθὼς καὶ τὴν σχολικὴν ἀντίληψιν. Νὰ ἐξετάσωμεν ἀκόμη πόσα ἔτη λαϊκῆς παιδείας ὀφείλει νὰ προσφέρῃ σήμερον ἡ Δημοκρατία εἰς τοὺς πολίτας τῆς. Ἄν ἀρκοῦν τὰ ἔξ, ποῦ ὑπάρχουν σήμερον, ἢ ἂν πρέπη νὰ γίνουιν ἀκόμη περισσότερα. Ἐπίσης ἂν ἡ λαϊκὴ παιδεία πρέπη νὰ παρέχῃ μόνον γενικὴν μόρφωσιν, ἢ καὶ ἐπαγγελματικὴν, διὰ νὰ παρασκευάζῃ τὸν λαὸν ἐπαρκέστερον εἰς τὴν οἰκονομικὴν τοῦ ζωὴν καὶ νὰ προάγῃ τοιοῦτοτρόπως καὶ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν λαϊκὴν εὐημερίαν.

» Θὰ ἐξετάσωμεν κατόπιν τὴν μέσην παιδείαν, καὶ τὴν κλασσικὴν καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν. Ἀποτελεῖ μένα ἐκπαιδευτικὸν ζήτημα ἡ ἀναλογία τῶν γυμνασίων ἡμῶν πρὸς τὰς μέσας ἐπαγγελματικὰς σχολὰς. Ἐχομεν σήμερον 150 περίπου γυμνάσια. Καὶ ἐρωτᾶται: Μήπως εἶναι περισσότερα ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας; Εἰς τὴν δημοτικὴν παιδείαν φοιτοῦν περίπου 750,000 μαθητῶν. Εἰς τὰ γυμνάσια περίπου 60,000. Εἶναι ἡ ἀναλογία ὀρθή; Ἡ θὰ ἔπρεπε νὰ περιορίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν γυμνασίων; Ἡ θὰ ἔπρεπε νὰ μετατρέψωμεν ἱκανὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς μέσας ἐπαγγελματικὰς σχολὰς; Ἀλλὰ μήπως καὶ οἱ ἀπόφοιτοι τῶν μέσων ἐπαγγελματικῶν σχολῶν—ἐμπορικῶν, γεωργικῶν—ἤρχισαν ἐπίσης νὰ περισσεύουν;

» Τὸ πρόβλημα εἶναι θεμελιῶδες καὶ ἀποτελεῖ διὰ τοῦτο σηματικὸν περιεχόμενον τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου.

» Κατόπιν θὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἀνωτάτην παιδείαν. Ὅχι βεβαίως καθ' ἑαυτήν, διότι διάφορος θὰ ἔπρεπε τότε νὰ εἶναι ἡ σύνθεσις τοῦ Συμβουλίου μας, ἀλλὰ κυρίως καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν μόρφωσιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ.

» Συνοψίζοντες, θὰ ἐξετάσωμεν ἐπίσης, ἂν ἀρκῇ ἡ λειτουργία τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, τοῦ νέου τούτου θεσμοῦ, διὰ τὸν συντονισμὸν τῶν κατευθύνσεων τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἢ ἂν θὰ πρέπη νὰ χωρήσωμεν πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς διοικήσεως, ὑπάγοντες καὶ τὴν τεχνικὴν καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ ἐν γένει συνολικῶς τὴν παιδείαν τοῦ Ἑθνους εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

» Καὶ τέλος θὰ ἐξετάσωμεν τὰς γενικὰς κατευθύνσεις τῆς ἐκπαιδεύσεως. Μετὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ εἴδους τῶν σχολείων καὶ τοῦ ὕλικου περιεχομένου των, θὰ ἐξετάσωμεν τὰ ἰδεώδη τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ἐκπαίδευσις τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας καὶ συνεπῶς οἱ Ἕλληνες διδάσκαλοι, ποῖα ἰδανικὰ πρέπει νὰ ἐμποτίζουν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλληνοπαίδων ; Καὶ εἶναι ἡ διευκρίνισις αὕτη ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας προφανῶς καὶ ἐπιβεβλημένη καὶ ἐπίκαιρος. Γνωρίζω, κύριοι, ὅτι μία πλευρά, καὶ μάλιστα θεμελιώδης, τῶν ἐκπαιδευτικῶν προβλημάτων, εἶναι οἰκονομική. Θὰ συναγάγωμεν ἀσφαλῶς καὶ συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὰς σημερινὰς οἰκονομικὰς συνθήκας, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν ὑφισταμένην ἀρίστην θέλησιν τῆς Κυβερνήσεως, θὰ εἶναι οἰκονομικῶς ἀνεφάρμοστα. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅμως ὅτι πρέπει νὰ ἀπογοητευθῶμεν ἢ νὰ διστάσωμεν. Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἶναι ἀμέσως ἐφαρμόσιμα τὰ πορίσματα ἡμῶν, προπαρασκευάζομεν πάντως τὴν προσεχῇ των ἐφαρμογὴν, διαφωτίζοντες τὴν κοινὴν γνώμην καὶ δημιουργοῦντες ὑπὲρ αὐτῶν κοινὴν συνείδησιν. Πλήθος ἀναγκῶν ὑπάρχουν πάντοτε εἰς τὰ Κράτη. Ἀλλὰ ἐκεῖναι ἱκανοποιοῦνται πρῶται, τὰς ὁποίας ἡ κοινὴ γνώμη προτάσσει εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἀναγκῶν. Καὶ πρέπει νὰ φροντίσωμεν, νὰ προτάξῃ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκπαιδεύσεως. Διότι δὲν ὑπάρχει ζήτημα, τὸ ὁποῖον νὰ δύναται καὶ νὰ διακαίουται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἐπεῖγον καὶ μέγα, ὅσον ἡ ἐκπαίδευσις, δηλαδή ἡ ἐπαγγελματικὴ, πνευματικὴ, καὶ ψυχικὴ ἐξύψωσις τοῦ λαοῦ. Καὶ ἂν τοῦτο ἰσχύῃ δι' ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς λαοὺς τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, ἰσχύει πρὸ παντὸς διὰ τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας ἀκριβῶς ὁ κλῆρος εἶναι ἡ πνευματικὴ δημιουργία.

» Ἡ περιωπὴ καὶ ἡ ἐγκυρότης τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου ἀποτελοῦν ἐγγύησιν, ὅτι τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ θὰ εἶναι φωτεινὰ καὶ γόνιμα. Μὲ τὴν αἰσιόδοξον αὐ-

την πεποίθησιν σᾶς ἀπευθύνω, κύριοι Σύμβουλοι, ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν μας, ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν καὶ εὐχομαι νὰ δικαιώσητε πλήρως τὴν ἐμπιστοσύνην, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ κοινὴ γνώμη σᾶς περιβάλλουν», (χειροκροτήματα).

Προτάσει τοῦ κ. Υπουργοῦ ἀποφασίζεται κατόπιν ὅπως τὸ Συμβούλιον συνεδριάξῃ τὸ ἀπόγευμα ἐκάστης ἡμέρας καὶ ὀρίζεται πρὸς συζήτησιν δι' αὔριον τὴν 4ην καὶ ½ ἀπογευματινὴν ὡς πρῶτον θέμα : «ἡ καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ ἡ προαγωγή τῆς σχολικῆς ἀντιλήψεως». Διὰ τὸ ἀπόγευμα δὲ τῆς Τετάρτης : μέση ἐκπαίδευσις «Γενικὴ παιδεία, ἐπαγγελματικὴ παιδεία». Ἐπακολουθεῖ συζητήσις ἐπὶ τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, σχέδιον τοῦ ὁποίου εἰσηγεῖται ὁ Γεν. Γραμματεὺς τούτου κ. Κακοῦρος, καὶ τὸ ὁποῖον ἐγκρίνεται ὡς ἀκολουθῶς :

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Ἄ ρ θ ρ ο ν 1ον.

1. Τὸ Συμβούλιον συνέρχεται εἰς συνεδρίαν συμφῶνως πρὸς τὸν νόμον ἀνὰ διετίαν, τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου καὶ τὴν 1ῃν Ἀπριλίου τοῦ ἐπομένου ἔτους, πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζομένων ἔργων αὐτοῦ.

2. Εἴκοσιν ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως ἐκάστης συνόδου τοῦ Συμβουλίου, ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου ἢ ἐντολῇ αὐτοῦ, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τούτου, κοινοποιεῖ εἰς τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ νόμου 4653 μέλη πρόσκλησιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναγράφεται ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα τῆς προσεχοῦς συνεδρίας τοῦ Συμβουλίου.

3. Τὸ Συμβούλιον κατὰ τὴν σύνοδον τοῦ Ὀκτωβρίου προβαίνει εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῶν κατὰ τὴν σύνοδον τοῦ ἐπομένου Ἀπριλίου συζητητέων θεμάτων καὶ ὀρίζει τοὺς εἰσηγητὰς ἐπὶ ἐκάστου τῶν θεμάτων τούτων καὶ τὰς ἐπιτροπὰς μελέτης.

4. Οἱ εἰσηγηταί, καταρτίζοντες τὴν εἰσηγήσιν των, παραδίδουσι ταύτην ἐγκαίρως εἰς τὸν Γενικὸν Γραμματέα τοῦ Συμβουλίου, πρὸς δακτυλογράφησιν, αἱ δὲ ἐπιτροπαί, συνερχόμεναι πρὸ τῆς συνόδου τοῦ Ἀπριλίου, εἴτε καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης, κανονίζουσι τὰ τῆς

διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν καὶ προβαίνουν εἰς τὸν καταρτισμὸν ἐκθέσεως, τὴν ὁποίαν ἀνακοινοῦν εἰς τὸ Συμβούλιον, πρὸς συζήτησιν καὶ ψήφισιν.

5. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει τῆς συνόδου τοῦ Ἀπριλίου ἀναγραφὴ καὶ συζήτησις θεμάτων πέραν τῶν κατὰ τὴν σύνοδον τοῦ Ὀκτωβρίου ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου καθορισθέντων.

” Α ρ θ ρ ο ν 2ον.

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΡΓΑ ΠΡΟΕΔΡΟΥ, ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΥ ΚΑΙ Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ

1. Πᾶσαι αἱ συνεδρίαὶ τοῦ Συμβουλίου διεξάγονται ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, ὃν κωλύομενον, ἀναπληροῖ ἐν μὲν ταῖς γενικαῖς συνεδρίαῖς εἰς ἓκ τῶν δύο, κατὰ νόμον, ἀντιπροέδρων τοῦ Συμβουλίου, ἐν δὲ ταῖς εἰδικαῖς ὁ δεύτερος ἐκ τούτων. Γενικὸς δὲ γραμματεὺς εἰς πάσας τὰς συνεδρίας τοῦ Συμβουλίου εἶναι ὁ Διευθυντὴς τῆς Παιδείας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἢ τούτου κωλυομένου, ὁ νόμιμος ἀναπληρωτὴς αὐτοῦ.

2. Ἔργα τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου ἢ τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτὸν ἀντιπροέδρου, εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

α') Συγκαλεῖ τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου εἰς τὰς γενικὰς ἢ εἰδικὰς συνεδρίας, γνωρίζων εἰς αὐτὰ διὰ τῆς σχετικῆς προσκλήσεως τὰ συζητηθησόμενα θέματα, ὥς καὶ τὸν τόπον τῆς διεξαγωγῆς καὶ τὴν ὥραν τῆς ἐνάρξεως τῶν συνεδριῶν.

β') Διευθύνει τὴν διεξαγωγὴν τῶν συνεδριῶν.

γ') Κηρύσσει τὴν λήξιν τῶν θεμάτων.

δ') Ὑπογράφει μετὰ τοῦ Γεν. Γραμματέως τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν τοῦ Συμβουλίου.

3. Ἔργα τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου εἶναι τὰ ἑξῆς :

α') Μεριμνᾷ διὰ τὴν σύνταξιν τῶν πρακτικῶν τῶν γενικῶν, καὶ εἰδικῶν συνεδριῶν τοῦ Συμβουλίου, ἐν οἷς ἀναγράφονται συντόμως τὰ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν, αἱ κατ' αὐτάς ληφθεῖσαι ἀποφάσεις τῆς πλειονοψηφίας, ὥς καὶ αἱ γνώμαι τῆς μειοψηφίας.

β') Μεριμνᾷ περὶ τῆς δακτυλογραφήσεως τῶν εἰσηγήσεων καὶ κοινοποιεῖ αὐτάς ἐγκαίρως εἰς πάντα μὲν

τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ θεμάτων τῶν γενικῶν συνεδριῶν αὐτοῦ, εἰς τὰ μέλη δὲ τὰ μετέχοντα τῶν εἰδικῶν συνεδριῶν, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ θεμάτων τῶν συνεδριῶν τούτων. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ ὄγκος τῶν εἰσηγήσεων καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν δακτυλογράφησιν, δακτυλογραφεῖται τὸ πόρισμα μόνον τούτων.

γ') Διαβιβάζει ἀντίγραφα τῶν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ληφθεῖσων γνωμοδοτήσεων, προτάσεων καὶ ἀποφάσεων ὑπογεγραμμένα καὶ ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτοῦ, εἰς τὰς σχετικὰς ὑπηρεσίας τῶν οἰκείων Ὑπουργείων.

δ') Μεριμνᾷ περὶ τῆς εἰς τεῦχος ἐκδόσεως τῶν ἀποφάσεων τῶν διαφόρων συνεδριῶν τοῦ Συνεδρίου, ὡς καὶ τῶν σχετικῶν πρὸς ἕκαστον θέμα αὐτοῦ γενικῶν εἰσηγήσεων τῶν οἰκείων ἐπιτροπῶν.

” Α ρ θ ρ ο ν 3ον.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἡ μεταβολὴ αὐτοῦ δύναται νὰ ἀναγραφῇ ὡς θέμα τῆς διατάξεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ἀπριλίου, ἐφ' ὅσον ἤθελε ζητηθῇ ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τετάρτου τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου καὶ ἀποφασισθῇ ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας αὐτοῦ κατὰ τὸν προηγούμενον Ὀκτώβριον.

— — — — —

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Β'. ΤΗΣ 6ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Γ. Παπανδρέου, Υπουργός, Πρόεδρος.
 2. Κ. Δυοβουνιώτης, Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρῶτος Ἀντιπρόεδρος).
 3. Εὐάγγ. Κακοῦρος, Διευθυντής τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.
 4. Δημ. Λαμπαδάριος, Πρύτανης τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
 5. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντής τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.
 6. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 7. Ἀλέξ. Δελμούζος, καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
 8. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
 9. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτ. Γνωμ. Συμβουλίου.
 10. Γιαν. Παϊδούσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
 11. Μιλτ. Κουντουράς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτ. Συμβουλίου.
 12. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
 13. Θεόδ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
 14. Θρασ. Σταύρου, αἵρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.
 15. Σωτ. Δαγκλῆς, αἵρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως.
 16. Νικ. Μπέρτος, Διευθυντής τῆς Δ)σεως Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν Ὑπουργείου Παιδείας.
 17. Α. Φιλιππίδης, Διευθυντής τῆς Δ)σεως Ὁρησκευτῶν Ὑπουργείου Παιδείας.
- Πρακτικὰ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου

18. Έμμ. Λαμπαδάριος, Δ)τῆς τοῦ τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς Ὑπουργείου Παιδείας.
19. Ἰω. Χρυσάφης, Δ)τῆς τοῦ τμήματος Σωματικῆς Ἀγωγῆς Ὑπουργείου Παιδείας.
20. Χρ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.
21. Νικ. Σμυρνῆς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Δ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.
22. Α. Ἡλιάδης, Διευθυντῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.
23. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.
- 24) Κωνστ. Παπαζαχαρίου, ἐπιθεωρητῆς τῆς ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθν. Οἰκονομίας.
25. Εὐάγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.
26. Ἰωάν. Μιχαλόπουλος, Δ)τῆς τῆς Γεν. Δ)σεως Στατιστικῆς Ὑπουργείου Ἐθν. Οἰκονομίας.
27. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας, κάτοικος Κορωπίου.
28. Νικ. Κάτσαϊνος, ἀντιπρόσωπος τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος (Τοσίτσα 12).
29. Λυκ. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
30. Ἀλέξ. Σβῶλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
31. Δημ. Γεωργακάκης, Δ)τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.
32. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν ιδιωτικῶν σχολείων.
33. Νικ. Ἀναγνωστόπουλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

ΘΕΜΑ Δον ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ

Η ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΣ

Ἐπιτροπὴ μελέτης : Μαρία Ἀμαριώτου, Χριστ. Λέφας, Τάκης Παναγιωτόπουλος, Έμμ. Λαμπαδάριος καὶ Ν. Κάτσαϊνος.

Εἰσηγήτρια Μαρία Ἀμαριώτου.

Δίδεται ὁ λόγος εἰς τὴν δίδα Μ. Ἀμαριώτου, ἡ ὁποία ἀναπτύσσει τὴν εἰσηγήσιν της, ἔχουσιν οὕτω :

δὲς Μ. Ἀμαριώτου. Διὰ πᾶσαν γνώμην καὶ ἄποψιν, ὅχι μόνον τιθεμένην ἐν ἀμφιβόλῳ, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς μελετωμένην, ἢ φράσις «ἐδῶ ὁμιλοῦν οἱ ἀριθμοί», εἶναι ἀποστομωτικὴ ἀληθῶς καὶ ἐξόχως πειστικὴ. Θὰ ἦτο εὐτύχημα ἂν ἡδυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν μὲ ὅλην μας τὴν καλὴν θέλησιν εἰς τοὺς ἀριθμοὺς καὶ νὰ παρουμευσιάσωμεν μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν τὸ ποσοστὸν τῶν ἀναλφαβήτων μας καὶ τῶν διαφόρων σχολικῶν ἀναγκῶν μας ἀπὸ ἀπόψεως σχολικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως, ἐπὶ τῇ βάσει στατιστικῶν πινάκων.

Αἱ στατιστικαὶ ὁμῶς, ἔστω μὲ μικρὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν, σημαντικὰς διὰ τὴν πίστιν τῶν ἐν τούτοις ὡς πρὸς τὴν ἀπαιτουμένην ἀκρίβειαν, δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν χρησιμοποίησίν τῶν καὶ διὰ τοῦτο θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ πιστεύω νὰ ἐπισυνάψω μὲν εἰς τὴν εἰσήγησίν μου μερικὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα, ἀλλὰ νὰ μὴ τὰ μεταχειρισθῶ ὡς ἀφετηρίαν τῶν σκέψεων, αἱ ὁποῖαι ὠδήγησαν εἰς τὴν λήψιν τῶν ἀποφάσεων, εἰς τὰς ὁποίας προῆλθεν ἡ ἐπὶ τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς σχολικῆς ἀντιλήψεως ἐπιτροπὴ τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.

Ἡ καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ ἡ σχολικὴ ἀντίληψις καὶ πρόνοια σχετίζονται τόσον μεταξύ τῶν, ὥστε δικαίως καὶ ὑποχρεωτικῶς, οὕτως εἰπεῖν, ἀποτελοῦσι θέμα μελέτης μιᾶς ἐπιτροπῆς.

Ἀσχολούμενοι μὲ τὸν ἀναλφαβητισμόν, ἅς καθορίσωμεν πρῶτον τὸ περιεχόμενον τῆς λέξεως ἀναλφάβητος. Ἀναλφαβήτους θὰ ὀνομάζωμεν : α') τοὺς μὴ γνωρίζοντας ἀνάγνωσιν ἢ γραφὴν, β') τοὺς ἀγνοοῦντας ἀμφοτέρως, ἀγραμμάτους δὲ θὰ χαρακτηρίζωμεν τοὺς μὴ κτεκτεμένους τὴν μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν δίδει ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἰς τοὺς πολίτας μιᾶς πολιτείας. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν α' κατηγορίαν, θὰ ἔχωμεν ἐν ποσοστὸν α' ἀναλφαβήτων, ἂν τοὺς τῆς β' τὸ ποσοστὸν αὐτὸ ἠϋξημένον, ἔτι δὲ μεγαλύτερον ἐὰν συμπεριλάβωμεν καὶ τοὺς ἀγραμμάτους. Ὀνομάζοντες ἀναλφαβήτους τὴν α' καὶ β' κατηγορίαν, ἐπεκτείνομεθα ἀπὸ ἐκπαιδευτικῆς προνοίας καὶ εἰς τοὺς ἀγραμμάτους, εἰς τοὺς ὁποίους καταντῶσιν ἄλλως τε οἱ πλείστοι ἀναλφάβητοι.

Οἱ ἀριθμοί, τοὺς ὁποίους μᾶς δίδει ἡ στατιστικὴ, ἀφοροῦν τοὺς ἀγνοοῦντας ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, μαζὶ

ἢ χωριστά, ἀνερχομένους κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1923 εἰς 38 % τοῦ πληθυσμοῦ ἐν συνόλῳ καὶ δὴ εἰς 21 % διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ 54,1 διὰ τὰς γυναῖκας. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι μικρότερος τοῦ τῶν προηγουμένων ἀπογραφῶν, καθ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναλφαβήτων βαίνει διαρκῶς ἐλαττούμενος, παραλλήλως πρὸς τὴν ἴδρυσιν καὶ προαγωγὴν σχολείων καὶ πρὸς τὴν τελειότεραν ὀργάνωσιν τῆς σχολικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως. Ὁ κατωτέρω παρατιθέμενος πίναξ δεικνύει τὸν βαθμιαῖον περιορισμὸν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, ἐξαιρουμένης μόνον τῆς πολεμικῆς ἐποχῆς, ὅποτε ἐλειτούργησαν πλημμελῶς τὰ σχολεῖα, ἡ δὲ κοινωνικὴ ζωὴ ἦτο τόσο ἀνήσυχος καὶ δύσκολος.

ἡλικία	ἔτων	ἀναλφάβητοι	
55—59	»	56,8 %	
» 50—54	»	55 %	
» 45—49	»	51,7 %	
» 40—44	»	50,6 %	
» 35—39	»	45,8 %	
» 30—34	»	39,8 %	
» 25—29	»	24,7 %	
» 20—24	»	31,7 %	
» 15—19	»	29,6 %	
» 13—14	»	21 %	

Ὁ ἀναλφαβητισμὸς εἰς τὴν μαθητικὴν ἡλικίαν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου εἶναι 3,8 %, κατὰ τὰ δεδομένα τῆς στατιστικῆς τοῦ Δεκεμβρίου 1928. Λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας ἀνακοινοῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγεγραφομένων, ὅχι δὲ καὶ τῶν φοιτῶντων πράγματι, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ἡυξημένον τὸ ποσοστὸν τοῦτο.

Ἄς ἀπασχοληθῶμεν πρῶτον μὲ τοὺς ἀναλφαβήτους τῆς σχολικῆς ἡλικίας.

Ἐὰν παραλλήλως μὲ τὴν αὔξησιν τῶν δαπανῶν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐκ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ βαίνει καὶ ἡ μείωσις τῶν ἀναλφαβήτων καὶ τῶν στερουμένων τῆς μορφώσεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, καὶ ἐὰν ὀργανουμένης διαρκῶς βραδύτερον καὶ συστηματικώτερον τῆς σχολικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως, τὸ δημοτικὸν σχολεῖον γίνεται προσιτώτερον εἰς τὰς μάζας τῶν παιδιῶν, φανερόν εἶναι, ὅτι ὁ περιορισμὸς τοῦ

ἀναλφαβητισμοῦ εἶναι καὶ κρατικὸν καὶ κοινωνικὸν καθήκον, βαρῦνον ὅλων μαζί τοὺς ὤμους καὶ τῶν νομοθετῶν καὶ τῶν πολιτῶν ὅλων, ὡς ἐκτελεστῶν τῶν νόμων.

Ἀπὸ τοῦ 1834 ἡ Πολιτεία κατέστησεν ὑποχρεωτικὴν τὴν φοίτησιν εἰς τὸ λαϊκὸν σχολεῖον δὲν ἔπαυσαν δὲ ἔκτοτε δημιουργοῦμεν αἱ ποινικαὶ συνέπειαι, αἱ ἀπορρέουσαι ἐκ τῆς παραβάσεως τοῦ σχετικοῦ νόμου. Καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, οἱ νέοι περὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως θεσμοί, ἐτόνωσαν κάπως τὴν τακτικὴν φοίτησιν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Δὲν παύουσιν ἐν τούτοις αἱ διατάξεις αὗται νὰ ἔχωσιν ἀστυνομικὸν χαρακτήρα καὶ ἐπομένως νὰ περιέχωσι τὸ στοιχεῖον τοῦ ἐξαναγκασμοῦ καὶ τῆς ἀνάγκης, τὸ ὁποῖον γεννᾷ κάποτε τὴν ἀντίδρασιν καὶ ἄγει εἰς τὴν καταστρατήγησιν, στενὴν ἢ εὐρεῖαν, τοῦ θεσμοῦ.

Τὰ ἀστυνομικὰ μέτρα ἄλλως τε πρέπει νὰ ἐφαρμόζονται κατὰ τῶν δυστροπούντων ἄνευ ἄλλου τινὸς λόγου εἰς τὴν τήρησιν τοῦ νόμου, εἰς τὴν περίπτωσίν μας ὅμως ὀλίγοι, ἐλάχιστοι εἶναι οἱ γονεῖς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐμποδίζουν τὰ παιδιὰ των ἀπὸ τὴν εἰς τὸ λαϊκὸν σχολεῖον φοίτησιν. Ἐλάχιστοι ἐπομένως οἱ τιμωρητέοι διὰ τὴν παράβασιν ταύτην.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι φιλότιμος καὶ φιλομαθής. Ὁ Ἕλλην γονεὺς θέλει νὰ τὰ μορφώσῃ τὰ παιδιὰ του, καὶ πολὺ περισσότερον, ὅταν ὁ ἴδιος οὐδεμιᾶς κατὰ τὴν παιδικὴν τοῦ ἡλικίαν ἔτυχεν ἐκπαιδεύσεως, ἐκτὸς τούτου γνωρίζει καὶ τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὴν πρακτικὴν πλευρὰν τῆς ζωῆς ἢ γνώσις ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς καὶ ἡ κατοχὴ ἐνὸς τίτλου, ἔστω καὶ τόσον μετριόφρονος, ὅσον τὸ ἀπολυτήριον τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Τοὺς λόγους τῆς ἀρνήσεώς του, εἰς τὴν τήρησιν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν ὑποχρεώσεών του ἀπέναντι τῶν νόμων καὶ τῶν παιδιῶν του, ὀφείλομεν νὰ ἀναζητήσωμεν μᾶλλον εἰς τὰς ἀνάγκας του, παρά εἰς τὴν θέλησίν του.

Υπάρχουσι χωριά, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ ἀποστάσεις μέχρι τοῦ σχολείου, ἐγκλείουσιν ἀληθεῖς κινδύνους διὰ τὴν υγείαν καὶ τὴν ζωὴν ἀκόμη τῶν μικρῶν μαθητῶν (εἰς τὰς πόλεις οἱ κίνδυνοι δὲν εἶναι ὀλιγώτεροι), ἢ ἀπαιτοῦσιν ὥρας καὶ πλέον διαδρομὴν ἀπὸ τῆς κατοικίας τοῦ μαθητοῦ μέχρι τοῦ σχολείου.

Φυσικὸν ἐπακολούθημα εἶναι νὰ μὴ φοιτοῦν τὰ παι-

διά, καὶ μάλιστα τὰ μικρὰ εἰς τὸ μακρυνὸν αὐτὸ σχολεῖον καὶ ἀκολουθοῦντα πολὺ ἐνωρὶς τοὺς γονεῖς τῶν εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν νὰ γίνωνται καὶ ἐνωρίτερον σύντροφοὶ τῶν καὶ συνεργάται τῶν, ὅποτε δὲν προσέρχονται πλέον εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἄλλοι ἢ πληθώρα τῶν μαθητῶν εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τὰς τάξεις συνεπάγεται τὴν στασιμότητα ἀρκετῶν ἀπ' αὐτῶν ἐπὶ ἔτη εἰς τὰς διαφόρους τάξεις. Τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας τῶν 14 ἐτῶν, συμπληρούμενον οὕτω πολὺ ἐνωρίτερον τῆς ἀποκτήσεως ἀπολυτηρίου τοῦ δημοτικοῦ, ἀπαλλάσσει τὸν μαθητὴν τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως.

Ἄλλοι οἱ γονεῖς ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῶν ἐργατικῶν χειρῶν τῶν παιδιῶν τῶν καὶ ἀπὸ τῆς ἀτάκτου φοιτήσεως φθάνουσιν εἰς τὴν μὴ φοίτησιν.

Ἄλλοτε, καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ συνηθέστερον, συντρέχει εἰς τοὺς λόγους τούτους καὶ ἡ οἰκονομικὴ δυσπραγία τῶν οἰκογενειῶν τῶν μαθητῶν. Εἶναι ἀνώτερον φαντασίας τὸ τί δύναται νὰ διαπιστώσῃ ὁ ἐπισκέπτης διαφόρων οἰκογενειῶν εἰς ἀθλιότητα ! "Ὅχι ροῦχα, ἀλλὰ καὶ ράκη ἀκόμη δυσκολεύεται κανεὶς νὰ ὀνομάσῃ τὰ ἀκατονόμαστα πράγματα, τὰ ὁποῖα περιβάλλουν τὰ παιδικὰ κορμιά κάποτε ! Ὑπάρχουν παιδάκια, τὰ ὁποῖα δέρονται 10' λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ ἐν τέταρτον καὶ 20' καὶ περισσότερο εἰς τὸ χιονόνερο καὶ τὸ ξεροβόρι μὲ μιὰ καὶ μόνον ποδίτσα, ποὺ παρεμβάλλεται μεταξὺ δέρματος καὶ ἀτμοσφαιρικοῦ περιβάλλοντος, μὲ τὰ χεράκια καὶ τὰ ποδαράκια κατακόκκινα, μπλὲ ἀπὸ τὸ κρῦο, μὲ πανιασμένα χειλάκια, μὲ ἀδειανὸ στομάχι καὶ μὲ καμμιὰ προσδοκίαν νὰ φᾶνε τίποτε ζεστὸ τὸ μεσημέρι ἢ τὸ βράδυ, καὶ τὰ ὁποῖα πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον νὰ μάθουν γράμματα σπουδάσματα, τοῦ Θεοῦ τὰ πράγματα ! Ὁ ἀφανὴς καὶ ἄφωνος αὐτὸς ἡρωϊσμός ἀξίζει ὅχι μόνον τὴν στοργὴν μας, ἀλλὰ καὶ τὸν θαυμασμόν μας. Καὶ ἀξίζει τὴν ἀπόλυτον ἐπιείκειάν μας ἢ καρτερικὴ μητέρα, ἢ ὁποῖα προτιμᾷ κάποτε νὰ κρατήσῃ τὸ κοριτσάκι τῆς καὶ τὸ ἀγοράκι τῆς στὸ σπῖτι, τυλιγμένο στὰ ροῦχα, ποὺ παριστάνουν τὰ κλινოსκεπάσματα, παρὰ νὰ τοῦ προσθέσῃ εἰς τὸ βάσανον τῆς πείνας καὶ τὸν δρόμον τοῦ μαρτυρίου πρὸς τὸ σχολεῖον. Ἡ εὐλογημένη ἄνοιξις, μὲ τὸν γλυκὺν οὐρανὸν τῆς, φέρει τὰ παιδάκια αὐτὰ κάποτε εἰς τὸ σχολεῖον. Αὐτὸ εἶναι φοίτησις ; Καθυστερημένα ἀπορρίπτονται εἰς τὸ τέλος, ἀπογοητεύονται, ἀδιαφο-

ροῦν καὶ αὐτὰ καὶ οἱ γονεῖς των καὶ χάνονται διὰ τὸ σχολεῖον.

Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὑπάρχει καὶ διέξοδος διὰ τὰ πτωχὰ αὐτὰ παιδάκια, διὰ μερικὰ τοῦλάχιστον. Εἶναι τὸ ἐργοστάσιον, εἶναι τὸ ἀρχοντικὸν τῶν κυρίων καὶ οἱ γονεῖς εὐλογοῦν καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεῦτερον, διότι τὸ παιδάκι των εὐρῆκε μέσον νὰ κερδίῃ τὸ ψωμάκι του. Συναντῶμεν συχνότατα κοριτσάκια 7 ἐτῶν φέροντα εἰς τοὺς παιδικούς ὤμους των τὸ βαρύτατον καὶ ἐξόχως ἀπαιτητικὸν ἔργον τῆς ὑπηρετρίας, πρὶν ἀκόμη παρασκευασθῇ καὶ ὠριμάσῃ ἡ σωματικὴ, διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ ἱκανότης διὰ τὸ βαρύτατον καὶ ἐμπιστευτικὸν αὐτὸ ἐπάγγελμα. Τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὸ ἐργοστάσιον, καὶ ἔτσι ἔχομεν καὶ εἰς τὰς μεγάλας πόλεις καὶ εἰς τὰ μικρὰ κέντρα σεβαστὸν ἀριθμὸν ἀναλφαβήτων ἐξ οἰκονομικῆς ἀνάγκης.

Ἔχομεν καὶ οἰκογενείας, μικρὸν ποσοστὸν ἀποτελοῦν αὐταί, εἰς τὰς ὁποίας ἓν ἀνίατον νόσημα τῶν γονέων ἢ ὁ πρόωρος θάνατός των, κάμνει ἀπαραίτητα τὰ μεγαλύτερα τοῦλάχιστον παιδιὰ εἰς τὸ σπίτι, τὸ δὲ σχολεῖον φερόμενον ὀρθῶς κατ' οὐσίαν, ὅχι καὶ κατὰ τύπους, δὲν δύναται νὰ ἐξαναγκάσῃ αὐτὰ τὰ παιδιὰ πρὸς φοίτησιν, οὔτε κἂν ἄτακτον.

Ἄλλοτε πάλιν τὸ κώλυμα εὐρίσκεται στὸ ἴδιο τὸ παιδάκι, τοῦ ὁποίου ἡ ὑγιεινὴ κατάστασις δὲν ἐπιτρέπει καθόλου τὴν φοίτησίν του εἰς τὰ κοινὰ σχολεῖα, ἢ καὶ καθόλου, εἰς τὸ σχολεῖον. Ἄλλοτε μία σωματικὴ καὶ διανοητικὴ ἀναπηρία ἀποκλείει τὸν μαθητὴν τῆς πιθανότητος, συνεργαζόμενος μετὰ τῶν συμμαθητῶν του, νὰ φθάσῃ ταῦτοχρόνως εἰς τὸ αὐτὸ τέρμα.

Ἐκάστη τῶν περιπτώσεων τούτων ἀπαιτεῖ καὶ ὅλως ἰδιαιτέραν ἐπέμβασιν πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ. Ἄλλοι πρέπει νὰ ἰδρυθῇ σχολεῖον, ἄλλοι νὰ προαχθῇ, ἄλλοι νὰ τονωθῇ ἢ νὰ δημιουργηθῇ, ἂν δὲν ὑπάρχῃ, ἡ σχολικὴ ἀντίληψις, ἄλλοι νὰ ἐφαρμοσθῇ αὐστηρῶς ὁ νόμος 4029 περὶ ἐργασίας γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων καὶ αἱ σχετικαὶ πρὸς αὐτὸν λοιπαὶ διατάξεις. Αἱ περιπτώσεις εἶναι διαφορετικαὶ ἐκάστοτε καὶ ὡς πρὸς τὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδρεύει τὸ σχολεῖον καὶ ὡς πρὸς τὸν μαθητὴν τὸν διαφεύγοντα τὴν φοίτησιν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔχει σπουδαίαν σημασίαν ἡ κατανομὴ τῶν εὐθυνῶν, ὀφείλει ἡ Πολιτεία κατὰ πρῶτον

λόγον ν' ἀπαλλαγῇ τῶν εὐθυνῶν, αἵτινες ἀπορρέουσι δι' αὐτὴν ἐκ τῆς μὴ ὑπάρξεως σχολείων παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει ἀνάγκη τούτων καὶ ἐκ τῆς πληθώρας τῶν μαθητῶν τῶν ἀναλογούντων εἰς ἕκαστον διδάσκαλον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ διπλασιασθοῦν περίπου αἱ δαπάναι αἱ ἀπαιτούμεναι διὰ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς μισθοὺς προσωπικοῦ, διδακτήρια, ἐπιπλα, σκεύη καὶ ὄργανα σχολικά.

Δυνάμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἐγείρωμεν τὴν ἀπαίτησιν, ὅπου συγκεντρῶνται ἄνω τῶν 15 μαθητῶν ἀπαιτητικῶς νὰ ἰδρυθῇ σχολεῖον, ὅπου ἄνω τῶν 40 νὰ διορισθῇ καὶ δεῦτερος διδάσκαλος, καὶ ἄλλος, καὶ ἄλλος μετὰ τὴν ἑναρξιν ἐκάστης τεσσαρακοντάδος μαθητῶν ; Ἐκεῖ πρέπει νὰ τείνωμεν ὅλοι, μὲ σταθεράν καὶ ἀδιάκοπον προσπάθειαν καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἰδανικὸν τῆς ἐκπαιδευτικῆς μας πολιτικῆς διὰ τὸ λαϊκὸν σχολεῖον.

Διατρέχομεν περίοδον πυρετώδους προσπάθειας πρὸς ἀναδημιουργίαν καὶ ἀναγέννησιν καὶ ἔχομεν τὴν καταλληλοτέραν εὐκαιρίαν, ὅπως θέσωμεν καὶ τὸ ἰδανικὸν τοῦτο μὲ τὴν τάσιν τῆς ταχείας πραγματοποιήσεώς του.

Πλὴν τῆς ἰδρύσεως καὶ προαγωγῆς ἀναγκαίων σχολείων δυνάμεθα νὰ ἐπεκτείνωμεν τὴν Δημοτικὴν Ἐκπαίδευσιν πρὸς τὰ κάτω, μὲ μίαν τάξιν νηπιαγωγείου. Κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην οἱ γονεῖς δὲν χρειάζονται ὡς βοηθοὺς καὶ συνεργάτας τὰ παιδιὰ των, (λόγου τοῦ ὁποίου διακόπτουν τὴν κανονικὴν των φοίτησιν κάποτε, θὰ εἶναι δὲ καὶ εὐγνώμονες ἂν κάποιος ἀναλάβῃ νὰ τοὺς ἀπαλλάσῃ τῆς παρουσίας των). Γνωρίζομεν ἄλλως τε πόσοι πιέζουν τοὺς διδασκάλους νὰ δεχθοῦν τὰ πενταετῆ παιδιὰ των διὰ νὰ ἔχωσιν ἐκεῖνοι περισσοτέραν ἐλευθερίαν κινήσεως. Σύμφωνα μὲ τὴν πρότασιν αὐτὴν πρέπει νὰ ἐνισχυθῇ καὶ ἡ μόρφωσις νηπιαγωγῶν εἰς τὰ Διδασκαλεῖα Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Ἡ μόρφωσις αὕτη θὰ εἶναι γενικὴ δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς τῶν διδασκαλείων, οἱ δὲ προτιμῶντες νὰ ἐργασθῶσι καὶ ὡς νηπιαγωγοὶ μὲ τὰ 5ετῆ παιδιὰ, κατ' οὐδὲν θὰ διακρίνονται τῶν λοιπῶν δημοδιδασκάλων εἰς τίτλους, δικαιώματα, μισθοδοσίαν κλπ.

Ἡδη λειτουργοῦσιν εἰς τὸ Κράτος 326 νηπιαγωγεῖα, ἐξ ὧν τὰ 307 εἰς Ἡπειρον, Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ἐ-

χούσας 2517 δημοτικά σχολεία. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι ἐλάχιστος ἀπέναντι καὶ μόνον τῶν ἀναγκῶν τῶν ξενοφώνων τοῦλάχιστον πληθυσμῶν. Ἐὰν ὁ διδάσκαλος παρασκευασθῇ οὕτως ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀναλαμβάνη καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ νηπιαγωγοῦ θὰ ἔχωμεν τὸ κέρδος ὅτι ἐξασφαλίζομεν ἕν ἔτος φοιτήσεως ἀκόμη εἰς τὰ παιδιὰ μὲ νηπιαγωγὸν καθ' ὅλα ὠριμοτέραν τῶν νῦν ἀποφοίτων τῶν Διδασκαλείων τῶν Νηπιαγωγῶν, ἀναπληροῦντες οὕτως ἕν μέρος τὸ κέρδος, τὸ ὅποιον θὰ εἶχουμεν ἀπὸ τὴν προσθήκην μιᾶς ἀκόμη τάξεως λόγου χάριν εἰς τὸ δημοτικόν, μέχρις ὅτου καταστῇ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἡ προσθήκη καὶ ἄλλων τάξεων εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Τὰ ἐκ τῆς τάξεως τοῦ νηπιαγωγείου ἀποτελέσματα θὰ εἶναι τοιαῦτα, ὥστε καὶ ἂν προστεθῶσιν ἀκόμη δύο ἀνώτεροι τάξεις, ἡ πρώτη νηπιαγωγικὴ δὲν θὰ καταργηθῇ.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη γίνῃ τοῦτο, ἐξασφαλίζομεν τὴν μέχρις ἀποκτήσεως τοῦ ἀπολυτηρίου τοῦ δημοτικοῦ τακτικὴν φοίτησιν ; Ἐν εἶναι μόνον βέβαιον : ὅτι ἕκαστος μαθητὴς θὰ παρακολουθῇται καλύτερον ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του, τοιοῦτοτρόπως δὲ θὰ μετριάσθῃ ἡ λόγῳ πληθώρας τῶν μαθητῶν διαρροὴ τούτων ἢ καθυστέρησις αὐτῶν εἰς τὰς τάξεις μέχρις ὅτου ἀποκτήσωσι τὸ ἀπολυτήριον τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Μένουσιν ὅμως ἀθεράπευτοι αἱ αἰτίαι τοῦ κακοῦ, αἱ συνιστάμεναι εἰς τὴν οἰκονομικὴν δυσπραγίαν.

Τὰ μαθητικὰ συσσίτια, μὲ λαμπρὰ ἀποτελέσματα, ὅπου ἐλειτούργησαν ἐφέτος, ἐφαρμοζόμενα καὶ εἰς τὰ δημοτικά σχολεία, θέλουσιν ἐλαττώσει κατὰ πολὺ τὰς δυσχερεῖας ταύτας, ὡς ἀποτελοῦντα ἕν θετικὸν μέτρον καὶ ἐξυγιάνσεως τῶν ἀτελέστατα διατρεφομένων μαθητῶν καὶ προσελκύσεως αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον. Παραλλήλως πρέπει νὰ χορηγῶνται δωρεὰν βιβλία καὶ γραφικὴ ὕλη, ἀκόμη καὶ φορέματα, εἰς τοὺς ἀπόρους μαθητάς. Ἐὰν ζητήσωμεν τὴν ὁλοκληρωτικὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τούτων ἐκ μέρους τοῦ Κράτους, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν συμβολὴν τῶν χρηματοδοτῶν τοῦ Κράτους, ὑπὸ τὴν δυσάρεστον μορφήν νέων φόρων. Τὸ ἔργον τοῦτο πρέπει νὰ ἐνισχύεται μόνον ἀπὸ τὸ Κράτος, ὅσον εἶναι δυνατόν, ν' ἀνατεθῇ δὲ εἰς τὰς κατὰ τόπους σχολικὰς ἐφορείας ἢ ἐξεύρεσις τῶν πόρων, οἵτινες ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀ-

πόρων μαθητῶν. Αἱ σχολικαὶ ἐφορεῖαι εὐρισκόμεναι εἰς ἅμεσον ἐπαφὴν μετὰ τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία τροφοδοτεῖ μὲ μαθητὰς τὸ σχολεῖον, γνωρίζουσι καὶ τὰς οἰκονομικὰς ἐκάστης οἰκογενείας ἀνάγκας καὶ τοὺς πλουσίους, οἱ ὅποιοι θὰ ἠδύναντο νὰ προσφέρωσι περισσότερα εἰς τὸ κοινωνικὸν αὐτὸ ἔργον. Ἡ ὀργάνωσις καὶ τῶν συσσιτίων καὶ τῆς παροχῆς βιβλίων καὶ μαθημάτων εἰς ἀπόρους μαθητὰς μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκασταχοῦ κοινωνικῶν συνθηκῶν δύναται νὰ διαμορφωθῇ καταλλήλως καὶ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τοπικῶν συνθηκῶν δύναται νὰ ἐκλέγωνται ἐκάστοτε οἱ τρόποι ἐξευρέσεως τῶν πόρων, ἑορταί, χοροί, ἔρανοι, λαχεῖα, ἄγοραί, δωρεαί, κληροδοτήματα κλπ. κλπ.

Κατὰ τὰ διάφορα συνέδρια, τὰ ἀσχολούμενα μὲ τὰ ἐκπαιδευτικὰ μας, τονίζεται ἐπανειλημμένως ἡ ὑποχρέωσίς μας ἀπέναντι τοῦ μαθητοῦ μας. Ἡ ὑποχρέωσις αὐτῇ, οὐσα ὑποχρέωσις ἐθνικὴ, βαρύνει ὅλους ἐξ ἴσου, καὶ βαρύτερον τὰς περὶ ἕκαστον σχολεῖον κοινωνικὰς ὁμάδας. Τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον ἐκάστου Ἑλληνος καὶ ὥς Ἑλληνος καὶ ὥς ἀνθρώπου, συνίσταται εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ μορφωτικοῦ μας ἐπιπέδου, καὶ ἐκ τοῦ συμφέροντος τούτου ἀπορρέει ἡ ὑποχρέωσις ὅλων μας, ὅπως δημιουργήσωμεν μορφωμένους ὁμοχωρίους συμπολίτας, ὑπαλλήλους, συνεργάτας, ἐργάτας κπλ., δημιουργοῦντες κοινὴν πρὸς τοῦτο θέλησιν παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ.

Ὁ διδάσκαλος ἐκάστης ἡλικίας, χωρίου, συνοικισμοῦ, καὶ οἱ κατὰ τόπους ἐπιθεωρηταὶ τοποθετοῦνται τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸ κέντρον τῆς κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ κινήσεως, διότι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των στάσιν καὶ μέριμναν ἐξαρτᾶται ἡ περὶ τοῦ σχολείου των ἀντίληψις τῆς κοινωνίας καὶ ἡ ἐκ ταύτης τῆς ἀντιλήψεως δημιουργουμένη κοινωνικὴ ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ καὶ ἡ ἐξύψωσις τῶν σχολικῶν ἐφορειῶν, εἰς οἷους τὰς φανταζόμεθα ὀργανισμούς. Εἰς τοὺς ἐκασταχοῦ ἐπιθεωρητὰς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπομένως πρέπει νὰ ἀνατεθῇ ἡ ὑπόδειξις τῶν τοπικῶς ἐπιβαλλομένων τρόπων καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τῶν μαθητικῶν ἡλικιῶν τῆς περιφερείας των καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τούτων ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου τῶν γονέων καὶ τῆς λοιπῆς κοινωνίας. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας συνήθως ἡ ἀθλιότης ἡ οἰκονομικὴ ἔχει καὶ

τὴν στυγνωτέραν μορφήν, δὲν ἀρκεῖ βεβαίως ἡ ἐνέργεια τοῦ ἐπιθεωρητοῦ μόνον, τῶν διδασκάλων, τῶν σχολικῶν ἐφορειῶν κλπ. Ἐχομεν ἀνάγκην τηρήσεως τῶν νόμων, ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀνηλίκων ἀφ' ἑνός, καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν ἀφ' ἑτέρου.

Ἐλεγχος ἐπὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς στάθμης τῶν ἐργατῶν τὸ 1920 εἰς τὰ μηχανουργεῖα, κλωστήρια, ὑφαντουργεῖα, ξυλουργεῖα κλπ. Πειραιῶς, διεπίστωσεν, ὅτι εἰς τὰ κλωστήρια ἦσαν ἀγράμματοι τὰ 50 % τῶν ἐργατῶν, εἰς τὰ ξυλουργεῖα τὰ 25 % καὶ εἰς τὰ μηχανουργεῖα τὰ 4 %.

Ἡ διαφορὰ αὕτη προέρχεται πιθανῶς, μεταξὺ ἄλλων, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὰ κλωστήρια προσλαμβάνονται καὶ πολὺ μικρὰ παιδιὰ, πρὶν τελειώσουν τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἢ χωρὶς καθόλου νὰ φοιτήσουν εἰς αὐτό, καὶ πρὸ παντὸς κορίτσια, ἐνῶ εἰς τὰ ξυλουργεῖα, καὶ δὴ τὰ μηχανουργεῖα, χρειάζονται ὠριμώτεροι ὀργανισμοί.

Ἐπομένως πρέπει νομοθετικῶς νὰ ληθῇ πρόνοια, ὅπως προσλαμβάνονται ὡς ἐργάται μόνον οἱ κεκτημένοι ἀπολυτήριον δημοτικῷ, οἱ δὲ τυχόν ἐκ τῆς σχολικῆς ἡλικίας προσληφθέντες, νὰ φοιτῶσιν εἰς σχολεῖον εἰδικὸν δι' αὐτοὺς, μέχρις ὅτου συμπληρώσωσι τὴν μόρφωσιν τὴν παρεχομένην ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ. Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐννοεῖται, πρέπει νὰ εἶναι ἡμερήσια, διὰ νὰ μὴ προσέρχονται κατακουρασμένα τὰ παιδιὰ καί, εἰ δυνατόν, εἰς τὰ ἐργοστάσια, διὰ νὰ γίνεται εὐκόλως ἡ προσέλευσις εἰς αὐτά. Ἐνῶ δὲ ἀφ' ἑνός τὰ σχολεῖα ταῦτα θὰ καταπολεμῶσι τὸν ἀναλφαβητισμὸν, δύνανται ἀφ' ἑτέρου νὰ προσλάβουν ἐπαγγελματικὸν χαρακτήρα καὶ νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὸν μαθητὴν των καὶ ὡς ἐργάτην.

Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν τῆς παιδικῆς ἡλικίας (σχολεῖα δι' ὑπηρετρίας, ραπτρίας, ἐργατρίας πιλοποιείων κλπ.). Ὁ μισθὸς τοῦ ἐργαζομένου παιδιοῦ δὲν θὰ ἐλαττώνεται κατὰ τὰς ἡμέρας καὶ ὥρας τῆς φοιτήσεώς του εἰς τὸ σχολεῖον, 8 ὥραι καθ' ἑβδομάδα τοῦλάχιστον, κατανεμόμεναι ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐργασίας εἰς διαφόρους ἡμέρας, εἶναι δυνατόν νὰ θεραπεύσωσι τὸ κακόν.

Διὰ τοὺς ἐργοδότες ὅμως, οἱ ὅποιοι ἀπαλλάσσονται εὐθυνῶν τινων τοῦ νόμου περὶ ἐργασίας γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων, ὡς γονεῖς ἢ ἐπίτροποι τῶν μαθητῶν, μεταχειριζόμενοι αὐτοὺς εἰς ἰδίᾳς ἐργασίας, ὡς ἔχοντες ἀ-

νάγκην τῆς βοηθείας των, θὰ ἔλθῃ ἄρωγόν τὸ μελετώμενον πρόγραμμα τῶν δημοτικῶν σχολείων, τὸ ὁποῖον μὲ τὰς ὀλίγας ὑποχρεωτικὰς ὥρας διδασκαλίας καὶ μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὰς τοπικὰς ἀνάγκας τοῦ σχολείου, καὶ θὰ διευκολύνῃ τοὺς γονεῖς εἰς τὰς ἐργασίας των καὶ θὰ καταδείξῃ ἐμφανέστερον τὴν σπουδαιότητα τοῦ σχολείου εἰς τοὺς γονεῖς καὶ λοιπὴν κοινωνίαν, ἐπομένως θὰ ἐνεργήσῃ θετικῶς κατὰ τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ-τὸ εἶναι, ὥς καὶ ἀνωτέρω ἐλέγχθη, ζήτημα κοινωνικὸν καὶ πολιτειακόν, ἐπομένως δὲν ἄρκοῦσι μόνον νομοθετικαὶ διατάξεις, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ θερμὸν ἐνδιαφέρον τῶν πολιτῶν ὑπὲρ αὐτῆς, οἱ νεαροὶ μας διδάσκαλοι πρέπει ἀπὸ τῶν διδασκαλείων ἀμέσως νὰ προπαρασκευάζωνται δι' ἐπιτοπίων ἐρευνῶν καὶ μελετῶν, διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ εἰς διαφόρους περιπτώσεις, ὥστε καὶ ἐνήμεροι τῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους νὰ εἶναι καὶ τῶν μεθόδων καὶ τρόπων κάτοχοι, διὰ τῶν ὁποίων θὰ συμπήξωσιν εἰς τὴν περὶ τὸ σχολεῖόν των κοινωνίαν τὸν πυρῆνα τῆς θερμῆς προσπαθείας ὑπὲρ τῆς φοιτώσης παιδικῆς ἡλικίας καὶ ὑπὲρ τῆς ἀνυψώσεως τῆς μορφωτικῆς μας στάθμης καὶ θὰ μεταδώσωσιν εἰς ὅλους τὴν συνείσθησιν τῆς εὐθύνης ἐνὸς ἐκάστου διὰ τὸ ὅλον καὶ διὰ τὴν ὅλην τοῦ ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν. Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τυγχάνωσι τῆς προπαιδείας ταύτης, καθόσον γνωρίζομεν τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον κινεῖται τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν. Τὸ ἐσχάτως λαβὸν χώραν συνέδριον τῶν κοινοτήτων, τὸ ὁποῖον ἐφανέρωσε μὲ τὰς προτάσεις του ἀληθὴ πρόοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἰλικρινῇ συμμετοχὴν εἰς τὴν γενικὴν προσπάθειαν ἀναδημιουργίας, ὠμίλησε πολὺ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ πάρα πολὺ διὰ τὸ Κράτος, «τὸ ὁποῖον ὀφείλει», ὥς πάντοτε, ἀμέτρητα πράγματα.

Διὰ νὰ κινήσωμεν λοιπὸν καὶ ἐνισχύσωμεν τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, τοῦλάχιστον κατὰ τὰ πρῶτά της βήματα, εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ τῆς ἀμορφωσίας ἄγωνά, εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη καὶ στελέχη κατὰλληλα νὰ τῆς δώσωμεν καὶ ὑλικῶς νὰ τὴν ἐνθαρρύνωμεν καὶ τὴν ἐνισχύσωμεν κατ'ἀρχάς. Ἐκτὸς 50,000,000 περίπου, μὲ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐνισχύεται κατ' ἔτος ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, διὰ νὰ φθάσωμεν ἐντὸς δεκαετίας εἰς τὴν ἴδρυσιν καὶ προαγωγ-

γὴν τῶν ἀπαιτουμένων σχολείων, μὲ 40 μαθητὰς ἀνὰ διδάσκαλον, πρέπει ἀπὸ τοῦ νῦν νὰ ἐξευρεθοῦν πόροι τινὲς διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀπόρων μαθητῶν.

Νομίζομεν ὅτι, ἐὰν μὲ τὰς κατὰ τόπους ἐνεργείας τῶν ἐπιθεωρητῶν καὶ τῶν διδασκάλων, καὶ τῶν σχολικῶν ἐφορειῶν, ὑποδειχθῇ εἰς τὰς διαφόρους κοινότητας ἡ δι' ἐκάστην ἐνδεδειγμένη ἐνέργεια, αἱ κοινότητες ἀμιλλώμεναι μεταξὺ τῶν θ' ἀποδώσωσι πολὺ περισσότερα ἢ διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς εἰσφορᾶς των.

Ἀλλ' ἂν αἱ προτάσεις αὗται ἐφαρμοζόμεναι πρόκειται νὰ ἐλαττώσωσι τὸν ἀναλφαβητισμὸν κατὰ τὴν σχολικὴν ἡλικίαν, ἔχομεν καὶ εἰς τὰς μετασχολικὰς ἡλικίας ἀναλφαβητισμὸν. Ἀπόρροια οὕτως τῆς μὴ τακτικῆς ἢ τῆς πλημμελοῦς εἰς τὸ λαϊκὸν σχολεῖον φοιτήσεως, δι' οὓς λόγους ἀναφέρομεν ἀνωτέρω, ἀπαιτεῖ τώρα ἐντονώτερα μέτρα, καθ' ὅσον καὶ μεγαλύτερον ποσοστὸν παρουσιάζει καὶ τὸ Κράτος δὲν ἔχει πλέον εἰς χεῖράς του τὸν Ἕλληνα πολίτην ὡς μαθητὴν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Μόνον ἡ στρατιωτικὴ θητεία φέρει τὸν ἄρρενα ἀθλητισμὸν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Κράτους καὶ πάλιν, καὶ δίδει τοιοῦτοτρόπως τὴν μόνην εὐκαιρίαν ὑποχρεωτικῆς ἀποκτήσεως τῶν γνώσεων γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου παρεχομένων μορφωτικῶν στοιχείων.

Ἡδὴ λειτουργοῦσιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν 18 νυκτερινὰ σχολαί, μὲ διδασκάλους λαμβάνοντας τὸ ὀριζόμενον ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιμίσθιον. Αἱ δαπάναι αὗται βαρύνουσι τὸ Ὑπ. Παιδείας, ἐλλεῖπει δὲ πιστώσεων, δὲν ἰδρύθησαν καὶ ἄλλαι τοιαῦται ζητηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν διὰ 3104 στρατιώτας ἀναλφαβήτους. Ἐὰν ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ ζήτημα τῶν πιστώσεων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἡ ἱδρυσις τοιούτων σχολῶν εἰς τὸν στρατὸν, δὲν δυνάμεθα νὰ περιμένωμεν πολλὰ, πρὸ τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν ἀναγκῶν τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζει. Εἰς τὸν στρατὸν ἄλλως τε ὑπηρετοῦσι καὶ οἱ δημοδιδάσκαλοι, πολλοὶ δὲ τῶν ἀξιωματικῶν ἦσαν διδάσκαλοι πρὶν ἢ μονιμοποιηθῶσιν. Ἐπομένως τὰ διδασκαλικά στελέχη εὐρίσκονται ἤδη εἰς τὸ στράτευμα, δύνανται δὲ ἐκγυμναζόμενοι στρατιωτικῶς ἐκ περιτροπῆς οἱ ὀπλίται διδάσκαλοι ἐπὶ τινὰ καιρὸν, νὰ ἀναλαμβάνωσι κατόπιν αὐτοὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀναλφαβή-

των συναδέλφων των, οί δὲ διδάσκαλοι ἀξιωματικοί, ἀπαλλασσόμενοι ὑπηρεσίας τινός, ν' ἀφιερώνωσιν ὀλίγας ὥρας καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς ἀναλφαβήτους ὀπλίτας.

Τὸ ἀσφαλέστερον δὲ μέτρον, ὅπως οἱ ἀναλφάβητοι ἀπολύωνται τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ μόνον ἀφοῦ ἀποκτήσωσι τὰς στοιχειώδεις γνώσεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ὧν ἐστεροῦντο, ὑποβαλλόμενοι εἰς σχετικὴν ἐξέτασιν πρὸς πιστοποίησιν τούτου εἶναι νὰ παραμένωσιν εἰς τὸν στρατὸν μῆνας τινὰς περισσότερον τῶν λοιπῶν συναδέλφων των, ἢ παρατεινομένης τῆς θητείας των, ἢ ἐλαττουμένης κατ' ἀντιστοίχους μῆνας τῆς θητείας τῶν ἐγγραμμάτων.

Ἐὰν τὸ μέτρον τοῦτο θεσπισθῇ, ἀποτελεῖ συγχρόνως καὶ μίαν τελεσφόρον ἐνέργειαν ὑπὲρ τῆς τακτικῆς φοιτήσεως εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, καθόσον καὶ οἱ διὰ λόγους πλεονεξίας ἀποσύροντες τὰ τέκνα των ἐκ τοῦ σχολείου γονεῖς θὰ προτιμήσωσι νὰ τὰ στερηθῶσι κατὰ τὴν μικράν των ἡλικίαν μᾶλλον, παρὰ νὰ στερηθῶσι ταῦτα τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν, ὡς ἐκ τῆς ὀριμότητός των εἶναι περισσότερον παραγωγικά. Αἱ πραγματικαὶ πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ μέτρου τούτου δαπάναι, θὰ καταβάλλωνται μόνον ἐπὶ 9 ἔτη ἀκόμη, ἢ 15 κατ' ἀνώτατον ὄριον, ἐὰν ἐφαρμοσθῇ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου τὸ μέτρον αὐτό, τότε μετὰ 15 ἔτη, παρουσιαζομένων τῶν κλάσεων τῶν νεοσυλλέκτων, ὅλοι σχεδὸν θὰ εἶναι ἐγγράμματοι, δεδομένου ὅτι ἐν τῷ μεταξύ παρεχομένων τῶν ἀναγκαίων πιστώσεων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, θὰ ἔχῃ συμπληρωθῇ ὁ ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς σχολείων καὶ διδασκάλων.

Κατὰ πληροφoρίας, ζητηθείσας ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἔχομεν 14,000 ἀγραμμάτους στρατιώτας κατὰ κλάσιν γενικῶς (ἢ κλάσις κυμαίνεται μετὰξὺ 45—46 χιλιάδων ἀνδρῶν) ἥτοι 25,45 % ἐπὶ τῶν κατατασσομένων. Ἡ ἡμερησία δι' ἑκάστον ὀπλίτην δαπάνη εἶναι 33,28 δρ., ἐπομένως διὰ 14,000 στρατιωτῶν ἐφέτος διὰ τρίμηνον ἐπὶ πλέον θητείαν, ἀπαιτοῦνται 41,908,800 δρχ., ἢ δὲ ἡμερησία δαπάνη δι' ἑκάστον μαθητὴν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου εἶναι 1.88 δρχ. Ἐὰν δαπανηθῶσιν ἐπομένως τὰ ὡς ἄνω ἑκατομμύρια διὰ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, θὰ ἐξυπηρετήσωμεν 17,7 φορές περισσότερους μαθητὰς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, δηλ. 247,800 μαθητὰς, ἐπομένως 6195 τάξεις μαθητῶν ἐκ 40

μαθητῶν ἑκάστη, 1032 σχολεῖα δηλ. περίπου, ὅποτε ἀπὸ 7440 δημοτικῶν σχολείων θὰ εἴχομεν 8472 ἐντὸς ἑνὸς ἔτους. Ἡ δαπάνη ἐπομένως διὰ τὴν θητείαν τῶν ἀναλφαβήτων εἶναι μεγάλη, θὰ ἔχη ὅμως ὁ θεσμὸς ὡς ἔμμεσον ἀποτέλεσμα καὶ τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ὅστις θὰ ἐκδηλωθῇ ἀμέσως μετὰ τὴν κύρωσιν τοῦ σχετικοῦ θεσμοῦ.

Πλὴν τοῦ μέσου τούτου ὅμως δυνάμεθα καὶ πρὸ τῆς στρατευσίμου ἡλικίας νὰ μειώσωμεν τὸ ποσοστὸν τῶν ἀναλφαβήτων. Ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τὴν ὑποχρέωσιν τῶν ἐργοδοτῶν νὰ στέλλωσι τοὺς ἐργάτας των εἰς τι σχολεῖον, πρὸς ἀπόκτησιν τῶν γνώσεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς δημιουργίας ἐπιμορφωτικῶν σχολείων καὶ τάξεων, αἱ ὁποῖαι σὺν τῇ ἐπαγγελματικῇ μορφώσει, θὰ δίδωσιν εἰς ἰδιαίτερα τμήματα ἀναλφαβήτων καὶ τὰς στοιχειώδεις γνώσεις γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως.

Τὰ ἐπιμορφωτικὰ ταῦτα σχολεῖα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἔχωσιν ὑποχρεωτικὸν χαρακτῆρα διὰ τοὺς ἄνω τῶν 14 ἐτῶν, δὲν δύνανται νὰ ἰδρυθῶσιν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, οὔτε καὶ διὰ μιᾶς, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους προσωπικοῦ καὶ διὰ λόγους δαπανῶν. Ἡ ἐπὶ τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπιτροπὴ εἰς τὰ πορίσματά της ἀναφέρει τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον δύναται νὰ ὀργανωθῇ ἡ ἐπιμόρφωσις, ὥστε καὶ πολλοὺς νέους, καὶ πολλοὺς ὁμοῦ πληθυσμοὺς νὰ ἐξυπηρετήσῃ. Ὅπου δὲ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, νὰ ἰδρυθῶσι μεταβατικὰ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα, μετὰ τμήμα ἀναλφαβήτων. Ὁ νόμος προβλέπει νυκτερινὰς σχολὰς πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, ἀλλ' ἡ προσέλευσις τῶν ἀναλφαβήτων, ἐξ ὧν οἱ μᾶλλον ἡλικιωμένοι δὲν ἔχουσι τὸν ἀπαιτούμενον ζῆλον, προαιρετικὴ οὔσα, δὲν ἐξασφαλίζεται, ὥστε λειτουργοῦσι μόνον 33 κρατικά καὶ 27 σωματειακά νυκτερινὰ σχολαί. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ νυκτεριναὶ σχολαὶ διὰ μεγάλους καὶ μικροὺς εἶναι μικρᾶς ἀποδόσεως, λόγῳ τοῦ καμάτου τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ καθῆκον τῆς πολιτείας εἶναι νὰ ἐνισχύσῃ τὰς νῦν ὑπαρχούσας κρατικὰς καὶ σωματειακὰς εἰς τὴν περαιτέρω λειτουργίαν των, καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἰδρῶσιν καὶ ἄλλας τοιαύτας, νὰ τείνῃ δὲ ἐνισχύουσα τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν καὶ δραττομένη τῶν ἐκασταχοῦ παρυσιαζομένων γονίμων συνθηκῶν εἰς τὴν δημιουργίαν ἐπιμορφωτικῶν σχολείων.

Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν ἀναλφαβήτων μας, τὸς κατὰ ὅσον καὶ μετὰ τὴν σχολικὴν ἡλικίαν, βαρύνει κυρίως τὰς γυναῖκας. Αἱ δὲ γυναῖκες, μὴ ὑποχρεούμεναι εἰς θητείαν τινά, δὲν ἔχουσι τὴν πιθανότητα νὰ μορφωθῶσιν, ἔστω καὶ ὑποχρεωτικῶς, εἰς τι στράτευμα. Καὶ ὁμῶς, περισσότερον ἢ ἄλλοτε, σήμερον ἔχουσιν αἱ γυναῖκες ἀνάγκην, ἔστω καὶ τῶν ἀπλῶν γνώσεων ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς, τῶρα ὁπότε τὰ ὑγιεινολογικά, κοινωνικά κλπ. ζητήματα ὑπερνικῶντα, τῇ βοηθείᾳ τῆς ἐπιστήμης, τὰς σχετικὰς ἐκ παραδόσεως προλήψεις, παρουσιάζουσι πλείστας ὅσας ἐκλαϊκευμένας ἀπόψεις, διὰ νὰ διδάξωσι τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ ἐκτελεστέον, ἀπροσίτους ὁμῶς εἰς τὰς ἀγραμμάτους γυναῖκας.

Ἐὰν πρέπει ὁ λαὸς μας νὰ γνωρίζῃ ἀναγνώσιν καὶ γραφήν, πρέπει κατὰ μείζονα λόγον αἱ γυναῖκες τοῦ νὰ εἶναι κάτοχοι τῶν φορέων τούτων τοῦ πολιτισμοῦ μας, καὶ βοηθούμεναι εἴτα καταλλήλως ὑπὸ τῆς μορφώσεώς των ταύτης, νὰ ἀνυψώσωσι τὸ μορφωτικὸν μας ἐπίπεδον διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀνυψώσεως. Τοῦτο ἄλλως τε ὀφείλει νὰ παρασχεθῇ εἰς τὰς γυναῖκας, ὡς ἀναγνώρισις τῆς προοδευτικῆς των προσπάθειας, ἔχομεν ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ στατιστικὴ παρουσιάζει διπλάσιον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγγραμμάτων ἀνδρῶν ἀπέναντι τῆς προηγουμένης στατιστικῆς, πενταπλάσιον δὲ τῶν γυναικῶν. Διὰ τοῦτο τὰ ἐπιμορφωτικά καὶ νυκτερινὰ σχολεῖα (εἰς τὰς ἀγροτικὰς τοῦλάχιστον περιφερείας) πρέπει νὰ λαμβάνωσιν ἐξ ἴσου καὶ τὰς γυναῖκας ὑπὸ ὄψιν, καὶ μάλιστα εἰς τε τὰς μεγάλας καὶ μικρὰς κοινωνικὰς ομάδας μας πρέπει αἱ μορφωμένοι ἐκ τῶν γυναικῶν, ἐκπληροῦσαι οὕτω κοινωνικὴν θητείαν, νὰ τίθενται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ κινήσεως, λαμβάνουσαι μέρος τόσον εἰς τὰ ἔργα σχολικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἰδρυσιν ἐπιμορφωτικῶν σχολείων.

Ἡ κοινωνικὴ αὕτη θητεία πρέπει νὰ εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἐπὶ ἐξάμηνον διὰ πᾶσαν νέαν γυναῖκα ἀπὸ τοῦ 17 μέχρι τοῦ 20 ἔτους τῆς ἡλικίας της, ἐφ' ὅσον ἀποδεδειγμένως εἶναι οἰκονομικῶς ἀνεξάρτητος. Αἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν τοιούτων ὀργανισμῶν κοινωνικῆς θητείας γυναῖκες πρέπει νὰ ἔχωσι τοῦλάχιστον πτυχίον διδασκαλίας, ἔὰν δὲν ἔχωσι νὰ ἐπιδείξωσι καὶ ζωὴν πλήρη ἐπωφελοῦς κοινωνικῆς δράσεως ἢ ἄλλο σχετικὸν εἰδικὸν δῖπλωμα.

Ἡ γυναικεία κοινωνία διακρίνεται διὰ τὴν θερμὴν στοργὴν τῆς πρὸς πᾶν εὐγενές, καὶ διὰ τὸν ἄλτρουισμόν τῆς, ἀσφαλῶς δὲ οὐδεμία οἰκονομικῶς ἀνεξάρτητος καὶ ἐλευθέρᾳ οἰκογενειακῶν βαρῶν (μητρικῶν λ. χ. καθηκόντων) Ἑλληνὶς θὰ ἠρνεῖτο νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ σύνολον τὰς ὑπηρεσίας τῆς ἐπὶ ἑξάμηνον, αἱ διδασκαλίσαι μάλιστα μὲ μίαν κατάλληλον ὁδηγίαν καὶ στοργικὴν παρακολούθησιν θὰ γίνωσιν ἀληθινοὶ φορεῖς πολιτισμοῦ εἰς τὰς περιφερείας τῶν. Μεταβατικαὶ οἰκοκυρικαὶ σχολαί, εἰς τὰς ὁποίας ἡ φοίτησις θὰ γίνῃ ὑποχρεωτική, πιστοποιουμένη δι' ἀναλόγου ἀποδεικτικοῦ, θέλει τονώσῃ, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὴν πίστιν εἰς τὸ γυναικεῖον ἰδανικὸν καὶ θέλει ἐξυψώσῃ τὴν γυναῖκα, μὲ ἀνάλογα ἀποτελέσματα εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν, ἥτις θὰ φέρῃ καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς λαϊκῆς παιδείας διὰ τῆς ὁμαδικῆς τῆς θελήσεως. Αἱ σχολαὶ αὗται ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ ἔχωσι καὶ τμήμα ἀναλφαβήτων. Ἐάν περιμένωμεν ὅμως τὸ Διδασκαλεῖον Οἰκοκυρικῆς λ. χ. νὰ τροφοδοτήσῃ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὰς διδασκαλίσσας τῶν μεταβατικῶν οἰκοκυρικῶν σχολῶν, θὰ ἔχωμεν διὰ τὰς 4990 κοινότητας τῆς Ἑλλάδος, μὴ συνυπολογιζομένων καὶ τῶν 33 δήμων, διὰ τρίμηνον διδασκαλίαν εἰς ἑκάστην, 1247 διδασκαλισσῶν ἀνάγκην, τὰς ὁποίας τὸ Διδασκαλεῖον Οἰκοκυρικῆς θὰ μᾶς προμηθεύσῃ ἐντὸς 31 ἐτῶν, ἐάν ἐννοεῖται, δὲν χρησιμοποιηθῶσιν αἱ ἀποφοιτοὶ τοῦ εἰς σχολεῖα Μ. Ἐκπαιδεύσεως. Δεδομένον ὅμως, ὅτι αἱ ἑκάστοτε ἀποφοιτοῦσαι θὰ διδάσκωσιν ἐν τῷ μεταξύ, ἐντὸς 8 ἐτῶν ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους, θὰ ἔχῃ λειτουργήσῃ καὶ ἓν μεταβατικὸν οἰκοκυρικὸν σχολεῖον εἰς ἑκάστην κοινότητα ἐπὶ τρίμηνον.

Ἰδρύνοντες καὶ Σχολὴν Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ Ἀντιλήψεως, θὰ δυνάμεθα μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον νὰ ἐκπαιδεύσωμεν καὶ ὠρισμένον ἀριθμὸν γυναικῶν ἐκ τῶν πολλῶν, αἱ ὁποῖαι ἐμπνέονται ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν συνάνθρωπόν των ἀγάπην καὶ ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τοῦ κοινωνικοῦ των καθήκοντος, ὥστε ἐντὸς μιᾶς 12ετίας περίπου νὰ ἔχωμεν τὰ στελέχη ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συστηματικῶς πλεόν θὰ διευθύνωσιν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα τοὺς ὁργανισμοὺς τῆς γυναικείας κοινωνικῆς θητείας, ἡ ὁποία μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἔργων τῆς θὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ εἰς τὴν καλὴν λειτουργίαν τῶν συσσιτίων, τῶν παιδικῶν ἐξοχῶν, τῆς

Πρακτικὰ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου

περιθάλψεως τῶν ἀπόρων μαθητῶν καὶ γενικῶς θὰ προ-
ωθήσῃ τὴν συνολικὴν καὶ σύντονον προσπάθειαν ὑπὲρ
τῆς ἐξυψώσεώς μας, ὡς λαοῦ καὶ ὡς ἀτόμου.

Μεγίστην συμβολὴν εἰς τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλ-
φαβητισμοῦ θὰ προσφέρωσιν αἱ κοινοτικαὶ καὶ σχολικαὶ
βιβλιοθήκαι, αἱ ὁποῖαι ἰδρυόμεναι εἰς κάθε σχολεῖον
καὶ κοινότητα θὰ γίνωσιν ἡ πηγὴ τοῦ φωτισμοῦ τῶν
κατείκων καὶ θὰ προκαλῶσιν ἐκάστοτε μὲ τὸ νέον ὕλι-
κόν των τὸν πόθον τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς μορφώσε-
ως, θὰ συντελέσωσι δέ, ἐδραιώνουσai τὴν πίστιν καὶ
τὴν ἐκτίμησιν πρὸς τὸ βιβλίον, εἰς τὸ νὰ ὑφίστανται οἱ
γονεῖς προθυμότερον τὰς συνεπειάς τῆς τακτικῆς φοι-
τήσεως τῶν παιδιῶν των εἰς τὸ σχολεῖον. Τοιουτοτρό-
πως αἱ σχολικαὶ καὶ κοινοτικαὶ βιβλιοθήκαι θὰ ἀποτε-
λέσωσιν ἓν ἔμμεσον θετικόν κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ
μέτρον.

Ποία εἶναι ἡ ἀπέναντι τῶν τοιούτων προτάσεων ὑπο-
χρέωσις τῶν Διδασκαλείων τῆς Δ. Ἐκπαιδεύσεως καὶ
τῶν λοιπῶν παιδαγωγικῶν ἰδρυμάτων ἀπὸ τοῦδε, πρέ-
πει νὰ εἶναι πάντοτε ὑπ' ὅψει τῶν μελλόντων νὰ ρυθμί-
σουν τὰ τῆς λειτουργίας των καὶ τῶν κατευθύνσεών
των. Ἐχομεν ὅμως, πλὴν τούτων ὅλων, καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς
ὑγείας τοῦ μαθητοῦ μας φροντίδα, ἥτις καὶ τὸν δείκτην
τῆς ὑγείας καὶ τὸν δείκτην τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ
μας θὰ ἀνυψώσῃ.

ΣΧΟΛΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

Στενώτατα συνεδεμένη καὶ μὲ τὴν καταπολέμησιν
τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ μὲ τὴν ὅλην βελτίωσιν τῶν ὄ-
ρων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἀνατρέφεται τὸ Ἑλληνόπουλο,
εἶναι ἡ σχολικὴ ἀντίληψις καὶ πρόνοια. Τὸ παιδί καὶ ἡ
παντοειδὴς προστασία του καὶ ἐξυπηρέτησίς του, εἶναι
εἰς τὸ κέντρον τῶν φροντίδων μας κατὰ τοὺς τελευταί-
ους χρόνους. Ἡ δὲ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη, ἐν συνεργα-
σίᾳ μετὰ τῶν διαφόρων σχετικῶν μὲ τὸν ἄνθρωπον πει-
ραματικῶν ἐπιστημῶν, δίδει τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς
ὀλότητα τοῦ παιδικοῦ ὀργανισμοῦ, εἰς τόσον ἀπὸ ὑγιει-
νολογικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως, αἱ
ὑπὲρ τοῦ παιδιοῦ προσπάθειαι φέρουσι τὸν τύπον καὶ
τὴν τάσιν τῆς ἐνιαίας ὑπὲρ μιᾶς ἐνότητος προσπάθειας.
Τὸ σῶμα τοῦ παιδιοῦ μᾶς εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον, ὡς

εἶδομεν ἄνωτέρω, ἐμποδίζει τὴν πλήρη ἐκπλήρωσιν τῶν σχολικῶν του ὑποχρεώσεων, ἐκτὸς σπανίων περιπτώσεων, μὲ τὴν πείνα, τὴ γύμνια, τὴν ἀρρώστεια, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἐκτεθειμένον.

Τὰ μαθητικὰ συσσίτια, τὰ ὁποῖα μὲ ἀληθῆ ἀνακούφισιν εἶδεν ὅλος ὁ ἐκπαιδευτικὸς κόσμος καὶ ἡ κοινωνία, ἡ ὁποία πονεῖ τὰ μέλη της, εἶναι ἓν δραστικὸν ἀντίδοτον κατὰ τοῦ ὑποσιτισμοῦ τῶν Ἑλληνοπαίδων.

Διοργανούμενα δὲ καταλλήλως θὰ ἔχωσιν, ὅπως τὰ νέα διδασκῆρια, ὄχι μόνον τὰ εὐεργετικὰ ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν μαθητῶν ἀποτελέσματα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τοιούτων ἐκπολιτιστικῶν ἔργων ἀπορρέοντα κοινωνικὰ ἀγαθὰ, τοῦ ἐξευγενισμοῦ τῆς συμβιώσεως, τῆς καθαριότητος, τῆς αἰσθητικῆς ἀγωγῆς.

Ἄλλ' οὔτε ἡ τροφή, οὔτε ἡ καθαριότης μόνον ἀρκοῦσιν, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, διὰ τὴν πλήρη σχολικὴν ἀντίληψιν, ἂν καὶ ὀφείλομεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν μὲ εὐγνωμοσύνην τὴν σημασίαν των καὶ νὰ εὐχηθῶμεν τὴν γενίκευσίν των.

Ἔχομεν μαθητὰς 40 % ἐλαιοσοῦντας, ἔχομεν πολλοὺς μὲ φαινόμενα ἀδενοπαθείας, ἔχομεν φυματικούς εἰς τὰ γυμνάσια, τοὺς ὁποίους ἐξέθρεψαν τὰ δημοτικά καὶ ὅλαι μαζὶ αἱ κοινωνικαὶ περιπέτειαι. Ἡ ὑγεία τῶν μαθητῶν μας καὶ ἡ προστασία της εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον βᾶθρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ στηρίξωμεν τὴν αὖριον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς Ἔθνος, καὶ ὡς ἐθνικῆς μονάδος, ἐν τῇ ἀνθρωπότητι. Ἡ ὑγεία τῶν μαθητικῶν ἡλικιῶν μας καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτῆς μέτρα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς ἐξασφαλίσωσι μεθαύριον καὶ ἠθικοὺς πολίτας, καὶ θὰ ἀπαλλάξωσιν ὅλον μας τὸ κοινωνικὸν καὶ πολιτικακὸν καθεστὼς, κατὰ μέγα μέρος, ἀπὸ τὰς φροντίδας τῆς θεραπείας, ἀντικαθισταμένας ἀπὸ τὰς φροντίδας τῆς προλήψεως.

Εὐτυχῶς ἔχομεν ἤδη, ὅπως εἵπομεν, καὶ ἀπαρχὰς τῆς προστασίας τῆς ὑγείας τῶν μικρῶν μας, ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν συσσιτίων καὶ τὴν κατασκευὴν νέων διδασκηρίων. Παραλλήλως δὲ μὲ τὰς προσπάθειας τῆς Διευθύνσεως τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς, ἔχομεν καί, ἐκτὸς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τὸ Πατριωτικὸν Ἰδρυμα προστασίας τοῦ παιδιοῦ, μὲ τὰς παιδικὰς ἐξοχάς. Ἐλειτούργησαν τὸ πρῶτον τὸ 1911. Τὸ δὲ 1916 ἰδρύθη τὸ πρῶτον ὑπαίθριον σχολεῖον, τὸ ὁποῖον ἔκλεισε κατόπιν ἐλλεί-

ψει πόρων. Δύο διατάγματα ιδρύσεως υπαιθρίων σχολείων περιμένουσι τώρα τὴν ἔγκρισίν των ἀπὸ τὸ Γενικὸν Λογιστήριον.

Τὸ 1915 ιδρύθη ἡ πρώτη Μαθητικὴ Πολυκλινικὴ ὑπὸ τοῦ Π.Ι.Π.Π., περιλαμβάνουσα παθολογικόν, χειρουργικόν, ὀφθαλμολογικόν, ὀδοντολογικόν τμήμα. Παρομοία ιδρύθη μετ' ὀλίγον ἐν Πειραιεὶ, μαθητικὰ δὲ ἰατρεῖα ιδρύθησαν, πρωτοβουλία τῆς Σχολιατρικῆς ὑπηρεσίας, ἐν Πάτραις, Χαλκίδι, Μιτυλήνῃ, Κομοτινῇ, Ἰωαννίνοις. Περιέθαλψαν δὲ τὰ μαθητικὰ ἰατρεῖα τὸ 1915 2000—3000 παιδιὰ καὶ ἔφθασαν βαθμιαίως μέχρι τὸ 1930 εἰς 36,000.

Ἀντιτραχωματικὰ ἰατρεῖα ιδρύθησαν ἐν Ἀγίῳ Νικολάῳ, ἐν Λαυρεΐῳ (ὑπὸ τοῦ Ἐρ. Σταυροῦ), ἐν Ἀθήναις (ὑπὸ τοῦ Π.Ι.Π.Π.), σχολεῖα δὲ ἀντιτραχωματικῶν ἐν Ἀγίῳ Νικολάῳ ἀπὸ τοῦ 1916 καὶ ἐν Χανίοις ἐφέτος.

Ἡ ὑπόθεσις τῶν σχολικῶν λουτρῶν, συνεκίνησε βαθύτατα τὴν καθ' ἡμᾶς κοινωνίαν. Ἴσως δὲν λέγομεν ὑπερβολὴν ὑποστηρίζοντες, ὅτι τὰ πρῶτα τοιαῦτα ὀργανώθησαν μόλις πρὸ 10ετίας (Κεφαλληνίας, Κοζάνης, Λαμίας, Ἀκαδημαϊκοῦ Γυμναστηρίου κτλ.), ἀφοῦ τὸ σχολικὸν λουτρὸν τῆς ἐνταῦθα Σεβαστοπούλειου Σχολῆς, ιδρυθὲν τῷ 1910, ἡχρηστεύθη διὰ τῆς ἐπιτάξεως τῆς σχολῆς ταύτης.

Ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ ἡ κρατικὴ μέριμνα ἀπὸ κοινοῦ προσπαθοῦσι νὰ ἐπουλώσωσι τὰς πληγὰς, αἱ ὁποῖαι, μὲ τὸ νὰ εἶναι γενικῶς κοινωνικαί, μαστίζουν καὶ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ προετοιμάζουν τὴν νοσηρὰν αὔριον.

Ἡ Διεύθυνσις τῆς Σχολικῆς Ὑγιεινῆς, ἣτις ἔδωκε σπουδαίαν ὠθησιν εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν ὑπὲρ τοῦ παιδίου, τὸ Π.Ι.Π.Π., ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, καὶ πλείεσται ἄλλαι πανελλήνιοι καὶ μὴ ὀργανώσεις, ἀσχολοῦνται μὲ τοὺς στενοὺς οἰκονομικοὺς των ὀρίζοντας, εἰς τὸ κολοσσιαῖον ἔργον τῆς σχολικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως, τῆς ἀποσκοπούσης τόσον τὴν σωματικὴν, ὅσον καὶ τὴν ψυχικὴν ἐξυγίανσιν τῶν παιδιῶν.

Συσσίτια, ὑγιεινὰ διδασκτήρια, παιδικαὶ ἐξοχαί, υπαίθρια σχολεῖα, πρεβαντόρια, μαθητικὰ λουτρά, μαθητικὰ πολυκλινικὰ καὶ ἰατρεῖα, ἀντιτραχωματικὰ σχολεῖα κατὰ τὰς οἰκείας περιφερείας, σχολεῖα τυφλῶν καὶ κωφάλαλων, σχολεῖα ἀνωμάτων παιδιῶν, καὶ πᾶν εἶδος

ἀναμφιβόλως ὠφελίμου, φιλάθλου, ὀργανώσεως εἰς σω-
ματικὴν ἀγωγὴν, σύλλογοι ἐ. φ. α, πρόσκοποι, ἀθλητικὰ
τμήματα Χ. Α. Ν., Near East Relief κλπ., ἰδρύματα ψυ-
χαγωγίας τῶν παιδιῶν εἶναι τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα θὰ
ἀντεπεξέλθωμεν κατὰ τῆς ἀθλιότητος, ἢ ὁποῖα ἐν μι-
κρῷ ἢ μεγάλῳ βαθμῷ μαστίζει τὰς παιδικὰς μας τά-
ξεις, ὑπὸ μορφὴν ἐνδείας καὶ νοσηρότητος.

Θ' ἀκουσθῇ μετὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ὀνομάτων αὐ-
τῶν βεβαίως ἡ λέξις «χρήματα ;» Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι δι'
ὅλα αὐτὰ χρειάζονται καὶ χρήματα. Πρὸ παντὸς ὅμως
χρειάζεται θερμὴ ψυχὴ καὶ ἐνθουσιασμός.

Ἐὰν πυκνώσωμεν τὴν σχολιατρικὴν μας ὑπηρεσίαν,
ἢ τὴν ἐνισχύσωμεν διὰ κοινοτικῶν ἱατρῶν, ὥστε νὰ ἐ-
χωμεν παραλλήλως μὲ τοὺς ἐπιθεωρητάς, διδασκάλους
καὶ σχολικὰς ἐφορείας καὶ τοὺς πολυτίμους ἐπὶ τῆς ὑ-
γεινῆς συμβούλους καὶ ὁδηγούς, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐλ-
πίσωμεν, ὅτι καὶ αἱ μεγάλαι Πανελλήνιοι ὀργανώσεις,
αἱ ὁποῖαι ἀφωσιώθησαν εἰς τὰ παιδιά, καὶ τὰ κατὰ τό-
πους σωματεῖα, καὶ οἱ Δῆμοι, καὶ αἱ Κοινότητες θὰ φι-
λοτιμηθῶσι νὰ παρουσιάσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν ἐντε-
λεστέραν ὀργάνωσιν τῆς σχολικῆς ἀντιλήψεως καὶ προ-
νοίας.

Ἐὰν ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὸ Κράτος, ἢ τὰ
ὑπαγάγωμεν εἰς τὸ Κράτος, καὶ αὐτὸ φέρομεν εἰς δύσ-
κολον θέσιν, καὶ τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν φονεύο-
μεν, καὶ τὴν ἀμιλλαν ἀπονεκρώνομεν. Αἱ φροντίδες διὰ
τὴν σχολικὴν ἀντίληψιν καὶ πρόνοιαν θὰ εἶναι ἐκάστοτε
ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὰς πιέσεις, τὰς ὁποί-
ας ἐξασκοῦν οἱ ἐκάστοτε πολιτικοὶ παράγοντες τῶν
διαφόρων τόπων, οἱ δὲ καθ' ἑκάστον πολῖται, ἀπεκδυό-
μενοι οὕτω τῆς εὐθύνης, θὰ ἐξακολουθήσωσι καὶ νὰ ἀ-
παιτῶσι, νὰ περιμένωσιν ἀπὸ τὸ Κράτος, ὅ,τι μὲ ὀλίγην
προσπάθειαν καὶ μὲ τὴν καλὴν τῶν θέλησιν θὰ ἠδύναντο
νὰ κάμουν.

Ὅτι τὸ Κράτος θὰ παρακολουθῇ καὶ θὰ ρυθμίζῃ εἰς
μεγάλας γραμμὰς τὰς προσπάθειάς ταύτας διὰ τῶν οἰ-
κείων ὑπηρεσιῶν του, εἶναι φυσικόν, ἀλλὰ νὰ μὴ ὑποκα-
ταστήσῃ αὐτὸ τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, μὲ τὴν ἰδρυ-
σιν πολυδαπάνων διοικητικῶν μηχανῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ
προσκρούωσι πάντοτε εἰς τὴν πρωτόγονον ἴσως, ἀλλὰ
ζωηρὰν θέλησιν τῶν ἰδιωτῶν, ὅπως τὰς ἐνισχύσωσι,
καθ' ὃν ἐκεῖνοι δύνανται τρόπον. Ὅ,τι προτείνεται εἰδι-

κῶς διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ εἰς τὸ ζήτημα τῆς σχολικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως, προτείνεται καὶ ἐδῶ : ἐνίσχυσις καὶ τόνωσις τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ ἡ ἀνάλογος πρὸς τὰς ἐκάστοτε τοπικὰς συνθήκας πλήρωσις τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν, μέχρις ὅτου γίνῃ γενικὴ θέλησις ἢ προσπάθειά της καὶ δυνηθῇ εἶτα νὰ ρυθμισθῇ καὶ νομοθετικῶς. Ἡ κρατικὴ ἐνίσχυσις δύναται νὰ συνίσταται εἰς τὴν δωρεάν παροχὴν φαρμάκων εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ἔργων καὶ ἰδρυμάτων ἐκείνων, τῶν ὁποίων οἱ ὑπάλληλοι, κρατικοὶ ὄντες, ὀφείλουσι νὰ μισθοδοτῶνται ἀπο αὐτό.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ περὶ τὴν ὑγίαν τῶν μαθητῶν μέριμνα εἶναι στενωτάτα συνδεδεμένη μετὰ τὴν ἐκπαίδευσίν των, διὰ τοῦτο ἀπὸ διοικητικῆς ἀπόψεως εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας πᾶς ἔλεγχος ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν ἔργων σχολικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως, καὶ πρὸς συντονισμόν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν διασπαθίσεως καὶ σπατάλης τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων.

ΕΝ ΣΥΝΟΨΕΙ ΛΟΙΠΟΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝ

Κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τῶν σχολικῶν ἡλικιῶν :

α') Ἰδρυσιν καὶ προαγωγὴν σχολείων βαθμιαίως, μέχρι συμπληρώσεως ἐντὸς 10ετίας τοῦ ἀπαιτουμένου ὅριθμοῦ σχολείων, μετ' ἐτησίαν αὐξήσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κατὰ 50 τοῦλάχιστον ἑκατομμύρια.

β') Δημιουργίαν μιᾶς τάξεως νηπιαγωγείου εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, μετ' ἀνάλογον προπαρασκευὴν τῶν δημοδιδασκάλων.

γ') Πρόγραμμα ἡμερήσιον καὶ προσηρμοσμένον εἰς τὰς τοπικὰς συνθήκας (τὸ τελευταῖον εἶναι ἔργον τοῦ διδάσκοντος).

δ') Ὁργάνωσιν τῆς σχολικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως, ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε τοπικῶν συνθηκῶν καὶ μερικῶν περιπτώσεων, καὶ ὥς ἐκ τούτου :

1) Ἀνάλογον προπαρασκευὴν τῶν μαθητῶν τῶν Διδασκαλείων διὰ τὴν κοινωνικὴν των δρᾶσιν.

2) Ἐλευθερίαν τῶν ἐπιθεωρητῶν εἰς τὸν τρόπον τοῦ κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ ἀγῶνος, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν διδασκάλων καὶ σχολικῶν ἐφορειῶν καὶ

3) Ἡθικὴν καὶ ὕλικήν ἐνίσχυσιν τῶν ἐκ τούτων ἀναλαμβάνοντων τὴν σχετικὴν πρωτοβουλίαν.

ε') Ἀπαγορεύουσιν προσλήψεως ἀνηλίκων ἐργατῶν οἰοδῆποτε κλάδου καὶ εἰδους, πρὶν ἢ ἀποκτήσωσι τὸ ἀπολυτήριον τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, καὶ τήρησιν τῶν ἀπαγορευτικῶν διατάξεων.

στ') Ὑποχρέωσιν τῶν ἐργοδοτῶν νὰ μορφώνωσι τοὺς ἐργάτας τῶν εἰς εἰδικὰ σχολεῖα ἡμερήσια, ὡς ἐμμέσους τρόπους.

ζ') Ὑποχρεωτικὴν παράτασιν θητείας τῶν ἀναλφαβήτων στρατιωτῶν.

η') Ἐνίσχυσιν καὶ πλουτισμὸν τῶν κοινοτικῶν καὶ σχολικῶν βιβλιοθηκῶν.

Κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τῆς μετασχολικῆς ἡλικίας :

1) Ἐνίσχυσιν τῶν ὑπαρχουσῶν νυκτερινῶν σχολῶν καὶ τῶν ἰδρυομένων δι' ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας.

2) Ἐπιμορφωτικὰ μόνιμα ἢ καὶ μεταβατικὰ σχολεῖα, μὲ τμῆμα ἀναλφαβήτων, καὶ ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν Διδασκαλείων καὶ σχολείων, τὰ ὅποια παρασκευάζουσι τὸ οἰκεῖον διδακτικὸν προσωπικόν.

3) Ὑποχρέωσιν τῶν ἐργοδοτῶν νὰ στέλλωσι τοὺς ἐργάτας τῶν εἰς εἰδικὰ σχολεῖα ἡμερήσια, μὲ τμῆμα ἀναλφαβήτων.

4) Ἐνίσχυσιν καὶ πλουτισμὸν τῶν κοινοτικῶν καὶ σχολικῶν βιβλιοθηκῶν.

5) Ὑποχρεωτικὴν παράτασιν θητείας τῶν ἀναλφαβήτων στρατιωτῶν.

Ὑπὲρ τῆς σχολικῆς ἀντιλήψεως καὶ προνοίας :

1) Ἐνίσχυσιν ἠθικὴν καὶ κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ὕλικήν τῶν σωματείων καὶ ὀργανώσεων ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας πρὸς προστασίαν τοῦ μαθητοῦ, τοῦλάχιστον ἐν ἀρχῇ, πρὸς πρόκλησιν ἐνδιαφέροντος καὶ ἀμίλλης.

2) Ἰδρυσιν ἀντιτραχωματικῶν σχολείων, ὑπαιθρίων σχολείων, σχολείων τυφλῶν καὶ κωφάλαλων, ἀνωμάτων παιδιῶν. (Μέτρον καὶ κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ ληπτέον).

3) Ἐνίσχυσιν τῆς σχολιατρικῆς ὑπηρεσίας διὰ σχολιατρῶν καὶ κοινοτικῶν ἱατρῶν, καταλλήλως μετεκπαιδευομένων.

4) Ἰδρυσιν σχολικῆς κοινωνικῆς προνοίας καὶ ἀντι-

λήψεως, πρὸς καταρτισμὸν στελεχῶν διοικούντων τοὺς οργανισμοὺς τῆς

5) Ὑποχρεωτικῆς γυναικείας κοινωνικῆς προνοίας.

Ὅτι δι' ὅλα τὰ ἀνωτέρω ὁ διδάσκαλος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ ἐμψυχώσῃ τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν εἰς τὴν ὑπὲρ ἑαυτῆς μέριμναν, καὶ τὰ διδασκαλεῖα καὶ λοιπὰ παιδαγωγικὰ ἰδρύματα εἶναι τὰ ἐργαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα χαλκεύεται ἡ αὖριον τῆς φυλῆς μας, ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς ἱστορίας της καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, εἶναι ὅχι πλέον συνήθης ρητορικὴ ἔκφρασις, ἀλλὰ πραγματικότης ἐπιβεβαιουμένη ὑπὸ λαμπρῶν ἐκπαιδευτικῶν μας λειτουργῶν.

Ἄν ἔχωμεν διδασκάλους, ἔχομεν καὶ πολιτισμὸν, καὶ οἱ διδάσκαλοί μας καὶ τῶν δύο φύλων, τὰ τελευταῖα χρόνια εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ μᾶς δείξουν, ὅτι ἔχομεν διδασκάλους, καὶ ὀφείλομεν ἀναλόγως νὰ διαμορφώσωμεν καὶ τὰ Διδασκαλεῖα, τὰ ὁποῖα τοὺς δίδουν τὰς πρῶτας ὁδηγίας διὰ τὸ ἔργον των.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Ο ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΠΑΙΔΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ.

Ἔτη	Κάτοικοι	Μαθηταὶ	Ποσοστὸν τοῖς % ἐπὶ τῶν κατοίκων
1855	998.266	36.275	3.6%
1860	1096.810	45.230	4.1%
1866	1325.479	52.538	3.9%
1873	1437.026	74.561	5.1%
1879	1679.775	79.448	4.7%
1889	2187.208	97.801	4.4%
1901	2200.000	189.903	8.6%
1907	2141.962	241.433	9.1%
1910	2601.952	259.854	9.8%
1930	6250.000	680.250	10.8%
1930—31		751.910	

Ὡρισμένως καὶ ἐφέτος ἔχομεν αὐξήσιν.

ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἔτη	Κάτοικοι	Ποσοστὸν ἐπὶ τῶν κατοίκων	
1907	2,191,836	59,56	ἀρρ. 40,48% θηλ. 79,49%
1920 Π. Ἑλλάς	2,435,842	46,75%	ἀρρ. 28,23% θηλ. 25,27%
Ν. Ἑλλάς	4,237,747	52,59%	ἀρρ. 35,96% θηλ. 69,23%
Ὅλη ἡ Ἑλλάς	6,673,580	49,67%	ἀρρ. 32,09% θηλ. 67,20%
1928	6,204,684	40,72%	ἀρρ. 23,47% θηλ. 57,47%

Ἀναλφάβητοι εἰς τὸν στρατὸν μας σήμερον 25,45%
κατὰ κλάσιν.

Ἀναλφάβητοι εἰς τὸν στρατὸν τῆς Γαλλίας κατὰ τὴν
κλάσιν τοῦ 1928 9,28%

Γνωρίζοντες ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν 53, 5%
Μὲ ἀπολυτήριον δημοτικοῦ 29, 3%

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΜΑΘΗΤΑΙ ΑΝΑΛΟΓΟΥΝΤΕΣ ΕΙΣ ΕΚΑΣΤΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΝ

1930—1931		Ἀναλογία μαθητῶν πρὸς διδάσκαλον
Διδάσκαλοι	Μαθηταὶ	
13,008 (Ἀπρίλιος 1930) 12,909) (Ὀκτώβριος 1930 13,197)	751,910	58 (57,80)
Μονοτάξια 4990	193,776	40 (39,22)
Μερικοὶ χαρακτηριστικοὶ ἀριθμοὶ τυχαίως ἐκλεγέντες :		
5ον Δημ. σχολεῖον Ἀθηνῶν	6) ξιον	418 69
10ον » » »	6) ξιον »	667 111
15ον » » »	5) ξιον »	500 100
2ον » Καισαριανῆς »	5) ξιον »	266 53
3ον » Καισαριανῆς »	4) ξιον »	246 61
Καλλιθέας—Κεντρ. Φαλήρου	3) ξιον »	319 106
Χαλανδρίου »	6) ξιον »	575 96
Μαραθῶνος »	3) ξιον »	228 76
3ον » Ζακύνθου »	4) ξιον »	270 68
Ρεντίνας Καρδίτσας	3) ξιον »	215 71

Καὶ ὁ ὅλικός ἀριθμὸς τῆς ἀναλογίας 58 καὶ οἱ μερικοὶ ἀπαιτοῦσιν αὖξιν τῶν σχολείων καὶ τῶν διδασκάλων.

1930 — 1931

Μαθηταὶ Α', Δ', ΣΤ' τάξεως, 10 τυχαίως ἐκλεγείσων περιφερειῶν.

Α'	Δ'	ΣΤ'
48,591	23,920	11,647
ἀγόρια 25,238	15,780	8,123
κορίτσια 23,353	8,140	3,524

Καταφανὴς ἡ μεγάλη διαρροὴ τῶν μαθητῶν ἀπὸ τῆς Α' εἰς τὴν ΣΤ' καὶ μάλιστα τῶν κοριτσιῶν

Εἰς τὴν ΣΤ' φθάνει τὸ 1)3 περίπου τῶν ἀγοριῶν καὶ μόνον τὸ 1/4 περίπου τῶν κοριτσιῶν.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ 1928

Πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος 6,204,684

	Πληθυσμ.	Σχ. Δημ.	Κάτοικοι κατὰ σχολεῖον
Στερεὰ Ἑλλάς—Εὐβοία			
Νομὸς Ἀττικοβοιωτίας	1,024,667	375	2732,44
» Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας	220,055	355	619,87
» Εὐβοίας	154,441	199	776,09
» Φθιωτιδοφωκίδος	193,671	303	639,18
Θεσσαλία			
Νομὸς Λαρίσης	278,465	206	1351,77
» Τρικκάλων	214,748	314	681.
» Ἰόνιοι Νῆσοι			
» Ζακύνθου	40,492	52	778,69
» Κερκύρας	106,251	173	614,17
» Κεφαλληνίας	66,414	85	781,34
» Κυκλάδων	125,702	151	858,95
Πελοπόννησος			
» Ἀργολιδοκορινθίας	174,320	188	875,98
» Ἀρκαδίας	166,141	234	585,35
» Ἀχαΐας—Ἡλίδος	320,623	463	692,40
» Λακωνίας	144,336	233	619,47

	Πληθυσμ.	Σχ. Δημ.	Κάτοικοι κατὰ σχολείον
Νομός Μεσσηνίας	247,907	334	748,24
Μακεδονία			
» Δράμας	111,572	61	1829, 4
» Θεσσαλονίκης	539,236	407	1326,74
» Καβάλλας	119,140	106	1123,96
» Κοζάνης	166,523	314	530,32
» Φλωρίνης	125,722	20	613,27
» Πέλλης	977,167	177	548,96
» Σερρών	182,710	188	928,77
» Χαλκιδικής	64,795	78	830,75
» "Αγ. "Όρος	4,858		
"Ηπειρος			
» "Αρτης	52,596	109	482,53
» "Ιωαννίνων	180,418	483	373,53
» Πρεβέζης	79,620	147	541,63
Νήσοι Αιγαίου			
» Λέσβου	161,557	98	1648,58
» Σάμου	70,497	88	801,10
» Χίου	75,680	79	857,97
Κρήτης			
» "Ηρακλείου	138,567	238	582,21
» Λασηθίου	68,167	128	532,55
» Ρεθύμνης	68,180	164	415,73
» Χανίων	111,513	219	509,19
Δυτική Θράκη			
» "Εβρου	122,730	204	601,64
» Ροδόπης	180,441	98	1831,23

ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΚΡΑΤΗ

Κράτη	"Ετη	Ποσοστόν ἀναλφαβήτων
Γερμανία	1912	0,01%
"Ελβετία	1904	0,09%
Δανία	1897	0, 2%
Σουηδία	1915	0,24%
"Αγγλία	1904	1, %
"Ολλανδία	1904	2, 1%
Γαλλία	1903	4, %

Κράτη	Ἔτη	Ποσοστὸν ἀναλφαβήτων
Βέλγιον	1913	7,87%
Βουλγαρία	1910	25,58%
Ἰταλία	1903	30,72%
Σερβία	;	55,92%
Ρωσσία	1895	61,10%
Γερμανία	1904	69, %

Ἀκολουθεῖ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἡμερησίας διατάξεως καὶ τῆς εἰσηγήσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν λαμβάνουσι τὸν λόγον οἱ ἀκόλουθοι :

Ι. Μιχαλόπουλος. Παρατηρεῖ ὅτι τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν στατιστικὴν στηρίζονται εἰς παρεξηγήσεις, δεδομένου ὅτι τὰ στοιχεῖα τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1929 ἔχουν δημοσιευθῇ ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1929, ὅλοι δὲ ὅσοι ἐζήτησαν σχετικὰς πληροφορίας ἀπὸ τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν τῆς Στατιστικῆς τὰς ἔλαβον.

Μ. Ἀμαριώτου. Ἐξηγεῖ ὅτι οἱ ἀριθμοὶ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας δὲν συμφωνοῦν μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τῆς Διευθύνσεως Στατιστικῆς καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ εἴπῃ ὅσα εἰς τὴν εἰσήγησίν της ἀνέφερεν.

Γ. Παπανδρέου. Ὑπουργὸς—Πρόεδρος. Ἐξετάζων τὰ πορίσματα τῆς εἰσηγήσεως, λέγει ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ καθορισθοῦν ἀπὸ τοῦδε αἱ ἀναγκαῖαι δαπάναι, διότι δὲν πρόκειται νὰ διατεθοῦν ἀμέσως, ἀλλὰ ἀρκεῖ νὰ καταδειχθῇ ἡ ἀνάγκη τῆς μεγαλυτέρας μερίμνης ὑπὲρ τῆς στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, ὥστε ἡ ἀνάγκη αὕτη νὰ καταστῇ κοινὴ συνείδησις. Ἡ ἐπιτροπὴ ζητεῖ νὰ ἀναλογῇ 1 διδάσκαλος πρὸς 40 μαθητάς. Σήμερον ἀναλογεῖ 1 πρὸς 55. Αὐτὸ ἀποτελεῖ μίαν πραγματικὴν καθυστέρησιν.

Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν καὶ ἡ ποιότης τῶν διδασκάλων μας ἐπιβάλλουν τὴν μεταβολήν. Ὡς πρὸς τὴν μὀρφωσιν τῶν διδασκάλων παρατηρεῖται πρόοδος, ἡ ὁποία θὰ βελτιωθῇ ἀκόμη περισσότερο διὰ τῆς πληρεστέρας λειτουργίας τῶν Διδασκαλείων μας.

Ν. Ἐξαρχόπουλος. Νομίζει ὅτι τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐφαρμοσθοῦν πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τῶν ἀνηλίκων, δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς τὰς ἐπομένας ομάδας :

Α') Μέτρα διαφωτισμοῦ τῶν οἰκογενειῶν
περὶ τῆς ἀνάγκης, ὅπως ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς
τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ε') Μέτρα οἰκονομικὰ πρὸς ἐνίσχυσιν
τῶν ἀπορωτέρων οἰκογενειῶν εἰς τὸ νὰ μὴ στερῶσι τὰ
τέκνα αὐτῶν τῆς φοιτήσεως εἰς τὸ σχολεῖον.

Γ') Μέτρα ἐξαναγκαστικὰ τῶν δυστρο-
πούντων γονέων, ὅπως ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς
τὸ σχολεῖον.

Ἐπὶ τῶν δύο πρώτων σημείων, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Ἐ-
ξαρχόπουλος, δὲν θὰ ἀπασχολήσω τὸ Συμβού-
λιον, διότι ὀρθῶς ἀναπτύσσονται ταῦτα ἐν τῇ εἰσηγητι-
κῇ ἐκθέσει, ὡμίλησαν δὲ περὶ αὐτῶν καὶ ἄλλα μέλη τοῦ
Ἀνωτάτου Συμβουλίου. Θὰ περιορισθῶ εἰς ὀλίγα τινὰ
περὶ τῶν μέτρων τῆς τρίτης κατηγορίας, τοῦτέστι τῶν
ἐξαναγκαστικῶν, διότι δὲν συμφωνῶ μὲ τὰς γνώμας
τινῶν ἐκ τῶν προλαλησάντων. Ὑπεστηρίχθη ὅτι ὁ Ἑλ-
ληνικὸς λαὸς εἶναι φιλότιμος καὶ μόνος τοῦ αἰσθάνεται
τὴν ἀνάγκην τῆς μορφώσεως, ἐπομένως δὲν ὑπάρχει ἀ-
νάγκη ἐξαναγκασμοῦ τῶν γονέων, ὅπως ἀποστέλλωσι
τὰ τέκνα των εἰς τὰ σχολεῖα. Τὸ φιλομαθὲς τοῦ Ἑλλη-
νικοῦ λαοῦ ἀναγνωρίζω καὶ ἐγώ, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἡ
πραγματικότης μᾶς ἀναγκάζει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι
πλεῖστοι γονεῖς ἔνεκεν ἀγνοίας δὲν ἀποστέλλουσι τὰ
τέκνα των εἰς τὰ σχολεῖα, ἄλλοι δὲ τὰ ἀποσύρουν προ-
ῶρως, χρησιμοποιοῦντες αὐτὰ πρὸς ποικίλας ἐργασίας.
Ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναλφαβήτων
παρ' ἡμῖν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀκόμη πολὺ μεγάλος ἐν συγ-
κρίσει πρὸς τὰ ἄλλα πεπολιτισμένα Κράτη.

Ὑπεστηρίχθη προσέτι, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λαμβά-
νωνται νομοθετικὰ μέτρα, ἐξαναγκάζοντα τοὺς γονεῖς,
ὅπως ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον, διότι
τοῦτο εἶναι ἀνελεύθερον. Καὶ τὴν ἄποψιν ταύτην δὲν δύ-
ναμαι ν' ἀποδεχθῶ. Τούναντίον νομίζω, ὅτι τὰ μέτρα
τὰ ὑποχρεοῦντα τοὺς γονεῖς νὰ ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα
των εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὰ προβλέποντα ποινὰς κατὰ
τῶν δυστροπούντων ἐξ αὐτῶν, εἶναι φιλελεύθερα καὶ
κατ' ἐξοχὴν δημοκρατικά, διότι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω
δημοκρατικὸν πολίτευμα, τὸ ὁποῖον ἀφίνει τοὺς πολί-
τας αὐτοῦ ἐστερημένους μορφώσεως. Ἀλλωστε εἰς τὰ
κατ' ἐξοχὴν φιλελεύθερα καὶ δημοκρατικά κράτη ἔ-
χουν ἤδη ληφθῇ μέτρα τοιαῦτα ἐξαναγκαστικά.

Ἀλλὰ καὶ ἡ πείρα ἡ παρ' ἡμῖν ἔχει ἀποδείξει, πόσον ὠφέλιμα εἶναι τοιαῦτα μέτρα. Ἐχῶ ὑπ' ὅσιν ἐκθέσεις ἐπιθεωρητῶν, οἱ ὅποιοι ἀναφέρουν, ὅτι κατόπιν τῆς ἐφαρμογῆς νόμου ἐσχάτως ψηφισθέντος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς λειτουργοὺς νὰ ἐπιβάλλωσι πρόστιμον εἰς τοὺς γονεῖς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν στέλλουν τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἠυξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα. Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τοῦ νόμου τούτου, προτείνει ὁ κ. Ἐξαρχόπουλος, νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ τὰ ἐπόμενα μέτρα :

Α'. Ἀπαγορεύεται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1936 ἡ πρόσληψις ἀνηλίκων ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν οἰουδήποτε κλάδου καὶ εἵδους, μὴ κεκτημένων ἀπολυτήριον τοῦ ἑξαταξίου δημοτικοῦ σχολείου.

Β'. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1936 ἡ στρατιωτικὴ θητεία τῶν ἐχόντων ἀπολυτήριον δημοτικοῦ σχολείου νὰ εἶναι κατὰ ἕξ μῆνας βραχυτέρα τῆς τῶν στερουμένων τοιούτου.

Γ'. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1940 μόνον οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον δημοτικοῦ σχολείου, οἱ ἡλικίας μέχρις 25 ἐτῶν, νὰ ἔχωσι καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι κατὰ τὰς ἐκλογὰς βουλευτῶν, γερουσιαστῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχόντων.

Δ'. Οἱ στρατεύσιμοι ἀγράμματοι νὰ διδάσκωνται κατὰ τὸν χρόνον τῆς θητείας των ἐπὶ μίαν τοῦλάχιστον ὥραν καθ' ἑκάστην ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμητικήν.

Ε'. Οἱ διαφόρου εἵδους ἐργοδότες ὀφείλουν νὰ φροντίζουν νὰ αἴρωσι τὴν ἄγνοιαν τοῦ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν τῶν ἀναλφαβήτων ἐργατῶν, τῶν ὑπηρετούντων παρ' αὐτοῖς.

Γ. Παπανδρέου. Ὑπουργός. Διατυπώνει τὴν γνώμην, ὅτι τὸ Συμβούλιον πρέπει νὰ μείνῃ σύμφωνα εἰς τὰ οὐσιαστικὰ στοιχεῖα τοῦ θέματος τούτου, κατὰ δὲ τὴν διατύπωσιν τοῦ πορίσματος νὰ γίνῃ ἡ συζήτησις ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν.

Τὰ οἰκονομικὰ μέσα, λέγει, τὰ ὁποῖα σήμερον διαθέτει τὸ Κράτος, ἐνῶ δύνανται νὰ θεωρηθῶν σχεδὸν ἐπαρκῆ, τόσο διὰ τὴν Ἀνωτάτην, ὅσον καὶ διὰ τὴν Μέσην Παιδείαν, εἶναι ὅμως ἐντελῶς ἀνεπαρκῆ διὰ τὴν Λαϊκὴν Παιδείαν. Διότι ἀναλογοῦν σήμερον 13.700 διδάσκαλοι ἐπὶ 750.000 μαθητῶν, ἥτοι 55 μαθητὰς, ἐνῶ ἡ ἀναλογία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑπερβαίνῃ τοὺς 40 μαθητὰς, κατὰ διδάσκαλον.

Ἐν τούτοις, τονίζοντες ὅτι ὑπολείπεται νὰ γίνη, δὲν θὰ εἴμεθα δίκαιοι, ἂν δὲν ἀνεγνωρίζαμεν τὰ μέχρι τοῦδε συντελεσθέντα. Καὶ ταῦτα ἀποτελοῦν, ἀναμφιβόλως, μεγάλην πρόοδον.

Ὁ ἀναλφαβητισμὸς τῆς σχολικῆς ἡλικίας περιορίσθη εἰς 3,8 %. Ἡ μόρφωσις τῶν δημοδιδασκάλων ἐβελτιώθη. Ἐπὶ τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως ἀνεγείρονται περίπου 3,000 σχολεῖα, περιέχοντα 8,000 αἰθούσας διδασκαλίας. Ἡ συνολικὴ δαπάνη αὐτῶν ἀνέρχεται περίπου εἰς 1 καὶ 1)2 δισεκατομμύρια, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 550 ἑκατομμύρια κατεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ Κράτους (σχολικὸν δάνειον, περισσεύματα καὶ εκπαιδευτικὰ τέλη), ὁλόκληρον δὲ δισεκατομμύριον ὑπὸ τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων καὶ ἐν γένει τῆς τοπικῆς καὶ ιδιωτικῆς πρωτοβουλίας.

Ἐνθαρρυνόμενοι ἀπὸ τὴν συντελεσθεῖσαν πρόοδον, πρέπει βεβαίως νὰ συνεχίσωμεν τὰς προσπάθειάς μας διὰ νὰ προσεγγίσωμεν τὸ δημοκρατικὸν ιδεῶδες, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὴν παροχὴν εἰς πάντα πολίτην μιᾶς στοιχειώδους πνευματικῆς καὶ ὕλικῆς ἐπαρκείας. Καὶ ἐν ἐκ τῶν μέτρων τούτων εἶναι βεβαίως ἡ αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διδασκάλων διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀναλογίας ἑνὸς διδασκάλου πρὸς 40 μαθητάς.

Εὐ ἁ γ. Κ α κ ο ὐ ρ ο ς. Ἐπὶ τῆς προτάσεως τῆς εἰσηγήσεως περὶ προσθήκης μιᾶς τάξεως νηπιαγωγικῆς, διατυπώνει τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἀντικατάστασις τῶν νηπιαγωγῶν διὰ δημοδιδασκάλων ἐκτὸς τοῦ ὅτι προσκρούει εἰς τὴν ἀπαιτουμένην εἰδικὴν μόρφωσιν τῶν νηπιαγωγῶν, αὐξάνει τὴν δαπάνην καὶ λιγοστεύει τὴν περὶοδὸν τῆς φοιτήσεως. Νομίζει ὅτι καλύτερον ἐξυπηρετεῖται ἡ ἐκπαίδευσις διὰ τῆς ἰδρύσεως νηπιαγωγείων.

Η. Ἐ ξ α ρ χ ὁ π ο υ λ ο ς. Θεωρεῖ ἐντελῶς ἀπαράδεκτον τὴν ἐν τῇ εἰσηγήσει διατυπωμένην πρότασιν, καθ' ἣν πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ δέον νὰ προστεθῇ μία τάξις νηπιαγωγείου εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Ἐν πρώτοις εἶναι ὅλως διάφορος ἡ ἐργασία ἡ τελουμένη ἐν τοῖς νηπιαγωγείοις, ἀπὸ ἐκείνης, ἣτις τελεῖται εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ οἱ ἐκτελοῦντες τὸ ἔργον τοῦ νηπιαγωγοῦ ἔχουσιν ἀνάγκην εἰδικῆς παιδείας, ἣτις διαφέρει ἐν πολλοῖς ἐκείνης, ἣτις ἀπαιτεῖται διὰ τοὺς δημοδιδασκάλους. Ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνώσωμεν τὰ δύο ταῦτα ἰδρύματα.

Τὸ σπουδαιότατον ὅμως αἷτιον, διὰ τὸ ὁποῖον θεωρῶ

ἀπαράδεκτον τὴν ἀνωτέρω πρότασιν, εἶναι τοῦτο : Θέλοντες νὰ προσθέσωμεν μίαν τύξιν νηπιαγωγείου εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ὡς μέτρον γενικόν, καθιστῶμεν τὴν παρ' ἡμῖν ὑποχρεωτικὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἑπταετὴ ἀπὸ ἐξαετοῦς τοιαύτης. Καὶ δὲν προσθέτομεν τὸ 7ον ἔτος πρὸς τὰ ἄνω, ἀλλὰ πρὸς τὰ κάτω. Ὑποχρεοῦμεν δηλαδὴ τοὺς παῖδας νὰ ἀρχίζωσιν ὑποχρεωτικῶς τὴν φοίτησιν των εἰς τὸ σχολεῖον ἀπὸ τοῦ 5ου ἔτους, ἐνῶ ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις εἶναι καθιερωμένη διὰ λόγους ὑγιεινοὺς καὶ ἄλλους ἀπὸ τοῦ 6ου ἔτους.

Ἐνῶ ὅμως, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Ἐ ξ α ρ χ ό π ο υ λ ο ς, ἀποκρούω διαρρήδην τὴν συνένωσιν νηπιαγωγείου καὶ δημοτικοῦ σχολείου, τὸνναντίον θεωρῶ ὠφελιμώτατον τὸν θεσμὸν τῶν νηπιαγωγείων ὡς αὐτοτελῶν ἰδρυμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ φοιτῶσι προαιρετικῶς οἱ παῖδες, οἱ ἄγοντες ἡλικίαν 4—6 ἐτῶν καὶ συνιστῶ, ὅπως ἡ πολιτεία ἐνισχύσῃ ἐκ παντὸς τρόπου τὴν προσπάθειαν πρὸς λειτουργίαν ὅσων τὸ δυνατόν περισσοτέρων τοιούτων ἰδρυμάτων ἀνά τὴν χώραν ἡμῶν.

Δ. Γ ε ω ρ γ α κ ά κ η ς . Δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν πρότασιν τῆς εἰσηγήσεως, ὅπως προστεθῇ μία νηπιαγωγικὴ τάξις εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, διότι οἱ προβαλλόμενοι λόγοι τῆς προσελκύσεως τῶν παιδιῶν εἶναι ἐξωτερικοὶ καὶ ὄχι ἐσωτερικοί, καὶ διότι εἶναι ἀμφίβολον ἂν πρέπει καὶ ἀπὸ τοῦ 6ου ἔτους, ὅπως σήμερον, νὰ εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ φοίτησις εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ἐ μ μ . Λ α μ π α δ ά ρ ι ο ς . Παρατηρεῖ, ὅτι βιολογικῶς χωρίζονται τὰ ζητήματα. Διότι, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ φοιτήσεως εἰς νηπιαγωγεῖον, ὀργανούμενον σύμφωνα μὲ τὰς σημερινὰς βασικὰς ἀρχὰς τῆς ἐπιστήμης, δύναται κάλλιστα εἰς αὐτὸ νὰ φοιτήσῃ τὸ παιδί καὶ ἀπὸ τοῦ 3ου ἢ 4ου ἔτους τῆς ἡλικίας. Διαφέρει ὅμως σπουδαίως τὸ ζήτημα προκειμένου νὰ ὀρισθῇ ἡ ἔναρξις τῆς φοιτήσεως τοῦ Ἑλληνόπαιδος εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἢ ὁποῖα ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ὠριμότητός του. Εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν (κυρίως τὴν μέσῃ καὶ βόρειον Εὐρώπῃν) αἱ παιδολογικαὶ ἔρευναι φέρουν ὠριμάζοντα τὸν Εὐρωπαῖον παῖδα περὶ τὸ 7ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ τοῦτο συνήθως κατὰ γενικὸν κανόνα, ὀρίζεται ἐκεῖ ὡς ἔτος ἐνάρξεως τῆς πραγματικῆς ἐν σχολείῳ ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ.

Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐξετάζεται σχεδὸν κάθε περίπτωσις

παιδολογικῶς καὶ ὑπάρχει ἐλαστικότης ἀναλόγως τῆς Πολιτείας καὶ τῶν προκειμένων περιστάτικῶν.

Ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὴν γιῶμην μας, τὰς σχετικὰς ἐρεῦνας μας καὶ τὴν ἀντίληψιν τῶν παρ' ἡμῖν εἰδικῶν, ὁ Ἑλληνόπαις εἶναι ἀρκούντως ὥριμος σωματικῶς καὶ ψυχικῶς ἅμα συμπληρώσῃ τὸ βον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐπομένως φρονοῦμεν, ὅτι τὸ ὑπὸ τῶν παρ' ἡμῖν διατάξεων καθωρισμένοι ἀνάλογον ὅριον ἡλικίας ἔχει καλῶς.

Ἡ δὲ Μαρία Ἀμαριώτου. Ἀπαντῶσα εἰς τὰς διατυπωθείσας κατὰ τῆς προτάσεως τῆς διὰ τὴν προσθήκην μιᾶς τάξεως νηπιαγωγείου εἰς τὰ δημ. σχολεῖα ἀντιρρήσεις, λέγει, ὅτι εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς προτάσεως τῆς τὴν ἔφερε ἡ τάσις τῶν γονέων νὰ θέλουν νὰ ξεφορτωθῶν τὰ παιδιὰ τοὺς εἰς ὅσον τὸ δυνατόν μικροτέραν ἡλικίαν, ἀναπτύσσει δὲ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους δὲν εὐρίσκει ὀρθὰς τὰς διατυπωθείσας ἀντιρρήσεις.

Ἀλ. Δελμοῦζος. Ἐπὶ τῆς προτάσεως τῆς εἰσηγήσεως περὶ εἰσαγωγῆς ἡμιημερησίου προγράμματος λέγει, ὅτι τὸ θεωρεῖ σωστό, ἀλλὰ νομίζει ὅτι δὲν συνδέεται τοῦτο μὲ τὸ θέμα τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ.

Α. Σβῶλος. Ζητεῖ μίαν γενικὴν διατύπωσιν τῆς προτάσεως ταύτης μὲ περιεχόμενον τὴν χρονικὴν προσαρμογὴν πρὸς τὰς ἀνάγκας ἐκάστης περιφερείας, ὥστε νὰ ὑπάρχη ἡ ἀπαραίτητος ἐλαστικότης.

Γ. Παπανδρέου. Ὑπουργός. Νομίζει, ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ συζητηθῇ ἡ πρότασις διὰ τὸ ἡμιημερησιον πρόγραμμα. Ὡς πρὸς τὴν προσαρμογὴν τοῦ προγράμματος πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου, αὕτη ἔχει ρυθμισθῇ νομοθετικῶς διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν χρονικῶν ὁρίων τῶν διακοπῶν τῶν σχολείων (θερινὰ σχολεῖα, σχολεῖα καπνοπαραγωγικῶν μερῶν). Πάντως δύναται ἡ πρότασις αὕτη νὰ διατυπωθῇ ὡς πόρισμα τοῦ Α. Ε. Σ. ὡς χρονικὴ προσαρμογὴ τοῦ προγράμματος πρὸς τὰς τοπικὰς ἀνάγκας.

Α. Σβῶλος. Ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ὁργανώσεως τῆς σχολικῆς ἀντιλήψεως, λέγει, ὅτι τὰ προτεινόμενα μέτρα, λαμβανομένης ὑπ' ὅψιν τῆς ἀνάγκης ν' ἀρχίσῃ ἡ ἐφαρμογὴ ἐνὸς συστήματος, εἶναι ἀρκετὰ. Ἀλλ' ἐπὶ πλεον τονίζει, ὅτι πρέπει νὰ ὁργανωθῇ συστηματικώτερα καὶ μὲ ἰδιαιτέραν ἐπίβλεψιν ἡ στοιχειώδης τεχνικὴ ἐκπαίδευσις τοῦ ἐργαζομένου παιδίου, τοῦ μαθητευομένου. Τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ἀνεγνώρισεν ἤδη ἡ τελευταία νομοθε-

Πρακτικὰ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου

σία τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Ὁ ἐργοδότης δηλ. πρέπει νὰ ἔχη τὴν ὑποχρέωσιν, ἄνευ μειώσεως τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, νὰ ἐπιτρέπη εἰς τὸν μαθητευόμενον νὰ ἀπουσιάζῃ ὠρισμένας ὥρας διὰ νὰ παρακολουθῇ μαθήματα, ἰδίως τεχνικά. Τὸ ἴδιο καὶ διὰ τὴν μετεκπαίδευσιν τῶν κατηρτισμένων τεχνιτῶν. Ἡ νομοθεσία μας εἶναι καιρὸς νὰ ὀργανώσῃ τὸ σύστημα τῆς κατωτέρας τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὰς οἰκείας ἐπαγγελματικὰς ὀργανώσεις κατὰ τὰ πρότυπα ξένων νομοθεσιῶν (γαλλικὴ, αὐστριακὴ). Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐμμέσως θὰ καταπολεμηθῇ καὶ ὁ ἀναλφαβητισμός, ὅστις ἄλλως δὲν εἶναι τὸ κυρίως ἐνδιαφέρον θέμα, διότι τοιοῦτον θέμα εἶναι ἡ ἀγγραμματοσύνη, δηλ. ἡ ἐλλιπὴς στοιχειώδης ἐκπαίδευσις, ἡ ὁποία εἶναι ἀπείρως χειρότερον κακόν, παρὰ ὁ ἀναλφαβητισμός.

Διατυπώνει τὴν γνώμην ὅτι ἀναγκαστικὰ μέτρα κατὰ τῆς ἀγγραμματοσύνης δὲν δύνανται νὰ ἀσκηθοῦν πρὶν ἢ ἡ πολιτεία ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις ποὺ ἔχει εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο καὶ πρὶν ἀναπτυχθῇ ἡ σχολικὴ ἀντίληψις καὶ ἡ κοινωνικὴ πρόνοια. Τὸ Κράτος ὑποχρεοῦται νὰ διευθύνῃ τὸν ὅλον ἀγῶνα κατὰ τῆς ἀγγραμματοσύνης, βοηθούμενον ὑπὸ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία δὲν δύναται νὰ παίξῃ ρόλον σπουδαῖον, διότι εἶναι ἐξηντλημένη, ἀλλὰ πάντως ὑπὸ ὠρισμένους ὅρους ἡμπορεῖ νὰ κληθῇ νὰ συμπράξῃ. Ὑποστηρίζει ὅτι ἡ βασικὴ αἰτία τῆς ἀγγραμματοσύνης εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ ἀδυναμία τῶν γονέων καὶ ἡ ἀνάγκη προΐμου βιοποριστικῆς ἀπασχολήσεως τῶν παιδιῶν.

Ἀφοῦ ἡ πολιτεία καταπολεμήσῃ δι' ὅλων τῶν μέσων τῆς κοινωνικῆς προνοίας τὸ κακόν, ἔπειτα δικαιούται ν' ἀπειλήσῃ μὲ ποινὰς τὸν δύστροπον ἢ ἀμελῆ γονέα. Ἡ ἀντίστροφος τακτικὴ ἡμπορεῖ μὲν φαινομενικῶς ν' ἀποδίδῃ καλύτερα ἀποτελέσματα, ἀλλὰ δὲν ἀποτελεῖ, μόνῃ αὐτῇ, σύστημα σχολικῆς προνοίας.

Τονίζει περαιτέρω τὸ ζήτημα τῆς ἀγγραμματοσύνης εἰς τὴν μετασχολικὴν ἡλικίαν. Ὑποδεικνύει ὅτι οἱ θεμελιώδεις θεσμοὶ τῆς Δημοκρατίας, καὶ ἰδίως ἡ καθολικὴ ψηφοφορία, χάνουν μέγα μέρος τῆς δυναμικότητός των ἐξ αἰτίας τῆς ἀγγραμματοσύνης τῶν ἐνηλίκων. Συνιστᾷ τὴν συστηματικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐνηλίκων μέχρις ὠρισμένης ἡλικίας, ἰδίᾳ δὲ τῶν γυναικῶν, καὶ ὑποδεικνύει τὴν ἀνάγκην ὀργανώσεως ὑπηρεσίας ἐν

τῷ Ὑπουργείῳ, ἡ ὁποία ν' ἀσχολῆται μὲ τὸ μέγιστον αὐτὸ ἔργον. Αἱ ἀπαιτηθησόμεναι δαπάναι δὲν εἶναι τόσον μεγάλαι, πάντως δὲν πρέπει νὰ προηγοῦνται ἀπὸ ἄλλας δευτερευούσης σημασίας.

Γ. Π α π α ν δ ρ έ ο υ . Ὑπουργός. Περαιτωθείσης τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἡμερησίας διατάξεως, συνοψίζει τὰ ἐκ ταύτης προκύψαντα πορίσματα τοῦ Συμβουλίου :

1) Διαπιστοῦται, ὅτι κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀπογραφὴν πληθυσμοῦ τοῦ 1928 τὸ ποσοστὸν τῶν ἀγραμμάτων ἀνέρχεται ἐπὶ τοῦ δηλωθείσης παιδείας πληθυσμοῦ ἡλικίας 8 ἐτῶν καὶ ἄνω εἰς

ἄνδρας	23.47 %
γυναῖκας	57.97 %
Μέσος ὅρος	40.72 %

2) Τὸ ποσοστὸν τῶν ὑποχρέων πρὸς φοίτησιν εἰς τὸ δημοτ. σχολεῖον καὶ διαφεύγον ταύτην ἀνέρχεται εἰς 3.8%.

3) Συνιστᾶται πλήρης ὀργάνωσις τῶν σχολείων γενικῆς λαϊκῆς μορφώσεως (Νηπιαγωγεῖα—Δημ. Σχολεῖα).

4) Ἐνίσχυσις τῶν σχολικῶν καὶ κοινοτικῶν βιβλιοθηκῶν.

5) Ἐνίσχυσις καὶ συστηματικὴ ὀργάνωσις τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ τῶν παιδικῶν ἐξοχῶν καὶ τῶν ὑπαίθριων σχολείων.

6) Πρόστασις τῆς ὑγείας τῶν μαθητῶν διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς σχολιατρικῆς ὑπηρεσίας.

7) Ἐνίσχυσις τῶν ἱδρυμάτων κοινωνικῆς προνοίας καὶ ἐνθάρρυνσις πάσης πρὸς τοῦτο ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ὑπὲρ τῆς μαθητικῆς ἡλικίας.

8) Πολλαπλασιασμός τῶν κρατικῶν νυκτερινῶν σχολῶν καὶ ἐνίσχυσις τῶν ὑπὸ ἰδιωτικῶν σωματείων ἱδρυομένων.

9) Ὑποχρεωτικὴ διδασκαλία τῶν ἀναλφαβήτων στρατιωτῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς θητείας των.

10) Ἀπαγόρευσις ἀπὸ τοῦ 1836 προσλήψεως ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν μὴ κεκτημένων ἀπολυτήριον δημοτικοῦ σχολείου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Γ'. ΤΗΣ 7ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Γ. Παπανδρέου, Υπουργός, Πρόεδρος.
2. Κ. Δουβουνιώτης, Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρῶτος Ἀντιπρόεδρος).
3. Εὐάγ. Κακοῦρος, Διευθυντὴς τῆς Παιδείας, Γενικὸς Γραμματεὺς.
4. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντὴς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.
5. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
6. Ἀλέξ. Δελμοῦζος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
7. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
8. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
9. Παντ. Παῖδουσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
- 10) Μιλτ. Κουντουρᾶς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
11. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
12. Θ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
13. Σωτ. Δαγκλῆς, αἰρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως.
14. Νικ. Μπέρτος, Διευθυντὴς τῆς Δ)σεως Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν Ὑπουργείου Παιδείας.
15. Α. Φιλιππίδης, Δ)τῆς τῆς Δ)σεως Θρησκευμάτων Ὑπουργείου Παιδείας.
16. Δημ. Λαμπαδάριος, Δ)τῆς τοῦ τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς Ὑπουργείου Παιδείας.
17. Ἰω. Χρυσάφης, Διευθυντὴς τοῦ τμήματος Σωματικῆς Ἀγωγῆς Ὑπουργείου Παιδείας.
18. Χριστ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

19. Νικ. Σμυρνῆς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Δ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

20. Α. Ἡλιάδης, Διευθυντῆς τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.

21. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

22. Κωνστ. Παπαζαχαρίου, ἐπιθεωρητῆς τῆς Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

23. Εὐάγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

24. Ἰωάν. Μιχαλόπουλος, Δ)τῆς τῆς Γεν. Διευθυνσέως Στατιστικῆς Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

25. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας, κάτοικος Κορωπίου.

26. Νικ. Κάτσαινος, ἀντιπρόσωπος τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος (Τοσίτσα 12).

27. Λυκ. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.

28. Ἀλέξ. Σβῶλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

29. Δημ. Γεωργακάκης, Δ)τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.

30. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων.

31. Νικ. Ἀναγνωστόπουλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

ΘΕΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΑΝΑΓΚΑΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Α'.

Σχολεῖα Γεωργικῆς Παιδείας.

Ἐπιτροπὴ μελέτης : Σ. Παπανδρέου, Ι. Ράπτης, Ν. Ἀναγνωστόπουλος, Μαρία Ἀμαριώτου.

Εἰσηγητῆς : Σ. Παπανδρέου.

Δίδεται ὁ λόγος εἰς τὸν εἰσηγητὴν κ. Σ. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος ἀναπτύσσει τὴν εἰσηγήσιν του, ἔχουσιν οὕτω :

Σ. Παπανδρέου. Ὡς γνωστόν, ἡ Ἑλλὰς εἶναι χώρα κυρίως γεωργική. Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς, ἄνω τῶν 60 % ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς μετὰ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, μέγα δὲ μέρος εἶναι βοηθητικὸν τῆς γε-

ωργίας, ὡς ὑπηρετοῦν εἰς ἐπαγγέλματα ἔχοντα ἄμεσον συνάφειαν πρὸς αὐτήν, οἷον τοῦ γεωργικοῦ ξυλουργοῦ, σιδηρουργοῦ, πεταλωτοῦ κλπ. Διὰ τοῦτο ἡ γεωργικὴ ἀποψις δεόν νὰ ἀπασχολῇ τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἐκπαίδευσως.

Ἐν Ἑλλάδι ἄλλοτε ἡ γεωργικὴ ἐπιστήμη ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ 5 ἢ 6 ἐπιστημόνων, μόνον δὲ ἀπὸ τοῦ 1911 ἐδημιουργήθη γεωργικὴ ὑπηρεσία, ἣτις ὅμως ἔνεκα τῶν πολέμων, τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ τοῦ προσφυγικοῦ ζητήματος, ἐλάχιστα ἠσχολήθη εἰς τὴν γεωργικὴν διδασκαλίαν.

Ἐν τούτοις οἱ κατὰ καιροὺς ὑπηρετήσαντες ὀλίγοι οὗτοι ἐπιστήμονες, κατῴρθωσαν νὰ ἐπιφέρουν μεγίστας σχετικῶς προόδους εἰς τὴν γεωργίαν τοῦ τόπου καὶ νὰ σώσουν πολλάκις αὐτήν ἀπὸ μεγίστας καταστροφάς. Οὕτω ὁ περονόσπορος, τὸ ὠϊδιον καὶ ἡ φυλλοξήρα (διὰ τὴν παλαιάν Ἑλλάδα) ἀπετράπησαν ἢ ἐθεραπεύθησαν χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν γεωπόνων.

Ἡ πρόοδος τῆς τυροκομίας, τῆς ἐλαιοκομίας, τῆς οἰνοποιίας, ἡ εἰσαγωγή νέων ποικιλιῶν σιτηρῶν, ἡ καταπολέμησις τοῦ δάκου τῆς ἐλαίας, τῶν ἀρουραίων, τῶν ἀκρίδων, ἡ σύστασις τῶν συνεταιρισμῶν, τῶν ταμείων τῆς ἐλαίας, ἡ αὔξησις τῆς ἀποδόσεως τῶν λοχονικῶν, ἡ διάδοσις τῆς δενδροκομίας, τῆς ὀρυζοκαλλιέργειας καὶ πλείστοι ἄλλαι πρόοδοι τῆς Ἑλληνικῆς γεωργίας ἀποδεικνύουν τὴν ἐπίδρασιν τῆς γεωργικῆς ἐπιστήμης ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ ἐπιστήμη ὅμως αὕτη δεόν ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἀναπτυχθῇ διὰ τῆς ἐρεῦνης εἰς τὰ κατάλληλα ἰδρύματα ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μεταδοθῇ οὐ μόνον εἰς τοὺς γεωργούς, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας, εἰ δυνατόν, τοὺς πολίτας καὶ κυρίως εἰς τοὺς κατοίκους τῶν γεωργικῶν περιφερειῶν.

Ἡ διάδοσις αὕτη τῶν γεωργικῶν γνώσεων βεβαίως θὰ γίνῃ ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων, οἵτινες θὰ παρασκευασθοῦν εἰς εἰδικὰς καθαρῶς ἐπαγγελματικὰς σχολάς, καὶ οἵτινες θὰ διαδώσουν τὰς γεωργικὰς γνώσεις διὰ διαλέξεων, δημοσιευμάτων καὶ ἄλλων μέσων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ σχολείων.

Τὸ πόσον καθυστερημένη εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ γεωργία βεβαίως δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκθέσωμεν λεπτομερῶς ἐνταῦθα, φθάνει νὰ ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ἡ μέση ἀπόδοσις τοῦ σίτου ἐν Ἑλλάδι εἶναι μόνον περὶ τὰ 70 χιλιόγραμμα

τὸ στρέμμα, ἐνῶ εἰς ἄλλα κράτη, ὅχι καλλίτερον τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ κλιματολογικὴν καὶ ἐδαφολογικὴν ἔποψιν εὐρισκόμενα, εἶναι 250—350 χιλιογράμματα, ὅτι ἡ καλλιέργεια τοῦ λίνου, τῆς καννάβεως, τῶν τεύτλων εἶναι ἄγνωστος, ὅτι ἡ κτηνοτροφία μας εὐρίσκεται εἰς πρωτόγονον κατάστασιν, ἡ δενδροκομία μας πολὺ ὀλίγον προωδευμένη, ἡ γαλακτοκομία μας ἐπίσης· αἱ ἄρόσεις μας, ἡ καταάλωσις τῶν λιπασμάτων δὲν εὐρίσκονται εἰς καλλίτερον σημεῖον ἢ ὅ,τι εὐρίσκονται εἰς τὰ μᾶλλον ἀπολίτιστα μέρη.

Τὸ κλίμα ὅμως καὶ τὸ ἔδαφός μας εἶναι καταλληλότατα διὰ νὰ ἔχωμεν καλὰς ἀποδόσεις καὶ προηγμένην ἐν γένει γεωργίαν.

Εἰς ἄλλα κράτη χάριν τῆς προόδου τῆς γεωργίας, ἀσχολοῦνται χιλιάδες ἐπιστημόνων καὶ εἰς δεκάδας χιλιάδων ἀριθμοῦνται οἱ κατ' ἔτος ἐκπαιδευόμενοι εἴτε πρακτικῶς, εἴτε θεωρητικῶς, εἰς τὰ γεωργικά. Ἐν Ἑλλάδι, μύλις τελευταίως ἔγινεν ἐργασία ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, ὑπὸ τοῦ τῆς Παιδείας καὶ ὑπὸ ἄλλων Ὑπουργείων διὰ τὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν.

Τὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν δεόν νὰ διαιρέσωμεν :

Α'. Εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν.

Β'. Εἰς τὴν γενικὴν ἐκπαίδευσιν, μὲ προσανατολισμὸν γεωργικόν.

Περὶ τῆς Α', ἥτοι τῆς ἐπαγγελματικῆς γεωργικῆς ἐκπαίδευσεως ὑπάρχει πολλὴ ἐργασία καὶ νομοθεσία, συνταχθεῖσα ὑπὸ εἰδικῶν γεωργικῶν ἐπιστημόνων, καὶ μόνον ἐπιτροπὴ περιλαμβάνουσα βεβαίως καὶ εἰδικούς ἐκπαιδευτικούς, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς εἰδικῶς εἰς τὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν ἀσχοληθέντας, θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν μελετήσῃ καὶ ἀποφανθῇ περὶ τῶν ἀναγκαιῶν βελτιώσεων.

Τὸ ὑπάρχον σύστημα ἀποτελεῖται α') ἀπὸ τὴν Ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν, ἐξυπηρετουμένην ἀπὸ τὴν ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτην Γεωπονικὴν Σχολὴν καὶ τὸ Γεωργικὸν τμήμα τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Πανεπιστημίου, β') ἀπὸ τὴν μέσην ἐπαγγελματικὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν, ἐξυπηρετουμένην ἀπὸ τὴν Μέσην Γεωργικὴν Σχολὴν Λαρίσσης καὶ τὴν Μέσην Δενδροκομικὴν Σχολὴν τῶν Πατρῶν καὶ γ') ἀπὸ τὰς κατωτέρας ἢ πρακτικὰς γεωργικὰς σχολὰς, αἵτινες ἰδρύθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ διαδοχικῶς πᾶσαι ἔπαυσαν λειτουργοῦσαι, ἵνα καὶ πάλιν συσταθῶσιν ἄλλαχού.

Τελευταίως ἤρχισε λειτουργοῦσα παρὰ τῇ Ἀνωτάτῃ Γεωπονικῇ Σχολῇ ἡ Σχολὴ Συνεταιριστῶν.

Τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας καὶ Παιδείας λειτουργοῦν τὰ Κυριακὰ γεωργικὰ σχολεῖα μετεκπαιδεύσεως. Ἐπίσης λειτουργοῦν τὰ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἰδρυθέντα κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα, τὰ ὁποῖα δέον νὰ ἐξακολουθήσουν λειτουργοῦντα ὥστε νὰ προσανατολισθῶμεν ἀσφαλῶς περὶ τοῦ σκοπίμου ἢ μὴ τῆς λειτουργίας των.

Λειτουργεῖ δὲ καὶ ὁ θεσμὸς τῶν μεταβατικῶν γεωργικῶν σχολείων μετεκπαιδεύσεως τῶν ἐνηλίκων εἰς εἰδικοὺς κλάδους, οἷον οἰνοποιῖαν, δενδροκομίαν, τυροκομίαν, κλπ., ἀλλὰ ἡ λειτουργία τῆς ἐκπαιδεύσεως ταύτης εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένη ἐν τῷ τόπῳ μας.

Κατὰ τὴν γνώμην μας, τὰ μεταβατικὰ ταῦτα σχολεῖα εἶναι τὸ κυριώτερον μέσον τῆς διαδόσεως τῶν γεωργικῶν γνώσεων εἰς τοὺς γεωργούς.

Ἐπίσης ἡ εἰς τὸν στρατὸν διδασκαλία γεωργικῶν μαθημάτων δέον νὰ ἀποτελέσῃ ἀναπόσπαστον τμήμα τῆς στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Νῦν εἰσερχόμεθα εἰς τὸ ζήτημα γενικῆς ἐκπαίδευσεως, μὲ προσανατολισμὸν γεωργικόν.

Ἡ γενικὴ ἐκπαίδευσις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, δυνάμει τοῦ νόμου, δίδει εἰς τοὺς μαθητάς της καὶ γεωργικὰς γνώσεις, ὁ νόμος ὅμως οὗτος δὲν κατάρθωσε νὰ δώσῃ καρποὺς ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι αἱ κοινότητες, αἵτινες δέον νὰ συντηροῦν τὴν κατωτέραν ταύτην ἐκπαίδευσιν, δὲν θέλουν νὰ ἀναλάβουν τὰ ἐξοδα ταῦτα, ἀφ' ἑτέρου ἢ προσέλκυσις μαθητῶν εἰς τὴν μετεκπαίδευσιν ταύτην εἶναι δύσκολος, ἔνεκα τῆς ἀδιαφορίας τῶν πληθυσμῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς μὴ καταφανοῦς ὠφελιμότητος τῆς μετεκπαιδεύσεως ταύτης. Εἰς τὰ Γυμνάσια ἡ ἐφαρμογὴ τῆς νέας ταύτης κατευθύνσεως σχεδὸν ἀκόμη δὲν ἤρχισε.

Τὴν ἐκπαίδευσιν ταύτην θὰ ἐξετάσωμεν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὰ Γυμνάσια. Προσέτι, ἀφ' ἑνὸς ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν, ἀφ' ἑτέρου ὡς πρὸς τοὺς διδάσκοντας.

Ἐκ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα νομίζομεν, ὅτι δέον νὰ ἀναμένωμεν :

α') Τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν γεωργίαν,

β') Τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἐκτιμῆσεως πρὸς τὴν γεωργικὴν ἐπιστήμην, ὥστε νὰ τῆς ζήτουνται τὰ φῶτά της διὰ τῶν ἐπιστημόνων καὶ νὰ ἐφαρμύζωνται αἱ συστάσεις της.

γ') Τὴν ἀπόκτησιν μικρᾶς θεωρητικῆς μορφώσεως ὥστε νὰ κατανοοῦνται τὰ ἀπλούστερα γεωργικὰ φαινόμενα

δ') Τὴν ἀπόκτησιν γνώσεων τινῶν ἐχουσῶν εὐκόλουν κατανόησιν καὶ ἐφαρμογὴν ὑπὸ τῶν ἀποφοίτων τοῦ σχολείου τούτου, οἵτινες οὕτω θὰ δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι βελτίωσιν τινὰ τῆς καταστάσεως τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν τῶν πατέρων των. Δηλαδή δὲν πρέπει νὰ ἀναμένωμεν ἐκ τῶν σχολείων τούτων τὴν ἀπόκτησιν γνώσεων δυναμένων ἀμέσως νὰ ἐφαρμοσθῶσιν, ἤτοι ἀπόκτησιν τῆς λεγομένης πράξεως καὶ πείρας, διότι οὔτε οἱ διδάσκοντες αὐτοὺς διδάσκαλοι θὰ τὴν κατέχουν, οὔτε οἱ μικροὶ μαθηταὶ εἶναι δυνατόν νὰ κατανοήσουν τὰ πολυπλοκώτατα τεχνικὰ καὶ γεωργοοικονομικὰ ζητήματα, τὰ παρυσιαζόμενα εἰς τὴν γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν.

Τὰ διδασκόμενα μαθήματα εἰς τὰ γεωργικὰ ταῦτα δημοτικὰ σχολεῖα δέον νὰ εἶναι ἄφ' ἑνὸς μὲν στοιχεῖα φυσικῆς, χημείας, βοτανικῆς, ἄφ' ἑτέρου ἔν γεωργικὸν μάθημα περιλαμβάνον ὀλίγα τινὰ περὶ γεωργίας, κτηνοτροφίας, γαλακτοκομίας, συνεταιρισμῶν καὶ λογιστικῆς. Μικρὸς σχολικὸς κῆπος εἶναι ἀπαραίτητον παράρτημα τοῦ σχολείου τούτου.

Οἱ διδάσκοντες εἰς τὰ δημοτικὰ ταῦτα σχολεῖα δέον νὰ εἶναι διδάσκαλοι μετεκπαιδευθέντες γεωργικῶς εἰς ἰδρύματα εἰδικῆς Γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἔχοντα ὅλα τὰ θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ μέσα ἐκπαιδεύσεως ἢ διδάσκαλοι προερχόμενοι ἐκ διδασκαλείων συμπληρουμένων ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο διὰ καταλλήλου προσωπικοῦ, κτήματος, ἐργαλείων κλπ. Τὰ διδασκαλεῖα ταῦτα δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἀγροτικὰ διδασκαλεῖα.

Ἀπὸ τὰ Γεωργικὰ Γυμνάσια ἀναμένωμεν τὰ αὐτά, ὥς καὶ ἀπὸ τὰ τοιαῦτα τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλ' εἰς ἀνώτερον βαθμόν.

Αἱ ἐρωτήσεις, αἵτινες θὰ ἀπευθύνωνται ὑπὸ τῶν ἀποφοίτων των εἰς τοὺς εἰδικοὺς ἐπιστήμονας, θὰ εἶναι πολὺ περισσότερον καθωρισμέναι, αἱ παρατηρήσεις, αἵτινες θὰ ἐκτίθενται εἰς τοὺς εἰδικοὺς, πολὺ πλέον διαφωτιστικά. Ἡ συμμετοχὴ των εἰς τοὺς Γεωργικοὺς συνεταιρι-

σμούς δέον νά ἀποτελῇ πολύτιμον βοήθημα διὰ τήν καλὴν λειτουργίαν των.

Καί εἰς αὐτοὺς βεβαίως ἡ διδασκαλία δέν εἶναι δυνατόν νά δώσῃ τὰς ἀπαιτούμενας πρακτικὰς γνώσεις διὰ τήν τελειοτέραν ἐκτέλεσιν καὶ καλλιτέραν διεύθυνσιν τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν.

Οἱ ἀπόφοιτοι οὗτοι θὰ εἶναι πολὺ περισσότερον φωτισμένοι τῶν λοιπῶν γεωργῶν, ἀλλὰ διὰ τήν πρᾶξιν θὰ ἔχουν πολλὰς ἐλλείψεις, ὥστε νά μὴ δύνανται ἐν τῇ ἐφαρμογῇ οὐ μόνον νά ὑπερβοῦν, ἀλλ' οὐδὲ νά φθάσουν τοὺς παλαιοὺς γεωργοὺς, χωρὶς νά ὑποστῶσι μίαν πρακτικὴν μετεκπαίδευσιν ἀρκετὰ παρατεταμένην.

Θὰ ἠδύναντο βεβαίως νά γίνωσι καὶ καλοὶ πρακτικοὶ κατὰ τὰ ἐξ ἔτη τῆς ἐν τῷ Γυμνασίῳ σπουδῆς των, ἀλλὰ τότε θὰ ἔπρεπε νά διδασκῶσι καὶ ἐξασκηθῶσιν εἰς ἓνα μόνον κλάδον καὶ ὅχι σχεδὸν εἰς τὸ σύνολον τῆς Γεωργίας.

Οὕτω λ.χ. δέν θὰ εἶναι ἱκανοὶ εἰμὴ μετὰ μακρὰν ἐφαρμογὴν νά παραγάγωσι τυροὺς ἀνωτέρους τῶν παρασκευαζομένων ὑπὸ τῶν πρακτικῶν τυροκόμων, θὰ γνωρίζωσιν ὅμως τὴν σημασίαν τῆς καθαριότητος εἰς τὴν γαλακτοκομίαν, τὸν τρόπον τῆς γενέσεως τῶν σκωλήκων εἰς τοὺς τυροὺς καὶ θὰ δύνανται ἀσφαλῶς νά ἀποφεύγωσι τὸν σχηματισμὸν των. Θὰ γνωρίζωσι τὴν σπουδαιότητα τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ θερμομέτρου καὶ θὰ δύνανται νά χρησιμοποιοῦν τοῦτο ἐπωφελῶς καὶ νά ἀντικαθιστῶσι διὰ τούτου τὴν ἐπισφαλῆ διάγνωσιν τῆς θερμοκρασίας διὰ τῶν δακτύλων των. Ὅταν δὲ κατόπιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πρᾶξιν μετὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν γνωστῶν ἤδη εἰς τοὺς πρακτικοὺς τοῦ τόπου μεθόδων, θὰ εἰσαγάγωσι καὶ τὰς βελτιώσεις ταύτας.

Προσέτι θὰ δύνανται νά κατανοῶσι τὰ σχετικὰ πρὸς τὸν κλάδον των βιβλία καὶ ὁδηγίας. Τὴν καταπολέμησιν τῶν νόσων καὶ ἐχθρῶν τῆς γεωργίας. Θὰ εἶναι ἰκανώτεροι τῶν γεωργῶν εἰς τὸ νά ἐκτελέσωσι καὶ παρασκευάσωσι τὰς διαφόρους σκευασίας καὶ νά χειρισθῶσι τὰ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν των ὄργανα, δέν θὰ εἶναι ὅμως ἐξησκημένοι εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ πλήρη ἐπιτυχίαν τῶν ἐμβολιασμῶν. Ἀφ' ἑτέρου θὰ εἶναι ἱκανοὶ νά κρίνωσι τὰ γεωργικὰ ζητήματα, τὰς γεωργικὰς ἀνάγκας καὶ τὰ γεωργικὰ δίκαια θὰ εἶναι πεφωτισμένοι κριταὶ τῶν πολιτικῶν πράξεων καὶ θὰ δύνανται νά ἐκτελέσωσιν ἀσφαλῶς τε-

ρον τὰ πολιτικά των καθήκοντα καθοδηγοῦντες εἰς τοῦτο καὶ τοὺς λοιποὺς γεωργούς.

Τὰ μαθήματα, τὰ διδασκόμενα εἰς τοὺς μαθητὰς τούτους τοῦ Γυμνασίου, δεόν νὰ εἶναι ἅφ' ἑνὸς μὲν γενικά, ἅφ' ἑτέρου δὲ εἰδικά. Εἰς τὰ γενικά θὰ περιλαμβάνεται ἡ φυσικὴ, ἡ χημεία, ἡ ὀρυκτολογία, ἡ βοτανικὴ. Ταῦτα θὰ διδάσκονται κατὰ τρόπον ἐξυπηρετικὸν τῆς γεωργίας, οὕτω ἐν τῇ φυσικῇ θὰ διδεται σημασία εἰς τὴν ὑδροστατικὴν, ἐν τῇ χημείᾳ εἰς τὰς οὐσίας, αἷτινες ἀποτελοῦν τὰ χημικὰ λιπάσματα καὶ τὰ φάρμακα τῶν φυτῶν, ἐν τῇ βοτανικῇ εἰς τὴν θρέψιν τῶν φυτῶν καὶ τὰ γεωργικῶς ἐκμεταλλεύσιμα φυτά.

Τὰ εἰδικὰ μαθήματα θὰ ἀποτελοῦν ἓν μάθημα εἰς ἑκάστην τάξιν, οὕτω εἰς τὰς δύο πρώτας τάξεις θὰ διδάσκεται ἡ γεωργία, εἰς τὰς δύο ἐπομένους ἡ δενδροκομία, ἀμπελουργία, ζωοτεχνία κλπ., καὶ εἰς τὰς δύο τελευταίας ἡ οἰνοποιΐα, γεωργικὴ οἰκονομία, οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ καὶ ἡ λογιστικὴ.

Ἐννοεῖται, ὅτι κῆπος ὀλίγων στρεμμάτων, ὥς καὶ τὰ ἀπαραίτητα γεωργικὰ ἐργαλεῖα, θὰ εἶναι ἀπαραίτητον παράρτημα τοῦ γυμνασίου τούτου, ἐπεὶ δὲ ἡ κτηνοτροφία ἀπαιτεῖ πολυδαπάνους ἐγκαταστάσεις, ἡ πρακτικὴ διδασκαλία θὰ γίνεται δι' ἐπισκέψεων εἰς ξένους σταύλους.

Οἱ διδάσκοντες καὶ τὰ γενικά καὶ τὰ εἰδικὰ γεωργικὰ μαθήματα, νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ἀπόφοιτοι Ἀνωτάτης Γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως. Μόνον αὐτοὶ δύνανται νὰ προσανατολίζουν τὴν διδασκαλίαν τῶν φυσικῶν μαθημάτων πρὸς τὰς γεωργικὰς ἀνάγκας καὶ νὰ δίδουν γνώσεις γεωργικὰς ἀσφαλεῖς.

Βεβαίως δεόν νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ τῶν γεωπόνων τούτων εἰς εἰδικὰς σχολὰς μετεκπαίδευσιν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν διδακτικὴν αὐτῶν κατάρτισιν, ὥς γίνεται ἤδη εἰς ἄλλα κράτη.

Οἱ ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων τούτων δεόν νὰ προτιμῶνται διὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὰς σχολὰς τῆς Ἀνωτάτης Γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὥς καὶ διὰ τὴν κατάληψιν θέσεων σχετικῶν πρὸς τὴν γεωργίαν, οἷον τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, τῶν γεωργικῶν ἐπιμελητηρίων, ὥς γραμματεῖς καὶ λογισταὶ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, ὥς καὶ τῶν κοινοτήτων τῶν γεωργικῶν περιφερειῶν, οὕτω δὲ θὰ ὑπάρχη, ὅπως καὶ διὰ τὰ κλασσικὰ γυ-

μνάσια, ἐν κίνητρον διὰ τὴν προτίμησιν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν γυμνασίων τούτων.

Ἐννοεῖται, ὅτι καὶ διὰ τὴν δημοτικὴν καὶ διὰ τὴν γυμνασιακὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ σύνταξις τῶν καταλλήλων βιβλίων.

Ἐν τέλει προσθέτομεν, ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ ληφθῇ φροντίς, ὅπως ἡ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τε τὰ γυμνάσια καὶ εἰς τὰ δημοτικά, ἔχῃ τάσιν ἀνάλογον πρὸς τὸ φύλον τῶν μαθητῶν καὶ δὲν πρέπει νὰ τεθῇ εἰς κατωτέραν μοῖραν ἢ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις τῶν μαθητριῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὴν γεωργίαν θὰ ἀποτελέσῃ σπουδαιότατον ὅρον εὐτυχίας τῆς γεωργικῆς οἰκογενείας.

Διὰ τὴν πρακτικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν γεωργῶν μόνον τὰ περιοδικὰ εἰδικὰ γεωργικὰ σχολεῖα δύνανται εἰς τοὺς ἤδη ἐν τῇ πράξει ὑπηρετοῦντας, νὰ δώσουν γνώσεις ἀρκετάς, ὥστε νὰ τελειοποιήσουν τὸν κλάδον τὸν ὁποῖον ἐξασκοῦν.

Τὰ σχολεῖα ταῦτα λειτουργοῦντα εἰς περιβάλλον σχετικὸν διὰ τοὺς εἰδικοὺς τούτους κλάδους (τυροκομίαν, μελισσοκομίαν, οἰνοποιίαν κλπ.) δι' εἰδικευμένων θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς μορφωμένων ἐπιστημόνων καὶ ἐχόντων ἀναγκαίαν ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν ἐπὶ τινι χρόνον (1 ἢ 2 μῆνας) διδασκαλίαν, θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐξασκήσωσι τοὺς ἐνηλίκους προοδευτικοὺς γεωργοὺς εἰς τὸν κλάδον, τοῦ ὁποίου κατέχουσιν ἤδη οἱ γεωργοὶ οὗτοι τὰς ἐμπειρικὰς γνώσεις καὶ τοῦ ὁποίου ἐπιδιώκουν ἤδη τὴν τελειοποίησιν.

Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν Γεωργικῶν Δημοτικῶν σχολείων καὶ Γυμνασίων θεωροῦμεν πρόωρον νὰ ἀποφανθῶμεν, εἴμεθα τόσον μακρὰν καὶ τοῦ κατωτάτου ὁρίου, ὥστε προτιμῶμεν νὰ συστήσωμεν τὴν δημιουργίαν ὀλίγων τοιούτων, αὐξανομένων κατ' ἔτος, βελτιουμένων εἰς τὴν λειτουργίαν των καὶ συμπληρουμένων ὑπὸ ἔποψιν προσωπικοῦ καὶ ἐγκαταστάσεων, κατόπιν δέ, ἐν γνώσει τῶν ἀποτελεσμάτων των, νὰ μελετήσωμεν τελειωτικῶς τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ σταματήσωμεν τὴν σύστασιν αὐτῶν.

Ἀκολουθεῖ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἡμερησίας διατάξεως καὶ τῆς εἰσηγήσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν λαμβάνουσι τὸν λόγον οἱ ἀκόλουθοι :

Ὁ κ. Ν. Ἀναγνωστόπουλος ὑποστηρίζει,

ὅτι κυρίως θέμα καὶ ἀρμοδιότης τοῦ Συμβουλίου εἶναι νὰ ἐξετάσῃ τὴν κυρίως γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν. Ἐξετάζει τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου ἀπὸ ἀπόψεως ἐπαγγελματικῆς γεωργικῆς καὶ τονίζει, ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην γεωργῶν μορφωμένων, οἱ ὅποιοι νὰ ἐκμεταλλεύωνται καλύτερον τὰς γαίας των. γεωργοτεχνιτῶν καὶ ἐπιστημόνων, οἱ ὅποιοι θὰ δημιουργήσουν τὴν Ἑλληνικὴν γεωπονικὴν ἐπιστήμην καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ χρησιμεύσουν εἰς τὰς κρατικὰς ὑπηρεσίας. Ἐπομένως, συμπεραίνει, μᾶς χρειάζεται κατωτέρα τεχνικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ἀνωτέρα. Ἡ ὑπάρχουσα, λέγει, ἤδη Μ. Γεωργικὴ Ἐκπαίδευσις, ἥτις ἄλλοτε, ὅτε ὑπῆρχον μεγάλα ἀγροτικὰ κτήματα καὶ δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸν τόπον μας ἀνωτέρα γεωργικὴ ἐκπαίδευσις, εἶχε λόγους ὑπάρξεως, σήμερον, κατὰ τὴν γνώμην μου, εἶναι ἐπικίνδυνος, διότι δημιουργεῖ ἡμιμαθεῖς ἀνικάνους δι' ἐπιστημονικὰς ἢ διοικητικὰς ἐργασίας, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀνθρώπους μὲ πολλὰς ἀξιώσεις, ἀνικάνους ὅπως ἐργασθοῦν ὡς γεωργοί.

Συνεχίζων ἐπισκοπεῖ τὴν ἤδη ὑπάρχουσαν κατωτέραν ἐκπαίδευσιν, ἥτις δὲν κατορθώνει κατὰ τὸ πλεῖστον νὰ δημιουργήσῃ ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι νὰ ξαναγυρίσουν στὴν γῆν, ἀλλὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀστυφιλίαν καὶ θεσιθηρίαν.

Τὸ κατώτερον γεωργικὸν σχολεῖον, συνεχίζει, δὲν πρέπει νὰ ἀπομακρυνθῇ τοῦ χωρίου, ἀλλ' οὔτε καὶ πρέπει νὰ ἀπομακρύνῃ τὸ παιδί ἀπὸ τὰς συνθήκας τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς οἰκογενείας του, ὡς καὶ ἀπὸ τὸ περιβάλλον του. Πρέπει δὲ πρωτίστως νὰ καταβληθῇ μέριμνα διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ καταλλήλου προσωπικοῦ καὶ δι' αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν ἵδρυσιν τῶν 10—15 σχολείων γεωργικῶν, τὰ ὅποια νὰ παρακολουθηθοῦν ἐκ τοῦ πλησίον, εἰς τὴν ἀρχὴν ἰδίως, διὰ νὰ ὑπερنيκηθοῦν αἱ πρῶται δυσκολίαι, αἱ ὅποιαι θὰ ἐμφανισθοῦν καὶ διὰ νὰ γίνουν κατάλληλα φυτώρια διαπλάσεως προσωπικοῦ διὰ τὴν σὺν τῷ χρόνῳ ἐπέκτασιν τοῦ θεσμοῦ.

Ἡ κατωτέρα γεωργικὴ ἐκπαίδευσις πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς ἰδανικὸν τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀποφοίτων τῆς καὶ τὴν συνέχισιν καὶ καλυτέρευσιν τῆς ἐργασίας τῶν πατέρων των. Τὸ σχολεῖον αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ εἶναι σὲ μακρυνὴ ἀκτῖνα ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ πρέπει νὰ ξαναγυρίσουν τὰ παιδιὰ. Δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι οἰκοτροφεῖο, διὰ νὰ μὴ

διακόπτεται ἡ ἐπαφή τῶν παιδιῶν μὲ τὴν οἰκογένειάν τους. Δέον νὰ δοθῇ σημασία εἰς τὸν τρόπον τοῦ κατάρτισμοῦ τοῦ προγράμματος. Δὲν πρέπει ἡ θεωρητικὴ μόρφωσις νὰ ἔχη τὴν πρωτεύουσαν θέσιν. Πρέπει νὰ προηγεῖται ἡ πρᾶξις καὶ νὰ ἀκολουθῇ ἡ θεωρητικὴ ἀνάπτυξις. Ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία δύναται νὰ δοθῇ κατὰ χρόνον προσαρμοζόμενον πρὸς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας. Ἐπίσης ἡ ἔκτασις τοῦ κτήματος τοῦ κατωτέρου γεωργικοῦ σχολείου καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτοῦ πρέπει νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸν μέσον γεωργικὸν κλῆρον τῆς περιφερείας καὶ τὴν δυνατὴν καλλιτέραν αὐτοῦ ἐκμετάλλευσιν.

Μεγάλην σημασίαν ἔχει τὸ προσωπικόν. Ἐχομεν περιωρισμένον ἀριθμὸν ἱκανῶν γεωπόνων. Οἱ παλαιότεροι γεωπόνοι ἔχουν δημιουργήσει τὴν καριέρα τους. Ἀναγκαστικῶς θὰ ἔλθουν νέοι, χωρὶς ἱκανὴν πείραν. Πρὸς τοῦτο ἐπιβάλλεται ἵνα ἀνὰ ὠρισμένον ἀριθμὸν σχολείων τοποθετῇται εἰς ἐπιθεωρητὴς, ἐκτελῶν κυρίως ἔργον κατευθυντοῦ τῶν ἀπείρων ἀκόμη διευθυντῶν. Ἐὰν γίνουν στὴν ἀρχὴ 10 σχολεῖα γερά, αὐτὰ θὰ γίνουν φυτώρια διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ θεσμοῦ.

Ὁ κ. Ἀλ. Δελμοῦζος λέγει, ὅτι γεωργικῇ, καὶ γενικώτερα ἐπαγγελματικῇ ἐκπαίδευσιν, δὲν ἔχομεν καὶ δὲν μπορούμε νὰ δημιουργήσωμεν ἀπὸ τὴν μιᾷ ἡμέρα στὴν ἄλλη. Ἐπομένως ὄχι βία, γιατί ἡ βία μᾶς φέρει σὲ στραβὸ δρόμο, ὅπως ἔγινε π. χ. μὲ τὰ πολλὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα, ποὺ ἐκάμαμεν διὰ μιᾶς. Ἐπειτα, λέγει, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας, ὅτι ἐδῶ μόνον θεωρητικὰ μπορούμε νὰ λύσωμεν ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα. Γιατί τὰ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα καὶ ἡ λύσις των ἐξαρτᾶται συχνὰ καὶ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ψυχολογικοὺς καὶ ἄλλους ὁρους (ψυχολογία τοῦ λαοῦ κλπ.) ποὺ δὲν μπορούμε νὰ τοὺς ὑπολογίσωμεν ἀπὸ πρὶν. Ἐτσι μόνον ἡ δοκιμὴ στὴν πρᾶξι θὰ μᾶς δείξῃ συχνὰ ἂν ἡ λύσις ποὺ ἐδώσαμεν σὲ ἓνα πρόβλημα εἶναι σωστὴ ἢ ὄχι. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητος ὁ πειραματισμός. νὰ δοκιμάζωμεν δηλ. πρὶν σὲ μικρὴν περιοχὴν ἓνα μέτρον ἐκπαιδευτικόν ποὺ ἀποφασίζομε ἐδῶ, καὶ ἡ πρᾶξις θὰ μᾶς δείξῃ ἂν εἶναι σωστὸ ἢ ἂν πρέπει νὰ διορθωθῇ ἢ καὶ νὰ λείψῃ ἐντελῶς.

Ἐνα ἄλλο σημεῖον ποὺ πρέπει νὰ προσέξωμεν εἶναι,

ὅτι ἡ γεωπονία, ὅπως εἶπε καὶ ὁ κ. Ὑπουργός, εἶναι κυρίως τοπικὴ ἐπιστήμη, καὶ ὄχι γενικὴ, ὅπως τὰ μαθηματικὰ π. χ. Καθὼς ὁμως εἶπαν καὶ οἱ εἰδικοί, Ἑλληνικὴ γεωπονικὴ ἐπιστήμη δὲν ἔχομε ἀκόμα, παρὰ μόνον ἐλάχιστα στοιχεῖα, μιά μικρὴν ἀπαρχήν. Μᾶς λείπει δηλ. ἡ μελέτη τῶν ἰδικῶν μας συνθηκῶν, ἐπάνω στὴν ὁποίαν θὰ στηρίζωμεν τὴν ἐπιστημονικὴν καλλιέργεια τῆς γῆς μας. Τέτοια μελέτη εἶναι βασικὴ προϋπόθεσις γιὰ τὴν γεωργικὴν μας ἐκπαίδευσιν, καὶ σ' αὐτὴν κυρίως πρέπει νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων μας. Κι' ἐδῶ τὸν κύριον ρόλον θὰ παίξουν οἱ ἀνώτατες γεωπονικὲς σχολές. Σ' αὐτὲς μποροῦν νὰ γίνουν ἐπιστημονικὲς ἔρευνες, καὶ ἀκόμη αὐτὲς θὰ μᾶς δώσουν τὰ ἐκπαιδευτικὰ στελέχη, ποὺ χρειάζονται διὰ τὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν.

Γι' αὐτὸ ὁ κ. Δελμουζος νομίζει ὅτι ἴσως ἡ συζήτησις θὰ ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ ὄχι ἀπὸ κάτω, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἄνω, ἀπὸ τὰ ἀνώτατα γεωπονικὰ ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα. Καὶ σχετικὰ ἐρωτᾷ : α) "Ἄν εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν Ἑλλάδα δύο ἀνώτατοι γεωπονικαὶ σχολαί, καὶ ἀκόμη ἂν ἔχωμεν πραγματικὲς δυνάμεις τόσες, ὥστε νὰ φτάνουν διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν δύο τοιούτων ἰδρυμάτων, ἢ μήπως θὰ πρέπη νὰ περιορισθῶμεν εἰς μίαν μόνον ἀνωτάτην γεωπονικὴν. β') "Ἄν οἱ εἰδικοὶ μένουν εὐχαριστημένοι μὲ τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας των. Ὁ ἴδιος, λέγει, ἂν καὶ δὲν εἶναι εἰδικὸς καὶ ἐπομένως ἡ γνώμη του δὲν δύναται νὰ εἶναι ἔγκυρος, ἔχει μόλα ταῦτα τὴν ἐντύπωσιν ἀπὸ ἀρκετοὺς ἀποφοίτους τῆς ἀνωτάτης γεωπονικῆς, ποὺ ἐγνώρισε, ὅτι οἱ φοιτηταὶ ἐκεῖ παίρνουν ποικίλην ἐγκυκλοπαιδικὴν καὶ θεωρητικὴν μόρφωσιν, πραγματικὰ ὁμως δὲν μορφώνονται, γιατί ἀντὶ νὰ πλησιάζουν πρὸς τὰ πράγματα, ἀπομακρύνονται ἀπ' αὐτά. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶναι εἰς θέσιν οἱ πιὸ ἱκανοὶ νὰ κάμουν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ οἱ ἄλλοι νὰ βοηθήσουν τὴν γεωργικὴν πρᾶξιν. "Ετσι ἡ λειτουργία τῶν ἀνωτάτων γεωπονικῶν σχολῶν εἶναι πρόβλημα ποὺ πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ πολὺ, ὅπως καὶ ἡ λειτουργία τῶν ἄλλων πανεπιστημιακῶν σχολῶν, ποὺ δίνουν στὸν τόπον μας δασκάλους, γιατί καὶ αὐτὲς ὅλες παρουσιάζουν γενικὰ τίς ἴδιες ἐλλείψεις.

Ὁ κ. εἰσηγητὴς προτείνει νὰ γίνουν σὲ γεωργικὲς περιφέρειας ἀντὶ τῶν κοινῶν γυμνασίων, γυμνάσια γεωρ-

γικά, πού θά προσανατολίσουν τοὺς μαθητάς των στὴ γεωργία. Ἐκτὸς ἀπὸ λίγη πρᾶξι θά τοὺς δίνουν κυρίως γεωργικὲς γνώσεις, καὶ τὰ φυσιογνωστικὰ θά εἶναι προσανατολισμένα πρὸς τὴν γεωργίαν. Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ ἀπόφοιτοὶ των θά ἔχουν τὰ ἴδια προσόντα μὲ τοὺς ἄλλους, νὰ ἐγγράφονται δηλαδὴ στὰ Πανεπιστήμια. Νομίζει ὅμως ὁ κ. Δελμοῦζος, ὅτι τέτοια γυμνάσια δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν. Θά ἀλλάξη ἡ οὐσία τῶν γυμνασίων, καὶ οἱ μαθηταὶ των θά προετοιμάζονται κακὰ γιὰ τὰ Πανεπιστήμια, χωρὶς τουλάχιστον νὰ μορφώνονται, ὅπως πρέπει γεωργικά. Θά εἶναι ἓνα εἶδος ἐγκυκλοπαιδικὰ σχολεῖα, χωρὶς χαρακτηριστῆρα. Τὰ μέσα γενικὰ σχολεῖα ἐτοιμάζουν κυρίως γιὰ τὶς πανεπιστημιακὲς σχολές, καὶ σ' αὐτὰ τὰ φυσιογνωστικὰ ἔχουν ὠρισμένο σκοπό, πού δὲν θά μποροῦν νὰ τὸν ἐπιτύχουν, ἂν τὰ μαθήματα αὐτὰ τὰ προσαρμόσωμεν πρὸς τὴν γεωργίαν, ὅπως ἐπρότεινεν, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, γιὰ τὶς κατώτερες τάξεις, ὁ κ. Σουχλέρης. Ἐπειτα γιὰ τὶς πανεπιστημιακὲς σχολές χρειάζεται τέτοια καὶ τόση προετοιμασία, ὥστε δὲν μένει καιρὸς καὶ γιὰ μαθήματα καθαρὰ γεωργικά, ὅπως προτείνει ἡ εἰσήγησις. Τὸ μόνο πού θά μπορούσε νὰ γίνῃ εἶναι κάτι ἀνάλογο μὲ ὅ,τι γίνεται σὲ μερικὰ γερμανικὰ ἐξοχικὰ παιδαγωγεῖα. Δηλ. σὲ μερικὰ γυμνάσια μας ἀγροτικῶν περιφερειῶν νὰ ὑπάρχῃ μικρὸ κτῆμα πού νὰ τὸ καλλιεργοῦν οἱ μαθηταὶ σὲ ἐλεύθερες ὥρες, χωρὶς αὐτὸ νὰ ἐπηρεάζει τὸ πρόγραμμα καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν γυμνασίων. Αὐτὰ ὅμως δὲν μπορούμε νὰ τὰ εἰποῦμε γεωργικά γυμνάσια.

Καὶ τὴν ἄλλην, λέγει, πρότασιν τῆς εἰσηγήσεως, ἂν τὴν κατάλαβα καλά, νὰ γίνουν δηλ. εἰδικὰ γεωργικά δημοτικὰ σχολεῖα, ὅπου θά διδάσκεται καὶ εἰδικὸ γεωργικὸ μάθημα, δὲν τὴν βρίσκω σωστή. Πρῶτον, εἰδικὸ μάθημα γεωργίας στὰ δημοτικὰ σχολεῖα δὲν μπορεί νὰ διδαχθῇ, γιατί οὔτε καιρὸς ὑπάρχει γι' αὐτό, οὔτε καὶ τὸ ἐπιτρέπει ὁ γενικὸς σκοπὸς τῶν δημοτικῶν σχολείων. Τὸ μόνον πού μπορεί καὶ εἶναι ἀπαραίτητον νὰ γίνῃ στὰ δημοτικὰ σχολεῖα, εἶναι νὰ προσαρμόζεται τὸ πρόγραμμά τους στὶς τοπικὲς συνθήκες, καὶ τότε κατ' ἀνάγκην στὶς γεωργικὲς περιφέρειες θά ἔχουν τὰ σχολεῖα αὐτὰ γεωργικὸν προσανατολισμόν. Αὐτὸ ὅμως εἶναι γενικὴ ἀπαίτησις τῆς διδακτικῆς, εἶναι γενικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ὄχι εἰδική, ἐπομένως τέτοια σχολεῖα δὲν μπορούμε νὰ τὰ ὀνομάσωμε γεωργικά δημοτικὰ σχολεῖα.

᾽Ωμίλησε τέλος ὁ κ. Δελμούζος περὶ τῆς γεωργικῆς μετεκπαιδεύσεως τῶν δημοδιδασκάλων, καὶ εἶπεν ὅτι δὲν εὐρίσκει ὀρθὸν τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον γίνεται σήμερα εἰς τὰ γεωργικὰ φροντιστήρια ἢ τοιαύτη μετεκπαίδευσις.

᾽Ο κ. Ἀναγνωστόπουλος νομίζει, ὅτι οἱ μαθηταὶ τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων πρέπει νὰ εἰσέρχωνται μετὰ τὴν Ε΄ δημοτικοῦ σχολείου, νὰ μένουν δὲ εἰς αὐτὰ ἐπὶ δύο ἔτη, διδασκόμενοι κατὰ τὴν διετίαν τὰ μαθήματα τῆς β' τοῦ δημοτικοῦ καὶ τὰ εἰδικὰ γεωργικὰ μαθήματα, εἰς τρόπον ὥστε οἱ ἀπόφοιτοι τῶν σχολείων αὐτῶν, ἐὰν θέλουν, νὰ δύνανται νὰ ἐξακολουθήσουν εἰς τὸ γυμνάσιον.

᾽Ο κ. Γ. Παπανδρέου (Υπουργός), λέγει, ὅτι πρέπει νὰ τεθοῦν σαφῶς τὰ ἀνακύπτοντα ζητήματα, διὰ νὰ ἀποτελέσουν βάσιν συζητήσεως. Δύο εἶναι οἱ κύκλοι τῆς Παιδείας. Ἡ γενικὴ Παιδεία, παρεχομένη εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τὸ γυμνάσιον. Καὶ ἡ εἰδικὴ Παιδεία (ἐπαγγελματική, τεχνική, γεωργική, ἐμπορική, κλπ.). Ἐρωτᾶται πρῶτον : Ἡ γενικὴ Παιδεία πρέπει νὰ εἶναι ἀποκλειστικῶς γενικὴ, ἢ πρέπει νὰ παρέχῃ καὶ ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμόν ; Συγκεκριμένως : Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον μὲ τὰς ἑξ τάξεις του δύναται ἢ καὶ ὀφείλει νὰ δίδῃ εἰς τὰς γεωργικὰς περιφερείας καὶ στοιχειώδεις γεωργικὰς γνώσεις, ἢ θὰ ἔπρεπε δι' αὐτὸ ν' αὐξηθοῦν αἱ τάξεις του ; καὶ θὰ καταστοῦν τότε προαιρετικαὶ ἢ ὑποχρεωτικαὶ ;

Τὸ γυμνάσιον θὰ παρέχῃ ἐπίσης μόνον γενικὴν Παιδείαν ἢ καὶ ὀλίγην ἐπαγγελματικήν, ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν ; Εἰς τὰ δημοτικά μας σχολεῖα φοιτοῦν 750,000 μαθητῶν, ἐνῶ εἰς τὰ γυμνάσια φοιτοῦν 60,000. Καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπεστηρίχθη εἰς τὸ παρελθόν, ὅτι τὸ πρόγραμμα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου δὲν πρέπει ν' ἀποτελῇ μόνον προπαρασκευὴν τοῦ γυμνασίου, ἀλλ' αὐτοτελῆ κύκλον, διότι δὲν εἶναι δίκαιον τὰ 9)10 τῶν μαθητῶν ν' ἀδικοῦνται καὶ νὰ θυσιάζωνται χάριν τοῦ 1)10, τὸ ὁποῖον ἐπὶ γαίνειν εἰς τὰ γυμνάσια. Τοιαύτη παιδείσις δικαίως ἐθεωρεῖτο ὀλιγαρχικὴ καὶ ὄχι δημοκρατικὴ. Καὶ διὰ τοῦτο, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, ἐτροποποιήθη τὸ πρόγραμμα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον σήμερον ἔχει αὐτοτέλειαν καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς προβαθμίδα τοῦ γυμνασίου.

Ἄλλὰ τὸ ἴδιον ἀκριβῶς—καὶ τραχύτερον ἀκόμη—ἀνακλύ-
πτει τὸ πρόβλημα εἰς τὰ γυμνάσια, εἰς τὰ ὅποια φοιτοῦν
περίπου 60,000 μαθητῶν, ἐνῶ εἰς τὰ ἀνώτατα ἐπιστημονι-
κά μας ἰδρύματα (Πανεπιστήμιον, Πολυτεχνεῖον, Ἀνωτ.
Γεωπον. Σχολή κλπ.) φοιτοῦν περίπου 7,000, δηλ. καὶ πά-
λιν περίπου τὸ 1)10. Καὶ γεννᾶται τὸ ζήτημα, τί γίνον-
ται τὰ ἄλλα 9)10 τῶν μαθητῶν ; Ποῖαι κοινωνικαί, οἰ-
κονομικαὶ ἀνάγκαι τὰ ἀπορροφοῦν ; Καὶ ποῖα εἶναι ἡ
θεραπεία ; Νὰ καταργήσωμεν τὰ γυμνάσια ; Ἀλλὰ τότε
δὲν θὰ κατερρίπτομεν τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τοῦ πνευμα-
τικοῦ μας πολιτισμοῦ, ἀρκοῦμενοι μόνον εἰς ἀποφοίτους
τῆς κατωτάτης καὶ τῆς ἀνωτάτης παιδείας, καταργοῦν-
τες τὴν μέσην μόρφωσιν, ἥ θὰ ἔπρεπε νὰ δόσωμεν καὶ
εἰς τὰ γυμνάσια διάφορον πρόγραμμα, συμπληροῦντες
τὴν γενικὴν παιδείαν μὲ ἐπαγγελματικὸν προσανατολι-
σμόν, ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν, ὅποτε νὰ εὐρί-
σκουν καὶ ἄλλον προορισμὸν οἱ ἀπόφοιτοι ; Καὶ θὰ εἰσ-
έλθωμεν κατόπιν εἰς τὴν εἰδικὴν παιδείαν. Χρειάζονται
κατώτερα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα ; καὶ κατὰ τίνα τρό-
πον πρέπει νὰ λειτουργήσουν διὰ νὰ εὐδοκιμήσουν ;
Πρέπει νὰ διευθύνωνται ἀπὸ τὸ Κράτος, ἢ νὰ τὰ ἐμπι-
στευθῶμεν εἰς τὴν αὐτοδιοίκησιν, ἀρκοῦμενοι μόνον εἰς
ἐποπτεῖαν καὶ καθοδήγησιν ;

Ἡ Μέση ἐπαγγελματικὴ Παιδεία ἀνταποκρίνεται εἰς
καμμίαν κοινωνικὴν ἀνάγκην, ἥ πρέπει νὰ καταργηθῇ ;
Καὶ ἡ Ἀνωτάτη Παιδεία πῶς πρέπει νὰ ὀργανωθῇ διὰ
νὰ παρασκευάσῃ τὸ κατάλληλον διδακτικὸν προσω-
πικόν ;

Αὐτὰ εἶναι τὰ θεμελιώδη θέματα, κατέληξεν ὁ κ. Ὑ-
πουργός, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν
Συμβούλιον καλεῖται νὰ συζητήσῃ καὶ νὰ συμπεράνῃ.

Ὁ κ. Κ. Παπαζαχαρίου λαβὼν τὸν λόγον ἐξ
ἀφορμῆς τῆς περὶ τῶν σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσε-
ως συζητήσεως, λέγει τὰ ἑξῆς :

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Στοιχειώδους ἢ
Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως ἐγγεγραμμένων μαθητῶν, συ-
νεχῶς αὐξανόμενος, συνεπεία τῆς ἀπὸ τινων ἐτῶν εὐρυ-
τέρας καὶ πληρεστέρας ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων περὶ
ὕποχρεωτικῆς ἐξαετοῦς φοιτήσεως τῶν παιδίων, ἀμφοτέ-
ρων τῶν φύλων, εἰς τὰ ρηθέντα σχολεῖα, ἀνῆλθε κατὰ τὸ
1930—31 εἰς τὰ 11 % περίπου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἡμετέ-
ρας χώρας. Ἐνῶ ὁ ἀντίστοιχος ἀριθμὸς διὰ τὰ σχολεῖα

τῆς Μέσης Ἑκπαιδεύσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ σχολικὸν ἔτος, μόλις ἀνήρχετο εἰς τὸ 1) 10 περίπου τοῦ προηγουμένου. Οὕτω τὰ 9) 10 τῆς ἐλληνικῆς νεολαίας, μετὰ τὸ πέρασ τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως, τρέπονται εἰς διάφορα πρακτικὰ ἐπαγγέλματα, ἀστικὰ ἢ ἀγροτικά, διακόπτοντα πᾶσαν σχεδὸν ἐπαφὴν πρὸς τὸ σχολεῖον. Τὰ μόνα δὲ ἐφόδια, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ νεολαία τῆς κατηγορίας ταύτης ἀποδύεται εἰς τὰ ἀντίστοιχα βιοποριστικὰ ἐπαγγέλματα, εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς γενικῆς μορφώσεως καὶ ποιᾶς τινος δεξιότηχίας περὶ τὰς τυχόν διδασκείσας χειροτεχνίας, ἅτινα ἠδυνήθη νὰ ἀποκομίσῃ ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Τὰ ἐφόδια ταῦτα δὲν στεροῦνται σημασίας τινός, ἀλλὰ πόρρω ἀπέχουσι, δυστυχῶς, ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἱκανὰ διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἄσκησιν τῶν διαφόρων βιοποριστικῶν ἐπαγγελμάτων καὶ ἰδίᾳ ἐκείνων, ἅτινα προαπαιτοῦσι καὶ γενικὴν μόρφωσιν εὐρυτέραν καὶ εἰδικὰς γνώσεις οὐκ ὀλίγας, ὡς λ. χ. τὰ τεχνικὰ ἐπαγγέλματα, τὰ γεωργικὰ καθόλου καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου παρεχομένης μορφώσεως διὰ τὴν τοιαύτην τῶν νέων δρᾶσιν, ἰσχύει διὰ πᾶσαν σχεδὸν χώραν, ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ὅπου τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον περιλαμβάνει ὀκτὼ ἔτη ὑποχρεωτικῶν σπουδῶν.

Τοῦτου ἔνεκεν εἰς τὰς πλείστας χώρας ἐλήφθησαν ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν μέτρα πρόσφορα, ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς τε γενικῆς καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως τῶν νέων τῆς προκειμένης κατηγορίας. Ἡ μέτρα ταῦτα συνίστανται, τὸ γε νῦν ἔχον, εἰς τὴν σύστασιν αὐτοτελῶν ἐπιμορφωτικῶν σχολείων τῶν διαφόρων τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων, ἀστικῶν τε καὶ ἀγροτικῶν.

Ἐκαστος παῖς, ὅστις ἤδη μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου ἔξοδον, ἀσχολεῖται εἰς βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα, ὑποχρεοῦται, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει συμπληρώσει τὸ 18ον ἔτος ἡλικίας, νὰ φοιτήσῃ ὑποχρεωτικῶς ἐπὶ τρία συνήθως ἔτη εἰς τὸ ἐπιμορφωτικὸν Σχολεῖον τῆς οἰκείας περιφερείας, καὶ εὐδοκίμως νὰ διανύσῃ τὰς κεκανονισμένας ἐπαλλήλους τάξεις τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἀπαλλασσόμενος τῆς νέας ταύτης ζετοῦς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως τότε μόνον, ὅταν ἐκ τῶν τελικῶν ἀπολυτηρίων, ἐξετάσεων ἀποδειχθῇ, ὅτι ὠφέκτησε τὸ κατώτατον κεκανονισμένον ποσὸν γενικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς μορφώ-

σεως διὰ τὸ οἰκεῖον ἐπάγγελμα, ἐνίοτε δὲ καὶ δι' ἕτερα τινὰ συγγενῇ τοιαῦτα. Ἴνα μὴ παρακωλύεται δὲ ὁ παῖς ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθημερινῶν ἐπαγγελματικῶν του καθηκόντων, τῶν ἐξασφαλίζόντων αὐτῷ τὸν ἐπιούσιον, ἔχουν ρυθμισθῇ οὕτως τὰ πράγματα, ὥστε οὐτος νὰ μεταβαίνει εἰς τὸ οἰκεῖον ἐπιμορφωτικὸν ἐπαγγελματικὸν σχολεῖον μόνον ἐπὶ 8 ὥρας καθ' ἑβδομάδα, τοῦ ἀντιστοίχου ἐργοδότη τοῦ ὑποχρεομένου νὰ ἐπιτρέπη τοῦτο ἀνευ μειώσεως τινος τοῦ ἡμερομισθίου ἢ μισθοῦ. Αἱ 8 ὥραι ἑβδομαδιαίας φοιτήσεως ἦσαν ἄλλοτε συνήθως ἐσπεριναὶ ἢ τινὲς ἐσπεριναὶ καὶ αἱ λοιπαὶ ἡμερήσιαι, κατὰ Κυριακὴν. Οὕτω δὲ προέκυψαν τὰ λεγόμενα ἐσπερινὰ ἐπιμορφωτικὰ ἐπαγγέλματα σχολείου.

Ἡ πείρα ὁμῶς κατέδειξεν, ὅτι ἡ ἐν καιρῷ ἐσπέρας λειτουργία διὰ νέους κάτω τῶν 18 ἐτῶν ἡλικίας ἦτο πολυλαπλῶς ἐπιβλαβὴς καὶ ἐλάχιστα ἀποτελεσματικὴ. Πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως ἐτοποθετήθησαν αἱ 8 ὥραι φοιτήσεως εἴτε εἰς τὸ διάστημα μιᾶς μόνης ἐργασίμου ἡμέρας, τῆς ἑβδομάδος, διὰ κάθε μαθητὴν, εἴτε εἰς δύο ἡμῆμερα, ἀνὰ 4 ὥρας, ὡς λ. χ. 2 πρωίας, 8—12 π. μ. ἢ μίαν πρωίαν, 8—12 π. μ. καὶ ἓν ἀπόγευμα 2—6 μ. μ.

Τὰ ἐπιμορφωτικὰ ταῦτα σχολεῖα εἶναι κατὰ κανόνα ἐν προσφῶρῳ κτιρίῳ ἐγκατεστημένα καὶ μὲ ἄρτια τεχνικὰ ἢ ἐπαγγελματικὰ ἐργαστήρια ἐφωδιασμένα, χάριν τῆς πρακτικῆς τῶν νέων ἀσκήσεως. Τὸ δὲ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων εἶναι τόσον εὐστόχως κατηρτισμένον, ὥστε δι' αὐτοῦ νὰ ἐξασφαλίζεται τὸ μὲν ἡ συμπλήρωσις τῆς ἀπαραιτήτου γενικῆς καὶ εἰδικῆς μορφώσεως, τὸ δὲ ἡ διάπλασις τοῦ ἥθους τοῦ μαθητοῦ καὶ ὡς ἀνθρώπου γενικῶς, καὶ ὡς πολίτου τῆς χώρας του εἰδικῶς.

Ἡ διδασκαλία παρέχεται ἐν αὐτοῖς δωρεάν, τὰς δὲ δαπάνας φέρουσι κατὰ τὸ μέγιστον μέρος, ἢ καὶ ἐξ ὀλοκληρίου, οἱ Δῆμοι καὶ αἱ Κοινότητες ἀφ' ἑνὸς καὶ αἱ ἐξυπηρετοῦμεναι ὀργανώσεις ἢ κοινωνικαὶ τάξεις ἀφ' ἑτέρου, τοῦ Κράτους ἀσκοῦντος ἀπλῶς ἐποπτεῖαν καὶ καθορισμὸν τῶν γενικῶν γραμμῶν κατευθύνσεως τῶν τοιούτων σχολικῶν ἰδρυμάτων.

Διὰ τῶν σχολείων τούτων ἐξασφαλίζεται ἀρκετὰ καλὴ ἐπαγγελματικὴ κατάρτισις τῆς πολυαριθμοῦ αὐτῆς κατηγορίας νέων καὶ τῶν τῆς ἀγροτικῆς τάξεως συμπεριλαμβανομένων, ἐπιλογὴ τῶν ἱκανωτέρων, μετρίασμός τοῦ πληθωρισμοῦ ἐν ἐκάστῳ ἐπαγγέλματι καὶ προαγω-

γὴ τῶν διαφόρων ἐπαγγελμάτων, ἐπ' ἀγαθῷ καὶ τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας. Οὕτω διὰ τῶν ἐπιμορφωτικῶν τούτων ἐπαγγελματικῶν σχολείων, εἰς ἃ πρὸ παντὸς ἀρμόζει τὸ ὄνομα «σχολείου ἐργασίας», ἐπιτυγχάνεται ἡ προσήκουσα γενικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ μόρφωσις τῶν λαϊκῶν μαζῶν, αἵτινες, λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν μελῶν των, ἀποτελοῦσι τὸν κορμὸν τοῦ Ἑθνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας καὶ καλῶς, ὥς ἄνω, διαμορφούμεναι, συμβάλλουσιν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς εὐνομίας, τῆς τάξεως ἐν παντὶ καὶ τῆς προόδου τῆς χώρας ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς καὶ πνευματικῆς. Δι' αὐτῶν προάγεται ὁ πολιτισμὸς τῆς χώρας.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τὴν ἄλλην μερίδα τῆς νεολαίας μας, ἐκείνην, ἣτις μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἀπόλυσιν, εἰσέρχεται οἰκιοθελῶς εἰς τὰ διάφορα σχολεῖα τῆς Μέσης Ἑκπαιδεύσεως: Γυμνάσια, Πρακτικὰ Λύκεια, ἢ ὁμοταγεῖς σχολάς, γεωργικῆς ἢ τεχνικῆς ἢ ἄλλης ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως. Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τούτων εἶναι μόλις τὸ 1)10 τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ μαθητικοῦ κόσμου τῆς Δημοτικῆς Ἑκπαιδεύσεως. Ὁ δὲ καταμερισμὸς αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὥς ἄνω τύπων σχολείων γίνεται οὐχὶ ἐν εὐλόγῳ ἰσορροπία ἀριθμητικῇ, ἀλλὰ ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν γυμνασίων, ἅτινα προσελκύουσι τὸ μέγιστον μέρος τῆς κατηγορίας ταύτης μαθητῶν.

Οἱ εἰς τὰ γυμνάσια ἐγγραφόμενοι ἀποβλέπουσιν εἴτε εἰς τὴν προσήκουσαν προπαρασκευὴν διὰ τὰς μετέπειτα ἐπιστημονικὰς σπουδὰς, εἴτε ἀπλῶς εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἀπολυτηρίου τοῦ Γυμνασίου, ὥς νομίμου προσόντος διὰ τὴν κατάληψιν θέσεως ἐν δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ κατὰ προτίμησιν ἢ ἐν ἰδιωτικῇ τοιαύτῃ ἐν ἀνάγκῃ.

Οἱ πρὸς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς ἀποβλέποντες εἶναι σχετικῶς οἱ ὀλιγαριθμώτεροι, οἱ δὲ λοιποὶ ἀποτελοῦσι τὴν πλειονότητα. Οἱ νέοι τῆς τελευταίας κατηγορίας δὲν ἐπιτυγχάνουσι, φυσικά, τὴν κατάληψιν τῆς ἐπιθυμητῆς θέσεως πάντες, εἰ μὴ ὀλίγοι τινές. Οἱ κατὰ τὰς πρώτας προσπαθείας ἀποτυγχάνοντες δὲν ἀποθαρρύνονται συνήθως, ἀλλὰ καροδοκοῦν μέλλουσαν εὐκαιρίαν πρὸς εἰσπῆδησιν εἰς τὸν παράδεισον τοῦ Κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, παραμελοῦντες ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ἀπασχόλησιν των εἰς βιοποριστικόν τι ἐπάγγελμα, κατὰ τρόπον συστηματικόν καὶ μόνιμον, ὅστις θὰ ἐξησφάλιζεν ἴσως αὐτοῖς καλυτέραν τύχην ἢ ἡ πολυπόθητος δημοσία θέσις.

Καὶ δὲν λαμβάνουσι τὴν γενναίαν ἀπόφασιν νὰ ἐπιδοθῶ-
σιν εἰς πρακτικόν τι ἐπάγγελμα, διότι ἡ μόρφωσις, ἥς ἔ-
τυχον, δὲν ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν αἴσθημα ἐκτι-
μῆσεως καὶ ἐνδιαφέροντος πρὸς τοιοῦτον ἐπάγγελμα,
διότι τὸ πρόγραμμα μαθημάτων ἀπέβλεπε κυρίως εἰς
τὴν προπαρασκευὴν δι' ἐπιστημονικὰς σπουδὰς.

Κατὰ συνέπειαν σχηματίζεται στῶμα ὀσημέραι ἐ-
παυξανόμενον ἐφήβων, στερουμένων ζήλου καὶ ἱκανότη-
τος πρὸς ἐπωφελεῖ δρᾶσιν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν παραγωγικῶν
καὶ χρησίμων ἐπαγγελμάτων, καὶ πολὺ ταχέως ἐμ-
πιπτόντων εἰς ἀπογοήτευσιν καὶ μαρασμόν. Τοῦτο ἀπο-
τελεῖ κατάστασιν λίαν δυσάρεστον καὶ διὰ αὐτοὺς τού-
τους τοὺς νέους, ἀτομικῶς, καὶ διὰ τὴν κοινωνικὴν ἰσορ-
ροπίαν ἀφ' ἑτέρου.

Ἐπιβάλλεται ἀναμφισβητήτως ἡ λήψις μέτρων ἱκανῶν
νὰ θεραπεύσωσιν αὐτὴν, ἔστω καὶ κατὰ μέρος μόνον,
χάριν τοῦ κοινωνικοῦ ἀγαθοῦ. Πολλὰ τοιαῦτα μέτρα θὰ
ἡδύνατό τις νὰ προτείνῃ.

Ἡμεῖς θὰ ἀρκεσθῶμεν ἐνταῦθα εἰς τὴν ὑπόδειξιν τοῦ
ἐξῆς, ὅπερ ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὸν λογικὸν μετριά-
σμόν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γυμνασιοπαίδων, τῶν ἀποβλεπόν-
των εἰς θέσεις κατωτέρας τῆς Δημοσίας Ὑπηρεσίας.

Οἱ ἐκ τῶν Γυμνασίων ἀπολυόμενοι νέοι, οἱ διὰ διαγω-
νισμοῦ εἰσαγόμενοι εἰς δημοσίας θέσεις, δὲν κατέχουσι
συνήθως καὶ τὰς εἰδικὰς διὰ ταύτας γνώσεις, οὐδὲ καὶ
στοιχειώδη ἐμπειρίαν σχετικὴν. Θὰ θυσιάσωσι πλείονα
ἔτη, ἵνα διὰ τῆς πράξεως ἀποκτήσωσιν ἐπαρκῆ εἰδικὴν
μόρφωσιν, ὥς ἄλλοι μαθητευόμενοι, ἐπὶ ζημίᾳ πολλάκις
τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἀντιστοίχου ὑπηρεσίας.

Φρονοῦμεν, ὅτι καὶ ἡ ζημία αὕτη θὰ ἦρετο καὶ ὁ ἀριθ-
μὸς τῶν τοιούτων θεσιθηρῶν τὰ μέγιστα θὰ περιεστέλ-
λετο ἐντὸς λογικῶν ὁρίων, ἐὰν ἀπεφασίζετο ὑπὸ τῆς Πο-
λιτείας ἡ σύστασις ὀλίγων Διοικητικῶν Σχολῶν, αὐτο-
τελῶν, μὲ φοίτησιν δύο, μέχρι τριῶν ἐξαμήνων, αἵτινες
θὰ εἶχον ὡς προορισμόν τὴν πρόσφορον εἰδίκευσιν τῶν
νέων, τῶν ὑποψηφίων διὰ τὰς κατωτέρας θέσεις τῆς Δη-
μοσίας Ὑπηρεσίας, διὰ θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς διδα-
σκαλίας τῶν προσηκουσῶν νομικῶν καὶ λοιπῶν εἰδικῶν
γνώσεων.

Ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τῶν Σχολῶν τούτων θὰ
διαρρυθμισθῶσι καταλλήλως. Εἰς δὲ θεμελιώδους ὅρος
πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἐξῆς, δηλ. νὰ καθορισθῇ εἰς εὐλογος

ἀριθμός εἰσακτέων σπουδαστῶν κατ' ἔτος, κατόπιν αὐτοστηροῦ εἰσιτηρίου διαγωνισμοῦ, εἰς ἐκάστην Διοικητικὴν Σχολήν. Ὁ ἀριθμός εἰσακτέων θὰ ὀρισθῇ ἀναλόγως τοῦ πιθανοῦ ἀριθμοῦ δημιουργουμένων κενῶν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν κατωτέρων θέσεων τῆς Δημοσίας Ὑπηρεσίας, ὡς φερ' εἶπειν, ἰσχύει διὰ τὰς Στρατιωτικὰς Σχολὰς (λ. χ. 50—80). Κατὰ τὸ τέρμα τῶν σπουδῶν τῶν οἱ σπουδασταὶ Διοικητικῶν Σχολῶν θὰ ὑποβάλλωνται εἰς αὐστηρὰς ἐπὶ πτυχίῳ ἐξετάσεις. Οἱ πτυχιούχοι ἐκάστου ἔτους θὰ ἀναγράφωνται εἰς ἀντιστοίχους πίνακας, εἰς ἐπιτηρίδας κατὰ σειρὰν ἐπιτυχίας, καὶ θὰ ἀποτελῶσι τὸ ἐφεδρικὸν σῶμα, ἐξ οὗ θὰ προσλαμβάνωνται κατὰ σειρὰν ἑρχαιότητος καὶ βαθμοῦ ἐπιτυχίας, οἱ ἐκάστοτε ἀναγκαιοῦντες διὰ τὴν πλήρῳσιν χηρευουσῶν θέσεων, εἴτε δημιουργουμένων νέων τοιούτων. Ἐὰν ὁ ἀριθμὸς τῶν πτυχιούχων φθάσῃ εἰς ὕψος δυσανάλογον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς Ὑπηρεσίας, τότε θὰ ἀναστέλλεται καὶ ἡ λειτουργία μιᾶς ἢ πλειόνων Διοικητικῶν Σχολῶν, καὶ δὲν θὰ ἐπαναλαμβάνεται αὕτη, εἰ μὴ, ὅταν αἱ συνθῇκαι τῆς Δημοσίας Ὑπηρεσίας θὰ ἐπιβάλλωσι τοῦτο.

Οἱ τοιοῦτοι πτυχιούχοι θὰ εἶναι εὐλογον νὰ προάγονται κατόπιν εἰδικοῦ διαγωνισμοῦ καὶ μετ' εὐλογον χρόνον ὕπηρεσίας κατὰ ἓνα ἢ δύο τὸ πολὺ βαθμούς, διότι οἱ ἀνώτεροι βαθμοὶ ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς Δημοσίας Ὑπηρεσίας ἐπιφυλλάσσονται διὰ τοὺς πτυχιούχους Πανεπιστημιακῶν Ἰδρυμάτων.

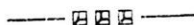
Δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὸν εἰσιτήριο διαγωνισμόν Διοικητικῆς Σχολῆς θὰ ἔχῃ πᾶς κάτοχος ἀπολυτηρίου Γυμνασίου, πρὸ παντός, ἢ καὶ πτυχίου ὁμοταγοῦς Μέσης Σχολῆς, Ἐμπορικῆς ἢ Γεωργικῆς καὶ εἴ τινος ἄλλης, προκειμένου περὶ εἰδικῶν κλάδων τῆς Δημοσίας Ὑπηρεσίας.

Ὅταν τὰ πράγματα οὕτω ρυθμισθῶσι, τότε εἶναι πιθανότατον, ὅτι θὰ μετριασθῇ σπουδαίως ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὰ Γυμνάσια εἰσερχομένων νέων, μὲ κύριον σκοπὸν νὰ ἐξασφαλίσωσι προσόντα διὰ δημοσίαν θέσιν, θὰ τονωθῇ δὲ ἐν προσήκοντι μέτρῳ καὶ ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων, οἵτινες ἐγκαίρως θὰ λάβωσι τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀκολουθήσωσιν εἰδικὰς σπουδὰς εἰς τὰς διαφόρους μέσας Σχολὰς εἰδικῆς μορφώσεως, τεχνικῆς, ἐμπορικῆς, γεωργικῆς καὶ εἴ τινος ἄλλης ἐπαγγελματικῆς, αἵτινες ἄλλως θὰ διατρέξωσι τὸν κίνδυνον νὰ ἐκλείψωσι βαθμηδόν, ἐλλείψει μαθητῶν.

Αἱ δαπάναι τῆς λειτουργίας τῶν Διοικητικῶν τούτων Σχολῶν θὰ ἀντισταθμισθῶσι πλήρως διὰ καταργήσεως τλσοναζόντων Γυμνασίων ἢ καὶ ἄλλου τύπου Μέσων Σχολῶν.

Ἡ ἰσορροπία μεταξύ τῶν διαφόρων ἐπαγγελμάτων ἐξασφαλίζεται ἔτι μᾶλλον καὶ διὰ τῆς εὐτυχῶς καθιερωθείσης ἤδη διατάξεως «περὶ εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων εἰς τὰς Σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων καὶ λοιπῶν ὁμοταγῶν Ἑκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων». Ἡ διάταξις αὕτη πρέπει νὰ τηρηθῇ καὶ συμπληρωθῇ διὰ καθορισμοῦ λογικοῦ ἀριθμοῦ εἰσακτέων κατ' ἔτος σπουδαστῶν εἰς ἑκάστην Σχολὴν καὶ δι' ἐξευρέσεως πόρων πρὸς παροχὴν ὑποτροφιῶν εἰς τοὺς ἀπόρους σπουδαστάς, τοὺς παρέχοντας ἐλπίδας εὐδοκιμήσεως ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς σπουδαῖς, εἰς ἃς ἀποδύονται.

Ἡ συζήτησις διακόπτεται εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διὰ νὰ συνεχισθῇ κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίασιν.



ΣΥΝΕΔΡΙΑ Δ' ΤΗΣ 3ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Γ. Παπανδρέου, Υπουργός, Πρόεδρος.
2. Κ. Δυοβουνιώτης, Πρύτανης του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρώτος Ἀντιπρόεδρος).
3. Εὐάγγ. Κακούρος, Διευθυντής τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.
4. Δημ. Λαμπαδάριος, Πρύτανης τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
5. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντής τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.
6. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
7. Ἀλέξ. Δελμούζος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
8. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
- 9) Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
10. Παντ. Παῖδουσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
11. Μιλτ. Κουντουράς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
12. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
13. Θεόδ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
14. Σωτ. Δαγκλῆς, αἵρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως.
15. Νικ. Μπέρτος, Διευθυντής τῆς Δ)σεως Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν Ὑπουργείου Παιδείας.
16. Λ. Φιλιππίδης, Δ)τῆς τῆς Δ)σεως Ὀρησκευμάτων Ὑπουργείου Παιδείας.

17. Ἑμμ. Λαμαπδάριος, Δ) τῆς τοῦ τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς Ὑπουργείου Παιδείας.

18. Ἰ. Χρυσάφης, Δ) τῆς τοῦ τμήματος Σωματικῆς Ἀγωγῆς Ὑπουργείου Παιδείας.

19. Χριστ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

20. Νικ. Συμυρνῆς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

21. Α. Ἡλιάδης, Διευθυντῆς τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.

22. Π. Κουτσομητόπουλος, Δ) τῆς τῆς Δ) σεως Γεωργίας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

23. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

23. Κωνστ. Παπαζαχαρίου, ἐπιθεωρητῆς τῆς Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

25. Εὐάγγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

26. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας, κάτοικος Κορωπίου.

27. Νικόλαος Κάτσαϊνος, ἀντιπρόσωπος τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος (Τοσίτσα 12).

28. Λυκ. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.

29. Ἀλέξ. Σβῶλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

30. Δημ. Γεωργακάκης, Δ) τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.

31. Α. Ἀλεβιζᾶτος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

32. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς Ἐπιθεωρητῆς τῶν Ἰδιωτικῶν σχολείων.

33. Νικ. Ἀναγνωστόπουλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Συνεχιζομένης τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, λαμβάνουν τὸν λόγον οἱ ἀκόλουθοι :

Ὁ κ. Ε. Κ α κ ο ὕ ρ ο ς λέγει τὰ ἀκόλουθα : Εἶναι φανερόν καὶ ἄνευ τῶν δεδομένων τῆς στατιστικῆς, ὅτι

παρ' ἡμῖν κρατικά σχολεῖα ἐπαγγελματικά, σχολεῖα εἰδικῆς μορφώσεως, δὲν ἔχομεν, ἢ ἂν θέλετε, σχεδὸν δὲν ἔχομεν. Ὅσονδήποτε ἀμφισβητήσιμος καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀκρίβεια τῶν στατιστικῶν ἀριθμῶν, εἶναι καταφανὴς ἡ δυσαναλογία, ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀκολουθούντων ἐπάγγελμά τι καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παρασκευαστικῶν διὰ τὸ ἐπάγγελμα σχολείων. Ἡ στατιστικὴ μᾶς δίδει τοὺς ἀκολουθοῦς ἀριθμούς : Ἐπὶ πληθυσμοῦ 4,824,720 ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω ἐπιδιδομένων εἰς ἐπάγγελα, οἱ ἀσχολούμενοι

1) Μὲ τὴν Γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, θήραν	30.55 %
ἀνέρχονται εἰς	
2) Μεταλλεία, Βιομηχανίαν, Συγκοινωνίαν	11,58 %
3) Πίστιν, ἀνταλλαγὴν, Ἐμπόριον	4.32 %
4) Εἰς Ἐλευθέρια Ἐπάγγελα Δημοσί-	
ας Ὑπηρεσίας	3.89 %
5) Ἄνευ ἐπαγγέλματος (τὸ πλεῖστον γυναικες	48.99 %

6) Μὴ δηλώσαντες ἐπάγγελμα 6.86
Καταφανῶς ἔρχονται πρῶτοι οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν Γεωργίαν, ἀκολουθοῦν οἱ μὲ τὴν βιοτεχνίαν καὶ βιομηχανίαν, τρίτοι ἔρχονται οἱ περὶ τὸ ἐμπόριον καὶ τελευταῖοι οἱ ἐπιδιδόμενοι εἰς τὰ ἐλευθέρια ἐπάγγελα καὶ τὰ δημοσίας ὑπηρεσίας.

Ἐὰν τώρα ἐξετάσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀντιστοίχων προπαρασκευαστικῶν σχολείων, θὰ ἴδωμεν, ὅτι ταῦτα κατὰ ἀριθμὸν καὶ εἶδος βαίνουν κατὰ ἐντελῶς ἀντίστροφον σειρὰν. Δηλονότι ἔχομεν πάμπολλα διὰ τοὺς ἀσχολούμενους μὲ ἐλευθέρια ἐπάγγελα καὶ δημοσίας ὑπηρεσίας (Γυμνάσια, Πρακτικά Λύκεια, Διδασκαλεῖα), ἄρκετά διὰ τοὺς ἐκδιδόμενους εἰς τὸ Ἐμπόριον (Μέσαι Ἐμπορικαὶ Σχολαί, κρατικαὶ καὶ ἰδιωτικαὶ ἀνεγνωρισμέναι), ἐλάχιστα διὰ τὴν βιοτεχνίαν (μερικαὶ ἐσπεριναὶ καὶ ἡ Σιβιτανίδειος), καὶ δύο κρατικαὶ μέσαι Γεωργικαὶ Σχολαὶ διὰ τοὺς ἀπασχολουμένους μὲ τὴν Γεωργίαν. Τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα, τῶν ὁποίων ἡ δοκιμαστικὴ λειτουργία ἤρχισε μόλις ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους, δὲν τὰ ὑπολογίζομεν.

Ἡ ἀντίστροφη αὕτη ἀναλογία εἶναι ἄρα γε τυχαῖον γεγονός ; Εἶναι δηλ. τυχαῖον γεγονός τὸ ὅτι διὰ μὲν τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἀγροτῶν, τεχνιτῶν, ἐργατῶν δὲν ὑπάρχουν σχολεῖα ἐπαρκῆ, ὑπερπλεονάζουν δὲ τὰ σχο-

λεῖα διὰ τὸν μικρότερον ἀριθμὸν τῶν εἰς τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα ἐπιδιδομένων ἢ τὸ ἐμπόριον ἀκολουθούτων ;

Νομίζομεν ὅχι. Ἐὰν δὲ παρακολουθήσωμεν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἰδρύσεως τῶν διαφόρων τύπων τῶν σχολείων καὶ εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη, θὰ ἴδωμεν ὅτι καὶ ἐκεῖ ἡ τοιαύτη ἀντίστροφος σειρὰ παρετηρήθη. Ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν κρατήσασαν ὀλιγαρχικὴν ἀντίληψιν τοῦ Κράτους, ὅσον ἀφορᾷ γενικώτερα τὴν ἐκπαίδευσιν. Αἱ ἰσχυραὶ τάξεις τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων, τῶν πλουσίων, τῶν ἐμπόρων, τῶν βιομηχανῶν κατ' ὀρθὴν νὰ ἔχουν πάντοτε καὶ παντοῦ ἐπαρκῆ ἀριθμὸν σχολείων διὰ τὰ παιδιὰ των. Ἐνῶ αἱ ἀνίσχυροι τάξεις τῶν ἀγροτῶν, ἐργατῶν, βιοτεχνῶν δὲν ἐπιτυγχάνουν τοῦτο. Αὕτη δὲ ἡ κρατήσασα ὀλιγαρχικὴ ἀντίληψις εἰς τὸ ἀντίκρυσμα τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας, ὑπῆρξεν ἡ αἰτία, δι' ἣν καὶ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον παρ' ἡμῖν, ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη, παρέμενε σχεδὸν ἀνύπαρκτον, ὡς μορφωτικὸν ἴδρυμα τοῦ μεγίστου ἀριθμοῦ τῶν Ἑλληνοπαίδων, οἵτινες δὲν ἠκολούθουν μαθήματα εἰς ἀνώτερα σχολεῖα.

Ἡ μεταβολὴ λοιπὸν τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως εἶναι ἀπολύτως ἐπιβεβλημένη καὶ χάριν τῆς γενικῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ καὶ χάριν τῆς εἰδικῆς ἐπαγγελματικῆς αὐτοῦ προπαρασκευῆς, αἵτινες καὶ τὴν ὅλην ἐθνικὴν οἰκονομίαν θὰ βελτιώσουν καὶ τὸ ἐπίπεδον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας θὰ ἀνυψώσουν. Καὶ ἀληθῶς εὕρισκόμεθα ἐνώπιον τῆς τοιαύτης μεταβολῆς ἀντιλήψεων. Πνεῦμα δημοκρατικὸν ἤρchiσε νὰ πνέῃ πρὸς τὰς διαφόρους κατευθύνσεις τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τοῦ τοιούτου πνεύματος προϋόντα εἶναι ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γενομένη μεταβολὴ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος καὶ αἱ πανταχόθεν ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργείων καταβαλλόμεναι προσπάθειαι πρὸς ὀργάνωσιν καὶ ἐπέκτασιν τῶν ἐπαγγελματικῶν σχολείων.

Χρέος τῆς Δημοκρατίας νομίζομεν ὅτι εἶναι, νὰ βαδίσῃ με γοργώτερα βήματα πρὸς τὴν τοιαύτην κατεύθυνσιν καὶ χάριν τῆς δικαιοσύνης καὶ χάριν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τοῦ ὁποῖου εἶναι ἡ πολιτειακὴ ἐκπροσώπησις. Πρὶν ἢ ἥδη εἰσέλθω εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐπὶ μέρους τῆς γεωργικῆς ἐκπαίδευσεως ζητημάτων, θὰ παρεκάλουν τὸ Α. Ε. Σ. νὰ μοῦ

ἐπιτρέψη νὰ τῷ ὑπενθυμίσω μίαν γενικὴν ἀρχήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει νὰ ἐκφύγωμεν, ἵνα μὴ αἱ συζητήσεις τοῦ Α. Ε. Σ. στρέφονται ὑπερμέτρως περὶ λεπτομερειακὰ ζητήματα, ἅτινα καὶ ἀντικείμενα ἐξετάσεως εἰδικῶν ἐπιτροπῶν θὰ ἦσαν καὶ τὰς συζητήσεις τοῦ συμβουλίου ἐπὶ μακρότερον τοῦ δέοντος χρόνον θὰ παρέτεινον. Εἶναι δηλονότι βασικὸν νὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὸν ἀριθμὸν, τὸν τύπον καὶ τὸ εἶδος τῶν σχολείων ποὺ χρειάζονται εἰς τὴν χώραν μας, πρὶν ἢ μελετήσωμεν καὶ καθορίσωμεν κατὰ προσέγγισιν βέβαια, ἂν ὅχι ἐπακριβῶς, τὰς τοπικὰς ἀνάγκας αὐτῆς. Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε συζητήσεως ἐγεννήθησαν διάφορα ζητήματα διὰ τὴν γεωργικὴν ἐκπαιδευσιν. Χρειάζονται καὶ αἱ δύο Ἀνώταται Γεωργικαὶ Σχολαὶ ἢ ὅχι ; Εἶναι ἐπαρκεῖς αἱ δύο μέσαι γεωργικαὶ σχολαὶ ἢ πρέπει τὸναντίον νὰ αὐξηθοῦν ; ἢ πρέπει νὰ καταργηθοῦν, ἀντικαθιστάμεναι ἀπὸ κατωτέρας κλπ. Τὸ ἴδιο θὰ συμβῇ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς ἐκπαιδεύσεως. Δι' ἓνα λοιπὸν ἐπιστημονικώτερον τῶν πραγμάτων καθορισμὸν εἶναι, νομίζω, καθῆκον τοῦ Α. Ε. Σ., παραλλήλως πρὸς τὰς ἄλλας τοῦ ἐνεργείας, νὰ συστήσῃ καὶ ἐπιτροπὴν, ἣ ὁποία σκοπὸν θὰ ἔχῃ νὰ ἐξετάσῃ τὰς τοπικὰς ἀνάγκας τῆς Χώρας, εἴτε διὰ ἰδρυομένων κατὰ τόπους ὑποεπιτροπῶν, εἴτε δι' ἐκθέσεων τῶν Νομαρχῶν, τῶν Ἐκπαιδευτικῶν ἀρχῶν, τῶν ὑπαλλήλων τῆς Γεωργικῆς ὑπηρεσίας, εἴτε καὶ δι' ἄλλων μέσων, καὶ καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἤθελεν αὕτη κρίνει ἀναγκαῖον, πρὸς μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τῆς. Κατόπιν δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα ἤθελε συλλέξει ἡ ἐπιτροπὴ καὶ τῶν δεδομένων τῆς στατιστικῆς, τὸ Α. Ε. Σ. θὰ διαγράψῃ τὸν **σ χ ο λ ι κ ὸ ν χ ἄ ρ τ η ν τ ῆς χ ῶ ρ ας**, τὸν ὁποῖον ἡ Κυβέρνησις, καὶ πιστεύω πῶς κάθε Κυβέρνησις, δύναται νὰ τὸν ἔχῃ ὡς πρόγραμμα κατευθυντήριον τῆς ἐκπαιδευτικῆς τῆς πολιτικῆς.

Καὶ ἤδη εἰσέρχομαι εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὡς ταῦτα ἐθίγησαν παρὰ τοῦ κ. Εἰσηγητοῦ καὶ τῶν λοιπῶν προλαλησάντων κ. κ. Συμβούλων.

Καὶ πρῶτον :

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Αὕτη ἐπιτελεῖται, ὡς γνωστόν, διὰ δύο ἀνωτάτων σχολῶν, τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Γεωργικοῦ τμήματος τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Κατὰ πόσον καὶ αἱ δύο εἶναι ἀπαραίτητοι ἢ ἀρκεῖ μόνον ἡ μία, νομίζω, ὅτι πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἐξετασθῇ, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐμπίπτει εἰς τὸ γενικώτερον θέμα περὶ τῆς παρ' ἡμῖν Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ σύνολον τῶν γεωργικῶν ἀναγκῶν, τῆς τε γεωργικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐπίσης ἡ ὀργάνωσις αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸν διττὸν προορισμὸν τῶν εἰς τὰς δύο σχολὰς φοιτῶντων, καὶ ὡς ἐπιστημόνων ἐρευνητῶν τῆς γεωπονικῆς ἐπιστήμης καὶ ὡς ὑπαλλήλων τῆς γεωργικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, ταῦτα πάντα εἶναι θέματα, διὰ τὰ ὁποῖα πρέπον θὰ ἦτο νὰ ὀρισθῇ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, χάριν τῆς ἐμβριθεστέρας αὐτῶν ἐξετάσεως.

Δύο ὁμῶς ζητήματα νομίζω, ὅτι πρέπει ἰδιαίτερώς νὰ τονίσῃ τὸ Α. Ε. Σ., διότι καὶ τὰ δύο ἀπὸ τοῦδε δύνανται νὰ λυθῶσι. Α'. "Ὅπως συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων, αἱ πολὺοι ἀκροάσεις τῶν φοιτητῶν καὶ τοὺς φοιτητὰς ταλαιπωροῦν ὑπερμέτρως καὶ τὸν ἐπιστημονικὸν τῶν καταρτισμὸν διὰ τῆς προσκτωμένης ἡμιμαθείας παραβλάπτουν.

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν καὶ εἰς τὰς Ἀνωτάτας Γεωπονικὰς σχολὰς, ὅπως καὶ εἰς τὰς ἄλλας, ἡ ἐξεύρεσις τρόπου εἰδικεύσεως τῶν πτυχιούχων, ὥστε καὶ ἐπιστήμονας εἰδικοὺς νὰ ἀποκτήσωμεν καὶ τοὺς φοιτητὰς νὰ ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τὸν ἀφόρητον πλέον φόρτον τῶν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα ὑποχρεοῦνται νὰ παρακολουθοῦν.

Καὶ τὸ δεῦτερον εἶναι ἡ παιδαγωγικὴ καὶ διδακτικὴ προπαρασκευὴ τῶν γεωπόνων ἐκείνων, οἵτινες θὰ χρησιμοποιοῦν ὡς διδάσκαλοι τῶν γεωπονικῶν μαθημάτων. Ἡ προπαρασκευὴ αὕτη, θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ, εἶναι ἀπαραίτητος, διότι ἓνας λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἀποτυγχάνουν οἱ γεωπόνοι εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν καὶ μαζί μ' αὐτοὺς καὶ τὰ γεωργικὰ σχολεῖα, εἶναι καὶ τὸ ὅτι οἱ ἀπύοιτοι τῶν Ἀνωτ. Γεωργ. Σχολῶν οὔτε τὴν ψυχολο-

γίαν τοῦ παιδὸς κατέχουν, οὔτε τὴν εἰδικὴν διδακτικὴν τῶν μαθημάτων, τῶν ὁποίων ἀναλαμβάνουν τὴν διδασκαλίαν γνωρίζουν. Ἀλλὰ καὶ ἔτι πλέον. Μὴ διαπαιδαγωγούμενοι κατὰ τὸν χρόνον τῆς φοιτήσεώς των εἰς τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς διδάσκαλοι, ἀγνοοῦν καὶ τοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει νὰ ἐπιτύχῃ κάθε τύπος γεωργικοῦ σχολείου, κατωτέρου ἢ μέσου καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν ὁ σκοπὸς οὗτος θὰ πραγματοποιηθῇ. Ὅλοι δὲ αὐταὶ αἱ ἐλλείψεις, μαζὶ μὲ τὰ πικίλα ἐμπόδια, ποὺ παρεμβάλλονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰκονομικά, ἐπιφέρουν τὸ ναυάγιον τοῦ ἔργου τῶν γεωπόνων καὶ τῶν γεωργικῶν σχολείων. Αἱ ἐλλείψεις αὗται πρέπει νὰ διορθωθῶσι καὶ νομίζω, ὅτι δύνανται νὰ διορθωθῶσιν ἄνευ δαπανῶν. Διότι καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ εἰδίκευσις τῶν πτυχιούχων δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ διὰ μεταβολῆς τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Σχολῶν, καὶ ἡ παιδαγωγικὴ των μόρφωσις δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῶν Διδασκαλείων ἢ τῶν Πειραματικῶν σχολείων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Περὶ τῶν δύο μέσων κρατικῶν γεωργικῶν σχολῶν, αἵτινες καὶ μόναι λειτουργοῦν, ἐξεφράσθη ἡ γνώμη παρ' εἰδικῶν, ὅτι προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ καταργηθοῦν. Ἡ πρότασις αὕτη μᾶς εὐρίσκει διστακτικούς. Σκοπὸς τῶν μέσων γεωργικῶν Σχολῶν εἶναι ἅφ' ἑνὸς μὲν ἡ εἰδικὴ προετοιμασία τῶν μελλόντων νὰ ἀκολουθήσουν ἀνωτέρας σπουδᾶς εἰς τὰς Ἀνωτάτας Γεωπονικὰς Σχολὰς, ἅφ' ἑτέρου δὲ ὁ γεωπονικὸς καταρτισμὸς ἐκείνων ἐκ τῶν ἀποφοίτων, οἵτινες θὰ θελήσωσιν εἴτε τὰ ἴδια αὐτῶν κτήματα νὰ καλλιεργήσωσιν, εἴτε τὴν Διεύθυνσιν τῆς Ἐπιστημονικῆς καλλιεργείας ξένων κτημάτων νὰ ἀναλάβουν. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος σκοπὸς θεωρεῖται περιττός, διότι καὶ οἱ ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων ἢ πρακτικῶν λυκείων κρίνονται καταλλήλοτατοι διὰ τὴν παρακολούθησιν μαθημάτων ἐν ταῖς Ἀνωτάταις Γεωπονικαῖς σχολαῖς. Ὁ δὲ δεύτερος ἐξέλιπε, μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν μεγάλων κτημάτων, τῶν τσιφλικίων, καὶ τὴν καθιέρωσιν τῆς μικρᾶς καλλιεργείας παρ' ἡμῖν, συνεπεία τῆς ὁποίας δὲν εὐρίσκουν πλέον τοιαύτας θέσεις οἱ ἀπόφοιτοι γεωπόνου τῶν μέσων σχολῶν. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἐὰν λάβωμεν

Πρακτικὰ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου

ὕπ' ὅψει ὅτι δύο μόνον κρατικὰς γεωργικὰς μέσας σχολὰς ἔχομεν, ὅτι ἡ εἰδικὴ προετοιμασία τῶν μελλόντων φοιτητῶν τῶν Ἀνωτάτων Γεωπονικῶν Σχολῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῆς ἀποκτῆσεως ἐποπτεῖων καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῆς ἐμπειρίας τῆς Ἑλληνικῆς γῆς καὶ χλωρίδος, νομίζω ὅτι μεγάλως θὰ διηυκόλυνε τὸν τελειότερον τῶν γεωπόνων φοιτητῶν καταρτισμόν. Ἐπίσης δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑπάρξουν καὶ κτηματίαι, οἱ ὅποιοι θὰ θελήσουν νὰ μὴ κάμουν ὅλα τῶν τὰ παιδιὰ ἐπιστήμονας, ὡς συνήθως, ἀλλὰ νὰ στείλουν καὶ ἓνα τῶν παιδιῶν εἰς τὴν μέσῃ γεωργικῇ σχολῇ διὰ νὰ τὸ κρατήσουν ὕστερα εἰς τὰ κτήματά τῶν. Διὰ ταῦτα δὲν νομίζω, ὅτι εἶναι περιτταὶ αἱ μέσαι γεωργικαὶ σχολαί. Πόσαι ὅμως πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ ποίου εἴδους, δι' αὐτὰ ἀρμοδιώτεροι θὰ ᾔησαν νὰ ἀποφανθοῦν οἱ εἰδικοί.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΩΤΕΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἡ κατωτέρα γεωργικὴ ἐκπαίδευσις σκοπὸν ἔχει νὰ προπαρασκευάσῃ πῶς διὰ πρακτικῆς διδασκαλίας τοὺς μέλλοντας νὰ ἀκολουθήσουν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ, εἴτε ὡς καλλιεργηταὶ τῶν ἰδίων κτημάτων, εἴτε καὶ ὡς γεωργοὶ τεχνῖται εἰς τὴν καλλιέργειαν ξένων κτημάτων. Ἡ κατωτέρα γεωργικὴ ἐκπαίδευσις, διενεργουμένη ὑπὸ τριῶν Ὑπουργείων, τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας διὰ τῶν περίσου νομοθετηθέντων κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων καὶ τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας διὰ τῶν ἀγροτικῶν ὀρφανοτροφείων, φαίνεται ἀποτυγχάνουσα.

Τὰ αἷτια τῆς φαινομενικῆς ταύτης, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἀποτυχίας δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὰ ἑξῆς :

1) Αὕτῃ αὕτῃ ἡ διάσπασις τῶν δικαιοδοσιῶν ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ἴδρυσις τῶν γεωργικῶν σχολείων διενεργεῖται ἄνευ ἐνιαίου Κυβερνητικοῦ προγράμματος καὶ ἄνευ ἐνιαίας κατευθύνσεως. Φυσικὴ δὲ συνέπεια τῆς τοιαύτης ἐνεργείας θὰ εἶναι ἡ ἑλλειψις συντονισμοῦ καὶ δυνάμεων καὶ προγραμμάτων καὶ οἰκονομικῶν μέσων, πρὸς ἐπιτυχὴ λειτουργίαν τῶν σχολείων.

2) Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὅψιν, ὅτι πρόκειται περὶ σχολείων, τῶν ὁποίων ἡ σημασία καὶ σπουδαιότης δὲν ἔχει ἐπαρκῶς κατανοηθῇ ἀπὸ τὸν γεωργικὸν κόσμον, καὶ ὅτι

τοῦναντίον ἡ ψυχολογία τοῦ λαοῦ εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸ ἐπάγγελμα, διὰ τὸ ὁποῖον ταῦτα τοὺς μαθητὰς προετοιμάζουν, δυσπιστία δέ τις ἐπικρατεῖ εἰς τοὺς ἀγρότας διὰ τὰ ἔργα καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν γεωπόνων παρ' ἡμῖν, ἐὰν ταῦτα λάβωμεν ὑπ' ὄψει, ἔπρεπεν ὡς βασικὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐπιτυχίας τῶν γεωργικῶν σχολείων νὰ τὰ ξῶμεν τὴν πλήρη καὶ ἀρτίαν αὐτῶν λειτουργίαν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως προσωπικοῦ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως μέσων καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τοπικῶν συνθηκῶν εὐνοουσῶν τὴν λειτουργίαν τοιούτων σχολείων. Ὅταν ἰδρῦωμεν γεωργικὰ σχολεῖα μὲ ἓνα μόνον φιλόλογον ἢ καὶ θεολόγον καὶ ἀφήνομεν, τὸ σχολεῖον ἐπὶ μακρὸν νὰ ἀναμένῃ τοὺς γεωπόνους του, ἐπόμενον εἶναι νὰ μὴ κλονίσωμεν τὴν δυσπιστίαν τοῦ κόσμου καὶ νὰ μὴ μεταβάλωμεν τὴν ψυχολογίαν αὐτοῦ. Ὑποθέτω ὅμως, ὅτι ἄλλως θὰ εἶχε τὸ πρᾶγμα ἐὰν ἀφ' ἐνὸς μὲν ἰδρύαμεν τὰ γεωργικὰ σχολεῖα ἐκεῖ ὅπου αἱ τοπικαὶ συνθήκαι ἡνόουν τὴν τοιαύτην λειτουργίαν τῶν σχολείων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἰδρύοντες ὀλίγα, ἀνάλογα μὲ τοὺς πόρους τοὺς ὁποίους διαθέτομεν, ἐλαμβάνομεν συγχρονῶς πᾶσαν φροντίδα, οὕτως ὥστε ἡ λειτουργία των νὰ εἶναι πλήρης ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Πάντως διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας πέρισυν ἰδρυθέντα γεωργικὰ σχολεῖα δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἀποτυχίας, διότι μὲ λειτουργίαν ἐνὸς ἔτους καὶ μὲ συνθήκας ὅχι καλὰς, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ στηρίξωμεν βάσιμα συμπεράσματα περὶ ἀποτυχίας ἢ ἐπιτυχίας τῶν σχολείων τούτων. Ὑποστηρίζεται ὅμως, ὅτι παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἀποτυχία τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων προέρχεται ἐκ τῆς φύσεως τοῦ κατωτέρου γεωργικοῦ σχολείου, διετοῦς ἢ τριετοῦς, παραλαμβάνοντος ἀποφοίτους τοῦ ἑξαετοῦς δημοτικοῦ σχολείου καὶ μὴ παρέχοντος οὐδὲν προσὸν διὰ περαιτέρω σταδιοδρομίαν.

Τὴν τοιαύτην γνώμην στηρίζουν εἰς τὸ ὅτι παντοῦ οἱ κάτοικοι διὰ νὰ στείλουν τὰ παιδιὰ των εἰς τὸ γεωργικὸν σχολεῖον ἐρωτοῦν, τί προσόντα θὰ ἀποκτήσῃ τὸ παιδί ἀπ' αὐτὸ τὸ σχολεῖον. Ἡ γνώμη αὕτη ἐν μέρει εἶναι ἀληθής. Εἶναι ἀληθὴς δηλαδὴ εἰς τὸ ὅτι στηρίζεται εἰς τὴν ὑπάρχουσαν νοσηρὰν ψυχολογίαν τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος ἀποβλέπει εἰς τὸ σχολεῖον, ὡς μέσον ἀλλαγῆς τοῦ γεωργικοῦ ἐπαγγέλματος. Καὶ βέβαια, ἐφ' ὅσον οἱ ὄροι τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς παρ' ἡμῖν δὲν ἀλλάσσουν, ἡ ψυχο-

λογία τοῦ ἀγρότου θὰ εἶναι τοιαύτη. Ὁ ἀγρότης θὰ ἐπιδιώκῃ πάντοτε νὰ ἀλλάξῃ ἢ αὐτός, ἢ τὰ παιδιὰ του τοῦλάχιστον ἐπάγγελμα, μὲ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν πεποίθησιν, ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης ἀλλαγῆς θὰ καλυτερεύσῃ τὴν ζωὴν του. Ἀλλὰ παρ' ὅλην αὐτὴν τὴν τάσιν οἱ ἀγρόται δὲν παύουν νὰ πιστεύουν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν, ὅσον καὶ νὰ προσπαθήσουν, νὰ ἀλλάξουν ἐπάγγελμα ὅλα τὰ παιδιὰ των. Θὰ ὑπάρχουν παιδιὰ, τὰ ὁποῖα θὰ μείνουν νὰ καλλιεργοῦν τὰ κτήματα καὶ αὐτὰ πρέπει νὰ πεισθοῦν νὰ τὰ στέλλουν εἰς τὸ γεωργικὸν σχολεῖον. Διὰ νὰ τοὺς πείσωμεν δέ, ἓνα μέσον ὑπάρχει. Ἡ ὁ ρ - γ α ν ὡ σ ω μ ε ν τ ἔ λ ε ι α σ χ ο λ ε ῖ α. Πᾶσα ἄλλη ἀμφιβολία περὶ τῆς εὐδοκιμήσεως τῶν τοιούτου τύπου κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων, νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι βάσιμος.

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ ξεκαθαρίσωμεν εἰς τὴν σκέψιν μας, τί ἐννοοῦμεν μὲ τὸν ὅρον σχολεῖα κατωτέρας γεωργικῆς εκπαιδεύσεως. Ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς κατωτέρας γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τί ἐπιδιώκει ; Καθ' ἡμᾶς, ἡ κατωτέρα γεωργικὴ ἐκπαίδευσις ἐπιδιώκει νὰ προετοιμάσῃ ἐπαγγελματικῶς τὰ παιδιὰ ἐκεῖνα, ποὺ εἶτε ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν πραγμάτων, εἴτε ἀπὸ ἰδίαν ἐπιθυμίαν, εἶναι προωρισμένα νὰ γίνωσι γεωργοί. Ἡ προετοιμασία θὰ εἶναι διττὴ. Ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ παράσχῃ πρακτικὰς γεωργικὰς γνώσεις καὶ θὰ ἀσκήσῃ τὰς δεξιότητας αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐπωφελουμένη τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως, θὰ εὐρύνη τὴν γενικὴν μόρφωσιν τὴν ὁποῖαν ἔχει τὸ παιδί ἀπὸ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ χάριν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ ἀγρότου καὶ χάριν τῆς καλυτέρας ἀσκήσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ γεωργικοῦ ἐπαγγέλματος. Τοὺς τοιούτους σκοποὺς μόνον τὸ διετὲς ἢ τριετὲς γεωργικὸν σχολεῖον, ὡς τοῦτο διαγράφεται ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ.

Διότι τὰ ἐπιμορφωτικὰ γεωργικὰ σχολεῖα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ συμπληρωματικὴ γεωργικὴ μόρφωσις τῶν ἀσκούντων ἤδη τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ ἐνηλίκων, βεβαίως εἶναι χρήσιμα. Ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἡ λειτουργία εἶναι προβληματικὴ παρ' ἡμῖν. Ὅχι μόνον διότι πρέπει νὰ λειτουργήσουν πλησίον ἐπιστημονικῶς καλλιεργουμένων προτύπων κτημάτων ἢ γεωργικῶν σταθμῶν, ἀλλὰ καὶ διότι πολὺ δυσκολώτερον θὰ πεισθῇ

ὁ γεωργὸς νὰ ἀφήνῃ τὴν ἡμερησίαν ἐργασίαν του καὶ νὰ φοιτᾷ ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἡμέρας τὴν ἐβδομάδα εἰς γεωργικὸν σχολεῖον. Ἐκτὸς δὲ τούτου οὐδεμία εὐκαιρία θὰ ὑπάρχῃ πρὸς παροχὴν εὐρυτέρας γενικῆς μορφώσεως. Ὅπωςδὴποτε ἄς δοκιμασθοῦν καὶ αὐτὰ τὰ σχολεῖα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων τὰ ὁποῖα θὰ δώσῃ ἡ λειτουργία των, θὰ δυνάμεθα καλύτερον νὰ συζητήσωμεν.

Ἀσφαλέστερα φαίνονται τὰ εἰδικὰ μεταβατικὰ γεωργικὰ σχολεῖα, κατὰ τὰ ὁποῖα εἰδικοὶ τεχνῖται, π. χ. ἐλαιοκλαδευταί, περιερχόμενοι τὰ διάφορα χωρία θὰ διδάσκουν τοὺς χωρικοὺς τὴν ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν εἰδικοῦ τινος εἶδους. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶναι τύπος σχολείου. Προϋτάθῃ καὶ ἡ λύσις τῆς προσθήκης μιᾶς ἔτι τάξεως, ἐβδόμης, εἰς τὸ ἑξαετὲς δημοτικὸν σχολεῖον, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ μαθηταὶ τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν ὑποχρεωτικῶς φοιτῶντες, θὰ διδάσκωνται κυρίως γεωργικὰ μαθήματα. Ἡ προσθήκη αὕτη τῆς μιᾶς τάξεως βεβαίως δύναται νὰ εὐρύνῃ τὰς γεωργικὰς γνώσεις τῶν μαθητῶν καὶ ὁ σχολικὸς κῆπος τοῦ σχολείου νὰ ἀποτελέσῃ πεδῖον ἐφαρμογῆς. Ἀλλὰ δὲν νομίζω, πῶς εἶναι ἐκεῖνο ποῦ χρειάζεται. Διότι τὴν ἐπαγγελματικὴν προπαρασκευὴν δὲν δύναται νὰ τὴν πάρῃ τὸ παιδί, οὔτε εἰς ἓν ἔτος, οὔτε μὲ μόνον τὸν σχολικὸν κῆπον. Ἡ ἐπαγγελματικὴ γεωργικὴ μόρφωσις πρέπει νὰ γίνῃ πρακτικῶς, εἰς ἓνα ἀγρόκτημα μικρόν, περιλαμβάνον' ὅλα τὰ εἶδη τῆς τοπικῆς καλλιιεργείας. Εἰς τὸ κτῆμα αὐτὸ ἐργαζόμενος ὁ ἴδιος μαθητὴς καὶ καθοδηγούμενος ὑπὸ εἰδικῶν γεωπόνων, θὰ συνειθίσῃ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν τῶν εἰδῶν τῆς περιφερείας του. Καὶ ἐκεῖνα τὰ εἶδη καλλιιεργείας, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἔνεκα τῆς μικρᾶς του ἡλικίας δὲν δύναται νὰ ἀσκηθῇ, θὰ τὰ ἴδῃ καὶ θὰ τὰ παρακολουθήσῃ ἐπιτυχάνοντα ἢ ἀποτυγχάνοντα, μολονότι οἱ εἰδικοὶ ἐργάται θὰ τὰ καλλιιεργοῦν.

Εἶναι βεβαίως ἐμπόδιον ἡ μικρὰ ἡλικία τοῦ παιδιοῦ 13—15 ἐτῶν, οἷα θὰ εἶναι ἡ τῶν φοιτῶντων εἰς τοιαῦτα σχολεῖα. Ἀλλὰ ὑπάρχει πλῆθος γεωργικῶν καὶ ζωοτεχνικῶν ἐργασιῶν, τὰς ὁποίας τὸ παιδί εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ. Καὶ ἴσως-ἴσως, ἐὰν ἐξαίρεσιν κανεῖς τὴν ἄρσιν, εἶναι ζήτημα ἐὰν ὑπάρχουν ἄλλαι γεωργικαὶ ἐργασίαι, εἰς τὰς ὁποίας δὲν θὰ δύναται τὸ

παιδί αὐτῆς τῆς ἡλικίας νὰ ἀσχοληθῇ. Ἀλλὰ ἐὰν τὸ ἀφήσωμεν τὸ παιδί μετὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον νὰ φύγῃ πρὸς τὰς ἐργασίας του, δυσκόλως θὰ δυνηθῶμεν νὰ τὸ ξαναπάρωμεν πάλιν διὰ νὰ τὸ ὑποχρεώσωμεν νὰ φοιτήσῃ. Ἐνῶ εὐθὺς μετὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον εὐκολώτερον ὁ γονεὺς δύναται νὰ τὸ στείλῃ εἰς ἄλλο σχολεῖον ἄρκει νὰ πεισθῇ, ὅτι τὸ σχολεῖον αὐτὸ θὰ τοῦ εἶναι χρήσιμον.

Ἡ ἐβδόμη λοιπὸν τάξις δύναται νὰ ἀναπτύξῃ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὴν γεωργίαν περισσότερον, ἀλλὰ δὲν προετοιμάζει εἰδικῶς τὸ παιδί, οὔτε μὲ τὴν παροχὴν γνώσεων, οὔτε μὲ τὴν ἄσκησιν τῶν δεξιότητων εἰς τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα.

Κατὰ ταῦτα, ἐὰν ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπαγγελματικῆς προετοιμασίας τῶν μελλόντων γεωργῶν θεωρῆται ὡς σπουδαιοτάτη κοινωνικὴ ἀνάγκη, νομίζω ὅτι ἡ πλήρωσις αὐτῆς δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ καὶ διὰ τῶν ἐπιμορφωτικῶν γεωργικῶν σχολείων καὶ διὰ τῶν μεταβατικῶν εἰδικῶν, ἀλλὰ πληρέστερον καὶ σοβαρώτερον διὰ τῶν εἰδικῶν γεωργικῶν σχολείων, ὅσασδήποτε δαπάνας καὶ ἂν ἀπαιτῇ ἡ κανονικὴ τῶν λειτουργία.

Καὶ ἤδη θὰ ἐξετάσωμεν συντόμως τὴν δυνατότητα τῆς παροχῆς γεωργικῆς μορφώσεως διὰ τῶν σχολείων γενικῆς παιδείας, ὡς εἶναι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τὰ σχολεῖα Μέσης Παιδείας, Γυμνάσια καὶ Πρακτικὰ Λύκεια.

Ὁ σκοπὸς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου εἶναι γενικὰ μορφωτικός. Ἡ στοιχειώδης προπαρασκευή τοῦ παιδιοῦ διὰ τὴν ζωὴν καὶ ἡ παροχὴ εἰς αὐτὸ τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς μόρφωσιν χρηστοῦ πολίτου στοιχείων. Ἐπομένως, εἴτε ἀγροτικῆς, εἴτε ἀστικῆς περιφερείας εἶναι τὸ σχολεῖον, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐκκλίνει αὐτοῦ τοῦ γενικοῦ σκοποῦ.

Ἀλλὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ διαφόρων μέσων. Καὶ δὴ ἐπιβάλλεται νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν ἐπιτυχίαν του διὰ διαφόρων μέσων, ἀναλόγως τῆς περιφερείας ἐν τῇ ὁποίᾳ λειτουργεῖ τὸ σχολεῖον. Εἰς τὰ σχολεῖα λοιπὸν τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν δυνάμεθα νὰ ἐπιδιώκωμεν τὸν γενικὸν μορφωτικὸν τῶν σχολείων σκοπὸν διὰ τοῦ γεωργικοῦ προσανατολισμοῦ τῶν σχολείων. Δι' αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ ἀναμείνωμεν τὴν ἀνάπτυξιν μείζονος ἐνδιαφέροντος καὶ μεγαλυτέρας ἀγάπης

τῶν παιδιῶν πρὸς τὴν γεωργίαν, ἔτι δὲ πληρέστερον διαφωτισμὸν αὐτῶν εἰς ζητήματά των πρακτικὰ τῆς γεωργικῆς ἐπιστήμης.

Ὁ γεωργικὸς προσανατολισμὸς τῶν σχολείων τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ διὰ πολὺν μέσον.

1) Διὰ τῆς συντάξεως ἀναγνωστικῶν βιβλίων καταλλήλων διὰ παιδιὰ ἀγροτικῶν περιφερειῶν.

2) Διὰ τῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας πάντων τῶν μαθημάτων, π. χ. ἐκθέσεως μὲ ἀντικείμενα τοῦ κύκλου τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς, τῆς κοινωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλως τε ζῇ τὸ παιδί. Προβλήματα σχετικὰ μὲ τὰς ἀσχολίας τῶν κατοίκων, πατριδογνωσία καὶ διδασκαλία τῶν ἐπιστημονικῶν μαθημάτων, μὲ ἐφαρμογὰς εἰς τὸν σχολικὸν κῆπον.

3) Διὰ τοῦ πλουτισμοῦ τῆς σχολικῆς βιβλιοθήκης, μὲ βιβλία πρακτικῶν γεωργικῶν γνώσεων, καταλλήλως γεγραμμένα.

4) Διὰ τῆς ἐπιμελοῦς καλλιεργείας σχολικοῦ κήπου.

5) Διὰ προβολῶν φωτεινῶν εἰκόνων καὶ κινηματογραφικῶν ταινιῶν.

Δι' ὅλων αὐτῶν καὶ δι' ἄλλων ἀκόμη μέσων δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ ὁ γεωργικὸς προσανατολισμὸς τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἄνευ βλάβης τοῦ γενικοῦ μορφωτικοῦ σκοποῦ.

Χάριν δὲ αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ οὔτε ἰδίᾳ ὥρα θεωρητικῆς διδασκαλίας γεωπονικῶν μαθημάτων εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου χρειάζεται, οὔτε ἴδιον εἰδικὸν προσωπικόν. Τούναντίον ὁ ἴδιος ὁ δημοδιδάσκαλος, πρέπει νὰ κατευθύνῃ τὴν ὅλην διδασκαλίαν τοῦ παιδιοῦ.

Ἐνῶ δὲ ταῦτα δυνάμεθα παρὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου νὰ ἀναμένωμεν, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὰ σχολεῖα Μέσης Παιδείας, Γυμνάσια καὶ Πρακτικὰ Λύκεια. Ὁ σκοπὸς αὐτῶν εἶναι πάντῃ διάφορος. Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸ σχολεῖον Μ. Ἐκπαιδεύσεως λαμβάνει τὸν εἰδικὸν ἐπιστημονικὸν προσανατολισμὸν τοῦ τύπου τοῦ γυμνασίου, κλασσικοῦ, φυσικομαθηματικοῦ, ἐμπορικοῦ ἢ καὶ γεωργικοῦ, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς Μέσης Γεωργικῆς Σχολῆς. Ἐκεῖ ὅμως δὲν πρόκειται περὶ γεωργικοῦ προσανατολισμοῦ, ὥς οὗτος ἐξετέθη, διὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἀλλὰ περὶ ψυχικῆς προετοι-

μασίας τοῦ μαθητοῦ δι' ἀνωτέρας εἰδικὰς γεωργικὰς σπουδὰς.

Ἐπομένως ὁ ὅρος τῶν Γεωργικῶν Γυμνασίων, ὡς ταῦτα ὠνόμασεν ὁ Νόμος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα τὰ Λατινικὰ ἀντεκατεστάθησαν διὰ γεωπονικῶν μαθημάτων, εἶναι ἀτυχής. Ἀλλὰ καὶ ἡ λειτουργία τοιούτων Γυμνασίων δὲν εἶναι δυνατή, διότι ἄλλος ὁ ἓνας προσανατολισμὸς τοῦ κλασσικοῦ Γυμνασίου καὶ ἄλλος ὁ τοῦ γεωργικοῦ Γυμνασίου, δηλ. τῆς Μέσης Γεωργικῆς Σχολῆς. Ἀνάμιξις τῶν δύο τύπων σημαίνει ἀπλῶς διάσπασιν διαφερόντων καὶ κατευθύνσεων τοῦ παιδιοῦ, καὶ τοιαύτην διάσπασιν πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Παιδείας. Ἐπομένως διὰ τῶν Γυμνασίων δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιδείξωμεν εἰδικὰ γεωργικὰ ἐνδιαφέροντα. Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου ἰδρύθησαν καὶ τὰ λεγόμενα Κυριακὰ γεωργικὰ σχολεῖα. Σκοπὸς τούτων εἶναι ἡ ὑπὸ δημοδιδασκάλων καταλλήλως μετεκπαιδευομένων ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς γεωργικὰ φροντιστήρια, ἀνάπτυξις κατὰ τὰς Κυριακὰς ἢ ἑορτὰς ἐνώπιον τῶν χωρικῶν γεωργικῶν θεμάτων. Ἐπειδὴ δηλ. παρετηρήθη ὅτι οἱ γεωπόνοι περιερχόμενοι τὰ διάφορα χωρία καὶ διδάσκοντες θεωρητικὰ τοὺς χωρικοὺς τὴν ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν διαφόρων εἰδῶν δὲν ἐπετύγχανον τόσον πολὺ εἰς τὸ ἔργον των, οὔτε καὶ χρόνον διέθετον ἐπαρκῆ πρὸς τοῦτο, ἐθεωρήθη σκοπιμώτερον νὰ ἀνατεθῇ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τοὺς δημοσιδασκάλους καταλλήλως μετεκπαιδευομένους. Κατὰ πόσον τὰ σχολεῖα ταῦτα θὰ ἐπετύγχανον μὲ τὴν μονοετὴ γεωργικὴν προπαρασκευὴν τῶν δημοδιδασκάλων, δὲν εἴμαι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζω, διότι τὰ σχολεῖα ταῦτα δὲν κατωρθώθη νὰ λειτουργήσουν. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ λειτουργία των ἐξηρτήθη ἐξ ἑνὸς ἐπιμισθίου, τὸ ὁποῖον θὰ ἐλάμβανον οἱ δημοδιδασκαλοὶ ἀπὸ τὰς κοινότητας. Αἱ κοινότητες ὅμως εἶναι κατὰ κανόνα πτωχαὶ καὶ οὐδέποτε ἐψήφισαν τοιαῦτα κονδύλια, καὶ δι' αὐτὸ οὐδέποτε, ἢ σπανιώτατα, οἱ δημοδιδασκαλοὶ ἀνελάμβανον τὴν δωρεὰν διδασκαλίαν. Ὅπως δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ οὕτω ἐπιδιωκόμενος διαφωτισμὸς τῶν χωρικῶν, μολονότι θεωρητικός, ἐπίμονος καὶ συνεχής, ὡς θὰ ἦτο ὑπὸ τοῦ δημοδιδασκάλου τοῦ χωρίου, δὲν θὰ ἦτο χρήσιμος. Καὶ εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ ἐξευρίσκετο τρόπος τῆς λειτουργίας

αὐτῶν τῶν σχολείων, διότι καὶ τοὺς χωρικοὺς θὰ ὠφέλει καὶ τὸ κύρος τοῦ δημοδιδασκάλου εἰς τὰ ὄμματά τῆς κοινότητος εἰς τὴν ὁποίαν ζῇ θὰ ἀνύψωνε.

Διὰ νὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν τὰς παρατηρήσεις μας λέγομεν :

1) "Οτι χρέος τῆς Δημοκρατίας εἶναι νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν προπαρασκευὴν τῶν μελλόντων νὰ ἀσκήσουν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ.

2) "Οτι ἡ τοιαύτη προπαρασκευὴ δύναται νὰ γίνῃ καὶ διὰ τῶν εἰδικῶν μεταβατικῶν συνεργειῶν καὶ διὰ τῶν συμπληρωματικῶν ἐπιμορφωτικῶν γεωργικῶν σχολείων. Ἀλλὰ κυρίως πρέπει νὰ βασισθῇ εἰς τὰ κατώτερά γεωργικὰ σχολεῖα.

3) "Οτι ἡ ἵδρυσις τῶν τοιούτων κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων πρέπει νὰ γίνεται βαθμιαίως, ἀναλόγως τῶν πόρων, τοὺς ὁποίους διαθέτομεν καὶ νὰ μὴ ἰδρύνονται τοιαῦτα, πρὶν ἢ ἐξασφαλισθῶσιν ὅλαι αἱ προϋποθέσεις τῆς ὁμαλῆς τῶν λειτουργίας.

4) "Οτι πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν γεωργικὸν προσανατολισμόν.

5) Νὰ φροντίσωμεν διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν Κυριακῶν γεωργικῶν σχολείων, παραιτούμενοι τῶν λεγομένων γεωργικῶν Γυμνασίων.

καὶ 6) Πρέπει νὰ ληφθῇ φροντίς, ὅπως οἱ μέλλοντες διδάσκαλοι γεωργικῶν σχολείων, ἀπόφοιτοι Ἀνωτάτων Γεωπονικῶν Σχολῶν λαμβάνωσι παιδαγωγικὴν καὶ διδακτικὴν μόρφωσιν.

Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς νομίζομεν, ὅτι ἡ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις παρ' ἡμῖν δύναται καὶ πρέπει νὰ κάμῃ βήματά τινα πρὸς τὰ ἔμπρός.

Ὁ κ. Θ. Μελᾶς λέγει τὰ ἀκόλουθα : Πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι εἰς τὰ συσταθέντα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα, παρατηρεῖται ἀπροθυμία φοιτήσεως ἐν αὐτοῖς μαθητῶν διὰ δύο κυρίως λόγους :

Ἀφ' ἑνὸς μὲν, διότι οἱ γονεῖς ἢ κηδεμόνες τῶν ὑποψηφίων μαθητῶν τῶν σχολείων τούτων πρὶν ἢ ἀποστείλουν εἰς αὐτὰ τὰ τέκνα των ἐρωτοῦν νὰ μάθουν εἰς ποίας δημοσίας θέσεις δύνανται νὰ διορισθοῦν, μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν των. "Οταν δὲ παρὰ τῶν ἀρμοδίων πληρο-

φορηθοῦν, ὅτι σκοπὸς τῶν σχολείων τούτων εἶναι ἡ πρακτικὴ γεωργικὴ μόρφωσις τῶν τέκνων των, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίστανται ἱκανὰ νὰ γείνωσι καλοὶ γεωργοὶ ἢ τεχνῖται (ἐμβολιασταί, κλαδευταὶ κ.τ.λ.) διὰ νὰ δύνανται νὰ ἐφαρμόσουν καλλιτέρας γεωργικὰς μεθόδους εἰς τὰ πατρικά των κτήματα, φεύγουν ἀπογοητευμένοι καὶ δὲν στέλνουν τὰ τέκνα των εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι δὲν δύνανται αὐτὰ νὰ διορισθοῦν δημόσιοι ὑπάλληλοι μετὰ τὴν ἐκ τῶν σχολείων τούτων ἔξοδόν των.

Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω ἐκτεθέντος λόγου καὶ ἡ ἔλλειψις οἰκοτροφείων εἰς τινὰ τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων, συντελεῖ εἰς τὴν ἀπροθυμίαν προσελεύσεως εἰς αὐτὰ μαθητῶν, διότι ὅσον τοπικὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ γεωργικὴ ἐπιστήμη, δὲν εἶναι τόσον τοπικὴ, ὥστε τὸ κατώτερον γεωργικὸν σχολεῖον νὰ πρέπει νὰ ἐξυπηρετήσῃ μόνον τὸ χωρίον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει συσταθῇ. Παρὰ τὸν ἀναμφισβητήτως τοπικὸν χαρακτήρα τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων, ἐν κατώτερον γεωργικὸν σχολεῖον δύνανται ἄριστα νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκπαίδευσσεως δύο, ἂν μὴ πλειόνων, ὁμόρων ἐπαρχιῶν. Ἐνεκεν ὅθεν ἐλλείψεως οἰκοτροφείων καὶ ἄλλων ἐγκαταστάσεων διὰ τὴν στέγασιν τῶν μαθητῶν τῶν γειτονικῶν χωρίων, προσέρχονται εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα μόνον ὀλίγα παιδιὰ τοῦ χωρίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἰδρύεται ἡ Σχολή, καὶ τὰ παιδιὰ τῶν γειτονικῶν χωρίων δὲν λαμβάνουν καμμίαν γεωργικὴν μόρφωσιν.

Παρ' ὅλας τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας δυσκολίας προσελεύσεως μαθητῶν εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα, ἐπιτυγχάνεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἡ συγκέντρωσις ἐπαρκοῦς ἀριθμοῦ μαθητῶν ἐν αὐτοῖς.

Ἐπειδὴ ἀνεπτύχθησαν οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους δὲν παρατηρεῖται προθυμία προσελεύσεως μαθητῶν εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα, ἔχω νὰ προσθέσω, ὅτι μία διάταξις τοῦ Νόμου «περὶ κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων» ἀποτελεῖ κίνητρον διὰ τὴν προσέλευσιν μαθητῶν εἰς τινὰ ἐκ τῶν σχολείων τούτων. Ἡ διάταξις αὕτη ὀρίζει : "Ὅτι εἰς ὅσα κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκὴ κτίρια διὰ τὴν στέγασιν ἐν αὐτοῖς τῶν μαθητῶν, δύνανται νὰ ἐπιτραπῇ ἡ κατοικία μαθητῶν ἐκτὸς τῶν σχολείων, παρεγομένης ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἰς αὐτοὺς ἀποζημιώσεως (ἡμερομισθίου) δι' ἔξοδα συντηρήσεως.

Εἰς ὅσα μέρη ἐφαρμόζεται ἡ ἀνωτέρω διάταξις τοῦ Νόμου «περὶ κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων», ἡ συγκέντρωσις εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα μαθητῶν ἐπιτυγχάνεται εὐχερῶς.

Ὅσα ἐξέθεσα ἐνώπιον τοῦ Α. Ε. Σ. ἀποτελοῦν προσκόμματα εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν κανονικὴν καὶ ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τῶν σχολείων τούτων. Διὰ τὰ ἐξασφαλισθῆναι κατὰ συνέπειαν ἡ κανονικὴ καὶ ἀπρόσκοπτος λειτουργία τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων, πρέπει ταῦτα νὰ ὁργανωθῶσιν ἐπὶ καλλιτέρων βάσεων διὰ τὰ ἐκπληρῶσιν καλλίτερα καὶ πληρέστερον τὸν προορισμὸν τῶν καὶ ὥς ἐκ τούτου δὲν δυσκολεύομαι νὰ προτείνω εἰς τὸ Α. Ε. Σ. τὴν μὴ σύστασιν νέων τοιούτων σχολείων πρὶν ἢ ὁργανωθῶσι καλλίτερα τὰ ἤδη συσταθέντα τοιαῦτα. Βεβαίως ἡ μεθοδικὴ ὁργάνωσις τῶν σχολείων τούτων προσκρούει εἰς δυσχερείας—ὕπὸ τὰς σημερινὰς μάλιστα περιστάσεις—διότι ἡ ὁργάνωσις αὕτη συνεπάγεται δαπάνας.

Λυποῦμαι διότι, ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, εἶμαι ἡναγκασμένος νὰ διαφωνήσω μὲ τοὺς ὑποστηρίζοντας, ὅτι μὲ ἐλαχίστας δαπάνας δύναται νὰ συντηρηθῇ ἓν κατώτερον γεωργικὸν σχολεῖον. Οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν ἄποψιν ταύτην λησμονοῦν ὅτι ἡ γεωργικὴ ἐπιστήμη εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐπιστήμη ἐφαρμογῆς καὶ ὅτι ἄνευ ὑπάρξεως παρὰ μὴ τοιαύτης σχολῆς, ἔστω καὶ μικροῦ ἀγροκτήματος, καὶ στοιχειωδῶν ἐγκαταστάσεων γαλακτοκομείου, ὀρνιθοτροφείου, μελισσοκομείου καὶ ἄλλων ἀναλόγων πρὸς τὰς ἐπικρατεστέρας γεωργο-κτηνοτροφικὰς συνθήκας τῆς περιοχῆς ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρίσκεται ἡ σχολή, οὐδεμίαν πρακτικὴν μόρφωσιν δύναται νὰ δοθῇ εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων τούτων. Κατὰ συνέπειαν πρὸ τῆς συστάσεως ἐνὸς κατωτέρου πρακτικοῦ γεωργικοῦ σχολείου, πρέπει νὰ ἔχωμεν πρωτίστως ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ δαπάναι συντηρήσεως ἐνὸς τοιούτου ἰδρύματος εἶναι μεγάλαι. Δὲν πρέπει κατὰ συνέπειαν νὰ προβαίνωμεν εἰς τὴν σύστασιν τοιούτων σχολείων, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἔχουν ἐξασφαλισθῇ τὰ μέσα τῆς συντηρήσεώς των διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν των, διότι ἄνευ τῶν προϋποθέσεων τούτων, ἀντὶ νὰ ἐμπνέωσι τὰ σχολεῖα ταῦτα τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν γεωργῶν, οἱ ὅποιοι στέλνουν εἰς αὐτὰ τὰ τέκνα των πρὸς ἐκπαίδευσιν, προκαλοῦν τὴν

πρὸς αὐτὰ καὶ τὴν ὠφελιμότητά των δυσπιστίαν τῶν γεωργῶν.

Ἡ συμβολὴ τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων εἶναι ἀναμφισβήτητος εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τῆς κατωτέρας γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως παρ' ἡμῖν, ἀλλ' εἶναι ἐξ ἴσου ὀρθόν ὅτι διὰ μόνων τῶν σχολείων τούτων δὲν λύεται τὸ πρόβλημα τῆς κατωτέρας καὶ στοιχειώδους γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀγροτοπαίδων, διότι ἂφ' ἐνὸς μὲν ἡ ἀγροτική τάξις εἶναι ἡ πολυπληθεστέρα παρ' ἡμῖν καὶ κατ' ἀνάγκην ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐξερχομένων ἐκ τῶν σχολείων αὐτῶν εἶναι περιορισμένος ἐν σχέσει μὲ τὸν γεωργικὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας, ἂφ' ἑτέρου δὲ δὲν εἶναι εὐκόλον πρᾶγμα ὁ πολλαπλασιασμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σχολείων τούτων, ὥς ἐκ τῶν ὀκτανῶν, τὰς ὁποίας συνεπάγεται ἡ ἰδρυσίς των καὶ ἀκολουθῶς ἡ συντήρησίς των.

Τὸ πρόβλημα τῆς στοιχειώδους γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀγροτῶν καὶ ἀγροτοπαίδων πρέπει νὰ τεθῇ ὡς πρόβλημα ἐκπαιδεύσεως τῶν γεωργικῶν μαζῶν.

Ἐπομένως δι' ἄλλων ἐκπαιδευτικῶν μεθόδων καὶ συστημάτων πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ στοιχειώδης γεωργικὴ ἐκπαίδευσις τῶν γεωργῶν (τῶν γεωργικῶν μαζῶν), καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ταύτην τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα καὶ τὰ μεταβατικὰ γεωργικὰ σχολεῖα, διὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ὁποίων καταβάλλονται σοβαραὶ προσπάθειαι ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἓν μέτρον ἐπικουρικόν, δυνάμενον νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν λύσιν τοῦ ὅλου προβλήματος τῆς στοιχειώδους γεωργικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν γεωργικῶν μαζῶν.

Πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν λεπτομερειῶν τινων ὡς πρὸς τὰς ἀκολουθητέας μεθόδους διαπαιδαγωγήσεως τῶν μαζῶν παρ' ἡμῖν, ἅς δανεισθῶμεν ὀλίγα στοιχεῖα ἀπὸ τὴν στατιστικῇ.

Ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ τὰ 70 %, ὡς ἐγγύστα, τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς χώρας, ὡς εἶναι δὲ γνωστόν, ἐκ προσφάτων ἀνακοινώσεων τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος φοιτοῦν 750,000 μαθητῶν.

Λαμβανομένων ὅθεν ὑπ' ὄψιν τῶν ἀναλογιῶν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα φοιτῶντων, προκύπτει, ὅτι ἐπὶ συνόλου 750,

000 μαθητῶν φοιτῶντων εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα, 500 καὶ πλέον χιλιάδες μαθητῶν εἶναι τέκνα γεωργῶν καὶ συνεπῶς μέλλοντες γεωργοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον.

Πλὴν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, καὶ εἰς τὸν στρατὸν δυνάμεθα νὰ συναντήσωμεν τὰς γεωργικὰς μάζας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι τὰς γεωργικὰς μάζας εἰς διαφόρους ἡλικίας, τὴν νεανικὴν καὶ τὴν ἐφηβικὴν, ἀπαντῶμεν συντεταγμένας εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ εἰς τὸν στρατόν, ὅπου διὰ καταλλήλου διδασκαλίας δύνανται νὰ ἐπιτευχθῇ εἰς διαφόρους ἡλικίας ἡ στοιχειώδης γεωργικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ἀγροτῶν.

Διὰ τὸν καταλληλότερον τρόπον χρησιμοποίησεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ τοῦ στρατοῦ, ὡς μέσων παροχῆς εἰς τὰ τέκνα τῶν ἀγροτῶν καὶ τοὺς νέους γεωργούς, στοιχειώδους γεωργικῆς μορφώσεως θὰ ἦτο ἴσως προτιμότερον νὰ ἀνατεθῇ ἡ μελέτη τοῦ ζητήματος τούτου ὑπὸ τοῦ Α. Ε. Σ. εἰς εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι καὶ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ὁ στρατὸς ἔχουν νὰ ἐκπληρώσουν μίαν ὠρισμένην ἀποστολήν, κατὰ συνέπειαν τὸ ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς δὲν θὰ ἦτο καὶ τόσον εὐκόλον, ὡς πρὸς τὴν εὔρεσιν τοῦ καλλιτέρου τρόπου χρησιμοποίησεως τόσο τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ὅσον καὶ τοῦ στρατοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον.

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἀπὸ ἐκπροσώπων ἄλλων κλάδων ἐκπαιδεύσεως συνεζητήθη εἰς τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον ἡ χρησιμοποίησις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου διὰ τὴν ἐν αὐτῷ διδασκαλίαν ἄλλων κλάδων, πολὺ φοβούμεθα ὅτι, ἂν ζητήσωμεν ἀπὸ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον περισσότερα ἀπὸ ὅσα τοῦτο δύνανται νὰ μᾶς δώσῃ τότε οὐδὲν θὰ ἐπιτύχωμεν.

Τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἡσχολήθη καὶ ἐμελέτησε διαφόρους μεθόδους γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν γεωργικῶν πληθυσμῶν, χωρὶς νὰ παραλείπῃ τὴν παρακολούθησιν καὶ τῶν εἰς ἄλλας χώρας θεσπιζομένων μέτρων πρὸς κατεύθυνσιν τούτων. Ἐκ τῆς μελέτης ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὄλων τῶν ζητημάτων τῶν δυνάμενων νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν τόνωσιν τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀγροτῶν παρ' ἡμῖν, τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας ἤχθη πρὸ τριῶν ἐτῶν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς συστάσεως παρ' ἡμῖν τῶν πρώτων Κυριακῶν Γεωργικῶν

σχολεύων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἔκτοτε κατ' ἔτος αὐξάνει. Μέχρι σήμερον διὰ διαφόρους λόγους—τοὺς ὁποίους δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀναπτύξω, ἵνα μὴ πέραν τοῦ πρέποντος ἀπασχολήσω τὸ Α. Ε. Συμβούλιον—δὲν ἔδωκαν τὰ σχολεῖα ταῦτα τοὺς ἀναμενομένους—πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων—καρπούς. Ἡδὴ ὅμως, ὁπότε ἐκ τῆς κτηθείσης διὰ τῆς παρακολουθήσεως τῶν σχολείων τούτων πείρας ἀπὸ τῆς πρώτης λειτουργίας των, εἶναι γνωστὰ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας τὰ τρωτὰ καὶ ἀσθενῆ σημεῖα τοῦ θεσμοῦ περὶ Κυριακῶν Γεωργικῶν σχολείων, ἐὰν δὲν ἀποφασισθῇ, ὡς θὰ ἦτο εὐκταῖον, νὰ δοθῇ εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα κάποιος γεωργικὸς προσανατολισμός, καὶ ἀναγκασθῇ τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας νὰ διατηρήσῃ ἐν τῇ ζωῇ τὰ Κυριακὰ Γεωργικὰ σχολεῖα, θὰ καταβληθῇ κάθε δυνατὴ προσπάθεια διὰ τὴν καλλιτέραν ὀργάνωσιν τῶν σχολείων τούτων καὶ τὴν προσέλευσιν ἐπαρκoὺς ἀριθμοῦ μαθητῶν εἰς κάθε τοιοῦτον Κυριακὸν Γεωργικὸν σχολεῖον.

Μετὰ ὅσα εἶπον ἀνωτέρω, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν ἡ στοιχειώδης γεωργικὴ ἐκπαίδευσις θὰ ἀποφασισθῇ νὰ ἐνεργῇται κατὰ τὴν σχολικὴν περίοδον ἢ μετασχολικῶς, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τονισθῇ εἶναι, ὅτι ἀσφαλῶς θὰ συνεχισθοῦν αἱ παράλληλοι προσπάθειαι τῶν Ὑπουργείων Παιδείας καὶ Γεωργίας διὰ τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν σχολικῶν κήπων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν ἓν ἐκ τῶν σπουδαιωτέρων μέσων πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Διὰ νὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν ὅσα εἵπομεν, ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν δυναμένων νὰ ἐκπαιδευθῶσιν ἀγροτῶν εἶναι περιορισμένος εἰς τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὰ μεταβατικὰ γεωργικὰ σχολεῖα, παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητον ὠφελιμότητα τῶν σχολείων τούτων, ἐνῶ διὰ καταλλήλου γεωργικῆς διδασκαλίας εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα καὶ εἰς τὸν στρατὸν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ στοιχειώδης γεωργικὴ ἐκπαίδευσις τῶν γεωργικῶν μαζῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ κ. Α. Ἀλεβιζᾶτος λαμβάνων ὡς βάσιν τὸ διαπιστωθὲν γεγονός, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας εἶναι κατὰ τὰ 70 % γεωργικὸς, φρονεῖ, ὅτι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε γενόμενα, ἡ ἐκπαιδευτικὴ φροντίς τοῦ Κράτους κατὰ τὰ 70 % πρέπει νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν. Ἀλλ' ὅταν γίνεται λόγος περὶ γε-

ωργικῆς ἐκπαιδεύσεως δὲν ἐννοεῖται ἀπλῶς ἡ ἐν τοῖς σχολείοις ἀνωτέροις καὶ κατωτέροις παρεχομένη. Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, ὅτι ὁ λαὸς μας κατὰ τὸ πλεῖστον λαὸς γεωργικὸς, διὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους περιφρονεῖ τὴν γεωργίαν. Τὸ σκάψιμο ἐθεωρήθη καὶ ἐν πολλοῖς θεωρεῖται, ὡς μὴ ὥφειλε, βάνουτος καὶ ἐξευτελιστικὴ ἐργασία, ἐξ οὗ καὶ ἡ παρότρυνσις πρὸς τοὺς ἀμελεῖς μαθητὰς ἐκ μέρους τῶν διδασκάλων, νὰ πᾶν «νὰ σκάψουν καλύτερα, παρὰ νὰ θέλουν νὰ μάθουν γράμματα», τὸ δὲ ὄνειρον τῶν γεωργῶν καὶ χωρικῶν μας εἶναι πῶς νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ «τσαπί», καὶ πῶς νὰ καλαμαροποιήσουν τὰ παιδιὰ τῶν. Χρειάζεται λοιπὸν ἀλλαγὴ κατευθύνσεως, ἐφ' ὅσον μάλιστα, ὡς ὁμολογεῖται, εἴμεθα κατὰ τὰ 70 % γεωργοί, πρέπει δι' ὅλων τῶν μέσων νὰ τονώσωμεν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν γῆν καὶ νὰ δημιουργήσωμεν τὴν πεποιθήσιν εἰς τὸν λαόν μας, ὅτι ἡ γῆ δὲν εἶναι ἀχάριστος, ἀλλὰ καλῶς καὶ μὲ ἀγάπην καλλιεργουμένη ἀποδίδει, καὶ ἀποδίδει ἄρκετά. Μὲ ἄλλους λόγους χρειάζεται προπαγάνδα ὑπὲρ τῆς φθινούσης καὶ περιφρονουμένης γεωργίας.

Δὲν ἀρκεῖ νὰ ιδρύσωμεν μερικὰ σχολεῖα γεωργικά, πρέπει νὰ ἐργασθῶμεν κατὰ τρόπον, ὥστε ὅλοι μας, καὶ τὰ 70 % οἱ γεωργοὶ καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι τὰ 30 % νὰ διδασκώμεν καὶ μάθωμεν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν γῆν καὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς. Ἡ προπαγάνδα κάμνει θαύματα, ἐκεῖ δὲ ὅπου τὸ Κράτος ἀντιλαμβάνεται τὴν σημασίαν τῆς καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῆς οὐδενὸς φείδεται πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του, διότι ἡ πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν γινομένη δαπάνη εἶναι καθαρῶς παραγωγικὴ. Ὁ γνωρίζων τὴν Ἱταλίαν πρὸ ὀλίγων ἀκόμῃ ἐτῶν καὶ ὁ ἐπισκεπτόμενος αὐτὴν σήμερον, τὴν εὕρισκε ἀπὸ γεωργικῆς ἀπόψεως ἀγνώριστον, ἐπειδὴ ἡ προπαγάνδα διὰ τε τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς ἀστοὺς ὑπὲρ τῆς γεωργίας, εἶναι ἀφάνταστος. Αἱ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐκεῖ ὁργανωθείσαι ἐθνικαὶ ἐορταὶ πέρυσιν τοῦ σίτου καὶ ἐφέτος τῆς σταφυλῆς, καθ' ἃς ἀπενεμήθησαν βραβεῖα τεραστίων ποσῶν εἰς τοὺς ἀρίστους καλλιεργητὰς, μοῦ ἄφησαν βαθυτάτην ἐντύπωσιν, ἂν καὶ ἤμην ξένος καὶ ἀπλοῦς ἐπισκέπτης. Ὅταν ὅμως τὰ ὠραιότερα καὶ πολυτελέστερα καταστήματα τῶν συρμῶν, φερ' εἰπεῖν, ἦσαν κατὰ τὴν ὥς ἄνω ἐορτὴν μεταβεβλημένα εἰς κληματαριές, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία

ὅτι τὸ ὥραϊον θέαμα ἐξέπληξε καὶ ἐδίδαξε τὸν ἀστικὸν πληθυσμὸν τῆς Ἰταλίας, ὡς πρὸς τὰ θαύματα τῆς γεωργίας καὶ ἐξύψωσε τὴν γεωργικὴν ἰδίαν τῶν χωρικῶν συνείδησιν, οἱ ὅποιοι ἀντελήφθησαν, ὅτι τὸ «τσαπί» των εἶναι πολύτιμον ὄργανον πολιτισμοῦ καὶ προόδου, ὅπως ἡ μηχανή, καὶ τὸ ἐργοστάσιον, καὶ ἡ χειροτεχνία, καὶ τὰ γράμματα κλπ.

Κατὰ ταῦτα, ἡ ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας ὀργάνωσις συνεχοῦς καὶ σοβαρᾶς ὑπὲρ τῆς γεωργίας προπαγάνδας, κατὰ τὴν κρίσιν μου, εἶναι τὸ πρῶτον βῆμα τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, διὰ τὸ ὅποιον ὁμῶς δὲν θεωρῶ ἀρμόδιον τὸ πουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων, ἀλλὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας.

Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν προπαγάνδαν, ὑπάρχει ἀνάγκη καὶ συστηματικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ παρεχομένη εἰς τὰς κατωτέρας γεωργικὰς σχολὰς μόρφωσις δὲν εἶναι ἡ πρέπουσα, ἀλλὰ καὶ ἂν ᾗτο, ἐλάχιστος μόνον ἀριθμὸς νέων μορφοῦται καὶ μάλιστα μὲ τὴν παρεχομένην ὅλως στοιχειώδη γεωργικὴν μόρφωσιν, δημιουργεῖται δὲ οὕτω μικρὰ καὶ προνομιοῦχος οὕτως εἰπεῖν τάξις χωρικῶν, ἡ ὁποία μορφοῦται περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι ὁ μέγας ἀριθμὸς αὐτῶν, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται νὰ φοιτήσουν εἰς τὰς ὡς ἄνω σχολὰς. Συνεπῶς εἴτε διὰ τὸ ἀνεπαρκὲς τῆς μορφώσεως, εἴτε διὰ τὸ ἀνεπαρκὲς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μορφουμένων, φρονῶ ὅτι αἱ κατωτέραι γεωργικαὶ σχολαί, ἐφ' ὅσον μάλιστα ὀρθῶς ἀποκρούεται ἡ ὡς ὑπαλλήλων τοποθέτησις τῶν ἀποφοίτων των, ὡς μὴ προσφέρουσαι σημαντικὰς ὑπηρεσίας καὶ μὴ παρέχουσαι πραγματικὰ ἀποτελέσματα, πρέπει νὰ καταργηθοῦν. Ἀντὶ τούτων θὰ προὔτιμων τὴν ἴδρυσιν εἰς ἐκάστην εἰ δυνατόν ἐπαρχίαν, γεωργικῶν Σταθμῶν, οἱ ὅποιοι θὰ ἀπέβαινον κέντρα γενικῆς καὶ πρακτικῆς διδασκαλίας τῶν γεωργῶν μας, ἐπιτυχανομένης οὕτω εὐρυτάτης διαδόσεως τῶν ὀρθῶν ἐπιστημονικῶν γεωργικῶν γνώσεων.

Ἔχω πληροφορίας, ὅτι γεωργικὸς τις Σταθμὸς ἐν Ἡλείᾳ ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἀπέδωκε σπουδαῖα ἀποτελέσματα καὶ παρὰ τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς ἰδρύσεώς του σκεπτικότητα τῶν χωρικῶν, ἀποτελεῖ ἤδη προσφιλὲς καὶ ἀπαραίτητον τῆς ἐκεῖ περιφερείας ὀρμητήριον γεωργικῆς προόδου. Βεβαίως μὲ τοὺς γεωργικοὺς τούτους Σταθμοὺς δύναται νὰ συνδυασθῇ ἡ ἴδρυσις καὶ κατωτέρων

γεωργικῶν σχολείων, τύπου τοιούτου, ὥστε οἱ τούτων ἀπόφοιτοι, οὐδεμίαν νὰ ἔχωσιν ἐλπίδα θεσιθρίας. Ἐκ τὸς τούτων βεβαίως θὰ ἐλαμβάνετο φροντὶς διὰ τὴν κατὰ πάντα ἀρτιωτάτην ὀργάνωσιν τῆς ἀνωτάτης γεωργικῆς σχολῆς, ἣτις καὶ σήμερον, ὡς ἀκούω, λειτουργεῖ ἀριστὰ καὶ ἡ ὁποία θὰ ἀπέδιδε τοὺς ἐπιστήμονας γεωργούς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐτροφοδότην τὰς ἀνωτέρας γεωργικὰς θέσεις καὶ τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολῶν.

Ἡ δὲς Μαρία Ἀμαριώτου λέγει, ὅτι γιὰ νὰ ἔχωμεν τὶς ἐπιτυχίες πού θέλομε στὴ γεωργικὴ ἐκπαίδευση, εἶναι ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ τὸ θελήσῃ ὁ λαὸς νὰ μείνῃ γεωργικός. Ἀρκετὴ κίνησις γίνεται γύρω ἀπ' τὴ γεωργικὴ του κατεύθυνση καὶ ὁ ἀγρότης ὁ ἴδιος ἄρχισε νάνησυχῇ γιὰ τὰ προβλήματα τῆς δουλιᾶς του καὶ νὰ διψᾷ διαφώτιση καὶ μάθησις γι' αὐτήν. Τὰ γεωργικὰ ἐπιμελητήρια ἐδῶ κι' ἐκεῖ εἰς μερικὰ ἔντυπα διενεργοῦν τὴ σχετικὴ προπαγάνδα. Ἡ προπαγάνδα ὅμως αὕτῃ πρέπει νὰ δίνεται σὰν πνεῦμα κατευθυντήριο ἀμέσως ἀπ' τὸ δημοτικὸ σχολεῖο. Ξέρω σχολεῖα πού χωρὶς καθολου νὰ κάνουν κακὰ τὴ δουλιὰ τους τῆς γενικῆς μορφώσεως, ἔχουν ἀναπτύξει γεωργικὸ πνεῦμα στὰ παιδιὰ τους, καὶ μάλιστα γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, μὲ τὸ νάνταποκρίνονται στὶς γύρω τους συνθήκες καλύτερα, ἐξυπηρετοῦν ἀρτιώτερα καὶ τὸ γενικὸ σκοπὸ τους. Τὴ γεωργικὴ προπαγάνδα τὴν παίρνει ἔτσι ὁ δάσκαλος στὸ χέρι, πού μὲ παπᾶ κατάλληλα μορφωμένο, μπορεῖ νάλλάξῃ τὴ γεωργικὴ μορφή ἐνὸς χωριοῦ καὶ νὰ γίνῃ πηγὴ εὐλογίας καὶ πλοῦτου γιὰ τοὺς κατοίκους. Γιὰ τὴ διαφώτιση τοῦ λαοῦ χρειάζομαστε βέβαια γεωπόνους, μορφωμένους ὅμως γλωσσικά καὶ ἰδεολογικά ἔτσι, πού νὰ πλησιάζουν τὴν ψυχὴ τοῦ γεωργοῦ καὶ νὰ ποκτοῦν τὴν ἀγάπην του καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην του. Ἔτσι σιγὰ-σιγὰ θὰ μορφώσωμε συνείδηση λαϊκὴν κατάλληλην γιὰ νὰ δεχθῇ τὴ γεωργικὴ ἐκπαίδευση, πού τόσο τὴ ζητᾷ τώρα κι' ὅμως τόσο τὴν ἀρνίεται, ὅταν τοῦ τὴ δίνει τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας.

Ἡ κ. Καψάλης ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Ἕλλην ἀποστρέφεται τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ καὶ ὅτι τὴν ψυχὴν τούτου διεγείρουν πνευματικὰ καὶ ἐμπορικὰ, κατὰ τὸ πλεῖστον, διαφέροντα, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ μακραίων ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς. Πιστεῦει δὲ ὅτι ἂν πραγματοποιηθῇ ποτε ἡ ἔνωσις τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἰς

μίαν Ὀμοσπονδίαν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης, ὅλοι σχεδὸν οἱ Ἕλληνες θὰ εἶναι οἱ ἐπιστήμονες, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ οἱ ἔμποροι τῆς ἰδρυθησομένης ὁμοσπονδίας. Ἀλλὰ τὴν ροπὴν ταύτην τοῦ Ἕλληνοῦ εὐρίσκει ἐπιβλαβή, ἀφοῦ ὑπὲρ τὰ 60 % τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος ἐκόντες ἄκοντες εἶναι γεωργοὶ καὶ ἀφοῦ ὁ φυσικὸς πλοῦτος μιᾶς χώρας καὶ ἰδίως τὰ γεωργικὰ προϊόντα αὐτῆς καὶ ἡ γεωργικὴ βιομηχανία τῆς ἀπεργάζονται τὴν εὐημερίαν τοῦ τε κράτους αὐτῆς καὶ τῶν κατοίκων τῆς. Διὰ τοῦτο φρονεῖ, ὅτι καθήκον τῆς πολιτείας εἶναι ν' ἀνακόψῃ τὴν ὀρμητικότητά τοῦ πρὸς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὸ ἐμπόριον ρεύματος καὶ νὰ ρυθμίσῃ σκοπίμως τὴν ροὴν του, ἀνοίγουσα αὐλακὰς καὶ πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις καὶ κυρίως πρὸς τὴν γεωργίαν. Ἀλλὰ πῶς θὰ γίνῃ τοῦτο ; Φρονεῖ, ὅτι πολλοὶ ὁδοὶ ἄγουσιν εἰς Ρώμην καὶ ὅτι μία τούτων εἶναι καὶ ἡ ὑποδεικνυομένη διὰ τῶν ἑξῆς : Εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐπὶ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπιτροπῆς εἶναι καταφανές, λέγει, ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐπεκτάσεως τῶν γεωργικῶν γνώσεων εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως (τῶν γυμνασίων καὶ τῶν διδασκαλείων). Τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην εὐρίσκει δεδικαιολογημένην, ἀφοῦ ὑπὲρ τὰ 60 % τῶν κατοίκων τῆς χώρας ἀσχολοῦνται μὲ γεωργικὰς ἐργασίας, δὲν συμφωνεῖ ὅμως μὲ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐπιτροπῆς, ὅτι ἡ ἐπέκτασις τῶν γεωργικῶν γνώσεων πρέπει νὰ γίνῃ μᾶλλον εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν γυμνασίων ἢ τῶν διδασκαλείων, ὅχι μόνον διότι δὲν πρέπει νὰ διασαλευθῇ ὁ προορισμὸς τῶν γυμνασίων, ἀλλὰ καὶ διότι οἱ μὲν ἀπόφοιτοι τούτων ἀσφαλῶς, ἂν ὅχι πάντες, ἀναμφιβόλως ὅμως οἱ πλεῖστοι, θὰ ζήσουν ὡς ἐπαγγελματίαι εἰς ἀστικά κέντρα, ἐνῶ οἱ τῶν διδασκαλείων, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον φρονεῖ, ὅτι περισσοτέρα προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ διὰ τὴν γεωργικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν τῶν διδασκαλείων καὶ δὲν διστάζει μάλιστα, ὡς εἶπε, μολοντί δὲν ὑποτιμᾷ τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας θὰ προκαλέσῃ ἡ ἔλλειψις ἐνιαίου καταρτισμοῦ δημοδιδασκάλων, νὰ εὕρισκῃ σκόπιμον τὴν ἴδρυσιν καὶ ἀγροτικῶν διδασκαλείων, πιστεύων ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ σύνταξις προγράμματος καὶ ἡ συγγραφὴ διδακτικῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μὲ φιλονεωργικὸν πνεῦμα διὰ νὰ προκαλέσῃ διαφέρον ὑπὲρ τῆς γεωργίας εἰς

τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν, ἀλλ' ὅτι χρειάζεται πρὸ πάντων ν' ἀναλάβουν τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ἐμπνευσμένοι κήρυκες τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἡ ὁποία καλλιεργουμένη, ὡς καλλιεργεῖται νῦν, ἀποδίδει, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τῆς προρρηθείσης ἐπιτροπῆς, τὸ 1) 4 μόνον τοῦ σίτου, τὸν ὁποῖον ἀγροὶ τῆς αὐτῆς κλιματολογικῆς καὶ ἐδαφολογικῆς καταστάσεως ἀποδίδουν εἰς ἄλλας χώρας. Καὶ τοιοῦτοι ἐμπνευσμένοι κήρυκες τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν γεωργίαν μόνον ἀπόφοιτοι τῶν ἀγροτικῶν διδασκαλείων δύνανται νὰ εἶναι. Μόνον ἡ διδασκαλία τοιαύτης μορφώσεως διδασκάλων θὰ προκαλέσῃ τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν πρὸς τὰ γεωργικὰ μαθήματα καὶ μόνον ἡ δημιουργία φιλογεωργῶν διδασκάλων θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν βελτίωσιν τῆς καλλιέργειας τοῦ ἔδαφους καὶ τὸν ἐξευγενισμόν τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

Ἀποδέχεται, ὅτι ὁ θεσμός τῶν μεταβατικῶν γεωργικῶν σχολείων ἢ τῶν περιοδευόντων γεωπόνων θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γεωργικῶν γνώσεων εἰς τοὺς γεωργούς, ὅπερ ὅμως χαρακτηρίζει ὡς μετεκπαιδεύσιν τῶν ἐκάστοτε γεωργῶν, ἐνῶ προέχει τῆς μετεκπαιδεύσεως ἢ δημιουργίας γεωργῶν, καὶ εὕρισκει ὅτι μὲ τὴν ἴδρυσιν ἀγροτικῶν διδασκαλείων, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐγγράφονται οἱ ἀπόφοιτοι τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων, θὰ ἐξασφαλισθῇ καὶ ἡ τροφοδότησις τῶν φυτοζωούντων ἢ ἡμιθανῶν μᾶλλον τούτων σχολείων, ἅτινα εὐρίσκονται εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ κυρίως διότι οἱ ἀπόφοιτοι τούτων στεροῦνται οἰωνδῆποτε προσόντων. Μὲ τὴν ἴδρυσιν ἀγροτικῶν διδασκαλείων θὰ προκύψῃ τὸ διττὸν τοῦτο κέρδος : οἱ μὲν ἀριστοὶ τῶν ἀποφοίτων τῶν γεωργικῶν σχολείων, ἀφθονούντων τότε μαθητῶν, θ' ἀπορροφῶνται ὑπὸ τῶν διδασκαλείων, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἐξέρχονται πλήρεις ζήλου διὰ τὴν γεωργίαν δημοδιδάσκαλοι, οἱ δ' ὑστεροῦντες κατ' ἀνάγκην (ὡς στερούμενοι ἄλλων προσόντων), θὰ τρέπωνται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς.

Ἄλλ' εἰς τοὺς ἀποφοίτους τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων, ἀτυχησάντων καὶ διότι πλημμελῶς καὶ προχειρῶς ἰδρύθησαν καὶ ὀργανώθησαν, φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ δοθοῦν καὶ ἄλλα τινὰ προσόντα σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν εἰδικὴν μόρφωσίν των, ὡς ὁ κατὰ προτίμησιν διορισμός των εἰς κρατικὰς καὶ κοινοτικὰς γεωργικὰς ὑπηρεσίας

(καλλιεργητῶν, κλαδευτῶν, ἐμβολιαστῶν κλπ. δημοσίων καὶ κοινοτικῶν κήπων, ἀγροφυλάκων κλπ.).

Μὲ τὸ προρρηθὲν σύστημα φρονεῖ, ὅτι θὰ λειτουργήσουν, μὲ μικράν τινα μεταρρύθμισιν τοῦ προγράμματός των, κανονικῶς—καὶ θὰ καταστή δυνατὸν νὰ ἰδρυθοῦν καὶ νέαι—τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα, ἃν μάλιστα παρ' αὐτὰ ἰδρυθοῦν καὶ γεωργικοὶ σταθμοὶ καὶ ὅτι εἰς μὲν τὰ δημοτικὰ σχολεῖα θὰ προκαλῆται τὸ ὑπὲρ τῆς γεωργίας διαφέρον τῶν μικρῶν μαθητῶν διδασκομένων ὑπὸ τῶν ἀποφοίτων τῶν ἀγροτικῶν διδασκαλείων, εἰς τὰ γεωργικὰ σχολεῖα θὰ τονώνεται τοῦτο ἔτι μᾶλλον, καὶ θὰ κορυφοῦται εἰς τὰ ἀγροτικὰ διδασκαλεῖα.

Πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων φρονεῖ, ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ ἡ θυσία τῆς ἐνιαίας μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων. Τὴν ἀπαιτεῖ ἡ βία τῶν πραγμάτων. Τὴν ἀπαιτεῖ ἡ ὑποχρέωσις τῆς Πολιτείας νὰ καλλιεργήσῃ γεωργικὴν συνείδησιν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς χώρας, κατὰ τὸ πλεῖστον γεωργικῆς.

Ἡ συζήτησις διακόπτεται εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διὰ νὰ συνεχισθῇ κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίαν.



ΣΥΝΕΔΡΙΑ Ε΄. ΤΗΣ 9ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Γ. Παπανδρέου, Υπουργός, Πρόεδρος.
2. Κ. Δυοβουνιώτης, Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρῶτος Ἀντιπρόεδρος).
3. Εὐάγ. Κακούρος, Διευθυντής τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.
4. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντής τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.
5. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
6. Ἀλέξ. Δελμούζος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
7. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
8. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
9. Παν. Παϊδούσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδ. Συμβουλίου.
10. Μιλτ. Κουντουράς μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμ. Συμβουλίου.
11. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
12. Θ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
13. Σωτ. Δαγκλῆς, αἰρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως.
14. Νικ. Μπέρτος, Διευθυντὴς τῆς Δ)σεως Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν Ὑπουργείου Παιδείας.
15. Α. Φιλιππίδης, Δ)τῆς τῆς Δ)σεως Ὁρησκευμάτων Ὑπουργείου Παιδείας.
16. Χρ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

17. Νικ. Σμυρνῆς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Δ. Ἑκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.
18. Α. Ἡλιάδης, Διευθυντῆς τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.
19. Π. Κουτσομητόπουλος, Δ)τῆς τῆς Δ)σεως Γεωργίας τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας.
20. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς Ἑκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.
21. Κωνστ. Παπαζαχαρίου, ἐπιθεωρητῆς τῆς Ἑμπορικῆς Ἑκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Ἐθν. Οἰκονομίας.
22. Εὐάγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἑπαγγελματικῆς Ἑκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.
23. Ἰωάν. Μιχαλόπουλος, Δ)τῆς τῆς Γεν. Δ)σεως Στατιστικῆς Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.
24. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας, κάτοικος Κορωπίου.
25. Λυκ. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἑπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
26. Ἀλέξ. Σβῶλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
27. Δημ. Γεωργακάκης, Δ)τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.
28. Ἀμ. Ἀλεβιζᾶτος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
29. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς Ἐπιθεωρητῆς τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων.
30. Νικ. Ἀναγνωστόπουλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Συνεχιζομένης τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως λαμβάνουσι τὸν λόγον οἱ ἀκόλουθοι :

Ὁ κ. Ὑποὺργός. Ἄς προσδιορίσωμεν τὸ θέμα. Κανεὶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῇ, ὅτι πρόκειται νὰ καταργήσωμεν τὴν γενικὴν μόρφωσιν. Ἡ γενικὴ παιδεία τοῦ δημοτικοῦ σχολείου βεβαίως θὰ διατηρηθῇ καὶ θὰ ἀποτελῇ τὴν βάσιν. Τὸ πρόβλημα εἶναι πῶς θὰ συμπληρώσωμεν αὐτὴν μὲ τὴν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν. Ἡ ἀποφύξις τοῦ κ. Καψάλη πρέπει νὰ ἐξετασθῇ συνολικῶς.

Θὰ χρειασθῶμεν ἐνδεχομένως μίαν ἢ περισσότερας προσθέτους τάξεις εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ; Ἡ θὰ

χρειασθῇ νὰ διατηρηθοῦν τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα ; Ἡ θὰ μείνουν καὶ τὰ δύο ; Διὰ τὸ προσωπικὸν δόλοι βεβαίως θὰ συμφωνοῦν, ὅτι θὰ μείνῃ ὁ δημοδιδάσκαλος Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ τὸν προπαρασκευάσωμεν. Ἐπιβάλλεται διὰ τοῦτο ἴδρυσις γεωργικῶν διδασκαλείων ἢ ἀπλῶς μία διαμόρφωσις τοῦ προγράμματος τοῦ διδασκαλείου ;

Ἐάν συμπεράνωμεν, ὅτι καὶ τὸ γεωργικὸν σχολεῖον χρειάζεται, πρέπει νὰ εὕρωμεν τρόπον ζωογονήσεως καὶ τοῦ κατωτέρου γεωργικοῦ σχολείου.

Αἱ βασικαὶ ἐλλείψεις του σήμερον εἶναι, ὅτι :

1. Δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ φοίτησις.

2. Δὲν δίδει προσόντα.

3. Εἶναι ἀτελὴς ἡ λειτουργία του.

Καὶ ἐπὶ τῶν ἐλλείψεων τούτων πρέπει νὰ διεξαχθῇ συζήτησις.

Ὁ κ. Ἀλ. Δελμοῦζος παρατηρεῖ ὅτι ἀπὸ τὴν μέχρι τοῦδε πείραν δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων, ἂν τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν σχολείων εἶναι ὀρθὸν νὰ διατηρηθῇ καὶ νὰ διαδοθῇ ἡ ὀχι. Διότι δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ ἀποτύχουν, ἀφοῦ ἐγένον βιαστικὰ πολλὰ μαζί, χωρὶς οὔτε προσωπικὸν νὰ εἶναι ἔτοιμον, οὔτε καὶ κατάλληλοι ἐγκαταστάσεις νὰ ὑπάρχουν. Ἀναφέρει, ὅτι ἕν γεωργικὸν τοιοῦτον σχολεῖον νεοσύστατον ἐλειτουργεῖ ἐπὶ μῆνας μὲ ἕνα μόνον διδάσκαλον, καὶ αὐτὸν θεολόγον, εἰς ἄλλα δὲ διώρισαν νεαροὺς ἀποφοίτους τῆς ἀνωτάτης γεωπονικῆς, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχαν καμμίαν πείραν. Νομίζει, ὅτι ὁ θεσμὸς εἶναι καλὸς καὶ πρέπει νὰ δοκιμασθῇ, ἀλλὰ ἡ δοκιμὴ νὰ γίνῃ σωστή, μὲ ἐλάχιστα σχολεῖα καὶ μὲ προσωπικὸν ἔμπειρον. Ἐχει ὁμως τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἐργασία των θὰ εἶναι γονιμώτερη, ἂν παίρνουν παιδιὰ μεγαλύτερα, μετὰ τὰ 14 χρόνια. Γιατὶ τότε καὶ ὠριμώτερα πνευματικῶς εἶναι καὶ εὐκολώτερα θὰ μποροῦν νὰ ἐργασθοῦν πρακτικὰ. Δυστυχῶς αὐτὸ εἶναι δύσκολο νὰ γίνῃ, ὅσο τὸ δημοτικὸν εἶναι ἐξατάξιον. Γι' αὐτὸ προτείνει τὰ κατώτερα ἐπαγγελματικὰ νὰ δέχωνται ἀποφοίτους τῶν δημοτικῶν μόνο γιὰ γεωπονικοὺς κλάδους, ὅπως ἡ δενδροκομία π. χ. ἢ ἡ λαχανοκομία, μελισσοκομία κτλ., ὅπου δύνανται νὰ ἐργάζωνται πρακτικὰ καὶ παιδιὰ μικρᾶς ἡλικίας. Δι' ἄλλους ὁμως κλάδους νὰ δέχωνται μόνον παιδιὰ μεγαλύτερα τῶν 14 ἐτῶν.

Δὲν εὐρίσκει ὀρθὴν τὴν πρότασιν τοῦ κ. Καψάλη νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀποφοίτους τῶν κατωτέρων γεωργικῶν τὸ προσὸν νὰ προτιμῶνται εἰς τὰ διδασκαλεῖα. Γιατὶ ἡ μόρφωσις τῶν νέων στὰ διδασκαλεῖα γιὰ νὰ ἐπιτύχη, προϋποθέτει γενικὴν αὐτῶν μόρφωσιν, πολὺ διαφορετικὴν ἀπ' αὐτὴν ποὺ πρόκειται νὰ δώσουν τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα. Τὰ τελευταῖα θὰ εἶναι σχολεῖα πρακτικά, ἐπαγγελματικά, ἐνῶ ἡ ἐργασία τῶν διδασκαλειῶν εἶναι κυρίως ἐπιστημονικὴ.

Τὰ κατώτερα ὅμως γεωργικὰ σχολεῖα δὲν μποροῦν νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα τῆς γεωργικῆς μορφώσεως, καὶ συμφωνεῖ μὲ ὅσους ὑποστηρίζουν, ὅτι ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει ἐδῶ ἡ γεωργικὴ μόρφωσις τῶν ἐνηλίκων, τῶν μαζῶν, ὅπως ἐλέγχθη. Ὡς πρὸς αὐτὸ συμφωνεῖ, ὅτι κατάλληλα μέσα εἶναι τὰ προταθέντα: γεωπονικοὶ δηλ. σταθμοί, κυριακὰ σχολεῖα, μεταβατικὰ σχολεῖα κλπ.

Ὡς πρὸς τοὺς ἀνηλίκους ὅμως, ἐκτὸς τῶν ὀλίγων ποὺ θὰ μορφώνωνται εἰδικώτερα στὰ κατώτερα γεωργικὰ, φρονεῖ, ὅτι καὶ γιὰ τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ φροντίσῃ καὶ τὸ ἑξῆς: ἑξῆς δημ. Κι αὐτὸ γίνεται χωρὶς τὸ δημοτικὸ ν' ἀλλάξῃ καθόλου τὸ χαρακτῆρά του, φτάνει νὰ γίνεται προσπάθεια νὰ μορφώνωνται τὰ παιδιὰ του σωστά. Γιατὶ γιὰ νὰ δώσῃ σωστὴ γενικὴ μόρφωσιν τὸ δημοτικὸ, πρέπει νὰ προσαρμόσῃ τὸ πρόγραμμά του καὶ τὸ πνεῦμα του εἰς τὰς ἐκασταχοῦ τοπικὰς συνθήκας. Σχολεῖα γεωργικῶν περιφερειῶν τὸ ὑλικὸ τῆς ἐργασίας θὰ τὸ παίρνουν ἀπὸ τὸ γεωργικὸ τους περιβάλλον, καὶ σ' αὐτὸ θὰ προσαρμόζονται κυρίως τὰ φυσιογνωστικά, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀριθμητικὴ καὶ ἡ χειροτεχνία, ἀκόμα καὶ ἡ ἀνάγνωσις. Νὰ κινήθῃ στὰ παιδιὰ τὸ πνεῦμα τῆς δοκιμῆς στὸ σχολικὸ κῆπο, νὰ ἴδουν τὴν ἀξία τῶν λιπασμάτων, νὰ ἐπιδιορθώσουν ἀπλᾶ ἐργαλεῖα, νὰ κρατοῦν λογαριασμοὺς κτλ. κτλ. Ἀναφέρει σχετικὰ τὰ προγράμματα τῶν ἀγροτικῶν σχολείων στὴ σοβιετικὴ Ρωσσία καὶ τὸ πρόγραμμά τους. Ἔτσι τὸ δημοτικὸ θὰ δίνη στοὺς τροφίμους του καὶ ἕνα γενικὸ γεωργικὸ προσανατολισμὸ.

Τέτοια ἐργασία στὰ δημοτικὰ σχολεῖα θὰ εἶναι βέβαια πολὺ δύσκολη, καὶ ὡς πρὸς τὰ φυσιογνωστικὰ ἰδίως, ἀτελεστάτη. Γιατὶ ὅπως εἶπα καὶ ἄλλοτε, μᾶς λείπει ἡ μελέτη τοῦ τόπου μας. Κι ἐδῶ μποροῦν νὰ βοηθήσουν οἱ ἐ-

πιστήμονες γεωπόνοι ἂν μελετοῦν τοὺς δικούς μας ὄρους, καὶ μὲ τὴν μελέτην των δὲν θὰ βοηθήσουν μόνον τὴν γεωργικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν γενικὴν παιδείαν μας.

Κατ' ἀρχήν, λέγει ὁ κ. Δελμούζος, εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν πρότασιν τοῦ κ. Ἐξαρχοπούλου, νὰ προστεθῇ ἀκόμη μία τάξις εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν, γιατί ἔτσι ὁ γεωργικὸς προσανατολισμὸς τῶν παιδιῶν θὰ μπορῇ νὰ εἶναι καλύτερος. Συμφωνεῖ μὲ τὴν πρότασιν, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἐξῆς ὄρους : α') "Οτι ἡ ἑβδόμη αὐτὴ τάξις δὲν θὰ εἶναι εἰδικὴ ἐπαγγελματικὴ, ἀλλὰ θὰ ἔχῃ γενικώτερον χαρακτήρα. β') "Οτι πρὶν θὰ γίνῃ ἐπίμονη δοκιμὴ εἰς ἐλάχιστα σχολεῖα μιᾶς περιφερείας μὲ προσωπικὸ καλὰ μορφωμένο, καὶ μόνον ὅταν θ' ἀποκτήσωμεν σχετικὴν πείραν, μόνον τότε θὰ γενικεύσωμεν τὸ μέτρον εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτήν, φροντίζοντες νὰ μορφώνωμεν τὸ προσωπικὸν καταλλήλως. Μὲ τοιοῦτους ὄρους θὰ πρέπη ἡ ἑβδόμη τάξις νὰ γίνεται ὑποχρεωτικὴ (ἢ δι' ὅλην τὴν ἡμέραν ἢ δι' ὠρισμένα μόνον ἀπογεύματα) εἰς μίαν περιφέρειαν, καὶ σιγὰ-σιγὰ νὰ ἀπλώνεται τὸ μέτρον αὐτὸ καὶ σὲ ἄλλες περιφέρειες.

Ὡς πρὸς τὴν πρότασιν τέλος, ἡ ὁποία ἔγινε, νὰ ἰδρυθοῦν εἰδικὰ γεωργικὰ διδασκαλεῖα, λέγει, ὅτι δὲν τὴν βρίσκει σωστή, γιατί θὰ μπορούσε ἔτσι νὰ ξεφύγουν τὰ διδασκαλεῖα ἀπὸ τὸν πραγματικὸν τοῦ σκοπὸ. Εἶναι τόσες οἱ ἀπαιτήσεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου γενικὰ—ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἰδιαιτέρες, τὶς τοπικὰς συνθήκας τοῦ κάθε σχολείου—πού δὲν ἀφήνουν καιρὸ στὸ δάσκαλον νὰ σπουδάσῃ εἰδικώτερα γεωργία κτλ. Τὸ μόνο πού μπορεῖ νὰ γίνῃ εἶναι σὲ ὅσα διδασκαλεῖα ἐργάζονται σὲ γεωργικὰς περιφέρειες ὁ σχολικὸς κήπος νὰ εἶναι μεγαλύτερος καὶ νὰ ἐργάζονται σ' αὐτὸν οἱ διδασκαλισταὶ ἐντατικώτερα, καὶ ἀκόμη καὶ τὸ μάθημα τῆς χειροτεχνίας ἐκεῖ νὰ προσαρμόζεται καὶ στὶς ἀνάγκας τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν. Σὲ τέτοια περίπτωσις ἑνὸς ἀπόφοιτος τέτοιου διδασκαλείου θὰ μπορούσε πολὺ καλὰ νὰ διορισθῇ καὶ σὲ δημοτικὰ σχολεῖα ἀστικῶν κέντρων.

Ὁ κ. Α. λ. Σ β ὦ λ ο ς νομίζει, ὅτι ὑπὸ τὴν ὅλην ἔκφρασιν τῆς γενικῆς γεωργικῆς μορφώσεως πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὰ ἐξῆς :

α') Μίαν στοιχειώδη γεωργικὴν προπαίδειαν. ἡ ὁποία θὰ δώσῃ διὰ τῶν καταλλήλων παιδαγωγικῶν μέσων εἰς τὸ παιδί μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ συνειθίσῃ νὰ ἐκ-

τιμᾶ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ νὰ μὴ ὑπερτιμᾶ ἄλλας ἀσχολίας. Τὸ ἔργον τοῦτο ἡμπορεῖ καὶ πρέπει νὰ γίνεταί εἰς κάθε τύπον σχολείου καὶ ἀκόμη καὶ διὰ τὰ παιδιὰ τῆς πόλεως.

β') Τὸν γεωργικὸν προσανατολισμὸν κατὰ τὴν ἀντίληψιν, ποὺ πολὺ σωστὰ ἐνέπτυξεν ὁ κ. Σ. Παπανδρέου, καὶ τὴν ὁποῖαν συμεριζόμενος ἀπολύτως, δὲν ἔχει ἀνάγκην ν' ἀναπτύξῃ περισσότερον.

γ') Μόρφωσιν ἐπιστημόνων γεωργῶν εἰς εἰδικοὺς κλάδους.

Εἰς τοὺς δύο τελευταίους σκοποὺς μποροῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν οἱ διάφοροι τύποι τῶν σχολείων, ποὺ ἀνεπτύχθησαν. Νομίζει ὅμως, ὅτι μᾶλλον πρέπει ν' ἀποφευχθῇ ἡ δημιουργία πολλῶν γεωργικῶν ἐπαγγελματικῶν σχολείων καὶ ἀντιθέτως νὰ προτιμηθῇ ἡ ἐπαύξησις τοῦ ἐξαιρέτου δημοτικοῦ σχολείου τῶν γεωργικῶν περιφερειῶν, μὲ μίαν ἢ δύο τάξεις, αἱ ὁποῖαι νὰ χρησιμεύουν διὰ τὴν ἐπιμορφωτικὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν.

Τὸ ὀκτατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον εἶναι τὸ ἰδανικόν, εἰς τὸ ὁποῖον τείνομεν. Δὲν εἶναι ἐπομένως ἄτοπον κατὰ ἓνα ἢ δύο χρόνια νὰ αὐξηθῇ τὸ σημερινὸν δημοτικὸν σχολεῖον χάριν τῆς γεωργικῆς μορφώσεως, τοῦλάχιστον εἰς τὰς καθαρῶς γεωργικὰς περιφέρειας, ὥστε νὰ μὴ ἔχωμεν ἀπὸ τοῦδε ὅλην τὴν δαπάνην τῆς δημιουργίας ὀκταταξίου δημοτικοῦ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἀντιθέτως τὸ ἐπαγγελματικὸν γεωργικὸν σχολεῖον ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ προσελκύσῃ μαθητάς, διότι ὁ γεωργός, ποὺ θὰ στείλῃ τὸ παιδί του εἰς αὐτό, θὰ πιστεύῃ ὅτι ἀποκτᾷ ἓνα ἰδιαίτερον προσὸν διὰ νὰ καταλάβῃ μίαν θέσιν καὶ ἐφ' ὅσον τοιοῦτον προσὸν δὲν θὰ ἀναγνωρισθῇ, ἢ ἀπογοήτευσίς θὰ ἔλθῃ γρήγορα καὶ τὸ παιδί δὲν θὰ πηγαίνει εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ σχολείου. Δέχεται ὅμως νὰ ἰδρυθοῦν ὀλίγα τοιαῦτα σχολεῖα, μᾶλλον δι' ὠρισμένας πρακτικὰς εἰδικότητας (λ. χ. δένδροκομία, κηπουρικὴ κλπ.), ὁπότε οἱ πτυχιούχοι αὐτῶν ἡμποροῦν νὰ ἔχουν καὶ ἓνα προσὸν τυπικόν, λ. χ. νὰ εἰσάγονται εἰς τὰ διδασκαλεῖα γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως. Τονίζει ἐπὶ πλεόν, ὅτι εἰς τὸν ἀπόφοιτον τοῦ ἐπαγγελματικοῦ γεωργικοῦ σχολείου νεαρὸν γεωργὸν ὁ πατέρας δύσκολα θὰ ἐμπιστευθῇ ὑπεύθυνον ἐργασίαν λόγῳ τῆς ἡλικίας, ἐνῶ ὁ ἀπόφοιτος θὰ ἀπογοητεύεται, διότι θὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ πτυχίου του.

Ἡ γεωργικὴ ἐργασία ἀπαιτεῖ καὶ πείραν σπουδαίαν, τὴν ὁποίαν τὸ νέο παιδί δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἔχῃ. Δι' αὐτὸ νομίζει, ὅτι ὑπεράνω τῆς χρησιμότητος τῆς ὀργανώσεως οἰουδήποτε εἶδους γεωργικῆς μορφώσεως διὰ τὸ παιδί, τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ γεωργικὴ μόρφωσις τοῦ ἐνηλίκου γεωργοῦ, ἡ ἐκπαίδευσις δηλ. τῶν γεωργικῶν μαζῶν. Τὸ Κράτος ἐκεῖ πρέπει νὰ στρέψῃ τὴν προσοχήν του, μετὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ ἐν τῷ δημοτικῷ ἐπιμορφωτικοῦ σχολείου. Τονίζει ἐξ ἄλλου, ὅτι μὴ ὑπαρχούσης πλέον μεγάλης ἰδιοκτησίας, οὐδὲ μεγάλης καλλιιεργείας παρ' ἡμῖν, χρειάζομεθα κυρίως νὰ μεταδώσωμεν κατὰ τὸν ἀπλούστερον τρόπον ἐπιστημονικὰς καὶ οἰκονομικὰς γνώσεις εἰς τοὺς γεωργούς μας, ὅσας χρειάζονται διὰ τὴν περιορισμένην ἔκτασιν τῆς ἐργασίας των. Ἐπομένως καὶ τὸ σύστημα τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως πρέπει νὰ εἶναι ὅσον ἔμπορεῖ ἀπλούστερον. Τὸ γεωργικὸν λ. χ. γυμνάσιον δὲν χρησιμεύει εἰς τὸν γεωργὸν παρὰ ἐλάχιστα, διότι ἀποτελεῖ πολυτέλειαν. Ἀντιθέτως χρησιμεύει ἢ συμπλήρωσις τῆς πείρας τοῦ διὰ τῆς περιοδικῆς καὶ πειραματικῆς μεταδόσεως γεωργικῶν γνώσεων. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἀποδίδει εἰς τὴν γεωργοοικοκυρικὴν μόρφωσιν τῶν γυναικῶν, διὰ τὴν ὁποίαν νομίζει ἐπίσης, ὅτι ἡ προσθήκη τάξεων εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἔμπορεῖ νὰ εἶναι πολὺ χρήσιμος.

Ὁ κ. Παντ. Παῖδουσης λέγει, ὅτι ἡ ἐπαγγελματικὴ γεωργικὴ μόρφωσις εἶναι κατὰ μέγιστον μέρος ζήτημα τῆς γενικῆς μορφώσεως. Ἡ γενικὴ μόρφωσις, ὅπως εἶναι προωρισμένη νὰ προπαρασκευάσῃ τὸ παιδί διὰ κάθε ἐπ' ὀγγέλμα, τοιοῦτοτρόπως θὰ ἠδύνατο νὰ προπαρασκευάζῃ καὶ καλοὺς, προοδευτικοὺς καὶ οἰκονομικῶς εὐρῶστους γεωργούς, γεωργούς δηλ. οἱ ὅποιοι εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατανοήσουν καὶ ἐκτιμήσουν κάθε γεωργικὴν καὶ κοινωνικὴν πρόοδον, καὶ διατεθειμένους νὰ ἐφαρμόσουν αὐτάς, ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ προλήψεις καὶ ἀπηρχαιωμένους ἐπαγγελματικὰς παραδόσεις. Δυστυχῶς ὁ διδακτικὸς ὕλισμός καὶ τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἐγκυκλοπαιδισμοῦ, ποῦ τόσο φανατικὰ καλλιιεργεῖται στὸ σχολεῖο τῆς λαϊκῆς μας γενικῆς μορφώσεως, ἀπονεκρῶνει τὰς πνευματικὰς δυνάμεις καὶ προσφέρει εἰς τὴν κοινωνίαν ἀνθρώπους χωρὶς καμμιὰ πρωτοβουλίαν, χωρὶς ἐπαγγελματικὰ ἰδανικὰ καὶ μὲ μίαν μωρὰν καὶ εὐρωτιῶσαν περιφρόνησιν πρὸς πᾶσαν χειρικήν καὶ γενικὰ δημιουργικήν

προσπάθειαν. Τὸ ἐπάγγελμα διὰ τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους δὲν εἶναι ἰδανικόν, δὲν εἶναι ἀσχολία τῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως, ἀλλὰ σκληρὸν μέσον τῆς ἀδηρίτου ἀνάγκης τῆς κατὰ ἓνα ὁποιονδήποτε τρόπον ἱκανοποιήσεως ξένων πρὸς τὸ ἐπάγγελμα σκοπῶν, χρηματισμοῦ, κοινωνικῆς ἀναδείξεως, ραστώνης τλπ.

Συγκεκριμένως, ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ γεωργικῆς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας, ὅτι ὁ πρῶτιστος ὅρος μιᾶς ἀληθοῦς τοιαύτης μορφώσεως εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν μητέρα γῆ καὶ ἡ εὐχαρίστησις τῆς ἀσχολίας καὶ θεραπείας αὐτῆς. Γῆ ληστευμένη, ἔστω καὶ μὲ τὰ τελειότερα γημικὰ λιπάσματα, τιμωρεῖ κατὰ τὸν πλέον σκληρὸν τρόπον τὰ ἀγνώμονα τέκνα της. Πρὸ πάσης εἰδικῆς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως πρέπει νὰ καλλιεργήσωμεν εἰς τοὺς εἰδικοὺς ἐπαγγελματίας τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐπαγγέλματός των καὶ τὴν εὐσυνείδητον καὶ μετὰ θεομότητος καὶ ἀφοσιώσεως ἐργασίαν, διαφορετικὰ ζητοῦμεν νὰ πληρώσωμεν τοὺς πίθους τῶν Δαναΐδων.

Αὐτὴν ὅμως τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν δημιουργικὴν ἐργασίαν καὶ τὴν εὐσυνείδητον καὶ μετὰ ἀφοσιώσεως καλλιτεχνικὴν ἀπορρόφησιν εἰς τὸ ἔργον μας, εἶναι προωρισμένον νὰ καλλιεργήσῃ πρωτίστως τὸ σχολεῖον τῆς γενικῆς λαϊκῆς μορφώσεως. Μὲ τὸν διδακτικόν του ὅμως ὕλισμόν καὶ μὲ τὸ ἰδανικόν τοῦ ἐγκυκλοπαιδισμοῦ, λειψάνου μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, ὄχι μόνον δὲν καλλιεργεῖ τοιαύτας ιδιότητες, ἀλλὰ καὶ ἀπονεκρώνει ἐμφύτους δημιουργικὰς διαθέσεις, δημιουργεῖ ἀπέχθειαν πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ μῖσος πρὸς τὴν ὕλην αὐτῆς.

Ἐνα καλὸν σχολεῖον γενικῆς μορφώσεως εἶναι καὶ τὸ καλύτερον σχολεῖον ἐπαγγελματικῆς τοιαύτης, τούναντίον ἓνα ἄριστον ἐπαγγελματικόν σχολεῖον, χωρὶς καλὴν γενικὴν μόρφωσιν, εἶναι καταδικασμένον νὰ ἀποτυγχάνῃ διαρκῶς, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει σήμερον παρ' ἡμῖν μὲ ὅλας τὰς κρατικὰς προσπάθειάς, αἵτινες ἐκκινοῦν ἀπὸ τὴν στέγην διὰ νὰ οἰκοδομήσουν τὸ οἰκοδόμημα τῆς γεωργικῆς μας ἀναπτύξεως.

Φρονεῖ ὅθεν, ὅτι πρωτίστως διὰ τὴν γεωργικὴν μόρφωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὥς καὶ διὰ πᾶσαν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν, εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταρρυθμίσωμεν τὸ σχολεῖον τῆς γενικῆς λαϊκῆς μορφώσεώς μας καὶ δῆ.

α') Νὰ ἀπαλλάξωμεν αὐτὸ ἀπὸ τὸν ἐφιάλτην τοῦ δι-

δακτικοῦ ὕλισμοῦ διὰ τῆς συντάξεως νέου ἀναλυτικοῦ προγράμματος.

β') Νὰ παύσωμεν, ἐν τῇ ἐκτιμῇ τῆς ἐργασίας τοῦ λαϊκοῦ σχολείου νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὴν πρόσδοσιν ξηρῶν γνώσεων καὶ νὰ τονίσωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ σχολείου τούτου ἐν τῇ καλλιέργειᾳ δυνάμεων καὶ ἱκανοτήτων, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν ζωὴν.

γ') Νὰ ὑποβιβάσωμεν τὴν μέσση ἀναλογίαν μαθητῶν πρὸς διδάσκαλον ἀπὸ 65 εἰς τὴν 35, διότι διαφορετικὰ καὶ ὁ ἄριστος διδάσκαλος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐργάζεται μηχανικῶς.

δ') Νὰ αὐξήσωμεν τὰ ἔτη τῆς λαϊκῆς γενικῆς μορφώσεως ἀπὸ 6 εἰς 8 ἐπὶ τοῦ παρόντος, οὐχὶ ὑποχρεωτικῶς, καὶ ὡς γενικὸν μέτρον, ἀλλὰ εἰς τὰ κέντρα ἐκεῖνα ὅπου ὑπάρχει ἀντιληπτὴ ἡ ἀνάγκη αὐτῇ, τῶν δύο τελευταίων τάξεων διατηρουμένων ὑπὸ τῶν κοινοτήτων καὶ δήμων μὲ κρατικὴν ἐπιχορήγησιν. Ἐν τῇ διοικήσει τῶν οὕτω δημιουργουμένων ἀνωτέρων δημοτικῶν σχολείων, τὸ Κράτος θὰ περιορισθῇ μόνον εἰς ἀπλοὺν ἔλεγχον.

ε') Εἰς ὠρισμένα κέντρα πειραματικῶς νὰ ἰδρύσωμεν ἐπιμορφωτικὰ σχολεῖα διετοῦς ἢ τριετοῦς φοιτήσεως δύο ἡμισείων ἡμερῶν ἐβδομαδιαίως, φροντίζοντες ἀπὸ σήμερον περὶ τῆς μορφώσεως διδακτικῶν στελεχῶν διὰ τὰ τοιαῦτα σχολεῖα.

Παραλλήλως πρὸς τὴν τοιαύτην νέαν ρύθμισιν τοῦ λαϊκοῦ σχολείου τῆς γενικῆς μορφώσεως δυνάμεθα νὰ ἰδρύσωμεν ὀλίγας γεωργικὰς σχολὰς κυρίως διὰ τὴν δημιουργίαν τεχνικῶν πυρήνων, χωρὶς νὰ παραπλανηθῶμεν, ὅτι αὐταὶ μόνον, χωρὶς τὴν νέαν ρύθμισιν, εἶναι δυνατόν νὰ προαγάγουν γεωργικῶς τὴν χώραν μας, ἢ ὅποια θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶναι ἡ πλέον ὀπισθοδρομημένη γεωργικῶς χώρα τῆς Εὐρώπης καὶ ὅταν ἰδρύσωμεν χιλιάδας γεωργικῶν σχολῶν, χωρὶς νὰ ἀντιληφθῶμεν, ὅτι τὸ σχολεῖον τῆς λαϊκῆς γενικῆς μορφώσεως μορφώνει καὶ ἐπαγγελματικῶς, ἀρκεῖ νὰ ἀποβάλῃ ἀπ' ἐπάνω του τὸ βάρος τῶν μεσαιωνικῶν ἀντιλήψεων περὶ αὐτοῦ.

Ὁ κ. Σ. Παπανδρέου λέγει, ὅτι τὸ ζήτημα τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων δέον νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἰδιαιτέρως. Εἶναι ζήτημα συχνὰ ἀναφαινόμενον καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως προσφιλὲς εἰς τοὺς γεωργοφίλους.

Κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γε-

ωργίας ιδρύει ἀπὸ τοῦ 1911, τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Προνοίας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Ὅργανώσεις τινες ἵδρυσαν ἐπίσης τοιαῦτα σχολεῖα.

Τὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας ἦσαν πρῶτον τὸ κατώτερον τμήμα (ὑπῆρχε συγχρόνως τὸ μέσον) τῆς Ἀβερωφείου Γεωργικῆς Σχολῆς Λαρίσης. Τοῦ σχολείου τούτου, ὅπως καὶ ὅλων τῶν ἱδρυθέντων ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τούτου, οἱ μαθηταὶ ἦσαν ὅλοι ἐσωτερικοί. Τοῦτο κατηργήθη κατὰ τὸ 1914, ἤτοι μετὰ τριετίαν ἀπὸ τῆς συστάσεως του, οἱ ἀπόφοιτοί του δὲ δὲν κατῴρθωσαν, μολονότι σχετικῶς καλῶς ἐξεπαιδεύθησαν, νὰ ἐπιβληθῶσι καὶ νὰ ζήσωσιν ἐκ τῆς γεωργίας, ἀλλὰ προσῆλθον εἰς τὰ κρατικὰ ἱδρύματα, ὡς ἐργάται ἢ ἑλαβον ἄλλας δημοσίας θέσεις.

Εἰς τὴν Τρίπολιν συνέστη ἄλλο, εἰδικῶς ἀμπελουργικόν, τὸ ὁποῖον καὶ τοῦτο μετὰ τινὰ ἔτη διελύθη. Ἐν Ἀϊδινίῳ τῆς Θεσσαλίας ἱδρύθη ἕτερον, μὲ ὅλα τὰ μέσα τῆς ἐφαρμογῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν κατῴρθωσε νὰ εὐδοκιμήσῃ, μετεβλήθη δὲ τελευταίως εἰς ἀγροτικὴν φυλακὴν. Ὅλα ταῦτα ἐλειτούργουν ὡς οἰκοτροφεῖα, δωρεὰν συντηροῦντα τοὺς μαθητάς των. Τὸ ὑπὸ τοῦ κληροδοτήματος Βαλλιάνου ἐν Ἀργοστολίῳ, καλῶς ἐπίσης ἐγκατεστημένον, δὲν ἠδυνήθη νὰ παρασκευάσῃ ἀποφοίτους, οἵτινες νὰ ἀσκήσωσι τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα, ἀλλὰ εἴτε μικρεμπόρους, εἴτε δημοσίους ὑπαλλήλους, εἴτε μετανάστας.

Πολλὰ τῶν οὕτω ἐγκατασταθέντων σχολείων ὑπὸ μὲν τῶν μαθητῶν καὶ τῶν γονέων των ἐθεωρήθησαν ὡς ἄσυλλα συντηρήσεως ἢ μέσα εἰσαγωγῆς εἰς τὰς δημοσίας θέσεις, εἰς τινὰς δὲ τῶν διευθυνόντων αὐτά, πολλάκις κατωτέρας μορφώσεως, ὡς ἀναχωρητήρια, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον ἀνεξάρτητον ὑπηρεσίαν, παρέχουσιν εἰς αὐτοὺς καλὴν κατοικίαν καὶ συντήρησιν.

Βεβαίως ἡ ἀποτυχία τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθέντων σχολείων προῆλθεν ἀπὸ τὴν κακὴν αὐτῶν ὁργάνωσιν καὶ λειτουργίαν, ἀλλὰ καὶ καλῶς ὀργανωμένα τοιαῦτα, δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ φέρωσι καλλίτερα ἀποτελέσματα, μόνον ὅτι ἡ λειτουργία των ἀπαιτεῖ μέγιστα ἔξοδα καὶ τοῦτο διότι δέον νὰ λειτουργοῦν μὲ ἐσωτερικοὺς μαθητάς, ἐὰν δὲ λειτουργοῦν μὲ ἐξωτερικοὺς ἢ εἰς αὐτὰ προσέλευσις θὰ εἶναι ἐλαχίστη καὶ ἡ ἐκπαίδευσις ἐλλιπεστέ-

ρα, παρὰ ἐὰν ἐλειτούργουν ὡς οἰκοτροφεῖα. Ὡς οἰκοτροφεῖα λειτουργοῦσιν ἐκτὸς τῶν δημοσίων τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, τὸ ἐν Κονίτῃ τῆς Ἡπείρου Ἀναγνωστοπούλειον Γεωργικὸν Σχολεῖον καὶ τὸ ἐν Ἀναβρύτοις τοῦ Ἀμαρουσίου τῆς Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας, ἀμφοτέρω ὁμῶς, εἴτε συντηροῦν τοὺς τροφίμους τῶν δι' ἐξόδων τῶν ἰδρυμάτων τούτων, εἴτε προσλαμβάνουν τοιοῦτους συντηρουμένους ὑπὸ ὀργανώσεων, αἵτινες πληρώνουσι τὰ ἐξοδα τῆς συντηρήσεώς των, οὐδέποτε δὲ σχεδὸν ἔχουν μαθητάς, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς δέχονται νὰ πληρώσουν τὰ ἐξοδα τῆς συντηρήσεώς των, χάριν τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων των.

Ὡστε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ δὲν φέρεται πρὸς τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῶν δὲν εὐρίσκουσιν ἐργασίαν πολὺ καλλιτέραν ἐκείνης, ἣν θὰ εὕρισκον μένοντες ἴσον πρὸς τὴν σπουδὴν των χρόνον πλησίον τῶν γονέων των, βοηθοῦντες αὐτοὺς εἰς τὰ ἔργα των. Οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς των δὲν ἔχουσι μεγάλην ὑπόληψιν εἰς τὰς γνώσεις τῶν ἀποφοίτων τούτων, συνήθως δὲ ἐνεδρεοῦσι πρὸς ἀποκάλυψιν τῶν λαθῶν των. Βεβαίως ἡ ἐκπαίδευσις τῶν σχολείων τούτων εἶναι χρησιμωτάτη, ἀλλ' ἡ ἐπιδεξιότης, ἣν οἱ σπουδασταὶ ἀποκτῶσιν εἰς ἑκάστην γεωργικὴν ἐργασίαν χωριστά, δὲν εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἐπιδεξιότητος τῶν δύο, τριῶν εἰς τὴν εἰδικὴν ταύτην ἐργασίαν ἀριστέων τοῦ χωρίου, ὃ δὲ γεωργὸς συγκρίνει τὸν ἀπόφοιτον εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τοὺς ὁποίους ἐδιδάχθη μὲ τοὺς συγχωρίους του, οἵτινες κατόπιν πολυετοῦς ἀσκήσεως ἀπέκτησαν περισσotέραν ἐπιδεξιότητα εἰς περιωρισμένα ὁμῶς ἔργα.

Ἄλλως θὰ εἶχε τὸ πρᾶγμα ἐὰν οἱ νέοι οὗτοι, ἀντὶ νὰ μανθάνωσιν ὅλους τοὺς κλάδους τῆς γεωργίας, τοὺς ἀσκουμένους εἰς μίαν περιφέρειαν, εἶναι δὲ οὗτοι πάμπολλοι, ἐμάνθανον ἓνα καὶ μόνον κλάδον, ἢ καλλιτέρον μίαν καὶ μόνην ἐργασίαν, οἷον ἐμβολιασμοὺς δένδρων εἰς χωρία στερούμενα ἐμβολιαστῶν ἢ τὴν κατασκευὴν ὠρισμένου τύπου τυροῦ, τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζουσιν οἱ συγχωριοὶ των νὰ κατασκευάζωσιν.

Ἀπόφοιτοι γενικῶς μορφωμένοι, ὡς εἶναι οἱ τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων, θὰ ἦσαν κατάλληλοι ἴσως διὰ τὴν μέσσην ἢ μεγάλην καλλιέργειαν, τοιαύτη ὁμῶς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀκτημόνων, διεξάγεται εἰς ἐλαχίστην κλίμακα.

Πολύ καλλιτέραν ἐπιτυχίαν ἔχει ἡ μετεκπαίδευσις τῶν ἐνηλίκων διὰ τῶν περιοδευόντων εἰδικευμένων γεωπόνων, οἵτινες ὀργανώνουσι μαθήματα ὠρισμένων εἰδικότητων, οἷον τυροκομίας, δενδροκομίας, θεραπείαν νόσων τῶν φυτῶν, τῶν ζώων κλπ., εἰς ἐνηλίκους γεωργούς, οἵτινες γνωρίζοντες τὴν γεωργίαν τοῦ τόπου των, συμπληροῦσι τὰς γνώσεις των διὰ μαθημάτων καὶ κυρίως δι' ἐφαρμογῆς δι' ἀρκοῦσης ἐπὶ ἓνα ἢ δύο μῆνας εἰς μίαν καὶ μόνην εἰδικότητα.

Ἡ προσέλευσις εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα τῶν νέων, ἀλλὰ ἐμπείρων ἤδη γεωργῶν, δυνατόν νὰ εἶναι ἀραιά, ἐνδυναμοῦται δὲ εἰς τὰς περιφερείας, ὅπου τοῦτο καθίσταται ἀναγκαῖον διὰ πληρωμῆς ἡμερομισθίου, πάντως ὅχι μεγάλου, εἰς τοὺς μαθητευομένους.

Τὰ μαθήματα ταῦτα δίδονται ὑπὸ ἑνὸς καὶ μόνου ἐπιστήμονος, οὐ μόνον ἐπιστημονικῶς, ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς εἰς τὸν κλάδον τοῦτον ἐξησκημένου καὶ συνοδευομένου ὑπὸ συλλογῆς τῶν ἀναγκαίων ἐργαλείων, ἅτινα συνηθῶς δὲν εἶναι πολυδάπανα, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑλικά τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦν οἱ μαθητευόμενοι δὲν ἐπιβαρύνουσι τὴν διδασκαλίαν, καθότι παράγουσι προϊόντα ἐμπορεύσιμα δυνάμενα νὰ ἐκποιηθῶσιν εἰς τιμὴν οὐχὶ μικροτέραν τῆς ἀγορᾶς τῶν χρησιμοποιηθεισῶν πρώτων ὑλῶν. Εἰς ἄλλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου τὰ τελευταῖα ταῦτα σχολεῖα ἐπέτυχον, ἐνῶ τὰ ἄλλα, ἥτοι τὰ κατώτερα γεωργικά σχολεῖα, τοῦ τύπου τοῦ ἐφαρμοζομένου ἐν Ἑλλάδι, ἀπέτυχον καὶ λειτουργοῦσι μόνον εἰς ἐλάχιστον ἀριθμὸν διὰ παιδιὰ εὐπόρων γεωργῶν, τὰ ὁποῖα δὲν θέλουν νὰ ἀκολουθήσουν ἄλλα μαθήματα καὶ ὅπου ἐξασφαλίζεται ἡ δωρεὰν συντήρησις των. Ἡ Ἀμερικὴ μόνον ἔχει πρακτικὰ γεωργικά σχολεῖα εἰς μέγιστον ἀριθμὸν (ἀρκετὰς χιλιάδας) λειτουργοῦντα ὅμως κατὰ σύστημα ἰδιόρρυθμον, μὴ δυνάμενον νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν Ἑλλάδι.

Τὸ ὀλίγον πρακτικὰ γεωργικά σχολεῖα, τὰ λειτουργοῦντα εἰς τὰ κράτη τῆς δύσεως, στρατολογοῦν μαθητὰς ἐκ τῶν τέκνων τῶν μικρῶν εὐπόρων καλλιεργητῶν τῶν ἐργαζομένων ὡς ἐνοικιαστῶν μικρῶν ἢ μετρίων κτημάτων. Τὰ τελευταῖα ὅμως ταῦτα δὲν ὑφίστανται σχεδὸν καθόλου ἐν Ἑλλάδι.

Διακόπεται ἡ συζήτησις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, διὰ νὰ συνεχισθῇ κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΣΤ΄. ΤΗΣ 12ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

- αρεστησαν οί κ. κ.
1. Γ. Παπανδρέου, Υπουργός, Πρόεδρος.
 2. Κ. Δουβουνιώτης, Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (Πρώτος Ἀντιπρόεδρος).
 3. Εὐάγγ. Κακούρος, Διευθυντής τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.
 4. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντής τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.
 5. Νικ. Εξαρχόπουλος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
 6. Ἀλέξ. Δελμούζος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
 7. Δημ. Σουγλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
 8. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
 9. Παν. Παῖδουσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμ.οδ. Συμβουλίου.
 10. Μιλ.τ. Κουντουράς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
 11. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
 12. Θεόδ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
 13. Σωτ. Δαγκλῆς, αἵρετόν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου Σ. Ε.
 14. Νικ. Μπέρτος, Διευθυντής τῆς Δ)σεως Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν Ὑπουργείου Παιδείας.
 15. Α. Φιλιππίδης, Δ)τῆς τῆς Δ)σεως Ὁρησκευμάτων Ὑπουργείου Παιδείας.
- Πρακτικὰ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου

16. Έμ. Λαμπαδάριος, Δ) τῆς τοῦ τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς Ὑπουργείου Παιδείας.

17. Χρ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδύσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

18. Νικ. Σμυρνῆς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Δ. Ἐκπαιδύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

19. Π. Κουτσομητόπουλος, Δ) τῆς τῆς Δ) σεως Γεωργίας τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας.

20. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς ἐκπαιδύσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

21. Κωνστ. Παπαζαχαρίου, ἐπιθεωρητῆς τῆς ἐμπορικῆς Ἐκπαιδύσεως Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

22. Εὐάγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

23. Ἰωάν. Μιχαλόπουλος, Δ) τῆς τῆς Γεν. Δ) σεως Στατιστικῆς Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

24. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας, κάτοικος Κορωπίου.

25. Λυκ. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμ. Ἀθηνῶν.

26. Δημ. Γεωργακάκης, Δ) τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.

27. Ἦμ. Ἀλεβιζᾶτος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

28. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν ἰδιωτικῶν Σχολείων.

29. Νικ. Ἀναγνωστόπουλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Συνεχιζομένης τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδύσεως, λαμβάνουσι τὸν λόγον οἱ ἀκόλουθοι :

Ὁ κ. Δ. Γεωργακάκης. Λέγει τὰ ἐπόμενα : Φρονῶ, ὅτι τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς ζήτημα περιστρέφεται περὶ τὰ ἀκόλουθα τρία κύρια σημεῖα :

α') Πῶς θὰ δοθῇ ὁ κατάλληλος γεωργικὸς προσανατολισμὸς εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν κατωτέρων μας σχολείων.

β') Πῶς θὰ δημιουργηθῇ διὰ τοῦ σχολείου ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Γῆν καὶ τὸ διαφέρον διὰ τὰ ζητήματα τὰ γεωργικά, καὶ

γ') Πῶς θὰ δημιουργηθῇ καὶ ἡ ἐκτίμησις τῆς κοινωνίας διὰ τὸ ἔργον τοῦ γεωργοῦ καὶ ἡ ἐκτίμησις αὐτοῦ τοῦ γεωργοῦ πρὸς τὸ ἔργον του.

Α'. Ἀρχίζω ἀπὸ τὸ τρίτον σημεῖον.

Νομίζω, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ γεωργοῦ δὲν ἀπολαύει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ τῆς δεούσης ἐκτιμήσεως, συμβαίνει δηλ. καὶ διὰ τὴν γεωργίαν τὸ ἴδιον, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται καὶ διὰ πᾶσαν ἐν γένει χειρωνακτικὴν ἐργασίαν· ἡ ὑποτίμησις αὕτη τῆς κοινωνίας διὰ τὰ ἔργα ταῦτα μεταβιβάζεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ εἰς τοὺς ἀσχοῦντας αὐτά· οὗτοι βλέποντες τὸ ἔργον των περιφρονούμενον σχηματίζουν τὴν γνώμην, ὅτι ὄντως ἀσχολοῦνται σὲ κά- τι, τὸ ὁποῖον πραγματικὰ δὲν ἀξίζει τίποτε, καὶ διὰ τοῦ- το καὶ αὐτοὶ προσπαθοῦν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὸ ἔργον αὐ- τοῦ καὶ χρησιμοποιοῦν πρὸς τοῦτο τὴν πρώτην παρουσια- ζομένην κατάλληλον εὐκαιρίαν, πάντως δὲ προσπαθοῦν νὰ μορφώσουν τὰ παιδιὰ των σὲ κάτι, κατὰ τὴν ἀντίλη- ψίν των, ἀνώτερον καὶ τῆς κοινῆς ἐκτιμήσεως ἀπολαῦον καὶ διὰ τοῦτο ἀπομακρύνουν αὐτὰ καὶ ἀπὸ ἄλλα χειρω- νακτικὰ ἐπαγγέλματα καὶ δὴ καὶ ἀπὸ τὴν γεωργίαν. Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἐκτίμη- σις καὶ πρὸς τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα καὶ ἡ συνείδησις, ὅτι ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα, τὰ τε θεωρητικὰ καὶ τὰ πρα- κτικά, εἶναι ἐπίσης ἄξια ἐκτιμήσεως, διότι ὅλα συντε- λοῦν, καταλλήλως ἀσκούμενα, εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς κοινωνίας· οὕτω θὰ καταπολεμηθῇ ὁ ἐν τῇ κοινωνίᾳ μας ἀναφαινόμενος ζωηρότατος ἐπαγγελματικὸς ἀτομικι- σμός, ὅστις σιγὰ σιγὰ διεδέχθη τὸν ἀτομικὸν ἀτομικι- σμὸν τοῦ Ἑλλήνος, καὶ ὅστις εἶναι, κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου χειρότερος καὶ ἐπικινδυνώτερος τούτου. Διὰ τοῦτο ἔχω τὴν ιδέαν, ἐπεὶ δὴ τὸ ζήτημα τοῦτο θεωρῶ σπουδαιό- τατον, καὶ ἀπὸ τῆς εἰδικῆς ἀπόψεως τοῦ μέλλοντος τῆς γεωργίας καὶ τῶν χειρωνακτικῶν ἐν γένει ἐπαγγελμά- των καὶ ἀπὸ τῆς γενικωτέρας ἀπόψεως τῆς ὁμαλῆς κοι- νωνικῆς ἐξελίξεως τῆς πατρίδος μας, ὅτι ἔργον πάντων τῶν σχολείων τῶν παρεχόντων τὴν γενικὴν μόρφωσιν καὶ τῶν κατωτέρων καὶ τῶν ἀνωτέρων, εἶναι νὰ καλλιεργή- σουν τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς ἐκτιμήσεως πάντων τῶν ἐπαγ- γελμάτων καὶ τῆς καταπολεμήσεως πάσης ὑποτιμητικῆς τάσεως αὐτῶν.

Τοῦτο θὰ κατορθωθῇ εἰδικῶς διὰ τὸ ἀπασχολοῦν ἡ- μᾶς ζήτημα, τὴν γεωργίαν, διὰ τῆς καταλλήλου διδα-

σκαλίας τῶν σχετικῶν πρὸς ταύτην μαθημάτων, καὶ εἶναι ταῦτα τὰ φυσιογνωστικὰ καὶ τὰ φυσικὰ ἐν γένει, εἰς πάσας τὰς βαθμίδας τῶν σχολείων τῆς γενικῆς μορφώσεως (τὰ Δημοτικὰ σχολεῖα, τὰ Γυμνάσια καὶ τὰ Πρακτικὰ Λύκεια) διὰ τῆς ἐνασχολήσεως τῶν μαθητῶν εἰς τὰς σχετικὰς ἐργασίας καὶ διὰ τῆς παρακολουθήσεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν ἐκεῖ, ὅπου αὐταὶ φυσικῶς καὶ πραγματικῶς ἐκτελοῦνται.

Συμπεραίνων, διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, λέγω, ὅτι νομίζω ἀπαραίτητον διὰ τὸ μέλλον καὶ τοῦ γεωργοῦ καὶ τῆς γεωργίας, τὴν δημιουργίαν τῆς ἐκτιμήσεως τῆς κοινωνίας πρὸς τὸ ἔργον τοῦ γεωργοῦ καὶ τὴν τόνωσιν τοῦ αὐτοσυναίσθηματος αὐτοῦ τοῦ γεωργοῦ διὰ τὸ ἔργον του. Τοῦτο εἶναι συμφωνότατον πρὸς τὸν γενικὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ σχολεῖον τῆς γενικῆς μορφώσεως, καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ καλὸν σχολεῖον, τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν φροντίζει πρὸς πραγμάτων καὶ τοῦ σκοποῦ τούτου.

Β'. Ἀλλὰ τὸ σχολεῖον τῆς γενικῆς μορφώσεως πρέπει νὰ φροντίσῃ καὶ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν Γῆν, καὶ τοῦ διαφέροντος διὰ τε τὴν γεωργίαν καὶ τῶν σχετικῶν πρὸς αὐτήν. Τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι βεβαίως ἔργον πάντων τῶν σχολείων τῶν παρεχόντων γενικὴν μόρφωσιν, ἀλλὰ πρὸ πάντων τῶν σχολείων ἐκείνων, εἰς τὰ ὅποια θὰ φοιτήσουν οἱ μέλλοντες γεωργοί, καὶ τοιαῦτα θεωρῶ τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τοῦ Γυμνασίου. Μαθητὴς συνεχίζων τὴν μόρφωσίν του εἰς ἀνωτέρας τάξεις σπανίως θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Γεωργίαν.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Γῆν καὶ τὸ διαφέρον διὰ τὴν Γεωργίαν, θὰ δημιουργηθῇ, κατὰ τὴν γνώμην μου :

α') Διὰ διδασκάλων, οἱ ὅποιοι οἱ ἴδιοι ἀγαποῦν τὴν Γῆν καὶ ἔχουν διαφέρον διὰ τὴν Γεωργίαν. Ἐτσι ἀναφίνεται καὶ ἐνταῦθα ὁ σπουδαῖος ρόλος, τὸν ὁποῖον παίζει καὶ διὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ ὁ καταλλήλως μορφωμένος δάσκαλος, καὶ ἡ κατάλληλος ὁργάνωσις τῶν Διδασκαλείων καὶ οἱ κατάλληλοι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον Διευθυνταὶ καὶ καθηγηταὶ Διδασκαλείων. Ἐφρόνουν πάντοτε, ὅτι ἡ θέσις τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου εἶναι σπουδαιότατη, καὶ διὰ τοῦτο νομίζω, ὅτι τὸ ἀναδημιουργικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον κάνει τώρα τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας

ας ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ Διδασκαλεῖα καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον. Ἐνθυμούμαι τὴν χαρὰν τὴν ὁποίαν συνησθάνομην διὰ τὴν ἐργασίαν μου κατὰ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον εἰργαζόμην εἰς τὰ Διδασκαλεῖα τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι καὶ ὁ φίλος μου κ. Δελμούζος, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς ἀποδίδει τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς τὴν μόρφωσιν καλῶν διδασκάλων, θὰ ἐνθιμῇται πάντοτε μὲ εὐχαρίστησιν τὰ ὠραῖα χρόνια, τὰ ὁποῖα ἐπέρασε καὶ τὴν δημιουργικὴν δρᾶσιν, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ὡς Διευθυντὴς τοῦ Μαρασλείου. Πάντως θὰ ἦτο περισσότερο ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐκείνην, παρὰ ἀπὸ τὴν σημερινὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, ὅσον πολύτιμος καὶ ἂν εἶναι καὶ αὕτη.

β') Διὰ τοῦ καταλλήλου προγράμματος, τὸ ὁποῖον δίδει τὴν δέουσαν κατεύθυνσιν εἰς τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου. Δυστυχῶς τὸ ὑπάρχον πρόγραμμα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου εἶναι τώρα πλέον πεπαλαιωμένον καὶ δὲν μποροῦμεν νὰ ποῦμεν, ὅτι ὠφελεῖ καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο συνετάχθη κατὰ τὸ ἔτος 1913, οἱ συντάξαντες αὐτὸ προσεπάθησαν νὰ λάβουν πρὸ ὀφθαλμῶν εἰς αὐτὸ παιδαγωγικὰς ἀρχάς, ἰσχυοῦσας τότε, ἀλλὰ, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀπέτυχον εἰς τὴν ἀποπεριρρᾶν τῶν αὐτῆν. Διὰ τοῦτο νομίζω, ὅτι ἡ Πολιτεία πρέπει νὰ μεριμνήσῃ, πλὴν τῆς καταλλήλου προπαρασκευῆς τῶν διδασκάλων, καὶ διὰ τὸν συγχρονισμόν τοῦ προγράμματος τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ διὰ τὰ ἄλλα μαθήματα, καί, εἰδικῶς προκειμένου περὶ τοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπασχολεῖ, καὶ διὰ τὰ φυσιογνωστικά. Διὰ τὸ πρόγραμμα τῶν Σχολείων τῆς Μ. Ἑκπαιδεύσεως, δὲν κάμνω λόγον, διότι δὲν ἔχω ἀκόμη πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ νέον πρόγραμμα τοῦ Γυμνασίου, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔχω, ἔχει ἐτοιμασθῇ, ἀλλὰ δὲν ἔχει κυκλοφορήσει ἀκόμη.

γ') Διὰ τῶν καταλλήλων βοηθητικῶν μέσων, ἅτινα ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του καὶ ἅτινα χρησιμοποιεῖ καταλλήλως ὁ διδάσκαλος τῶν μαθημάτων τούτων. Τοιαῦτα βοηθητικὰ μέσα θεωρῶ τὰ διδακτικὰ βιβλία, τὰ ἐποπτικὰ μέσα τῆς διδασκαλίας καὶ πρὸ πάντων τὸν σχολικόν κῆπον. Μοῦ φαίνεται, ὅτι ὅλοι θὰ συμφωνήσωμεν εἰς τοῦτο, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὰ σχολεῖά μας δὲν εὐρίσκονται εἰς καλὴν κατάστασιν. Διὰ τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον, ὡς γνωστόν, δὲν ὑπάρχουν ἐγκεκριμένα διδακτικά

βιβλία διὰ τὰ μαθήματα ταῦτα, ὁ νόμος μάλιστα ἀπαγορεύει τὴν χρῆσιν τούτων, παρὰ τοῦτο κυκλοφοροῦν τοιαῦτα βιβλία ἐν ἀφθονίᾳ. Ἐάν κανεῖς ἀπὸ τοὺς κυρίους τοὺς παρακαθημένους ἐνταῦθα κάμῃ τὸν κόπον νὰ ἐξετάσῃ τὰ βιβλία αὐτά, θὰ ἴδῃ πῶς εἶναι συντεταγμένα καὶ θὰ κρίνῃ, ἐάν καὶ κατὰ πόσον τὰ βιβλία αὐτὰ μποροῦν νὰ ἐμπνεύσουν εἰς τὰ παιδιὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ διαφέρον πρὸς τὴν γεωργίαν. Ἀκατάλληλα ὅμως θεωρῶ πρὸς τὸν εἰδικὸν τοῦτον σκοπὸν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐγκεκριμένα διδακτικὰ βιβλία τῶν φυσιγνωστικῶν μαθημάτων διὰ τὰς δύο κατωτάτας τάξεις τοῦ Γυμνασίου καὶ εἰδικῶς τὸ διὰ τὴν πρώτην. Τὸ βιβλίον τοῦτο βεβαίως θὰ εἶναι ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως ἄρτιον, πάντως δὲν εἶναι γιὰ τὰ παιδιὰ, γιὰ τὰ ὁποῖα προορίζεται, παιδιὰ τῆς Αἰς τάξεως τοῦ Γυμνασίου, ἄγοντα μόλις τὸ 13ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, καὶ ὁ ὄγκος τοῦ βιβλίου καὶ ἡ γλῶσσα του καὶ τὸ περιεχόμενον του εἶναι δυσανάλογα πρὸς τὴν τάξιν διὰ τὴν ὁποίαν προορίζεται, καὶ διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι λέγω ὑπερβολάς, θ' ἀναγνώσω μερικὰ μέρη τοῦ βιβλίου τούτου, διὰ νὰ κρίνουν τὰ ἀξιότιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου, ἐάν ὅσα λέγω εἶναι ἀκριβῆ. (ἀναγινώσκει ἀποσπάσματα τοῦ βιβλίου).

Ὑστερα ἀπὸ αὐτά, παρακαλῶ νὰ μοῦ πῆτε, ἐάν τοιοῦτον βιβλίον διδασκόμενον ἄνευ πειραμάτων, ἐφ' ὅσον τὰ πλείστα τῶν σχολείων μας δὲν ἔχουν ὄργανα Φυσικῆς καὶ Χημείας, καὶ κατὰ τὸ πλείστον ὑπὸ μὴ εἰδικῶν (ἐκ τῶν 219 ἡμιγυμνασίων τὰ περισσότερα τοῦ ἡμίσεως δὲν ἔχουν εἰδικοὺς φυσικοὺς καθηγητὰς τῶν μαθημάτων τούτων) δύναται νὰ προκαλέσῃ τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν. Νομίζω ὅτι ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον συμβαίνει. Τίνα καὶ ποῖα εἶναι τὰ ἐποπτικά μέσα τῆς διδασκαλίας τῶν φυσιγνωστικῶν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των τὰ σχολεῖά μας, γνωρίζομεν ὅλοι. Ἄν ἐξαιρέσωμεν μερικὰ ἀνώτερα σχολεῖα, Γυμνάσια, Πρακτικὰ Λύκεια καὶ Διδασκαλεῖα, τὰ λοιπὰ καὶ ἰδίᾳ τὰ κατώτερα, Ἡμιγυμνάσια καὶ Δημ. Σχολεῖα παντελῶς στεροῦνται τούτων, ἄλλ' οὐδὲ προσπαθοῦν οἱ διδάσκαλοι τῶν σχολείων τούτων νὰ δημιουργήσουν τοιαῦτα. Πόσα τοιαῦτα σχολεῖα ἔχουν σχολικὸν κήπον ; Μανθάνομεν ὅλοι ὅτι γίνεται προσπάθεια πρὸς δημιουργίαν τοιούτου κήπου, δὲν ξεύρω, ἂν εἶναι διαβολικὴ σύμπτωσις, ὅτι ἐγώ

δὲν εἶδα κανένα σχολικὸν κήπον, ὅπου καὶ ἂν ἐπῆγα εἰς ἐκδρομάς, τὰς ὁποίας κάνω εἰς τὰ πέριξ τῶν Ἀθηνῶν μάτην ἀνεζήτησα τοῦτον. Εἰς διάφορα μέρη, εἰς τὰ ὁποία παραθερίζω ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καὶ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν εὐμενέστατοι ὄροι πρὸς εὐχερεστάτην δημιουργίαν τοιούτου κήπου, τοιοῦτον δὲν εἶδα. Τοῦτο δεικνύει τὸ πνεῦμα, μὲ τὸ ὁποῖον τὰ μαθήματα ταῦτα διδάσκονται. Βάσις τὸ βιβλίον ἢ τὸ στόμα τοῦ διδασκάλου καὶ πέραν τούτου οὐδέν. Εἶναι τοῦτο τρόπος διὰ νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἀγάπη τῶν μαθητῶν πρὸς τὴν Γῆν καὶ τὸ διαφέρον αὐτῶν διὰ τὴν γεωργίαν καὶ διὰ τὰ κατὰ τὴν γεωργίαν ; Νομίζω σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπα παρὰ πάνω, ὅτι ἐφ' ὅσον τὰ Σχολεῖα τῆς γενικῆς μορφώσεως δὲν κάνουν τὸ καθήκον των ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, πᾶσα ἐνέργεια περὶ προσανατολισμοῦ πρὸς τὴν γεωργίαν εἶναι καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν. Θὰ κάμωμεν κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα. Θὰ δαπανῶμεν ἀρκετά, θὰ δημιουργήσωμεν νέας θέσεις, θὰ νομίζωμεν ὅτι κάμνομεν κάτι, ἀλλ' εἰς τὴν πραγματικότητα τίποτε δὲν θὰ γίνηται.

Διὰ νὰ εὐδοκιμήσῃ ὄντως καὶ καρποφορήσῃ κάθε περαιτέρω ἐνέργεια πρέπει :

Τὰ σχολεῖα τῆς Γενικῆς μορφώσεως :

α') Νὰ προαγάγουν τὴν πρὸς τὴν γεωργίαν καὶ πάσας τὰς χειρωνακτικὰς ἐργασίας ἐκτίμησιν τῆς κοινωνίας.

β') Νὰ δημιουργήσουν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Γῆν καὶ τὸ διαφέρον διὰ τὰ γεωργικὰ ζητήματα.

Τοῦτο θὰ κατορθωθῇ :

α') Διὰ τῆς δημιουργίας καλῶν διδασκάλων αὐτῶν, ἀγαπώντων τὴν γῆν καὶ αὐτῶν ἐχόντων διαφέρον διὰ τὴν Γεωργίαν.

β') Διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο πρέπει ν' ἀναδιοργανωθοῦν καταλλήλως τὰ Διδασκαλεῖα.

γ') Νὰ πλουτισθοῦν τὰ σχολεῖα διὰ τῶν καταλλήλων βοηθητικῶν μέσων καὶ πρὸ πάντων διὰ σχολικοῦ κήπου.

Μόνον δ' ὅταν τὸ Σχολεῖον τῆς Γενικῆς μορφώσεως κάμῃ τὸ καθήκον του ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, τότε θὰ εἶναι δυνατόν νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ κάθε ἄλλη συμπληρωματικὴ ἐνέργεια, εἴτε πρόκειται νὰ γίνῃ αὕτη εἰς ἐπιμορφωτικὰ σχολεῖα, εἴτε πρόκειται νὰ γίνῃ εἰς κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα.

Ὁ κ. Δ. Σουχλέρης λέγει τὰ ἐπόμενα : Οἱ τρόποι καθ' οὓς δύναται νὰ ρυθμισθῇ ἡ γεωργικὴ ἐκπαίδευ-

σις παρ' ἡμῖν εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, καθ' οὓς ἔχει ρυθμισθῇ αὕτη εἰς τὰ λοιπὰ πολιτισμένα Κράτη, ἥτοι προσανατολισμός πρὸς τὴν γεωργίαν διὰ τῶν σχολείων γενικῆς μορφώσεως, εἰδικὴ ἐπαγγελματικὴ μόρφωσις (κατωτέρα, μέση, ἀνωτέρα) καὶ διαφωτισμός τῶν ἐνηλίκων.

1. Ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν σχολείων γενικῆς μορφώσεως, τὸ δημοτικὸν σχολεῖον πρέπει νὰ διατηρήσῃ τὸν χαρακτήρα τῆς γενικῆς μορφώσεως καὶ νὰ μὴ συγχέεται μὲ τὸ ἐπαγγελματικὸν σχολεῖον. Πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ νὰ ἐπιδιώκῃ μόνον τὸν γεωργικὸν προσανατολισμόν, ὁ ὁποῖος ἄλλως εἶναι συμφυῆς πρὸς τὸ ἔργον, τὸ πρόγραμμα καὶ τὴν μέθοδον τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ὁ προσανατολισμός ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄρτιος ἐφ' ὅσον ἡ φοίτησις εἶναι ἑξαετής, οἱ δὲ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρω τάξεων εἶναι μικροὶ καὶ ἄωροι. Θὰ ἦτο οὖτος ἄρτιώτερος ἂν ἡ φοίτησις ἦτο ὀκταετής. Περί αὐξησεως ὅμως τῶν ἐτῶν φοιτήσεως ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἐπιτρέπεται συζήτησις διὰ λόγους οἰκονομικοὺς, τὸ μὲν ἀφορῶντας τὸ Κράτος, ὅπερ δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ τὰς ἀπαιτουμένας πρὸς τοῦτο δαπάνας, οὔτε ἔχει παρεσκευασμένον τὸ ἀπαιτούμενον εἰς ἀριθμὸν καὶ ποιὸν προσωπικόν, τὸ δὲ ἀφορῶντας τὸν ἀγρότην πατέρα, ὁ ὁποῖος δὲν ἀντέχει οἰκονομικῶς νὰ στείλῃ τὸ τέκνον του εἰς τὸ σχολεῖον περισσότερον τῶν ἑξ ἐτῶν. Ἐπιβεβλημένον εἶναι τὰ ἀνώτερα σχολεῖα γενικῆς μορφώσεως, ἡμιγυμνάσια καὶ αἱ κατώτεραι τάξεις τῶν γυμνασίων νὰ συνεχίσουν τὸν ἀρξάμενον εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον γεωργικὸν προσανατολισμόν δι' ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξακολουθήσουν τὰς σπουδὰς των διὰ τινὰ ἔτη ἀκόμη.

Ὁ προσανατολισμός εἰς τὰ σχολεῖα γενικῆς μορφώσεως γίνεται, ὡς γνωστόν, διὰ τοῦ προγράμματος καὶ τῆς μεθόδου διδασκαλίας. Τὸ πρόγραμμα τῶν δημοτικῶν σχολείων, καίτοι, ὡς ἐλέχθη, εἶναι ἀπληρξαίμενον, δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν γεωργικὸν προσανατολισμόν, ἀρκεῖ νὰ εὑρεθῇ ὁ κατάλληλος διδάσκαλος. Πᾶν πρόγραμμα εἶναι ἄψυχον, ὁ διδάσκαλος δίδει πνοὴν ζωῆς εἰς αὐτό. Διὰ τοῦτο μεγίστη ἀπαιτεῖται νὰ καταβληθῇ φροντίς διὰ τὴν γεωργικὴν παρασκευὴν τῶν δημοδιδασκάλων. Τὰ Διδασκαλεῖα ἔχουν ἀνάγκην οὐ μόνον πεπειραμένου γεωπόνου, ἀλλὰ καὶ ἀγροκτῆματος, ἵνα μὴ τὰ γεωπονικά, μάθημα καθαρῶς πρακτικόν, διδάσκων-

ται άνευ πρακτικῆς άσκήσεως έντός τών 4 τοίχων του σχολείου. Το άγρόκτημα τουτο πρέπει νά εΐναι έκτάσεως 50—100 στρεμμάτων, δύναται δέ νά έξευρεθῇ διά συνεννόησεως του Ύπουργείου Παιδείας μετά τών δήμων, τῆς Διευθύνσεως Δημοσίων Κτημάτων ἢ του Ύπουργείου Γεωργίας καί νά συνδυασθῇ ἡ έκμετάλλευσις τούτου μετά τών μαθητικῶν συσσιτίων του Διδασκαλείου, ὅτε τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν θά έπιταθῇ. Ύπάρχουν σήμερον δημοτικά σχολεία ἔχοντα κλῆρον άρκετῆς έκτάσεως, διατί νά μῆ ἔχουν τοιοῦτον τὰ Διδασκαλεία ;

Τὸ νέον πρόγραμμα τῶν δύο κατωτέρων τάξεων τῶν γυμνασίων καί τῶν ἡμιγυμνασίων εΐναι επίσης κατάλληλον πρὸς γεωργικόν προσανατολισμόν. Ὅρίζει εἰς μὲν τὴν Α΄ τάξιν διδασκαλίαν στοιχείων φυσικῆς—χημείας, εἰς δὲ τὴν Β΄ τάξιν φυτολογίας, μαθημάτων δηλ. ἅτινα μετά τῆς διδασκομένης εἰς τὰς τάξεις ταύτας γεωγραφίας τῆς πατρίδος, δύνανται ἀνὰ πᾶν βῆμα νά παρέχουν ἀφορμὰς πρὸς γεωργικόν προσανατολισμόν.

Ὡς πρὸς τὸ προσωπικόν δύναμαι νά βεβαιώσω, ὡς διατελέσας διευθυντῆς Διδασκαλείου ἐπὶ δετίαν, καί ὡς εκπαιδευτικὸς σύμβουλος ἤδη, ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ εκπαιδευτικοὶ λειτουργοί, οἵτινες μετά ζήλου ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς γεωργίας ἐν γένει. Σχολικοὶ κῆποι πολλαχοῦ ἐκαλλιιεργήθησαν, κατὰ τὰς ἐκθέσεις τῶν ἐπιθεωρητῶν, ἀναδασώσεις πάρκων καί τοπείων ὑπὸ τῶν σχολείων ἀναφέρονται επίσης. Βραβεΐα ἀπενεμήθησαν ὑπὸ τῶν ἐπιθεωρητῶν καί τῆς Ἀκαδημίας εἰς εκπαιδευτικούς λειτουργοὺς διά τὴν ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν γεωργικῶν γνώσεων δρᾶσίν των. Αἱ προσπάθειαι αὗται πρέπει νά γενικοποιηθοῦν καί ένταῦθα.

II. Ὡς πρὸς τὴν κατωτέραν επαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν γεννᾶται τὸ ἐρώτημα, ἂν πρέπει αὕτη νά εΐναι συνέχεια τῆς έξαετοῦς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἢ πρέπει αὕτη νά δέχεται μαθητὰς ἡλικίας 16—18 ἐτῶν φέροντας ἀπολυτήριον δημοτικοῦ σχολείου καί άσκηθέντας παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ των εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς γεωργίας ἐπὶ τινεῖς ἔτη, ὡς συμβαίνει ἐν Ἑλβετίᾳ. Ἀμφότεραι αἱ περιπτώσεις ἔχουν παρ' ἡμῖν τὰ προτερήματα καί τὰ ἐλαττώματά των, ὡς καί τὰς δυσκολίας των, αἵτινες εΐναι ἀποτέλεσμα εἰδικῶν συνθηκῶν, ὅφ' ἅς διατελεῖ ἡ ἑλληνικὴ γεωργικὴ οἰκογένεια.

Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὀρθὸν καί σκόπιμον τὸ

παιδίον νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπαγγελματικὰς αὐτοῦ σπουδὰς, εὐθὺς μετὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Τοῦτο ὅμως σημαίνει παράτασιν τῆς σχολικῆς φοιτήσεως, διὰ τὴν ὁποίαν τόσαι ἀντιρρήσεις προβάλλονται ὑπὸ τῆς γεωργικῆς οἰκογενείας, ἥτις ἀφ' ἐνὸς δὲν ἀντέχει οἰκονομικῶς εἰς τὴν παράτασιν, ἀφ' ἑτέρου ἔχει ἀνάγκην ἐπείγουσαν χειρῶν μικρῶν διὰ τὰς βοηθητικὰς γεωργικὰς ὑπηρεσίας. Ἐπειτα τὸ παιδίον καλεῖται νὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ ἐπαγγελματικὸν σχολεῖον, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνεπτυγμένας κλίσεις καὶ ἐπαγγελματικὰ διαφέροντα, εἶναι ἐπὶ πλέον ἄωρον σωματικῶς καὶ πνευματικῶς διὰ γεωργικὰς ἐπαγγελματικὰς ἀσχολίας καὶ τέλος ἡ λεγομένη γεωργικὴ οἰκογένεια, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀναμένομεν νὰ ὠθήσῃ τὸ παιδί τῆς εἰς τὸ γεωργικὸν σχολεῖον δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ τὰ ἀγαθὰ τῆς γεωργικῆς μορφώσεως, δὲν ἔχει γεωργικὴν συνείδησιν καὶ οὐ μόνον δὲν ἀποστέλλει τὸ παιδίον εἰς τὸ γεωργικὸν σχολεῖον, ἀλλὰ πολλάκις προτιμᾷ νὰ τὸ ἀπομακρύνῃ τελείως τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς, ἀποστέλλουσα αὐτὸ εἰς τὴν πόλιν ν' ἀσκήσῃ ἄλλο τι ἄγνωστον ἐπάγγελμα, πολλάκις ἐπιπονώτερον τοῦ γεωργικοῦ. Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων καὶ ἄλλων γνωστῶν, τὸ παρ' ἡμῖν κατώτερον γεωργικὸν σχολεῖον δὲν εὗρε μαθητάς. Θὰ εὕρισκεν ἴσως ἂν ὁ φερόμενος εἰς τὰς στατιστικὰς γεωργικὸς κόσμος, εἶχε γεωργικὴν συνείδησιν ἢ ἂν ἐδέχετο μαθητάς ἀποφοίτους δετοὺς δημοτικοῦ σχολείου, διότι εἰς τούτους θὰ εἶχεν ἀρχίσῃ ἢ ἐξέλιξις τῶν ἐπαγγελματικῶν διαφορῶντων.

Ἀλλὰ καὶ ἡ δευτέρα περίπτωσις ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως, καθ' ἣν τὸ κατώτερον γεωργικὸν σχολεῖον διαρκείας ἐνὸς ἢ δύο ἐτῶν, δέχεται μαθητάς ἡλικίας 16—18 ἐτῶν, οἵτινες ἀποφοιτήσαντες τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, παρηκολούθησαν τὰς γεωργικὰς ἐργασίας τῆς οἰκογενείας, ἔζησαν τὰ προβλήματα τῆς γεωργίας καὶ ἔχουν ὑπὸ ἐξέλιξιν ἤδη τὰς κλίσεις καὶ τὰ ἐπαγγελματικὰ διαφέροντα, ἐνέχει τὸν κίνδυνον παρ' ἡμῖν νὰ στρατολογήσῃ μαθητάς, οἵτινες ἐλησμόνησαν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν καὶ δυσκόλως θὰ παρακολουθήσουν τὰ μαθήματα.

Πρὸ τῶν ἀνωτέρω δυσχερειῶν καὶ τῆς ἀνεγνωρισμένης ἀνάγκης πρὸς γεωργικὴν μόρφωσιν, δὲν διστάζω νὰ ἀποδεχθῶ ὅπως :

1) Διατηρηθῇ ὁ τύπος τοῦ κατωτέρου γεωργικοῦ σχο-

λείου, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μετονομασθῇ διὰ λόγους ψυχολογικῆς ἐντυπώσεως «Γεωργικὸν Σχολεῖον» ἀπλῶς ἢ «Λαϊκὸν Γεωργικὸν Σχολεῖον», νὰ περιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολείων τούτων ἐν ἀρχῇ εἰς ὀλίγα, ὠργανωμένα ἀρτίως ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ νὰ ὀρισθῇ ἡ ἔδρα τούτων κατόπιν πολλῆς προσοχῆς, οὕτως ὥστε νὰ ἰδρυθοῦν τοιαῦτα, ὅπου ὑπάρχει καθαρῶς γεωργικὸν περιβάλλον.

2) Ἰδρυθοῦν παραλλήλως λαϊκὰ γεωργικὰ σχολεῖα διαρκείας ἐν ὅς ἔτ ο υ ς, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ φοιτήσουν ἀτόφοιτοι δημοτικῶν σχολείων, ἔχοντες ἡλικίαν 16—18 ἐτῶν καὶ ἀποκτήσαντες πείραν τινὰ τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν, ἐργασθέντες ἐν τῷ μεταξὺ πλησίον τῆς οἰκογενείας των. Τοιαῦτα λαϊκὰ γεωργικὰ σχολεῖα προϋποθέτουν τὴν ὑπαρξιν γεωργικῆς ἐγκαταστάσεως (Γεωργικοῦ Σταθμοῦ, ἀγροκτημάτος ἢ μοναστηριακοῦ κτήματος διατεθησομένου πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου) τὴν λειτουργίαν οἰκοτροφείου ἢ τὴν ὑπαρξιν στέγης καὶ συμμετοχὴν εἰς τὰ κέρδη ἢ ἀμοιβὴν τῆς προσφερομένης προσωπικῆς ἐργασίας τῶν μαθητῶν διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἀγροκτημάτος. Οὕτω μόνον ὑπάρχει ἐλπίς νὰ διευκολυνθοῦν οἱ ἀγρόται νὰ ἀφήσουν τὴν πατρικὴν στέγην καὶ νὰ προσελκυσθοῦν εἰς τὸ γεωργικὸν σχολεῖον.

3) Δοκιμασθοῦν τὰ χειμερινὰ σχολεῖα διετοῦς κύκλου ἄνευ πράξεως εὐδοκίμως λειτουργοῦντα ἐν Ἑλβετίᾳ, ἔνθα κατὰ τὸν χειμῶνα, ὅτε δὲν ὑπάρχουν γεωργικαὶ ἐργασίαι, δύνανται οἱ νέοι ἡλικίας 16—18 ἐτῶν νὰ παρακολουθήσουν σειρὰν μαθημάτων. Ἡ ὑπαρξις στέγης καὶ οἰκοτροφείου ἐπὶ πληρωμῇ, ὥς καὶ γεωργικαὶ ἐγκαταστάσεις, ἐνδείκνυνται ἐπίσης.

4) Συσταθοῦν τὰ ὑπὸ τῆς εἰσηγητικῆς ἐπιτροπῆς προτεινόμενα μεταβατικὰ σχολεῖα ἐιδικῶν πρακτικῶν γεωργικῶν μαθημάτων διὰ τοὺς ἐνηλίκους, οἵτινες δὲν εἶναι εὐκόλουν ν' ἀπομακρυνθοῦν τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἐργασιῶν των.

III. Πλὴν τῆς κατωτέρας γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, τὴν προσοχὴν τοῦ Κράτους πρέπει ζωηρῶς ν' ἀπασχολήσῃ ὁ διαφωτισμὸς τῶν ἐνηλίκων, διότι οὗτος σπουδαίως καὶ ταχέως δύναται νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τὸ ἐγγὺς γεωργικὸν μέλλον τῆς χώρας μας.

Κράτη προηγμένα εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν κάμνουν εὐρυτάτην χρῆσιν τοῦ διαφωτισμοῦ. Μεγαλυτέραν ἀνάγκην ἔχομεν ἡμεῖς. Εἶναι ἄλη-

θές ὅτι τὸ Ὑπ. Γεωργίας, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του, πολλὰς προσπαθείας σχετικὰς κατέβαλε. Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἶναι τόση ἡ ἀνάγκη παρ' ἡμῖν καὶ ἡ σημασία τοῦ διαφωτισμοῦ, ὥστε ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν προσφέρῃ τις εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, θὰ εἶναι πάντοτε ὀλίγον.

Ἐν Ἑλβετία ἡ Γεωργικὴ ὀργάνωσις θεωρεῖ ὡς ἓν τῶν κυρίων ζητημάτων τῆς τὸν γεωργικὸν διαφωτισμόν, τὴν μετάδοσιν γεωργικῶν γνώσεων διὰ διαλέξεων, περιοδικῶν, ἡμερησίων, ἐντύπων μονογραφικῶν, σχετικῶν μὲ τὴν καλλιέργειαν καὶ παραγωγὴν καὶ ὄχι μόνον μὲ τὴν ἐξεύρεσιν πιστώσεων καὶ ἄλλων οἰκονομικῶν ζητημάτων, τὴν ἀπαλλαγὴν φόρων, τὴν ἀπαλλοτριώσιν κτημάτων, αἵτινες φθάνουν εἰς τὰ ἀπώτατα σημεῖα τοῦ Κράτους, ὅπου δὲν ὑπάρχουν σχολεῖα. 35 γεωργικὰ περιοδικά, χωρὶς νὰ λογαριάσῃ τις τὰς γεωργικὰς καθημερινὰς ἡμερησίδας, ὑπάρχουν πρὸς διάδοσιν τῶν γεωργικῶν γνώσεων. 300 εἰδικοὶ κύκλοι μαθημάτων καὶ σειραὶ διαλέξεων μὲ ζητήματα τεχνικά, οἰκονομικά γίνονται κατ' ἔτος τοῦλάχιστον κατὰ τὰς Κυριακὰς ἢ κατὰ τὰς μακρὰς ἑσπερίδας τοῦ χειμῶνος, ὅτε οἱ χωρικοὶ εἶναι ἡσυχοὶ καὶ ξεκούραστοι. Αἱ διαλέξεις δι' ἡμᾶς εἶναι προτιμότεραι, διότι, ὡς γνωστόν, ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν χωρικῶν δὲν ἀνοίγει βιβλίον νὰ ἀναγνώσῃ. Οἱ ὁμιληταὶ γεωργικῶν θεμάτων πρέπει νὰ εἶναι ἐπιστήμονες, ψυχολόγοι, σαφεῖς καὶ δεξιοὶ χειρισταὶ τῆς ἐκλαϊκεύσεως ἐπικαίρων θεμάτων.

Ὁκ. Ἰω. Μιχαλόπουλος λέγει τὰ ἐπόμενα : Ἡ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις διὰ νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν Ἑλλάδι, ἥτις ἔχει προέχοντα γεωργικὸν χαρακτῆρα, θὰ πρέπει νὰ λάβῃ ὀργάνωσιν ἧς αἱ γενικαὶ γραμμαὶ ἔχουν ὡς ἑξῆς. Καὶ λέγω γενικαὶ γραμμαί, διότι, ὡς μὴ ἐκπαιδευτικὸς καὶ ἐπομένως μὴ εἰδικός, δὲν θὰ εἰσέλθω εἰς λεπτομερείας.

Ἐξ ατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Ὑπὸ πάντων τῶν προλαλησάντων ἐτονίσθη καὶ σχεδὸν ὑπάρχει ὁμοφωνία εἰς τὸ ὅτι πρέπει εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον νὰ δοθῇ γεωργικὸς προσανατολισμός, ἢ ἀκριβέστερον τόνωσις τῆς διδασκαλίας τῶν ἐν αὐτῷ μεταδιδόμενων γνώσεων περὶ γεωργίας καὶ προσέλκυσις τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν γῆν. Ταῦτα ἐκ τοῦ λόγου ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν πρὸς βλάβην τῆς γενικῆς μόρφώσεως τῶν φοιτῶντων εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον νὰ λά-

βῆ μείζονα ἔκτασιν ἢ γεωργικὴ διδασκαλία, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οὐδὲ ἡ ἡλικία τῶν φοιτῶντων ἐπιτρέπει τὴν καὶ πρακτικῶς ἐξάσκησιν αὐτῶν ἢ τὴν βαθυτέραν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, ὡς ἐπιστήμης.

Βεβαίως ἡ τόνωσις τῶν γεωργικῶν μαθημάτων καὶ ἡ προκλήσις τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν γῆν δὲν εἶναι ἀρκετὰ οὔτε ὡς διδασκαλία, οὔτε ὡς φραγμὸς κατὰ τοῦ ρεύματος τοῦ οὐρμπανισμοῦ, ἀφοῦ διὰ τὸ δεύτερον τοῦτο ἀπαιτοῦνται πλείστοι ὅσοι ἄλλοι συντελεσταὶ (κατασκευὴ ὁδῶν διὰ τὴν εὐκολωτέραν μεταφορὰν τῶν προϊόντων, ἀρδευτικὰ ἔργα, παῦσις ἀπαλλοτριώσεων κλπ.). Οὐχ ἦττον καὶ μόνον ἐὰν ἀρχίσῃ νὰ ἐπικρατῇ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν γῆν καὶ ν' ἀναγνωρίζεται ἡ ἀξία καὶ ἡ χρησιμότης τῆς γεωργίας, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ γεωργοῦ παύσῃ νὰ θεωρῇ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του ὡς περιφρονητέον ἔργον, τότε τὸ διὰ τῆς τοιαύτης διδασκαλίας ἐπιτευχθησόμενον εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἔργον θὰ εἶναι μέγα.

Τώρα, ὅτι ἡ διδασκαλία αὕτη μόνον ἀπὸ εἰδικῶς μετεκπαιδευόμενον δημοδιδάσκαλον δέον νὰ γίνῃ, εἶναι αὐτονόητον.

Γεωργικὰ σχολεῖα. Ἀντὶ προσθήκης μιᾶς ἢ δύο τάξεων, ὡς προϋτάθη, εἰς τὸ δημοτικόν, ἴδρυσιν εἰς ἕκαστον νομὸν καὶ εἰς τὸ πλεόν γεωργικὸν κέντρον αὐτοῦ, ἑνὸς γεωργικοῦ σχολείου μετὰ κήπον.

Ἡ προσθήκη τάξεων εἰς τὸ δημοτικὸν δέον ν' ἀποκρουσθῇ, διότι δὲν θὰ ἔχῃ κανὲν ἀποτέλεσμα, ἡ δὲ δαπάνη δι' αὐτὰς κυριολεκτικῶς θὰ χάνεται. Ἀφοῦ ὡς εἶναι ἐξηκριβωμένον, ἐπὶ 100 ἐγγραφομένων εἰς τὴν πρώτην τάξιν τοῦ δημοτικοῦ μόλις 16 % φθάνουν μέχρι τῆς ἑκτῆς τάξεως αὐτοῦ, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ, ὅτι εἰς τὴν τυχὸν προστιθεμένην 7ην ἢ 8ην τάξιν θὰ φοιτήσουν πλεόν τῶν 10 % ; Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ποία θὰ εἶναι ἡ ὠφέλεια ;

Τὰ προτεινόμενα γεωργικὰ σχολεῖα δέον νὰ ἔχουν τρεῖς τάξεις. Καὶ εἰς μὲν τὰς δύο πρώτας θὰ διδῶνται γενικαὶ γεωργικαὶ γνώσεις, εἰς δὲ τὴν τρίτην εἰδικαὶ καὶ ἀνάλογοι πρὸς τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ σχολείου εὐδοκίμοινα προϊόντα. Π. χ. καπνὸς ἐν Καβάλλᾳ, σταφῖς ἐν Πάτραις, τυροκομία εἰς Ἰωάννινα, σαπωνοποιεῖα εἰς Κρήτην, ἔλαιον ἐν Μιτυλήνῃ κλπ. Ἡ διδασκαλία εἰς αὐτὰ πρέπει νὰ παρέχεται τελείως δωρεάν, εἰ δυνατόν δὲ νὰ

υπάρχουν καὶ ἑσπερινὰ τμήματα διὰ τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἡμέραν γεωργούς. Ἡ φοίτησις δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑποχρεωτική, νὰ ἐπιτρέπεται εἰς πάντας ἀσχέτως ἡλικίας καὶ φύλου καὶ νὰ μὴ δίδονται ἄλλα πτυχία εἰμὴ μόνον πιστοποιητικὰ γεωργικοῦ ἐργάτου, οὕτως ὥστε οἱ δι' αὐτῶν ἐφωδιασμένοι νὰ προτιμῶνται ἀπὸ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκας ἐργατῶν ἱκανῶν. Ἐπομένως σκοπὸς τῶν σχολείων αὐτῶν θὰ εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν γεωργῶν καὶ τῶν τέκνων των καὶ ὅχι ἡ ἀπονομὴ πτυχίων, οὔτε ἡ δημιουργία προσόντων.

Ἰσως θὰ παρατηρηθῇ ὅτι, ἀφοῦ φέρονται ἀποτυχόντα τὰ λειτουργοῦντα γεωργικὰ σχολεῖα, ἡ ἴδρυσις καὶ ἄλλων δὲν θὰ ἦτο ἐπιζημία καὶ ἄσκοπος προσπάθεια ; Νομίζω ὅχι. Πρῶτον, διότι καὶ τὰ λοιπὰ ληφθυσόμενα μέτρα θὰ φέρουν ὁλοκλήρῳ τοῦ συστήματος καὶ δευτέρον, διότι ἡ ἀποτυχία εἰς ἓν ἢ δύο σχολεῖα δὲν σημαίνει γενικὴν τοιαύτην, ἐφ' ὅσον μάλιστα δὲν γνωρίζομε τοὺς λόγους καὶ τὰς συνθήκας, δι' ἃς ἀπέτυχον τὰ σχολεῖα ταῦτα. Πάντως πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι μόλις παρῆλθον εἴκοσιν ἔτη ἀφ' ἧς, σὺν τῇ ἰδρύσει τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, ἐλήφθησαν μέτρα τινα ὑπὲρ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ δὲ γενικὴ πρόοδος εἰς τὴν γεωργίαν μας καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν γεωπόνων ἔφεραν πολλὰ καὶ μεγάλα ἀποτελέσματα.

Θὰ ἀντιταχθῇ ὅμως ὅτι θὰ στοιχίσουν πολλὰ χρήματα τὰ σχολεῖα ταῦτα. Ἐὰν δὲν πραγματοποιηθῇ, ὡς προτείνεται, ἡ προσθήκη τῶν δύο τάξεων εἰς τὸ δημοτικὸν (16,000 τάξεις), τοῦλάχιστον τὸ ½ τῆς δαπάνης ἐξοικονομεῖται. Τὸ ὑπόλοιπον θὰ ἐξοικονομηθῇ ἐκ τῆς καταργήσεως κλασικῶν τινων γυμνασίων, ἥτις, ὡς κατωτέρω ἐκτίθεται, θὰ ἐπέλθῃ αὐτομάτως. Ἀλλὰ καὶ οὐδὲν τούτων ἂν δὲν συμβῇ δὲν νομίζω ὅτι ἡ γεωργικὴ Ἑλλάς θὰ κατηγορηθῇ ποτὲ ἐὰν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν γεωργῶν τῆς δαπανήσῃ μερικὰ ἑκατομμύρια.

Γυμνάσια. Ἡ προσθήκη τάξεων εἰς τὰ κλασικὰ γυμνάσια ἢ ἡ εἰδικωτέρα διδασκαλία τῆς γεωπονίας, δέον ν' ἀποκλεισθοῦν ἀπολύτως. Εἶναι γνωστὸν ὅτι, ὅπως ἔχουν σήμερον τὰ πράγματα, ἡ βαθμὶς τοῦ Γυμνασίου χρησιμεύει διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ παρακολουθήσουν ἀνωτέρας σπουδὰς ἐν Πανεπιστημίῳ, ἢ νὰ ἐφοδιασθοῦν διὰ προσόντος πρὸς πολιορκίαν καὶ κατάληψιν δημοσίας θέσεως.

Ἐπομένως ἐὰν παύσῃ ἐφεξῆς τὸ ἀπολυτήριον Γυμνασίου (ἢ καὶ ἐμπορικῆς σχολῆς) νὰ εἶναι τὸ ἀπαραίτητον προσόν δια τὴν εἴσοδον εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν, τότε ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων θὰ περιορισθῇ κατὰ πολὺ. Συναφῶς ὅμως πρέπει νὰ ιδρυθῇ μία Σχολὴ Δημοσίων Ὑπαλλήλων, εἰς ἣν θὰ φοιτῶσιν ἀναγκαστικῶς πάντες οἱ προτιθέμενοι νὰ καταλάβουν κατωτέρας δημοσίας θέσεις. Εἰς τὴν Σχολὴν αὐτὴν θὰ δύνανται νὰ εἰσέρχωνται ἐκ τῆς γ' γυμνασίου, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν εἰσακτέων δέον νὰ εἶναι περιορισμένος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἀναπτυσσομένων ἀφ' ἑνὸς τῶν γεωργικῶν σχολείων καὶ περιοριζομένης τῆς παροχῆς προσόντων ἀπὸ τοὺς πτυχιούχους τοῦ γυμνασίου, συγχρόνως δὲ ἰδρυομένης καὶ τῆς εἰδικῆς σχολῆς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ Γυμνάσια θὰ ἐλαττωθῇ αὐτομάτως καὶ οὕτω θὰ εἶναι εὐκόλος ἡ κατάργησις πολλῶν ἐξ αὐτῶν.

Ἀντὶ πάσης διδασκαλίας τῆς Γεωπονίας εἰς τὰ Πανεπιστήμια, πρέπει νὰ ἐξακολουθεῖ λειτουργοῦσα ἡ Ἀνωτάτῃ Γεωπονικῇ Σχολῇ, παραλλήλως μὲ Κτηνιατρικὴν τοιαύτην πρὸς μὀρφωσιν ἐπιστημόνων. Τέλος ἡ ἰδρυσις Πειραματικῶν Σταθμῶν, ὅπου δωρεὰν θὰ παρακολουθῶνται αἱ πρόοδοι καὶ βελτιώσεις καὶ ὁ θεσμὸς τῶν περιοδευόντων γεωπόνων καὶ κτηνιάτρων, θὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν διὰ τὴν Γεωργίαν—Κτηνοτροφίαν προσπάθειαν, ἥτις καὶ θὰ εἶναι τίτλος τιμῆς διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ κ. Ν. Ἀναγνωστόπουλος λέγει ὅτι ἀπὸ τὴν μὀρφωσιν τῶν μαζῶν ἔχει ἀπελπισθῇ καὶ διὰ τῶν περιοδευόντων γεωπόνων καὶ διὰ τῶν εἰδικῶν σταθμῶν. Νομίζει ὅτι δὲν εἶναι ὀρθοὶ οἱ ἐκτεθέντες λόγοι διὰ τὴν κατάργησιν τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων. Ἀναπτύσσει τοὺς συνηγοροῦντας ὑπὲρ τούτων λόγους. Νομίζει ὅτι τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα δὲν ἀπέτυχαν διὰ λόγους ἐσωτερικοῦς, ἀλλὰ διὰ λόγους συμπτωματούς. Φέρει πρὸς τοῦτο παραδείγματα ἐκ τῆς ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Δὲν δέχεται ὅτι ἀπέτυχον ἀπολύτως τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Φέρει παράδειγμα ἐπιτυχίας τὴν πρακτικὴν τυροκομικὴν σχολὴν Ἰωαννίνων καὶ τὴν πρακτικὴν γεωργικὴν σχολὴν Ἀμαρουσίου, αἱ ὁποῖαι δείχνουν, ὅτι δὲν ἀπέτυχον τὰ σχολεῖα αὐτά.

Νομίζει ὅτι ἂν ὁργανωθοῦν πρακτικὰ γεωργικὰ σχο-

λειά με πρόγραμμα προσαρμοζόμενον πρὸς τὰς μελλούσας γεωργικὰς ἀνάγκας, ταῦτα θὰ ἐπιτύχουν. Τὰ σχολεῖα ταῦτα τὰ νομίζει διτάξια κατ' ἐλάχιστον ὄρον. Εἶναι δυνατόν σ' αὐτὰ νὰ πηγαίνουν ἀπὸ τὴν ε' τάξιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τὸ δὲ πρόγραμμα τῆς στ' τάξεως νὰ καταμερίζεται στὶς δύο τάξεις τοῦ πρακτικοῦ γεωργικοῦ σχολείου.

Χρειαζονται μόνον διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα ὅχι σπουδὴν εἰς τὴν πρώτην των ἴδρυσιν, ἀλλὰ προσεκτικὴν καὶ περιορισμένην κατ' ἀρχὰς ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ, συμφώνως πρὸς τὰ οἰκονομικά μας μέσα καὶ μὲ τὸ διαμορφούμενον ἐκάστοτε κατάλληλον προσωπικόν.

Ὁ κ. Χρ. Λέφας παρατηρεῖ ὅτι τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα ἀπέτυχαν, θὰ ἀποτυγχάνουν δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ὅσον ἀφορᾷ τὴ φοίτηση μαθητῶν, διότι τὰ σπέρματα τῆς ἀποτυχίας εὐρίσκονται μέσα στὸ σκοπὸ τους καὶ στὴ φύση τους καὶ ὅχι σὲ ἑξωτερικὰ αἰτία. Ὁ νόμος γιὰ σκοπὸ τους θέτει τὴν πρακτικὴν γεωργικὴν μόρφωσιν ὅσων μέλλουν νὰ ἐπιδιοθοῦν στὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ, εἴτε ὡς καλλιεργηταὶ τῶν ἰδικῶν τους κτημάτων, εἴτε ὡς ἐργάτες γεωργοὶ σὲ ξένα κτήματα ἢ γεωργικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἀλλὰ, ὅπως γνωρίζουμε, στὴν Ἑλλάδα μεγάλες ἰδιοκτησίαι δὲν ὑπάρχουν. Κάθε γεωργικὴ οἰκογένεια ἔχει τὸ πολὺ 20—50 στρέμματα (στὴν Π. Ἑλλάδα ἀκόμη ὀλιγώτερα). Ἄν λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι κάθε μιὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ 5 άτομα, στὸ καθένα άτομο θὰ ἀναλογεῖται 4—10 στρέμματα. Γιὰ νὰ καλλιεργηθῶν τὰ λίγα αὐτὰ στρέμματα πρέπει νὰποφασίσῃ ὁ γεωργὸς νὰ ὑποβληθῇ στὶς ἐξῆς δαπάναις : α') νὰ στερηθῇ τὴν ἐργασίαν τοῦ παιδιοῦ του 2—3 χρόνια, β') νὰ ἐξοδεύῃ γιὰ τὴ συντήρησίν του τὰ ἴδια χρόνια. Πρέπει νὰ σημειώσουμε ἀκόμη καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι μὲ τὸ πνεῦμα πού κρατεῖ στὴν Ἑλλάδα, στὰ γεωργικὰ σχολεῖα θὰ στείλουν τὰ παιδιὰ τους μόνο οἱ φτωχοὶ γεωργοί, γιατί οἱ πλουσιώτεροι θὰ προτιμήσουν ἀσφαλῶς νὰ τὰ στείλουν σὲ κλασσικὰ σχολεῖα καὶ ὅτι ὁ γεωργὸς βλέπει δύσπιστα τὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν, γιατί νομίζει πῶς μὲ τὴν πείραν τὰ μαθαίνει ὅλα. Ὡστε: τὰ γεωργικὰ σχολεῖα, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἕνα σκοπὸν τους, ἔχουν νάντιμετωπίσουν τὰ ἐξῆς ἐμπόδια : α') ὅτι ἀποτείνονται γιὰ νὰ στρατολογήσουν μαθητὰς σὲ ὠρισμένην τάξιν χωρικῶν, ἐκείνων πού

δὲν ἔχουν ἀρκετὴ περιουσία, β') ὅτι αὐτοὶ οἱ χωρικοὶ μετὰ λίγα κτήματα, πρέπει νὰ ὑποβληθοῦν καὶ σὲ ἀρνητικὴ καὶ σὲ θετικὴ ζημία, γιὰ νὰ δώσουν στὰ παιδιά τους μὲ μὲν πῶς, στὴ σκοπιμότητά τῆς ὁποίας δὲν πιστεύουν, γιὰ καὶ κτήματα δὲν ἔχουν πολλὰ γιὰ καλλιέργεια καὶ ἀμφιβάλλουν ἂν μὲ τὴ γεωργικὴ ἐκπαίδευση θὰ γίνουν καλύτερα τὰ παιδιά τους ἢ θὰ χάσουν ἄδικα τὰ χρόνια καὶ τὰ ἔξοδά τους. Ἀλλὰ αὐτοὶ εἶναι πολὺ λίγοι καὶ δὲν μποροῦν νὰ τροφοδοτήσουν τὰ γεωργικὰ σχολεῖα μὲ ἀρκετοὺς μαθητὰς.

Ὅσο γιὰ τὸν ἄλλο σκοπὸ τῶν γεωργικῶν σχολείων, δύσκολοι κανεὶς μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ πὺς εἶναι προσελκυστικὸς. Γεωργικὲς ἐπιχειρήσεις δὲν ἔχουμε στὴν Ἑλλάδα ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπαλλοτριώση τῶν μεγάλων κτημάτων. Ἐκτὸς αὐτοῦ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ αποφασίσῃ κανεὶς νὰ χάσῃ τρία χρόνια καὶ νὰ ἐξοδευθῇ γιὰ νὰ γίνῃ ἐργάτης.

Καὶ αὐτὰ μὲν εἶναι τὰ ἐμπόδια, στὰ ὁποῖα προσκόπτουν τὰ γεωργικὰ σχολεῖα. Ἐν τούτοις, γιὰ τὴν ὥρα, εἶναι ὁ μόνος δυνατὸς τύπος σχολείων γιὰ τὴ γεωργικὴ ἐκπαίδευση καὶ πρέπει νὰ τὸν διατηρήσουμε, ἀρκεῖ νὰ γίνεταὶ ἐπιλογὴ στὰ μέρη ποὺ ἰδρύονται καὶ νὰ τοὺς παρέχωνται τὰ μέσα τῆς λειτουργίας. Ἴσως μὲ τὸ γεωργικὸ προσανατολισμὸ ποὺ ἀποφασίσθηκε νὰ δοθῇ στὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἀναπτυχθῇ γεωργικὴ συνείδηση καὶ τότε βέβαια τὰ γεωργικὰ σχολεῖα θὰ μπορέσουν νὰ δώσουν πλεονέκτημα ἀποτελεσματικὸς καρποὺς.

Ὁ κ. Ἰω. Ράπτης λέγει τὰ ἐπόμενα : Μετὰ ἀπὸ τὴν τόση σοβαρὰ καὶ ἐπίμονη (διαλογικὴ) συζήτηση ποὺ γίνεται μὲ τόση προθυμία ἀπ' ὅλες τῆς πλευρὲς ἀπὸ τοὺς κ. Ἐκπαιδευτικοὺς παιδαγωγοὺς καὶ γεωπόνους, δύναται πιά νὰ πῇ κανεὶς, κ. Ὑπουργέ, ὅτι ἡ ὑποτυπώδης καὶ καθυστερημένη, ὅπως ὡμολογήσαμεν ὅλοι, Γεωργικὴ Ἐκπαίδευσις θὰ πάρῃ τὴν ὄνειρευομένην ἀπὸ τὸν γεωργικὸν κόσμον μορφήν της, ποὺ πολὺ θὰ συντελέσῃ διὰ τὴν εὐημερίαν του. Γιὰ ὅλα αὐτὰ ὁ γεωργικὸς ἑσμὸς δι' ἐμοῦ ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ πρὸς Ὑμᾶς κ. Ὑπουργέ, καὶ πρὸς τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον. Βέβαια τέλεια καὶ ἰδεώδη πορίσματα εἶναι ἀδύνατον νὰ βγοῦν ἢ μᾶλλον νὰ πραγματοποιηθοῦν ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, διὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους, οἵτινες ἀρκούντως ἐξετέθησαν ὑπὸ τῶν πολυτίμων καὶ

Πρακτικὰ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου

ἐκλεκτῶν συνεργατῶν σας, ἀλλὰ θὰ ἔχωμεν ἀσφαλῆ θεμελίωσιν τῆς Γεωργικῆς Ἑκπαιδεύσεως.

Ἦτο δικαιολογημένη ἡ τόση ἄπασχόλησις καὶ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν, διότι δι' αὐτῆς θὰ προέλθῃ ἡ εὐημερία τοῦ γεωργοῦ, ἥτις εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον ὀχύρωμα τοῦ Κράτους ἐναντίον πάσης κρίσεως ἠθικῆς καὶ οἰκονομικῆς, ἀστυφιλίας κλπ.

Ἐπάνω σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖον θὰ στηριχθῇ ἡ Πολιτεία νὰ κατευθύνῃ τὴν μέλλουσαν γεωργικὴν γενεάν, ποῦ ἀποτελεῖ τὸν κορμὸν τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Ἀνάγκη ὅθεν, ἵνα μὴ τονωθῇ ἡ ἀστυφιλία νὰ προβαίνωμεν εἰς τὴν σύστασιν Γεωργικῶν Σχολῶν.

Ἐθέσαμεν ὡς σκοπὸν τῆς Γεωργικῆς Ἑκπαιδεύσεως τὴν παραλλήλως πρὸς τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν τοῦ παιδιοῦ τοῦ γεωργοῦ ἀνάπτυξιν τῆς κλίσεως καὶ ἐπιδεξιότητος, πρὸ παντὸς δὲ τῆς κατὰ τὴν γνώμην μας δεκτικότητος, ὥστε νὰ δύναται μὲ χαρὰν καὶ μὲ πίστιν νὰ ἀποκτήσῃ συνειδητὰ τὰ ἀπαραίτητα γεωπονικὰ στοιχεῖα καὶ ἰδίᾳ τὰ γεωπονικὰ ἀξιώματα, ποῦ θὰ τρέχῃ νὰ τὰ ἐφαρμόσῃ γονιμότερα κοντὰ στὴν πείρα τοῦ πατέρα του, γιὰ νὰ ὑπερηφανεύεται γιὰ τὸ ἐπάγγελμά του καὶ ὅχι, ὅπως σήμερα, νὰ ἐντρέπεται.

Θὰ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς αὐτὸς πρῶτον ἂν ἀφαιρέσωμεν τὴν λέξιν κατώτερα, ποῦ ἐξαλείφομεν ἀμέσως μιὰ ψυχολογικὴν ἐντύπωσιν, δεύτερον θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν προσέλευσιν εἰς τὰ γεωργικὰ σχολεῖα, ἐὰν τὴν φοίτησιν τὴν κανονίσωμεν τριετῇ, ὥστε τὸ πρόγραμμα, ὅπως θὰ καταρτισθῇ ἀπὸ τὸ Γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον, τῇ συμβολῇ καὶ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, νὰ μὴν εἶναι ἐπίμοχθο καὶ φορτικὸ μὲ μαθήματα πολλὰ καὶ κλασσικῆς μορφώσεως. Ἀλλ' ὅμως ἡ Ἱστορία καὶ τὰ Νεοελληνικὰ θὰ διδάσκωνται ἀντὶ δὲ τῶν Γαλλικῶν καὶ Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν κλπ. θὰ ἐπαυξηθοῦν αἱ ὥραι τῆς Γεωργίας καὶ τῶν Γεωπονικῶν μαθημάτων, ὡς καὶ Στοιχεῖα Οἰκονομικῆς Γεωγραφίας, ἀφοῦ τούτων ἡ διδασκαλία εἶναι ὁ κυριώτερος προσορισμὸς τῶν σχολείων.

Προέχει ἐπίσης ἡ διοργάνωσις, μὲ διευθυντὴν γεωπόνον, παιδαγωγικῶς μορφωθέντα, ὥστε νὰ εὐρίσκεται εἰς ψυχικὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς μαθητάς, ἡ δὲ τοποθέτησις τῶν γεωπόνων θὰ εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν εἰδίκευσίν των, καὶ τοῦτο, διότι ἡ Ἑλλὰς παρουσιάζει μεγάλην κλιματολογικὴν καὶ ἐδαφικὴν ποικιλίαν, ὅπερ ἐπιβάλλει τὴν τοι-

αύτην προϋπόθεσιν τῆς εἰδικεύσεως τοῦ γεωπόνου. Οἱ μαθηταὶ τῶν μέχρι τοῦδε καταργηθέντων Ἑλληνικῶν Σχολείων, μὲ τέτοιον τύπον Σχολείου θὰ προσέλθουν, ἂν βέβαια ἔχουν τὸ προσὸν νὰ προτιμῶνται, ὅπως ἐλέγθη, καὶ εἰς τὰ Ἀγροτικὰ Διδασκαλεῖα, ἂν δικαιούνται κλήρου ἀποκαταστάσεως, ἂν προσλαμβάνωνται ὡς τεχνῖται εἰς τὰ δημόσια ἰδρύματα ἢ εἰς τὰ ἐπὶ συμβάσει κτήματα, ὡς καὶ νὰ χρησιμοποιῶνται ὡς τεχνῖται Γεωργικῶν Ὑργανώσεων.

Βεβαίως ἡ ἡλικία των ἔπρεπε παιδαγωγικῶς νὰ ᾔητο 16—17 ἐτῶν, ἀλλ' ἀφοῦ δὲν ἐλπίζομεν τὴν προσέλευσιν των εἰς τὴν τοιαύτην ἡλικίαν, θὰ μεταδώσωμεν τὰς γεωπονικὰς γνώσεις εἰς τὴν ἡλικίαν των 14—15 ἐτῶν ποὺ περισσότερον ἀφομοιώνονται, ἐν συγκρίσει μὲ τὴν ἡλικίαν τοῦ μαθητοῦ τοῦ ἑπταετοῦς μελετωμένου Δημοτικοῦ σχολείου καὶ μάλιστα μὲ τὸν σημερινὸν δημοδιδάσκαλον. Μεγάλος ἀριθμὸς μαθητῶν ἐκ των ἤδη φοιτῶντων εἰς τὰ ἑξατάξια Γυμνάσια θὰ προτιμήσῃ τὴν φοίτησιν εἰς τὰ Σχολεῖα ταῦτα, καθόσον πλείστοι, ἰδίᾳ οἰκονομικοί, λόγῳ θα ἐπιβάλλουν τοῦτο. Ἐννοεῖται, ὅτι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν συσσιτίων καὶ ἐπιβραβεύσεων, δὲν ὑπάρχει ἀντίρρησις. Τὰ τοιαῦτα Γεωργικὰ Σχολεῖα δεόν νὰ συσταθοῦν κατ' ἀρχὰς εἰς περιωρισμένην ἀριθμητικὴν κλίμακα καὶ εἰδικῶς εἰς τόπους εὐνοϊκοὺς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν των, ἥτοι μὲ κῆπον, νερό, ἔκτασιν.

Ταῦτα θὰ ἔχωσιν ἀπολαυὰς ἐκ των ἰδρυθησομένων δεινδροκομείων. Ἐξεταστέον, ἂν καὶ τινὰ τῶν ἤδη λειτουργούντων ἡμιγυμνασίων ἐπιβάλλεται νὰ μεταβληθῶσιν εἰς τοιοῦτου τύπου σχολεῖα, ἂν τὸ ἐπιβάλλουν ἐννοεῖται αἱ τοπικαὶ συνθήκαι. Τὸ πνεῦμα τῶν τοιούτων σχολείων πρέπει νὰ κατευθύνεται ἀπὸ ἀντιλήψεις τοιαύτας, αἵτινες θὰ ἀποβλέπουν εἰς τὴν διάπλασιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ μαθητοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν τεχνικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν ἀνάγκην τοῦ τόπου του. Δι' αὐτὸ τὸ πρόγραμμα πρέπει νὰ εἶναι κάπως ἐλεύθερον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν του. Τὰ σχολεῖα ταῦτα θὰ εἶναι καὶ αὐτοτελῆ καὶ ὡς προβαθμὶς δι' ἐπ' ὀλίγον ἀνωτέραν μόρφωσιν. Θὰ εἶναι μέγα κυρίως τὸ ἔργον ἂν κατορθώσωμε νὰ μορφώσωμεν τὰ παιδιὰ τῶν γεωργῶν κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ ἔχωμεν τὰ χωριά μὲ ἄνθησιν, μὲ ἀποταμίευσιν, μὲ εὐτυχίαν, διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν μόχθων, ὅπερ θὰ ἐπιτευχθῇ ἂν ἐκ τῆς μορφώσεως ἀντιληφθοῦν, ὅτι διὰ τῆς

ποικίλης καὶ ἐντατικῆς καλλιέργειας μὲ ὀλίγας δαπάνας, ἔχουν μεγάλην πρωϊμὴν καρπῶν ἀπόδοσιν. ὥστε ἐνῶ οἰκονομικῶς θὰ ἱκανοποιοῦνται, θὰ εἶναι ἐξησφαλισμένη ἡ παραμονὴ τῶν. Μὲ εὐχαρίστησιν ἐκ παραλλήλου θὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ ἡ μόρφωσις τῶν μαζῶν τῶρα ὑπὸ Ὑπουργείου Γεωργίας, Γεωργ. Ἐπιμελητηρίων καὶ μεταβατικῶν σχολείων.

Ἐχομεν τὴν πεποιθήσιν, στηριζόμενοι εἰς τὸ συνεχὲς καὶ ἐπίμονον ἐνδιαφέρον σας, μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν πολυτίμων καὶ ἐκλεκτῶν σας συνεργατῶν, νὰ ὁλοκληρωθῇ τὸ ὅλον φωτεινὸν ἔργον σας, καὶ πρὸς τὴν πλευρὰν ταύτην, ὡς λαμπρύνεται μὲ τὰ ἄλλα σοβαρὰ ἔργα τῆς Παιδείας, ἥτοι τῆς ἐξαιτουῦς φοιτήσεως καὶ τῆς ιδρύσεως τῶν σχολικῶν κτιρίων.

Ἡ ὁμαδικὴ αὕτη προσπάθεια, ἐνιαίᾳ κατεύθυνσιν, θὰ ἀποτελέσῃ νέον γονιμότατον σταθμὸν εἰς τὴν Ἑθνικὴν προαγωγὴν καὶ πρόοδον τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Αἱ λοιπαὶ γνῶμαι μου συμπεριελήφθησαν εἰς τὴν Γεν. Ἐκθεσιν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Γεωργικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ κ. Γ. Παπανδρέου (Ὑπουργός), λέγει ὅτι ὁσον ἀφορᾷ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον νομίζει, ὅτι τοῦτο εἶναι σχολεῖον γενικῆς μορφώσεως, μὲ προσανατολισμὸν ἐπαγγελματικόν. Ἐπομένως τὰ διδασκαλεῖα πρέπει νὰ δίδουν εὐρυτέραν ἑκτασιν εἰς τὰ γεωργικὰ μαθήματα. Διὰ τοῦτο θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ συνδέσωμεν ὠρισμένα διδασκαλεῖα μὲ ὠρισμένους σταθμοὺς καὶ ἄλλας ἐγκαταστάσεις τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας.

Ἡ συμπλήρωσις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μὲ μίαν ἢ δύο τάξεις ἐπιμορφωτικοῦ σχολείου, εἶναι τὸ ἰδεῶδες. Δύναται νὰ διατυπωθῇ ὡς εὐχή, ἀλλὰ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ πραγματοποιήσις τῆς ἀμέσως. Αὐτὸ νομίζει, ὅτι εἶναι τὸ κοινὸν πόρισμα.

Ὁ κ. Ν. , Εξαρχόπουλος λέγει ὅτι διὰ τὸ πραγματολογικὸν γυμνάσιον πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι ἀποδίδεται ἐξαιρετικὴ σημασία εἰς τὰ φυσιγνωστικὰ μαθήματα.

Ὁ κ. Ὑπουργός. Δὲν ἀποτελεῖ αὐτὸ διαφορὰν συλλογισμοῦ, διότι ἐκεῖ τὰ φυσιγνωστικὰ μαθήματα διδάσκονται πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπαρκεστέρως καταρτίσεως διὰ τὰς ἀνωτέρας σπουδὰς.

Διακρίνει τὴν Εἰδικὴν Γεωργικὴν Παιδείαν :

α') κατώτερα γεωργικά σχολεία.

β') μέσα γεωργικά σχολεία.

γ') ανωτάτη γεωργική εκπαίδευσις.

Διὰ τὰ κατώτερα γεωργικά σχολεία νομίζει ὅτι, παρὰ τὴν φαινομενικὴν ἀντίθεσιν περὶ τὸ θέμα, ἡ σύμπτωσις γνωμῶν εἶναι σχεδὸν γενικὴ.

Ὁ θεσμὸς ὑπῆρξε δυσχερέστατος εἰς ὅλας τὰς χώρας. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐδῶ, ὅπου ἐπὶ πλεόν ὑπάρχουν καὶ οἱ ἀρχικοὶ δυσμενεῖς ὁροὶ τῆς ἰδρύσεώς των. Τὰ κατώτερα γεωργικά θὰ ἤμποροῦσαν νὰ ἀποκλεισθοῦν ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἄλλα μέσα ἀποτελεσματικώτερα θὰ ἠδύναντο νὰ τεθοῦν εἰς ἐφαρμογὴν. Ἀλλὰ ὁ κ. Ἀναγνωστόπουλος ἀνέπτυξε πειστικῶς, ὅτι δὲν εἶναι ὀλιγώτερον δυσχερὴ τὰ ἄλλα μέσα. Τὸ φυσικώτερον λοιπὸν συμπέρασμα εἶναι ἡ ταυτόχρονος χρήσις ὅλων τῶν μέσων.

Ὁ κ. Στ. Τζουμέλεας λέγει ὅτι ἐφ' ὅσον δὲ χαραχθῇ βαθειὰ εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, ὅτι ὁ ἰδρῶτας ποὺ χύνει ὁ γεωργὸς εἶναι ἄξιος ὅλου τοῦ σεβασμοῦ καὶ ὅλης τῆς συμπαθείας της, ἐφ' ὅσον ὁ ἴδιος ὁ γεωργὸς δὲν πεισθῇ ὅτι ὁ ἰδρῶτας ποὺ χύνει τὸν ἐξευγενίζει καὶ τὸν ἀνυψώνει, ἐφ' ὅσον ἀκόμη δὲν ἀπέκτησε πίστην εἰς τὸ ἔργον του, ἀλλὰ πολλὰς φορὰς ντρέπεται νὰ πῇ πῶς εἶναι γεωργός, τὰ κατώτερα γεωργικά σχολεία μὲ ὅλην τὴν ἐπαινετὴν προσπάθειαν τῶν Ὑπουργείων τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Παιδείας, θὰ ἀποτυγχάνουν.

Ὅλοι ξέρουμε πῶς ὁ ἐργάτης ἀπέκτησε πλεόν συνείδησι τῆς ἀξίας τῆς ἐργασίας του, καὶ ὑπερήφανα λέει «εἶμαι ἐργάτης», ὁ γεωργὸς ντρέπεται νὰ πῇ «εἶμαι γεωργός». Ὑπηρέτησα τέσσαρα χρόνια γυμνασιάρχης στὴν Τρίπολι, φοιτοῦσανε δὲ εἰς τὸ γυμνάσιόν μου μαθηταὶ ἀπὸ κατ' ἐξοχὴν ἀγροτικὰς περιφερείας, ἀπὸ τὴν Τεγέαν, ἀπὸ τὴν Κιουριά, ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολιν (δὲν ὑπῆρχε τότε γυμνάσιον ἐκεῖ). Εἰς τὰ ἀπολυτήρια καὶ ἐνδεικτικὰ προαγωγῆς ποὺ ἔδιδα εἰς τοὺς μαθητάς, ἔγραφα σὲ μερικὰ «πατρὸς γεωργοῦ». Ὅχι μιὰ φορὰ, ὅχι δυὸ μὰ πολλὰς ἤρθανε εἰς τὸ γραφεῖόν μου γονεῖς καὶ ζητήσανε νὰ τὸ ἀλλάξω, ἔγραφα λοιπὸν «πατρὸς κτηματίου ἢ πατρὸς εἰσοδηματίου». Εἰς ἓνα εἶπα μάλιστα νὰ τὸ ἀλλάξω τί θέλεις νὰ γράψω ; «Γράψε νοικοκύρης κ. γυμνασιάρχῃ», εἶπεν.

Δυστυχῶς εἶναι ἀλήθεια ἐκεῖνο ποὺ εἶπε προχθὲς ὁ κ. Καψάλης, ἐπεκράτησεν εἰς τὴν φυλὴν μας διὰ διαφόρους

λόγους ὁ μεταπρατισμὸς καὶ παρασιτισμὸς, δὲν ἀπεκτήσαμε ποτέ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν γῆν, δὲν ἐκτιμήσαμε ποτέ τὴν γεωργίαν. Ἀφήσαμεν ἀναλφάβητον τὸν γεωργόν, κανεὶς ποτέ δὲν ἐλογάσισε αὐτὸν τὸν παληοχωριάτην, καὶ ὅλοι τὸν ἐξεμεταλεύθησαν, ὁ τοκογλύφος, ὁ δικολάβος, ὁ μπακάλης, ὁ πολιτευόμενος. "Οἱ ξέρουμε πῶς σὲ παλαιότεραν ἐποχὴν ἐπασσαλοῦτο ὅλη ἡ Ἑλλάς κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ὑπέσχοντο εἰς τοὺς γεωργοὺς δρόμους, σιδηροδρόμους, καὶ χίλις δυὸ ἄλλα, ἔπειτα ὅμως ὅλοι τὸν λησμονοῦσαν. Ἔτσι σιγὰ, σιγὰ ἔγινε δύσπιστος πρὸς ὅλους, καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς καλαμαράδες.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας ξέρει τί ἐτράβηξαν οἱ ὑπάλληλοι τῆς Γεωργικῆς ὑπηρεσίας νὰ σπάσουν αὐτὴν τὴν δυσπιστίαν τοῦ γεωργοῦ πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῶν, καὶ νὰ τὸν προσανατολίσουν εἰς νέας μεθόδους καλλιέργειας. Εἶναι τιμὴ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ὅτι κατῴρθωσεν νὰ πείσῃ τοὺς χωρικοὺς νὰ κάνουν χρῆσιν χημικῶν λιπασμάτων, νὰ φροντίσουν γιὰ τὸν ἐξευγενισμόν τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, καὶ νὰ ἐκλέγουν τὸν κατάλληλον σπóρον εἰς τὴν σιτοκαλλιέργειαν. Πιστεῦω ὅτι τὸ σπουδαιότερον μέσον τῆς βελτιώσεως τῆς γεωργίας μας εἶναι ὁ ἐντατικὸς διαφωτισμὸς τῶν μαζῶν ὑπὸ μορφωμένων καὶ καταλλήλως πρὸς τοῦτο παρεσκευασμένων γεωπόνων. Ὅφειλε ὅμως τὸ Ὑπουργεῖον νὰ ὑποδείξῃ εἰς τοὺς τοιοῦτους ἱεραποστόλους τῆς γεωργίας, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κάνουν τεχνολογίαν τῆς γεωπονίας. Πρέπει νὰ κατέρχωνται εἰς τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῶν χωρικῶν καὶ νὰ μιλοῦν σὲ γλῶσσαν ἀπλὴν καὶ νοητὴν εἰς ὅλους.

Κατάγομαι ἀπὸ γεωργικὴν περιφέρειαν καὶ ἔχω τὸ εὐτύχημα νὰ ἔχω κτήματα, μοῦ ἀρέσει λοιπὸν νὰ παρακολουθῶ, ὅταν μπορῶ, ὁμιλίαι γεωπόνων στοὺς γεωργοὺς. Σὲ μιὰ τέτοια ὁμιλία ἔλεγεν ἓνας σοφός, καθὼς φαινότανε : «Τὰ ριζίδια προσλαμβάνοντα' ἀπὸ τὴν γῆν, τὰ θρεπτικὰ στοιχεῖα διοχετεύουσι ταῦτα διὰ τῶν ριζῶν εἰς τὸν κορμὸν κλπ.». Εἶμαι βέβαιος πῶς κανεὶς χωρικὸς δὲν κατάλαβε τίποτα ἀπὸ ὅσα σωστὰ καὶ χρήσιμα εἶπε. Τὰ μεταβατικὰ γεωργικὰ σχολεῖα, περὶ τῶν ὁποίων ὠμίλησε προχθὲς ὁ κ. Παπανδρέου, ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι σπουδαιῶς θὰ συντελέσουν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ὄρων τῶν διαφόρων καλλιεργειῶν, γιὰτὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ

κάμωμεν ὅλους τοὺς γεωργοὺς γεωπόνους. Χρειάζεται νὰ φωτισθοῦν τρεῖς-τέσσαρες σὲ κάθε χωριὸ προοδευμένοι καὶ ἐξυπνοὶ ἄνθρωποι, καὶ αὐτοὺς θὰ τοὺς μιμηθοῦν ἀμέσως καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι. Γιατὶ θὰ δοῦν πῶς αὐτὸ εἶναι συμφέρον τοὺς, καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ὅλος ὁ κόσμος τὸ θέλει.

Θεωρῶ χρησιμώτατα τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα, ἔστω καὶ μὲ λίγους μαθητάς, νὰ ἔχουν ὅμως ταῦτα πρακτικὸν μᾶλλον χαρακτῆρα, διότι νομίζω ὅτι τὰ παιδιὰ ποὺ θὰ διδασκθοῦν εἰς τὰ σχολεῖα αὐτὰ θὰ ἀποτελέσουν τοὺς προοδευτικοὺς γεωργοὺς σὲ κάθε χωριό, τοὺς ὁποίους θὰ μιμηθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι.

Δὲν συμφωνῶ μὲ τοὺς προτείναντας τὴν ἴδρυσιν μέσων γεωργικῶν σχολείων, διότι οἱ μαθηταὶ τῶν τοιούτων σχολείων θὰ ἀποτελέσουν τοὺς λογιστάτους τῆς γεωργίας, αὐτοὶ δὲν θὰ καταδεχθοῦν πλέον νὰ ἐργασθοῦν, θὰ θελοῦν θέσι νὰ διευθύνουν καὶ νὰ συμβουλεύουν. Αὐτοὶ θὰ ἦσαν καλοὶ διὰ τὴν διεύθυνσιν μεγάλων κτημάτων, τέτοια ὅμως κτήματα, καθὼς ξέρομε, δὲν ἔχομεν πλέον. Ἐφ' ὅσον ἡ Ἀνωτάτη Γεωπονικὴ Σχολὴ μᾶς δίδει ἱκανὸν ἀριθμὸν γεωπόνων ποὺ νὰ μποροῦν νὰ διαφωτίζουν τοὺς γεωργοὺς μας, θεωρῶ περιττὰς τὰς μέσας γεωργικὰς σχολὰς.

Τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Τί πρέπει νὰ γίνῃ ἐκεῖ. Ἀφοῦ εἰς τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα δὲν πᾶνε τὰ παιδιὰ, ἰδοὺ τὸ δημοτικόν, λένε, ποὺ τῶχμα στὸ γέρι. Ἐχομεν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα 750 χιλιάδας μαθητάς, τοὺς κρατοῦμε ὑποχρεωτικὰ ἔξη χρόνια, ἅς διδάξωμε λοιπὸν ἐκεῖ γεωργικὰ μαθήματα. Τὸ σχολεῖον τοῦτο εἶναι σχολεῖον γενικῆς μορφώσεως καὶ πρέπει νὰ μείνῃ τοιοῦτον, δυνάμεθα βέβαια καὶ πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο γεωργικὸν προσανατολισμὸν, ἀλλὰ τὸ κέντρον τοῦ βάρους πρέπει νὰ μείνῃ εἰς τὴν γενικὴν μόρφωσιν. Τὸ παιδί εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον δὲν μπορεῖ νὰ μάθῃ γεωπονίαν, πρέπει ὅμως νὰ μάθῃ νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ θαυμάζῃ τὸν γεωργὸν καὶ τὸ ἔργον του, πρέπει νὰ μάθῃ νὰ μὴ θεωρῇ τὸν γεωργὸν χωριάτην ἀμόρφωτον, ἀνάξιον προσοχῆς. Πρέπει νὰ ἐμπνεύσωμεν εἰς τὰ παιδιὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην εἰς τὴν γεωργίαν. Διὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητος σὲ κάθε σχολεῖον ὁ σχολικὸς κῆπος. Ἐπίσης χρειάζεται κατάλληλος μόρφωσις τῶν διδασκάλων

εἰς τὰ Διδασκαλεῖα, καὶ τῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ εἰς γεωργικὰ φροντιστήρια.

Δὲν συμφωνῶ μὲ ἐκείνους ποὺ προτείνουν νὰ διδάσκωμεν γεωργικὰ μαθήματα, καὶ νὰ διαφωτίζωμεν γεωργικῶς μόνον τοὺς μαθητὰς τῶν γεωργικῶν περιφερειῶν, διότι τοῦτο εἶναι ἄτοπον διὰ τοὺς ἐξῆς δύο λόγους : 1) Ἡ ἐντατικὴ διδασκαλία γεωργικῶν μαθημάτων εἰς ὠρισμένας περιφερείας θὰ γίνῃ εἰς βάρος τῆς γενικῆς μορφώσεως τῶν μαθητῶν, καὶ ἔτσι τὰ παιδιὰ τῶν περιφερειῶν αὐτῶν θὰ εἶναι ἀτελέστερα μορφωμένα ἀπὸ τὰ ἄλλα, αὐτὸ δὲν τὸ νομίζω σωστὸ σὲ μιὰ δημοκρατικὴ χώρα. 2) Καὶ τὰ παιδιὰ τῶν ἀστικῶν κέντρων πρέπει νὰ προσανατολισθοῦν γεωργικῶς διὰ νὰ μάθουν νὰ μὴ περιφρονοῦν τὸν γεωργὸν καὶ τὸ ἔργον του, ἀλλὰ νὰ τὸ θαυμάζουν, καὶ νὰ μὴ διστάζουν ἂν αἱ περιστάσεις τὸ φέρουν, νὰ ἀφίνουν τὰς πόλεις καὶ νὰ γίνωνται γεωργοί.

Τώρα γεννᾶται ἄλλο ζήτημα. Πότε θὰ διδάξωμε τὰ παιδιὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου γεωπονικὰ μαθήματα. Μέσα στὰ ἔξη χρόνια τοῦ σημερινοῦ ἐξάχρονου σχολείου ; Ἀλλὰ ὅλοι ξέρουμε πῶς τὸ πρόγραμμα τοῦ ἐξάχρονου σχολείου εἶναι παραφορτωμένο, δὲν χωρεῖ πλέον ἄλλην ὕλην, θέλομεν μάλιστα νὰ τὸ ἐλαφρόσωμεν γιατί ὁ νοῦς τῶν παιδιῶν αὐτῆς τῆς ἡλικίας δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσῃ περισσότερα ἀκινδύνως. Ἠκούσθη ὅτι πρέπει νὰ κρατήσωμεν τὰ παιδιὰ ἕνα δυὸ χρόνια εἰς ἐπιμορφωτικὰ σχολεῖα, ἔτσι ποῦ νὰ δώσωμεν εἰς τὸ δημοτικὸ σχολεῖον ἑκτασι ὀκτώ χρόνων.

Εἰς τὰ δύο αὐτὰ χρόνια τὰ παιδιὰ θὰ φοιτοῦν προαιρετικὰ ἢ ὑποχρεωτικὰ ; Ἄν βάλωμε νὰ φοιτοῦν προαιρετικὰ θὰ μᾶς φύγουν, θὰ γίνῃ ὅ,τι γίνεται τώρα μὲ τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα ποὺ τὰ παιδιὰ δὲ θέλουν νὰ πᾶνε σ' αὐτά. Ἄν ἡ φοίτηση εἶναι ὑποχρεωτικὴ θὰ ἔχωμε τὴν ἀντίδρασι τῆς Κοινωνίας, γιατί στὸν αἰῶνα αὐτὸν τῆς ταχύτητος, ὅλοι σπεύδουν νὰ φθάσουν μιὰ ὥρα ἀρχίτερα στὸ τέλος τοῦ σκοποῦ. Ὁ γεωργὸς θέλει νὰ πάρῃ τὸ παιδί του στὴν ἐργασία του, ὁ ἐπιστήμων θέλει νὰ τὸ στείλῃ σὲ ἀνώτερα σχολεῖα, καὶ δὲν θὰ μπορῇ νὰ καταλάβῃ γιατί τοῦ κρατοῦμε δυὸ χρόνια τὸ παιδί του νὰ τὸ διδάξωμε γεωργίαν, ἀφοῦ δὲν θὰ τὸ κάμῃ γεωργόν. Ἐκεῖνο ποὺ προέχει εἶναι νὰ ὀργανώσωμε τὸ ἐξάτάξιο δημοτικὸ σχολεῖον, καὶ νὰ ἀρκεσθῶμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος στὴ μόρφωσι ποὺ δίδει αὐτό.

Ἐχω τὴ γνώμη πῶς μπορεῖ νὰ γίνη καὶ κάτι ἄλλο πού νὰ φθάσωμε στὸν ἴδιο σκοπό, τὸ ἐξῆς : Ὅλοι ξέρομεν ὅτι ὁ καλῦτερος παιδαγωγὸς εἶναι ἡ μάνα, τὴν στοργὴν τῆς κανένα σχολεῖο δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπληρώσῃ, μιὰ στοργικὴ ματιά τῆς καὶ ἓνα θερμὸ ἀγκάλιασμα ἐμπνέει τὴν ἀγάπην στὸ παιδί, πού καὶ ὁ σοφώτερος δάσκαλος δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ. Ἐπίσης ξέρομε πόσον ἀγῶνα καταβάλλει τὸ παιδί τῶν ἑξῆ χρόνων νὰ μάθῃ τὴν πρώτην ἀνάγνωσι, τὸ ἀφήνομε σ' αὐτὴ τὴν ἡλικίαν στὰ γνωστά διδασκτήρια καὶ τοῦ θραύομε τὴν ὑγείαν του. Ξέρομε τὸν κόπον καὶ τὴν ἀγωνίαν τοῦ παιδιοῦ τῶν ἑξῆ χρόνων νὰ γράψῃ μιὰν σειρὰν πού τοῦ βάνει ὁ δάσκαλος, ἂν τύχῃ καὶ εἶναι ἄπειρος ὁ δάσκαλος καὶ τοῦ βάνει δυὸ-τρεῖς σειρὰς ἀλλοίμονον.

Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἀφήσωμε τὸ παιδί στὸ σπίτι του ἓνα χρόνο ἀκόμη νὰ τὸ πάρωμε στὸ σχολεῖο στὰ 7 χρόνια καὶ νὰ τὸ ὑποχρεώσωμε νὰ μείνῃ ἄλλα 6 εἰς τὸ σχολεῖο. Τότε θὰ μπορέσωμε νὰ πλατύνωμε τὸ πρόγραμμα, τότε θὰ χωρέσουν καὶ τὰ μαθήματα πού θέλομε νὰ διδάξωμε διὰ τὸν γεωργικὸν προσανατολισμὸν εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ γίνη τοῦτο στὰ ἑξῆ χρόνια εἶναι προφανές. Τὸ παιδί τῶν 7 ἐτῶν μπορεῖ νὰ μάθῃ κάλλιστα μέσα σὲ 3 μῆνες ὅσα μαθαίνουν τὰ παιδιὰ τῶν 6 ἐτῶν σένα χρόνο, θὰ τὰ μάθῃ εὐκολώτερα, ταχύτερα, καὶ ὅσα μάθῃ θὰ μείνουν στερεώτερα στὴ συνείδησί του.

Ὁ κ. Ν. Ἐξάρχος λέγει τὰ ἐπόμενα : Δὲν θὰ ἀσχοληθῶ περὶ τῶν μέτρων, τῶν ἀποσκοπούντων τὴν ἐνίσχυσιν τῆς γεωργίας παρ' ἡμῖν διὰ τῆς καταλλήλου μορφώσεως τῶν ἐνηλίκων γεωργῶν. Τῶν μέτρων ἄλλως τε τούτων πολλὰ ὑπεδείχθησαν κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν. Δὲν θὰ μέ ἀπασχολήσῃ ὡσαύτως τὸ ζήτημα τῆς ἀνωτάτης γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ὁργανώσεως τῶν δύο παρ' ἡμῖν ἐν λειτουργίᾳ Ἀνωτάτων Γεωργικῶν Σχολῶν, τῶν ὁποίων ἡ μία ἐν Ἀθήναις, ἡ δὲ ἄλλη ἐν Θεσσαλονίκῃ. Θὰ περιορισθῶ μόνον εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος τῆς γεωργικῆς μορφώσεως τῶν ἀνηλίκων. Προτάσσω δὲ τὴν παρατήρησιν, ὅτι αἱ γενικαὶ ἀρχαί, τὰς ὁποίας θὰ διατυπώσω, δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν γεωργικὴν ἐκπαιδεύσιν τῶν ἀνηλίκων, ἀλλὰ ἀναφέρονται καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς κατωτέρας καὶ μέσης ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως,

διότι διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν καθόλου μόρφωσιν ἰσχύουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον αἱ αὐταὶ ἀρχαί.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν, παρατηρῶ, ὅτι πρὸ ἡμῶν τίθεται σπουδαιότατον πρόβλημα : Πῶς θὰ κατορθώσωμεν νὰ ἀποστέλλωμεν εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς ἀγροὺς χεῖρας γεωργικάς, ἀναλόγους πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας ἡμῶν. Καὶ εἰδικώτερον : Πῶς θὰ κρατήσωμεν τὸ τέκνον τοῦ γεωργοῦ εἰς τὸν πατρικὸν ἀγρὸν καὶ ποῖα ἐφόδια πρέπει νὰ τοῦ παράσχωμεν, ἵνα ἐκμεταλλεύηται αὐτὸν κατὰ τὸν δυνατόν σκοπιμώτατον τρόπον.

Πρὸς τοῦτο δύο μέτρα προβάλλονται : Πρῶτον ἔμμεσος γεωργικὴ προπαρασκευὴ καὶ δεύτερον ἀμεσος τοιαύτη. Ἐκ τούτων ἡ πρώτη, ἣτις δύναται νὰ ὀνομασθῇ καὶ γεωργικὸς ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμός, εἶναι ἔργον τῶν σχολείων τῆς γενικῆς μορφώσεως καὶ ἰδίᾳ τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ὅσον τὸ δυνατόν ἐνωρίτερον. Σκοπὸς τοῦ προσανατολισμοῦ τούτου εἶναι νὰ γεννήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν τὴν συναίσθησιν περὶ τῆς ὑψίστης σπουδαιότητος, τὴν ὁποῖαν ἐνέχει τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα καὶ νὰ διευκολύνῃ, ὥστε νὰ τραπῶσι πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο τὰ τέκνα τῶν γεωργῶν.

Εἶναι δὲ ποικίλα τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, πάντοτε ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς κυρίας αὐτοῦ ἐργασίας. Ἐξ αὐτῶν ἀρκοῦμαι εἰς τὴν μνειάν τινῶν : 1) Παροχὴ γεωργικῶν γνώσεων ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν διδασκομένων μαθημάτων καὶ κατ' ἐξοχὴν τῶν φυσιογνωστικῶν. 2) Ἀνάγνωσις καταλλήλων τεμαχίων ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, ἀναφερομένων εἰς τὸν βίον τοῦ ὑπαίθρου, τὰ ἔργα τοῦ γεωργοῦ, τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὰ πλεονεκτήματα τοῦ γεωργικοῦ ἐπαγγέλματος κτλ. 3) Ἀσχολίαι τῶν μαθητῶν εἰς τὸν σχολικὸν κήπον. 4) Ἐκδρομαὶ τῶν παίδων εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ παρακολούθησις τῶν ἐν αὐτοῖς ἐργασιῶν. 5) Ἐπισκέψεις ἐκθέσεων εἰς ἃς ὑπάρχουσι προϊόντα γεωργικά. 6) Παρακαλούθησις καταλλήλων κινηματογραφ. προβολῶν. 7) Κατάλληλοι συμβουλαί, ὑπὸ τῶν διδασκάλων παρεχόμεναι πρὸς τοὺς γονεῖς περὶ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ μέλλοντος τῶν τέκνων των κτλ.

Παρόμοια μέτρα ἐφαρμόζονται σήμερον εἰς τὰ δημο-

τικά σχολεία όλων τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν. Ἡμεῖς ὅμως δυστυχῶς ὑστεροῦμεν καὶ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ. Εἶναι λυπηρὰ ἀλήθεια, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἐπαγγελματικῆς ἰδιοφυΐας τῶν παίδων, ὁ ἐπαγγελματικὸς αὐτῶν προσανατολισμός, ἡ παρ' αὐτοῖς ἔγερσις ἐπαγγελματικῆς συνειδήσεως, παραμελοῦνται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰ σχολεῖα ἡμῶν. Περί τούτου πείθεται τις, ἐὰν ρίψῃ βλέμμα εἰς τὰ προγράμματα τῶν σχολείων ἡμῶν, εἰς τὰ ἐν χρήσει ἀναγνωστικά βιβλία, ὡς καὶ εἰς τὰς ἐφαρμοζομένας μεθόδους διδασκαλίας. Διὰ τὸ ἔργον δὲ τοῦτο ἐπαναλαμβάνω, εἶναι καταλληλότερα τὰ δημοτικά σχολεῖα. Καὶ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο χωρὶς νὰ ὑφίσταται ἀλλοίωσιν τινὰ ὁ μορφωτικὸς τῶν σχολείων τούτων χαρακτήρ, καὶ χωρὶς νὰ κινδυνεύσουν νὰ μετατραποῦν ταῦτα εἰς ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα.

Ἡ δὲ ἄμεσος ἐπαγγελματικὴ γεωργικὴ προπαρασκευὴ σκοπεῖ τὴν ἐν θεωρίᾳ καὶ πράξει ἄμεσον διαμόρφωσιν τοῦ παιδὸς διὰ τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα, ἢ ἄλλως τὴν παροχὴν εἰς αὐτὸν ποσοῦ γνώσεων γεωργικῶν γενικῆς καὶ εἰδικῆς φύσεως, τὴν ἀσκήσιν ὠρισμένων σωματικῶν ὀργάνων αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀνάπτυξιν παρ' αὐτῷ ὠρισμένων δεξιοτήτων. Τὸ πρῶτον συντελεῖται διὰ τῆς θεωρητικῆς διδασκαλίας γεωργικῶν μαθημάτων, τὸ δὲ δεῦτερον δι' ἀσκήσεων, τοὔτεστι δι' ἁμέσου ἐφαρμογῆς τῶν γεωργικῶν γνώσεων ἐν τῷ κήπῳ καὶ τῷ ἀγρῷ. Κατάλληλα δὲ κέντρα πρὸς τὴν τοιαύτην γεωργικὴν προπαρασκευὴν εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον εἰδικαὶ γεωργικαὶ σχολαί, αἵτινες θ' ἀποτελοῦν συνέχειαν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἀλλὰ θὰ εἶναι ἀνεξάρτητοι αὐτοῦ. Εἰς αὐτὰς δηλαδὴ θὰ φοιτῶσιν οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, οἱ θέλοντες νὰ ἀσκήσωσι τὸ γεωργικὸν ἔργον. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἡ λειτουργία τοιούτων γεωργικῶν σχολείων οὐ μόνον εἰς τὰ μεγάλα γεωργικὰ κέντρα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μικρότερα θὰ ἀπετέλει τὸν ἰδανικὸν τύπον τῆς παρ' ἡμῖν γεωργικῆς προπαρασκευῆς.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἴδρυσις καὶ λειτουργία τοιούτων σχολῶν προσκόπτει εἰς μεγάλα κωλύματα, ἰδίως δὲ εἰς τὸν οἰκονομικὸν παράγοντα. Πλὴν δὲ τούτου ἠκούσαμεν ἀπὸ τὸ στόμα τῶν εἰδικῶν ἐν τῷ Συμβουλίῳ τούτῳ, ὅτι τὸ μέτρον αὐτὸ ἐναυάγησε παρ' ἡμῖν καὶ ἐμνημονεύθησαν διάφορα αἵτια τούτου. Αἱ ἰδρυθεῖσαι δηλαδὴ παρ'

ἡμῖν κατώτεραι γεωργικαὶ σχολαὶ τόσον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας, ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἀπέτυχον οἰκτρῶς, ὥς μᾶς περιέγραψαν οἱ εἰδικοὶ καὶ ὑπὲρ πάντας ἐναργέστερον ὁ διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς κ. Παπανδρέου.

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἔχομεν τὸ δεδομένον τοῦτο, ἐγὼ θὰ συνίστων ἄλλην ὁδὸν ἀπλουστέραν καὶ ὀλιγοδαπανωτέραν πρὸς γεωργικὴν προπαρασκευὴν τῶν γεωργῶν ἡμῶν, τῶν ἀμέσως διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν καλλιεργούντων τὴν γῆν. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ ἰδρυσις εἰδικῆς ἐπαγγελματικῆς τάξεως, τιθεμένης ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ ἐξαετοῦς δημοτικοῦ σχολείου καὶ ἀποτελούσης τὴν ἐβδόμην τάξιν αὐτοῦ. Οἱ μαθηταὶ δηλαδὴ τοῦ ἐξαετοῦς δημοτικοῦ σχολείου μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐν αὐτῷ γενικῆς μορφώσεώς τινος, οἱ θέλοντες ν' ἀσπασθῶσι τὰ κατώτερα ἐπαγγέλματα, θὰ φοιτῶσιν εἰς τὴν τάξιν αὐτήν, ἣτις θὰ ἀποτελῇ εἶδος ἐπαγγελματικοῦ σχολείου. Καὶ εἰς μὲν τὰ γεωργικὰ κέντρα θὰ εἶναι γεωργικὴ ἡ τάξις αὕτη, εἰς τὰ ἐμπορικὰ θὰ εἶναι ἐμπορικὴ, εἰς ἄλλα δὲ πάλιν μέρη θὰ προπαρασκευάζῃ διὰ τὰ κατώτερα τεχνικὰ ἐπαγγέλματα. Ἐὰν δὲ ἤθελεν εὐδοκιμήσει τὸ σύστημα τοῦτο τῆς κατωτέρας ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως, θὰ ἠδύναντο ἀντὶ μιᾶς τάξεως νὰ προστεθῶσι δύο. Ἐξελισσομένης οὕτω τῆς φοιτήσεως εἰς διετῆ, θὰ ἀπέβαινεν εὐκόλον ἡ τοιαύτη ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις, ἣτις πρέπει πάντως νὰ εἶναι ἡμερησία, νὰ περιορίζεται εἰς ὀλίγας ὥρας καθ' ἑκάστην, ἢ εἰς ὠρισμένον μόνον ἡμέρας καθ' ἑβδομάδα, τοῦ λοιποῦ χρόνου διατιθεμένου ὑπὸ τῶν παίδων διὰ τὰς ἐπαγγελματικὰς τῶν ἀσχολίας.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν γεωργικὴν προπαρασκευὴν κατὰ τὸ ὑποδεικνύμενον σύστημα, οἱ φοιτῶντες εἰς τὴν περὶ τῆς ὁ λόγος ἐπαγγελματικὴν τάξιν θὰ εἰσάγονται εἰς τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα διὰ τῶν ἐξῆς μέσων :

- 1) Διὰ διδασκαλίας θεωρητικῆς, ἀναφερομένης εἰς στοιχειώδεις γνώσεις γεωργίας, κτηνοτροφίας, γαλακτοκομίας κλπ. ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων γνώσεων Χημείας καὶ Φυσικῆς.
- 2) Διὰ χρήσεως ἀναγνωστικοῦ βιβλίου μὲ καθαρῶς γεωργικὸν περιεχόμενον.
- 3) Δι' ἀφθόνων πρακτικῶν ἐφαρμογῶν ἐν ἀγρῷ καὶ σχολικῷ κήπῳ, τοὔτέστιν ἀσκήσεων εἰς τὴν καλλιέργειαν φυτῶν, τὸν ἐξευγενισμόν αὐτῶν, τὴν ἐντατικωτέραν παραγωγὴν γεωργικῶν προϊόντων κτλ.

Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι, ὡς εἶπον, ὀλιγοδαπανώτερον καὶ εὐχρηστότερον παντὸς ἄλλου, ἔτυχε δὲ ἐφαρμογῆς εἰς κράτη πλουσιώτερα ἡμῶν μὲ ἄριστα ἀποτελέσματα.

Κατάλληλα δὲ πρόσωπα, ὅπως διδάσκωσιν εἰς τὴν τάξιν ταύτην, εἶναι δημοδιδάσκαλοι, τυχόντες εἰδικῆς γεωργικῆς μετεκπαιδεύσεως ἐν συνεργασίᾳ μὲ γεωπόνους, εἰς τὰ κέντρα ὅπου ὑπάρχουσι τοιοῦτοι. Τὸ σύστημα τῆς χρησιμοποιοῦσεως δημοδιδασκάλων, τυχόντων εἰδικῆς μετεκπαιδεύσεως, πρὸς παροχὴν τῆς κατωτέρας καθόλου ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως, θεωρῶ σκοπιμώτατον.

Διευτυῶνθι ἐδῶ ἢ πρότασις, ὅπως παραλλήλως πρὸς τὰς κατωτέρας γεωργικὰς σχολὰς λειτουργῶσι καὶ μέσαι γεωργικαὶ σχολαί, ἔτι δὲ καὶ γεωργικὰ γυμνάσια. Τὴν λειτουργίαν τῶν πρώτων παρ' ἡμῖν θεωρῶ πολυτέλειαν, καθότι αὗται οὔτε πρὸς μόρφωσιν τῶν γεωργῶν, τῶν ἀμέσως διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν καλλιεργούντων τὴν γῆν, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν, ἀλλ' οὔτε πρὸς μόρφωσιν τῶν κατωτέρων γεωπόνων καὶ γεωκτημόνων θὰ εἶναι κατάλληλοι. Διὰ τοὺς τελευταίους τούτους προσφύεστεραι εἶναι αἱ ἀνωτέραι γεωργικαὶ σχολαί. Ἀκόμῃ δὲ ἀτυχέστερον θεωρῶ τὸ προταθὲν μέτρον τῆς ἰδρύσεως γεωργικῶν γυμνασίων, ὅπερ καὶ ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει προτείνεται. Δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω, ποῖον προσρισμὸν θὰ ἔχουν τοιαῦτα γυμνάσια. Τὰ γυμνάσια, ὡς γνωστόν, εἶναι σχολεῖα γενικῆς παιδεύσεως, προπαρασκευάζοντα διὰ τὰς ἀνωτέρας σπουδὰς, ἐπομένως δὲν δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιοῦμεν αὐτὰ καὶ ὡς σχολεῖα, προπαρασκευάζοντα διὰ γεωργικὰ ἐπαγγέλματα. Οὔτε πρὸς γεωργικὸν προσανατολισμὸν, οὔτε πρὸς ἄμεσον γεωργικὴν προπαρασκευὴν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι ταῦτα. Ἐπομένως ἡ παρεμβολὴ γεωργικῶν γνώσεων εἰς τὰ προγράμματα τῶν γυμνασίων θὰ ἀλλοιώσῃ τὸν ἰδιαίτερον καὶ χαρακτηριστικὸν μορφωτικὸν αὐτῶν χαρακτήρα.

Ὡς καὶ προηγουμένως ἀνέφερα, δὲν θὰ ὁμιλήσω περὶ τῶν ἀνωτέρων γεωργικῶν σχολῶν. Τοῦτο μόνον τὸ σημείον θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ τονίσω : Οἱ διδάσκοντες γεωργικὰ μαθήματα, οἷασδήποτε φύσεως εἶναι, ἀνάγκη, πλην τῆς εἰδικῆς μορφώσεως αὐτῶν, νὰ ἔχωσι καὶ παιδαγωγικὴν τοιαύτην. Διὰ τοῦτο νομίζω ἀναγκαῖον, ἵνα εἰς τὰς ἀνωτέρας γεωργικὰς σχολὰς, αἱ ὁποῖαι προπαρασκευάζουσι τοιοῦτους διδασκάλους, κατέχωσι τὴν

προσήκουσαν θέσιν καὶ τὰ παιδαγωγικὰ μαθήματα.

Ὁ κ. Κουντουρᾶς λέγει τὰ ἑξῆς : Ἐφ' ὅσον ἀπὸ τῆ συζήτησης ἐξακριβώνεται ὅτι τὰ ἐβδομήντα ἑκατοστὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας μας εἶναι γεωργοὶ καὶ ὅτι γιὰ τὴ γεωργικὴ μας ἐκπαίδευση ξοδεύονται πολὺ λιγώτερα ἀπ' ὅ,τι ξοδεύονται γιὰ τὴν ἄλλην, εἴτε θεωρητικὴ, εἴτε ἐπαγγελματικὴ μόρφωση, εἶναι φανερό πὺς πρῶτος καὶ κύριος ὅρος γιὰ τὴν προαγωγὴ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως μας εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσί της ἀπὸ τὸ Κράτος, ἀφοῦ μάλιστα καὶ χθὲς τονίστηκε, πὺς τοῦτο φέρνεται κάπως ἀφιλόστοργα. Ἀπὸ ὅσα εἰπώθηκαν ἕως τώρα, βγαίνει τὸ συμπέρασμα πὺς πρέπει νὰ διατηρηθῇ—ἀριθμητικὰ τοῦλάχιστο—τὸ σημερινὸ καθεστῶς, ἂν καὶ ἡ ἀναγκαία, ἀναλογικὰ πρὸς τὴν ἄλλην μόρφωση, ἐνίσχυση ἀπὸ τὸ Κράτος σημαίνει καὶ αὔξησις ἢ κατὰ ἓνα ὁποιοδήποτε ἄλλον τρόπο προαγωγὴ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως. Πάντως εἶναι ἀνάγκη νὰ θερμανθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν γονιῶν καὶ τοῦ χωρικοῦ πληθυσμοῦ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ γεωργικοῦ σχολείου καὶ νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος συνεργασίας τους μὲ τοὺς δασκάλους καὶ τοὺς μαθητὲς τῶν σχολείων τούτων. Κάτι τέτοιο θὰ μποροῦσε ἴσως νὰ κατορθωθῇ ἂν ἡ συνεργασία αὐτὴ εἴχε γιὰ τοὺς γεωργοὺς καὶ γιὰ τὸ σχολεῖο κάποια ἄμεσα οἰκονομικὰ ὠφελήματα, ὅπως θὰ ἦταν, λόγου χάρι, ἡ προσωρινὴ ἢ καὶ μόνιμη καλλιέργεια χωραφίων χωρικῶν ἀπὸ τὸ σχολεῖο, ὡστε τοῦτο νὰ γίνῃ ἓνας ἄμεσος κοινωνικὸς παράγοντας, πὺ νὰ δρᾷ συνεταιριστικά, νὰ μορφώνῃ καὶ νὰ μορφώνεται, νὰ ὠφελῇ καὶ νὰ ὠφελιέται καὶ νὰ τείνῃ διαρκῶς νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητος παραγωγικὸς ὀργανισμὸς κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν «Σχολείων ἐργασίας καὶ παραγωγῆς», πὺ κι' ἄλλοι ὑπάρχουν.

Ἀλλὸ δὲ νομίζω πὺς αὐτὰ τὰ πράγματα μπορεῖ νὰ τὰ κάμῃ τὸ «Δημοτικὸ Σχολεῖο» ἢ πὺς πρέπει τοῦτο κατὰ ἓνα ὁποιοδήποτε τρόπο νὰ μετατραπῇ σὲ γεωργικὸ ἢ ἄλλο ἐπαγγελματικὸ σχολεῖο. Τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο εἶναι σχολεῖο γενικῆς μορφώσεως καὶ πρέπει νὰ παραμείνῃ τέτοιο. Τώρα ἂν ὁ ἐπαγγελματικὸς χαραχτῆρας μιᾶς ἐπαρχίας θὰ παίξῃ οὐσιαστικὸ ρόλο στὴ διαμόρφωση τοῦ πρώτου αὐτοῦ λαϊκοῦ σχολείου τῆς γενικῆς μορφώσεως καὶ μὲ τί τρόπο αὐτὸ θὰ γίνῃ, χωρὶς τὸ λαϊκὸ σχολεῖο νὰ χάσῃ τὸ γενικὸ μορφωτικὸ χαραχτῆρα του, εἶναι ζητήματα πὺ ἐνδιαφέρουν τὸ π ρ ό -

ν ρ α μ μ α γενικά τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ ποὺ θὰ ἀπασχολήσουν τοὺς εἰδικούς. Εἶναι ἄλλως τε γνωστόν, ὅτι τὸ πρόγραμμα μονάχα στὶς συνθήκες καὶ τῇ ζωῇ τοῦ περιβάλλοντος πρέπει νὰ στηριχθῇ, γιατί μονάχα μὲ βάση τὶς συνθήκες αὐτὲς μπορεῖ νὰ γίνῃ πραγματικὴ μόρφωση. Ἐπομένως μὲ βάση τὶς γεωργικὰς συνθήκες μιᾶς ἐπαρχίας, ἢ τὶς ἐμπορικὰς μιᾶς ἄλλης, ἢ τὶς ναυτικὰς, μιᾶς τρίτης κτλ. καὶ μὲ μέθοδο σύμφωνη μὲ τὶς ὁδηγίαις τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τῆς διδακτικῆς θὰ ὀργανωθοῦν τὰ προγράμματα, ποὺ στὸ σημεῖο αὐτὸ ὀφείλουν νὰ εἶναι ἐλαστικά. Εἶναι λοιπὸν ζητήματα αὐτὰ προγράμματος καὶ μεθόδων ἐργασίας τοῦ ἐνιαίου λαϊκοῦ Σχολείου τῆς γενικῆς μορφώσεως καὶ ὅχι ἀλλαγῆς τοῦ χαρακτήρα τῶν Δημοτικῶν Σχολείων καὶ μετατροπῆς τῶν σὲ γεωργικὰ ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλα ἐπαγγελματικά.

Γιὰ τοὺς ἴδιους αὐτοὺς λόγους νομίζω πὼς παρεξηγοῦμε τὴν οὐσία καὶ τῶν Διδασκαλείων, ὅταν ζητοῦμε νὰ ἰδρύσουμε ἢ νὰ μετατρέψουμε ἕνα μέρος αὐτῶν σὲ γεωργικά. Δὲ νομίζω πὼς τὰ Διδασκαλεῖα τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως μποροῦν καὶ πρέπει νὰ γίνουν ἄλλο ἀπὸ Διδασκαλεῖα τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσως, δηλαδή ἀπὸ ἰδρύματα ποὺ νὰ ἐτοιμάζουν δασκάλους ἱκανοὺς ν' ἀνταποκριθοῦν σ' ὅλες τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐνιαίου λαϊκοῦ σχολείου τῆς γενικῆς μορφώσεως, ποὺ ἀνάφερα παραπάνω. Τὰ γεωργικά Διδασκαλεῖα θὰ εἶχαν τὸν τόπο τους, ἂν οἱ ἀπόφοιτοι κατόπι θὰ διορίζονταν σὲ σχολεῖα καθαρῶς γεωργικά μεταδημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ὅχι σὲ δημοτικὰ σχολεῖα γενικῆς μορφώσεως. Γιατὶ ἀλλιῶς θὰ ἔπρεπε νὰ κάνουμε γιὰ τὴ λαϊκὴ μας ἐκπαίδευση καὶ διδασκαλεῖα τεχνικὰ καὶ ἐμπορικὰ καὶ ναυτικὰ κτλ., ἀφοῦ ἀνάλογες εἶναι οἱ ἀπαιτήσεις τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς χώρας μας.

Αὐτὸ φυσικὰ καὶ ἀδύνατο εἶναι καὶ ἄτοπο. Ὁ δάσκαλος τοῦ δημοτικοῦ σχολείου δὲν εἶναι δάσκαλος μιᾶς ὀρισμένης ἐιδικότητος, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἔτσι μορφωμένος, ὥστε νὰ μπορῇ ν' ἀνταποκριθῇ κάθε φορὰ στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ σχολείου καὶ τῆς ἐπαρχίας ποὺ ὑπηρετεῖ. Ἐπομένως καὶ ἐδῶ εἶναι ζήτημα προγράμματος καὶ ὀργανώσεων τῶν Διδασκαλείων τοῦ γνωστοῦ μας τύπου. Κι' ἤθελα τὸ σημεῖο ἀκριβῶς τοῦτο ἰδιαίτερα νὰ τονίσω: Τὰ Διδασκαλεῖα μας ἀπὸ ἀπόψεως τόσο τῆς μορφώσε-

ως καὶ τοῦ ποιοῦ τοῦ προσωπικοῦ των, ὅσο καὶ ἀπὸ ἀπόψεως προγραμμάτων καὶ μεθόδων ἐργασίας βρίσκονται ἀκόμα σὲ τέτοια κατάσταση, ὥστε νὰ μὴ μᾶς ἐπιτρέπεται σήμερα νὰ ζητᾶμε νέους τύπους καὶ νέες μεταμορφώσεις προτοῦ μελετήσουμε αὐτὰ ποὺ ἔχουμε καὶ ἐργασθοῦμε μὲ ἀγάπη γιὰ τὴν ὁργάνωσίν τους.

Ὁ κ. Γ. Παπανδρέου τονίζει ὅτι πρέπει νὰ ληφθῇ πρόνοια παιδαγωγικῆς μορφώσεως τῶν γεωπόνων καὶ διδασκάλων.

Ὁ κ. Ἀλεβιζᾶτος ζητεῖ ὅπως τονισθῇ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκ μέρους τοῦ Κράτους ἐντάσεως τῆς εἰδικῆς προπαγάνδας διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τονίζει τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ὁργανώσεως σοβαρᾶς προπαγανδιστικῆς δράσεως οὐ μόνον πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν γεωργῶν βαρυνθέντων τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ πρὸς παροχὴν μέσων καὶ καταλλήλου διδασκαλίας πολλαπλασιασμοῦ καὶ καλλιτερεύσεως τῶν προϊόντων μας ἐκ τῶν ὁποίων κατὰ μέγα μέρος ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἐθνικὴ μας οἰκονομία.

Ὁ κ. Ν. Ἀναγνωστόπουλος προτείνει, ὅπως τὰ φυσιογνωστικά καὶ φυσικὰ μαθήματα διδάσκωνται εἰς τὰ γυμνάσια τῶν γεωργικῶν περιφερειῶν ἀπὸ γεωπόνους τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ ὅποιοι συνδιδάσκονται μὲ τοὺς φοιτητὰς τῶν φυσικῶν τὰ φυσιογνωστικά καὶ φυσικὰ κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς φοιτήσεώς των.

Ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ κ. Ἀναγνωστοπούλου, ὅπως τὰ φυσιογνωστικά καὶ τὰ φυσικὰ διδάσκωνται ἀπὸ πτυχιούχους τῆς Γεωπονικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ὁ κ. Ἐξαρχόπουλος ἀπαντᾷ ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ Σχολὴ αὕτη εἶναι Σχολὴ Πανεπιστημιακῆ, ἰσότιμος πρὸς τὰς ἄλλας Σχολάς, ἐφ' ὅσον ἡ ἐν αὐτῇ διδασκαλία ἔχει ἐπιστημονικὸν χαρακτήρα, καὶ ἐφ' ὅσον ἐν αὐτῇ διδάσκονται ἐν πλάτει ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς Φυσιογνωσίας, ἡ Χημεία, ἡ Φυσικὴ καὶ ἡ Βιολογία, βεβαίως οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῆς θὰ ᾔσαν καταλληλότεροι διδάσκαλοι τῶν Φυσιογνωστικῶν μαθημάτων. Θεωρεῖ ὁμως ἀναγκαῖον, ὅπως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἐν λόγῳ Σχολὴ ὁργανωθῇ προσηκόντως, ἐνισχυθῇ διὰ κατεργητῶν ὅλων τῶν ἀναγκαιούντων μαθημάτων, ἰδιαίτατα δὲ ἀνάγκη νὰ διδάσκωνται ἐν αὐτῇ ἐν ἐκτάσει ἡ Γενικὴ καὶ ἡ Εἰδικὴ Βιολογία.

Ὁ κ. Κ α ψ α λ η ς ὑποβάλλει τὸ ἀκόλουθον σημείω-
μα, ὡς ἴδιον πόρισμα ἐπὶ τῆς γενομένης ἀναπτύξεως τοῦ
θέματος.

Ἐπειδὴ ἐκ τῆς συζητήσεως προέκυψεν :

1) Ὅτι ὁ Ἕλλην ἀποστρέφεται τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γε-
ωργοῦ.

2) Ὅτι οἱ ἀποτελοῦντες τὰ 60 % τοῦ πληθυσμοῦ τῆς
χώρας ἀσχολοῦνται ἐκόντες ἄκοντες μὲ γεωργικὰς ἐρ-
γασίας.

3) Ὅτι τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι ὁ κυ-
ριότερος πλοῦτος τῆς καὶ ἡ αὐξησις αὐτῶν ἡ ἀσφαλε-
στέρα λύσις τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματός τῆς.

Ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πολιτείαν

α') Ὅπως ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς χώρας
τὴν πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς ἀγάπην διὰ τῶν
στοργικῶν ὑπὲρ τῆς γεωργίας μέτρων τῆς καὶ

β') ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν φιλογεωργικὴν πολιτικὴν τῆς,
ἐπιμένουσα εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέτρων, ἅτινα θὰ ἔ-
κρινε σκόπιμον νὰ λάβῃ πρὸς βελτίωσιν τῆς γεωργίας.

Τὰ μέτρα ταῦτα πρέπει νὰ εἶναι :

1) Προσανατολισμὸς πρὸς τὴν γεωργίαν ἐν τῷ δημο-
τικῷ χολεῖῳ διὰ τῆς ἐκδηλώσεως φιλογεωργικοῦ πνεύ-
ματος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος
αὐτοῦ, εἰς τὴν συγγραφὴν ἀναγνωστικῶν βιβλίων μὲ ἡ-
ρώας γεωργοὺς καὶ φιλογεωργοὺς καὶ περιεχόμενον
ἐμπνέον ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν πρὸς τοὺς γεωργοὺς καὶ
τὸ ἔργον τῶν, καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν σχολικῶν κήπων.

2) Διατήρησις—καὶ ἵδρυσις νέων—τῶν γεωργικῶν scho-
λεῖων μὲ μεταρρύθμισιν τοῦ προγράμματός τῶν καὶ αὖ-
ξησιν τοῦ χρόνου τῆς εἰς αὐτὰ φοιτήσεως τῶν μαθητῶν
τῶν.

3) Παροχὴ προσόντων εἰς τοὺς ἀποφοίτους τῶν γεωρ-
γικῶν σχολείων α') πρὸς πρόσληψιν εἰς κρατικὰς καὶ
κοινοτικὰς θέσεις τῆς εἰδικότητός τῶν (κλαδευτῶν, ἐμ-
βολιαστῶν, κηπουρῶν, ἀγροφυλάκων, τῶν ὁποίων κυ-
ριώτερον προσὸν πρέπει νὰ εἶναι ἡ πρὸς αὐτοὺς ἐμπι-
στοσύνη τῶν γεωργῶν, ὅτι ἐμπνέονται ἀπὸ ἀγάπην πρὸς
τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, διότι τότε θὰ εἶναι καὶ οἱ ἄ-
γρυπνοι φύλακες τῶν ἀγρῶν τῶν, β') ἡ ἐγγραφὴ
εἰς μέσας γεωργικὰς σχολὰς, ἡ διατήρησις τῶν ὁποίων
εἰς μικρὸν ἀριθμὸν δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἄσκοπος, καὶ
τὰ ἀγροτικὰ διδασκαλεῖα, τῶν ὁποίων τὴν ἵδρυσιν ἐπι-

βάλλει ἡ ἐξασφάλις τῆς λειτουργίας τῶν γεωργικῶν σχολείων καὶ ἡ ἐξασφάλις καλλιιεργείας τοῦ φιλογεωργικοῦ πνεύματος, καὶ γ') ἡ λειτουργία δύο τοῦλάχιστον Ἀνωτάτων Γεωπονικῶν Σχολῶν, πρὸς δημιουργίαν τοῦ ἀπαραιτήτου διδασκτικοῦ διὰ τὰ γεωργικὰ σχολεῖα προσωπικοῦ, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τύχη καὶ ἐξαμήνου τοῦλάχιστον παιδαγωγικῆς μορφώσεως.

Ταῦτα διὰ τὴν δημιουργίαν γεωργῶν καὶ φιλογεωργῶν. Διὰ δὲ τὴν μετεκπαίδευσιν τῶν σημερινῶν γεωργῶν καὶ τῶν γεωργῶν τοῦ μέλλοντος, σκόπιμος φαίνεται : α') ἡ ἴδρυσις γεωργικῶν σταθμῶν παρὰ τὰ γεωργικὰ σχολεῖα καὶ πρὸς πρακτικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν αὐτῶν καὶ διὰ νὰ χρησιμεύουν ὡς ὑποδειγματικὰ κτήματα καλλιιεργείας εἰς τοὺς κατὰ ὠρισμένας χρονικὰς περιόδους συγκαλουμένους πρὸς μετεκπαίδευσιν γεωργούς, β') ἡ λειτουργία τοῦ θεσμοῦ τῶν περιοδεύοντων γεωπόνων, οἵτινες θὰ εἶναι οἱ αὐτόκλητοι ὁδηγοὶ τῶν γεωργῶν ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἔργου των, γ') ἡ ἐκδοσις καὶ κυκλοφορία μεταξὺ τῶν γεωργικῶν πληθυσμῶν βιβλίων εἰδικῶν καλλιιεργειῶν.

Σ η μ ε ί ω σ ι ς Δὲν ἐπέισθην, ὅτι ἡ ἔλλειψις ἐνιαίας μορφώσεως δημοδιδασκάλων θὰ βλάβῃ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀπειλοῦσαν τὰ γεωργικὰ σχολεῖα ἀτροφίαν, ὅταν οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῶν στερηθῶν προσόντων. Ἐπιβάλλεται ἡ θυσία τοῦ ὁμοιομόρφου κατάρτισμοῦ τῶν δημοδιδασκάλων πρὸ τῆς βίας τῶν πραγμάτων, τῆς ὑποχρέωσεως δηλ. τῆς Πολιτείας νὰ καταστήσῃ τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας φιλογεωργικὸν ἀπὸ μισογεωργικοῦ.

Ὁ κ. Γ. Παπανδρέου, Ὑπουργός. Περαιτωθείσης τῆς συζητήσεως, διατυπώνει ὡς ἀκολούθως τὰ πρῶσιματα τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τῆς Γεωργικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Π Ο Ρ Ι Σ Μ Α Τ Α

1) Ἀναγνώρισις τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης πρὸς τένωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως παρ' ἡμῖν.

2) Ἐνίσχυσις αὐτῆς διὰ τῶν σχολείων τῆς γενικῆς παιδείας.

Διὰ τοῦ γεωργικοῦ προσανατολισμοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν. Ὁ προσανατολισμὸς οὗτος θὰ ἐπιδιωχθῇ διὰ τῆς συντάξεως καταλλήλου προγράμματος, τῆς ὁργανώσεως ἀρτίου σχολικοῦ

κήπου, διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς μεθόδου διδασκαλίας, τῆς συντάξεως καταλλήλων διδακτικῶν καὶ βοηθητικῶν βιβλίων καὶ τῆς εἰδικῆς προπαρασκευῆς τῶν διδασκάλων, ἰδρυομένων τῶν Διδασκαλείων κατὰ προτίμησιν πλησίον γεωργικῶν σταθμῶν.

3) Διὰ τῶν εἰδικῶν γεωργικῶν σχολείων κατωτέρων, μέσων καὶ ἀνωτέρων.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΙΔΙΚΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Ταῦτα πρέπει νὰ εἶναι τριῶν εἰδῶν :

α') Διετῇ ἢ τριετῇ σχολείᾳ, τὰ ὁποῖα δεχόμενα τοὺς ἀποφοίτους τῶν δημοτικῶν σχολείων, σκοπὸν θὰ ἔχουν νὰ προπαρασκευάζουν ἐπαγγελματικῶς τοὺς μέλλοντας νὰ ἀκολουθήσουν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ. Ἡ ἐν αὐτοῖς μόρφωσις θὰ εἶναι πρακτικὴ ἐν ἐξηρητημένῳ ἐκ τοῦ σχολείου ἀγροκτήματι καὶ συνδυασμένη μετὰ γενικὴν μόρφωσιν.

Τὰ σχολεῖα ταῦτα θὰ ἰδρύωνται βαθμιαίως εἰς τόπους ἐνθα αἱ τοπικαὶ συνθήκαι θὰ εὐνοοῦν τὴν κανονικὴν αὐτῶν λειτουργίαν καὶ ἐφ' ὅσον οἱ ὅροι τῆς ἐπιτυχίας των, ἀπὸ ἀπόψεως προσωπικοῦ, ἐγκαταστάσεων κλπ. θὰ εἶναι ἐξησφαλισμένοι. Κατὰ τὴν ἴδρυσιν προτιμῶνται οἱ τόποι ἐνθα λειτουργοῦν γεωργικοὶ σταθμοὶ ἢ ἄλλαι κρατικαὶ γεωργικαὶ ἐγκαταστάσεις.

β') Γεωργικὰ ἐπιμορφωτικὰ σχολεῖα, σκοπὸν ἔχοντα τὴν συμπλήρωσιν καὶ βελτίωσιν τῆς γεωργικῆς μορφώσεως τῶν ἐργαζομένων ἤδη εἰς τὰ ἴδια κτήματα γεωργῶν, διὰ θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς διδασκαλίας ὁκταῶρου, π. γ. καθ' ἑβδομάδα εἰς γεωργικοὺς σταθμοὺς, πρότυπα ἀγροκτήματα ἢ ἄλλα γεωργικὰ ἰδρύματα.

γ') Μεταβατικὰ εἰδικὰ γεωργικὰ σχολεῖα, διὰ τῶν ὁποίων περιοδεύοντα γεωργικὰ συνεργεῖα θὰ μεταδίδουν εἰδικὰς γεωργικὰς γνώσεις ἢ θὰ ἀσκοῦν τὰς δεξιότητας τῶν ἐνηλίκων γεωργῶν εἰς εἰδικοὺς τῆς γεωργίας κλάδους.

Εἰς πάντα ἡ φοίτησις θὰ εἶναι προσωρινῶς προαιρετικὴ.

ΜΕΣΑΙ ΓΕΩΡΓΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ

Αὗται δύνανται νὰ παραμείνουν, ὥς εἶναι, δύο, Λαρίσεως καὶ Πατρῶν, μὴ συνιστωμένης τῆς ἐπεκτάσεώς των.

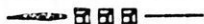
ΑΝΩΤΑΤΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Διὰ τὴν Ἀνωτάτην Γεωπονικὴν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ Γεωργικὸν Τμῆμα τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης συνιστᾶται :

α') Ἡ καθ' ὅλους τοὺς τρόπους ἐνίσχυσις αὐτῶν δι' ἐπαρκῶν οἰκονομικῶν μέσων, ἐγκαταστάσεων καὶ κολλῆς ὀργανώσεως.

β') Ἡ διὰ μεταβολῆς τοῦ Ὁργανισμοῦ αὐτῶν εἰδικεῖσις τῶν ἐπιστημόνων γεωπόνων.

γ') Ἡ παιδαγωγικὴ μόρφωσις ἐκείνων ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῶν σχολῶν τούτων, οἵτινες θὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς καθηγηταὶ τῶν γεωπονικῶν μαθημάτων εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τῆς γενικῆς καὶ τῆς εἰδικῆς γεωργικῆς παιδείας.



ΣΥΝΕΔΡΙΑ Ζ'. ΤΗΣ 14ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Γ. Παπανδρέου, Υπουργός, Πρόεδρος.
2. Κ. Δυοβουνιώτης, Πρύτανης του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρῶτος Ἀντιπρόεδρος).
3. Εὐάγγ. Κακούρος, Διευθυντής τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.
4. Δημ. Λαμπαδάριος, Πρύτανης τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
5. Τριαντ. Κεραμυδᾶς, καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν.
6. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντής τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.
7. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
8. Ἀλέξ. Δελμούζος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
9. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
10. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
11. Παντ. Παῖδουσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
12. Μιλτ. Κουντουρᾶς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτ. Συμβουλίου.
13. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικ. Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
14. Θ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
15. Σωτ. Δαγκλῆς, αἵρετόν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως

16. Έμμ. Λαμπαδάριος, Δ) τῆς τοῦ τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς Ὑπουργείου Παιδείας.

17. Χρ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

18. Νικ. Σμυρνῆς τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

19. Α. Ἡλιάδης, Διευθυντῆς τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.

20. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπ. Παιδείας.

21. Κωνστ. Παπαζαχαρίου, ἐπιθεωρητῆς τῆς Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπ. Ἐθν. Οἰκονομίας.

21. Εὐάγγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

23. Ἰωάν. Μιχαλόπουλος, Δ) τῆς τῆς Γεν. Δ) σεως Στατιστικῆς Ὑπουρ. Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

24. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας, κάτοικος Κορωπίου.

25. Λυκ. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.

26. Δημ. Γεωργακάκης, Δ) τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.

27. Ἀλεβιζάτος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

28. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων.

29. Νικ. Ἀναγνωστόπουλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

ΘΕΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΑΝΑΓΚΑΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Β'.

ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ἐπιτροπὴ μελέτης : Δ. Λαμπαδάριος, Ν. Κάτσαϊνος, Ε. Καλούλης, Μαρία Ἀμαριώτου, Κ. Παπαζαχαρίου καὶ Α. Ἡλιάδης.

Εἰσηγηταὶ : Κ. Παπαζαχαρίου καὶ Α. Ἡλιάδης.

Οἱ εἰσηγηταὶ ἀναπτύσσουν τὰς εἰσηγήσεις των, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς ἀκολουθῶς :

Ὁ κ. Κ. Παπαζαχαρίου λέγει, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1930 καταρτισθεῖσα Εἰδικὴ Ὑποεπιτροπὴ ἐπὶ τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι, ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν μελέτην τοῦ ἐξῆς θεμελιώδους προβλήματος :

«Καθορισμὸς τῶν συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας ἀπαιτουμένων σχολείων, ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν».

Διὰ τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος τούτου ἀπαιτεῖται ἡ παράθεσις οὐσιωδῶν τινων στοιχείων, ἐφ' ὧν θὰ στηριχθῇ ἡ διατυπωθησομένη λύσις.

Πῶς δέον νὰ νοηθῇ ὁ ὅρος τεχνικὴ ἐκπαίδευσις.

Ἡ εἰς τὸν ὅρον τοῦτον ἀποδιδομένη ἔννοια καὶ τὸ πλάτος αὐτῆς δὲν συμπίπτουν εἰς τὰς διαφόρους χώρας, παρατηρουμένης μεγάλης ποικιλίας ἐν προκειμένῳ.

Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν, δὲν ἔχει ἀκόμη καθορισθῇ ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου τούτου κατὰ γενικῶς παραδεδεγμένον τρόπον.

Πρὸς ἀποφυγὴν ἀπεραντολογίας διὰ παραθέσεως τῶν ἐπικρατουσῶν παρ' ἡμῖν γνωμῶν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου καὶ χάριν ταχείας καὶ εὐκόλου συνεννοήσεως ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν παράθεσιν τῆς εἰς τὸν ὅρον τοῦτον ἀποδοθείσης ἐννοίας κατὰ τὸ 1928 ὑπὸ τῆς ἐν Καίρῳ εἰς συνέδριον συνελθούσης Διεθνούς Ἐπιτροπῆς τῆς Statistique Intellectuelle, γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Commission Mixte de la Statistique Intellectuelle».

Ὁ κ. Lucien March, Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, ἐν τῇ σχετικῇ ἐκθέσει του (rapport) ἀναγράφει, μεταξύ ἄλλων ἐνδιαφερόντων σημείων, καὶ τὴν ἀκόλουθον κατάταξιν τῶν λειτουργούντων μορφωτικῶν ἰδρυμάτων παρὰ ταῖς πλείσταις ἐκ τῶν προηγμένων χωρῶν.

ΠΙΝΑΞ ΜΟΡΦΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

1ον Μέρος.

Ι. Ἐκπαίδευσις (δημοσία, ἰδιωτικῇ).

Α'. Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευσις, Πανεπιστήμιον.

Β'. Μέση Ἐκπαίδευσις

Γ'. Διδασκαλεία διὰ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

- Δ'. Κατωτάτη Ἑκπαίδευσις, Δημ. Ἑκπαίδευσις.
 Ε'. Γενικὴ Ἑκπαίδ. δι' ἡλικιωμένους (Adultes).
 ΣΤ'. Εἰδικαὶ ἐκπαιδεύσεις (Enseignements Spécialisés).
 ΙΙ. Ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα, μὴ προσηρτημένα εἰς Πανεπιστήμια.

2ον Μέρος

- ΙΙΙ. Μουσεῖα.
 IV. Βιβλιοθήκαι.
 V. Ἀρχεῖα.
 VI.. Ἱστορικὰ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα.
 VII. Ἑκδόσεις καὶ ἐμπόριον βιβλίων.
 VIII. Θέατρα καὶ θεάματα.
 IX. Συναυλῖαι.
 X. Κινηματογράφοι.
 XI. Ραδιοφωνία.
 XII. Ὑποτροφίαι καὶ ἐνισχύσεις ἢ βοηθήματα (Δημοσίων Ἀρχῶν, ἰδιωτικῶν ἰδρυμάτων).
 XIII. Ἐφευρέσεις.
 XIV. Ἀπογραφὴ τῶν τιτλούχων ἐλευθέρων ἐπαγγελμάτων καὶ τῶν ἀρχηγῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὰς βιομηχανίας τοῦ βιβλίου ἢ τοῦ πολυγράφου.

Ταῦτα τὰ στοιχεῖα, καὶ κατὰ τὴν ἄνω σειρὰν, πρέπει κατὰ τὴν γνώμην τῆς Διεθνοῦς ταύτης Ἐπιτροπῆς νὰ περιλαμβάνη ἡ Statistique Intellectuelle ἐκάστης χώρας.

Περαιτέρω ἐν τῇ ἐκθέσει του ταύτῃ ὁ κ. Lucien March ἐξηγεῖ τί πρέπει νὰ νοῆται δι' ἐκάστου τῶν ὡς ἄνω στοιχείων.

Ἐνταῦθα ἐνδιαφέρει, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἀπασχολούντος ἡμᾶς κυρίου θέματος, νὰ ἀναφέρωμεν τί ἐννοεῖται διὰ τῶν ἐξῆς στοιχείων :

Α'. Ἑκπαίδευσις (δημοσία, ἰδιωτικὴ).

Ἡ διάκρισις τῶν σχολείων εἰς δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ καθορισθῇ μετ' ἀκριβείας, διότι ἐπικρατοῦσι διάφοροι συνθῆκαι παρὰ ταῖς διαφόροις χώραις.

Ἐνδεικτικῶς ὅμως ἡ Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ, ἥς ὁ λόγος, φρονεῖ, ὅτι «Δημόσια σχολεῖα εἶναι πάντα τὰ σχολικὰ ἰδρύματα, ὧν οἱ καθηγηταὶ καὶ οἱ διδάσκαλοι διορίζον-

ται ὑπὸ δημοσίας Ἀρχῆς (ὡς Κράτους, Νομοῦ, Κοινότητος»).

Β'. Βαθμίδες τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

Εἰς πάσας τὰς χώρας τὰ σχολικὰ ἰδρύματα κατατάσσονται εἰς 3 βαθμίδας.

1) Τὴν Ἀνωτάτην.

2) Τὴν Μέσην.

3) Τὴν Κατωτάτην ἢ στοιχειώδη.

Γ'. Κατηγορίαι ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

Ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ διακρίνονται τὰ σχολικὰ ἰδρύματα εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας :

1). Σχολικὰ ἰδρύματα παρέχοντα γενικὴν μόρφωσιν (avec humanites ou sans humanites).

2) Σχολικὰ ἰδρύματα παρέχοντα μόρφωσιν ἐπαγγελματικὴν ἢ τεχνικὴν (enseignement professionnel ou technique), χαρακτηρὸς γεωργικοῦ, βιομηχανικοῦ, ἐμπορικοῦ, στρατιωτικοῦ, καλλιτεχνικοῦ κ.λ.π., μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἀσκήσεως ὠρισμένου ἐπαγγέλματος.

Τὰ τῆς τελευταίας κατηγορίας σχολικὰ ἰδρύματα συμπεριλαμβάνει ἡ προμνησθεῖσα Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα «Εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως ἰδρύματα».

Δ'. Enseignements specialises.

Τὰ ἰδρύματα ταῦτα ἀνήκουσιν ἢ α') εἰς τὴν Ἀνωτάτην βαθμίδα, ἢ β') εἰς τὴν Μέσην ἢ στοιχειώδη καὶ ὑποδιαιροῦνται, ἀναλόγως τοῦ εἶδους ἐκάστου σχολείου καὶ τῆς φύσεως τῆς ἐν αὐτῷ παρεχομένης διδασκαλίας, εἰς τὰς ἑξῆς μερικωτέρας κατηγορίας :

α') Σχολεῖα τεχνικῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως (enseignement technique professionnel).

β') Διοικητικαὶ Σχολαὶ διὰ πολιτικὰς ὑπηρεσίας.

γ') Στρατιωτικαὶ Σχολαί.

δ') Σχολαὶ διὰ κοινωνικὰς ὑπηρεσίας, φιλανθρωπικά.

ε') Σχολαὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

στ') Σχολεῖα θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ Α'. ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Αὕτη περιλαμβάνει : α') τὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν, εἰς ἣν ὑπάγονται 1) ἡ Ἀνωτάτη γεωργικὴ ἐκπαίδευσις, δασοκομικαὶ σχολαί, ἀλιευτικαὶ κλπ. 2) ἡ μέση ἢ στοι-

χειώδης γεωργική ἐκπαίδευσις, ἡ ἀσχολουμένη μετὰ τὴν γενικὴν γεωργικὴν ἐκπαίδευσιν, τὰς γεωργικὰς βιομηχανίας κλπ., μετὰ τὰς οἰκοκυρικὰς σχολὰς, χειμερινὰ σχολεῖα κλπ.

β') Τὴν βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἐκπαίδευσιν, εἰς ἣν ὑπάγονται : 1) Ἡ Ἀνωτάτη τεχνικὴ ἐκπαίδευσις, ἡ προωρισμένη εἰς τὴν μόρφωσιν μηχανικῶν (*ingenieurs*), τεχνιτῶν (*techniciens*), ἀνωτέρων παραγόντων τοῦ ἐμπορίου κλπ., ὡς καὶ αἱ προπαρασκευαστικαὶ σχολαὶ αἱ παρέχουσαι τὸ δικαίωμα εἰσαγωγῆς εἰς Ἀνωτάτην Σχολήν, καὶ 2) Ἡ Μέση ἢ στοιχειώδης τεχνικὴ ἐκπαίδευσις, περιλαμβάνουσα σχολὰς τεχνικὰς, ἐμπορικὰς, μικτὰς, μαθητευομένων.

Β'. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ

Αὗται μορφώνουσιν ὑπαλλήλους διὰ διαφόρους πολιτικὰς ὑπηρεσίας, ὡς λ. χ. Ταχυδρομείων, Τηλεγράφων, Τηλεφώνων, Ἀστυνομίας, ἄλλων πολιτικῶν ὑπηρεσιῶν, βιβλιοθηκῶν, ἀρχείων κλπ.

Γ'. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ

Αὗται ἀποβλέπουν εἰς τὴν μόρφωσιν ἀξιωματικῶν, ὑπαξιωματικῶν τῶν διαφόρων σωμάτων στρατοῦ (ξηρᾶς, θαλάσσης, ἀέρος).

Δ'. ΣΧΟΛΑΙ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Αὗται οὖσαι ἢ 1) Ἀνώταται, ἢ 2) Μέσαι, ἢ στοιχειώδεις, παρασκευάζουσιν εἰς τὴν ἀσκήσιν τῶν καλῶν τεχνῶν ἐν γένει.

Ε'. ΣΧΟΛΑΙ ΔΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Αὗται μορφώνουσιν ἢ νοσοκόμους, ἢ ἐπισκεπτρίας (σχολαὶ νοσοκόμων) κλπ. κλπ.

ΣΤ'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Εἰς ταύτην ἀνήκουσιν αἱ τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου ἐπιδιώκουσαι σχολαὶ καὶ κατατασσόμεναι 1) εἰς Ἀνωτάτην, ὡς σεμινάρια καὶ ἄλλα ἀντίστοιχα ἰδρύματα, ἐξαιρέσει τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεολογικῆς Σχολῆς, ἀποτελούσης τμήμα τοῦ κύκλου Πανεπιστημιακῶν σπουδῶν καὶ 2) εἰς Μέσην ἢ στοιχειώδη, ὡς ἱερατικὰ σχολαί, ἱεροδιδασκαλεῖα καὶ ἄλλα ἀνάλογα ἰδρύματα.

Τοιαύτη εἶναι ἐν συντόμῳ ἡ ἀνάλυσις τῆς κατηγορίας *enseignements spécialisés*, ὡς τὴν καθορίζει ἡ προμνησθεῖσα «*Commission mixte de la statistique intellectuelle*».

Ἐὰν λοιπὸν βασισθῶμεν εἰς τὴν ὡς ἄνω ταξινομήσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, θὰ καταλήξωμεν ἀμέσως εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα :

« Ἔργον τῆς ἐπὶ τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως ὑποεπιτροπῆς τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου εἶναι νὰ ἐξετάσῃ τὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι ὑφισταμένων ἢ ἀναγκαιούτων ἰδρυμάτων τῆς τεχνικῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως (*enseignements technique professionnel*) ἐν ἄλλαις λέξεσι τὰ τῆς γεωργικῆς, βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως ».

Τὸ θέμα τοῦτο εἶναι ἄρκετὰ εὐρὺ καὶ ἡ λεπτομερὴς τούτου ἐξέτασις θ' ἀπῆτει ἀφ' ἑνὸς μὲν χρόνον μακρόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πλείστα στατιστικὰ στοιχεῖα, ἅτινα δὲν εἶναι δυστυχῶς πάντοτε πρόχειρα.

Διὰ τοῦτο θ' ἄρκεσθῶμεν τὸ μὲν εἰς ὅσα σχετικὰ στατιστικὰ στοιχεῖα παρέσχεν ἡμῖν ἡ Γενικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἑλλάδος, ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν χώραν, τὸ δὲ εἰς ὅσα ἀνάλογα ἠδυνήθημεν νὰ περισυλλέξωμεν, ὡς πρὸς διαφόρους ξένας χώρας, ἵνα διὰ συγκρίσεως τῶν μὲν πρὸς τὰ δὲ ἐξαγάγωμεν ἀναγκαῖα τινὰ πορίσματα ἐφ' ὧν θὰ στηριχθῇ ἡ διατυπωθησομένη γνώμη, περὶ τῶν ἐνδεικνυομένων σχολείων τεχνικῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως διὰ τὴν Ἑλλάδα ».



Η ΕΛΛΑΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΗ ΑΠΟ ΑΠΟΨΕΩΣ ΠΛΗΘΥ- ΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ

Ἀπὸ τῆς προκειμένης ἀπόψεως ἡ Γενικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρε-
τῆς Ἑλλάδος παρέχει ἡμῖν τὰ κάτωθι στοιχεῖα.

ΠΙΝΑΞ I. Ἐμφαίνων τὴν ἑκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν
τῆς Ἑλλάδος. κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928.

1) Ἐκτασις τῆς Ἑλλάδος	130.199 τετρ. χιλιόμε.
2) Συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος	6.204.684 κατοίκων
3) Πυκνότης πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος	47.66 κατὰ τετρ. χιλιόμε.

ΠΙΝΑΞ II. Ἐμφαίνων τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος
κατὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928.

Αὐτ. ἀριθ.	Διαμερίσματα	Νομοὶ	Ἐπαρχίαι	Λήμμοι	Κοινότητες	Πόλεις καὶ χωριά	Κάτοικοι		Σύνολον
							Ἄρρενες	Θήλειες	
1.	Στ. Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας	4	21	8	817	1.624	796300	796542	1.592.842
2.	Θεσσαλίας	2	10	4	441	775	249148	244029	493.213
3.	Ἰονίων νήσων	3	7	3	221	537	102484	110673	213.157
4.	Κυκλάδων	1	7	1	108	436	63155	66547	129.702
5.	Πελοποννήσου	5	23	9	1233	2358	517753	535574	1.053.327
6.	Μακεδονίας	8	27	11	873	2063	711482	700995	1.412.477
7.	Ἡπείρου	3	11	3	556	796	149763	162871	312.634
8.	Νήσων Αἰγαίου	3	7	5	205	368	144791	162943	307.734
9.	Κρήτης	4	20	4	443	1453	187369	199058	386.427
10.	Δυτ. Θράκης	2	8	5	93	518	153954	149217	303.171
	Σύνολον	35	141	53	4990	10.928	3076235	3128449	6.204.684

ΠΙΝΑΞ III. (ἀπογραφή τοῦ 1928)

Ἑμφαίνων τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος κατὰ ἐπαγγέλματα, περιλαμβάνοντα ἄτομα ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω.

Ἑπαγγέλματα	Σύνολον τῆς Ἑλλάδος			Ἀναλογία τοῖς % ἐπὶ συνολ. ἀριθμοῦ 4.814.720	Παρατηρήσεις
	Ἀμφοτέρων τῶν φύλων	Ἄρρενες	Θήλειες		
1. Γεωργία	1.293.398	858.775	434.623	27.07% περίπου	
2. Κτηνοτροφία καὶ θήρα	167.302	134.281	33.021	3.48	
3. Ἀλιεία	14.941	14.900	41	0.31	»
4. Μεταλλεῖα καὶ ὀρυχεῖα	6.340	5.976	364	0.13	»
5. Βιομηχανία	429.831	330.119	99.712	8.92	»
6. Μεταφορὰ καὶ Συγκοιν.	106.758	105.844	914	2.22	»
7. Πίσις, ἀνταλλαγή καὶ μεσολάβησις	22.937	21.163	1.774	0.47	»
8. Ἐμπόριον	185.560	180.602	4.958	3.85	»
9. Προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι	57.570	20.193	37.377	1.19	»
10. Ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα	85.969	67.739	18.230	1.78	»
11. Δημόσιαι ὑπηρεσίαι	44.472	42.051	2.421	0.92	»
12. Ἄνευ ἐπαγγέλματος	2.069.212	393.354	1.675.858	48.99	»
13. Μὴ δηλώσαντες ἢ μὴ ὀρίσαντες ἀκριβῶς τὸ ἐπάγγελμα.	330.430	190.581	139.849	6.86	»
Γενικὸν σύνολον	4.814.720	2.365.578	2.449.142	100	»

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου βλέπομεν, ὅτι κατὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰς ἕκαστον ἐπάγγελμα ἀσχολουμένων ἀτόμων ἰσχύει ἡ ἐπομένη κλίμαξ.

α') Γεωργία	με ποσοστὸν 27,07 %
β') Βιομηχανία	» 8,97 %
γ') Ἐμπόριον	» 3,85 %
δ') Κτηνοτροφία καὶ θήρα	» 3,48 %
ε') Μεταφορὰ καὶ συγκοινωνία	» 2,22 %
στ') Ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα	» 1,78 %
ζ') Προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι	» 1,19 %
η') Δημόσιαι	» 0,92 %
θ') Πίσις, ἀνταλλαγή καὶ μεσολάβησις	» 0,47 %
ι') Ἀλιεία	» 0,31 %
ια') Μεταλλεῖα καὶ ὀρυχεῖα	» 0,13 %
ιβ') Ἄνευ ἐπαγγέλματος	» 48,99 %
ιγ') Μὴ ὀρίσαντες ἀκριβῶς τοιοῦτο ἢ οὐδέν	» 6,86 %

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΞΕΝΑΣ ΧΩΡΑΣ

Ἐάν παραβάλωμεν ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδευτικῆς τὰ ἐν Ἑλλάδι πρὸς τὰ τῶν ξένων χωρῶν, θὰ καταλήξωμεν εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα :

1) Ἡ Ἑλλάς ὑπολείπεται πολλῶν ἐκ τῶν ξένων χωρῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδευτικῆς γενικῶς, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀπὸ ἀπόψεως τῶν εἰδικῶν ἐκπαιδεύσεων καὶ ἰδίᾳ τῆς γεωργικῆς, βιομηχανικῆς, τεχνικῆς, ἐμπορικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως.

2) Ἐκάστη τῶν ξένων χωρῶν ἔχει ἤδη πολλὰ πράξει ὑπὲρ τῆς ὁργανώσεως τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως.

3) Ὁ ἀξιοσημείωτος χαρακτήρ τῶν ἐνεργειῶν ἐκάστης τῶν ξένων χωρῶν εἶναι οὗτος δηλ. δι' αὐτῶν ἐπεδιώχθη ἡ σύστασις, ὁργάνωσις καὶ προαγωγή σχολῶν δι' ἐκείνας τὰς τέχνας καὶ ἐκεῖνα τὰ βιοτεχνικὰ καὶ λοιπὰ πρακτικὰ ἐπαγγέλματα, ἅτινα προσαρμόζονται πρὸς τὰς εἰδικὰς συνθήκας τῆς χώρας καὶ συνεπῶς εἶναι εἰς θέσιν νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας. Μετὰ πάσης προσοχῆς ἔχει ἀποφευχθῇ ἡ τυφλὴ ἀπομίμησις τῶν ἀλλαχοῦ τελουμένων καὶ ὁ ἄνευ οἰασδῆποτε πρακτικῆς σημασίας πιθηκισμός. Ἐκάστη χώρα ἐπεδίωξεν ἀπλούστατα ἐκεῖνο ὅπερ οἰκονομικῶς συνέφερεν αὐτῇ. Καὶ ἐν τῇ εἰδικῇ ταύτῃ ἐνεργείᾳ πρὸς ἐξασφάλισιν πλήρους ἐπιτυχίας, ἐξήτασεν ἐπισταμένως πᾶν ὅ,τι ἐπιτυχῶς ἐν τῇ εἰδικῇ ταύτῃ περιπτώσει ἄλλαι χώραι ἔχουν ἤδη πραγματοποιήσει, ἐστάθμισε τὰς ἰδικὰς τῆς συνθήκας καὶ ἀναλόγως πρὸς αὐτὰς προσήρμοσε τὰ ἐπιτυχή παραδείγματα τῶν ἄλλων τούτων χωρῶν.

Τὸν κανόνα τοῦτον ὀφείλει νὰ τηρήσῃ ἐν προκειμένῳ καὶ ἡ Ἑλλάς.

ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΜΕΝΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΚΑΙ Ε- ΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Α'. ΤΙΝΑ ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΟ- ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Δοθέντος, ὅτι πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ θεραπευθῶσιν ἐ-
κείναι αἱ τέχναι, βιοτεχνίαι καὶ πρακτικὰ ἐπαγγέλματα,
ἅτινα κατὰ μεγίστην πιθανότητα εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐξασφα-
λίσωσι τὸν ἄρτον εἰς τοὺς ἀσκούοντας ταῦτα, ἀνάγκη νὰ
ἐξετάσωμεν ποῖα ἐκ τῶν τοιούτων ἐπαγγελμάτων πλη-
ροῦσι, κατὰ μέγα μέρος τοῦλάχιστον, τὸν ὅρον τοῦτον
ἐν Ἑλλάδι.

1) Ἡ ἡμετέρα χώρα εἶναι φύσει γεωργικὴ. Διὰ τοῦτο
τὰ γεωργικὰ ἐπαγγέλματα εἶναι τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ
τῆς προκειμένης ἀπόψεως.

2) Ἡ χώρα ἡμῶν ἔχει τὸ πλεονέκτημα τῆς εὐκόλου ἐ-
πικοινωνίας διὰ θαλάσσης πρὸς τε τοὺς ἰδίους αὐτῆς
λιμένας καὶ πρὸς τοὺς τῶν λοιπῶν ξένων χωρῶν, τῶν τε
γειτονικῶν καὶ τῶν ἀπωτέρων. Ἄρα καὶ τὰ ναυτιλιακὰ
ἐπαγγέλματα ἔχουσιν ἰδιάζουσαν παρ' ἡμῖν σημασίαν.

3) Τὸ εὐκόλον τῆς ὥς εἴρηται ἐπικοινωνίας καὶ ἡ ἔμ-
φυτος πρὸς τὴν ἐμπορίαν κλίσις τοῦ Ἑλλήνος, συνετέ-
λεσαν ἐπίσης εἰς τὴν ἰδρυσιν καὶ βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν
Ἑλληνικοῦ Ἐμπορίου τόσον ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, ὅσον
καὶ εἰς διάφορα τοῦ ἐξωτερικοῦ κέντρα. Μεγάλῃ ὅθεν
τυγχάνει καὶ ἡ σημασία τῶν ἐμπορικῶν ἐπαγγελμάτων.

4) Οἱ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου εὐνοήσαντες ὅροι
καὶ ἕτεροι εἰδικώτεροι, ὡς λ. χ. ἡ συγκέντρωσις μετὰ τὸ
1922 ἐν Ἑλλάδι τοῦ πολυαριθμοῦ ὁμογενοῦς προσφυγι-
κοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ σημαντικὴ ἐδαφικὴ προσαύξησις
τῆς χώρας κ. ἄ., συνεπήγαγον τὴν βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν
ἀξιολόγου Ἑλληνικῆς Βιομηχανίας, ἀπασχολούσης ὄχι
μόνον σημαντικὰ κεφάλαια, ἀλλὰ καὶ πολλὰς χιλιάδας
τεχνιτῶν, ἐργατῶν καὶ ἄλλων ὑπαλλήλων. Ἡ περαιτέρω
προαγωγή τῆς βιομηχανίας ταύτης εἶναι καὶ δυνατὴ καὶ
εὐκταία, οὕτως ὥστε νὰ ἐπαρκῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν
θεραπείαν τῶν ἀντιστοιχῶν τοῦ τόπου ἀναγκῶν πρωτί-
στως καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἐξαγωγὴν βιομηχανι-
κῶν προϊόντων εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, κατὰ δεύτερον λό-
γον. Τοῦτο ἐπιβάλλει τὸ οἰκονομικόν τῆς χώρας συμφέ-

ρον, τοσούτω μᾶλλον, καθ' ὅσον μόνη ἡ καθόλου γεωργία δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ διαθρέψῃ τὸν συνεχῶς αὐξανόμενον πληθυσμὸν τῶν κατοίκων τῆς χώρας.

Ἄρα ζωτικὴ εἶναι καὶ ἡ σημασία τῶν πρὸς τὴν βιομηχανίαν συναφῶν ἐπαγγελμάτων.

5) Τέλος αἱ ἀνάγκαι τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ἐπιπλώσεων κατοικιῶν, γραφείων, ἐργαστηρίων καὶ ἄλλων παραπλησίων συνετέλεσαν εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν διαφόρων κλάδων ξυλουργικῶν καὶ σιδηρουργικῶν. Ἡ σημασία τῶν ἀντιστοίχων ἐπαγγελμάτων εἶναι ἐπίσης μεγάλη.

6) Αἱ ἀνάγκαι τῆς ἀμφιέσεως καὶ στολισμοῦ ἐδημιούργησαν τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα κοπτικῆς, ραπτικῆς, ὑποδηματοποιῆας, διακοσμητικὰς τέχνας κλπ. Τὰ ἀντίστοιχα ἐπαγγέλματα εἶναι ἐπίσης σημαντικά.

7) Τέλος, διάφοροι ἄλλαι ἀνάγκαι τοῦ ἀστικοῦ βίου ἐδημιούργησαν καὶ πλεῖστα ἄλλα εἰδικὰ ἐπαγγέλματα ἀξιολόγου σημασίας, ὡς ξενοδοχειακὰς ἐπιχειρήσεις, δημοσίων θεαμάτων, ἡλεκτροτεχνιῶν, ὑδραυλικῶν, ἐργασίας συγκοινωνίας καὶ μεταφορῶν καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Πάντα τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἀσκῶνται καὶ ὅσον ἔνεστι συστηματικώτερον καὶ ἐπιστημονικώτερον, ἵνα πλήρως ἀνταποκρίνωνται εἰς τὰς ἀντιστοίχους τῆς κοινωνίας ἀνάγκας ἐπ' ἀγαθῷ καὶ τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Κατὰ ταῦτα διδακτέα ἐπαγγέλματα ἐν Ἑλλάδι εἶναι :

- 1) Τὰ γεωργικὰ ἐν γένει.
- 2) Τὰ ἐμπορικὰ καὶ ναυτιλιακά.
- 3) Τὰ τὴν Ἑλληνικὴν καθόλου βιομηχανίαν ἐξυπηρετοῦντα κύρια καὶ βοηθητικὰ ἐπαγγέλματα.
- 4) Διάφορα ἄλλα εἰδικὰ ἐπαγγέλματα ἐξυπηρετικὰ τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας.

Ἐκάστη τῶν κατηγοριῶν τούτων εἶναι γενικὴ ἐμπερικλείουσα πληθὺν ὅλην εἰδικότητων. Τίνες ἐκ τῶν εἰδικότητων τούτων εἶναι σπουδαιότεραι καὶ μέχρι ποίου βαθμοῦ ἑκάστη διὰ τὴν Ἑθνικὴν Οἰκονομίαν ἐμφαίνεται, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἐκ τῶν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τῆς παρούσης ἐκθέσεως παρατεθέντων στατιστικῶν πινάκων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἐπαγγελματικῆς ἀπόψεως. Συνεπῶς παρέλκει ἡ λεπτομερὴς τούτων ἀναγραφὴ ἐνταῦθα.

Β'. ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Τὰ διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος σπουδαιότερα πρακτικὰ ἐπαγγέλματα πρέπει νὰ διδάσκωνται εἰς ἀντίστοιχα ἰδρύματα τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, δεόντως ὀργανωμένα καὶ ἀπροσκόπτως λειτουργοῦντα.

Ὡς πρὸς τὴν σύστασιν, ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν αὐτῶν πρέπει νὰ ἰσχύσωσιν οἱ ἐξῆς ὅροι :

1) Συνιστᾶται ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐκάστου Νομοῦ Ἐπιτροπὴ Ἑπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως, προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ οἰκείου Νομάρχου καὶ περιλαμβάνουσα ὡς μέλη τὰ μᾶλλον κατάλληλα καὶ ἐνδεδειγμένα πρόσωπα τῆς οἰκείας περιφερείας, ὧν ἄλλα προτείνονται ὑπὸ τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων καὶ ἄλλα ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Καθῆκον τῆς τοπικῆς ταύτης ἐπιτροπῆς ἔσται ἡ ἐπισταμένη μελέτη τῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ περιφερείᾳ ὑφισταμένων οὐσιωδῶν ἀναγκῶν ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ ἐνδειξις τῶν διδασκῶν τεχνικῶν καὶ ἐπαγγελματῶν, καὶ ἡ ὑπόδειξις τῶν δυνατῶν πόρων ὑπὲρ τῆς λειτουργίας τῶν ἀντιστοίχων τεχνικῶν Σχολείων τῆς περιφερείας ταύτης, ἐπιχορηγοῦντος καὶ τοῦ Κράτους ἐν τινὶ μέτρῳ ἐν περιπτώσει ἀνεπαρκείας τῶν κυρίων πόρων αὐτῶν. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ὑποβάλλει ἡ τοπικὴ ἐπιτροπὴ πρὸς τὸ ἀρμόδιον Ὑπουργεῖον διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἡ ὑπηρεσία τῆς τοπικῆς ταύτης Ἐπιτροπῆς εἶναι ὅλως τιμητικὴ.

Δι' εἰδικῶν κανονισμῶν θὰ καθορισθῶσιν ἅπασαι αἱ λεπτομέρειαι περὶ τοῦ τρόπου τῆς συγκροτήσεως, τῆς θητείας τῶν μελῶν καὶ τῆς λειτουργίας τῆς Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς Ἑπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

2) Ἐν τῇ κατὰ τὰ ἀνωτέρω συστάσει τεχνικῶν Σχολείων θὰ λαμβάνωνται ἀπαρεγκλίτως ὑπ' ὄψιν αἱ ἐξῆς θεμελιώδεις ἀρχαί :

α') Θὰ προτιμῶνται ἐκεῖνα τὰ ἐπαγγέλματα ἅτινα εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐξασφαλίσωσι διαρκὴ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον καὶ ἐπωφελῇ ἀπασχόλησιν τῶν ἀποφοίτων ἐκ τῶν ἀντιστοίχων τεχνικῶν σχολῶν.

β') Ἡ παρεχομένη μόρφωσις ἐν ἐκάστῃ τεχνικῇ σχολῇ θὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε ἐν τῷ προσήκοντι μέτρῳ νὰ ἐ-

Πρακτικὰ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου

ξασφαλίζεται ἡ γενικὴ καὶ εἰδικὴ (τεχνικὴ ἢ ἐπαγγελματικὴ) τοῦ μαθητοῦ κατάρτισις. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀποφοίτου δεόν νὰ ἔχωμεν δεξιόν, εἰ δυνατόν, τεχνίτην νομοταγὴν δὲ καὶ χρηστὸν πολίτην.

γ') Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὰς τεχνικὰς σχολὰς, πάσης κατηγορίας, πρέπει νὰ γίνηται ὑπὸ ὅρους οὕτως ὥστε νὰ ἀποδύωνται εἰς τὴν ἐκμάθησιν καὶ ἄσκησιν ἐκάστου ἐπαγγέλματος μόνον ὅσοι ἐκάστοτε χρειάζονται, καὶ δὴ οἱ διακρινόμενοι ἐπὶ δραστηριότητι καὶ εἰδικῇ δεξιότητι. Οὕτω ἀποσοβεῖται ὁ πληθωρισμὸς τῶν ἀσκούτων ἐκάστον ἐπάγγελμα.

δ') Δὲν θὰ ἐπιτρέπηται ἡ σύστασις καὶ λειτουργία τεχνικῆς σχολῆς, θεωρουμένης ὡς ἀπαραιτήτου ἕν τινι περιφερείᾳ, εἰ μὴ μετὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀναγκαιούτων χρηματικῶν πόρων διὰ τὴν ἀρτίαν αὐτῆς ὀργάνωσιν καὶ ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν. Ἀπαραιτήτως ἡ Σχολὴ πρέπει νὰ ἔχη ἄρτια τεχνικὰ ἐργαστήρια, ἐν οἷς οἱ μαθηταὶ θὰ ἔχωσι τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀσκῶνται πρακτικῶς εἰς τὴν οἰκείαν τέχνην μέχρι ἐπιτεύξεως τῆς προσηκούσης δεξιότητι καὶ τελειοποιήσεως ἐν αὐτῇ.

ε') Ἐπειδὴ τὰ σχολεῖα τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, τὰ ἄξια τοῦ τίτλου τούτου καὶ συνεπῶς πράγματι εὐεργετικά, εἶναι πολυδάπανα, δεόν νὰ ἐπιδιωχθῇ κατ' ἀρχὴν ἡ βαθμιαία σύστασις τῶν μόνον τοιούτων, ὅσα ἀναμφισβητήτως θεωροῦνται ἀπαραίτητα παρ' ἡμῖν. Ἐπὶ πλεον θὰ λαμβάνηται πρόνοια, ὅπως ἐν ἐκάστῳ κέντρῳ, ἰδίᾳ ἀστικῷ, ἡ διδασκαλία τῶν ἐνδεικνυομένων τεχνῶν καὶ ἐπαγγέλμάτων ἐνεργῇ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ διδακτηρίῳ, διαθέτοντι τὰ ἀντίστοιχα εἰδικὰ ἐργαστήρια. Οὕτω ἡ ἀντίστοιχος ἐπαγγελματικὴ σχολὴ θὰ ἀποβαίνει σύνθετος, τοιαύτη. Τὸ σύστημα τοῦτο συνεπάγεται μετριασμὸν τῶν δαπανῶν ἐγκαταστάσεως καὶ λειτουργίας καὶ εἶναι προσφορώτερον διὰ τὰς ἐπαρχιακὰς ἰδίᾳ πόλεις.

3) Παρ' ἡμῖν πρέπει νὰ συσταθῶσιν ὡς χρησιμώτεραι.

α') κατώτεραι ἢ στοιχειώδεις καὶ β') ἀνώτεραι, μέσαι, τεχνικαὶ καὶ ἐπαγγελματικαὶ σχολαί, ἀρρένων καὶ θηλέων.

4) Ἐκ τῶν σχολῶν τούτων ἄλλαι μὲν θὰ δέχωνται μαθητὰς ἢ μαθητρίδας προαιρετικῶς, καὶ ἐπὶ πληρωμῇ διδάκτρων, μέχρις ὀρισμένου ἀριθμοῦ κατ' ἔτος, ἀπαρτιζόμεναι ἐκ τριῶν (ἢ τεσσάρων τὸ πολὺ) τάξεων, καὶ

θὰ διδάσκωσιν αὐτοὺς θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς, μὲ πλήρεις πρόγραμμα, καλύπτον πάσας τὰς ἡμέρας ἐκάστης ἐβδομάδος, ἄλλαι δέ, ἐκ δύο ἢ τριῶν ἐπίσης τάξεων, θὰ δέχωνται ὁποχρεωτικῶς καί, εἰ δυνατόν, ὥρεαν πρὸς φοίτησιν πάντας τοὺς τεχνίτας, ἐργάτας καὶ ὑπαλλήλους καταστημάτων τῆς οἰκείας περιφερείας. τοὺς μὴ ὑπερβάντας τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας ρωματικὴν μόρφωσιν (γενικὴν τε καὶ εἰδικὴν ἢ τεχνικὴν) ἐφαρμόζουσιν πρόγραμμα μαθημάτων καλύπτον μέχρις ὅρων διδασκαλίας ἐν συνόλῳ δι' ἑκάστον μαθητὴν καθ' ἐβδομάδα καὶ τῶν ὥρων τούτων κειμένων εἴτε εἰς διαφόρους ἑστέρας, εἴτε καὶ εἰς μίαν ἢ ὀρισμένης ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος.

Αἱ πρῶται θὰ ὀνομάζωνται «Εἰδικαὶ τεχνικαὶ ἢ ἐπαγγελματικαὶ σχολαί», αἱ δὲ δευτέραι «Σχολαὶ συμπληρωματικῆς τεχνικῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως».

Ἐκ τῶν νῦν ὑφισταμένων ἐν Ἑλλάδι ἐπαγγελματικῶν Σχολῶν αἱ ἐξῆς λ. χ. ἢ «Σιβιτανίδειος Σχολὴ Τεχνῶν καὶ Ἐπαγγελμάτων», ἢ «Οἰκοκυρικὴ Σχολὴ τοῦ Σωματείου τῶν Ἑλληνίδων», ἢ «Παπαστράτειος Δημοτικὴ Σχολὴ κατασκευῆς παιγνιδίων καὶ διακοσμητικῆς», αἱ λειτουργοῦσαι «Γεωργικαὶ Σχολαί», μέσαι καὶ στοιχειώδεις, αἱ μέσαι ἐμπορικαὶ σχολαὶ καὶ ἄλλαι ἀνήκουσιν εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν.

Τοῦναντίον αἱ ἐν Πειραιεὶ λειτουργοῦσαι δύο Ἐσπεριναὶ Μηχανουργικαὶ Σχολαί, τοῦ «Πειραϊκοῦ Συνδέσμου» καὶ τοῦ Συλλόγου «Προμηθεύς», αἱ ἐσπεριναὶ πρακτικαὶ ἐμπορικαὶ σχολαὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου Ἐμποροῦπαλλήλων, τοῦ ἐν Πειραιεὶ Συλλόγου Ἰδιωτικῶν Ὑπαλλήλων καὶ ἄλλαι ἀνάλογοι, ὑπάγονται εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν.

Δὲν ἀποκλείεται, ὅπως εἰς Σχολὰς τῆς πρώτης κατηγορίας προσαρτῶνται καὶ τοιαῦται τῆς δευτέρας, ἐφ' ὅσον αἱ τοπικαὶ καὶ ἄλλαι εἰδικαὶ συνθήκαι ἐπιτρέπουν τοῦτο.

Τὴν τοιαύτην κατάταξιν τεχνικῶν ἐπαγγελματικῶν Σχολῶν καθιέρωσεν ἤδη ὁ ἄρτι ψηφισθεὶς νόμος τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας «περὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως».

5) Αἱ Σχολαὶ τῆς πρώτης κατηγορίας πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ εἶναι ὀλιγάριθμοι, ἐν ἐκάστῳ κλάδῳ, καὶ νὰ

λειτουργῶσιν εἰς προσήκοντα κέντρα τῆς χώρας. Αἱ σχολαὶ αὗται θὰ εἶναι παράλληλοι καὶ ὁμοταγεῖς πρὸς τὰ Γυμνάσια, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι θὰ περιλαμβάνωσι μικρότερον ἀριθμὸν εἰδικῶν τάξεων, ὡς λ. χ. 3 ἢ 4 μόνον, ἀντὶ τῶν 6 τοῦ Γυμνασίου.

Σκοπὸς τούτων ἐν γένει ἔσται ἡ ἀρτιωτέρα γενικὴ καὶ εἰδικὴ μόρφωσις τῶν οἰκείων σπουδαστῶν, προοριζομένων νὰ δράσωσι βραδύτερον ἐν τῷ οἰκείῳ ἐπαγγελματικῷ κλάδῳ, ὡς ἀνώτεροι ὑπάλληλοι, εἴτε μετὰ τινα χρόνον δράσεως τοιαύτης, ὡς ἰδιοκτῆται καὶ διευθύνται αὐτοτελῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ κλάδου των. Μετὰ προσοχῆς πρέπει νὰ ρυθμισθῶσι νομοθετικῶς τὰ πράγματα, οὕτως ὥστε οἱ πτυχιούχοι τῶν τοιούτων σχολῶν νὰ μὴ προσλαμβάνωνται εἰς δημοσίας ὑπηρεσίας, εἰμὴ εἰς ὅλως εἰδικὰς τοιαύτας, δι' ἃς ἀναντιρρήτως κατέχουσι τὰ ἀπαραίτητα οὐσιαστικὰ προσόντα, ὡς ἐκ τῆς εἰδικῆς μορφώσεώς των, ὁπότε φυσικὰ πρέπει ρητῶς ν' ἀποκλείωνται οἱ ἀπόφοιτοι ἄλλων σχολῶν, ὡς μὴ εὐμοιροῦντες τοιαύτης μορφώσεως.

6) Εἰς τὰς τοιαύτας σχολὰς πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ εἰσάγονται εἰς τὴν πρώτην καὶ κατωτάτην τάξιν των, οἱ ἔχοντες ὀκταετὴ τοῦλάχιστον προπαιδευσιν γενικῆς μορφώσεως καὶ ἡλικίαν 15 ἐτῶν συμπληρωμένων. Αὐτὸ ἰσχύει λ. χ. ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ (Αὐστρία, Γερμανία κ.λ.π.) διὰ τὸν λόγον, ὅτι μόνον 15ετεῖς ἢ 16ετεῖς νέοι ἢ νεάνιδες εἶναι σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένοι, ὥστε νὰ ἀντιλαμβάνωνται σαφῶς τὰς ἐπισημονικὰς ἀρχὰς εἰς ἃς στηρίζονται αἱ ἀντίστοιχοι τέχναι ἢ πρακτικαὶ τοῦ ἐπαγγέλματός των γνώσεις καὶ σωματικῶς νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτελῶσι καὶ βαρείας, ἐν ἀνάγκῃ, ἐργασίας, ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τῆς Σχολῆς. Τούτου ἔνεκεν εἰσάγονται ἐκεῖ εἰς τὰς τοιαύτας Σχολὰς ἀπόφοιτοι τοῦ δετοῦς Δημοτικοῦ Σχολείου, εἴτε τοῦ κατωτέρου τετραετοῦς γυμνασίου, εἰς ὃ εἰσέρχονται οἱ βουλόμενοι μετὰ τὴν ἐπιτυχὴ προαγωγὴν των ἐκ τῆς τετάρτης τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Προκειμένου νὰ πληρωθῇ ὁ ὅρος οὗτος καὶ παρ' ἡμῖν ἀντιστοίχως, εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰσάγονται εἰς τὰς σχολὰς αὐτάς οἱ βουλόμενοι ἐκ τῶν προαγομένων ἐκ τῆς δευτέρας τάξεως τοῦ ἑξαταξίου Γυμνασίου, μετὰ εἰδικὴν εἰσιτήριον δοκιμασίαν.

Ἐὰν ὅμως ἐπιθυμῶμεν νὰ εἰσάγονται εἰς τὰς τοιαύ-

τας σχολὰς ἀπ' εὐθείας οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ ἑξαταξίου δημοτικού σχολείου, τότε πρὸς τήρησιν τῆς ἀνωτέρω θεμελιώδους ἀρχῆς, ἀπαραιτήτου διὰ τὴν τελεσφόρον δράσιν τῶν τοιούτων σχολῶν, θὰ παραστῇ ἀνάγκη προσθήκης δύο προπαρασκευαστικῶν τάξεων εἰς τὰς Σχολὰς ταύτας πρὸ τῶν 3 ἢ 4 εἰδικῶν τάξεων τῶν.

7) Αἱ σχολαὶ τῆς δευτέρας κατηγορίας, αἱ προωρισμένοι διὰ τὴν συμπληρωματικὴν μόρφωσιν τῶν ἤδη ἐν ὑπηρεσίᾳ διατελούντων νέων (ἢ νεανίδων), ὡς μαθητευομένων, ἢ ἐργατῶν, ἢ τεχνιτῶν, ἢ ὑπαλλήλων ἐν καταστήμασιν, εἶναι προωρισμένοι καὶ παρ' ἡμῖν νὰ περὶλάβωσι τὸν μέγιστον ἀριθμὸν σπουδαστῶν καὶ καθὼς λειτουργοῦσαι νὰ συμβάλωσιν ἀπείρως περισσότερον ἢ αἱ τῆς πρώτης κατηγορίας, εἰς τὴν ἐξύψωσιν καὶ εὐρυτέραν διάδοσιν παρ' ἡμῖν τῶν διαφόρων τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων, ἐν οἷς καὶ τῶν διαφόρων βιομηχανικῶν κλάδων τῆς χώρας μας. Οἱ ἀπόφοιτοι τῶν σχολῶν τούτων ἀπασχολούμενοι ἤδη εἰς βιοποριστικὰ ἐπαγγέλματα, θὰ καταστῶσιν ἱκανοὶ νὰ προαγάγῃσι ταῦτα καὶ μετ' αὐτῶν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀτομικότητα, ὡς ἐπαγγελματιῶν καὶ τεχνιτῶν καὶ ὡς χρηστῶν πολιτῶν.

Οἱ ἀπόφοιτοι οὗτοι φύσει δὲν θὰ εἶναι θεσιθῆραι, καθ' ὅσον κατέχουν ἤδη ἐν τῇ πράξει μίαν θέσιν, δι' ἣν κατέστησαν ἤδη ἐν πολλῷ ἱκανώτεροι ἢ ὅσον ἀρχικῶς ἦσαν. Δὲν θὰ ἔχωσιν ἄλλο ὑπ' ὄψει ἢ πῶς νὰ προαγάγῃσι τὴν τέχνην ἢ τὸ ἐπάγγελμά των καὶ πῶς νὰ καταστῶσι βαθμηδὸν καὶ οἱ ἴδιοι, εἰ δυνατόν, ἀρχηγοὶ αὐτοτελῶν ἢ ἐταιρικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ κλάδου των. Διὰ τῶν τοιούτων παραγόντων θέλει προαχθῇ παρ' ἡμῖν ἡ βιομηχανία, ὡς συμβαίνει καὶ ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ, ὅπου τὰ νεώτερα συστήματα τῆς rationalisation τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, τίθενται εἰς ἐπιτυχὴ ἐφαρμογὴν χάρις εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ἐργατῶν καὶ τεχνιτῶν δεξιότητος ἄκρας, κτηθείσης εἰς τὰ Σχολεῖα τῆς προκειμένης κατηγορίας. Διὰ τῶν αὐτῶν ἀποφοιτῶν προάγονται καὶ τὰ λοιπὰ πρακτικὰ ἐπαγγέλματα, ὡς ὑφαντουργῶν, ραπτῶν, διακοσμητῶν, κουρέων, μαγειρῶν, ζαχαροπλαστῶν, ὑποδηματοποιῶν, ἐπιπλοποιῶν καὶ τόσων ἄλλων, ὑπὸ τὸν ρητὸν ὅμως ὅρον, ὅπως ἔχωσι δικαίωμα ἀσκήσεως ἐκάστου τούτων μόνον οἱ ἀπόφοιτοι τῶν ἐν λόγῳ Σχολείων συμπληρωματικῆς μορφώσεως καὶ οὗτοι, ἐφ' ὅσον, κατόπιν εὐδοκίμου ἐξετάσεως,

ἐλαβον πιστοποιητικὸν ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος. Ὅταν ἡ ἀρχὴ αὕτη τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν, τότε αὐτομάτως θὰ ἐπέλθῃ ἡ προσήκουσα ἰσορροπία ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ ἐπαγγελματιῶν ἐν ἐκάστῳ ἐπαγγέλματι καὶ θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἀσκήσις αὐτοῦ ὑπὸ ἀξίων καὶ ἱκανῶν εἰδικῶν ἀτόμων. Οὕτω ἐπραγματοποιήθη ἀλλαχοῦ ἡ ἐξύψωσις καὶ οἰκονομικὴ ἐξασφάλισις τῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν κλάδων.

Εὐνόητον, ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη οἱ ἐπαγγελματίαι οἱ ἀσκούντες ἤδη ἐν ἐπάγγελμα καὶ ἔχοντες ἡλικίαν ἄνω τῶν 18 ἐτῶν θὰ ἔχωσιν ἐξαιρετικῶς τὸ δικαίωμα, κατόπιν ἐξαμηνιαίας τὸ πολὺ προαιρετικῆς φοιτήσεως εἰς τὸ ἀρμόδιον Σχολεῖον καὶ εὐδοκίμου ἐξετάσεως, νὰ τύχωσι «Πιστοποιητικοῦ ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος», παρέχοντος αὐτοῖς τὸ δικαίωμα καὶ τῆς περαιτέρω ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός των.

8) Αἱ Σχολαὶ τῆς δευτέρας κατηγορίας εἶναι ἐσπεριναὶ ἢ ἡμερήσιαι ἢ ἐν μέρει ἡμερήσιαι καὶ ἐν μέρει ἐσπεριναί.

9) Αἱ σχολαὶ τῆς δευτέρας κατηγορίας δύνανται νὰ διδάσκωσιν εἴτε ἓνα, εἴτε καὶ πλείονας τεχνικοὺς ἢ ἐπαγγελματικοὺς κλάδους. Ἐπίσης δύνανται νὰ ἔχωσιν ἰδίαν ἐγκατάστασιν καὶ αὐτοτελῇ λειτουργίαν, εἴτε νὰ εἶναι προσηρτημέναι εἰς ἄλλα σχολεῖα.

10) Διὰ τοὺς ὅρους εἰσαγωγῆς τῶν μαθητῶν εἰς τὰς Σχολὰς ταύτας ἀπὸ ἀπόψεως ἡλικίας καὶ προπαιδεύσεως ἰσχύουσιν ὅσα καὶ διὰ τὰς εἰδικὰς Σχολὰς (ἐδάφ. 6).

11) Αἱ αὐταὶ Σχολαὶ τῆς δευτέρας κατηγορίας πρέπει νὰ ἔχωσιν ἀρτίαν ἐγκατάστασιν, μὲ πλήρη ἐργαστήρια, ἐπιτρέποντα τὴν πρακτικὴν τῶν μαθητῶν ἐξάσκησιν.

12) Το κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν Σχολῶν τῆς δευτέρας κατηγορίας εἶναι, ὅτι ἡ εἰς αὐτὰς φοίτησις εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ πάντας τοὺς μαθητευομένους νέους καὶ νεάνιδας, ἐν τοῖς διαφόροις κλάδοις τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων, εἴτε καὶ ὅπωςδήποτε ἄλλως ἀσχολουμένους ἐν τοῖς καταστάμασι τούτοις, ἐφ' ὅσον εἶναι ἡλικίας κάτω τῶν 18 ἐτῶν συμπεπληρωμένων.

13) Ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ τὴν δημιουργίαν καὶ ἀνάπτυξιν ἀξιολόγου καὶ ἐπωφελοῦς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐν Αὐστρίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ λοιπαῖς χώραις τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ἐφαρμόζεται ἀπὸ μα-

κρού ἤδη ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀπαρεγκλίτως καὶ συνεχῶς. Ἡ τακτικὴ δὲ αὕτη ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν κατόπιν τῆς κτηθείσης πείρας ἐκ τῆς ἄλλοτε ἀποκλειστικῆς λειτουργίας τεχνικῶν Σχολῶν μὲ προαιρετικὴν φοίτησιν, πείρας ὅχι ἱκανοποιητικῆς. Διεπιστώθη ὅτι ὀλιγάριθμοι πάντοτε ἦσαν οἱ μαθηταὶ τῶν τοιούτων Σχολῶν (τῆς α' κατηγορίας) καὶ οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῶν εἶχον ροπὴν μᾶλλον πρὸς τὴν θεσιθιρίαν, παρὰ πρὸς τὴν ἱκανοποιητικωτέραν ἄσκησιν τῶν οἰκείων τεχνῶν ἢ ἐπαγγελμάτων. Ἐνῶ οἱ μαθηταὶ τῶν Σχολείων τῆς δευτέρας κατηγορίας, προερχόμενοι ἐκ τῆς πράξεως, ἔχουσιν ἀποκτήσει ἤδη τὴν συνήθειαν τοῦ ἐργάζεσθαι καὶ βαθμὸν τινα εἰδικῆς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως καὶ διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐπὶ Ζετίαν τοῦλάχιστον φοιτήσεως εἰς τὰ οἰκεία Σχολεῖα τῆς δευτέρας κατηγορίας τελειοποιοῦνται εἰς ἀμφοτέρα, διαπλάσσομενοι παραλλήλως εἰς νομοταγεῖς καὶ χρηστὰς πολίτας.

Κατὰ ταῦτα, ἡ ἀνάπτυξις τῶν τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ ὀφείλεται κατὰ τὸ μέγιστον μέρος εἰς τὰ Σχολεῖα τῆς δευτέρας κατηγορίας.

14. Φρονοῦμεν, ὅτι καὶ ἐν Ἑλλάδι πρέπει νὰ περιορισθῶμεν εἰς ὀλίγας τινὰς τεχνικὰς ἢ ἐπαγγελματικὰς σχολὰς τῆς πρώτης κατηγορίας, νὰ δημιουργήσωμεν δὲ πλείστας τοιαύτας τῆς δευτέρας κατηγορίας, διότι οὕτω πρὸς τοῖς ἄλλοις θὰ ἀποσοβήσωμεν καὶ τὸ δυσάρεστον ἀποτέλεσμα μορφώσεως ἀνέργων τεχνιτῶν καὶ ἐπαγγελματιῶν.

15) Ἐν τέλει συνιστῶμεν τὸ ἐξῆς μέτρον, ὅπερ θεωροῦμεν ὡς κεφαλαιώδους διὰ τὴν Ἑλλάδα σημασίας.

Νὰ συσταθῶσιν εἴτε εἰς τὰς νῦν ὑπαρχούσας εἰδικὰς μέσας ἢ στοιχειώδεις γεωργικὰς σχολὰς παντὸς τύπου, ὡς προσηρτημέναι, εἴτε καὶ αὐτοτελεῖς ἐν τοῖς κυριωτέροις ἀγροτικοῖς χωρίοις γεωργικαὶ σχολαὶ τῆς δευτέρας κατηγορίας, ἥτοι συμπληρωματικῆς γεωργικῆς μορφώσεως, εἰς ἐκάστην τῶν ὁποίων θὰ φοιτῶσιν ὑποχρεωτικῶς ἐπὶ 8 τοῦλάχιστον ὥρας, ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας καθ' ἑβδομάδα, οἱ μὴ εἰς σχολεῖα μέσης κλάσσεως ἢ ἄλλης εἰδικῆς μορφώσεως φοιτῶντες νέοι, ἀλλὰ ἐκτὸς Σχολείου εὐρισκόμενοι παραμένουσιν εἴτε ἄνεργοι ὅλως παρὰ τῇ πατρικῇ οἰκογενείᾳ, εἴτε ἀπασχολοῦνται εἰς βοηθητικὰ γεωργικὰ ἔργα ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐποπτείαν καὶ ὁδηγίαν. Εἰς τὸ τοιοῦτον γεωργικὸν Σχο-

λείον κεντρικοῦ τινος χωρίου Α λ. χ. θά φοιτῶσιν ὑποχρεωτικῶς κατὰ πρῶτον λόγον οἱ ἐκ τοῦ χωρίου τούτου νέοι τῆς ρηθείσης κατηγορίας καὶ κατὰ δεύτερον λόγον οἱ ἐκ τῶν γειτονικῶν χωρίων τοιοῦτοι. Εἰς τὴν γεωργικὴν ταύτην Σχολὴν θά διδάσκωνται τὰ ἐνδεικνύμενα ἀγροτικὰ ἐπαγγέλματα, ὡς λ. χ. καλλιέργεια σιτηρῶν, καλλιέργεια κηπουρικῶν εἰδῶν, δένδροκομία, μελισσοκομία, καὶ εἴ τις ἄλλη εἰδικότης, ὅχι πᾶσαι αὗται, ἀλλ' ὅσαι ἐξ αὐτῶν ἔχουσι τοπικὴν σημασίαν. Ἐπίσης δύνανται νὰ διδάσκωνται καὶ ξυλουργικὰ καὶ σιδηρουργικὰ ἢ ἄλλα εἰδικὰ ἐπαγγέλματα τοπικῆς σημασίας. Οἱ μαθηταὶ θά κατατάσσωνται κατὰ εἰδικότητος εἰς ἀντιστοιχοὺς εἰδικὰς τάξεις (α', β' καὶ γ'). Τὸ πρόγραμμα θά ρυθμισθῇ οὕτως ὥστε ἕκαστος μαθητὴς νὰ μὴ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ προσέρχεται εἰς τὴν Σχολὴν πλέον τῶν 8 ὥρῶν καθ' ἑβδομάδα, καὶ ταύτας, εἰ δυνατόν, ἐντὸς μιᾶς καὶ μόνης ἡμέρας κειμένας, ἢ τὸ πολὺ εἰς δύο ἡμι-ἡμέρας, ἐπὶ 4 ὥρας συνεχεῖς ἐν ἑκάστῳ τούτων. Οὕτω ὁ νέος θ' ἀσχολῇται ἐν τῇ Σχολῇ του μόνον 8 ὥρας τὴν ἑβδομάδα, θά διαθέτῃ δὲ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος ἀσχολούμενος εἰς τὰ συνήθη οἰκιακὰ ἔργα του, παρὰ τῇ μητρὶ ἢ θυγάτηρ, παρὰ τῷ πατρὶ ὁ υἱός. Ἐπίσης ἢ φοίτησις, ἀναλόγως τῆς διδασκομένης εἰδικότητος, δύναται δι' ἕκαστον μαθητὴν νὰ διαρκῇ ἐπὶ ὅλους τοὺς μῆνας τοῦ Σχολικοῦ ἔτους, εἴτε ἐπὶ μερικοὺς μόνον. Ἐὰν τὰ τοιαῦτα ἐπαγγελματικὰ ἀγροτικὰ Σχολεῖα λειτουργήσωσι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐπὶ τῇ προϋποθέσει ὅτι θά ἔχωσιν ἀρτίαν τεχνικὴν ἐγκατάστασιν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διδασκομένων καὶ συστηματικὴν τῶν νέων πρακτικὴν ἀσκήσιν, τότε ἀσφαλῶς ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας, ὁ κατ' ἀνάγκην ἢ κατ' ἐλευθέραν ἐκλογὴν ἀσχολούμενος περὶ τὰ διάφορα γεωργικά, κτηνοτροφικά καὶ λοιπὰ ἀνάλογα ἐπαγγέλματα, θ' ἀποκτήσῃ πλήρη ἐπίγνωσιν τοῦ ἔργου του, θ' ἀγαπήσῃ αὐτὸ καὶ τὸ σπουδαιότερον θά διεξαγάγῃ αὐτὸ συστηματικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς καὶ παραλλήλως θά παιδαγωγηθῇ εἰς φιλόπονον, δραστήριον καὶ νομοταγῇ πολίτην. Μόνον οὕτω θά ἀναπτυχθῇ καὶ προαχθῇ παρ' ἡμῖν ἡ καθόλου γεωργία καὶ αἱ διάφοροι εἰδικότητες αὐτῆς. Αἱ εἰδικαὶ μεγαλοπρεπεῖς καὶ μεγαλόσχημοι γεωργικαὶ σχολαί, εἴτε καὶ αἱ τυχόν κατώτεραι καὶ στοιχειώδεις τοιαῦται ἐφ' ὅσον λειτουργοῦσι μὲ προαιρετικὴν φοίτησιν, ἐ-

λάχιστα θὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἐξύψωσιν καὶ εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν διαφόρων γεωργικῶν ἐπαγγελμάτων παρ' ἡμῖν. Ἀπόδειξιν τοῦτου τρανὴν παρέχει ἡ ἄχρι τοῦδε σταδιοδρομία τῶν παρ' ἡμῖν γεωργικῶν Σχολῶν, ὧν τινὲς ἔχουσι πολυετὴ ἤδη ἡλικίαν. Δὲν δημιουργοῦσιν αὐταὶ συνήθως ἢ νέαν εἰδικὴν κατηγορίαν θεσιθηρῶν, ἐνῶ ὁ τόπος ἔχει ἀνάγκην ἐργατῶν γεωργῶν, ἀλλ' ἐργατῶν πεφωτισμένων, ἐξειδικευμένων καὶ ἀποφασισμένων ν' ἀσκήσωσι τὰς εἰδικὰς τῶν γνώσεις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης τάσεως πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ καλαμαρά ἢ ἄλλο παρασιτιστικόν. Ἡ σωτηρία τῆς κοινωνίας καὶ ἡ προαγωγή τῆς ἐθνικ. οἰκονομίας ἐγκρίνεται εἰς τὴν ταχύτεραν δυνατὴν σύστασιν, ἀρτίαν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν τῆς κατηγορίας ταύτης ἀγροτικῶν σχολῶν συμπληρωματικῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Εἰς τὰ ἀστικά κέντρα ἀρκοῦσιν ὀλίγαι εἰδικαὶ ἐπαγγελματικαὶ Σχολαὶ καὶ αἱ ἐνδεικνυόμεναι τοιαῦται τῆς δευτέρας κατηγορίας.

Ἀνάγκη ὅπως παραλλήλως προβαίνωμεν εἰς τὴν σύστασιν ἀγροτ. καὶ ἀστικῶν σχολῶν, διότι ἂν προτιμηθῶσιν ἐν προκειμένῳ τὰ ἀστικά κέντρα, τοῦτο θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν τόνωσιν τῆς τάσεως τῆς ἀστυφιλίας. Διότι, ἐφ' ὅσον ὁ πολίτης εὐρίσκει τὰ χρήσιμα Σχολεῖα μόνον εἰς τὰ ἀστικά κέντρα, κατὰ φυσικὸν λόγον θὰ ἐπιθυμῇ μὲ πρῶτην εὐκαιρίαν νὰ μετοικήσῃ εἰς ἕν ἐκ τούτων, ἐγκαταλείπων τὴν ἐξοχὴν καὶ τὸ μικρὸν χωρίον του.

16) Ἐν κεφαλαιῶδες ζήτημα διὰ τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν εἶναι ὁμολογουμένως τοῦτο, ἡ ἔλλειψις δηλαδὴ καταλλήλου διδακτικοῦ προσωπικοῦ διὰ Σχολεῖα τῆς κατηγορίας ταύτης. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐνεφανίσθη εἰς πάσας τὰς χώρας κατὰ τὸ διάστημα τῶν πρώτων ἀποπειρῶν συστάσεως τεχνικῶν σχολείων, ἀλλ' ἐλύθη ἱκανοποιητικῶς σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς λήψεως σχετικῶν προσφύρων μέτρων ἐξιχνθέντων μέχρι τῆς συστάσεως εἰδικῶν Τεχνικῶν Διδασκαλείων πρὸς μόρφωσιν τῶν διδασκάλων τῶν ἐν λόγῳ Σχολείων.

17) Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἰσχύει τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπίσης. Φρονοῦμεν δὲ ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη προσπαθειῶν περὶ συστάσεως ἐπαγγελματικῶν Σχολῶν, δυνάμεθα ν' ἀκολουθήσωμεν, ἀπὸ ἀπόψεως ἐκλογῆς καὶ καταρτίσεως εἰδικοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, τὸ παράδειγμα τῆς Ἑλβετίας.

Ἐν Ἑλβετία προσλαμβάνονται ἐν ἐκάστη τεχνικῇ Σχολῇ πρόσωπα ἐκ τῆς πράξεως συγκεντροῦντα ὅπως δὴποτε ἱκανὰ προσόντα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν τεχνικῶν ἢ ἐπαγγελματικῶν μαθημάτων τῆς εἰδικότητός των. Τὰ πρόσωπα ταῦτα καλοῦνται περιοδικῶς, ἤτοι ἐπὶ ἓνα ἢ δύο μῆνας κατ' ἔτος, συνήθως ἐν καιρῷ σχολικῶν διακοπῶν, εἰς εἰδικὰ παιδαγωγικὰ συνέδρια, ὅπου ὑποχρεωτικῶς προσερχόμενοι, διδάσκονται ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰς καταλλήλους μεθόδους διδασκαλίας τῶν μαθημάτων τῆς εἰδικότητός των, ἀφ' ἑτέρου δὲ τελειοποιούνται καὶ τεχνικῶς εἰς τὴν ἄσκησιν αὐτῆς ταύτης τῆς τέχνης των. Μετὰ παρακολούθησιν τοιούτων μαθημάτων οἱ προσωρινοὶ οὗτοι ὑπάλληλοι ὑφίστανται ἐξέτασιν καὶ ἐπιτυχάνοντες λαμβάνουν «Πτυχίον εἰδικοῦ διδασκάλου», δυνάμει τοῦ ὁποῦ μονιμοποιούνται εἰς τὴν διδασκαλικήν των ἔδραν. Συνήθως οὗτοι ἀμείβονται καλῶς, περισσότερον ἢ ὅσον οἱ δημοδιδάσκαλοι. Διὰ τοῦτο πολλοὶ δημοδιδάσκαλοι προτιμῶσι νὰ μαθητεύσωσιν ὡς τεχνῖται ἐπὶ τινα ἔτη, ἔστω καὶ δωρεάν, νὰ μάθωσι μίαν τέχνην ἢ ἐπάγγελμα καὶ μετὰ τοῦτο νὰ προσληφθῶσιν ὡς δημοσκάλοι ἐν τεχνικοῖς Σχολείοις, κατ' ἀρχὰς προσωρινοὶ καὶ ἐν τέλει ὡς μόνιμοι, κατὰ τὰ ἀνωτέρω.

18) Ταῦτα ἐν ὀλίγοις ὡς πρὸς τὰς ἀρχάς, καθ' ἃς δέον νὰ συσταθῶσι καὶ ὁργανωθῶσι παρ' ἡμῖν αἱ σχολαὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως. Ἐκ τούτων ἡ κυριωτάτη εἶναι ἡ ἐξῆς : «Ἀληθῆς ἐπαγγελματικὴ μόρφωσις ἄνευ ὑποχρεωτικῆς καὶ δωρεάν φοιτήσεως εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ εὐδοκιμήσῃ παρ' ἡμῖν, ὡς συνέβη καὶ παρ' ἄλλαις χώραις, ὧν ἡ πείρα ἐπικυροῖ πλήρως τὴν ἀρχὴν ταύτην».

Τὸ σύστημα τοῦτο συνεπάγεται ἀληθῶς σπουδαίας δαπάνας, ἀλλ' αὐταὶ εἶναι ἐκ τῶν παραγικωτάτων. Ἡ χώρα θὰ ἐπανακτήσῃ πολλαπλάσια τῶν δαπανηθησομένων. Ὁ κ. Α. Ἡ λ ι ᾱ δ η ς (β' εἰσηγητής) λέγει : Τὸ Συμβούλιον προκειμένου ν' ἀποφανθῇ πῶς πρέπει νὰ μορφοῦται ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας μας καὶ νὰ καθορίσῃ τὸν τύπον καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀπαιτούμενων σχολείων παντὸς εἴδους, καὶ πάσης βαθμίδος τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἐπαρκέστερα στοιχεῖα καὶ μᾶλλον βάσιμα, ἐφ' ὧν νὰ στηριχθῇ καὶ διαπιστώσῃ τὰς σχετικὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας.

Ἀσχέτως πρὸς τὰς γνώμας, τὰς ὁποίας τὸ Ἀνώτατον Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον, κατὰ τὴν παροῦσαν σύνοδον θὰ ἐκφέρῃ, ἔχω καὶ ἐγὼ τὴν γνώμην, συμφωνῶν μὲ τὴν ἄποψιν τοῦ κ. Κακούρου, ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ διατυπώσῃ τὴν γνώμην, ὅπως παραλλήλως συσταθῇ ἐπιτροπή, τῆς ὁποίας ἔργον νὰ εἶναι ἡ ἐμπεριστατωμένη ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας. Ἡ ἔρευνα δὲ αὕτη δέν ἄρκει μόνον νὰ γίνῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στατιστικῶν στοιχείων, ὅσονδῆποτε καὶ ἂν εἶναι ταῦτα ἀκριβῆ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τοπικῶν συνθηκῶν, ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ἀντιλήψεων, ἐπαγγελματικῶν τάσεων κλπ. ὑπαρχουσῶν εἰς ἐκάστην περιφέρειαν τῆς χώρας, ἵνα οὕτω καταστῇ δυνατόν νὰ καταρτισθῇ ὁ ἐκπαιδευτικὸς χάρτης, τὸν ὁποῖον συνιστᾷ ὁ κ. Κακούρος, καὶ ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ πολύτιμον στοιχεῖον διὰ τὴν ἐνιαίαν κατεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν ἐκάστοτε ὀφείλει τὸ Κράτος νὰ δίδῃ διὰ τὴν παιδείαν τῆς χώρας. Ὁ χάρτης ὁμῶς αὐτός, ἅπαξ καταρτισθεὶς, πρέπει νὰ παρακολουθῇται ἐκάστοτε, συμπληρούμενος καὶ τροποποιούμενος, διότι αἱ συνθήκαι καὶ οἱ ὄροι εἰς ἐκάστην περιφέρειαν ἀλλάζουσιν, ἀλλὰ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἔρευνα τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν πληρεστέρα θὰ γίνηται, ἰδίᾳ δὲ προκειμένου περὶ τῆς μορφώσεως τῶν μαζῶν τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας τῶν ἀσχολουμένων εἰς πρακτικὰ ἐπαγγέλματα καὶ τέχνας. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ὁργανώσεως τῆς γενικῆς καὶ γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐλάχιστα δύναμαι νὰ προσθέσω, διότι σχεδὸν τὸ θέμα τοῦτο ἔχει ἐξαντληθῇ μεθ' ὅσα ἐλέχθησαν παρὰ τοῦ ἀξιοτίμου κ. Ὑπουργοῦ καὶ τῶν ἀξιοτίμων μελῶν τοῦ Συμβουλίου, εἰδικωτέρων ἐμοῦ, καὶ μᾶλλον πεπειραμένων.

Διὰ τοῦτο, ἄς μοι ἐπιτραπῇ, παρακαλῶ, νὰ περιορισθῶ χωρὶς μακρηγορίαν, καίτοι βεβαίως δύναται πολλὰ νὰ λεχθῶν ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων, εἰς ὅσα ἀφορῶσι τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀστικῶν μαζῶν εἰς τὰς τέχνας καὶ πρακτικὰ ἐπαγγέλματα κάπως οὐσιαστικώτερον καὶ θετικώτερον, στηριζόμενος ἐπὶ πορισμάτων μελέτης καὶ ἰδίως ἐπὶ διδαγμάτων πείρας, λόγῳ τῆς, ἐπὶ μακρὸν χρόνον, πρώην ιδιότητός μου, ὡς τμηματάρχου τῆς Ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ νῦν, ὡς Διευθυντοῦ τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.

Κατὰ τὸ παρελθόν, ὡς τμηματάρχης τῆς Ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως, εἰδικῶς ἡσχολήθην μὲ τὴν ἔρευναν τῶν ἀπὸ τοιαύτης ἀπόψεως ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν τῆς

χώρας μας, καὶ εἶχον καταλήξει εἰς ὠρισμένα συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα διετύπωσα τότε εἰς τὴν δημοσιευθεῖσαν ἀπὸ 15)8) 1926 εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Γεωργίας, Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας ἔκθεσίν μου, ἣ ὁποῖα ὅμως εἶχεν ἀτελῆ τὰ δεδομένα τῆς ἐρεύνης, διότι πάλιν μόνον ἐπὶ στατιστικῶν πληροφοριῶν εἶχον στηριχθῇ.

Καὶ τότε ἐν αὐτῇ ἐτόνιζον, ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἰχομεν ἀσφαλῆ δεδομένα ἐὰν ἐλειτουργεῖ ὁ θεσμὸς τῶν γραφείων εὐρέσεως ἐργασίας. Τὸν θεσμὸν ὅμως τοῦτον τὸ Κράτος δὲν υἱοθέτησεν εἰσέτι, ὥς κάλλιον δὲ ἐμῶν γνωρίζουσιν οἱ εἰδικοί, ἡ ἐφαρμογὴ του εἶναι δυσχερὴς καὶ εἰς ἔνια μάλιστα τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν, εἰς τὰ ὁποῖα εἰσῆχθη, ἐναυάγησεν.

Δευτέρην ἐρευναν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν ἠναγκάσθην νὰ κάμω ὥς Διευθυντῆς τῆς Σ. Σ., διότι τὸ πρῶτον θέμα, τὸ ὁποῖον ἦτο ὑποχρεωμένον νὰ ἐξετάσῃ τὸ Δ. Συμβούλιον τῆς Σχολῆς, ἀπαρτιζόμενον, ὥς γνωστόν, ἐξ εἰδικῶν καὶ διαφόρων ἐκπροσώπων τῶν ἐπαγγελματικῶν τάξεων, ἦτο τοῦτο : Ν' ἀποφασίσῃ τοῦτέστιν ποίου εἶδους καὶ τύπου σχολεῖα ἔδει νὰ συστήσῃ ἐν τῇ Σχολῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας.

Πρὸς τοῦτο δὲν ἠρκέσθην εἰς τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ ἐπὶ μακρὸν συνειργάσθην μὲ τὰς διαφόρους ἐπαγγελματικὰς ὁργανώσεις τῆς Ἑλλάδος, σωματεῖα κλπ. καθὼς καὶ μὲ ὠρισμένας κοινότητας, πάντες δὲ οἱ συνεργάται μου οὗτοι ἐξέφερον τὰς γνώμας των, σχετικῶς πρὸς τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας, τοὺς τοπικοὺς ὅρους καὶ τὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς διατελοῦν ὠρισμέναι περιφέρειαι ἀστικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας μας. Οὕτω κατ'εἶπον ἐπανειλημμένων συσκέψεων τὸ Δ. Συμβούλιον ἠδυνήθη νὰ καταλήξῃ εἰς ὠρισμένα πορίσματα καὶ ἀποφάσεις, τὰς ὁποίας ὑπέβαλεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ λεπτομεροῦς ἐκθέσεώς του.

Διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην τὸ Συμβούλιον ἔθεσεν ὑπ' ὀψει τοῦ τὰ ἐξῆς ζητήματα :

1) Ποῖα εἶναι τὰ κυριώτερα πρακτικὰ Ἐπαγγέλματα, εἰς τὰ ὁποῖα συνήθως ἐπιδίδονται οἱ τεχνῖται καὶ ἐργάται τοῦ τόπου μας.

2) Ποῖα ἐκ τούτων εἶναι τὰ μᾶλλον παραγωγικὰ διὰ τὸν τόπον μας καὶ ἀναγκαῖα, ὥς καὶ ποῖα ἐκ τούτων εἶναι διὰ τοὺς ἀσχολουμένους μᾶλλον ἐπωφελῆ.

3) Εἰς ποῖα ἐκ τῶν ὡς ἄνω τοιούτων Ἐπαγγελμάτων

οἱ νῦν ἀσχολούμενοι ἀπὸ τεχνικῆς μορφώσεως ὅστε-
ροῦσιν.

4) Εἰς ποῖα γενικῶς ἐπαγγέλματα αἱ μέλλουσαι γε-
νεαὶ ἐπωφελῶς διὰ τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν δέον νὰ ἀ-
σχοληθῶσιν.

5) Ποίας γενικῶς, ἀπὸ ἐκπαιδευτικῆς ἐπαγγελματι-
κῆς ἀπόψεως, ἀνάγκας ἔχει ὁ τόπος μας.

6) Ποίων Σχολείων, ἀνταποκρινομένων εἰς ὠρισμένα
τῶν ἄνω ἐπαγγελμάτων, ἐπιβάλλεται ἡ ἐν τῇ Σχολῇ ἁ-
μεσος σύστασις, συμφώνως πρὸς τὰς νῦν ὑφισταμένας
τοπικὰς ἀνάγκας.

Ἐπὶ πάντων τούτων τὸ Συμβούλιον τῆς Σχολῆς, οὕτω
ἐρευνῆσαν καὶ ἀσχοληθὲν ἐπὶ μακρόν, κατέληξεν ἐν τῇ
ἐκθέσει του εἰς τὸ συμπέρασμα : "Ὅτι τὰ σπουδαιότερα
ἐπαγγέλματα καὶ τέχναι, εἰς τὰ ὁποῖα δέον νὰ στραφῇ
ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ τόπου μας, εἶναι 74 καὶ ὅτι ἀπὸ ἀπό-
ψεως ἀπασχολήσεως κυριώτερα εἶναι ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁ-
ποῖα ἡ τελευταία στατιστικὴ ἀποδεικνύει, ὅτι ἀσχολεῖ-
ται ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀτόμων. Οὕτω π. χ. 16,265
ἀρτοποιοί, κουλουροποιοί καὶ ζυμοτέχναι (ἄρρνες καὶ
θήλειες) 7270 ζαχαροπλάσται (ἄρρνες καὶ θήλειες), ἁ-
σβεστοποιοί, κεραμεῖς, τσιμεντοποιοί 5,978 (ἄρρνες καὶ
θήλειες), κτίσται 37,745 (ἄρρνες καὶ θήλειες), ἄμμοκο-
τρισται, ὕδροχρωματισταὶ καὶ χρωματισταὶ 9,145, ἡλεκ-
τροτεχνῖται 4,943, σιδηρουργοὶ 19,495, ὀρειχαλκουργοὶ
καὶ χαλκουργοὶ 3,075, λευκοσιδηρουργοὶ καὶ ὕδραυλι-
κοὶ 5,858, μηχανοτεχνῖται 8,156, χρυσοχόοι, ἀργυροχόοι
καὶ ὥρολογιοποιοὶ 3,035, ξυλουργοὶ καὶ ἐπιπλοποιοὶ 43,
967, ὑποδηματοποιοὶ 54,732, σαγματοποιοί, κατασκευα-
σται ἱμάντων 3,452, νηματουργοὶ, ὕφαντουργοί, κλωσται
18,366, ράπται ἐν γένει 56,650, κεντηταὶ καὶ δαντελλο-
ποιοὶ 5,561, ταπητουργοὶ 7,016, τυπογράφοι 3,775, καπνο-
κόπται, καπνοσυσκευασταί, σιγαροποιοὶ 48,585, ὁδηγοὶ
αὐτοκινήτων 17,047, ναυτικοὶ ἐν γένει 34,027, κρεοπῶλαι
10,032, ξενοδόχοι ὕπνου καὶ φαγητοῦ 18,618, οἶνοπῶλαι
ποτοποιοὶ κλπ. 5,860, κουρεῖς καὶ κομμωταὶ ἐν γένει
13,310 κλπ.

Συνέπεια τῆς τότε ἐργασίας τοῦ Δ. Σ. τῆς Σιβιτανι-
δεῖου Σχολῆς εἶναι :

Ὅτι τὸ ζήτημα τῆς Ἐκπαιδεύσεως, Τεχνῶν καὶ Πρα-
κτικῶν Ἐπαγγελμάτων δὲν ἐμφανίζεται ἀπὸ ἀπόψεως
ἐκπαιδευτικῆς ἀνάγκης συστάσεως καὶ λειτουργίας σχο-

λείων εἰς τὴν χώραν μας ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν, ὑφ' ἣν ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου τὸ ζήτημα τῆς Γεωργικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Διότι ἐνῶ ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας μας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γεωργικός, ἐν τούτοις δὲν παρατηρεῖται καὶ ἀνάλογος ροπή, ἀγάπη καὶ κλίσις πρὸς τὴν γεωργίαν, ἀντιθέτως ὅμως εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰ ἐπαγγέλματα ὑπάρχει ὑπερεπαγγελματισμὸς καὶ δυσανάλογος κατανομή τῶν ἀσχολουμένων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρουσιαζομένων ἀναγκῶν.

Ὡστε ἐάν πρέπη νὰ γίνῃ συστηματικὴ προπαγάνδα καὶ προσπάθεια τοῦ Κράτους διὰ τὴν κατεύθυνσιν καὶ ἀγάπην τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὴν γεωργίαν, τοιαύτη προπαγάνδα καὶ τοιαύτη προσπάθεια δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ γίνῃ διὰ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰ πρακτικὰ ἐπαγγέλματα καὶ τὰς τέχνας.

Εἰς τὸν ἀστικὸν πληθυσμὸν ἡ προσπάθεια τοῦ Κράτους δέον νὰ στραφῇ, ὅπως οἱ ἀσχολούμενοι εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα μορφοῦνται εἰδικῶς εἰς τὸ ἐπάγγελμα ἢ τέχνην τῶν.

Αὕτη εἶναι ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἀνάγκη τῆς χώρας μας, ὡς πρὸς τὰς ἀσχολουμένας μὲ τὰς τέχνας καὶ τὰ ἐπαγγέλματα τάξεις. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ κυρίως σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον δέον νὰ περιστραφῇ τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον: Δηλαδή πῶς τὸ Κράτος θὰ φροντίσῃ νὰ μορφώσῃ τεχνικῶς τὰς τάξεις ταύτας. Διότι σήμερον παρουσιάζεται τὸ φαινόμενον νὰ ἔχωμεν πληθώραν τεχνιτῶν καὶ ἐπαγγελματιῶν κατὰ 95 % ἀμορφώτους. Ἐπίσης παρουσιάζεται καὶ τὸ φαινόμενον, ὅτι εἰς ὠρισμένας τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα ὑπάρχει ἔλλειψις καταλλήλου ἐκτελεστοῦ καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἐπιχειρηματίαι πολλάκις καταφεύγουν εἰς ξένας χώρας πρὸς ἀνεύρεσιν τοιούτων τεχνιτῶν, ἐνῶ ἐξ ἀντιθέτου εἰς πολλὰ ἐπαγγέλματα καὶ τέχνας εὐρίσκομεν περισσότερον τοῦ δέοντος ἀσχολουμένους, ἀλλὰ κατὰ τὰ 95 % τεχνικῶς ἀμορφώτους. Τοῦτο ἐνέχει τὸν σοβαρὸν κίνδυνον τῆς εἰς τὸ μέλλον δημιουργίας ἀνεργίας, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἐν μικρᾷ κλίμακι, παρουσιάζεται καὶ σήμερον, τῶν σχετικῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας μὴ δυναμένων νὰ ἀπορροφήσωσι μεγαλύτερον τοῦ δέοντος ἀριθμὸν ἀσχολουμένων.

Εἰς τὴν χώραν μας ὁ ἐπαγγελματίας καὶ τεχνίτης, ὡς

ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐμφανίζεται τοιοῦτος ἄνευ οὐδενὸς κρα-
τικοῦ φραγμοῦ, καὶ κατὰ τὸ κοινὸν λόγιον «γίνεται
μπαρμπέρης στοῦ κασιδιάρη τὸ κεφάλι».

Τὸ Α. Ε. Συμβούλιον λοιπόν, κατὰ τὴν γνώμην μου, μὲ
δύο κυριώτατα ζητήματα ἔχει ν' ἀσχοληθῇ :

Πρῶτον: Πῶς νὰ μορφωθῇ ὁ κόσμος αὐτός
καὶ δεύτερον: Πῶς θὰ τεθῇ περιορισμὸς εἰς
τὸν ὑπερεπαγγελματισμόν, ὁ ὁποῖος ἀργὰ
ἢ γρήγορα, συντελοῦντων καὶ ἄλλων παραγόντων, οἷον
αἱ νέαι ἀνακαλύψεις μηχανικῶν μέσων ἀντικαθιστῶντων
τὸς ἀνθρωπίνους χεῖρας, ἢ ἔλλειψις τῆς ἀνάγκης, ἢ μό-
δα καὶ λοιπά, θέλει δημιουργήσῃ εἰς τὴν χώραν μας ἀ-
νεργίαν σημαντικήν.

Τὰ ζητήματα δὲ ταῦτα ἔχουσι μεγάλην κοινωνικὴν
σημασίαν, τὰ ὅποια κάλλιον ἐμοῦ ἄλλοι εἰδικῶς ἀσχο-
λούμενοι, δύνανται νὰ ὑπολογίσουν καὶ νὰ κρίνουν κατὰ
πόσον ἢ ρύθμισις αὐτῶν προάγει τὴν Ἑθνικὴν Οἰκονο-
μίαν τῆς χώρας καὶ ὠφελεῖ τὴν κοινωνίαν.

Ἀλλὰ γεννᾶται ἤδη τὸ ἐρώτημα: Πῶς θὰ μορ-
φωθῶν αἱ τάξεις αὗται; Κατὰ τὴν γνώ-
μην μου δεόν νὰ διακρίνωμεν τὴν μᾶζαν αὐτὴν εἰς δύο
μεγάλας κατηγορίας:

I. Εἰς τοὺς ἀσχολουμένους εἰς καθαρῶς χειρωνακτικὰ
ἐπαγγέλματα, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἀπαιτεῖται εἰδικὴ
μόρφωσις καὶ

II. εἰς τοὺς ἀσχολουμένους εἰς πρακτικὰ ἐπαγγέλ-
ματα, διὰ τὴν τεχνικὴν κατάρτισιν τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖ-
ται εἰδικὴ μόρφωσις. Εἶναι οὗτοι, δηλαδή, οἱ εἰς νομο-
θεσίας ἄλλων πεπολιτισμένων κρατῶν καλούμενοι μορ-
φωμένοι ἐργάται.

Διὰ τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀρκεῖ ἡ μόρφωσις καλῶς
λειτουργοῦντος δημοτικοῦ σχολείου, τὸ ὅποιον θὰ πα-
ρέχῃ τὰς στοιχειώδεις γενικὰς γνώσεις τοῦ καθ' ἡμέραν
βίου ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅμως, ὅτι αὐστηρῶς θὰ ἐφαρμοσθῇ
ὁ θεσμὸς τῆς υποχρεωτικῆς φοιτήσεως.

Συμφωνῶ μὲ τὰς ἀπόψεις ὠρισμένων κ. κ. Συμβού-
λων, ὅτι εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον τῶν ἀστικῶν περι-
φερειῶν τῆς χώρας, δεόν νὰ δίδεται ὁ προσανατολισμὸς
τῶν παιδιῶν εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα διὰ κα-
ταλλήλου καταρτισμοῦ τῶν ὠρολογίων καὶ ἀναλυτικῶν
προγραμμάτων τῶν Σχολείων τούτων.

Τὰ παιδιά τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου πρέπει νὰ λάβουν

μίαν ἰδέαν ἀπὸ τὴν κατεργασίαν τοῦ ξύλου, τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ πηλοῦ, νὰ διδάσκωνται εἰς τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα τὸ μάθημα τῆς πραγματογνωσίας μὲ μεγαλυτέραν ἴσως ἔκτασιν εἰς ὠρισμένα μέρη, νὰ μορφοῦνται δὲ ἐπίσης θετικώτερον εἰς τὸ Γεωμετρικὸν Σχέδιον, ἐλεύθερον Σχεῖον καὶ Πλαστικήν, ὥστε ταῦτα νὰ δύνανται ἐξερχόμενα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου νὰ ἔχουν ἰδέαν τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ τοῦ ὄγκου αὐτῶν καὶ νὰ μποροῦν νὰ σύρουν καλῶς μερικὰς γραμμὰς ἐπὶ τοῦ χαρτοῦ διὰ τῆς μολυβδίδος. Ἐπίσης εἰς τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα νὰ τονωθῶσι καὶ τὰ νῦν διδασκόμενα χειροτεχνικὰ μαθήματα. Οὕτω ἂν ἑνὸς μὲν θὰ διευκολυνθῇ τὸ ἔργον τῶν εἰδικῶν Σχολείων καὶ ἂν ἑτέρου τὸ παιδί θὰ λάβῃ κάποιαν τεχνικὴν συνείδησιν καὶ θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀποβλέψῃ τις καὶ ἐπὶ τῆς φυσικῆς κλίσεως αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα. Ὁ προσανατολισμὸς αὐτὸς γίνεται εἰς τὸ δημοτικὸν Σχολεῖον τῶν πλείστων πεπολιτισμένων μερῶν. Ὑποστηρίζων ὅμως τοῦτο δὲν βασιζομαι ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τῆς πείρας, τὴν ὁποίαν ἔχω ὡς Διευθυντῆς τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς. Διότι ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔτος ἠναγκάσθημεν νὰ δημιουργήσωμεν εἰς τὴν Σχολὴν προπαρασκευαστικὸν Τμήμα, διὰ νὰ δώσωμεν προκαταρκτικῶς μίαν τοιαύτην μόρφωσιν καὶ σχετικὴν τεχνικὴν κατεύθυνσιν πρὸς τοὺς φοιτῶντας, διότι οὗτοι ἀτυχῶς εἰσερχόμενοι, ὕστερον πολὺ εἰς τὴν γλῶσσαν μας, τὰ μαθηματικά, καὶ εἰς γενικὰς ἄλλας γνώσεις χρησίμους διὰ τὸν βίον των, ἐντελῶς δὲ ἀνίδεοι εἶναι εἰς τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον εἶναι κυριολεκτικῶς τὸ ψωμὶ κάθε τεχνίτου.

Ἡ στοιχειώδης διδασκαλία τῶν ὡς ἄνω μαθημάτων δὲν πρόκειται νὰ ἐπιβαρύνῃ ἰδιαιτέρως τὸν προϋπολογισμόν τῶν δημοτικῶν Σχολείων, διότι οἱ ἐξερχόμενοι νῦν τῶν Διδασκαλείων, δημοδιδάσκαλοι, διδάσκονται σχετικῶς καὶ δύνανται νὰ μεταδώσωσι κάπως στοιχειώδεις τοιαύτας γνώσεις εἰς τοὺς μαθητάς των.

Ἐχω καὶ ἐγὼ τὴν γνώμην, ὅτι ἀπαιτεῖται ἡ προσθήκη τοῦλάχιστον μιᾶς τάξεως εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον ἐὰν ὅχι ἀμέσως, πάντως εἰς τὸ προσεχές μέλλον, διότι νομίζω, ὅτι θὰ εἶναι τὸ πρόγραμμα τῶν Σχολείων τούτων πολὺ βεβαρυμένον, ἐφ' ὅσον μάλιστα δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπλουστεύσωμεν τὴν διδασκαλίαν τῆς γλώσσης μας διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ὁποίας καταναλίσκεται πολὺς χρόνος

καὶ χάρις οἱ μαθηταὶ ἐξερχόμενοι νὰ μποροῦν νὰ γρα-
φουν καὶ νὰ ὁμιλοῦν ταύτην κάπως ἀνεκτῶς.

Διὰ δὲ τὴν μετασχολικὴν ἡλικίαν τῶν ἀτόμων τῆς κα-
τηγορίας ταύτης, ὅτι θὰ ληφθῇ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἡ μέ-
ριμνα νὰ πραγματοποιηθῶσι τὰ διατυπωθέντα μέτρα
ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου κατὰ τὰς σχετικὰς συνε-
δριάσεις τοῦ θέματος «περὶ ἀναλφαβητισμοῦ».

Ὡστε ἀπομένει ἤδη νὰ ἐκθέσω ὑμῖν σχετικῶς διὰ τὸ
ζήτημα τῆς μορφώσεως τῆς δευτέρας κατηγορίας τῶν
ἐπαγγελματιῶν τούτων.

Πιστεύω νὰ μὴ σᾶς ἔχω κουράσει καὶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψη-
τε νὰ σᾶς ἐκθέσω πῶς, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον, προχειρίζεται ὁ καθένας τεχνίτης ἢ ἐπαγγελ-
ματίας εἰς τὴν χώραν μας.

Τὸ μικρὸ παιδί πρὶν ἀκόμη τελειώσῃ τὸ Δημοτικὸν
Σχολεῖον καὶ πρὶν ἀκόμη ὠριμάσῃ εἰς ἡλικίαν, λόγῳ
βιοποριστικῆς ἀνάγκης, εἴτε μόνον του, εἴτε ἀπὸ παρό-
τρυνσιν τῶν γονέων του, διότι αὐτὸ συνήθως συμβαίνει,
πηγαίνει νὰ ἐργασθῇ διὰ ν' ἀπολαύσῃ ἐλάχιστον ἡμερο-
μίσθιον εἰς διάφορα βιομηχανικά, βιοτεχνικά ἐργοστά-
σια καὶ ἐργαστήρια εἰς ἄλλα ἐργοτάξια καὶ διάφορα
καταστήματα πρακτικῶν ἐπαγγελμάτων καὶ ἐκεῖ προσ-
λαμβάνεται ὑπὸ τοῦ βιομηχάνου, βιοτέχνου ἐπαγγελ-
ματίου, διὰ νὰ κἀνῃ βαρείας ἐργασίας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
στον χειρωνακτικὰς καὶ ὑπηρετικὰς, οὐδόλως δὲ νὰ δι-
δαχθῇ τέχνην ἢ ἐπάγγελμα. Πολλὲς φορές μάλιστα τὸν
παραλαμβάνει ὁ λεγόμενος ἀρχιτεχνίτης, ὁ ὁποῖος διὰ
τρόπου σκαιοῦ, ὕβρεων καὶ δαρμοῦ πολλάκις ἐξαναγ-
κάζει τὸ παιδί αὐτὸ ν' ἀσχολῇται διαρκῶς μὲ τὶς πιὸ
χειρωνακτικὰς καὶ πιὸ βαρεῖες ἐργασίας, οὐδέποτε δὲ
παραλαμβάνει αὐτὸ μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τοῦ μάθῃ τὴν τέ-
χνην, τὴν ὁποίαν ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ἀγνοεῖ.

Μάλιστα συμβαίνει πολλὰς φορές ἔάν ὁ τεχνίτης ἢ ἀρ-
χιτεχνίτης ξέρῃ κάτι τι, νὰ νομίζῃ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὸ
μεταδῶσῃ εἰς τὸν ἄλλον, φυλάσσων αὐτὸ ὡς ἐπαγγελ-
ματικὸν μυστικὸν διὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον εἰσέρχεται
τρόπον τινὰ ὡς μαθητευόμενος εἰς τὸ ἐργαστήριον, μένει
παρὰ πολὺ καιρὸν βασανιζόμενον καὶ μοχθοῦν γιὰ νὰ
μάθῃ ἐκείνην τὴν δόλια τέχνην. Μόνον ἡ φυσικὴ ἐξυπνάδα
τοῦ Ῥωμοῦ καὶ ἡ κλίσις πρὸς τὴν τέχνην εἶναι ἐκείνοι
ποὺ κάμνουν τὸ παιδί ὕστερα ἀπὸ πολὺ καιρὸν νὰ μάθῃ

κάτι ἀπὸ κάποιο ἐπάγγελμα καὶ τέχνη, ἀλλὰ πῶς ; μιμούμενον τὸν προϊστάμενόν του ἀτελῶς καὶ χωρὶς νὰ ξέρῃ γιατί πρέπει κάτι τι νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ τὸν ἄλφα ἢ βῆτα τρόπον, διότι αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζει οὔτε ὁ προϊστάμενός του.

Τώρα ὑπῆρξαν καὶ τεχνῖται ποὺ ἔγιναν παρὰ πολὺ καλοὶ εἰς ὠρισμένην τέχνην· αὐτὸ συνέβη, εἴτε διότι εἶχαν ἐξαιρετικὴν κλίσιν καὶ προσεπάθησαν, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν τὰ μέσα τῆς εἰδικῆς μορφώσεως, ἄλλοι πάλιν κατῳρθώσαν νὰ μεταβοῦν μετ' αὐτὸν τὸν σκοπὸν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἐκεῖ, εἴτε νὰ ἐργασθοῦν πλησίον ὄντως καλῶν ἀρχιτεχνιτῶν, διδασκάλων πλέον, εἴτε νὰ ἀποφασίσουν εἰς μεγάλην ἡλικίαν νὰ εἰσαχθοῦν μετ' κόπον εἰς διάφορα τεχνικὰ Σχολεῖα. Αὐτὸ ὅμως ἦτο ἐξαίρεσις. Τώρα τὰ τελευταῖα χρόνια ὑπάρχει ἕνας ἀριθμὸς τεχνικῶς μορφωμένων τεχνιτῶν, διότι αἱ δημιουργηθεῖσαι ἀνάγκαι ἦσαν τοιαῦται ποὺ τοὺς ἐξηνάγκασαν νὰ κάμουν καὶ αὐτοὶ ὅ,τι κατὰ τὸ παρελθὸν οἱ ὀλίγοι ἔκαμαν.

Ἐν τούτοις ὅμως καὶ σήμερον τὸ πρόβλημα τῆς μορφώσεως τῶν τεχνιτῶν παραμένει ἄλυτον, διότι μέχρι σήμερον μικρὰ προσπάθεια κατεβλήθη πρὸς τοῦτο ἐκ μέρους τοῦ Κράτους, καί, ὅ,τι ἔαν ἔχη γίνῃ μέχρι σήμερον, ὀφείλεται εἰς ιδιωτικὴν πρωτοβουλίαν ἢ εἰς τὰς πρὸ ὀλίγου μόλις ὀργανωθείσας ἐπαγγελματικὰς ὀργανώσεις.

Τὴν ἑλλειψιν τῆς μορφώσεως τεχνιτῶν καὶ ἐπαγγελματιῶν μεγάλως αἰσθάνονται ἤδη αἱ ἐπαγγελματικαὶ ὀργανώσεις καὶ καταβάλλουν ἀξιόλογον προσπάθειαν, ὅπως δημιουργηθῇ καὶ εἰς τὴν χώραν μας ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τὸν ὥς ἄνω κύκλον.

Μόνον ἡ Κυβέρνησις Βενιζέλου κατὰ τὸ 1911 ἔστρεψε τὴν προσοχὴν τῆς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκπαίδευσιν, ἀφ' ἧς μάλιστα συνέστη τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, καὶ τότε εἶδον τὸ φῶς ὠρισμένα νομοθετικὰ μέτρα προβλέποντα καὶ δι' αὐτήν.

Ἀλλὰ ἔκτοτε τὰ ἐπισυμβάντα γεγονότα μέχρι πρότινος δὲν ἐπέτρεψαν, ὥστε νὰ δοθῇ ἡ εὐκαιρία εἰς τὰς ἐκάστοτε κυβερνήσεις νὰ θέσωσιν εἰς ἐφαρμογὴν τὰ μέτρα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἄλλως τε προσέκρουον καὶ εἰς τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα τῆς χώρας, καθὼς καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸ κρατοῦν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα.

Οὕτω κατὰ τὸ παρελθὸν ἐγένοντο πολλαὶ προσπάθειαι παρ' ἰδιωτῶν πρὸς σύστασιν τοιούτων Σχολείων, τοῦ

Κράτους ἐνισχύοντος ταῦτα, ἀλλ' ἀτυχῶς αἱ προσπάθειαι αὐταὶ ἀπέβαινον ἄκαρποι, ἔνεκα πολλῶν ἄλλων αἰτίων καὶ ἰδίᾳ, διότι ἡ ἐγκατάστασις καὶ λειτουργία τῶν Σχολείων τούτων ἀπήτει πολλὰ ἔξοδα. Τὰ ἐπιτελέσαντά πῶς τὸν προορισμὸν των εἶναι τὰ ἰδιωτικῇ πρωτοβουλίᾳ λειτουργοῦντα σχολεῖα τῆς Βιοτεχνικῆς Ἑταιρείας, τοῦ Πειραϊκοῦ Συνδέσμου, αἱ Ἑλληνικαὶ καὶ Χειροτεχνικαὶ Σχολαὶ Βαλλιάνειος Ἑπαγγελματικὴ Σχολὴ Ληξουρίου ὡς καὶ τὰ δημόσια προσηρτημένα σχολεῖα τοῦ Πολυτεχνείου.

Μετὰ τὴν παρένθεσιν ταύτην : « τοῦ πῶς γίνεται ὁ Ἑλλην τεχνίτης », ἐπανέρχομαι εἰς τὸ θέμα : Πῶς πρέπει νὰ μορφωθῇ ἡ δευτέρα κατηγορία τοῦ ἀσχολουμένου τεχνικοῦ πληθυσμοῦ.

Τὴν κατηγορίαν ταύτην φρονῶ, ὅτι δεόν νὰ διακρίνωμεν εἰς τρεῖς ἄλλας κατηγορίας.

1) Εἰς τοὺς προοριζομένους διὰ τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα μετὰ τὴν ἔξοδόν των ἀπὸ τὰ δημοτικὰ Σχολεῖα.

2) Εἰς τοὺς ἀσχολουμένους νῦν εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα, ὡς τρόπον τινα μαθητευόμενοι, μὴ ἄγοντας δὲ ἡλικίαν μεγαλυτέραν τῶν 19 ἐτῶν καὶ

3) Εἰς τοὺς ἀσχολουμένους νῦν εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα, οἱ ὅποιοι ἄγουσιν ὅμως ἡλικίαν ἄνω τῶν 19 ἐτῶν.

Καὶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων ἀνταποκρινομένην εἰς τὸν ὅρον τεχνικὴ ἐκπαίδευσις γίνεται ἡ διάκρισις αὐτῆς εἰς τρεῖς βαθμίδας.

α') κατωτέραν

β') μέσην καὶ

γ') ἀνωτέραν ἢ ἀνωτάτην.

Περὶ τῆς ἀνωτάτης τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὡς μὴ ἀρμόδιος, δὲν θ' ἀσχοληθῶ καὶ θὰ ἀσχοληθῶ μόνον μετὰ τὴν κατωτέραν καὶ μέσην. Διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν ἀτόμων εἰς ὠρισμένα ἐπαγγέλματα καὶ τέχνας, ἀρκεῖ ἡ παροχὴ τῶν γνώσεων τῆς κατωτέρας βαθμίδος, διότι ὁ κύκλος τῆς μαθήσεως εἰς τεχνικὰς γνώσεις διὰ τὰ ὡς ἄνω ἐπαγγέλματα ἢ τέχνας, ὄντα ἀπλᾶ, ἐξαντλεῖται εἰς τὴν βαθμίδα ταύτην τῆς τεχνικῆς Ἑκπαιδεύσεως καὶ συνεπῶς διὰ τὴν πλήρη κατάρτισίν τινος εἰς ὠρισμένον ἐπαγγέλμα ἀπλοῦν ἀρκεῖ τὸ Σχολεῖον τῆς κατωτέρας Τεχνικῆς Ἑκπαιδεύσεως. Εἰς ἕτερα ὅμως ἐπαγγέλματα καὶ τέχνας εἶναι ἀναγκαῖον καὶ τὸ σχολεῖον τῆς μέσης

τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Π. χ. διὰ τὴν τέχνην τοῦ ἐλαιο-
χρωματιστοῦ ἄρκει τὸ κατώτερον τεχνικὸν Σχολεῖον.

Διὰ τὴν ἤλεκτρολογίαν, μηχανολογίαν, δομικὴν ὅμως
ἀπαιτοῦνται σχολεῖα καὶ τῶν τριῶν βαθμίδων.

Ἀπὸ τὸ κατώτερον ἐξέρχεται ὁ ἤλεκτροτεχνίτης, μη-
χανοτεχνίτης, κτίστης, ξυλουργός.

Ἀπὸ τὸ μέσον Σχολεῖον ὁ ἐργοδηγὸς ἤλεκτροτεχνίτης
(ἀρχιτεχνίτης), μηχανουργός, ἀρχιτεχνίτης, δομικῆς πά-
σης φύσεως καὶ ἀπὸ τὸ ἀνώτατον, μηχανολόγος, ἤλεκ-
τρολόγος, πολιτικὸς μηχανικὸς, ἀρχιτέκτων κλπ.

Εἰς τὸ κατώτερον Σχολεῖον ὁ μαθητὴς τὰς ἐργασί-
μους ὥρας τῆς ἐβδομάδος ἀσχολεῖται κατὰ τὰ 2)3 μὲ
ἐργασίαν καὶ ἐφαρμογὰς εἰς τὴν τέχνην, καὶ κατὰ τὸ 1)3
μὲ διδασκαλίαν μαθημάτων γενικῆς μορφώσεως καὶ μα-
θημάτων στοιχειώδους τεχνικῆς μορφώσεως.

Εἰς τὸ μέσον σχολεῖον πρέπει ν' ἀσχολῇται κατὰ τὸ ἡ-
μισυ μὲ διδασκαλίαν γενικῶν μαθημάτων καὶ ἰδίᾳ θεω-
ρητικῶν τεχνικῶν μαθημάτων.

Εἰς τὸ ἀνώτερον σχολεῖον δεόν νὰ ἀσχολῇται μὲ τὴν
διδασκαλίαν τῶν θεωρητικῶν τεχνικῶν μαθημάτων, συν-
οδευομένην μετὰ ἀναλόγων πρακτικῶν ἀσκήσεων.

Τὰ κατώτερα καὶ μέσα τεχνικὰ Σχολεῖα πρέπει νὰ
εἶναι μετὰ τοὺς ἐπάλληλα. Ἀμφιβάλλω δέ, ἐὰν καὶ εἰς
τὸ μέλλον πρέπει τὰ μέσα νὰ εἶναι ἐπάλληλα πρὸς τ' ἀ-
νώτερα.

Ὑπάρχουν ὅμως τέχναι διὰ τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται τε-
χνικὴ μόρφωσις καὶ ἐργασία εὐρυτέρου κύκλου τοῦ συ-
νήθους κατωτέρου τεχνικοῦ Σχολείου, ὥς καὶ χρόνος
φοιτήσεως μεγαλύτερος τοῦ συνήθους ὀριζομένου διὰ τὰ
κατώτερα τεχνικὰ σχολεῖα, π. χ. τὸ Σχολεῖον ἐπιπλοποι-
ῖας, τὸ σχολεῖον τυπογραφίας, τὸ σχολεῖον ὠρισμένων
διακοσμητικῶν ἐπαγγελμάτων.

Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἄπτονται καὶ τῆς μέσης τεχνικῆς
ἐκπαιδεύσεως, εἶναι δὲ αὐθύπαρκτα, ἀνεξάρτητα καὶ οὐ-
χὶ ἐπάλληλα πρὸς τὰ μέσα τεχνικὰ σχολεῖα. Αὐτὰ τὰ
σχολεῖα πρέπει ν' ἀποκαλῶμεν εἰδικὰ τεχνικὰ σχολεῖα
ἢ εἰδικὰ ἐπαγγελματικὰ τεχνικὰ σχολεῖα.

Πάντα τὰ τῶν ὡς ἄνω βαθμίδων, σχολεῖα εἶναι ἡμε-
ρήσια δι' ὅλης τῆς ἐβδομάδος. Ἐκ τούτων ὅμως δύναν-
ται νὰ εἶναι :

Α'. Τὰ κατώτερα :

1) Ἡμερήσια δι' ὅλης τῆς ἐβδομάδος, τὰ ὁποῖα δυνά-

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

μεθα ν' ἀποκαλέσωμεν συνεχῇ ἡμερήσια κατώτερα τεχνικά Σχολεῖα.

2) Ἡμερήσια διὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, τὰ ὁποῖα δυνάμεθα νὰ ὀνομάζωμεν ἡμερήσια κατώτερα τεχνικά Σχολεῖα συμπληρωματικῆς μορφώσεως.

3) Ἐν μέρει ἡμερήσια καὶ ἐν μέρει νυκτερινὰ καὶ

4) Νυκτερινὰ.

Β'. Τὰ μέσα :

1) Συνήθως ἡμερήσια συνεχῇ καὶ

2) Κατ' ἐξαίρεσιν ἡμερήσια συμπληρωματικῆς μορφώσεως.

Τώρα ἐξεταστέον : Ποῖα σχολεῖα ἐκ τῶν ἄνω κατηγοριῶν εἶναι προτιμότερον νὰ συνιστῶνται εἰς τὴν χώραν μας κατὰ τὸ ἀμέσως μέλλον καὶ ποῖα βραδύτερον, ὡς καὶ ποίου εἴδους δι' ἐκάστην κατηγορίαν ἐκ τῆς ἄνω γινομένης διακρίσεως τοῦ ἐπαγγελλομένου ἀστικοῦ πληθυσμοῦ.

1) Διὰ τοὺς ἐξερχομένους τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ ἐπιθυμοῦντας νὰ φοιτήσωσιν εἰς τεχνικὸν σχολεῖον κατάλληλον εἶναι τὸ κατώτερον ἡμερήσιον συνεχὲς σχολεῖον, ὡς καὶ τὸ εἰδικὸν τεχνικὸν σχολεῖον.

Ἡ φοίτησις εἰς αὐτὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὑποχρεωτική. Εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα οἱ μαθηταὶ δὲν προπαρασκευάζονται εἰς τὴν τέχνην ἢ τὸ ἐπάγγελμα, ἀλλὰ καταρτίζονται εἰς τοῦτο καὶ ἰδίᾳ πρέπει τὸ σχολεῖον νὰ ἐντείνῃ τὴν προσοχὴν του, ὥστε οἱ φοιτῶντες εἰς αὐτὸ ν' ἀποκτήσουν ἄκραν ἐργατικότητα καὶ ν' ἀγαπήσουν τὴν τέχνην των. Ἀπὸ τὰ σχολεῖα αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ λείψῃ ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων ἠθικῆς, φυσικῆς καὶ πολιτικῆς ἀγωγῆς, διότι σκοπὸς τοῦ σχολείου τούτου εἶναι νὰ καταστήσῃ τοὺς τροφίμους του ἐξερχομένους καλοὺς καὶ ἐναρέτους πολίτας καὶ ἵνα οὗτοι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ ἐξυψώσωσι τὴν ἐπαγγελματικὴν των τάξιν. Γεννᾶται ὁμως διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν σχολείων τούτων μία ἀπορία. Θὰ δυνηθῇ τὸ κατώτερον τεχνικὸν σχολεῖον νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς τροφίμους αὐτοῦ τοιαύτην ἐργασίαν καὶ ἐφαρμογὰς, ὥστε νὰ κατάρτισθῶσι καλὸι τεχνῖται ; Καθὼς γνωρίζω ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τῶν σχολείων τούτων, εἰς τὰ ξένα μέρη παρέχονται ἄφθονα τὰ μέσα πρὸς ἐφαρμογὰς καὶ ἐργασίαν εἰς αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἔξοδα λειτουργίας τῶν σχολείων τούτων εἶναι μεγάλα.

Εἰς τὴν Σιβιτανίδειον Σχολὴν τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχομεν λύσει διὰ τῆς ἀναλήψεως ὑπ' αὐτῆς ἰδιωτικῶν ἐργασιῶν ἀποβλέποντες κυρίως εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν διὰ τῶν ἐφαρμογῶν, χωρὶς ἐννοεῖται, νὰ παραλείπωμεν καὶ τὴν πρόσκτησιν τοῦ δυνατοῦ κέρδους τῆς σχολῆς καὶ τῶν ἰδίων μαθητῶν ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης, ὡς ἄλλως τε τοιαύτην πολιτικὴν ἀκολουθοῦν πολλὰ σχολεῖα ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ὅπου εἶναι δυνατόν τοῦτο καὶ δὲν ὑπάρχουν κοινωνικὰ καλύμματα. Ἐκτὸς τούτου ὅμως, ὅταν ἐξέρχονται οἱ μαθηταὶ ἐκ τοῦ σχολείου τούτου, δὲν παρέχεται εἰς αὐτοὺς πτυχίον ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος, ἀλλὰ πιστοποιητικὸν εὐδοκίμου φοιτήσεως καὶ ἀφοῦ ἐπαγγελθῇ ἐλευθέρως ὁ ἀπόφοιτος ἐν τῇ κοινωνίᾳ τὴν τέχνην του ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον δίδει ἐξετάσεις κατόπιν ἐπὶ ἐκτελέσεως ἔργου ἐνώπιον ἐπιτροπῆς, μεθ' ὃ παρέχεται εἰς αὐτὸν πτυχίον ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος ἢ ὄχι. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ ὑπάρχῃ ἡ βεβαιότης, ὅτι ὁ ἀπόφοιτος ἀπέκτησε καὶ σχετικὴν πείραν εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του. Τὰ κατώτερα τεχνικὰ σχολεῖα πρέπει νὰ ἔχωσιν ἰδιόκτητον κτίριον κατάλληλον, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ὑπάρχῃ πλήρης ἐγκατάστασις τῶν οἰκείων ἐργοστασιῶν, ἐργαστηρίων, ἐργοταξίων καὶ λοιπῶν παρακολουθημάτων καὶ ἐξαρτημάτων τούτων. Ταῦτα πρέπει νὰ συμπληρῶνται καθημερινῶς διὰ τελειοτέρων μηχανικῶν κλπ. ἐγκαταστάσεων, ἀναλόγως τῆς καθ' ἡμέραν ἀναπτύξεως τῶν τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων. Τὰ σχολεῖα ταῦτα πρέπει νὰ περιλαμβάνωσι περισσότερας τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα ἢ κατηγορίας καὶ κλάδους τεχνῶν, διότι ἡ σύστασις καὶ λειτουργία σχολείου μὲ μίαν τέχνην ἢ ἐπάγγελμα κοστίζει πολὺ, ἐνῶ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ πολλῶν στοιχίζει ὀλιγώτερον, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἀπὸ διοικητικῆς καὶ τεχνικῆς ἀπόψεως καὶ ἐν γένει ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας συμφέρει ὁ συνδυασμὸς οὗτος καὶ τὰ σχολεῖα ἀναμεταξύ των ἀλληλοβοηθοῦνται.

Θὰ δώσω εἰς ὑμᾶς μίαν εἰκόνα ἐξόδων ἐγκαταστάσεως καὶ λειτουργίας ἐκάστου σχολείου πόσον στοιχίζει εἰς τὴν χώραν μας.

Κατώτερον Μηχανοτεχνικὸν σχολεῖον : δι' ἑκατὸν μαθητὰς καὶ διὰ τρεῖς τέχνας, ἄνευ κτιρίου, ἔξοδα ἐγκαταστάσεως, ἐργοστασιῶν κλπ. 3.700.000 δραχ. Ἐτήσια ἔξοδα λειτουργίας δι' ἑκάστον μαθητὴν 9.400 δραχ.

Ἡλεκτροτεχνικὸν σχολεῖον: Διὰ δύο τέχνας, ἔξοδα

ἐγκαταστάσεως 1.380.000 δραχ. καὶ ἔξοδα λειτουργίας δι' ἕκαστον μαθητὴν 9.100 δραχ.

Σχολεῖον Δομικῆς καὶ Ἐπιπλοποιῶν: δι' ἕξ τέχνας ἔξοδα ἐγκαταστάσεως 1.900.000 δραχ. ἔξοδα λειτουργίας δι' ἕκαστον μαθητὴν 8.750 δραχ. περίπου.

Σχολεῖον ὑποδηματοποιῶν καὶ ἐπεξεργασίας δερμάτων εἰδῶν: Διὰ τέσσαρας τέχνας, ἔξοδα ἐγκαταστάσεως 280.000 δραχ. καὶ λειτουργίας δι' ἕκαστον μαθητὴν δραχ. 4.700 ἑτησίως.

Σχολεῖον Κωμωτῶν Κουρέων: Διὰ τρεῖς εἰδικότητας ἔξοδα ἐγκαταστάσεως 210.000 δραχ. ἔξοδα λειτουργίας 3.790 δραχ. περίπου δι' ἕκαστον μαθητὴν.

Σχολεῖον Διακοσμητικῶν Ἐπαγγελμάτων: Διὰ 23 εἰδικότητας ἔξοδα ἐγκαταστάσεως 1.700.000 δραχ. ἔξοδα λειτουργίας δι' ἕκαστον μαθητὴν 5.500 δραχ. περίπου.

Μέσον σχολεῖον κλωστικῆς καὶ ὑφαντουργίας: Διὰ 4 εἰδικότητας ἔξοδα ἐγκαταστάσεως 2.800.000 δραχ. καὶ περίπου ἔξοδα λειτουργίας πρὸς ἕκαστον μαθητὴν 5.500 δραχ. κλπ.

Ἡδὴ ὅμως γεννᾶται φυσικὰ ἐν ἄλλο ἐρώτημα ἀρκετὰ σοβαρόν, ἐάν θὰ ὑπάρχουν μαθηταὶ νὰ φοιτοῦν, ὅχι δι' ἑλλειψίν θελήσεως καὶ πόθου, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης βιοποριστικῆς. Διότι, ὡς γνωστόν, εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα θὰ προσέρχωνται μαθηταί, παιδιὰ ἀπόρων τάξεων, μὴ δυνάμενα νὰ φοιτήσουν 3 π. χ. ὁλόκληρα χρόνια, δεδομένου, ὅτι λόγω ἀνάγκης ὁ Ἑλληνόπαις εἴτε μόνος του, εἴτε παροτρύνει τῶν γονέων του, ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον πρὸς ἐξεύρεσιν ἐργασίας καὶ ἀπόλαυσιν γλίσχρου ἡμερομισθίου. Καὶ ἐπομένως θὰ ἀδυνατῇ νὰ φοιτήσῃ εἰς τοιοῦτον τεχνικὸν σχολεῖον. Εἷς τινὰς ξένας χώρας τοιοῦτόν τι δὲν παρατηρεῖται, διότι ὑπάρχει ἀνεπτυγμένη εἰς τὸν κόσμον τῶν ἐπαγγελματικῶν συνείδησις καὶ ἡ τάσις ὅπως μορφοῦνται εἰς σχολεῖα.

Ὡς συνέπεια τοῦ ἐρωτήματος τούτου ἔρχεται δευτέρον ἐρώτημα, ὅτι δυνατόν μαθητὴς νὰ παρορμηθῇ νὰ ἐγγραφῇ εἰς τοιοῦτον σχολεῖον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον χρόνον νὰ ἐξαναγκασθῇ νὰ διακόψῃ τὴν φοίτησιν, λόγω τῆς βιοποριστικῆς ἀνάγκης καὶ μάλιστα συμβαίνει καὶ ἕτερον εἰς τὸν Ἕλληνα. Νομίζει ὅτι μὲ ὀλίγου χρόνου φοίτησιν εἰς τὸ Σχολεῖον ἔμαθε τὴν τέχνην καὶ ἔχει τὸν ἐγωϊσμόν νὰ πιστεύῃ, ὅτι δύναται νὰ ἀσκήσῃ τὸ ἐπάγγελμα εἰς τὴν

κοινωνίαν πρὸς βιοπορισμόν. Πῶς ἐπομένως τα προβλήματα ταῦτα θὰ λυθῶσιν, ἵνα μὴ μετ' ὀλίγον ἀτροφῇσιν τὰ σχολεῖα ταῦτα ;

Ἡ Διοίκησις τῆς Σ. Σ. προβλέπουσα τὸν κίνδυνον τοῦτον, ὡς καὶ τὴν κατ' ἔτος διαρροὴν τῶν μαθητῶν, ἔλαβε, μὴ ὑπαρχόντων νομοθετικῶν μέτρων ἐκ τῶν προτέρων ἐξασφαλιστικῶν, μέτρα ἰδιωτικῆς φύσεως. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἀπέβησαν μάταια. Διὰ τοῦτο προῆλθεν εἰς ἕτερα οὐσιαστικώτερα μέτρα καὶ τὰ ὁποῖα ἠὺδοκίμησαν.

1) Εἰς τοὺς ἀπολύτως ἀπόρους μαθητὰς χορηγεῖ δωρεὰν καὶ ἓν τινι μέτρῳ τὸ συσσίτιόν των.

2) Ἀπαλλάσσει αὐτοὺς ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει τῶν δικαιωμάτων τῆς Σχολῆς.

3) Καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ τοῦ τρίτου ἐξαμήνου τῆς φοιτήσεώς των οἱ καλοὶ μαθηταὶ καὶ οἱ ἐργατικοὶ μαθηταί, λαμβάνουσιν ἡμερομίσθιον ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Σχολῆς ἀναλαμβάνομένων ἰδιωτικῶν ἐργασιῶν.

Μὲ τὰ ἡμερομίσθια ταῦτα οἱ μαθηταὶ καλύπτουσι τὰ ἐξοδα συντηρήσεώς των ἐν τῷ Σχολείῳ.

Διὰ τῶν μέτρων τούτων ὅχι μόνον προσέρχονται μαθηταὶ καὶ δὲν ὑπάρχει διαρροὴ μεγάλη κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη, ἀλλὰ τὸναντίον προσέρχεται παμμέγιστος ἀριθμὸς καὶ διὰ τοῦτο ἐξαναγκάζεται ἡ Σχολὴ νὰ θέτῃ φραγμοὺς εἰσαγωγῆς καὶ ἰδίᾳ νὰ ὀρίξῃ ὠρισμένον ἀριθμὸν εἰσακτέων, ὡς ἄλλως τε πρέπει νὰ γίνεται εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα διὰ τὸν κίνδυνον τοῦ ὑπερεπαγγελματισμοῦ καὶ συνεπῶς τῆς μετ' ὀλίγον ἀνεργίας.

Θὰ ἐρωτήσῃ τις, δύναται ἡ Σ. Σ. νὰ λαμβάνῃ τοιαῦτα μέτρα, ἀλλὰ δύναται καὶ τὸ Κράτος νὰ συνιστᾷ σχολεῖα μὲ τοιοῦτον πρόγραμμα ;

Εἰς τὸν ἐρωτῶντα θ' ἀπαντήσω, ὅτι τὸ Κράτος δὲν πρέπει ἀπ' εὐθείας νὰ συνιστᾷ τοιαῦτα σχολεῖα, ἀλλὰ μόνον νὰ ἐνισχύῃ τοιαῦτα ὑπάρχοντα. Ἄλλως τε καὶ ἐὰν συνιστᾷ τοιαῦτα, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν π ρ έ π ε ι ν ᾱ ε ἶ ν α ι μ ι κ ρ ό ς εἰς τὴν χώραν μας.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατηγορίαν τῶν ἀτόμων τῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν τῶν προοριζομένων δι' ἐπαγγέλματα καὶ τέχνας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατηγορίαν τῶν ἀσχολουμένων εἰς τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα μετασχολικῆς ἡλικίας καὶ μέχρι 19 ἐτῶν, διὰ τούτους προβλέπεται ὁ τύπος καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἡμερησίου κατωτέρου τεχνικοῦ σχολείου Συμπληρωματικῆς Μορφώσεως.

Τὸ σχολεῖον τοῦτο εἰς κτίριον, ἐγκατάστασιν καὶ ὀργάνωσιν δὲν πρέπει νὰ διαφέρῃ τοῦ ἀνωτέρω ἐκτεθέντος ἡμερησίου συνεχοῦς κατωτέρου τεχνικοῦ σχολείου. Ἡ διαφορὰ τοῦ συμπληρωματικῆς μορφώσεως σχολείου ἐκ τοῦ ὡς ἄνω διατυπωθέντος τύπου σχολείου, ἐγκείται εἰς τὸν χρόνον τῆς φοιτήσεως τοῦ μαθητοῦ. Εἰς αὐτὸ οὗτος φοιτᾷ οὐχὶ ὁλόκληρον τὴν ἐβδομάδα, ἀλλὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας, μὲ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι τὰς ὑπολοίπους ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος θὰ ἀσκήται ὡς μαθητευόμενος εἰς τὰ ἰδιωτικὰ ἐργοστάσια, ἐργαστήρια κλπ., καὶ ὅτι εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο μόνον θὰ συμπληρώσῃ τὴν μόρφωσίν του τεχνικῶς καὶ θεωρητικῶς.

Ὡστε διὰ τὴν μόρφωσιν τῆς ἐπαγγελματικῆς ταύτης τάξεως ἀπαιτεῖται σχολεῖον μὲ τὰ ἴδια σχεδὸν ἔξοδα ἐγκαταστάσεως καὶ μὲ ἄρκετὰ ἔξοδα λειτουργίας.

Γεννῶνται ὅμως τὰ ἐξῆς ἐρωτήματα : Οἱ ἀσχολούμενοι εἰς τὰ διάφορα ἐργοστάσια, ἐργαστήρια κλπ. θὰ δύνανται νὰ φοιτῶσιν εἰς αὐτὰ τὰ ἡμερησία σχολεῖα 1 καὶ 2 ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ; καὶ θὰ θελήσουν νὰ προσέλθουν εἰς αὐτὰ παρορμώμενοι πρὸς καλλιτέραν ἐκμάθωσιν τῆς τέχνης των ; Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀνεφύη εἰς πολλὰς ξένας χώρας καὶ ἔλαβον διάφορα νομοθετικά μέτρα διασφαλίζοντα ἐμμέσως τὴν προσέλευσιν εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα τῶν οὕτω ἀσχολουμένων.

Τὰ σπουδαιότερα ληφθέντα μέτρα εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

1) Εἰς πλεῖστα κράτη ἐθεσπίσθη ὁ θεσμὸς τοῦ πτυχίου τῆς ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν δύναται τις καὶ ν' ἀσκήσῃ τὴν τέχνην καὶ τὸ ἐπάγγελμα του. Ἰοῦντο δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ ἐφαρμόσωμεν ;

Ὅχι ἀπαντῶμεν πρὶν ἢ ιδρύσωμεν τ' ἀπαιτούμενα σχολεῖα.

2) Πλεῖσται ξένοι νομοθεσίαι κατόπιν μακροῦς προσπαθείας περιέλαβον ὑποχρεωτικὰς διατάξεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ μαθητευόμενος ὀφείλει νὰ προσέρχεται εἰς τὸ Σχολεῖον, ὁ δὲ ἐργοδότης ὑποχρεοῦται νὰ τοῦ ἐπιτρέπῃ νὰ προσέρχεται ἀποζημιῶνων τοῦτον διὰ τοῦ κεκανονισμένου ἡμερομισθίου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀπασχολήσεώς του εἰς τὸ σχολεῖον. Τὰ μέτρα ταῦτα δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ ἐφαρμόσωμεν βαθμὴδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, τῇ συνεννοήσει καὶ συγκαταθέσει τῶν τε ἐργοδοτικῶν καὶ ἐργατικῶν ὀργανώσεων. Ἀμεσος ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου τούτου θὰ δημιουργήσῃ μεγάλας ἀντιδράσεις ἢ αἰ σχε-

τικάι τοιαῦται διατάξεις θὰ περιέλθουν εἰς ἀχρησίαν.

Νυκτερινὰ σχολεῖα συμπληρωματικῆς τεχνικῆς μορφώσεως κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν σημερινὴν ἀντίληψιν τῶν εἰδικῶν ἐν ταῖς ξέναις χώραις ἀποκρούονται ἐλεγχόμενα, ὅτι δὲν δύνανται νὰ εἶναι φορεῖς τεχνικῆς συμπληρωματικῆς μορφώσεως καὶ ὅτι εἶναι καταστρεπτικά διὰ τὴν υγείαν τῶν ἐργαζομένων τάξεων. Ἐγὼ ἐκ τῆς μικρᾶς μου πείρας ἔχω πεισθῇ περὶ τούτου. Πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἐργαζόμενος ἐξαιρετικὴν θέλησιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸ ἐπαγγέλμα του διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ φοιτήσῃ ὁλόκληρον τὸ ἔτος εἰς νυκτερινὸν σχολεῖον, ὑποβαλλόμενος εἰς τοιοῦτον κόπον.

Παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον τόσον εἰς τὰ Σχολεῖα τῆς Βιοτεχνικῆς Ἑταιρείας, ὅσον καὶ τοῦ Πειραϊκοῦ Συνδέσμου κλπ., εἰς τὰ ὅποια ἡ φοίτησις εἶναι νυκτερινή, ὅτι ἐνῶ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους ἐγγράφεται μέγας ἀριθμὸς μαθητῶν, εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ ἐπαισθητῶς οὗτος ἔχει ἐλαττωθῇ.

Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τοὺς ἀσχολουμένους μέχρι τοῦ 19ου ἔτους τῆς ἡλικίας των.

Διὰ τοὺς ἀσχολουμένους εἰς τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα ἄνω τοῦ 19ου ἔτους τῆς ἡλικίας των κατάλληλα σχολεῖα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς τεχνικῆς καὶ γενικῆς μορφώσεως των εἶναι τὰ ἑξῆς :

1) Τὰ λεγόμενα «Cours proffessionnels», τὰ ὅποια δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἢ σειραὶ παραδόσεων ὠρισμένου κύκλου ἐπαγγελματικῆς καὶ γενικῆς μορφώσεως, ἄνευ βεβαίως ἐφαρμογῶν καὶ πρακτικῶν ἀσκήσεων.

2) Τὰ σχολεῖα μετεκπαιδεύσεως, συνιστάμενα καὶ ταῦτα ὑπὸ τὸν ἄνω τύπον εἰς ἐργοστάσια καὶ ἐργαστήρια ἰδιωτικὰ ἢ εἰς ἐργοστάσια καὶ ἐργαστήρια τεχνικῶν σχολείων.

Τὰ πρῶτα σχολεῖα βεβαίως χρησιμεύουσι διὰ μίαν συμπλήρωσιν τῶν θεωρητικῶν γνώσεων τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰ ἐπαγγέλματα. Εἶναι δὲ μόνιμα καὶ περιοδικὰ (διὰ περιοδεύοντων διδασκάλων). Τοιαῦτα σχολεῖα δύνανται νὰ συσταθῶσιν εἰς ἐκάστην περιφέρειαν, ὅπου ὑπάρχει δημοτικὸν σχολεῖον ἢ τεχνικὸν τοιοῦτον. Αἱ τοιαῦται σειραὶ παραδόσεων νὰ ἐνεργοῦνται κατὰ Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς καὶ εἰς ἄλλας ἡμέρας κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας.

Τὰ σχολεῖα μετεκπαιδεύσεως εἶναι περίπου τοῦ αὐτοῦ τύπου πρὸς τὰ *Cours professionnels*, διαφέροντα μόνον πρὸς αὐτά, καθ' ὅσον ταῦτα πρέπει νὰ γίνωνται τὴν ἡμέραν καὶ ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον εἰς ἐργοστάσια, ἐργαστήρια ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ τεχνικῶν σχολείων. Ἡ ἐν γένει διοίκησις καὶ ὀργάνωσις τοιούτων σχολείων πρέπει νὰ προέρχεται μᾶλλον ἀπὸ τὰ γραφεῖα εὐρέσεως ἐργασίας ὡςποτε ταῦτα ἤθελον συσταθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὰ Μέσα Τεχνικὰ Σχολεῖα, δι' ὅσα ἐπαγγέλματα καὶ τέχναι εἶναι ἀναγκαῖα, δύνανται νὰ συσταθῶσι χωριστὰ ἀπὸ τὰ κατώτερα τεχνικὰ σχολεῖα, εἴτε καὶ μαζύ, ἐννοεῖται, ὑπὸ διάφορον ὠρολόγιον καὶ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῶν κατωτέρων. Συνήθως εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα ἢ φοῖτησις εἶναι πενταετὴς προϋποτιθεμένου ὅτι ὁ εἰς αὐτὰ εἰσαγόμενος πρέπει νὰ ἔχη διητὴ τοῦλάχιστον ἐργασίαν, εἰς ἀντίστοιχον ἰδιωτικὸν ἐργοστάσιον ἢ ἐργαστήριον ἢ νὰ κέκτηται ἐνδεικτικὸν προαγωγῆς τοῦλάχιστον β' τάξεως μέσου Σχολείου Γενικῆς Μορφώσεως. Διὰ τὸν πτυχιούχον κατωτέρου τεχνικοῦ Σχολείου ἐνὸς ἐπαγγέλματος ἢ εἰς τὸ μέσον σχολεῖον ἀντιστοίχου ἐπαγγέλματος φοίτησις του εἶναι συνήθως τριετής.

Τὰ Σχολεῖα ταῦτα, ὡς καὶ προηγουμένως ἀναφέρομεν, εἶναι μᾶλλον συνεχῇ ἡμερήσια. Εἰς τὴν Γερμανίαν ὅμως, καθὼς γνωρίζω, λειτουργοῦν τοιαῦτα σχολεῖα ὡς συμπληρωματικῆς μορφώσεως. Καὶ εἰς ταῦτα, ὅπου λειτουργοῦν χωριστὰ ἀπὸ τὰ κατώτερα τεχνικὰ σχολεῖα, ὑπάρχουσι πλήρεις ἐργοστασιακαὶ καὶ ἐργαστηριακαὶ ἐγκαταστάσεις.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ δυνατοὶ τρόποι συστάσεως σχολείων τῆς ἐν λόγῳ ἐκπαιδεύσεως καὶ ὁ τύπος καὶ τὸ εἶδος αὐτῶν.

Ἐρωτᾶται : Πρὸς τὸ παρὸν ποῖα σχολεῖα δύναται τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον νὰ συστήσῃ ὅτι πρέπει νὰ ἰδρυθῶσι ;

Λαμβάνων ὑπ' ὄψιν μου τὰς οἰκονομικὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς εὐρίσκεται σήμερον τὸ Κράτος φρονῶ ὅτι δύνανται νὰ συσταθῶσι :

1) Μέχρι τριῶν, πρὸς τὸ παρὸν, ἡμερήσια κατώτερα τεχνικὰ σχολεῖα.

Ἐνα ἐν Ἀθήναις ἢ Πειραιεῖ, ἕνα ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἕνα ἐν Πάτραις.

Νὰ λειτουργήσωσι δὲ ταῦτα περιλαμβάνοντα περισσότερα ἐπαγγέλματα καὶ τέχναις τῶν σχετικῶν τμημάτων συνιστωμένων βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον.

Ἀντιτίθεμαι πρὸς τὴν γνώμην τοῦ κ. Παπαζαχαρίου, ὅτι ἀμέσως πρέπει νὰ συσταθῶσιν ἡμερήσια συμπληρωματικῆς μορφώσεως σχολεῖα, διότι δυσκολεύομαι νὰ πιστεύσω, ὅτι δύνανται ἀμέσως νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ὑπὸ τῆς Πολιτείας τὰ ἐξαναγκαστικὰ μέτρα φοιτήσεως, διότι ἡ εἰς τὰ διάφορα ἐργοστάσια καὶ ἐργαστήρια παρεχομένη μόρφωσις τῶν μαθητευομένων εἶναι ἐλλιπὴς καὶ σφαλerrά, ἐλλεῖπει ἀρχιτεχνιτῶν καὶ τεχνιτῶν τεχνικῶς καλῶς μορφωμένων ὥστε νὰ μποροῦν νὰ κάμνουν καὶ ὀλίγον τὸν διδάσκαλον καὶ διότι εἰς τὰ Σχολεῖα ταῦτα δὲν θὰ εἶναι ἐπαρκὴς ὁ χρόνος, διὰ νὰ δοθῇ εἰς τοὺς τροφίμους καὶ μόρφωσις ἠθικῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς ἀγωγῆς, ὡς καὶ ἡ ἀπαιτούμενη διὰ τοὺς ἐπαγγελματίας γενικὴ συμπληρωματικὴ τοιαύτη.

Δὲν ἄρνούμαι, ὅτι αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ κατεύθυνσις τοῦ Κράτους μας, τοῦτέστιν μελλοντικῶς νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ μόρφωσις τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὰ ἐπαγγέλματα καὶ τέχναις τῆς μετασχολικῆς ἡλικίας.

Ἄς δημιουργηθοῦν ὅμως πρῶτα ἀπὸ τὰ ὀλίγα κατώτερα ἡμερήσια συνεχῇ τεχνικὰ σχολεῖα ποὺ θὰ ἰδρυθοῦν τεχνῖται καλοὶ καὶ ἅς ἀποκτήσουν οἱ ἐργαζόμενοι συνείδησιν, ὅτι πρέπει νὰ μορφωθοῦν, ἅς δοκιμάσωμεν ποῖα θὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὀλίγων ἐκ τῶν σχολείων αὐτῶν ἐξερχομένων εἰς τὴν κοινωνίαν ἀπὸ ἀπόψεως σταδιοδρομίας καὶ τότε ἅς ἰδρῶσωμεν τοιαῦτα Σχολεῖα συμπληρωματικῆς μορφώσεως. Συμφωνῶ δὲ πλήρως μετὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Δελμούζου, ὅτι δὲν πρέπει νὰ βιασθῇ τὸ Κράτος εἰς τὴν ἰδρυσιν τοιούτων σχολείων καὶ ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ σχετικὴ δοκιμὴ.

Τὰ κατὰ τὴν γνώμην μου συσταθσόμενα τρία κατώτερα συνεχῇ ἡμερήσια τεχνικὰ σχολεῖα πρέπει νὰ ὀργανωθῶσι, χειραγωγηθῶσι καὶ διοικηθῶσι με ὠρισμένον πρόγραμμα ἀπὸ τὰς ἐνδιαφερομένας κατὰ τόπους ἐπαγγελματικὰς ὀργανώσεις, ἔχοντα αὐτοτέλειαν καὶ μόνον νὰ ὑπόκεινται εἰς τὸν ἑλεγχον καὶ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους.

Τὰ ἀπαιτούμενα κεφάλαια διὰ τὴν σύστασιν καὶ λει-

τουργίαν τῶν τοιούτων σχολείων πρέπει νὰ ἐξευρεθῶσι, συμβαλλουσῶν τῶν ἐνδιαφερομένων ὁργανώσεων, ἐκ κληροδοτημάτων καὶ δωρεῶν τῶν ἀφεισῶν εἰς τὰς ἀντιστοιχοῦς περιφερείας διὰ τοιοῦτον σκοπόν, ὁ ὁποῖος νῦν δὲν καθίσταται ἐφικτός, καὶ ἐξ ἐτησίων ἐνισχύσεων τοῦ Κράτους.

2) Ἐπίσης δύνανται νὰ συσταθῶσιν εἰς διαφόρους ἀστικές περιφερείας Cours professionnels, τὰ ὁποῖα νὰ ὁργανῶνται ὑπὸ ἐπὶ τούτῳ συγκροτηθησομένων ἐπιτροπῶν ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἐπὶ τέλους δύνανται προσωρινῶς νὰ φοιτῶσι καὶ οἱ ἀσχολούμενοι τῆς μετασχολικῆς ἡλικίας.

Εἰς τὰς ἐπιτροπὰς ταύτας νὰ δοθῇ κάποια εὐχέρεια εἰσφορῶν καὶ ἐξευρέσεως οἰκονομικῶν μέσων, ὡς καὶ εὐχέρεια εἰς τὴν ὁργάνωσιν καὶ διοίκησιν. Πάντοτε ὑπὸ πρόγραμμα καταρτιζόμενον ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ ὑπὸ τὸν ἑλεγχον καὶ ἐποπτείαν αὐτοῦ.

Εἰς τὰς ἐπιτροπὰς ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ μετέχωσι καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν τοπικῶς ἐνδιαφερομένων ὁργανώσεων τῶν ἐπαγγελματικῶν τάξεων, τὸ δὲ Κράτος πρέπει νὰ παρακολουθῇ τὰς ἐνεργείας τῶν ἐπιτροπῶν τούτων καὶ ἀναλόγως νὰ συμβάλλῃ ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς.

3) Ἐπίσης ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις τὸ Κράτος καὶ μὲ ὠρισμένον πρόγραμμα δύνανται νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν σύστασιν σχολείων ἐνὸς ἐπαγγέλματος ἢ τέχνης, εἴτε συμπληρωματικῶν ἢ κατωτέρων συνεχῶν τεχνικῶν σχολείων ὑπὸ ἐνδιαφερομένων σωματείων ἢ ὁργανώσεων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ ἔχωσιν ἐξασφαλίσαι ἀρκούντως τὰ μέσα τῆς συστάσεως καὶ λειτουργίας τοιούτων σχολείων. Πρέπει ὁμῶς νὰ προσέξῃ τὸ Κράτος, ὅπως καὶ τὰ σχολεῖα ταῦτα λειτουργοῦν ὑπὸ ὠρισμένον πρόγραμμα καὶ κυρίως ἕκαστον τούτων νὰ ἐξυπηρετῇ τὰς ἀνάγκας τῆς περιφερείας εἰς τὴν ὁποίαν θὰ συσταθῇ, ἐὰν δὲ πρόκειται περὶ συστάσεως ἡμερησίου κατωτέρου συνεχοῦς τεχνικοῦ σχολείου, πρέπει νὰ ὀρίξῃ τοῦτο καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰσακτέων μαθητῶν.

4) Μέσα τεχνικὰ σχολεῖα φρονῶ ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὅτι δὲν παρίσταται ἀνάγκη νὰ συσταθῶσιν, ἐφ' ὅσον μάλιστα τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους ἐπιβάλλουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ μὴ συσταθῶσι περισσότερα τῶν 3 σχολείων κατωτέρας τεχνικῆς μορφώσεως.

Τὴν γνώμην μου ταύτην δὲν τὴν στηρίζω εἰς τὸ οἰκο-

νομικὸν ζήτημα μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐξῆς ἀκόμη λόγους :

Διότι ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἐὰν λειτουργήσουν καλῶς τὰ κατώτερα τεχνικὰ σχολεῖα, οἱ ἐξερχόμενοι Ἑλληνόπαιδες τεχνῖται ἐκ τούτων μὲ τὴν εὐφυϊάν των καὶ τὴν κλίσιν των πρὸς τὰς τέχνας μετ' ὀλίγον χρόνον, ἀποκτῶντες καὶ ἀνάλογον πείραν, θὰ κατορθώσουν νὰ γίνουν καὶ καλοὶ ἀρχιτεχνῖται καὶ καλοὶ ἐργοδηγοὶ ἐν γένει, ὥστε ἡ ἔλλειψις τοῦ μέσου τεχνικοῦ Σχολείου δι' αὐτοὺς νὰ μὴ εἶναι καὶ τόσον αἰσθητῶς ἀναγκαία, καθ' ὅσον ἐλάχιστα ἀπὸ θεωρητικῆς μόνον ἀπόψεως θὰ ὑστερῶσιν οὗτοι τοῦ ἐξερχομένου ἀπὸ καλῶς ὁργανωμένου μέσου τεχνικοῦ σχολείου.

Αὕται εἶναι αἱ γνώμαί μου ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύστασιν τεχνικῶν σχολείων ἐν τῇ χώρᾳ μας.

Θὰ γεννηθῇ ὁμως ἡ ἀπορία εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν καὶ τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου, ποῖοι θὰ εἶναι οἱ διδάσκαλοι τῶν ὀλίγων συνιστωμένων κατωτέρων τεχνικῶν Σχολείων.

Εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην ἀπαντῶν, φρονῶ, ὅτι καὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἔχει τὴν λύσιν του.

1) Διὰ τὸν προσανατολισμὸν εἰς τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἀστικῶν πληθυσμῶν ἔχουσιν ἀρκετὴν μόρφωσιν οἱ ἐξερχόμενοι τῶν νῦν λειτουργούντων Διδασκαλείων καὶ ἐπὶ τέλους ἅς γίνῃ εἰς τὰ Διδασκαλεῖα ἓνα νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα πληροῦν τὴν ἀνάγκην ταύτην.

Διὰ τὰ κατώτερα τεχνικὰ σχολεῖα, ἀδιαφόρως τύπου, ὡς καὶ διὰ τὰ *Cours professionnels*, ἀνώτερον προσωπικὸν τῶν σχολείων τούτων ὑπάρχει κατάλληλον καὶ τεχνικῶς καλῶς κατηρτισμένον, χάρις εἰς τὴν ὑπαρξιν τοῦ Ἑθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου, τόσον εὐδοκίμως λειτουργήσαντος καὶ λειτουργούντος. Ἐλλειψις ὑπάρχει εἰς τὸ κατώτερον προσωπικόν, δηλαδὴ εἰς τεχνίτας καὶ ἀρχιτεχνίτας, οἱ ὅποιοι εἶναι καὶ οἱ κυριώτεροι παράγοντες εἰς τὰ σχολεῖα τῆς κατωτέρας τεχνικῆς ἐκπαίδευσσεως.

Ἐν τούτοις δι' ὀλίγον ἀριθμὸν σχολείων εἶναι δυνατόν νὰ ἐξευρεθῶσι τοιοῦτοι :

1) Ἐξ ἐκείνων τῶν τεχνιτῶν τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη βιοποριστικῶς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινωνίαν εὐδοκί-

μως ασχολουμένων εις διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ τέχνας, οἱ ὅποιοι ἐμορφώθησαν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἴτε εἰς σχολάς, εἴτε εἰς μεγάλα ἐργοστάσια.

2) Ἐξ ἐκείνων τῶν Ἑλλήνων τεχνιτῶν καὶ ἀρχιτεχνιτῶν, οἱ ὅποιοι νῦν καλῶς μορφωμένοι καὶ ἐξεληθόντες ἐκ τεχνικῶν σχολείων τῆς ἀλλοδαπῆς, ἀσχολοῦνται εὐδοκίμως ἤδη εἰς αὐτὴν εἰς διαφόρους τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα καὶ τοὺς ὁποίους δυνάμεθα νὰ μετακαλέσωμεν ὅπου εὐρίσκονται διὰ τοιοῦτον σκοπόν.

3) Ἐξ ἐνίων ἐκ τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὴν χώραν μας καλῶς μορφωμένων τεχνιτῶν καὶ ἀρχιτεχνιτῶν καὶ ἐχόντων καὶ καλὴν γενικὴν μόρφωσιν, ἀλλὰ μὴ εἰς τὸ ἐξωτερικόν μορφωθέντων εἰδικῶς, οἱ ὅποιοι ἐπὶ τέλους καθ' ὠρισμένα διαστήματα δύνανται ν' ἀποσταλῶσιν ὡς ὑπότροφοι εἰς σχολὰς τῆς ἀλλοδαπῆς, ἵνα κάλλιον τεχνικῶς καταρτισθῶσιν.

4) Ἐξ ἀποστελλομένων ἐνίων ὡς ὑποτρόφων πρὸς τὸν σκοπόν, ὅπως χρησιμοποιοῦνται ὡς διδάσκαλοι τοιούτων σχολείων, ἀρκεῖ νὰ γίνῃ καλὴ ἐκλογή ἰδιωτῶν ἐχόντων σχετικῶς τεχνικὴν κατάρτισιν καὶ τὴν ἀπαιτούμενην γενικὴν μόρφωσιν. Καθὼς ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν ἀριστευόντων ἀποφοίτων τῶν κατωτέρων συσταθησομένων τεχνικῶν σχολείων ἀποστελλομένων καὶ τούτων πρὸς πληρεστέραν μόρφωσιν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν.

Ἀμφισβητῶ ἐκ πείρας τὴν ὠφελιμότητα καὶ σκοπιμότητα τοῦ γεγονότος τῆς μετακλήσεως ἐξ ἀλλοδαπῆς ξένων τοιούτων διδασκάλων διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους :

1) Δὲν ἀποστέλλονται οἱ μᾶλλον κατηρτισμένοι, καθ' ὅσον καλὸς ἀρχιτεχνίτης καὶ τεχνίτης δὲν φεύγει ἀπὸ τὸν τόπον τοῦ ἄνευ μεγάλης ὠφελείας.

2) Καὶ ἐὰν ἐξευρεθῶσιν ὅμως κατάλληλοι τοιοῦτοι, ἀπαιτοῦσι μεγάλας ἀποζημιώσεις.

3) Πάντες οὗτοι ἀγνοοῦσι τοὺς ὅρους καὶ τὰς συνθήκας τοῦ τύπου μας καὶ χρειάζεται εἰς αὐτοὺς πολὺς καιρὸς, ἕως ὅτου προσανατολισθοῦν εἰς αὐτοὺς.

4) Οἱ ξένοι οὗτοι διδάσκαλοι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των, ἔχουσι συνειθίσει εἰς ὑπερβολικὰς ἀπαιτήσεις χορηγίας μέσων καὶ εἰς σπατάλας. Δὲν γνωρίζουσιν οὗτοι τὴν οἰκονομίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου.

5) Καὶ τέλος ἡ δυσχέρεια ἐξ ἀγνοίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπιφέρει σημαντικὴν μείωσιν τῆς ἀποδόσεώς των καὶ δημιουργεῖ πλείστας ὅσας παρεξηγήσεις.

Αἱ γνῶμαί μου αὖται δὲν ἔχω τὴν ἀξίωσιν, ὅτι εἶναι ἀλάθητοι καὶ ὅτι δὲν δύνανται ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου νὰ ὑπάρχουν ἕτεροι γνῶμαι ἐκ μέρους τῶν ἀξιολόγων μελῶν τοῦ Συμβουλίου. Εἶμαι ὁμως πρόθυμος νὰ δώσω εἰς πάντα πᾶσαν ἐξήγησιν ἐπὶ τῶν γνωμῶν μου τούτων καὶ ἀναπτύξω πᾶσαι λεπτομέρειαν.

Τελευτῶν, λυποῦμαι, διότι ἴσως κουράσας τὸ Συμβούλιον, δὲν δύναμαι ν' ἀπασχολήσω αὐτὸ καὶ μ' ἓνα ζήτημα σχετικὸν πρὸς τὴν ἐκπαιδεύσιν τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν γνώμην μου ἔχει σοβαρὰν σημασίαν.

Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι τὸ ἐξῆς :

«Ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ κατεύθυνσις καὶ ἀνάπτυξις τῆς Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς Τέχνης».

Δι' αὐτὸ ἐγὼ βεβαίως δὲν εἶμαι ὁ εἰδικός, ἐν τούτοις ὑπάρχουσιν ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι μετὰ φανατισμοῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ οἱ ὁποῖοι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκθέσωσι τὰς γνώμας των ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου.

Ἀκολουθῶς διεξάγεται συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς τεχνικῆς Ἐκπαιδεύσεως, εἰς ἣν μετέχουσιν οἱ ἀκόλουθοι :

Ὁ κ. Δ. Λαμπάδης λέγει, ὅτι λυπεῖται μὴ δυνηθεὶς νὰ παραστῇ κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν, καθ' ἣν συνεζητήθη τὸ «περὶ γεωργικῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως ζήτημα». Ἐπληροφορήθη ὁμως εὐχαρίστως, ὅτι ἀντὶ τῆς ιδρύσεως αὐτοτελῶν εἰδικῶν γεωργικῶν σχολείων κατωτέρας γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀπεφασίσθη ὁ γεωργικὸς προσανατολισμὸς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ἀκριβῶς τοιοῦτος προσανατολισμὸς εἰς εὐρυτέραν κλίμακα δεόν νὰ γίνῃ μὲ συγκρότημα τεχνικῶν γνώσεων οὐ μόνον ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ γυμνασίῳ. Ἡ σημερινὴ ζωὴ ἀπαιτεῖ τεχνικὴν κατάρτισιν παντὸς ἀνθρώπου. Διὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον φρονεῖ, ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς πραγματογνωσίας, ὡς διδάσκεται σήμερον, δὲν ἐφοδιάζει τὸ παιδί διὰ τῶν τεχνικῶν γνώσεων ποὺ εἶναι ἀπαραίτητοι. Θὰ ἔπρεπεν ἄρδην τὸ σχετικὸν πρόγραμμα διδασκαλίας ν' ἀναθεωρηθῇ καὶ νὰ εἰσαχθῇ ἐποπτικὴ διδασκαλία ἱκανὴ νὰ λύσῃ τὰς τεχνικὰς ἀπορίας ποὺ γεννῶνται σὲ κάθε ἄνθρωπον ζῶντα στὸ σημερινὸ περιβάλλον. Ἐκ παραλλήλου ἡ ἐλευθέρα καὶ γεωμετρικὴ σχεδιάσις, καὶ δὴ ἡ τελευταία

ὑπὸ κλίμακα, ἀντικειμένων ἐκ τοῦ φυσικοῦ ξυπνοῦν καὶ καλλιεργοῦν τὸ κέντρον τοῦ ἐγκεφάλου «τοῦ γραφικοῦ λόγου». Τὸ σχέδιον καὶ ἡ εἰκὼν οὕτω γίνονται μία δευτέρα γλῶσσα ἐκφράσεως τῶν σκέψεων τοῦ ἀνθρώπου.

Δι' ὅλα ὁμως ταῦτα χρειάζεται τὸ κατάλληλον διδακτικὸν προσωπικόν. Δὲν θὰ συνίστων νὰ μορφωθοῦν εἰδικοί. "Οχι ! Οἱ δημοδιδάσκαλοι, ἄνευ ἐξαιρέσεως, πρέπει καὶ αὐτοὶ νὰ ἀποκτήσουν τεχνικὸν προσανατολισμόν. Γνωρίζω, ὅτι ἐλειτούργησε μίαν ἐποχὴν τὸ διδασκαλεῖον Τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, ποῦ παρήγαγε τότε πολυτίμους καρπούς. Εἶχα θαυμάσει τότε τὴν ὀργάνωσίν του. "Ας ἰδρυθοῦν 2—3 τοιαῦτα Διδασκαλεῖα δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἅς μετεκπαιδεύωνται ἐπὶ ἕν ἔτος ἐκ περιτροπῆς οἱ δημοδιδάσκαλοι τεχνικῶς.

Αἰσθητοτέρα ὁμως εἶναι ἡ ἔλλειψις τεχνικῶν γνώσεων καὶ σχεδιάσεων εἰς τὸ γυμνάσιον. Ἡ γυμνότης τοῦ Ἑλλήνος ἀποφοίτου γυμνασίου τόσον εἰς γνώσεις τεχνικάς, ὅσον καὶ εἰς ἱκανότητα τοῦ σχεδιάζειν, καταφαίνεται ὅταν ἐπιχειροῦν εἴτε ἐνταῦθα, εἴτε ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ νὰ εἰσέλθουν εἰς Πολυτεχνεῖον, ἵνα σπουδάσουν τεχνικοί. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἀλλοδαπῇ εἶναι καταφανὴς ἡ ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ ὑπεροχὴ τῶν ἀλλοδαπῶν συσπουδαστῶν, ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις δ' Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνεῖῳ καταβάλλονται ὑπὸ διδασκόντων καὶ διδασκομένων ὑπεράνθρωποι προσπάθειαι πρὸς ἀφύπνησιν τοῦ ἐγκεφαλικοῦ κέντρου τοῦ γραφικοῦ λόγου τῶν ἀποφοίτων τῶν Ἑλληνικῶν Γυμνασίων.

Συμπεραίνω, ὅθεν, «ὅτι εἰς τὸ Γυμνάσιον τὰ σχέδια καὶ ὁ τεχνικὸς προσανατολισμὸς διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ μαθητῶν θὰ ἔπρεπε νὰ τύχῃ μεγάλης προσοχῆς ἐκ μέρους τοῦ προϊσταμένου Ὑπουργείου».

Ἐνα ἄλλο ζήτημα, τὸ ὁποῖον θὰ ἤθελα νὰ θέσω ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Συμβουλίου μας, εἶναι τὸ ἐπόμενο :

Ἀπὸ τινων ἐτῶν ἔχει δημιουργηθῇ ἐν Ἑλλάδι οὐσιώδης ἔλλειψις ἐργοδηγῶν καὶ γεωμετρῶν. Πλείστα ὅσα τεχνικὰ ἔργα κατασκευάζονται μελετῶνται ὁμως καὶ ἐπιβλέπονται ἐν ἐκτελέσει ὑπὸ τῶν μηχανικῶν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐπαρκὴς ἀριθμὸς μορφωμένων ἐργοδηγῶν, οἵτινες νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς συνδετικὸς κρίκος μεταξὺ τῶν μηχανικῶν καὶ τῶν ἐργατῶν. "Ητοι ἐλλείπουσιν οἱ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ στρατεύματος, οἱ σύνδεσμοι μεταξὺ στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν.

Πρακτικὰ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου

Ἡ ἔλλειψις αὕτη δυσχεραίνει τὸ ἔργον τῶν μηχανικῶν, στενοχωρεῖ τοὺς ἐργάτας μὴ κατανοοῦντας τελείως τοὺς μηχανικοὺς, ζημιοὶ εἰς χρόνον καὶ χρήμα τὰ ἔργα ἐκ τῆς ἀτελοῦς ἐπιβλέψεως, τῶν κακοτεχνιῶν καὶ τῶν σφαλμάτων. Ἄν ὑπῆρχεν ἱκανὸς ἀριθμὸς τοιούτων ἐργοδηγῶν καὶ γεωμετρῶν, πλὴν τῶν ιδιωτικῶν, καὶ αἱ δημόσιαι τεχνικαὶ ὑπηρεσίαι τὰ μέγιστα θ' ἀνεκουφίζοντο.

Τὸ Ἐθνικὸν Μετόβειον Πολυτεχνεῖον ἔχει ἀπὸ δεκαετηρίδος ιδρύσει τοιαῦτα προσηρτημένα σχολεῖα «Ἐργοδηγῶν-Γεωμετρῶν», «Ἐργοδηγῶν-Μηχανουργῶν» κλπ., εἰς ἃ προσερχόμενοι οἱ νέοι ἐκ τῆς ἄλλοτε τρίτης τάξεως Ἑλληνικοῦ Σχολείου, καὶ σπουδάζοντες ἐπὶ 4ετίαν, ἀποκτῶσι τὸ οἰκεῖον πτυχίον.

Τοιαῦτα σχολεῖα θὰ ἔδει 4—5 νὰ ἰδρυθοῦν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἰδίᾳ εἰς τὴν Β. Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην. Ἐκεῖ ἀκριβῶς εἶναι αἰσθητοτάτη ἡ ἔλλειψις τῶν ὑπαξιωματικῶν τούτων. Οὕτως οἱ γονεῖς δὲν θὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι τὰ 14ετῇ τέκνα των ν' ἀποστέλουν πρὸς σπουδὴν εἰς Ἀθήνας, οὔτε πάλιν οἱ ἐν Ἀθήναις, ὅταν περατώσουν τὰς σπουδὰς των ν' ἀποστέλλωνται εἰς ἐπαρχίας. Ἡ σπουδὴ καὶ ἄσκησις ἐπαγγέλματος θὰ γίνωνται ἐπιτοπίως. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ παρατάξω ἀριθμοὺς διὰ νὰ σᾶς πείσω, κύριοι Συνάδελφοι, περὶ τῶν τεραστίων ἀναγκῶν τῆς ὑπαίθρου χώρας ἀπὸ τοιούτους ἐργοδηγούς.

Διὰ τῆς ἰδρύσεως τῶν σχολείων τούτων θὰ δοθῇ πάλιν ἡ Μέση μόρφωσις εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας τούτους, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἓνα ἐπικερδέστατον ἐπάγγελμα, οὗτινος στεροῦνται οἱ ἀποκτῶντες τὸ ἀπολυτήριον νέοι. Θὰ παροχετεύσωμεν οὕτω ἓνα ἱκανὸν ἀριθμὸν νεοελλήνων ἀπὸ τῆς ἀκαδημαϊκῆς καὶ θεσιθηραϊκῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ παραγωγικὴν κατεύθυνσιν.

Ἡ ὀργάνωσις τοιούτων σχολείων ἐργοδηγῶν, ἥτοι εἰς Θεσσαλονίκην, Βόλον, Ἰωάννινα, Καβάλλαν, Πάτρας, Τρίπολιν, Σῦρον καὶ Κρήτην δὲν μοι φαίνεται δυσχερὴς, ἀλλὰ οὔτε καὶ δαπανηρά. Εἰς τοὺς τόπους αὐτοὺς ὑπάρχουν γυμνάσια ὑπὸ κατάργησιν. Οἴκημα, ἐπιπλα καὶ μέρος τοῦ προσωπικοῦ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν. Ἐπίσης ἐπιτοπίως ὑπάρχουν τεχνικοὶ ὑπάλληλοι δημόσιοι ἢ ιδιωταὶ δυνάμενοι ἀντὶ ἐπιμισθίου νὰ διδάξουν τὰ καθαρῶς τεχνικὰ μαθήματα. Ὑποθέτω, ὅτι μὲ 20 % δαπάνην μείζονα τῆς τοῦ Γυμνασίου θὰ δύναται νὰ λειτουρ-

γήση ἔν πληρες Σχολεῖον Ἐργοδηγῶν-Γεωμετρῶν. Οἱ εἰς τὰ Σχολεῖα ταῦτα ἐτησίως εἰσαγόμενοι μαθηταὶ θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ ὑπερέβαινον κατ' ἀριθμὸν τοὺς 30—40.

Ταύτας τὰς προχείρους σκέψεις μου εἶχα ὑπ' ὄψιν νὰ ἐκθέσω ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ νὰ ζητήσω, κύριε Ὑπουργέ, νὰ τεθοῦν αἱ προτάσεις μου αὐταὶ εἰς συζήτησιν.

Ὁ κ. Λαμπαδάριος ἀπαντῶν εἰς τὸν κ. Ἡλιάδην, λέγει, ὅτι ἡ πείρα ἦν ἔχει ἀποκτήσει τὸ Ε. Μ. Πολυτεχνεῖον ἐκ τῶν ἐπὶ ἔτη λειτουργούντων παρ' αὐτῷ Σχολείων Ἐργοδηγῶν τῷ παρέχει τὴν ἀδιάσειστον πέποιθσιν ὅτι οὐτε δυσχερὲς, οὐτε δαπανηρὰ θὰ εἶναι ἡ τοιαύτη ὀργάνωσις 4—5 Σχολείων εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ κ. Κεραμυδᾶς νομίζει, ὅτι δύναται νὰ γίνη παραλλήλως ἀντικατάστασις γυμνασίων καὶ δι' ἄλλων τεχνικῶν σχολείων, τῶν μηχανολόγων ἐργοδηγῶν.

Ὁ κ. Γ. Παπανδρέου (Ὑπουργός), λέγει, ὅτι τὸ θεμελιῶδες εἶναι νὰ εὕρωμεν ποῖα τεχνικὰ περιεχόμενα ἡμποροῦν νὰ ἔχουν αἱ μέσαι σχολαί.

Ἡ πρότασις τοῦ κ. Κεραμυδᾶ δικαιολογεῖται ἀπολύτως, διότι ὑφίστανται αἱ τοιαῦται ἀνάγκαι. Γεωμέτραι, ἐργοδηγοὶ τεχνικῶν ἔργων, ἐργοδηγοὶ μηχανολόγοι, σχεδιασταί, καθεὶς τούτων νὰ παίρνη εἰδικὸν πτυχίον.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατωτέραν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν συμφωνεῖ ὅτι δέον νὰ δοθῇ προσοχὴ εἰς τὰ ἡμερήσια σχολεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι φυσικὸν νὰ εὐδοκιμήσουν καὶ παρ' ἡμῖν περισσότερο, ὅπως ηὐδοκίμησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ὁ κ. Κεραμυδᾶς λέγει ὅτι ἐὰν ὑπολογίσωμεν τὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν τῶν μηχανικῶν μέσων θὰ μεγεθυνθοῦν αἱ ἀνάγκαι τῆς δημιουργίας μέσων τεχνικῶν σχολείων πρὸς πλήρωσιν τῶν μεγεθυνομένων ἀναγκῶν.

Ὁ κ. Ἀνάργ. Ἡλιάδης φρονεῖ ὅτι εἰς τὸ μέσον τεχνικὸν Σχολεῖον δέον νὰ παρέχεται ἡ ἀνάλογος θεωρητικὴ καὶ τεχνικὴ μόρφωσις καὶ παραλλήλως κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ χρόνου τῆς φοιτήσεώς του ὁ μαθητὴς νὰ ἀσκῆται εἰς τὸ οἰκεῖον ἐργαστήριον, ἐργοτάξιον ἢ ἐργοστάσιον τοῦ Σχολείου, π. χ. ὁ μηχανουργὸς εἰς τὸ μηχανουργεῖον. Ἐπίσης φρονεῖ, ὅτι ἀπαραιτήτως πρέπει ὁ μαθητὴς διὰ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τοιοῦτον μέσον τεχνικὸν σχολεῖον, ἐκτὸς τῆς γενικῆς μορφώσεώς του νὰ ἔχη καὶ τεχνικὴν ἀντίστοιχον πρὸς τὸ σχολεῖον κατάρτισιν (νὰ

γνωρίζη δηλαδή τὴν τέχνην), προερχόμενος εἴτε ἐκ κατωτέρου ἀντιστοίχου τέχνης τεχνικοῦ σχολείου, εἴτε νὰ ἔχη ἀσκηθῇ εἰς ἐργοστάσιον, ἐργοτάξιον ἢ ἐργαστήριον τοῦλάχιστον ἐπὶ 2 ἔτη.

Ἐπίσης δὲ φρονεῖ, ὅτι ὁ μαθητὴς δεόν νὰ εἶναι ἐφωτισμένος μὲ γενικὴν μόρφωσιν ὁταξίου δημοτικοῦ σχολείου ἢ παρ' ἡμῖν 2 τάξεως Γυμνασίου.

Ἀπαραίτητος δὲ προϋπόθεσις τῆς συστάσεως μέσου τεχνικοῦ Σχολείου εἶναι ἴδιον κτίριον καὶ πλήρης ἐγκατάστασις τοῦ οἰκείου ἐργοστασίου ἢ ἐργαστηρίου ἢ ἐργοταξίου.

Ὁ κ. Δημ. Λαμπαδάριος δὲν ἀμφισβητεῖ, ὅτι εἶναι εὐκταῖον νὰ ὑπάρχουν εἰς τὰ μέσα τεχνικὰ σχολεῖα ἐγκαταστάσεις, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν εἰς ὅλα τὰ μέρη. Δύνανται νὰ λειτουργήσουν καὶ μὲ περιορισμένας ἐγκαταστάσεις. Τοιαῦται ἐγκαταστάσεις ὑπάρχουν εἰς ὅλα τὰ μέρη. Ἐκτὸς τούτου θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνουν ἐγκαταστάσεις ἀπὸ τοὺς πόρους καὶ τὰ δίδακτρα τοῦ σχολείου.

Ὁ κ. Α. Ἡλιάδης ἐρωτᾷ, προκειμένου περὶ συστάσεως μηχανοτεχνικοῦ Σχολείου, ποίου εἴδους ἐργοστάσιον φρονοῦν ὅτι πρέπει νὰ συσταθῇ, τὸ μέγεθος τούτου καὶ τὸ ποσὸν τῶν μηχανημάτων καὶ ἐπομένως πόσον ὑπολογίζεται ὅτι μία τοιαύτη ἐγκατάστασις θὰ στοιχίσῃ. Διότι οὗτος ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι τὸ πιὸ μικρὸ μηχανουργεῖον ἔχι ἀνάγκην ὅχι μόνον ἱκανοῦ ἀριθμοῦ μηχανημάτων καὶ ἐργαλείων, ἀλλὰ καὶ δι' ἕκαστον τούτων περισσότερα τοῦ ἐνὸς διαφόρου τύπου καὶ συνθέσεως καὶ ὅτι οὗτος ὑπολογίζει προχείρως, ὅτι τοιοῦτον μικρὸν ἐργοστάσιον θὰ στοιχίσῃ εἰς ἐγκατάστασιν μόνον περὶ τὰς 900.000 δραχμῶν, ἐκτὸς τοῦ οἰκήματος.

Ὁ κ. Ν. Ἐξαρχόπουλος λέγει τὰ ἑξῆς :

Ἐχω τὴν γνώμην, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας ἀνέπτυξα ὁμιλῶν περὶ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅτι καὶ διὰ τὴν κατωτέραν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν, τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὴν βάσιν, πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Χαίρω δέ, διότι καὶ οἱ εἰδικοὶ ἐπὶ τῶν τεχνικῶν, οἱ πρὸ ἐμοῦ λαβόντες τὸν λόγον, ἀνεγνώρισαν τὴν ἀρχὴν ταύτην. Καὶ εἰδικώτερον νομίζω, ὅτι εἰς τὸ ἐξατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον πρέπει ἐν πρώτοις νὰ τελεῖται ὁ προσανατολισμὸς τῶν παιδῶν καὶ πρὸς τὰ τεχνικὰ ἐπαγγέλματα, καθ' ὃν τρόπον ἀνέπτυξα προχθές.

Ἐνῶ δέ, ὅπως τότε εἶπον, ὁ γεωργικὸς προσανατολισμὸς πρέπει νὰ τελεῖται ἐν στενῷ συνδέσμῳ πρὸς τὰ διδασκόμενα φυσιογνωστικὰ μαθήματα, τοῦναντίον διὰ τὸν τεχνικὸν προσανατολισμὸν ἐπιτηδεύοντα εἶναι ἄλλα μαθήματα, σπουδαιότητα ὡσαύτως κατέχοντα θέσιν ἐν τῷ προγράμματι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τ. ἔ. τὰ χειροτεχνικά. Αἱ χειροτεχνικαὶ ἐργασίαι θεωροῦνται σήμερον ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς μορφώσεως καὶ διδάσκονται εὐρύτατα εἰς τὰ ἐν λόγῳ σχολεῖα. Εἰς τὴν σημασίαν δέ, τὴν ἀποδιδομένην σήμερον εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας, ὀφείλεται κατὰ κύριον καὶ ἡ προσωνυμία τοῦ Σχολείου Ἐργασίας, ἣν, ὡς γνωστὸν, προσέλαβε σήμερον τὸ παιδαγωγοῦν σχολεῖον.

Ἵνα ὁμως χρησιμεύσωσι σκοπίμως αἱ εἰρημένα ἐργασίαι ὡς κέντρον τοῦ τεχνικοῦ προσανατολισμοῦ τῶν παιδῶν, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ τύχωσιν ἐφαρμογῆς καὶ παρ' ἡμῖν αἱ ἐπόμεναι ἀπαιτήσεις :

α') Νὰ καταλάβωσι τὴν ἀρμόζουσαν θέσιν εἰς τὸ πρόγραμμα καὶ τῶν ἰδικῶν μας δημοτικῶν σχολείων τὰ τεχνικὰ μαθήματα καὶ νὰ μὴ περιορίζηται ἡ διδασκαλία αὐτῶν εἰς ψυχία ἰχνογραφίας καὶ πλαστικῆς. Ἀνάγκη καὶ οἱ κλάδοι οὗτοι νὰ διδάσκωνται ἐν εὐρύτῃ καὶ παρ' αὐτοὺς νὰ εἰσαχθῇ ἡ διδασκαλία καὶ ἄλλων κλάδων καὶ δὴ : χορτοτεχνίας, συρματοπλεκτικῆς, ξυλοτεχνίας, μεταλλοτεχνίας.

β') Νὰ ἐφοδιασθῶσι τὰ δημοτικὰ ἡμῶν σχολεῖα μὲ τὰ ἀπαραίτητα τεχνικὰ ἐργαστήρια, τ. ἔ. χώρους εἰδικούς, περιέχοντας τὰ ἀπαιτούμενα ὄργανα, ὕλας κ.τ.λ.

γ') Νὰ γίνεται ἡ προσήκουσα διδασκαλία τῶν κλάδων τούτων. Πρὸς τοῦτο δὲ εἶναι ἀναγκαῖον ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ καταβάλληται ἡ δέουσα προσπάθεια εἰς τὰ ἡμέτερα Διδασκαλεῖα πρὸς τεχνικὴν μόρφωσιν τῶν μελλόντων δημοδιδασκάλων, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ διευκολυνθῇ ἡ παρ' ἡμῖν εἰδικὴ τεχνικὴ μετεκπαίδευσις ὠρισμένων κατ' ἔτος πτυχιούχων δημοδιδασκάλων. Τοῦτο εἶναι δυνατόν ἐν ἀνωτέρῳ τεχνικῷ Διδασκαλεῖῳ, οἷον πρὸ ἐτῶν ἐλείτουμεν παρ' ἡμῖν, ὅπερ ὁμως κατηργήθη ἐπὶ μεγίστη βλάβῃ καὶ τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ ὅπερ θεωρῶ ἀναγκασιότατον νὰ ἐπανασυσταθῇ.

Διὰ τὸν ἐπαγγελματικὸν τεχνικὸν προσανατολισμὸν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ἐν τῷ δημοτικῷ σχολεῖῳ καὶ ἄλ-

λα μέτρα παράλληλα πρὸς ἐκεῖνα, ἅτινα ἀνέφερα, ὁμιλῶν περὶ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Διὰ δὲ τὴν εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν παίδων πρὸς τὰ κατώτερα βιοτεχνικὰ ἔργα, ἅτινα ἀσκοῦνται παρ' ἡμῖν καὶ ἅτινα εἶναι σήμερον τοσοῦτον παρημελημένα, καταλληλότερα κέντρα θεωρῶ ἐν πρώτοις κ α τ ω τ έ ρ α ς τ ε χ ν ι κ ᾶ ς σ χ ο λ ᾶ ς , αἵτινες νὰ λειτουργῶσιν οὐχὶ ὡς σχολαὶ νυκεριναί, αἵτινες καταπονοῦσιν εἰς ἄκρον τοὺς εἰς αὐτὰς φοιτῶντας, ἀλλ' ὡς σχολαὶ ἡμερήσιαι. Αὐταὶ θὰ δέχωνται τοὺς ἐργαζομένους παῖδας καθ' ὥρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας, ἢ καὶ καθ' ὥρισμένας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος. Ἐὰν δυνηθῶμεν νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὰ ὑλικά μέσα καὶ τὰ κατάλληλα πρόσωπα πρὸς ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν τοιούτων κατωτέρων τεχνικῶν σχολῶν, θὰ ἦτο ὑψίστης πλουτοπαραγωγικῆς ὠφελείας ἢ παρ' ἡμῖν ἐπέκτασις τῶν τοιούτων σχολείων, εἰς ὅσον τὸ δυνατόν εὐρυτέραν ἔκτασιν. Θὰ ἡδυνάμεθα δὲ νὰ μετατρέψωμεν εἰς τοιαύτας σχολὰς καὶ πολλὰ τῶν ἤδη παρ' ἡμῖν λειτουργούντων ἡμιγυμνασίων.

Δεδομένου ὅμως ὅτι διὰ πολλοὺς λόγους δὲν εἶναι δυνατὴ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἢ παρ' ἡμῖν λειτουργία τοιούτων σχολείων, δὲν νομίζω, ὅτι πρέπει ν' ἀφήσωμεν εἰς τὴν τύχην των τοὺς θέλοντας νὰ ἀσκήσωσι τὰ κατώτερα βιοτεχνικὰ ἔργα, ὡς συμβαίνει σήμερον, ὁπότε οἱ πλείστοι τούτων ἐκτελοῦσι τὸ ἔργον των ἄνευ τινὸς προπαιδείας, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἀναζητήσωμεν καὶ ἄλλας ὁδοὺς μορφώσεως αὐτῶν. Ἐτέρα δὲ τοιαύτη ὁδὸς κατωτέρας τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἡ ἴδρυσις 7ης τεχνικῆς τάξεως ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ βετοῦς δημοτικοῦ σχολείου, ἥτις θὰ λειτουργῇ ὑπὸ πνεῦμα ἀνάλογον πρὸς τὴν γεωργικὴν τάξιν, περὶ ἧς ὠμίλησα προχθές. Ἡ τάξις αὕτη θὰ ἰδρύηται εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα τῶν κέντρων ἐκείνων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀσκοῦνται ἐν μείζονι μέτρῳ τοιαῦτα ἐπαγγέλματα. Δύναται δὲ ἡ τοιαύτη τεχνικὴ ἐκπαίδευσις, ἢ μονοετὴς ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἂν ὀργανωθῇ καλῶς καὶ λειτουργήσῃ κανονικῶς ἐπὶ τινὰ ἔτη, νὰ ἐξελιχθῇ εἰς δι-ετὴν, ὁπότε θὰ ἔχωμεν μίαν τεχνικὴν σχολὴν ἐν ἀμέσῳ συναφείᾳ καὶ συνδέσμῳ μετὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Περιορίζομαι εἰς τὰ προρρηθέντα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς παρ' ἡμῖν κατωτέρας τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, διότι περὶ τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως καταλληλότεροι εἶναι, ὅπως διαφωτίσουν τὸ Συμβούλιον, οἱ ἐν αὐτῷ εἰδικοί.

Ὁ κ. Γ. Παπανδρέου (Ὑπουργός), ὑποθέτει, ὅτι ἀναγόμεθα εἰς τὸ θεμελιῶδες ἐρώτημα : τὸ Διδασκαλεῖον θὰ εἶναι γενικὸν καὶ θὰ ἔχωμεν ἓνα διδάσκαλον μὲ γενικὴν μόρφωσιν ἢ θὰ εἰδικεύσωμεν τὰ Διδασκαλεῖα διὰ τὰ ἔχωμεν καὶ εἰδικοὺς διδασκάλους.

Ὁ κ. Α. Ἡλιάδης ζητεῖ ἀπὸ τὸν κ. Ἐξαρχόπουλον νὰ καθορίσῃ μέχρι ποίων ὁρίων ἐννοεῖ νὰ γίνῃ ὁ τεχνικὸς προσανατολισμὸς εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ὁ κ. Ν. Ἐξαρχόπουλος ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς, ἀναφέρει εἰς ὅσα εἶπεν, ὁμιλῶν περὶ τῆς γεωργικῆς ἐκπαίδευσως. Λέγει, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ τεχνικοῦ προσανατολισμοῦ τῶν παιδῶν ἐν τῷ δημοτικῷ σχολεῖῳ εἶναι ζήτημα προγράμματος, ζήτημα μεθόδου διδασκαλίας καὶ ζήτημα ἐγκαταστάσεως τεχνικῶν ἐργαστηρίων, εἰς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος σχολεῖα. Εἰδικώτερον δὲ θεωρεῖ ἐπιβαλλόμενα τὰ ἐξῆς μέτρα, ἅτινα ἄλλως τε κατὰ τὰς συγχρόνους παιδαγωγικὰς ἀντιλήψεις θεωροῦνται ἐπιβαλλόμενα χάριν καὶ τῆς γενικῆς μορφώσεως τῶν μαθητῶν :

1) Εἰδικὴ διδασκαλία τῶν χειροτεχνικῶν μαθημάτων καὶ συστηματικὴ ἄσκησις τῶν παιδῶν πρὸς ἀπόκτησιν δεξιότητος περὶ τὴν ἐκτέλεσιν χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν καὶ χρῆσιν τῶν ἀπλουστάτων ὀργάνων, τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς τοιαῦτα ἔργα.

2) Χρησιμοποίησις τῶν τεχνικῶν γνώσεων καὶ δεξιότητων τοῦ μαθητοῦ εἰς πάντα τὰ μαθήματα πρὸς ποικίλης ἐφαρμογὰς καὶ ἀναπαραστάσεις τῶν διδασκομένων.

3) Ἐλεύθεραι ἀσχολίαι τῶν μαθητῶν περὶ τεχνικὰς ἐργασίας τῆς ἐκλογῆς των ἐν τοῖς τεχνικοῖς ἐργαστηρίοις τοῦ σχολείου.

4) Ἀνάλυσις τῶν τεχνικῶν ἔργων καὶ κατάδειξις τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν καὶ ἀνάγνωσις καταλλήλων τεμαχίων ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου.

5) Ἐπίσκεψις τεχνικῶν ἐργαστηρίων καὶ παρακολούθησις τῆς ἐν αὐτοῖς ἐργασίας κ.τ.λ.

6) Παρακολούθησις σχετικῶν κινηματογραφικῶν ταινιῶν, ἐν αἷς ἀναπαρίσταται ἡ ἐκτέλεσις τεχνικῶν ἔργων κ.τ.λ.

Ὁ κ. Παπανδρέου (Ὑπουργός) λέγει ὅτι δὲν εἶναι τόσον ὀλέθριον τὸ ἡμιγυμνάσιον, ὅσον τὸ γυμνάσιον, ὅταν εἶναι πληθωρικόν. Διότι οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ ἡμιγυμνασίου παραμένουν εἰς τὸν τόπον των, ἐνῶ οἱ ἀπόφοι-

τοι τοῦ γυμνασίου—ἐφ' ὅσον ταῦτα παραμείνουν πληθωρικὰ—ἐκρίζωνονται ἀπὸ τὸν τόπον των, χωρὶς νὰ εὐρίσκουν κανένα ἄλλον προορισμόν, καὶ καταλήγουν νὰ εἶναι οἱ γνωστοὶ θεσιθῆραι—οἱ τραγικοὶ ὑποψήφιοι γραφεῖς. Ἀνακεφαλαιώνει τὰ πορίσματα τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

1. Ἀναγνωρίζεται καὶ ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ ἡ καθυστέρησις τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ ἡ ἐπιβαλλομένη ἐνίσχυσις καὶ τόνωσις αὐτοῦ.

Α΄) Διὰ τῆς πληρεστέρας διδασκαλίας τῶν τεχνικῶν μαθημάτων ἐν τοῖς σχολείοις γενικῆς Παιδείας.

Β΄) Διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ ὁργανώσεως εἰδικῶν τεχνικῶν σχολείων κατωτέρων καὶ μέσων. Τὰ κατώτερα θὰ εἶναι πρὸ πάντων ἐπιμορφωτικά. Σκοπὸς αὐτῶν θὰ εἶναι ἡ παροχὴ συμπληρωματικῆς μορφώσεως εἰς τοὺς ἐργαζομένους ἐν ἐργοστασίοις τεχνίτας ἐπὶ 8 ὥρας καθ' ἑβδομάδα, μὲ φοίτησιν ὑποχρεωτικήν. Ἡ φοίτησις θὰ γίνεται εἰς ὥρας τῆς ἡμέρας, οἱ δὲ ἐργοδοταὶ θὰ ὑποχρεωθοῦν ν' ἀποστέλλουν τοὺς τροφίμους εἰς τὰ ἄνω σχολεῖα, καταβάλλοντες ἅμα πλήρως τὸ ἡμερομίσθιον αὐτῶν. Ἐν ἀρχῇ καὶ μέχρι πλήρους ἐθισμού τῶν ἐργοδοτῶν εἰς τὴν ἀπαίτησιν ταύτην τὰ σχολεῖα ταῦτα δύνανται νὰ λειτουργῶσι καὶ ὥς νυκτερινά. Κατὰ δεύτερον λόγον καὶ ὅπου τοῦτο εἶναι δυνατὸν, τὰ εἰδικὰ σχολεῖα δύνανται νὰ εἶναι καὶ ἡμερήσια, παραλαμβάνοντα ἀποφοίτους τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ προπαρασκευάζοντα ἐπαγγελματικῶς τοὺς μαθητὰς εἰς τεχνίτας ἢ ἀρχιτεχνίτας.

Ἡ φοίτησις θὰ εἶναι προαιρετική, ἡ δὲ διάρκεια τῆς φοιτήσεως ἀνάλογος πρὸς τὴν τέχνην, ἣν θ' ἀκολουθήσῃ ὁ μαθητής.

2. Ἡ ἴδρυσις τῶν σχολείων τούτων θὰ βαίνει βαθμιαίως (οὕτω π. χ. σήμερον μόλις τρία ἐν Ἀθήναις, ἐν Πειραιεὶ καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ δύνανται νὰ λειτουργήσουν). Διότι καὶ δαπάνας πολλὰς ἀπαιτοῦν, καὶ διδασκτικὸν προσωπικὸν κατάλληλον δὲν ὑπάρχει καὶ ἡ ἐξεύρεσις ἐργασίας τῶν ἀποφοίτων εἶναι δυσχερής.

3. Ἀντὶ πολυειδοῦς τεχνικοῦ σχολείου σκόπιμον εἶναι νὰ ἰδρυθῶσιν εἰδικαὶ σχολαὶ ἐνὸς μόνον ἐπαγγέλματος εἰς διαφόρους πόλεις, ὅπου μάλιστα αἱ συνθήκαι τοῦ τόπου εὐνοοῦσι τὴν λειτουργίαν τοιαύτης σχολῆς π. χ. ὑφαντουργίαι κλπ.

4. Μεγάλως θὰ συνετέλει εἰς τὴν τεχνικὴν μόρφωσιν τῶν βιοτεχνῶν καὶ ἡ λειτουργία σειρᾶς ἐπαγγελματικῶν μαθημάτων εἰδικῶν κλάδων. Τὰ μαθήματα ταῦτα κυρίως ἀποβλέπουν εἰς τὴν τελειοποίησιν βιοτεχνῶν, ἡλικίας ἄνω τῶν 18 ἐτῶν, μὴ ὑποκειμένων πλέον εἰς ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν εἰς τὰ ἀντίστοιχα ἐπιμορφωτικά ἐπαγγελματικά σχολεῖα. Καὶ εἶναι συνήθως ἐσπερινά.

5. Μέσων τεχνικῶν σχολῶν συνιστᾶται ἡ ἴδρυσις (σχολῶν ἐργοδηγῶν γεωμετρῶν καὶ κατὰ δευτέρον λόγον ἐργοδηγῶν μηχανολόγων).

6. Νὰ καταβληθῇ φροντίς ὅπως τὰ σχολεῖα ταῦτα ἰδρύνωνται καὶ διοικῶνται ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων μὲ ἐπικουρίαν τοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον θὰ διατηρήσῃ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἐποπτεῖαν μόνον.

Τέλος καταρτίζει τεχνικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ. κ. Λαμπαδαρίου, πρυτάνεως τοῦ Πολυτεχνείου, Ἡλιάδῃ, διευθυντοῦ τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς, Καψάλῃ, Προέδρου τοῦ Ἐκπαιδ. Συμβολίου, Λέφα, τμηματάρχου, Μ. Ἐκπαιδεύσεως, Μιχαλοπούλου, Διευθυντοῦ τῆς Στατιστικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, καὶ Μελά, τμηματάρχου τῆς Γεωργικῆς Ἐκπαιδεύσεως, εἰς ἣν ἀναθέτει τὴν μελέτην τοῦ τύπου τῶν μέσων τεχνικῶν σχολῶν καὶ τὴν μετατροπὴν ἐνίων γυμνασίων εἰς σχολὰς τοῦ εἴδους τούτου.



ΣΥΝΕΔΡΙΑ Η' ΤΗΣ 15ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Γ. Παπανδρέου, Υπουργός.
2. Κ. Δυοβουνιώτης, Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρῶτος ἀντιπρόεδρος).
3. Εὐάγγ. Κακοῦρος, Διευθυντὴς τῆς Παιδείας, Γενικὸς Γραμματεὺς.
4. Τριαν. Κεραμειδᾶς, καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν.
5. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
6. Ἀλέξ. Δελμουζος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
7. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμ. Συμβουλίου.
8. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
9. Γιαντ. Παῖδουσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμ. Συμβουλίου.
10. Μιλτ. Κουντουρᾶς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
11. Γερ. Καψάλης, πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
12. Θεόδ. Παρασκευόπουλος, πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
13. Θρασ. Σταύρου, αἵρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
14. Σωτ. Δαγκλῆς, αἵρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως.
15. Λ. Φιλιππίδης, Δ) τῆς τῆς Δ) σεως Ὀρησκευμάτων Ὑπουργείου Παιδείας.

16. Έμμ. Λαμπαδάριος, Δ)τῆς τοῦ τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς Ὑπουργείου Παιδείας.

17. Ἰω. Χρυσάφης, Δ)τῆς τοῦ τμήματος Σωματικῆς Ἀγωνῆς Ὑπουργείου Παιδείας.

18. Χρ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

19. Νικ. Σμυρνῆς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

20. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

21. Κωνστ. Παπαζαχαρίου, ἐπιθεωρητῆς τῆς Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουρ. Ἐθν. Οἰκονομίας.

22. Εὐάγγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

23. Ἰωάν. Μιχαλόπουλος, Δ)τῆς τῆς Γεν. Δ)σεως Στατιστικῆς Ὑπ. Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

24. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας, κάτοικος Κορωπίου.

25. Λυκ. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.

26. Α. Ἀλεβιζᾶτος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

27. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων.

28. Νικ. Ἀναγνωστόπουλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

ΘΕΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΑΝΑΓΚΑΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Γ'.

ΣΧΟΛΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ἐπιτροπὴ μελέτης: Εὐάγγ. Ἰατρίδης, Μιχ. Εὐλάμπιος καὶ Κ. Παπαζαχαρίου.

Εἰσηγητῆς Κ. Παπαζαχαρίου.

Ὁ κ. Παπαζαχαρίου ἀναπτύσσει τὴν εἰσήγησίν του, ἔχουσιν οὕτω :

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1930 καταρτισθεῖσα Εἰδικὴ Ὑποεπιτροπὴ ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἀνέθεσεν εἰς ἡμᾶς, τοὺς κάτωθι ὑπογεγραμμένους, τυγχάνοντας μέλη αὐτῆς, ὅπως μελετήσωμεν τὰ ζητήματα ταῦτα καὶ εἰσηγηθῶμεν τὰ μέτρα ἅτινα κρίνομεν ἀπαραίτητα διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς παρ' ἡμῖν Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς ταύτης λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν τὰς ἐν τῷ παρόντι ὑπομνήματι περιεχομένας σχετικὰς γνώμας ἡμῶν, μορφωθείσας κατόπιν ἐπισταμένης ἐξετάσεως τῶν πραγμάτων τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ἐν τοῖς ἐπομένοις διαφαίνεται ἡ σειρά, ἣν ἠκολουθήσαμεν ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ὅρων τῆς παρ' ἡμῖν Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης ἐξαχθέντα συμπεράσματα.

Α'. ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΠΑΡΕΧΟΝΤΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗΝ ΜΟΡΦΩΣΙΝ

Μέχρι τοῦ 1903 ἡ ἔμπορικὴ ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι παρίεχτο ὑπὸ ἰδιωτικῶν ἔμπορικῶν σχολῶν, μέσης βαθμίδος καὶ ποικίλων τύπων, ἐδρευουσῶν εἰς τὰς κυριώτερας πόλεις τῆς χώρας, καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ τῶν περισσοτέρων καὶ σπουδαιοτέρων ἐξ αὐτῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1903 ὅμως ἤρξατο ἡ βαθμιαία σύστασις καὶ δημοσίων ἔμπορικῶν σχολῶν, λειτουργουσῶν παραλλήλως πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς τοιαύτας, ὧν ἐπίσης ὁ ἀριθμὸς ὀσημέραι ἠϋξανε.

Πάντα τὰ ἰδρύματα ταῦτα ὑπήγοντο πρὸ τοῦ 1910 εἰς τὴν ἀρμοδιότητα καὶ ἐποπτεῖαν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως. Ἀπὸ τῆς συστάσεως ὅμως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ὑπήχθησαν αὗται εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο, καὶ ἰδρύθη τὸ παρὰ τῇ Διευθύνσει Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας «Τμῆμα Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως».

Ἡ Ἐμπορικὴ Ἐκπαίδευσις, μέρος ἐκ τῶν οὐσιωδεστέρων τῆς καθόλου «Τεχνικῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως» τυγχάνουσα, ἔχει προορισμὸν νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἀνάγκας τῶν παρ' ἡμῖν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν τάξεων, ἔμπορίου, τραπεζῶν, βιομηχανίας, ἀσφαλίσεως,

μεταφορῶν καὶ πλείστων ἄλλων, ἀπὸ ἀπόψεως γενικῆς καὶ εἰδικῆς μορφώσεως, προσαρμοζομένης πρὸς τὸν χαρακτήρα τῶν ποικίλων τούτων ἐπαγγελμάτων.

Ἡ ὑπὸ τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν παρεχομένη μόρφωσις εἶναι τοιαύτη, ὥστε δι' αὐτῆς νὰ ἐξυπηρετῶνται ὅχι μόνον πάντες σχεδὸν οἱ κλάδοι τῶν μνησθεισῶν ιδιωτικῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν τῆς Δημοσίου Ὑπηρεσίας, καὶ πρὸ παντὸς οἱ οἰκονομικοῦ χαρακτήρος τοιοῦτοι, λίαν ἱκανοποιητικῶς.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐμπορικὴ ἐκπαίδευσις συμβάλλει τὰ μέγιστα εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἡμετέρας ἐθνικῆς οἰκονομίας, καὶ ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν κυριωτάτων ὀργάνων διὰ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς.

Δίκαιον ὅθεν νὰ τύχη ἡ ἐμπορικὴ ἐκπαίδευσις πάσης δυνατῆς συνδρομῆς ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας καὶ τῶν ἐξυπηρετούμενων ἐπαγγελματικῶν τάξεων, τόσον ὕλικῶς, ὅσον καὶ ἠθικῶς, ἵνα οὕτω δυνηθῇ αὕτη ν' ἀναπληρῶσιν τὰς διαφόρους ἐλλείψεις της καὶ οὕτω τελειοποιημένη ἀνταποκριθῇ πληρέστερον εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν διαφόρων κλάδων, οὓς κέκληται νὰ ἐξυπηρετῇ συνεχῶς.

Ἰνα μορφώσωμεν γνώμην περὶ τῶν ἐνδεικνυομένων βελτιώσεων εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τῆς ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀνάγκη κατὰ πρῶτον νὰ μάθωμεν πόσα εἶναι ταῦτα καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν διατελοῦσι.

Διὰ τοῦτο παραθέτομεν ἀμέσως κατωτέρω πίνακα ἐμφαίνοντα τὰ σήμερον λειτουργοῦντα σχολεῖα ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως παρ' ἡμῖν :



ΠΙΝΑΞ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατηγορία Σχολής	Σχολ. έτος	Αριθ. προ- σωπικού		Αρ. σπουδαστῶν ἐγγεγραμμένων		
		Διδα- κτικόν	Βοηθη- τικόν	Ἀρρεν	Θῆλυ	Σύνο- λον

Α'. Ἀνωτάτη Ἑκπαίδευσις.

Ἡ ἐν Ἀθήναις ἀνωτά- τη Σχολή Ἑμπορικῶν καὶ Οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν (Δημοσία, ἰδρυθεῖσα τῷ 1920 μὲ τρία ἔτη σπου- δῶν).	1930 1931	21	10			466
---	--------------	----	----	--	--	-----

Β'. Μέσαι Δημόσιαι Ἑμπορικαὶ Σχολαί.

1. Ἀθηνῶν Α' ἀρρένων τετρατάξιος ἰδρυθεῖσα τῷ 1903	1930 1931	10	2	134	—	134
2. Ἀθηνῶν Β' ἀρρένων 5)τάξιος, ἰδρυθεῖσα 1921.	»	16	2	185	—	185
3. Ἀθηνῶν Γ' ἀρρένων τετρατάξιος, ἰδρυθεῖσα τῷ 1922	»	10	2	104	—	104
4. Ἀθηνῶν Ἑμπορ. Σχο- λὴ Θηλέων 5/τάξιος ἰδρυ- θεῖσα τῷ 1921	»	18	2	—	220	220
5. Βόλου Ἑμπορικὴ Σχο- λὴ τετρατάξιος, ἰδρυθεῖσα τῷ 1920	»	8	2	97	30	127
6. Ἡρακλείου Κοήτης Ἑμπορικὴ Σχολὴ ἰδρυ- θεῖσα τῷ 1915	»	8	2	101	49	150
7. Ἡπείρου (Ἰωαν.) Ἑμ- πορικὴ Σχολὴ 5/τάξιος ἰ- δρυθεῖσα τῷ 1923	»	10	2	115	7	122

Κατηγορία Σχολῶν	Σχολ. ἔτος	Ἀριθ. προ- σωπικοῦ	Ἀρ. σπουδαστῶν ἐγγεγραμμένων			
		Διδα- κτικόν	Βοηθ. τικόν	Ἄρρεν	Θῆλυ	Σύνο- λον
8. Θεσσαλονίκης Ἐμπορ. Σχολή 5/τάξιος ἰδρυ- θεῖσα τῷ 1919.....	1931 1930	11	2	192	56	248
9. Καβάλλας Ἐμπορικὴ Σχολή 5/τάξιος ἰδρυθεῖσα τῷ 1922	»	7	2	96	31	127
10. Καλαμῶν Ἐμπορικὴ Σχολή 4/τάξιος ἰδρυθεῖσα τῷ 1919.....	»	9	2	96	22	118
11. Κερκύρας Ἐμπορικὴ Σχολή 5/τάξιος ἰδρυθεῖσα τῷ 1908.....	»	12	2	76	24	100
12. Κοζάνης Ἐμπορικὴ Σχολή 5/τάξιος ἰδρυ- θεῖσα τῷ 1924.....	»	7	2	68	12	80
13. Ξυλοκάστρου Ἐμπορ. Σχολή 4/τάξιος ἰδρυθεῖ- σα τῷ 1921	»	7	2	40	6	46
14. Πατρῶν Ἐμπορικὴ Σχολή 4/τάξιος ἰδρυθεῖσα τῷ 1903.....	»	9	2	131	13	144
15. Πειραιῶς Ἐμπορικὴ Σχολή 4/τάξιος ἰδρυθεῖσα τῷ 1919.....	»	16	2	120	78	198
16 Πύργου Ἐμπορ. Σχο- λή 4/τάξιος ἰδρυθεῖσα τῷ 1917.....	»	10	2	62	17	79
17. Σάμου (Καρλοβα- σίων) Ἐμπορικὴ Σχολή 5/τάξιος ἰδρυθεῖσα τῷ 1915	»	10	2	59	33	92

Κατηγορία Σχολῶν	Σχολ. ἔτος	Ἀριθ. προ- σωπικοῦ	Ἀρ. σπουδαστῶν ἐγγεγραμμένων			
		Διδα- κτικόν	Βοηθη- τικόν	Ἀρρεν	Θῆλυ	Σύνο- λον

18. Σύρου Ἐμπορ. Σχολή
4/τάξιος ἰδρυθεῖσα τῷ
1903

1930
1931

9

2

50

10

60

19. Χαλκίδος Ἐμπορικὴ
Σχολή 4/τάξιος ἰδρυθεῖσα
τῷ 1920

9

2

37

12

49

Γ'. Ἀφωμοιωμένοι πρὸς Δημοσίας Μεσ. Ἐμπορ. Σχολάς.

1. Γυθείου Ἐμπορ. Σχο-
λὴ 4/τάξιος ἰδρυθεῖσα τῷ
1923

1930
1931

6

2

25

9

34

2. Τσαγγαράδας Ἀχιλ-
λοπούλειος Ἐμπορ. Σχο-
λὴ 4/τάξιος ἰδρυθεῖσα
τῷ 1903

9

2

29

2

31

3. Ἀργοσιολίου Βαλλιά-
νειος Ἐμπορ. Σχολή
4/τάξιος ἰδρυθεῖσα τῷ
1926

9

2

36

25

61

4. Χίου Κοινот. Ἐμπορ.
Σχολή 5/τάξιος ἰδρυθεῖ-
σα τῷ 1915

10

2

128

26

154

**Δ'. Ἀνεγνωρισμένοι ὡς ἰσοδύναμοι πρὸς Δημοσίας
Μέσας Ἐμπορικὰς Σχολάς.**

1. Θεσ/νίκης Μαράσλειον
Ἐμπορικὸν Λύκειον
5/τάξιον ἰδρυθὲν τῷ
1914

1930
1931

14

88

8

96

2. Θεσ/νίκης Κωνσταντι-
νίδου Ἐμπορικὴ σχολή
5/τάξιος ἰδρυθεῖσα τῷ
1914

15

180

2

182

Κατηγορία Σχολῶν	Σχολ. ἔτος	Ἀριθ. προ- σωπικοῦ	Ἀρ. σπουδαστῶν ἐγγεγραμμένων			
		Διδα- κτικόν	Βοηθη- τικόν	Ἄρρεν	Θῆλυ	Σύνο- λον

3. Ἀθηνῶν Κολλεγίου
Ἐμπορ. Τμῆμα 5/τάξιον,
ίδρυθ. τῷ 1920.....

1930
1931

13

54

54

4. Σπετσῶν, Ἀναργυ-
ρείου καὶ Κοργιαλενείου
Σχολῆς Ἐμπορ. Τμῆμα
4/τάξιον ἰδρυθὲν τῷ
1930

»

10

10

**Ε'. Μέσαι Ἐμπορικαὶ Σχολαὶ Ἰδιωτικαὶ δημοταγεῖς
πρὸς Δημοσίας Μέσας Ἐμπορικὰς Σχολὰς**

1. Ἀθηνῶν Γ'εωργ. Με-
ταξῶ 4/τάξιος Ἐμπορ.
Σχολή.....

1930
1931

»

11

54

—

54

2. Ἀθηνῶν Α. Νιζολο-
πούλου 4/τάξιος Ἐμπορ.
Σχολή «Ἀνατολή»

»

11

14

13

27

3. Ἀθηνῶν Λεοντείου
Λυκείου 4/τάξιος Ἐμπ.
Σχολή.....

»

14

76

76

4. Ἀθηνῶν Μπάξερ.
4/τάξιος Ἐμπορ. Σχολή..

»

8

38

12

50

5. Ἀθηνῶν Ἠνωμ. Ἐκ-
παιδευτηρίων 4/τάξιος
Ἐμπορ. Σχολή

»

15

41

39

80

6. Σάμου ἐν Λιμένι Βα-
θέος Δ. Παράσχου 4/τά-
ξιος Ἐμπορ. Σχολή.....

»

9

30

8

38

7. Θεσσαλονίκης Ἀδελφ.
Ἀλσέχ. 5/τάξιος Ἐμπορ.
Σχολή.....

»

8

112

—

112

Κατηγορία Σχολῶν	Σχολ. ἔτος	Ἀριθ. προ- σωπικοῦ	Ἀρ. σπουδαστῶν ἐγγεγραμμένων			
		Διδα- κτικόν	Βοηθη- τικόν	Ἀρρεν	Θῆλυ	Σύνο- λον
8. Μυτιλήνης Δ. Ἀγγε- λομάτη 4/τάξιος Ἐμπορ. Σχολή.....	1930 1931	9		46	4	50
9. Πειραιῶς Κ. Πανα- γιωτοπούλου 5/τάξιος Ἐμπορ. Σχολή.....	«	19		—	—	103
10. Πειραιῶς Μ. Κα- ρούση «Ὁ Ἐρμῆς».....	«	10		39	13	52

ΣΤ'. Πρακτικαὶ Ἰδιωτικαὶ Ἐμπορικαὶ Σχολαί.

1. Ἀθηνῶν Ἡνωμ. Ἐκ- παιδ. Ἑσπερινή 3/τάξιος Πρακτικὴ Σχολή.....	«	6		50	—	50
2. Θεσσαλονίκης Πρα- κτικὴ Ἡμερησία 3/τάξιος Ἐμπορ. Σχολὴ Γκατένιο.	«	9		—	—	48
3. Θεσσαλονίκης Πρα- κτικὴ Ἡμερησία 3/τάξιος Ἐμπορ. Σχολὴ Ἰατρο- πούλου	«	8		81	6	87
4. Ἀθηνῶν Πρακτικὴ Ἑσπερινή 5/τάξιος Ἐμ- πορ. Σχολὴ ἀρρένων τοῦ Συνλλόγου Ἐμπορο- υπαλλήλων	«	12		706	—	706
5. Ἀθηνῶν Πρακτικὴ Ἑσπερινή Ἐμπορικὴ 3/τά- ξιος Σχολὴ γυναικῶν υπαλλήλων	«	12		—	τακτ. 52 ἐκτ. 61	113
6. Βόλου Πρακτικὴ Ἑσπε- ρινή 3/τάξιος Ἐμπορ. Σχολὴ ἀρρένων τῶν Ἐμ- ποροὑπαλλήλων ..	«	5		61	—	61

Κατηγορία Σχολῶν	Σχολ ἔτος	Ἀριθ. προ- σωπικοῦ	Ἀρ. σπουδαστῶν ἐγγεγραμμένων			
		Διδα- κτικόν	Βοηθη- τικόν	Ἀρεν	Θῆλυ	Σύνο- λον
7. Πατρῶν ὁμοία τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Οἰ- ζογενειάρχων.....	1930 1931	6	—	156	—	156
8. Πύργου ὁμοία τοῦ Περιφερειακοῦ Ἐμπορ. Ἐπιμελητηρίου	»	11	—	52	—	52
9. Πειραιῶς Ἑσπερινή πρακτικὴ 4/τάξιος Ἐμπο- ρικὴ Σχολὴ ἀρρένων τοῦ Συλλόγου Ἰδιωτ. ὑπαλ- λήλων	»	9	—	280	—	280
10. Καβάλλας Ἑσπερινή 3/τάξιος πρακτ. Ἐμπορ. Σχολὴ τοῦ Συλλόγου Ἐμποροῦπαλλήλων	»	5	—	89	—	89
11. Σύρου ὁμοία.....	»	3	—	25	6	31
12. Ἡρακλείου Κρήτης ὁμοία	»	5	—	48	—	48

Ἀνακεφαλαίωσις.

α. Μία ἀνωτάτη Ἐμπορ. Σχολὴ Ἀθηνῶν.....	1930 1931	20	10	—	—	466
β. 19 Δημοσiai Μέσαι Ἐμπορ. Σχολαὶ Ἀθηνῶν καὶ ἐπαρχιῶν.....	»	195	38	—	—	2391
γ. 4 Ἀφωμοιωμένοι πρὸς Δημοσίαις	»	34	8	—	—	280
δ. 4 Ἀνεγνωρισμένοι ὡς ἰσοδύναμοι πρὸς Δη- μοσ. Ἐμπορ. Σχολὰς....	»	42	—	—	—	342
ε. 10 Ἰδιωτικαὶ ἡμερή- σιαι μέσαι Ἐμπορ. Σχο- λαὶ ὁμοταγεῖς πρὸς Δη-						

Κατηγορία Σχολῶν	Σχολ. ἔτος	Ἀριθ. προ- σωπικοῦ	Ἀρ. σπουδαστῶν ἐγγεγραμμένων			
		Διδα- κτικόν	Βοηθη- τικόν	* Ἀρεν	Θῆλυ	Σύνο- λου
στ. 2 Πρακτικαὶ ἡμερή- σαι 3/τάξιαι ἰδιωτικαὶ Ἐμπορ. Σχολαί.....	1930 1931	17	—	—	—	135
ζ. 10 Ἐσπεριναὶ πρακτι- καὶ Ἐμπορ. Σχολαὶ ἐκ 3 ἢ καὶ πλείονων τάξεων, ἰδιωτικαὶ.....		74 496	— —	— —	— —	1526 5782

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ. Ἐκ τῶν 496 διδασκόντων ἐν ταῖς διαφόροις ἐμπορι-
καῖς σχολαῖς πολλοὶ ἔχουν ὑπολογισθῇ δῖς, ἰδίᾳ οἱ εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἐμ-
πορικὰς σχολὰς ἀντιστοιχοῦντες, καθόσον οὗτοι κατὰ τὸ πλεῖστον τυγ-
χάνουσι καὶ τακτικοὶ καθηγηταὶ ἢ διδάσκαλοι διαφόρων δημοσίων ἐμπο-
ρικῶν σχολῶν, εἰς ἃς ἐπίσης ἔχουσιν ὑπολογισθῇ ἀντιστοίχως,
Ἐκ τῶν 5782 ἐγγεγραμμένων σπουδαστῶν, ἀρρένων καὶ θηλέων, οἱ
4121, ἀνήκοντες εἰς τὴν δύναμιν τῶν Δημοσίων καὶ Ἰδιωτικῶν μέσων ἐμ-
πορικῶν σχολῶν καὶ τῆς Ἀνωτάτης Σχ. Ο.Ε.Ε. φοιτῶσι προαιρετικῶς καὶ
ἐπὶ πληρωμῇ διδάκτρων καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποβλέπουσιν εἰς θέσεις
ὑπαλληλικῆς δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς, ὀλίγοι δὲ καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν πα-
τρικῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων. Οἱ λοιποὶ 1661 ἀνήκοντες εἰς τὴν μα-
θητικὴν δύναμιν τῶν διαφόρων ἐσπερινῶν πρακτικῶν ἐμπορικῶν scho-
λῶν, τυγχάνουσιν ἤδη ἐν ἐνεργείᾳ ὡς μαθητευόμενοι ὑπάλληλοι παρὰ
διαφόροις καταστήμασιν. Οὗτοι δὲ εἶναι θεσιθῆραι, καθ' ὃ κατέχοντες ἤδη
ὑπαλληλικὴν θέσιν, ἀλλ' ἐπιδιώκουσι διὰ τῆς προαιρετικῆς φοιτήσεώς των
εἰς τὸς ἀντιστοίχους σχολὰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς γενικῆς καὶ ἐιδικῆς
μορφώσεώς των καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀνύψωσίν των ἐν τῇ
ὑπαλληλικῇ ἱεραρχίᾳ τῶν ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ
φοίτησις των παρέχεται ἐπὶ πληρωμῇ ἐλαφρῶν διδάκτρων ἢ καὶ ὅλως
δωρεάν εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀπορωτέρους.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ ΕΝ ΑΛΛΟΔΑΠΗ

Πρὸ τοῦ Εἰρωπαϊκοῦ πολέμου ἐλειτούργουν πολλαὶ μέσαι ἐμπορικαὶ σχολαὶ Ἑλληνικαί, εἴτε κοινοτικάι, εἴτε καὶ ἰδιωτικάι, εἰς διαφόρους ξένας χώρας. Ἐνεκα τοῦ πολέμου διελύθησαν πολλαὶ τούτων καὶ κυρίως αἱ ἐν τῇ τέως Τυρκικῇ Αὐτοκρατορίᾳ λειτουργοῦσαι.

Οὗτω σήμερον ὑφίστανται τοιαῦται, ἀξιαὶ λόγου, ὀλιγάριθμοι, πᾶσαι κοινοτικάι καὶ ἀνεγνωρισμέναι ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ὡς ἰσοδύναμοι πρὸς τὰς ἐν Ἑλλάδι ὁμοταγεῖς δημοσίας τοιαύτας.

Αἱ σχολαὶ αὗται τῆς ἀλλοδαπῆς εἶναι :

1) Ἡ Ἐμπορικὴ πεντατάξιος Σχολὴ τοῦ Παγκυπρίου Λυκείου, ἐν Λάρνακι, περιλαμβάνουσα κατὰ τὸ 1930—31 13 ἐκπαιδευτικούς λειτουργοὺς καὶ 255 σπουδαστάς, ἐξ ὧν 50 θήλεις.

2) Ἡ πεντατάξιος Ἐμπορικὴ Σχολὴ τοῦ ἐν Καίρῳ Ἀμπετείου Ἐκπαιδευτηρίου, περιλαμβάνουσα τῷ 1930—1931, 17 ἐκπαιδευτικούς λειτουργοὺς καὶ 140 ἄρρενας σπουδαστάς.

3) Ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Αἰγύπτου τετρατάξιος Σαλβάγειος Ἐμπορικὴ Σχολή, περιλαμβάνουσα τῷ 1929—30, 26 ἐκπαιδευτικούς λειτουργοὺς καὶ 291 ἄρρενας μαθητάς.

4) Ἡ ἐν Ρόδῳ Βενετᾶκλειος τετρατάξιος Ἐμπορικὴ Σχολή, περιλαμβάνουσα τῷ 1925—26 8 ἐκπαιδευτικούς λειτουργοὺς καὶ 15 ἄρρενας μαθητάς.

Αἱ σχολαὶ αὗται ἐφαρμόζουσι κατὰ μέγα μέρος τὸ αὐτὸ πρόγραμμα μαθημάτων, ὅπερ καὶ αἱ ἐν Ἑλλάδι δημόσιαι ὁμοταγεῖς ἐμπορικαὶ σχολαί, ἐπιτρεπομένης παρεκκλίσεώς τινος, πρὸς τὸν σκοπὸν προσαρμογῆς ἐκάστης σχολῆς πρὸς τὰς κρατούσας ἐν τῇ οἰκείᾳ περιφερείᾳ τυπικὰς συνθήκας καὶ ἀνάγκας.

ΤΥΠΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

Αἱ προμνησθεῖσαι ἐμπορικαὶ σχολαὶ τῆς Ἑλλάδος ἀνήκουσιν εἰς τὰς ἐξῆς κατηγορίας :

1) Σχολαὶ Ἀνωτάτης βαθμίδος. Εἰς ταύτην ὑπάγεται μία καὶ μόνη, ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτη Σχολὴ Ἐμπορικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν, ὁμοταγῆς πρὸς τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὸ Πολυτεχνεῖον τῆς Ἑλλάδος.

2) Μέσαι Ἐμπορικαὶ Σχολαί. Αὗται

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ ἴνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

περιλαμβάνουσι τὰς ἐξῆς μερικωτέρας κατηγορίας.

α') Ἀνώτεραι μέσαι ἐμπορικαὶ σχολαὶ ἀπαρτιζόμεναι ἐκ 4 ἢ 5 τάξεων, ὁμοταγῶν πρὸς τὰς ἀντιστοίχους 4 ἢ 5 ἀνωτέρας τάξεις τοῦ ἐξαταξίου γυμνασίου, λειτουργοῦσαι πᾶσαι ἐν καιρῷ ἡμέρας.

β') Κατώτεραι μέσαι ἐμπορικαὶ σχολαί, χαρακτηριζόμεναι διὰ τοῦ ὅρου «Πρακτικά», λειτουργοῦσαι εἴτε ἐν καιρῷ ἡμέρας (ἡμερήσιαι), εἴτε κατὰ ἑσπερινὰς ὥρας (ἑσπεριναί). Αἱ ἡμερήσιαι περιλαμβάνουν τρεῖς ὑπαλλήλους τάξεις, ἀντιστοιχοῦσας εἰς τὰς 3 κατωτέρας τάξεις ἐξαταξίου γυμνασίου, αἱ δὲ ἑσπεριναὶ περιλαμβάνουν ἐπίσης 3, ἔνιαι δὲ καὶ πλείονας, 4 ἢ 5 τάξεις πᾶσας ὁμοῦ ἀποτελοῦσας τὰς αὐτὰς ὁμοταγεῖς τάξεις πρὸς τὰς 3 κατωτέρας τάξεις ἐξαταξίου Γυμνασίου.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Α'. ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Αὕτη περιλαμβάνει, πρὸς τὸ παρόν, τρία ἔτη σπουδῶν. Λειτουργεῖ δὲ ὑπὸ αὐτοτελῇ διοίκησιν κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὰ Πανεπιστημιακὰ ἰδρύματα.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστου Ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Σχολῆς ταύτης ὀρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰσακτέων νέων σπουδαστῶν.

Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ποικίλλει ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος. Μέχρι τοῦδε οὗτος δὲν ὑπερέβη τὸν 200.

Ἡ εἰσαγωγή τούτων γίνεται βάσει εἰσιτηρίου διαγωνισμοῦ ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν, Μαθηματικῶν, Γαλλικῶν, Γεωγραφίας καὶ Πειραματικῆς Φυσικῆς. Δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὸν εἰσιτήριον τούτον διαγωνισμόν ἔχουσιν οἱ ἐξῆς : α') Οἱ πτυχιούχοι μέσων ἀνωτέρων ἐμπορικῶν σχολῶν δημοσίων, ἢ ἀφωμοιωμένων, ἢ ἀνεγνωρισμένων ὡς ἰσοδυνάμων πρὸς τοιαύτας ἰδιωτικῶν, καὶ β') οἱ ἔσυχοντες ἀπολυτήριον δημοσίου ἢ ἀνεγνωρισμένου ὡς ἰσοδυνάμου πρὸς τοιαῦτα Γυμνασίου ἢ Λυκείου τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς ἀλλοδαπῆς.

Εἰ τῇ Σχολῇ ταύτῃ διδάσκονται τὰ ἐξῆς :

1) Πολιτικὴ Οἰκονομία.

2) Ἐμπορικὴ Οἰκονομία καὶ Οἰκονομία Ἐπιχειρήσεων.

3) Ἐφηρμοσμένη οἰκονομία ἐμπορική, βιομηχανική καὶ συγκοινωνιακά.

4) Οἰκονομική γεωγραφία.

5) Οἰκονομικά Μαθηματικά.

6) Γενικά Μαθηματικά.

7) Ἐμπορικὸν Δίκαιον.

8) Ἀστικὸν Δίκαιον.

9) Δημόσιον Δίκαιον.

10) Χημεία καὶ Ἐμπορευματολογία.

11) Λογιστική.

12) Ξέναι γλῶσσαι (Γαλλικὴ καὶ Ἀγγλική).

13) Στενογραφία.

Σ κ ο π ό ς . Ἡ Α.Σ.Θ.Ε.Ε. ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν παροχήν : Ἀνωτάτης θεωρητικῆς καὶ ἐφηρμοσμένης οἰκονομικῆς καὶ ἐμπορικῆς μορφώσεως.

ΠΤΥΧΙΑ, ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ, ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ

Ἡ Α.Σ.Ε.Ο.Ε. ἀπονέμει : 1) Τὸ πτυχίον τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν σπουδῶν, 2) δύναται δὲ ν' ἀπονέμῃ καὶ τὰ ἐξῆς εἰδικώτερα α) πτυχίον καθηγητοῦ Ἐμπορικῶν καὶ Οἰκονομικῶν μαθημάτων, β) πτυχίον καθηγητοῦ Οἰκονομικῶν μαθημάτων, γ) πτυχίον καθηγητοῦ ἐμπορευματολογίας, φυσικῆς γεωγραφίας, δ) πτυχίον καθηγητοῦ ξένων γλωσσῶν καὶ ε) πτυχίον καθηγητοῦ στενογραφίας, καλλιγραφίας καὶ δακτυλογραφίας.

3) Το δίπλωμα τοῦ διδάκτορος τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν καὶ 4) εἰς ἀκροατὰς καὶ σπουδαστὰς ἐνδεικτικά. Αἱ διατάξεις τῶν περὶ ἀπονομῆς τῶν ὑπὸ στοιχ. β, γ, δ, καὶ ε δὲν ἐτέθησαν ἀκόμη εἰς ἐφαρμογήν.

Β'. ΜΕΣΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ (Ἀνώτεραι)

Αἱ σχολαὶ αὗται ἐλειτούργουν ὡς ὁμοταγῇ ἰδρύματα πρὸς τὰ Γυμνάσια καὶ δι' αὐτὸ περιελάμβανον ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ Ἑλλάδι 4 ἔτη σπουδῶν, ἀντίστοιχα πρὸς τὰς 4 τάξεις τετραταξίου Γυμνασίου, ἐν δὲ τῇ Νέᾳ Ἑλλάδι 5 ἔτη σπουδῶν, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰς 5 τάξεις τοῦ ἐκεῖ λειτουργοῦντος πενταταξίου γυμνασίου, ἐξαιρετικῶς δὲ καὶ δύο ἐμπορικαὶ σχολαὶ τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, ἡ Β' ἄρρένων Ἀθηνῶν καὶ ἡ Ἐμπορικὴ Σχολὴ Κερκύρας ἀνήκουσιν εἰς τὸν τύπον τῶν πενταταξίων.

Μετὰ τὴν μεταρρύθμισιν τῶν σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, τὴν προβλέπουσαν ἐξατάξια δημοτικά σχολεῖα ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐξατάξια γυμνάσια ἢ Λύκεια κλπ. αἱ Ἐμπορικαὶ Σχολαὶ θὰ ἔδει νὰ λειτουργήσωσι, καθ' ὃ παράλληλοι πρὸς τὰ γυμνάσια, ὡς ἐξατάξιοι. Δι' ἄλλους ὅμως εἰδικούς λόγους τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικ. Οἰκονομίας διὰ τοῦ ἐσχάτως ψηφισθέντος νόμου «περὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως», ἐρρύθμισεν ἄλλως τὰ πράγματα, ἥτοι :

α') Ἐπιτρέπει τὴν λειτουργίαν τῶν 4) ξίων καὶ 5) ξίων μέσων ἐμπορικῶν σχολῶν μὲ τὰς ὑφισταμένας τάξεις τῶν, ἐξυψωμένας ὅμως εἰς τὸ ὕψος τῶν 4 ἢ 5 ἀντιστοιχῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν γυμνασίων.

β') Ἐπιτρέπει τὴν λειτουργίαν μιᾶς, κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τύπον δοκιμαστικόν, μέσης ἐμπορικῆς σχολῆς ἀνωτέρας ἐκ τριῶν (ἢ 4 τάξεων), ἐν Ἀθήναις ἀντιστοιχοῦσων πρὸς τὰς 3 ἀνωτέρας τάξεις τοῦ 6) ξίου γυμνασίου.

γ') Ἐπιτρέπει τὴν λειτουργίαν καὶ τῶν λεγομένων πρακτικῶν ἐμπορικῶν σχολῶν, περὶ ὧν κατωτέρω ἔσται ὁ προσήκων λόγος.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΤΟΥΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟ- ΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Αἱ μέσαι ἐμπορικαὶ σχολαὶ (4 ἢ 5 ἢ 3τάξιοι) ἔχουσιν ὡς σκοπὸν τὴν παροχὴν τῆς προσηκούσης γενικῆς καὶ εἰδικῆς μορφώσεως εἰς σύγχρονον ἔμπορον ἢ ὑπάλληλον τοῦ καθόλου ἐμπορίου.

Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ διδασκαλίας τῶν ἐξῆς :

1) Ἑρμηνευτικῶν, 2) Ἑλληνικῶν, 3) Μαθηματικῶν (Στοιχ. Πρ. Γεωμ. Ἐμπ. Ἀριθμ. Ἀλγέβρας), 4) Φυσικῆς Ἱστορίας, Χημείας, Πείραμ. Φυσικῆς καὶ Ἐμπορευματολογίας, Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς, 6) Γαλλικῆς γλώσσης, 7) Ἀγγλικῆς γλώσσης, 8) Ἐμπορικῶν (ἐμποριολογίας, ἀλληλογραφίας, λογιστικῆς καὶ λογιστικῶν ἀσκήσεων), 9) Ἐμπορικοῦ Δικαίου καὶ Πολιτικῆς Οἰκονομίας, 10) Τεχνικῶν μαθημάτων (Καλλιγραφίας, Δακτυλογραφίας, Στενογραφίας καὶ διὰ τὰ θήλεα χειροτεχνίας), 11) Ὑγιεινῆς, 12) Σωματικῶν ἀσκήσεων καὶ 13) προαιρετικῆς τῆς Γερμανικῆς ἢ Ἰσλαμικῆς γλώσσης εἰς μερικὰς τῶν σχολῶν τούτων.

Γ'. ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ

1) Ἡμερήσιαι τοιαῦται

Τὸ Κράτος μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης οὐδεμίαν τοιαύτην σχολὴν ἔχει συστήσει. Ἐχει ὅμως καθορισθῇ τὸ ἀντίστοιχον πρόγραμμα μαθημάτων καὶ ἐφαρμόζεται τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐν λειτουργίᾳ ἰδιωτικῶν ἐμπορικῶν σχολῶν τοῦ τύπου τούτου.

Σκοπός. Ὁ σκοπὸς τῶν σχολῶν τούτων εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν τῶν σχολῶν τοῦ προηγουμένου τύπου μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ ποσὸν καὶ τὸ εἶδος τῶν παρεχομένων γενικῶν καὶ εἰδικῶν γνώσεων ἐντὸς τῶν προβλεπομένων τριῶν ἐτῶν σπουδῶν, εἶναι πολὺ στενότερα. Συνεπῶς οἱ ἀπόφοιτοι τῶν σχολῶν τούτων προπαρασκευάζονται ἐπαρκῶς πῶς διὰ τὴν ἀνάληψιν καὶ ἄσκησιν δευτερευουσῶν ὑπηρεσιῶν παρὰ καταστήμασιν ἐμπορικοῖς. Ἐχουσιν ἐν τούτοις τὸ δικαίωμα οὐτοὶ νὰ καττάσσωνται, ὑπὸ ὅρους τινάς, εἰς σχολὰς τοῦ προηγουμένου τούτου.

Ἐν τῇ τριταξίᾳ ἡμερησία πρακτικῇ ἐμπορικῇ σχολῇ διδάσκονται τὰ ἐξῆς μαθήματα :

1) Θρησκευτικά, 2) Ἑλληνικά, 3) Ἱστορία, 4) Μαθηματικά (ἀριθμητικὴ, πρακτικὴ γεωμετρία), 5) Ἐμπορικὰ (ἐμποριολογία, ἀλληλογραφία, λογιστικὴ καὶ ἄσκήσεις), 6) Φυσικὰ (στοιχεῖα Φυσιογνωσίας, πειραμ. φυσικῆς, ἐμπορευματολογίας καὶ ὑγιεινῆς), 7) Γεωγραφία, 8) Τεχνικὰ μαθήματα (καλλιγραφία, δακτυλογραφία καὶ ὡς πρὸς τὰ θήλεα χειροτεχνία), 9) Γαλλικὴ γλῶσσα, 10) Σωματικαὶ ἀσκήσεις.

2) Ἐσπεριναὶ Πρακτικαὶ Ἐμπορικαὶ Σχολαί.

Αὗται εἶναι προωρισμέναι πρὸς συμπλήρωσιν τῆς γενικῆς καὶ εἰδικῆς μορφώσεως τῶν ἐν τοῖς καταστήμασιν ὑπηρετούντων ἤδη νεαρῶν ὑπαλλήλων. Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης τὸ Κράτος δὲν ἔχει συστήσει τοιαύτας Σχολὰς, εἰ μὴ διάφοροι Ὀργανώσεις Ὑπαλληλικά ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ, Βόλῳ, Σύρῳ, Ἡρακλείῳ, Καβάλλᾳ καὶ ἀλλοῦ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν τάξεων τῶν τοιούτων σχολῶν δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς εἰς πάσας. Αἱ πλεῖστα περιλαμβάνουσι

τρεῖς μόνον τάξεις, ὡς αἱ ἡμερησίαι, ἄλλαι δὲ τέσσαρας καὶ ἄλλαι πέντε.

Ἐπειδὴ ἡ διδασκαλία περιορίζεται ἐν αὐταῖς εἰς δύο ὥρας μόνον καθ' ἑκάστην ἑσπέραν, εἶναι προφανές, ὅτι τὰ ἔτη σπουδῶν ἐν ταῖς ἑσπεριναῖς εἶναι κατωτέρας δυνάμεως ἀπὸ τὰ τῶν ἡμερησίων. Ἐπικρατεῖ κανὼν νὰ ὑπολογίζωνται τὰ δύο ἔτη σπουδῶν τῆς ἑσπερινῆς περι-
που ὡς ἰσοδύναμα πρὸς ἓν ἔτος σπουδῶν τῆς ἡμερησίας. Πρὸς διευκόλυνσιν τῶν βιοπαλαιστῶν νεαρῶν σπουδαστῶν τῶν ἑσπερινῶν σχολῶν, ἡ κειμένη νομοθεσία καθιέρωσε τὸ ἰσοδύναμον τῶν ἑσπερινῶν σχολῶν πρὸς τὰς τριταξίους ἡμερησίας, ἐφ' ὅσον τὰ ἔτη σπουδῶν τῆς ἑσπερινῆς εἶναι τοῦλάχιστον τρία.

Τὰ ἐν ταῖς ἑσπεριναῖς πρακτικαῖς ἐμπορικαῖς Σχολαῖς διδασκόμενα μαθήματα εἶναι τὰ αὐτά, πρὸς τὰ τῆς ἡμερησίας ἐν γένει, ἐπιτρεπομένης καὶ παρεκκλίσεώς τινος.

Τὰ προγράμματα πασῶν τῶν σχολῶν τούτων ἐφαρμόζονται κατόπιν προηγουμένης ἐγκρίσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

ΠΡΟΣΟΝΤΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΜΠΟ- ΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

Εἰς τὰς μέσας ἡμερησίας ἐμπορικὰς σχολὰς εἰσάγονται κατόπιν εἰσιτηρίου δοκιμασίας οἱ ἐξῆς μαθηταί :

- α) Εἰς τὴν πρώτην καὶ κατωτάτην τάξιν τῆς πενταταξίου μέσης ἐμπορικῆς σχολῆς οἱ ἔχοντες ἐνδεικτικὸν προαγωγῆς ἐκ τῆς πρώτης τάξεως ἑξαταξίου Γυμνασίου ἢ Λυκείου, δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ, ἢ ἰσοδύναμον ἄλλον τίτλον σπουδῶν.
- β) Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν πενταταξίου ἐμπορικῆς σχολῆς οἱ ἔχοντες ἐνδεικτικὸν προαγωγῆς ἐκ τῆς δευτέρας τάξεως ἑξαταξίου Γυμνασίου ἢ Λυκείου ἢ ἄλλου ὁμοταγοῦς Σχολείου, δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ, ἀνευ δ' ἐξετάσεων οἱ ἔχοντες ἐνδεικτικὸν προαγωγῆς ἐκ τῆς πρώτης δημοσίας πενταταξίου ἐμπορικῆς σχολῆς.
- γ) Εἰς τὴν πρώτην καὶ κατωτάτην τάξιν τριταξίου ἡμερησίας μέσης ἐμπορικῆς σχολῆς κατόπιν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων οἱ ἔχοντες ἐνδεικτικὸν προαγωγῆς ἐκ τῆς τρίτης τάξεως ἑξαταξίου γυμνασίου ἢ Λυκείου, δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ, ἢ ἀντιστοίχου τάξεως ὁμοταγοῦς ἄλλου σχολείου, ἢ ἀπολυτήριον πρακτικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς.
- δ) Εἰς τὰς λοιπὰς ἀνωτέρας τάξεις τῶν αὐτῶν σχολῶν

κατατάσσονται : 1) Οἱ ἔχοντες ἐνδεικτικὸν προαγωγῆς ἐκ τῆς ἀμέσως κατωτέρας τάξεως δημοσίας ἢ ἰσοδυνάμου μέσης ἐμπορικῆς σχολῆς, καὶ 2) Οἱ ἔχοντες τοιοῦτον ἐξ ἰδιωτικῆς μέσης ἐμπορικῆς σχολῆς ὁμοταγοῦς, οἱ εὐδοκίμως ὑφιστάμενοι τὴν κεκανονισμένην κατατακτήριον δοκιμασίαν.

Οἱ εὐδοκίμως ἀποπερατοῦντες τὰς σπουδὰς των ἐν δημοσίᾳ μέσῃ ἐμπορικῇ σχολῇ, τετραταξίῳ, πενταταξίῳ καὶ τριταξίῳ, ἢ ἰσοδυνάμῳ πρὸς τοιαύτην ἰδιωτικῇ τοιαύτῃ (ἀφωμοιωμένη ἢ ἀνεγνωρισμένη) λαμβάνουσι πτυχίον μέσης ἐμπορικῆς σχολῆς, παρέχον τὰ ἑξῆς προσόντα. 1) ἐγγραφῆς, κατόπιν εὐδοκίμου εἰσιτηρίου διαγωνισμοῦ εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν, 2) καταλήψεως δημοσίας θέσεως, δι' ἣν τὸ πτυχίον τοῦτο χαρακτηρίζεται ὡς ἐπαρκές, 3) διορισμοῦ εἰς ἰδιωτικὰς θέσεις παρὰ Τραπεζαίς, Ἑταιρίαις καὶ λοιπαῖς ἐπιχειρήσεσι, 4) ἀπασχολήσεως εἰς τὰς πατρικὰς των οἰκονομικὰς ἐπιχειρήσεις.

Οἱ εὐδοκίμως ἀποπερατοῦντες μέσῃ ὁμοταγῇ ἰδιωτικὴν ἐμπορικὴν σχολὴν λαμβάνουσιν ἀντὶ πτυχίου, πιστοποιητικὸν ἀπολύσεως, παρέχον τὰ ἑξῆς δικαιώματα: 1) «Δικαιώματος συμμετοχῆς εἰς ἐξετάσεις ἐπὶ πτυχίῳ μέσης ἐμπορικῆς σχολῆς» ἐνώπιον Κυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς, πτυχίῳ κατὰ πάντα ἰσοδυνάμῳ πρὸς τὰ τῶν δημοσίων ὁμοταγῶν ἐμπορικῶν σχολῶν. 2) Τὰ ὡς ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ, ὑπὸ στοιχεῖα 3 καὶ 4, ἀναφερόμενα προσόντα.

ΠΡΟΣΟΝΤΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

Εἰς τὴν πρώτην καὶ κατωτάτην τάξιν τριταξίου ἡμερησίας ἢ ἑσπερινῆς (ἐκ 3 ἢ πλειόνων τάξεων) πρακτικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς κατατάσσονται μετὰ εἰσιτήριοι δοκιμασίαν οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον ἑξαταξίου δημ. σχολείου, δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ. Εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις δημοσίας πρακτικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς κατατάσσονται ἄνευ ἐξετάσεως οἱ ἔχοντες ἐνδεικτικὸν προαγωγῆς ἐκ τῆς ἀμέσως προηγουμένης τάξεως ὁμοίας σχολῆς ἢ ἀνεγνωρισμένης ὡς ἰσοδυνάμου πρὸς δημοσίαν ὁμοταγῇ πρακτικὴν ἐμπορικὴν σχολὴν ἰδιωτικῆς πρακτικῆς ἐμπο-

ρικῆς σχολῆς καὶ ἐπὶ πλέον κατόπιν εὐδοκίμου κατα-
τακτηρίου ἐξετάσεως, οἱ ἔχοντες τοιοῦτον ἐνδεικτικὸν
ἐκ κοινῆς ιδιωτικῆς πρακτικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς.

Οἱ πτυχιούχοι πρακτικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς δικαιούν-
ται νὰ ὑφίστανται κατατακτήριον ἐξέτασιν διὰ τὴν τρίτην
τάξιν πενταταξίου ἢ τὴν δευτέραν τάξιν τετραταξίου ἢ
τὴν πρώτην τάξιν τριταξίου μέσης ἐμπορικῆς σχολῆς.
Ἐπίσης ἔχουσι τὸ δικαίωμα διορισμοῦ εἰς δημοσίας ἢ
ιδιωτικὰς θέσεις, δι' ἃς τὸ πτυχίον ὃ φέρουσι θεωρεῖται
ὡς ἐπαρκὲς προσόν.

Ἡ φοίτησις εἰς πάσας τὰς μέσας καὶ πρακτικὰς ἐμπο-
ρικὰς σχολὰς τοῦ Κράτους εἶναι προαιρετικὴ καὶ ἡ δι-
δασκαλία παρέχεται ἐπὶ πληρωμῇ διδασκτρων. Ἐπίσης
ἔχει ὁρισθῇ ἄνωτερον ὄριον ἀριθ. εἰσακτέων μαθητῶν
εἰς ἑκάστην τάξιν. Ὁ περιορισμὸς οὗτος δὲν ἰσχύει διὰ
τὰς ιδιωτικὰς ἐμπορικὰς σχολὰς.

Αἱ μέσαι ἐμπορικαὶ σχολαὶ καὶ αἱ ἡμερήσιαι πρακτι-
καὶ ἐμπορικαὶ σχολαὶ ἀποτελοῦσιν «Εἰδικὰς Ἐμπορικὰς
Σχολὰς», ἐνῶ αἱ ἔσπεριναι πρακτικαὶ ἐμπορικαὶ σχολαί,
καθ' ὃ δεχόμεναι μαθητὰς ὑπηρετοῦντας ἤδη εἰς διά-
φορα καταστήματα, ἀποτελοῦσι «Σχολὰς συμπληρωμα-
τικῆς ἐμπορικῆς μορφώσεως».

ΔΑΠΑΝΑΙ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ὑπὲρ τῆς Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως
καὶ ἀντίστοιχοι πόροι :

Κατὰ τὴν χρῆσιν 1930—31 τὸ Κράτος διὰ τοῦ Ὑπουρ-
γείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τῶν ἰδρυ-
μάτων τῆς ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως τὰ ἑξῆς ποσά :

α) Δι' ἐνοίκιον ἐτήσιον	Δραχ.	360.000
καὶ μισθὸν ἐτήσιον τοῦ προσωπικοῦ		
τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτης Σχολῆς		
Οἴκου καὶ Ἐμπορ. Ἐπιστημῶν	»	2.188.188
	Δραχ.	<u>2.548.188</u>

β') Δι' ὅμοια τῶν μέσων δημοσίων ἐμ- πορικῶν σχολῶν (ἐξ ὧν 1.401.600		
δι' ἐνοίκια).	»	13.554.204
	Δραχ.	<u>15.102.392</u>

γ') Ὡς εἰσφορὰς εἰς διαφόρους ἐμπο- ρικὰς σχολὰς καὶ ἐπαγγελματικὰς		
ὑπὸ Σωματείων διοικουμένας καὶ		
συντηρουμένας.	»	800.000
Σύνολον	»	<u>16.902.392</u>

Ἐὰν συγκρίνωμεν τὰς δαπάνας ταύτας πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγγεγραμμένων σπουδαστῶν, θὰ καταλήξωμεν εἰς τὰ κάτωθι ἀξιοσημειώτα πορίσματα :

1) Ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ Οἶκον. καὶ Ἐμπορικῶν Σπουδῶν ἦσαν κατὰ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1930—31, 466 σπουδασταὶ ἐγγεγραμμένοι. Ἄρα ἐκ τῆς συνολικῆς ἐτησίᾳς δαπάνης δραχ. 2.548.186 ἀναλογοῦσιν εἰς ἕκαστον σπουδαστὴν δρα. 5468 περίπου. Εἰς ἀντιστάθμισμα ἕκαστος σπουδαστῆς καταβάλλει ὠρισμένον ποσὸν ἐτησίων διδάκτρων (2400) δραχ., εἰσαγόμενον ὡς ἔσοδον τοῦ «Σχολικοῦ Ταμείου» τῆς σχολῆς ταύτης.

2) Ἐν ταῖς μέσαις ἐμπορικαῖς σχολαῖς τοῦ Κράτους ἦσαν ἐγγεγραμμένοι κατὰ τὸ ἔτος 1930—31 ἐν ὧν 2391 μαθηταὶ καὶ μαθήτριά. Ἄρα ἐκ τῶν ἀντιστοίχων ἐτησίων δαπανῶν δραχ. 13.554.204 ἀναλογοῦσιν εἰς ἕκαστον μαθητὴν δραχ. 5794.

Εἰς ἀντιστάθμισμα ἕκαστος μαθητῆς καταβάλλει ὠρισμένον ποσὸν ἐτησίων διδάκτρων (δραχ. 646), ὅπερ εἰσάγεται ὡς πόρος τοῦ οἰκείου Σχολικοῦ Ταμείου, ἡυξημένου κατὰ 40 % ὡς ποσοστὸν ὑπὲρ τῶν ἀναγκαστικῶν δανείων.

Οἱ πόροι τῶν σχολικῶν ταμείων εἶναι προωρισμένοι διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν σχολῶν εἰς ιδιόκτητα καὶ κατάλληλα διδασκῆρια καὶ τὸν βαθμιαῖον ἐφοδιασμὸν τούτων μὲ τὰς ἀπαραιτήτους συλλογὰς ὀργάνων φυσικῆς, χημείας, ἐμπορευματολογικῶν εἰδῶν, γεωγραφικῶν χαρτῶν, πινάκων φυσικῆς ἱστορίας καὶ λοιπῶν διδασκτικῶν μέσων.

3) Πλὴν τῶν σχολικῶν Ταμείων τῶν διαφόρων Σχολῶν ὑφίσταται καὶ τὸ λεγόμενον «Γενικὸν Ταμεῖον τῆς Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως», μὲ πόρους διαφόρους, ὑπὸ μαθητῶν καταβαλλομένους, παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐθν. Οἰκονομίας, οὗτινος ἀποστολὴ εἶναι ἡ ἀνάληψις δαπανῶν ὑπὲρ ἐνισχύσεως διαφόρων σχολῶν καὶ ἐφαρμογῆς διαφόρων μέτρων συντελεστικῶν εἰς τὴν τελειοποίησιν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ ἔργου τῶν Ἐμπορικῶν Σχολῶν. Τὸ Ταμεῖον τοῦτο δυνάμει τοῦ ἄρτι ψηφισθέντος νόμου «περὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως», περιέλαβεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του καὶ τὰς λοιπὰς τεχνικὰς ἐπαγγελματικὰς σχολὰς, μὲ ἀνάλογον εὐεργετικὸν σκοπὸν, μετωνομασθὲν εἰς «Γενικὸν Ταμεῖον Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως». Τὰ κεφάλαια τοῦ Ταμείου τούτου κατὰ τὴν

31ην Δεκεμβρίου 1929 συνεποσούντο εἰς δραχ. 2.700.000.

4) Ὁ προμνησθεὶς νέος νόμος «περὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως», προβλέπει τὴν σύναψιν δανείου ἐξ 21 ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Τὸ ποσὸν τοῦτο θέλει χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀνέγερσιν μέχρι δέκα τοῦλάχιστον διδασκηρίων διὰ μέσας δημοσίας ἐμπορικὰς σχολὰς, ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου θὰ διατεθῶσι καὶ τὰ ὑπάρχοντα κεφάλαια τῶν οἰκείων σχολικῶν ταμείων. Ἐπίσης λαμβάνεται πρόνοια πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἀναγκαιούντων πόρων διὰ τὴν χρεωλυτικὴν ἀπόσβεσιν τοῦ δανείου τούτου.

5) Τὸ σύνολον τῶν ἐτησίων δαπανῶν ὑπὲρ τῶν δημοσίων ἐμπορικῶν σχολῶν, παντὸς βαθμοῦ, ἦτοι δραχ. 16.102.392 ἀποτελοῦσι περίπου τὰ 0.146 % τῶν ἐτησίων κρατικῶν δαπανῶν, ὑπολογιζομένων εἰς 11 δισεκατομμύρια δραχμῶν, καὶ τὰ 2,5 % τῶν ἐτησίων δαπανῶν ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς Γενικῆς μορφώσεως συμποσομένων εἰς δραχ. 782,687,030,05 (χρ. 1930—31).

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Ἐὰν συγκρίνωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν σπουδαστῶν τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν, παντὸς τύπου καὶ βαθμοῦ, δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς, συνάγομεν τὰ ἑξῆς πορίσματα :

1) Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς ἐγγεγραμμένων μαθητῶν εἰς τὰς σχολὰς ταύτας κατὰ τὸ 1930—31 ἀνῆρχετο εἰς 5782. Οὗτος ἀποτελεῖ περίπου τὰ 0,013 % τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπολογιζομένου εἰς 6.204.684 κατοίκους (ἀπογρ. 1928).

2) Ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς σπουδαστῶν 5782, ἀποτελεῖ περίπου 0,12 % τοῦ συνολικοῦ ἐπαγγελματικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ατόμων ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω, ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἀνερχομένου εἰς 4.814.720 ἄτομα (κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928).

3) Ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς σπουδαστῶν 5782, ἀποτελεῖ περίπου 3,11 % τοῦ καθ'αυτὸ ἐμπορικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος, συμποσομένου εἰς 155,560 ἄτομα, ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω (ἀπογρ. τοῦ 1928).

4) Ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς σπουδαστῶν 5782 ἀποτελεῖ περίπου τὰ 0,77 % τοῦ ἀστικοῦ ἐπαγγελματικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος (ὡς βιομηχανίας, ἐμπορίου, πίστεως, ἀνταλ-

λαγῆς καὶ μεσολαβήσεως καὶ μεταφορῶν καὶ συγκοινωνίας) συμποσομένων εἰς 745.056 ἄτομα (κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928), κόσμου ἔχοντος ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν ἀποφοίτων ἐμπορικῶν σχολῶν.

ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ

1) Αἱ ὑπάρχουσαι εἰδικαὶ ἐμπορικαὶ σχολαί, ἡ ἐν Ἀθήναις Α.Σ.Ο.Ε.Ε. καὶ αἱ μέσαι ἐμπορικαὶ σχολαί, αἱ δημόσιαι, αἱ ἀφωμοιωμένοι πρὸς τοιαύτας καὶ αἱ ἀνεγνωρισμένοι ὡς ἰσοδύναμοι πρὸς δημοσίας μέσας ἐμπορικὰς σχολὰς, εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας καὶ ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς εἰδικῆς ἐμπορικῆς μορφώσεως αὐτοῦ, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον συμπληροῦται τὸ ἔργον αὐτῶν διὰ τῆς λειτουργίας καὶ ἰδιωτικῶν ὁμοταγῶν σχολῶν.

Ἡ ἀναλογία τοῦ πλήθους τῶν σχολῶν τούτων πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας δὲν εἶναι κατωτέρα τῆς ἀντιστοίχου ἐν ταῖς κυριωτέραις ξέναις χώραις, ὧν ἡ ἐμπορικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι ἐπαρκῶς ἐξειλιγμένη.

Διὰ ταῦτα φρονοῦμεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἰδρυθῶσιν ἄλλαι σχολαὶ τοῦ τύπου τούτου, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ ταχυτέρα δυνατὴ τελειοποίησις αὐτῶν διὰ τῶν ἐνδεικνυμένων πρὸς τοῦτο μέτρων. Οὕτω καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν θέλει προαχθῇ καὶ ὁ κίνδυνος δημιουργίας ὑπερμέτρου ἀριθμοῦ πτυχιούχων ἐμπορικῶν σχολῶν σπουδαίως χαλαρωθῇ.

2) Ὅσον ἀφορᾷ τὰς «Ἑσπερινὰς σχολὰς συμπληρωματικῆς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως» τὰς προωρισμένας διὰ τὴν ἀρτιωτέραν δυνατὴν μόρφωσιν (γενικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν) τῶν ἤδη ἐν ὑπηρεσίᾳ διατελούντων νεαρῶν βοηθῶν, μαθητευομένων καὶ ὑπαλλήλων τῶν ἐμπορικῶν, τραπεζικῶν, βιομηχανικῶν, ἀσφαλιστικῶν καὶ ἄλλων οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ μὴ δημιουργούσας νέον στῶμα ὑπαλλήλων, δικαιλογεῖται εὐλογός τις πολλαπλασιασμός αὐτῶν, ἀλλ' ὑφ' οὓς ὁρους προβλέπει ὁ ἄρτι ψηφισθεὶς νόμος «περὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσέως», τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Οἰκονομίας. Εὐνόητον, ὅτι καὶ αὕται πρέπει νὰ λειτουργήσωσιν, ὅσον τὸ δυνατόν συστηματικώτερον καὶ ἀρτιώτερον ὀργανωμένοι.

3) Διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἔργου τῶν ἰδρυμάτων τῆς ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀπαιτοῦνται διάφορα μέτρα, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) Ἀνέγερσις καταλλήλου κτιρίου διὰ τὴν μόνιμον καὶ πρόσφορον ἐγκατάστασιν ἐκάστης σχολῆς, εἴτε μόνης, εἴτε καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄλλην. Τὸ πρῶτον εἶναι ἀναπόφευκτον εἰς πόλιν ἐπαρχιακὴν ἔχουσιν μίαν καὶ μόνην ἐμπορικὴν σχολήν. Τὸ δεύτερον εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον δυνατὸν ἐν αἷς πόλεσι λειτουργοῦσι πλείονες τῆς μιᾶς ἐμπορικαὶ σχολαί.

β) Ἐφοδιασμὸς τῶν σχολῶν τούτων μὲ πάσας τὰς ἀναγκαιοῦσας συλλογὰς διδακτικῶν μέσων, πάσης κατηγορίας, ὡς ὀργάνων Χημείας, Φυσικῆς Πειραματικῆς, Ἐμπορευματολογικῶν εἰδῶν, χαρτῶν γεωγραφικῶν καὶ ἱστορικῶν, ἐποπτικῶν πινάκων διὰ τὴν διδασκαλίαν Φυσικῆς Ἱστορίας, ξένων γλωσσῶν, ὑγιεινῆς καὶ ἄλλων, γραφομηχανῶν καὶ λοιπῶν εἰδῶν Πρακτικοῦ Γραφείου, τῶν χρησίμων διὰ προβολὰς καὶ κινηματογραφικὰς παραστάσεις, διδακτικοῦ χαρακτῆρος, βιβλιοθηκῶν διὰ τοὺς διδάσκοντας καὶ τοὺς διδασκομένους, τῶν χρησίμων εἰδῶν διὰ τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ προκειμένου περὶ σχολῆς θηλέων μὲ τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν λειτουργίαν ἐργαστηρίου χειροτεχνίας.

γ) Ἐφαρμογὴ προγράμματος εἰς τὰς ἀνωτέρας ἐμπορικὰς σχολὰς τοιοῦτου, ὥστε ὁ ἀπόφοιτος αὐτῶν νὰ εἶναι ἐπαρκῶς παρασκευασμένος πρὸς ἱκανοποιητικὴν, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ἐξυπηρέτησιν ὄχι μόνον τῶν λογιστηρίων τῶν διαφόρων οἰκῶν ἐμπορίας, τραπεζῶν, βιομηχανίας, εἴτε παραγγελιοδοχικῶν, ἢ καὶ ἄλλων βοηθητικῶν τοῦ ἐμπορίου ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ καὶ ἄλλης φύσεως εἰδικῶν ἀναγκῶν τῶν αὐτῶν ἢ καὶ ἄλλων καταστημάτων, ὡς ἐπίσης καὶ δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ἰδίᾳ οἰκονομικοῦ χαρακτῆρος.

δ) Παροχὴ εἰς τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως πάσης εὐκαιρίας καὶ μέσου διὰ τὴν πληρεστέραν τούτων κατάρτισιν, ἐπιστημονικὴν τε καὶ εἰδικὴν πρὸς τελεσφορωτάτην διεξαγωγὴν τοῦ διδακτικοῦ τῶν ἔργου ἐν ταῖς ἐμπορικαῖς σχολαῖς.

Ἐκ τῶν πρὸς τοῦτο ἐνδεικνυομένων μέτρων ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν τὰ ἑξῆς : 1) Παρακολούθησιν ὑποδειγματικῶν διδασκαλιῶν ἐν μιᾷ ἢ καὶ πλειοτέραις ἐμπορικαῖς σχολαῖς τῆς χώρας, παρεχομένων ὑπὸ πεπειρα-

μένων λειτουργῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἴτε καὶ ὑπὸ εἰδικῶν ἀνδρῶν ἐκ τῆς πράξεως δι' εἰδικὰ ζητήματα. 2) Διοργάνωσιν κατὰ περιόδους παιδαγωγικῶν συνεδρίων ἐν Ἀθήναις ἢ Θεσσαλονίκῃ ἢ ἀλλαχοῦ, μέ ὑποχρεωτικὴν συμμετοχὴν τῶν λειτουργῶν τῆς ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως. 3) Τὴν ἀποστολὴν ἐκ περιτροπῆς τῶν αὐτῶν λειτουργῶν καὶ δὴ τῶν γνωριζόντων ἐπαρκῶς πῶς μίαν ξένην γλῶσσαν, εἰς ξένας χώρας ἐχούσας καλῶς ὀργανωμένας ἐμπορικὰς σχολὰς, πρὸς αὐτοπρόσωπον παρακολούθησιν τῆς λειτουργίας μιᾶς ἢ δύο ἐκ τῶν τελειότερων ἐμπορικῶν σχολῶν τῆς τε γενικῆς καὶ τῆς εἰδικῆς, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τῆς εἰδικότητος τοῦ ἐξαποστελλομένου λειτουργοῦ. Ἡ τοιαύτη παρακολούθησις νὰ εἶναι διαρκείας ἐνὸς τοῦλάχιστον σχολικοῦ ἔτους κατὰ τὴν πρώτην ἐξαποστολὴν τοῦ λειτουργοῦ, ἐνὸς δὲ ἐξαμήνου ἢ καὶ ἐνὸς τριμήνου ἐν περιπτώσει δευτέρας ἢ τρίτης ἐξαποστολῆς. Δευτέρα ἐξαποστολὴ δὲν ἐπιτρέπεται πρὸ τῆς ἐξαποστολῆς πάντων τῶν λειτουργῶν τῆς αὐτῆς εἰδικότητος εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, τῶν ἐχόντων τὴν προσήκουσαν ἱκανότητα, ἰδίᾳ εἰς γλωσσομάθειαν. 4) Τὴν συμμετοχὴν, ἐκ περιτροπῆς, τῶν διαφόρων λειτουργῶν τῆς Ἑμπορικῆς Ἑκπαιδεύσεως εἰς τὰ ἐκάστοτε κατὰ τὰς διακοπὰς τοῦ θέρους ὀργανούμενα Συνέδρια ὑπὸ τῆς Διεθνοῦς Ἑταιρίας πρὸς προαγωγὴν τῆς ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ 5) Σχολικὰς ἐκδρομὰς εἰς διάφορα κέντρα τῆς χώρας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, εἰς ἃς συμμετέχουν ὁμάδες μαθητῶν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ συνοδείαν καθηγητῶν, ἵνα δι' αὐτῶν μαθηταὶ καὶ καθηγηταὶ γνωρίσωσι τὰς οἰκονομικὰς συνθήκας τῶν κέντρων τούτων καὶ ἐπὶ πλέον ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων καὶ τονώσωσι τὰς γνώσεις τῶν ἐν τῇ ἀντιστοιχῷ ξένῃ γλώσσῃ.

ε) Αἱ ἐσπεριναὶ πρακτικαὶ ἐμπορικαὶ σχολαὶ πρέπει νὰ ὀργανωθῶσι συστηματικώτερον καὶ πληρέστερον ἢ ὅσον ἄχρι τοῦδε, οὕτως ὥστε οἱ ἐν αὐταῖς φοιτῶντες νεαροὶ βιοπαλαισταί, μαθητευόμενοι καταστημάτων, νὰ εἰδικεύωνται κατὰ πρῶτιστον λόγον εἰς τὸν κλάδον τοῦ ἐμπορίου, εἰς ὃν ἤδη ὑπηρετοῦσι καὶ εἰς ἐκείνην τὴν βοηθητικὴν ὑπηρεσίαν, ἣν ἐν αὐτῇ διεξάγουσι, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς ἐτέρας εἰδικότητας. Τὴν σήμερον διὰ τοῦ ἐφαρμοζομένου προγράμματος ἀσκούνται οὗτοι, κυριώτατα, διὰ τὰς ἀπλουστεράς ἐργασίας Λογιστικοῦ

Γραφείου. Οὕτω ἐνῶ αἱ συνθήκαι τῆς ζωῆς ἔχουσιν ἤδη ἐπιφέρει κάποιαν ἰσορροπίαν μεταξύ τῶν βιοπαλαιστών τούτων, καταμερισθέντων εἰς διαφόρους κλάδους ἐμπορίου καὶ εἰς διαφόρους εἰδικὰς ὑπηρεσίας ἐν τοῖς κλάδοις τούτοις, τὸ σημερινὸν σχολικὸν πρόγραμμα συμπαρᾶσθαι πάντας τούτους εἰς τὴν εἰδικότητα τοῦ λογιστοῦ ἢ βοηθοῦ λογιστοῦ, τοῦθ' ὅπερ εἶναι ὀλεθριώτατον, διότι οὕτω αἶρεται τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐκ τῶν πραγμάτων δημιουργηθέντος καταμερισμοῦ ἀσχολιῶν καὶ οἱ ἀπόφοιτοι τῶν ἐσπερινῶν σχολῶν, μορφωθέντες ὁμοιόμορφως καὶ κυρίως διὰ λογιστικὰς ἐργασίας, ἐπιδιώκουσι νὰ καταλάβουν τοῦ αὐτοῦ εἵδους θέσεις (Λογιστηρίου) ἀνταγωνιζόμενοι πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς ἐκ τῶν ἀνωτέρων εἰδικῶν ἐμπορικῶν σχολῶν ἀποφοίτους, τοὺς κάλλιον αὐτῶν παρεσκευασμένους διὰ τὰς ἐργασίας ταύτας.

Ἐπιβάλλεται ὅθεν ἄλλοια κατάταξις τῶν μαθητῶν ἐν ταῖς ἐσπεριναῖς ἐμπορικαῖς σχολαῖς, εἰς εἰδικὰς τάξεις κατὰ εἰδικότητα, καὶ ἐφαρμογὴ ἀντιστοίχων εὐστόχων καὶ σκοπίμων προγραμμάτων. Οὕτω θ' ἀποκτήσωμεν τοὺς ἱκανοὺς λογιστικοὺς ὑπαλλήλους, τοὺς ἱκανοὺς πωλητάς, τοὺς ἱκανοὺς ἀποθηκαρίους, τοὺς ἱκανοὺς ἐξαποστολεῖς ἐμπορευμάτων, τοὺς ἱκανοὺς ἐκτελωνιστάς καὶ οὕτω καθεξῆς.

Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ἡ ἀναγκαία καὶ εὐκταία rationalisation τῶν ἐμπορικῶν ἐνγένει ἐπιχειρήσεων καὶ παρ' ἡμῖν.

Ἀκολουθεῖ συζήτησις, εἰς τὴν ὅποιαν μετέχουν οἱ ἀκόλουθοι :

Ὁ κ. Σ τ. Τ ζ ο υ μ ε λ έ α ς λέγει τὰ ἀκόλουθα : Πρὸ τοῦ 1903 ἡ ἐμπορικὴ ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι ἐθεωθεῖτο ἰδιωτικὴ ὑπόθεσις, οὐδὲν δὲ κρατικὸν σχολεῖον τοιαύτης ἐκπαιδεύσεως ὑπῆρχε. Τὸ 1903 ἰδρύθη ἡ πρώτη δημοσία ἐμπορικὴ σχολή, καὶ ἀπὸ τοῦ 1913 ἀρχίζει ραγδαία ἰδρύσις τοιούτων σχολείων, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐξεύρεσις ἱκανοῦ κατὰ ποιὸν καὶ ποσὸν διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἐλειτούργησαν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐμπορικὰ σχολεῖα ἄνευ καθηγητῶν τῶν ἐμπορικῶν μαθημάτων, καὶ ὅπως ἦτο ἐπόμενονον οἱ εἰς τοιαῦτα σχολεῖα φοιτήσαντες μαθηταὶ ἐλάχιστα ἔμαθον. Ἡρξάτο ἀπὸ τοῦ 1920 ὁ πειραματισμὸς πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ καλυ-

τέρου τύπου καὶ ἤδη κατέληξαν εἰς τὸν τύπον τοῦ τετραταξίου σχολείου, ὑπάρχει ὁμως καὶ σχολεῖον τριτάξιον, καὶ πεντατάξιον. Κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀπέτυχεν ἡ λειτουργία τῶν σχολείων τούτων, διὰ τὴν ἐσπευσμένην ἱδρυσιν πολλῶν τοιούτων, ἄνευ τῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ καταλλήλου διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἐπιβάλλεται ἡ μετατροπὴ 10 τοῦλάχιστον εἰς κατωτέρας ἐμπορικὰς σχολάς, καὶ ἡ ἐξασφάλις ἀρίστης λειτουργίας τῶν ὑπολοίπων, ἵνα οἱ ἐξ αὐτῶν ἐξερχόμενοι ὧσιν ὠφέλιμοι καὶ εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ εἰς τὴν Κοινωνίαν.

Ὁ κ. Τριαντ. Κεραμυδᾶς λέγει τὰ ἑξῆς : Θὰ ἀπαντήσω κατὰ πρῶτον εἰς τὸν κ. Τζουμελέαν. Αἱ Ἐμπορικαὶ Σχολαὶ καλῶς ἐλειτουργοῦν μέχρι τῆς μετατροπῆς τοῦ συστήματος τῆς κλασσικῆς. ἐκπαιδεύσεως Δὲν ὑπῆρχε μέχρι τότε λόγος πειραματισμοῦ. Ὁ πειραματισμὸς κατέστη ἀναγκαῖος ἀπὸ τοῦ 1930, ὅτε μετεβλήθη ἡ βᾶσις τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐφ' ἧς ἐρείδεται ἡ Ἐμπορικὴ. Πειραματίζεται ἡ κλασσικὴ ἐκπαίδευσις, κατ' ἀνάγκην πειραματίζεται καὶ ἡ Ἐμπορικὴ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς μὴ τελείας ἐκμαθήσεως τῆς Γαλλικῆς εἰς τὰς Ἐμπορικὰς Σχολάς, ἔχω νὰ εἶπω, ὅτι εἰς τὰ Γυμνάσια διδάσκεται ἡ Γαλλικὴ, πλὴν τὰ ἀποτελέσματα εἶναι πενιχρά. Τὰ αἵτια εἶναι εἰς ὅλους γνωστά.

Γενικώτερον ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἐκμάθησις ξένης γλώσσης δὲν εἶναι ἐφικτὴ, ἢ μόνον ἐάν τις διέλθῃ τὰς σπουδὰς τοῦ Γυμνασίου εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην, ἢ ζῇ εἰς τὸν τόπον, εἰς ὃν ὁμιλεῖται αὕτη. Μὴν ἀναμένετε ἐκ τῆς εἰς τὰ σχολεῖα διδασκαλίας ξένων γλωσσῶν πολλά. Ἐάν κατορθωθῇ ἡ κατανόησις ἐνὸς ξένου βιβλίου τῆς εἰδικότητος τοῦ ἀναγινώσκοντος καὶ ἡ γραπτὴ διατύπωσις ζητημάτων τοῦ κλάδου, τοῦτο εἶναι ὑπεραρκετόν. Λάβετε ἄλλως τε ὑπ' ὄψιν σας ὅτι ἡ γραπτὴ διατύπωσις τῶν διανοημάτων δὲν εἶναι εὐκόλος, οὔτε ἑλληνιστὶ διὰ τοὺς ἐξερχομένους ἤδη ἐκ τῶν Γυμνασίων μας.

Θὰ ὁμιλήσω ἤδη περὶ τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς Σχολῆς. Αὕτη δέχεται ἀποφοίτους τῶν Γυμνασίων ἢ τῶν Ἐμπορικῶν Σχολῶν, εἰς ὠρισμένον κατ' ἔτος ἀριθμὸν κατόπιν εἰσιτηρίων. Οἱ ἐξερχόμενοι κατ' ἔτος ἐκ τῆς Ἀνωτάτης εἶναι 40—50. Ἐκ τούτων τὸ ἥμισυ ἀπορροφᾶται ἐκ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, καὶ δὴ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. 10—15 % εἰσέρχεται εἰς ἐπιχειρήσεις τῆς

οικογενείας του. 10—15 % χάνεται. Είναι άγνωστον τί γίνεται, πού διαρρέει. Οί υπόλοιποι απορροφῶνται παρά τῶν ιδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, Τραπεζῶν, Ἀνωρύμων Ἑταιρειῶν κλπ. Δυστυχῶς, ὀφείλω νά τό εἶπω, ἐκ μέρους τῶν Τραπεζῶν δέν εὔρομεν τήν δέουσαν ὑποστήριξιν.

Εἶχομεν τήν γνώμην, ὅτι ἔπρεπεν οἱ ἀπόφοιτοι τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς νά εἶναι περιζήτητοι ἐκ μέρους τούτων, πράγμα ὅπερ δέν συνέβη. Πάντως δέν ἔχομεν προλεταριάτον πτυχιούχων. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, ἔχω τήν γνώμην, ὅτι καλῶς βαίνει ἡ Ἀνωτάτη. Ἐπὶ πλέον ὁ ὀργανισμός τῆς Ἀνωτάτης προέβλεψε διὰ τήν μετεκπαίδευσιν τῶν καθηγητῶν τῶν Μέσων Ἐμπορικῶν Σχολῶν. Πλὴν ἄλλοι λόγοι ἡμπόδισαν τήν ἐπιτέλεσιν ταύτης. Πάντως ὑπάρχει ὁ νόμος, ἵνα τό κενόν τοῦτο ἐκλείψῃ.

Ὡς πρὸς τὰς Μέσας Ἐμπορικὰς Σχολὰς ἔχω νά εἶπω, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1930 αὐταὶ κλονίζονται. Αὐταὶ δέον ἤδη, κατα τήν κειμένην νομοθεσίαν, νά δέχωνται μαθητὰς περατώσαντας τήν 2αν τάξιν Γυμνασίου καὶ δὴ κατόπιν εἰσιτηρίων. Τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ τάφος τῶν Μέσων Ἐμπορικῶν Σχολῶν. Πρῶτον τό Γυμνάσιον δίδει εἰσιτήριον εἰς πᾶν ἀνώτερον Σχολεῖον. Ἐπειτα αἱ εἰσιτήριοι εἶναι κίνδυνος ὃν δέν ἀποφασίζουν αἱ μαθηταὶ νά ἀντικρύσουν. Κάθε μαθητὴς εἰσέρχεται εἰς τό Γυμνάσιον χωρὶς νά γνωρίζῃ ποῦ θὰ κατευθυνθῇ. Ἐξακολουθεῖ τοῦτο καὶ ἂν τοῦ χρειασθῇ ἡ Ἐμπορικὴ κατεύθυνσις, τότε ἔρχεται εἰς τήν Ἀνωτάτην. Διατί νά περιορίζηται ἐξ ἀρχῆς εἰδικῶς εἰς τήν μέσων Ἐμπορικὴν ; Ἐπομένως αἱ Μέσαι Ἐμπορικαὶ Σχολαί, αἵτινες ἔμεσουράνησαν κατὰ τήν πολεμικὴν καὶ μεταπολεμικὴν περίοδον διὰ τινὰ ἔτη, ἤδη ὑφίστανται κρίσιν. Ἐφ' ὅσον ὑφίστανται οἱ δύο κλάδοι τῆς μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ δέν τεθῇ εἰς φραγμὸς διὰ τὰς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκομένας ἐπιστήμας, π. χ. εἰσιτήριοι ἢ κατατακτήριοι ἐξετάσεις εἰς τό Γυμνάσιον διὰ τοὺς ἐκ τῆς 2ας Γυμνασίου ἐξερχομένους, αἱ Μέσαι Σχολαὶ μετ' ὀλίγον δέν θὰ ἔχωσι σπουδαστάς. Διὰ τοῦτο, ὡς ἔχουσι σήμερον τὰ πράγματα, προτείνω τὸν περιορισμὸν τῶν 18 ὑφισταμένων Μέσων Ἐμπορικῶν Σχολῶν εἰς 10. Δηλαδή 2 εἰς Ἀθήνας, 1 εἰς Πειραιᾶ, 1 εἰς Θεσσαλονίκην, 1 εἰς Βόλον, 1 εἰς Κρήτην, 1 εἰς Κέρκυραν, 1 εἰς Ἰωάννινα, 1 εἰς Πελοπόννησον, 1 εἰς Καβάλλαν. Ἐὰν ἄλλως τε ὑπάρξῃ ἀνάγκη, τότε ἡ ιδιωτικὴ πρωτοβουλία, αἱ ὑφιστάμεναι ιδιωτικαὶ Μέσαι Ἐμπορικαὶ Σχολαί, ὑπὸ τὴν

ἄμεσον ἔποπτεῖαν τοῦ Κράτους λειτουργοῦσαι καὶ ἀριθμοῦσαι βίον δεκαετηρίδων θὰ ἀναπληρώσωσι τὴν ἔλλειψιν τῶν δημοσίων. Αἱ ἰδιωτικαὶ δὲν ζημιοῦσιν. Οἱ ἐξερχόμενοι τούτων ὑφίστανται ἐξέτασιν παρ' Ἐπιτροπῆς καθηγητῶν τῶν δημοσίων σχολῶν, πρᾶγμα ὅπερ παρέχει ἐγγύησιν περὶ τῆς λειτουργίας τούτων.

Ἦδη, ἐπίσης, προτείνω, ὅπως συσταθῶσιν, ἢ μᾶλλον ἐν ἀρχῇ ἤδη μετατραπῶσιν, αἱ λοιπαὶ Μέσαι Ἐμπορικαὶ Σχολαί, εἰς στοιχειώδεις τοιαύτας ζετοῦς κύκλου σπουδῶν, δεχομένης σπουδαστὰς ἐκ τῶν ἀποφοίτων τοῦ ἐξατάξιου Δημοτικοῦ Σχολείου. Αὗται θὰ ὦσι τοπικῆς σημασίας. Θὰ ζητῶσι παρὰ τῶν ἀποφοίτων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου γνώσεις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς Ἀριθμητικῆς. Θὰ διδάσκωσιν Ἑλληνικά, Μαθηματικά, Λογιστικὴν, Τεχνικὴν Ἐμπορικῆς Οἰκονομίας κατὰ βάσιν. Οἱ ἐξερχόμενοι τούτων θὰ δύνανται νὰ συνεχίσωσι τὰς σπουδὰς τῶν εἰς τὴν Μέσῃν Ἐμπορικὴν καὶ εἴτα εἰς τὴν Ἀνωτάτην, ἀλλὰ δὲν θὰ δύνανται νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Εἰ δυνατόν, νὰ παραδοθῶσιν ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν εἰς τὴν τοπικὴν ἀντίληψιν, ἐμπόρους, κοινότητος κλπ., τῆς ἐποπτείας ὡς πρὸς τὸ πρόγραμμα καὶ προσωπικὸν παραμενοῦσης εἰς τὸ Κράτος.

Ὡς πρὸς τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν εἰς τὸ ἐμπόριον ἐργαζομένων νέων, ἔχω νὰ εἶπω, ὅτι αὕτη καὶ εὐκόλος διὰ τὸ ἐμπόριον εἶναι καὶ ἐπιβάλλεται. Ἡ νυκτερινὴ τοιαύτη, ὡς γίνεται ἤδη ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ, Πύργῳ, Θεσσαλονίκῃ κλπ. κουράζει τοὺς διδάσκοντας καὶ ἰδίᾳ τοὺς μαθητάς. Νὰ γίνεται αὕτη κατὰ τὴν ἡμέραν ἴσως εἶναι δύσκολον, διότι οἱ ὑπάλληλοι τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων εἶναι ἀναγκαῖοι εἰς τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα τὴν ἡμέραν. Τὸ ζήτημα αὐτὸ δέον νὰ ρυθμισθῇ τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Κράτους.

Τελευτῶν ἔχω νὰ εἶπω ὅτι : Ἀφοῦ ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις ἐζήτησε προνόμια διὰ τοὺς ἀποφοίτους ταύτης, π. χ. νὰ ἀνοίγῃ κουρεῖον ὁ ἔχων δίπλωμα κουρευτικῆς Σχολῆς, κατὰ μείζονα λόγον ἐπιβάλλεται νὰ χορηγηθῶσι προσόντα εἰς τοὺς ἀποφοίτους Ἐμπορικῶν Σχολῶν. Θὰ ἔδει νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὰς παντὸς εἰδους Ἐταιρείας, ὅπως προσλαμβάνωσιν ὑπαλλήλους ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν πτυχιούχων Ἐμπορικῶν Σχολῶν. Εἰς ὀρισμένους θέσεις Ὑπουργείων ν' ἀπαιτῆται εἰδικῶς τὸ πτυχίον τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς Σχολῆς κλπ.

Οὕτως, ἐλπίζω ἡ Ἐμπορικὴ Ἐκπαίδευσις νὰ προ-
κόψῃ καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν τροπὴν τῆς σπουδαζούσης
νεολαίας εἰς χρησιμώτερα ἐπαγγέλματα, πρακτικώτερα
καὶ ἐθνικῶς ὠφελιμώτερα, δεδομένου ὅτι ἀπὸ Ἐμπορι-
κῆς ἀπόψεως ἔχομεν νὰ παλαίσωμεν πρὸς γείτονας, ἰ-
δίᾳ ἐκ Δυσμῶν, οἵτινες θέλουσι νὰ μᾶς ὑποσκελίσωσιν
εἰς τὸ Ἐμπόριον, ἥτοι εἰς κλάδον, ὅστις ἔκπαλαι ὑπῆρξε
βάσις τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ἑλληνι-
σμοῦ καὶ ὅστις ἤδη, εἰς τὸν σύγχρονον πολιτισμόν, εἶναι
κατὰ μείζονα λόγον.

Ὁ κ. Γερ. Καψάλης ὑποστηρίζει, ὅτι ὅσον ἀ-
ποστρέφεται τὴν γεωργίαν ὁ Ἕλλην, τόσον ρέπει πρὸς
τὸ ἐμπόριον. Κατ' ἀκολουθίαν φρονεῖ, ὅτι ἡ μέριμνα τῆς
Πολιτείας διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ταύτην δὲν πρέπει νὰ
στραφῇ εἰς τὴν καλλιέργειαν παρὰ τῷ λαῷ διαφέροντος
ἐμπορικοῦ, ἀλλὰ πρὸς παροχὴν ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσε-
ως ἀρτίας. Διὰ τὴν ἀνωτάτην ἐμπορικὴν ἐκπαίδευσιν οὐ-
δὲν ἔχει νὰ προσθέσῃ, ὡς εἶπε, μετὰ τὰ λεχθέντα περὶ
αὐτῆς ὑπὸ τῶν εἰδικῶν. Διὰ τὴν μέσσην ἐμπορικὴν ἐκπαί-
δευσιν φρονεῖ καὶ αὐτός, ὅτι, ἐφ' ὅσον καὶ αἱ ἰδιωτικαὶ
ἀνεγνωρισμέναι ἐμπορικαὶ σχολαὶ λειτουργοῦν μὲ καλὰ
ἀποτελέσματα, ἐπαρκοῦν περὶ τὰς 8—10 σχολὰς πρὸς
μόρφωσιν τῶν τέκνων τῆς ἐμπορικῆς τάξεως, φρονεῖ δὲ
ὅτι καλῶτερον θὰ ἦτο νὰ κατωρθοῦτο νὰ λειτουργοῦν
αὕται μὲ ἕξ τάξεις, παραλαμβάνουσαι ἀποφοίτους τῶν
ἑξαταξίων δημοτικῶν σχολείων, ὅτε θὰ ἐλαμβάνετο ἡ
δέουσα μέριμνα νὰ μὴ ὑστερήσουν οἱ ἀπόφοιτοι τῶν μέ-
σων ἐμπορικῶν σχολῶν τῶν ἀποφοίτων ἄλλων μέσων ἐ-
παγγελματικῶν σχολῶν εἰς γενικὴν μόρφωσιν, δὲν ἀ-
ποστέργῃ ὁμῶς καὶ τὴν λειτουργίαν ἐμπορικῶν σχολῶν
μὲ τέσσαρας τάξεις, παραλαμβάνουσας, ὡς καὶ αἱ ἄλ-
λαι μέσαι σχολαὶ (γεωργικαί, ἐπαγγελματικαί), μαθη-
τὰς ἀποφοίτους τῆς β' τάξεως τοῦ γυμνασίου. Ἐχει ὁ-
μῶς τὴν γνώμην, ὅτι ἀπαραιτήτως ἐπιβάλλεται, πλὴν
τῆς ἰδρύσεως μέσων ἐμπορικῶν σχολῶν, αἵτινες θὰ ἐ-
ξυπηρετήσουν περὶ τὰ 5—6 μόνον μεγάλα ἐμπορικὰ κέν-
τρα, καὶ ἡ ἴδρυσις ἱκανῶν τὸν ἀριθμὸν κατωτέρων ἐμ-
πορικῶν σχολῶν πρὸς μόρφωσιν τῶν τέκνων τῆς ἐμπο-
ρικῆς τάξεως τῶν μικροτέρων ἐμπορικῶν κέντρων, ἰδίως
τῶν μικρεμπόρων, διότι ἡ τάξις αὕτη, εἴτε εἶναι λύμη
τῆς κοινωνίας, ὡς ὑπεστήριξαν, οὐχὶ ὀρθῶς κατὰ τὴν
ἀντίληψίν μου, τινές, εἴτε εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ὑπαρξίς

της, ἀναμφιβόλως ὑπάρχει καὶ ἔχει τὰ δικαιώματά της, ὅπως τύχη τῆς μερίμνης τῆς Πολιτείας περὶ βελτιώσεως της.

Διὰ τὴν μετεκπαίδευσιν τῶν ἐκάστοτε ἐν ἐνεργείᾳ ἐμπόρων (ἐμποροῦπαλλήλων ιδίως) φρονεῖ ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθοῦν καὶ οἱ δύο προταθέντες τρόποι μετεκπαιδεύσεως, ἥτοι εἰς μὲν τὰ μεγάλα κέντρα, ἔνθα οἱ ἠθικοὶ κίνδυνοι εἶναι μεγαλύτεροι, νὰ φοιτῶσιν οὕτοι κατὰ τὰς πρωϊνάς ὥρας, ὅτε καὶ ἡ ἐν τοῖς ἐμπορικοῖς καταστήμασι κίνησις εἶναι μικροτέρα, δύο ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος, εἰς δὲ τὰ μικρότερα, ἔνθα ἕκαστον ἐμπορικὸν κατάστημα ἔχει ἓνα, συνήθως, ἡ δύο ὑπαλλήλους μόνον καὶ οἱ ἠθικοὶ κίνδυνοι εἶναι ὀλιγώτεροι, εἰς νυκτερινὰς σχολάς.

Τὴν ἐνιαχοῦ παρατηρουμένην ἀπροθυμίαν προσελεύσεως ἀποδίδει εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκοῦς γενικῆς μορφώσεως τῶν γονέων, οἵτινες φρονοῦν, ὅτι τὰ τέκνα τῶν δύνανται νὰ μορφωθοῦν εἰς τὰ πατρικὰ ἐμπορικὰ καταστήματα, χωρὶς νὰ τύχουν εἰδικῆς μορφώσεως καὶ ἐλπίζει, ὅτι θὰ ἐκλίπη μὲ τὴν βαθμιαίαν βελτίωσιν τῆς γενικῆς μορφώσεως τῶν ἀνθρώπων, πάσης κοινωνικῆς τάξεως.

Ὁ κ. Ν. Ἐξαρχόπουλος λέγει τὰ ἀκόλουθα :

Καὶ ἡ ἐμπορικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι τριττὴ : κατωτέρα, μέση καὶ ἀνωτέρα, ἐκάστη δ' ἐξ αὐτῶν ἐπιδιώκει ἴδιον ἐπαγγελματικὸν σκοπὸν. Προκειμένου νὰ ἐξετάσωμεν, ποίων σχολείων ἔχομεν ἀνάγκην διὰ τὴν παροχὴν ἐκάστου ἐκ τῶν εἰδῶν τούτων τῆς ἐμπορικῆς μορφώσεως, ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν κατωτέραν. Νομίζω, ὅτι δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ λειτουργίας παρ' ἡμῶν κατωτάτων ἐμπορικῶν σχολῶν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν κατωτέρων τεχνικῶν καὶ γεωργικῶν σχολῶν, ὡς προτείνεται ὑπὸ τινων ἐκ τῶν προλαλησάντων. Δὲν θεωρῶ ὀρθὸν νὰ ζητῆται ἡ ἐφαρμογὴ τῶν αὐτῶν μέτρων δι' ὅλα τὰ εἶδη τῆς ἐπαγγελματικῆς προπαρασκευῆς, ἀλλὰ νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ ἐπαγγελματικαὶ συνθήκαι τῆς χώρας ἡμῶν καὶ αἱ ἰδιαίτεραι ἀνάγκαι τῶν διαφόρων ἐπαγγελμάτων. Ἄν τοῦτο θέσωμεν ὡς βάσιν, θὰ κατανοήσωμεν ἐπισκοποῦντες τὰς συνθήκας, ὅφ' ἃς παρ' ἡμῖν λειτουργεῖ τὸ ἐμπόριον, διατί δὲν συντείνουν, παρ' ἡμῖν τοῦλάχιστον, λόγοι πρὸς ἴδρυσιν ἰδιαιτέρων κατωτέρων ἐμπορικῶν σχολῶν. Ἀντιθέ-

τως ἐνῶ ἡ παρ' ἡμῖν λειτουργία μέσων γεωργικῶν σχολῶν οὐδένα σκοπὸν ἐξυπηρετεῖ, τοῦναντίον αἱ ἐμπορικαὶ παρ' ἡμῖν συνθῆκαι ἐπιβάλλουσι τὴν λειτουργίαν μέσων ἐμπορικῶν σχολῶν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τώρα καιρὸς νὰ ἐκτείνω τὸν λόγον πρὸς δικαιολογίαν τῶν συμπερασμάτων μου τούτων.

Ἐπανέρχομαι εἰς τὴν κατωτέραν ἐμπορικὴν ἐκπαίδευσιν. Ἀποκρουομένης τῆς λειτουργίας κατωτέρων ἐμπορικῶν σχολῶν, γεννᾶται τὸ ζήτημα, πῶς πρέπει νὰ παρέχεται ἡ κατωτέρα ἐμπορικὴ προπαρασκευὴ ; Ἡ ἀρίστη πρὸς τοῦτο ὁδὸς νομίζω, ὅτι εἶναι ἐν συνδέσμῳ στενῶ πρὸς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Θέτω δηλαδή ὡς βάσιν καὶ τῆς κατωτέρας ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀρχὰς παρεμφερεῖς πρὸς ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἐξέθηκα, ὁμιλῶν περὶ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἀλλαις λέξεσι συνιστῶ, ὅπως ἐν τῷ ἐξατάξιῳ δημοτικῷ σχολεῖῳ καὶ ἐν τὸς τοῦ πλαισίου τῆς λοιπῆς ἐργασίας, ἥτις γίνεται ἐν αὐτῷ, τελῆται καὶ ὁ ἐμπορικὸς προσανατολισμὸς τῶν παίδων ἐν συναφείᾳ πρὸς ὠρισμένα μαθήματα καὶ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς μέτρων παρεμφερῶν πρὸς ὅσα ὑπέδειξα διὰ τὸν γεωργικὸν καὶ τὸν τεχνικὸν προσανατολισμόν. Ἡ δὲ κατωτέρα εἰδικὴ πλέον ἐμπορικὴ ἐκπαίδευσις, νομίζω, ὅτι δύναται ἄριστα νὰ τελῆται ἐν 7ῃ τάξει, εὐρισκομένη ἐν στενῷ συνδέσμῳ πρὸς τὸ ἐξατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Ἡ τοιαύτη ἐμπορικὴ τάξις θὰ ἰδρύεται εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, τὰ λειτουργοῦντα ἰδίᾳ ἐν ἐμπορικοῖς κέντροις. Εἶναι δὲ ἡ ἰδρυσις τοιαύτης τάξεως, με ἐμπορικὸν ἐπαγγελματικὸν χαρακτήρα, πολὺ εὐχερεστέρα ἢ ἡ ἰδρυσις γεωργικῆς ἢ τεχνικῆς τάξεως, διότι οὔτε ἰδιαιτέρας ἐγκαταστάσεις καὶ ἐργαστήρια καὶ ὄργανα ἀπαιτεῖ, ὡς ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις, οὔτε σχολικὸν κῆπον καὶ ἀγρόν, ὡς ἡ γεωργικὴ, οὔτε διδακτικὸν προσωπικὸν δυσεύρετον με εἰδικὴν μόρφωσιν. Καὶ ἡ εἰς τὴν τάξιν ταύτην φοίτησις θὰ συνδέεται με τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος, ἄλλαις λέξεσιν, οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, οἱ ὑπηρετοῦντες ἤδη εἰς διάφορα ἐμπορικὰ καταστήματα, θὰ φοιτοῦν ὑποχρεωτικῶς καθ' ὠρισμένας μόνον ὥρας τῆς ἡμέρας εἰς τὴν ἐν λόγω τάξιν πρὸς πρόσκτησιν ἐμπορικῆς στοιχειώδους μορφώσεως. Καὶ ἐδῶ ἀποκλειστέα ἡ ἐσπερινὴ διδασκαλία διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους ἐν προηγουμέναις ὁμιλίαις μου ἀνέπτυξα.

“Ας στραφῶμεν τώρα πρὸς τὴν μέσην ἐμπορικὴν ἐκπαίδευσιν.

Ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον, τὴν ὑπαρξιν μέσων ἐμπορικῶν σχολῶν θεωρῶ ἀναγκαιοτάτην, διότι αὐταὶ ἔχουσι νὰ ἐξυπηρετήσωσι σπουδαίως τὰς ἐπαγγελματικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας ἡμῶν. Εὐτυχῶς δὲ ἐνῶ ἡ λοιπὴ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις, κατωτέρα καὶ μέση, ἔχει τελείως παραμεληθῇ παρ’ ἡμῖν καὶ εὐρίσκεται εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν, τὸυναντίον διὰ τὴν ἐμπορικὴν ἐκπαίδευσιν ἔχει ληφθῇ ἐπαρκὴς πρόνοια. Ἀπὸ ἐτῶν λειτουργοῦσι παρ’ ἡμῖν ἐμπορικαὶ σχολαί, δημόσιαι καὶ ἰδιωτικαί, σπουδαίως ἐξυπηρετήσασαι τὴν χώραν μας. Ὡς ἐξήθη δὲ μέχρι τοσούτου ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ὥστε νὰ ἀκούωμεν σήμερον μετ’ ἐκπλήξεως ἀπὸ τὸ στόμα εἰδικῶν, ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἐκπαίδευσιν, ὅτι πρέπει νὰ περιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν.

Ἄλλ’ ἠκούσαμεν ὡσαύτως λεγόμενον ἐδῶ καὶ κάτι ἄλλο : ὅτι δηλαδὴ αἱ ἐμπορικαὶ ἡμῶν σχολαὶ δὲν λειτουργοῦσι καλῶς καὶ ὅτι ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν φθίνουσι, μὴ προσερχομένων εἰς αὐτὰς μαθητῶν. Ἄν τοιαύτη εἶναι ἡ κατάστασις τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν σήμερον, δὲν γνωρίζω, διότι ἀπὸ ἐτῶν δὲν παρακολουθῶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν. Δύναμαι ὅμως νὰ βεβαιώσω, ὅτι αἱ ἐμπορικαὶ μας σχολαὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν ἐλειτούργησαν ἄριστα. Τοῦτο δὲ πιστοποιῶ ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως. Ὅτε διετέλουν ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολείων τῆς Μ. Ἑκπαιδεύσεως, εἶχον ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν μου 2 τοιαύτας σχολὰς, ὧν ἡ μία ἐλειτούργει ἐν Πάτραις, ἡ δὲ ἄλλη ἐν Κυθήροις. Πλὴν δὲ τούτου παρηκολούθουν τότε τὴν ἐργασίαν καὶ τῆς ἐν Ἀθήναις λειτουργούσης. Βεβαιῶ λοιπόν, ὅτι οἱ καρποὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἦσαν ἄριστοι. Οἱ φοιτῶντες εἰς αὐτὰς καὶ πλουσίαν γενικὴν μόρφωσιν ἐκτῶντο καὶ εἰς τὰς ξένας γλώσσας ἄριστα κατηρτίζοντο καὶ τὰ ἐμπορικὰ καὶ λογιστικὰ μαθήματα ἐδιδάσκοντο ὑπὸ εἰδικῶν προσώπων, κατὰ τρόπον δοκιμώτατον. Τότε ὅμως καὶ ἡ Πολιτεία περιέβαλλε τὰς σχολὰς ταύτας διὰ θερμῆς μερίμνης. Ἐλειτούργουν εἰς λαμπρὰ διδασκτήρια, ἦσαν ἐφωδιασμένοι δι’ ὅλων τῶν ἀναγκαιούντων ἐποπτικῶν μέσων, εἶχον διευθυντὰς πτυχιούχους τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, εἰσκοποιοιθέντας ἐν Ἑσπερίᾳ εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἐκπαίδευσιν, εἶχον ὡς καθηγητὰς τῶν ἐμπορικῶν καὶ λογιστικῶν

ειδικούς ὡσαύτως ἐπιστήμονας, ἐκπαιδευθέντας ἐν Ἑσπερίᾳ, εἶχον καθηγητὰς τῶν ξένων γλωσσῶν δοκιμωτάτους, ἡκοίτο σύντονος ἐπιθεώρησις ἐπὶ τῆς ἐργασίας αὐτῶν κλπ.

Ἄν σήμερον αἱ σχολαὶ αὖται δὲν εὐρίσκωνται εἰς τὸ πρότερον ὕψος, τοῦτο ἀναμφιβόλως θὰ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι καὶ ἡ περὶ αὐτῶν μέριμνα τῆς Πολιτείας ἐχαλαρώθη. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀρκοῦμαι νὰ σημειώσω γεγονός, ὅτι, ὡς πληροφοροῦμαι, ἤρχισαν νὰ τοποθετῶνται ὡς διευθυνταὶ τῶν Σχολῶν τούτων καὶ ὡς καθηγηταὶ τῶν εἰδικῶν μαθημάτων ἀπλοὶ πτυχιούχοι τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς, στερούμενοι εἰδικῆς ἐμπορικῆς μορφώσεως. Γεγονός εἶναι προσέτι, ὅτι εἰς πόλλας τῶν σημερινῶν ἐμπορικῶν σχολῶν αἱ ξέναι γλώσσαι διδάσκονται ἀνεπαρκέστατα.

Ἡ δὲ μὴ προσέλευσις μαθητῶν εἰς τὰς Σχολὰς ταύτας, ἣν μᾶς ἐπιστοποίησαν οἱ προλαλήσαντες εἰδικοί, ὀφείλεται ἀναμφιβόλως καὶ εἰς τὰ προμνημονευθέντα αἷτια. Ἴσως ὅμως πρέπει νὰ ἀποδοθῇ καὶ εἰς τὸ μέγα πλήθος τῶν μέχρι τοῦδε ἀποφοίτων τῶν σχολῶν τούτων, ὡς καὶ εἰς τὴν μὴ προσήκουσαν ὀργάνωσιν, ἣν αὖται ἐσχάτως προσέλαβον καὶ περὶ ἧς θὰ ὁμιλήσω μετ' ὀλίγον.

Πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ ἐνδείκνυνται κατ' ἐμὴν γνώμην τὰ ἐπόμενα μέτρα :

α') Νὰ περιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν, καταργουμένων τινῶν ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν.

β') Νὰ τεθῇ ὡς ὅρος, ὅτι ὡς διευθυνταὶ τῶν σχολῶν τούτων καὶ καθηγηταὶ τῶν ἐμπορικῶν καὶ λογιστικῶν μαθημάτων διορίζονται μόνον οἱ ἔχοντες εἰδικῶς σπουδάσει τὰ ἐμπορικὰ ἐν ξέναις εἰδικαῖς σχολαῖς, ἢ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν.

γ') Νὰ μεταβληθῇ ἐπὶ τὸ σκοπιμώτερον ὁ ὀργανισμὸς τῶν σχολῶν τούτων. Αἱ σημεριναὶ ἐμπορικαὶ σχολαὶ εἶναι, ὡς γνωστόν, πολυτάξια καὶ δὴ ἐξατάξια ἰδρύματα. Διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἐπεζητήθη ἐξίσωσις τῶν σχολῶν τούτων κατὰ τὸν χρόνον τῆς φοιτήσεως πρὸς τὰ ἡμετέρα γυμνάσια. Τὴν τοιαύτην ὅμως ὀργάνωσιν θεωρῶ παρὰ κωλύουσαν τὴν ὀρθὴν λειτουργίαν τῶν σχολῶν τούτων. Εἰς τὴν ὀργάνωσιν δὲ ταύτην ἀποδίδω κατὰ κύριον λόγον καὶ τὴν μὴ προσέλευσιν μαθητῶν εἰς τὰς ἐμπορικὰς σχολὰς. Εἶναι δηλαδὴ εὐλογώτατον νὰ ἀποφεύγουν οἱ νέοι νὰ προσέρχωνται εἰς τὰς ἐμπορικὰς σχολὰς

καὶ νὰ προτιμῶσι νὰ ἐγγράφονται εἰς τὸ γυμνάσιον, ὅ-
περ ἀνοίγει εἰς αὐτοὺς εὐρυτέρους ὀρίζοντας μὲ τὴν
αὐτὴν διάρκειαν φοιτήσεως.

Ἐὰν θέλωμεν νὰ προσελκύσωμεν μαθητὰς εἰς τὰς ἐμ-
πορικὰς ἡμῶν σχολὰς καὶ νὰ καταστήσωμεν εὐρυθμοτέ-
ραν τὴν λειτουργίαν αὐτῶν, ἀνάγκη κατὰ τὴν γνώμην
μου νὰ περιορίσωμεν τὰ ἔτη τῆς φοιτήσεως εἰς αὐτὰς
καὶ νὰ προσδώσωμεν εἰς αὐτὰς οὐστηρῶς ἐπαγγελμα-
τικὸν χαρακτῆρα. Πρὸς τοῦτο νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ κα-
ταστήσωμεν αὐτὰς τριτάξια ἰδρύματα ἐπαγγελματικῆς
μορφώσεως, εἰς ἃ νὰ ἐγγράφονται οἱ ἀπόφοιτοι τῆς 2ας
γυμνασιακῆς τάξεως. Τοιοῦτοτρόπως ἡ λήψις πτυχίου
τῆς Ἐμπορικῆς θὰ ἀπαιτῇ μετὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον
πέντε ἔτη σπουδῶν. Τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ ἐγγρά-
φονται εἰς τὰς ἐμπορικὰς σχολὰς παῖδες ὠριμοί, ὧν
ἔχει ἤδη ἐξελιχθῇ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον ἡ ἰδιοφυΐα.

Ἄλλ' ἤκουσα φερόμενον τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ἐπειδὴ
οἱ ἀπόφοιτοι τῶν μέσων ἐμπορικῶν σχολῶν ἐγγράφον-
ται εἰς τὴν παρ' ἡμῖν Ἀνωτάτην Ἐμπορικὴν Σχολήν, ἀ-
νάγκη ἡ φοίτησις εἰς αὐτὰς νὰ εἶναι ἐξαετής, ὥς ἡ τοῦ
γυμνασίου. Τὴν γνώμην ταύτην δὲν ἀσπάζομαι. Νομίζω,
ὅτι, ἀφοῦ ἡ παρ' ἡμῖν Ἀνωτάτη Ἐμπορικὴ Σχολὴ ἐξι-
σώθη πρὸς τὰς Σχολὰς τοῦ Πανεπιστημίου, δὲν ἐπιτρέ-
πεται νὰ δέχεται ὡς μαθητὰς αὐτῆς τοὺς ἀποφοίτους
τῶν μέσων ἐμπορικῶν σχολῶν, αἵτινες εἶναι κυρίως σχο-
λαὶ ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως καὶ δὲν παρέχουσι τὴν
ὠριμότητα πρὸς τὰς πανεπιστημιακὰς σπουδὰς, ἣν πα-
ρέχουσι τὰ γυμνάσια. Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν ὅτι καὶ
εἰς τὴν Ἀνωτάτην Ἐμπορικὴν Σχολήν τίτλοι ἐγγραφῆς
πρέπει νὰ χρησιμεύωσιν οἱ ἴδιοι, οἵτινες ἀπαιτοῦνται διὰ
τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὸ Πολυτεχνεῖον.

Ταῦτα καὶ ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν τῶν παρ' ἡμῖν
μέσων ἐμπορικῶν σχολῶν.

Ἐν σχέσει μὲ τὴν Ἀνωτάτην Ἐμπορικὴν Σχολήν ἤθε-
λον τοῦτο μόνον νὰ προσθέσω. Ἀφοῦ αὕτη ἔχει ἐξελιχθῇ
εἰς ἴδρυμα ἰσότιμον πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἀφοῦ ἐν
αὐτῇ προπαρασκευάζονται οἱ μέλλοντες καθηγηταὶ τῶν
Ἐμπορικῶν καὶ ἄλλων ἰσοβάθμων σχολῶν, νομίζω, ὅτι
οἱ νέοι οὗτοι πρέπει παρὰ τὴν λοιπὴν αὐτῶν μόρφωσιν,
ἣν προσκτῶνται ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ, νὰ τυγχάνωσι
καὶ παιδαγωγικῆς μορφώσεως. Διὰ τοῦτο θεωρῶ ἀναγ-
καιότατον τὴν διδασκαλίαν τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ τῶν

συναφῶν παιδολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν ἐπιστημῶν εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος Σχολήν. Ἄλλως θὰ εἶναι ἀδύνατον οἱ ἀπόφοιτοι τῆς σχολῆς ταύτης νὰ ἀσκήσωσιν εὐδοκίμως τὸ διδασκτικὸν αὐτῶν ἔργον.

Ὁ κ. Δημ. Σουχλέρης λέγει τὰ ἑξῆς : Σήμερον τὸ ἐμπόριον, αἱ οἰκονομικαὶ καὶ τραπεζιτικαὶ ὑπηρεσίαι ἔχουν ἀναχθῆ εἰς ἐπιστήμην. Οἱ ὑπάλληλοι δὲ τούτων πρέπει νὰ ἔχουν ἐπαρκῆ καὶ ἀνάλογον γενικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν. Συνεπῶς αἱ μέσαι ἐμπορικαὶ σχολαί, εἰς ἃς μορφοῦνται οἱ ἀνωτέρω ὑπάλληλοι, πρέπει νὰ δέχωνται μαθητὰς φέροντας τοῦλάχιστον ἐνδεικτικὸν τῆς β' τάξεως τοῦ γυμνασίου καὶ ἄγοντας ἡλικίαν 14 ἐτῶν, καθ' ἣν ἄρχονται ἀφυπνιζόμεναι αἱ κλίσεις καὶ τὰ ἐπαγγελματικὰ διαφέροντα καὶ νὰ κρατήσουν τούτους ἐπὶ 4 ἔτη, καθ' ἃ θὰ δίδωνται γενικαὶ καὶ ἐπαγγελματικαὶ γνώσεις. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει αἱ ἐμπορικαὶ σχολαί νὰ γίνουν ἐξαετεῖς, δεχόμεναι μαθητὰς μὲ ἀπολυτήριον ἐξαταξίου δημοτικοῦ σχολείου, διότι αἱ κλίσεις καὶ τὰ ἐπαγγελματικὰ ἢ ἄλλα διαφέροντα τῶν 12 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ἀποφοίτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου δὲν ἔχουν ἀφυπνισθῆ καὶ διότι, ὡς εἶναι γνωστὸν, πᾶσα ἐπαγγελματικὴ μόρφωσις πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ ἀναλόγῳ γενικῆς μορφώσεως ὡς βάρους, τοιαύτη δὲ διὰ τὰς μέσας ἐμπορικὰς σχολὰς νομίζομεν ὅτι εἶναι δετῆς τοῦλάχιστον.

Ὡς πρὸς τὰ προσόντα ἐλέχθη, ὅτι οἱ ἀπόφοιτοι τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν πρέπει νὰ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Θεωρητικῶς εἶναι ὀρθὸν τοῦτο, ἀλλ' ἀμφιβάλῳ, ἂν εἶναι σκόπιμον, δεδομένου, ὅτι διὰ τοῦ μέτρου τούτου αὐξάνομεν τὰς πηγὰς ἐφοδιασμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου ἀπὸ ὑποψηφίους φοιτητὰς, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκ παραλλήλου συζητοῦμεν περὶ καταργήσεως τῶν γυμνασίων διὰ νὰ περιορίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν φοιτητῶν.

Εἰς ἄλλην συζήτησιν περὶ τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐτόνισα τὴν ἀνάγκην τοῦ γενικοῦ προσανατολισμοῦ διὰ τῶν σχολείων γενικῆς μορφώσεως καὶ τῆς ὀργάνωσεως ἀφθόνου κατωτέρας γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀντιθέτως ἥδη προκειμένου περὶ τῆς κατωτέρας ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως ἔχω τὴν γνώμην ὅτι αὕτη εἶναι ἄσκοπος καὶ ἐπιβλαβής. Ἀσκοπος μὲν ἀφ' ἑνός, διότι οἱ ἔμποροι δὲν θὰ στείλουν τὰ παιδιὰ των εἰς τὰ κατώτερα ἐμπορικά, διότι ταῦτα δὲν ἱκανοποιοῦν τὰς ἀξιώ-

σεις των καὶ διότι ἔχουν τὰ μέσα καὶ τὰς εὐκαιρίας διὰ τὰς μέσας σχολάς, ἄφ' ἑτέρου διότι οὐδεμία ἀνάγκη ὑπάρχει προσελκύσεως νέων εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἀναπτύξεως ἐμπορικοῦ διαφέροντος, ὅση ὑπάρχει διὰ τὸ γεωργικὸν διαφέρον, δεδομένου, ὅτι ὁ Ἕλλην φύσει κλίνει εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐπιβλαβὴς δέ, διότι τὸ κατώτερον ἐμπορικὸν σχολεῖον ἐνέχει τὸν κίνδυνον νὰ δημιουργήσῃ μίαν τάξιν ἀνθρώπων, ἣτις εἶναι εὐκόλον νὰ τραπῇ πρὸς τὸ μικρεμπόριον εἰς τὴν πρώτην δυσκολίαν, ἣν θὰ συναντήσῃ διὰ τὴν εὕρεσιν θέσεως εἰς ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν. Ὁ μικρέμπορος ὅμως εἶναι κοινωνικὴ βδέλλα, ζῶσα εἰς βάρος τῆς παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, ἔνεκα τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ἐπιδιώξωμεν τὸν περιορισμὸν αὐτοῦ.

Ἐνῶ ἀποκρούω τὴν ἴδρυσιν κατωτέρων ἐμπορικῶν σχολείων μὲ τακτικὴν ἡμερησίαν ἐργασίαν προωρισμένων νὰ δέχωνται μαθητὰς εὐθύς ὡς ἀποπερατώσουν τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, θεωρῶ σκόπιμον τὴν λειτουργίαν πρακτικῶν ἐμπορικῶν σχολείων μετεκπαιδεύσεως νυκτερινῶν ἢ ἡμιημερησίων, προωρισμένων νὰ δώσουν ἐμπορικὴν τινα πρακτικὴν μόρφωσιν εἰς τοὺς ἤδη ἀπορροφηθέντας ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ ἐργαζομένους εἰς βοηθητικὰς ἐργασίας ἐμπορικῶν καταστημάτων παῖδας ἀποφοίτους τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Ὁ κ. Εὐάγ. Ἰατρίδης λέγει, ὅτι κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως διεπιστώθη, ὅτι ὁ θεσμὸς αὐτὸς εἶναι θεσμὸς δυσχερὴς, ἀντιθέτως ὁ θεσμὸς τῆς ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπῆρξεν εὐχερὴς καὶ μάλιστα ἡμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ ὑπὲρ τὸ δέον εὐχερὴς. Διότι αἱ ἐμπορικαὶ σχολαὶ δὲν ὑπῆρξαν μόνον εἰς τὰ χαρτιά, ἀλλὰ ἔζησαν καὶ ἐλειτούργησαν λίαν καρποφόρως ἐπὶ τρεῖς δεκαετηρίδας. Θὰ ἡδύνατο μόνον νὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι ὑπερβολικὸς, δεδομένου, ὅτι ἡ ἴδρυσις ὠρισμένων σχολῶν ἐξ αὐτῶν πολλάκις ἐπεβλήθη ὅχι ἐκ καθαρῶς ἐκπαιδευτικῶν λόγων, ἀλλὰ συνεπείᾳ πιέσεων τῶν ἐνδιαφερομένων περιφερειῶν. Τοῦτο ἔχουσα ὑπ' ὄψει ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία εἰσηγήθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Δικτατορίας τὴν κατάργησιν ὁκτώ ἐν ὅλῳ ἐμπορικῶν σχολῶν. Ὅπερ καὶ ἐγένετο. Εὐθύς ὅμως ὡς ἐπανῆλθεν ἡ ὁμαλὴ κοινοβουλευτικὴ κατάστασις αἱ σχολαὶ αὖται ὑπὸ τὸ κράτος τῆς πιέσεως τῶν ἐνδιαφερομένων περιφερειῶν ἐπανιδρύθησαν.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρυθμίσις ἐγένετο ζήτημα

εἰς τὰς ἐμπορικὰς σχολὰς. Μετὰ μελέτην τοῦ ζητήματος κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ ὀλιγοτάξια σχολεῖα εἶναι τὰ περισσότερον προσαρμοζόμενα εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὡς εἰδικῆς παιδείας. Ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως δημιουργηθῇ καὶ δοκιμασθῇ ὁ τύπος τῶν τριταξίων Ἐμπορικῶν Σχολῶν. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπαρκῆ τροφοδότησιν τούτων πρέπει νὰ τεθῇ φραγμὸς εἰς τὰ γυμνάσια, ἐπιβαλλομένης τῆς διαφοροποιήσεως ἀπὸ τῆς β' ἢ γ' τάξεως τοῦ Γυμνασίου.

Κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως 10 ἢ 12 μέσων ἐμπορικῶν Σχολῶν εἰς τὰ σπουδαιότερα ἐμπορικὰ κέντρα, τῶν λοιπῶν μετατρεπομένων εἰς κατωτέρας πρακτικὰς ἐμπορικὰς Σχολὰς.

Ὁ κ. Νικ. Ἀναγνωστόπουλος νομίζει, ὅτι τὸ βασικὸν σφάλμα εἶναι, ὅτι θέλομεν νὰ προσαρμόσωμεν τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν πρὸς τὴν ἀντίστοιχον ἐκπαίδευσιν τῶν ἄλλων κρατῶν. Ἀλλὰ ἐκεῖ ὑπάρχουν ἄλλοι ὅροι, ἄλλη εἶναι ἡ σύνθεσις τῆς κοινωνίας, μὲ κατασταλαγμένας τὰς τάξεις, πρᾶγμα, ποῦ δὲν ὑπάρχει σὲ μᾶς. Σὲ μᾶς τὸ καταστάλαγμα αὐτὸ σὲ ὠριμένη τάξιν γίνεται σὲ μεγάλη ἡλικία.

Πρέπει ἀπὸ τὸ δημοτικὸν σχολεῖο νὰ γίνεται παράλληλος διαφοροποίησις, νὰ θεσπισθῇ δὲ τὸ baccalauréat ἔνδιὰ κλασσικὰς ἐπιστήμας καὶ ἔνδιὰ θετικὰς ἐπιστήμας, εἰς τρόπον ὥστε κάθε νέος εἰσερχόμενος ἀπὸ τῆς παιδικῆς τοῦ ἡλικίας εἰς μίαν εἰδικευμένην ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν γεωργικὴν, ἐμπορικὴν κ.τ.λ. νὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα, ὅταν εὖρη εὐνοϊκὰς συνθήκας νὰ ἐξακολουθῇ σπουδὰς ἐπιστημονικὰς, ἀφοῦ ἐπιτύχῃ προηγουμένως τὸ baccalauréat.

Ὁ κ. Θρασ. Σταύρου λέγει τὰ ἐξῆς : Ἡ μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν εἶναι πρᾶγμα φυσικόν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ σχολεῖα γενικῆς μορφώσεως τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Λυπηρὸν τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι. Δεικνύει ἀπλῶς, ὅτι αἱ ἀνάγκαι τῆς κοινωνίας δὲν εἶναι τόσαι, ὥστε ν' ἀπορροφηθῇ μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀποφοίτων. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ ἐκέρδιζον τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ κοσμοῦ τὰ κατώτερα ἐμπορικὰ σχολεῖα, διότι, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει μία τάξις μικρεμπόρων, καλὸν εἶναι νὰ λαμβάνουν τὴν ἀπαιτουμένην διὰ τὸ ἐπάγγελμά των μόρφωσιν. Ἀλλ' ἡ κοινωνία δυσπιστεῖ πρὸς τὰ κατώτερα ἐπαγγελ-

ματικά σχολεία καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἰδρυθοῦν ὀλίγα μόνον δοκιμαστικῶς καὶ νὰ δοθῇ μεγαλυτέρα προσοχὴ εἰς τὰ ἐπιμορφωτικὰ σχολεῖα.

Ὁ κ. Ἰω. Μιχαλόπουλος λέγει τὰ ἑξῆς : Χωρὶς νὰ θέλω νὰ γίνω συνήγορος τῆς δράσεως τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν παρ' ἡμῖν, δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ τὴν ἐπικρατήσασαν εἰς τινὰς ὁμιλητὰς ἀπαισιοδοξίαν διὰ τὸ μέχρι τοῦδε ἔργον αὐτῶν. Μεμονωμένα παραδείγματα, καὶ δὴ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς λειτουργίας τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν, δὲν εἶναι ἄρκετὰ νὰ δώσουν τὴν γενικὴν εἰκόνα ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Εὐτυχῶς ἐγκύρως ἀπέκρουσε τὴν ἐκφρασθεῖσαν ἀντίληψιν ὁ καθηγητὴς κ. Ἐξαρχόπουλος, ὅστις, αὐτοπροσώπως ἀντιληφθεὶς τὰ πράγματα ἐβεβαίωσεν, ὅτι καὶ ἡ δρᾶσις τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν ἦτο ἀξιόλογος καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα ἱκανοποιητικά. Καὶ ἐγὼ φρονῶ, ὅτι ἡ ἐμπορικὴ ἐκπαίδευσις ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν τῆς, βαίνουσα σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὰ μέσα σχολεῖα τῆς κλασσικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐνῶ ἀντιθέτως, ὡς ἐβεβαίωθη εἰς προηγουμένας συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου τούτου, αἱ ὅμοιαι γεωργικαὶ σχολαὶ ἀπέτυχον, καὶ αὐτὰ τὰ πρακτικὰ λύκεια, καίτοι δὲν εὐρίσκοντο εἰς τὰ πρῶτά των βήματα, ὡς αἱ ἐμπορικαὶ σχολαί, ἤρχισαν φθίνοντα.

Ἄς ἴδωμεν ὅμως εἰς ποίους λόγους ὀφείλεται ἡ μὴ ἀπόλυτος ἐπιτυχία τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν. Καὶ πρῶτον ὡς πρὸς τὸ προσωπικόν. Διὰ τὰ μαθήματα γενικῆς παιδείας οἱ καθηγηταὶ ἐλήφθησαν ἀπὸ τὰ κλασσικὰ σχολεῖα, εἰδικοὶ ὅμως καθηγηταὶ ἐμποριολογίας, λογιστικῆς κλπ. δὲν ὑπῆρχον καὶ κατεβλήθη κατ' ἀρχὰς προσπάθεια πρὸς ἐπιλογὴν ὅσον οἷόν τε καταλλήλων προσώπων. Ἀφ' ἧς ὅμως ἡ Ἀνωτάτη Ἐμπορικὴ Σχολὴ παρεσκεύασε τὰ κατάλληλα πρόσωπα δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐξέλιπεν ἡ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου δυσχέρεια. Τώρα ὅτι θὰ ἔπρεπεν οἱ καθηγηταὶ οὗτοι νὰ ἐμορφώνοντο συμπληρωματικῶς εἰς ξένας ἀνωτέρας σχολὰς εἶνε βεβαίως ἀπαραίτητον, ἀλλ' ἴσως ἡ γενικὴ κατὰστασις δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν νὰ δώσῃ εἰσέτι τοιαύτην κατεύθυνσιν.

Εἰδικῶς διὰ τοὺς καθηγητὰς ξένων γλωσσῶν. Βεβαίως εἰς τὰς ἐμπορικὰς σχολὰς ἡ πλήρης ἐκμάθησις τῶν ξένων γλωσσῶν ἔχει μεγάλην χρησιμότητα. Ἀλλὰ περὶ ἀποτυχίας δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν, ὅταν οἱ διδά-

σκοντες ἔχουν τὰ αὐτὰ οἷα καὶ οἱ τῆς κλασικῆς ἐκπαιδεύσεως προσόντα, ἡ δὲ ὑπηρεσία δὲν ἀπώκνησε καὶ ἐκ τῆς ξένης νὰ μετακαλέσῃ εἰδικούς καθηγητάς, οἵτινες ὁμῶς δὲν ἠὺδοκίμησαν. Κατ' ἐμέ, διὰ τὴν ἐπιτυχὴ διδασκαλίαν τῶν ξένων γλωσσῶν θὰ ἔδει νὰ προσλαμβάνωνται πρόσωπα μὲ ἀνωτάτας σπουδὰς εἰς ξένα σχολεῖα, ἀδρότατα ὅμως ἀμειβόμενα, πρᾶγμα, ὅπερ δὲν γνωρίζω κατὰ πόσον εἶναι ἐφαρμόσιμον, λόγῳ τῆς δημιουργηθησομένης ἀνισότητος. Τέλος ἄλλος λόγος εἶναι ἡ περίοδος τοῦ πολέμου, καθ' ἣν ἐστρατεύθησαν πλείστοι διδάσκαλοι, αἱ δὲ σχολαὶ ἐστερήθησαν τοῦ προσωπικοῦ τῶν.

Αὐτοὶ εἶναι κατ' ἐμέ οἱ κύριοι λόγοι, οἵτινες δὲν ἐπέτρεψαν νὰ ἔχωμεν πλήρη τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Καὶ λέγω κύριοι λόγοι, καθόσον καὶ διὰ τὰ κατάλληλα κτίρια ἀπὸ πολλοῦ ἤρχισε λαμβανομένη πρόνοια, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἀπαραίτητα ἐμπορευματολογικὰ μούσεια κλπ., ὥς ἀναγκαῖα συμπληρώματα, καταβάλλεται πᾶσα προσπάθεια.

Ἀπὸ στοιχεῖα τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς φαίνεται ὅτι ἐκ τῶν λαμβανόντων δίπλωμα Ἀνωτάτης οἱ πλείστοι προέρχονται ἐκ τῶν γυμνασίων, ἐλλάχιστοι δ' ἐκ τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν. Τοῦτο ὀφείλεται ἄφ' ἑνὸς ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἐκ τῶν γυμνασίων ἐξερχόμενοι ὑπερτεροῦν ἀριθμητικῶς, πολλαπλασίως τῶν ἐξερχομένων ἐκ τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν καὶ ἄφ' ἑτέρου ἐκ τοῦ ὅτι σχολαὶ τινες ἐμπορικαὶ δὲν ἠὺδοκίμησαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ περισσότεροι διπλωματοῦχοι τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν ἀπορροφῶνται ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐν γένει.

Ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῶν σχολείων. Κατεδείχθη ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε συζητήσεως, ὅτι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἔχει, ἀλλὰ καὶ πρέπει νὰ τονώσῃ τὴν διδασκαλίαν τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως (γεωργικῆς, ἐμπορικῆς, τεχνικῆς).

Διὰ τὴν περαιτέρω ἐκπαίδευσιν ἀρκοῦσιν αἱ τοῦ ἤδη ἐν χρήσει τύπου μέσαι ἐμπορικαὶ σχολαὶ μὲ ἐπιστέγασμα τὴν Ἀνωτάτην Ἐμπορικὴν. Ἐφ' ὅσον μάλιστα οἱ μαθηταὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐμπορικὴν Σχολὴν μετὰ τὴν δευτέραν τάξιν τοῦ Γυμνασίου, οὐδεὶς συντρέχει λόγος αὐξήσεως τῶν ἐτῶν φοιτήσεως καὶ ἐκπαιδευτικῆς δυσαρμονίας.

Μάλιστα διὰ τὴν ὁμοιομορφίαν θὰ ἔπρεπε καὶ οἱ τοῦ

Γυμνασίου μαθηταὶ νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν γ' τάξιν ἐκ τῆς β' δι' ἐξετάσεων.

Ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία ἐβεβαίωσεν, ὅτι αἱ ἤδη λειτουργοῦσαι ἐμπορικαὶ σχολαὶ εἶναι πολλαί, ἰδρυθεῖσαι ἐκ διαφόρων λόγων κατὰ καιροῦς, καὶ ὅτι θὰ ἐνεδεικνύετο ὁ περιορισμὸς αὐτῶν τὸ πολὺ εἰς 10. Ἐπειδὴ ἐπομένως αἱ λοιπαὶ 8 θὰ ἔδει νὰ μετατραποῦν, ἐὰν δὲν κριθῇ σκόπιμον αἱ δαπάναι τῶν νὰ διατεθοῦν εἰς ἐνίσχυσιν τῶν ἀπομενουσῶν, καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, ἣτις συνέστη διὰ τὴν μετατροπὴν γυμνασίων τινῶν εἰς τεχνικὰς σχολὰς καὶ τὸ θέμα τοῦτο διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν ἀπόψεων.

Ἄλλου τύπου ἐκπαίδευσις δὲν νομίζω, ὅτι ἀπαιτεῖται. Ἀρκεῖ μόνον νὰ τονωθοῦν ὑπὸ τύπον μετεκπαιδεύσεως ἔσπεριναί τινες σχολαὶ καὶ νὰ ποδηγετηθοῦν καταλλήλως αἱ ἐλεύθεραι ἰδιωτικαὶ σχολαί, ἴσως δὲ ὡς ἐπαγγελματικαὶ (ἐμποροῦπαλλήλων κλπ.) θὰ ἠδύναντο νὰ ἰδρυθοῦν τινὲς χωρὶς ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν.

Ὁ κ. Ἰω. Τουρνάκης (Διευθυντὴς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν) προσελθὼν εἰς τὴν συνεδρίασιν ταύτην, λέγει τὰ ἑξῆς: Διαφωνῶ μὲ τὴν ἄποψιν τοῦ κ. Ἐξαρχοπούλου, ὅτι αἱ τοιαῦται μετατροπαὶ δὲν θὰ ἀπαιτήσουν δαπάνας. Νομίζω ὅτι πρέπει αἱ Ἐμπορικαὶ Σχολαὶ νὰ εἶναι ἐφωδιασμένοι μὲ ὅλα τὰ τεχνικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀρκετὰ καὶ ἀπαιτοῦν σοβαρὰς δαπάνας. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὰ ἐλλείπουν μέχρι σήμερον αὐτὸ εἶναι μία αἰτία τῆς ἀποτυχίας τῶν Ἐμπορικῶν Σχολῶν. Αἱ οἰκονομίαι ἐκ τῆς καταργήσεως τῶν Ἐμπορικῶν Σχολῶν πρέπει νὰ εἶναι πρὸς ὄφελος τῶν λοιπῶν Ἐμπορικῶν Σχολῶν.

Τὴν ἔλλειψιν αὐτὴν τῶν Μέσων Ἐμπορικῶν Σχολῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἐξοπλισμοῦ εἰς μηχανικὰ καὶ τεχνικὰ μέσα, προσπαθεῖ σήμερον κατὰ τὸ ἐνὸν νὰ πληρῶσῃ ἡ Ἀνωτάτη Σχολὴ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν διὰ τῆς καλλιτέρας ὁργανώσεως τῶν Πρακτικῶν Γραφείων Λογιστικῆς καὶ Τραπεζικῆς Τεχνικῆς, εἰς τρόπον ὥστε οἱ σπουδασταὶ τῆς νὰ καταρτίζονται ἐπίσης εἰς τὴν Στενογραφίαν, Δακτυλογραφίαν καὶ τὴν Ἐμπορικὴν καὶ Τραπεζικὴν Τεχνικὴν, δεδομένου ὅτι ὑπάρχει μεγάλη ζήτησις στενοδακτυλογράφων καὶ λογιστῶν μὲ πρακτικὴν πεῖραν.

Βεβαίως ἡ κατάρτισις τοιούτων κατωτέρων στελεχῶν

δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς τῶν Ἀνωτάτων Ἐμπορικῶν Σχολῶν, ἀλλ' ἡ τοιαύτη στροφή τῆς ἡμετέρας Α.Σ.Ο. καὶ Ε.Ε. πρὸς τὸ πρακτικὸν ἐπίπεδον ἐδημιουργήθη, ὡς εἶπον, ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν, αἵτινες ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης κρατοῦσι εἰς τὴν χώραν.

Σκοπὸς τῆς ἀνωτάτης ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι νὰ καλλιεργῇ τὸν πολὺπλοκον καὶ πολυσχιδῆ τύπον τοῦ συγχρόνου διευθυντοῦ ἐπιχειρήσεων. Διὰ τοῦτο ὁ κύκλος τῶν ἐν ταῖς σχολαῖς ταύταις διδασκομένων μαθημάτων εἶναι εὐρύτατος. Διδάσκονται αἱ Οἰκονομικαὶ Ἐπιστήμαι, Κοινωνιολογία, τὸ Δίκαιον, Λογιστικὴ, Μαθηματικά, Ἐπιστήμαι, Χημεῖα καὶ Ἐμπορευματολογία, Γεωγραφία, Ξέναι Γλῶσσαι. Ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον ἡ εὐρυτάτη αὕτη ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωσις ἐθεωρήθη ἀπαραίτητος καὶ διὰ τὸν Δημόσιον Ὑπάλληλον, ἰδίως τοὺς ὑπαλλήλους τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν τεχνικῶν Ὑπουργείων. Διὰ τοῦτο εἰς ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδαστῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἐμπορικῶν Σχολῶν αὐξάνεται συνεχῶς, τὸ δὲ Κράτος στρατολογεῖ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ κατὰ προτίμησιν ἐκ τῶν Σχολῶν αὐτῶν. Τὸ τοιοῦτον ἀνεγνωρίσθη ἐν μέρει καὶ παρ' ἡμῖν διὰ τῆς ἰδρύσεως παρὰ τῇ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν τῶν Σχολείων Μετεκπαιδεύσεως οἰκονομικῶν καὶ διοικητικῶν ὑπαλλήλων.

Εἶναι λοιπὸν σήμερον ἀναμφισβήτητον, ὅτι ὁ δημόσιος ὑπάλληλος πρέπει νὰ ἔχῃ περισσοτέραν οἰκονομικὴν καὶ λογιστικὴν κατάρτισιν καὶ ὀλιγωτέραν νομικὴν τοιαύτην. Ὅχι δὲ μόνον ὁ δημόσιος ὑπάλληλος πρέπει νὰ εἶναι καλῶς κατηρτισμένος ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ οἱ τεχνικοὶ ἐν γένει ἐπιστήμονες καὶ οἱ νομικοί, δικηγόροι δηλαδή, ἀκόμη δὲ καὶ οἱ δικαστικοὶ λειτουργοί, δεδομένου ὅτι σήμερον τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν νομικῶν ὑποθέσεων εἶναι ἐμπορικῆς καὶ οἰκονομικῆς φύσεως. Διὰ τοῦτο, εἰς πλείστας χώρας οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Πολυτεχνείων καὶ τῶν Νομικῶν Σχολῶν συμπληρῶνουν τὰς σπουδὰς των φοιτῶντες ἐπὶ ἐν ἡ δύο ἐξάμηναι εἰς τὰς Ἀνωτάτας Ἐμπορικὰς Σχολὰς. Πολλάκις ὅμως παρατηρεῖται καὶ τὸ ἀντίθετον, τὸ ὁποῖον μάλιστα τυγχάνει εὐρυτέρας ἐφαρμογῆς, ὅτι δηλ. ἀπόφοιτοι τῶν Ἀνωτάτων Ἐμπορικῶν Σχολῶν ἐγγράφονται μετὰ τὸ πέραν τῶν σπουδῶν των εἰς τὰς Νομικὰς Σχολὰς μὲ τὸν σκοπὸν, ὅπως σταδιοδρομήσωσιν ὡς νομικοὶ ἢ ὑπάλληλοι.

Γνωρίζω, ὅτι καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ τελευταῖον τοῦτο ζήτημα ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν ἀντιρρήσεις τινές, αἱ ἀντιρρήσεις ὅμως αὐταὶ οὐδόλως δικαιολογούνται α') διότι τὸ σύστημα τοῦτο τῆς μετεγγραφῆς τῶν ἀποφοίτων τῶν Ἀνωτάτων Ἐμπορικῶν Σχολῶν εἰς τὰς Νομικὰς Σχολὰς ὑφίσταται εἰς ὅλας τὰς χώρας, ὅπου λειτουργοῦσι τοιαῦτα ἰδρύματα, καὶ β') διότι οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Ἀνωτάτων Ἐμπορικῶν Σχολῶν εἶναι ἄριστα κατηρτισμένοι ὑπὸ νομικὴν ἔποψιν καὶ ἔχουν ἀποκτήσει τὸν τρόπον τοῦ νομικῶς σκέπτεσθαι. Τὸ ὅτι ἡ φοίτησις εἰς τὰς Ἀνωτάτας Ἐμπορικὰς Σχολὰς εἶναι τριετής, ἐνῶ εἰς τὰς Νομικὰς Σχολὰς τετραετής δὲν σημαίνει ὅτι οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Ἀνωτάτων Ἐμπορικῶν Σχολῶν ὑστεροῦσιν ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστημονικῆς συγκροτήσεως, καθ' ὅτι ἡ ἐν ταῖς Σχολαῖς ταύταις διδασκομένη ὕλη ὑπερβαίνει πολλάκις κατὰ τὸ διπλάσιον τὴν διδασκομένην ὕλην εἰς ἄλλας Πανεπιστημιακὰς Σχολὰς. Θὰ ἔπρεπεν ἴσως ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως νὰ προστεθῇ καὶ ἕτερον ἔτος σπουδῶν διὰ νὰ ἀπαλλαγῶσιν οἱ σπουδασταὶ τοῦ ὑπερβολικοῦ φόρτου τῶν μαθημάτων, τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἐκρίθη ἐπὶ τοῦ παρόντος σκόπιμον διὰ τὸν λόγον ἰδίως ὅτι τὸ Κράτος δὲν ἔλαβε μέχρι σήμερον μέριμναν, ὥπως ἐξασφαλίσῃ εἰς τοὺς ἀποφοίτους ἰδιαίτερα προνόμια διὰ τὴν κατάληψιν ὀρισμένων θέσεων. Πάντως ὅμως εἶναι γεγονός, ὅτι λόγω τοῦ ὅτι αἱ Σχολαὶ αὗται εἶναι περισσότερον κλεισταὶ καὶ ἡ παρακολούθησις τοῦ σπουδαστοῦ πλέον ἐντεταμένη, ἡ μακροτέρας διαρκείας φοίτησις εἰς τὰς Σχολὰς ταύτας οὐδόλως ἡλάττωσε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀρτίας ἐπιστημονικῆς των καταρτίσεως.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω μάλιστα λόγους καταλήγων, φρονῶ, ὅτι εἰς τὰς Νομικὰς Σχολὰς πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπιτρεπομένη ἡ μετεγγραφή ὅχι μόνον τῶν πτυχιούχων τῶν ἐχόντων ἀπολυτήριον Γυμνασίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐχόντων τοιοῦτο Μέσων Ἐμπορικῶν Σχολῶν, δεδομένου ὅτι καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἶναι ἐξ ἴσου καλοὶ ἐπιστήμονες καὶ ὅτι ἡ ἐν τῇ Σχολῇ φοίτησις ἐπέφερε τὴν ἰσοπέδωσιν τῆς διαφορετικῆς μορφώσεως τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν σπουδαστῶν.

Ἄλλο τὸ πρᾶγμα ἐὰν διὰ τὴν παραδοχὴν τῶν ἐκ τῶν Μέσων Ἐμπορικῶν Σχολῶν προερχομένων πτυχιούχων τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς Σχολῆς θεωρηθῇ σκόπιμον νὰ ὀρισθῶσι συμπληρωματικαὶ ἐξετάσεις καὶ εἰς ἄλλα τινὰ μαθήματα, ὥς π. χ. ἐν τοῖς Λατινικοῖς.

Ὁ κ. Ἰω. Ράπτης ἀναπτύσσει τὴν γνώμην ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἰδρυθοῦν κατώτεραι ἔμπορ καὶ σχολαί, διότι διὰ τούτων ὑποβοηθεῖται καὶ αὐξάνεται τὸ μικρεμπόριον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ βδέλλαν τῆς Κοινωνίας.

Ὁ κ. Γ. Παπασυνδρέου (Ὑπουργός), λέγει, ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὴν Μέσσην Ἐμπορικὴν Ἐκπαίδευσιν οὐδεὶς ὑπεστήριξεν, ὅτι πρέπει αὕτη νὰ καταργηθῇ, ὅλοι ὁμως συνεφώνησαν εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς εἰς 10 Σχολάς, διὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν πρὸς τὰς ὑπαρχούσας ἀνάγκας καὶ διὰ νὰ καλυτερεύσουν αἱ ἀπομένουσαι.

Γεννᾶται τὸ ζήτημα : Θὰ ἀρχίζουσιν ἀπὸ τῆς γ' Γυμνασίου ; Αὐτὸ εἶναι ζήτημα πού πρέπει νὰ ἐξετασθῇ κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς Γενικῆς Παιδείας.

Διὰ τῶν πρακτικῶν ἔμπορικῶν σχολείων ἐπιδιώκομεν μίαν θεραπείαν καὶ μίαν βελτίωσιν τοῦ μεταπρατισμοῦ. Ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται νὰ γίνουσιν εἰς πληθωρικὸν ἀριθμὸν, ἡ λειτουργία τοιούτων σχολείων εἶναι ἐπιδιώξιμος.

Ἡ μετεκπαίδευσις εἶναι εὐκολωτέρα, ἐνῶ ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι δυσχερής. Ἀλλὰ πρέπει νὰ πειραματισθῶμεν μὲ τὰ πρακτικὰ ἔμπορικὰ σχολεῖα.

Ὁρθὸν εὐρίσκει νὰ δοθῇ εἰς τὸ Συμβούλιον ἐκτὸς τοῦ δικαιώματος τῆς καταργήσεως καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἰδρύσεως τῶν εἰδικῶν σχολείων.

Διὰ τὴν κατάργησιν ἢ ἀντικατάστασιν Ἐμπορικῶν Σχολῶν προτείνει ὅπως τὸ ζήτημα τοῦτο παραπεμφθῇ εἰς τὴν καταρτισθεῖσαν ἐπιτροπὴν διὰ τὴν μελέτην τοῦ ζητήματος τῆς ἰδρύσεως τεχνικῶν σχολῶν, συμπληρουμένην διὰ τῶν κ. κ. Ἰατρίδου καὶ Σακκαλῆ.

Ἡ πρότασις αὕτη γίνεται δεκτή.

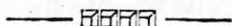
Ἐξαντληθείσης τῆς συζητήσεως, ἀνακεφαλαιώνει ὡς ἀκολούθως τὰ πορίσματα τοῦ Συμβουλίου :

1. Διαπιστοῦται ὅτι ἡ Ἐμπορικὴ Παιδεία παρεχομένη διὰ τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν καὶ πολυαριθμῶν κρατικῶν καὶ ιδιωτικῶν μέσων ἔμπορικῶν σχολῶν, δὲν εἶναι καθυστερημένη, ὡς συμβαίνει μὲ τὴν γεωργικὴν καὶ τεχνικὴν Παιδείαν.

2. Ἐπιβάλλεται μάλιστα ὁ περιορισμὸς τῶν μέσων ἔμπορικῶν σχολῶν.

3. Θεωρεῖται σκόπιμος ἡ μετατροπὴ μέσων τινῶν ἔμπορικῶν σχολῶν εἰς κατώτερα ἔμπορικὰ σχολεῖα, ὡς καὶ ἡ ἰδρυσις τοιούτων εἰς τὰ διάφορα ἔμπορικὰ κέντρα τῆς χώρας, μὲ φοίτησιν τριετῇ.

4) Καὶ ἐν τῇ παιδείᾳ ταύτῃ συντελεστικώτατα κρίνονται τὰ ἐπιμορφωτικὰ σχολεῖα ἡμερήσια ἢ νυκτερινὰ μὲ σκοπὸν τὴν παροχὴν συμπληρωματικῆς ἐμπορικῆς μορφώσεως εἰς τοὺς ἐργαζομένους ἐν τοῖς καταστήμασι καὶ ἐμπορικοῖς γραφείοις.



ΣΥΝΕΔΡΙΑ Θ'. ΤΗΣ 16ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Γ. Παπανδρέου, Υπουργός.
2. Κ. Δυοβουνιώτης, Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρῶτος ἀντιπρόεδρος).
3. Εὐάγ. Κακοῦρος, Διευθυντής τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.
4. Τριαντ. Κεραμυδᾶς, καθηγητῆς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν.
5. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντής τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.
6. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
7. Ἀλέξ. Δελμούζος, καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
8. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
9. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
10. Παντ. Παῖδούσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμ. Συμβουλίου.
11. Μιλτ. Κουντουράς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμ. Συμβουλίου.
12. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
13. Θεόδ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
14. Θρασ. Σταύρου, αἵρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
15. Σωτ. Δαγκλῆς, αἵρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου Στοιχ. ἐκπαιδεύσεως.

16. Θ. Μιχαλόπουλος, Δ) τῆς τοῦ Ἀρχιτεκτονικοῦ Τμήματος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

17. Νικ. Μπέρτος, Διευθυντῆς τῆς Δ) σεως Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν Ὑπουργείου Παιδείας.

18. Ἐμμ. Λαμπαδάριος, Δ) τῆς τοῦ τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς Ὑπουργείου Παιδείας.

19. Χρ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

20. Νικ. Σμυρνῆς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Δ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

21. Α. Ἡλιάδης, Διευθυντῆς τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.

22. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

23. Κωνστ. Παπαζαχαρίου, ἐπιθεωρητῆς τῆς Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουρ. Ἐθν. Οἰκονομίας.

24. Εὐάγγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐτιμ. γ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Ἐθν. Οἰκονομίας.

25. Ἰωάν. Μιχαλόπουλος, Δ) τῆς τῆς Γεν. Δ) σεως Στατιστικῆς Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

26. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας, κάτοικος Κορωπίου.

27. Ἀλέξ. Σβῶλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

28. Δημ. Γεωργακάκης, Δ) τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.

29. Α. Ἀλεβιζᾶτος, καθηγητῆς Πανεπιστημ. Ἀθηνῶν.

30. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς Ἐπιθεωρητῆς τῶν Ἰδιωτικῶν σχολείων.

31. Νικ. Ἀναγνωστόπουλος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

ΘΕΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΑΝΑΓΚΑΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Δ'.

ΣΧΟΛΕΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ἐπιτροπὴ μελέτης : Τὰ μέλη τοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας Δ. Λάμπας, Π. Παϊδούσης, Δ. Σουχλέρης, Μαρία Ἀμαριώτου καὶ Μ. Κουντουράς.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Εισηγητής : Π. Παϊδούσης.

Ὁ κ. Παϊδούσης ἀναπτύσσει τὴν εἰσήγησίν του, ἔχουσιν οὕτω :

Σχολεῖα γενικῆς μορφώσεως εἶναι ἐκεῖνα, ἅτινα ὡς σκοπὸν ἔχουν κυρίως τὴν καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ τούτου δημιουργίαν ἀνωτέρων πολιτῶν, προσπαθούντων καὶ δυναμένων νὰ τελειοποιοῦν ἑαυτοὺς διαρκῶς καὶ νὰ κρίνουν καὶ ἐκτιμῇσιν πᾶσαν ἐκπολιτιστικὴν ἀξίαν. Μὲ ἄλλους λόγους τὰ σχολεῖα τῆς γενικῆς μορφώσεως σκοποῦν νὰ δημιουργήσουν ἀνθρώπους πνευματικούς καὶ ἐλευθέρους, προοδευτικούς καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ εἰς τὴν ἀτομικὴν αὐτῶν ζωὴν.

Ἡ γενικὴ μόρφωσις εἶναι δυναμικὴ καὶ ἀποβλέπει μᾶλλον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἱκανοτήτων, ὡς εἰς μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἐφοδιάζεται ὁ νέος ἄνθρωπος ἐν τῇ προσπαθείᾳ του πρὸς διηνεκὴ τελειοποίησιν, θεωρεῖ δὲ τὰς γνώσεις μᾶλλον ὡς μέσα πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἱκανοτήτων, ὡς οταθμοὺς περαιτέρω ἐξελίξεως.

Καὶ ἡ μὲν κατωτέρα ἢ λαϊκὴ γενικὴ μόρφωσις ἀποτελεῖ τὸ ἐλάχιστον τῆς μορφώσεως, τῆς ὁποίας πρέπει νὰ τύχουν ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ μέλη μιᾶς κοινωνίας, ἡ δὲ μέση γενικὴ μόρφωσις προορίζεται διὰ τοὺς νέους ἐκείνους, οἵτινες αἰσθάνονται ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην μιᾶς εὐρυτέρας καὶ βαθυτέρας γενικῆς μορφώσεως καὶ εἶναι προωρισμένοι διὰ τὸν λόγον τοῦτον νὰ ἀκολουθήσουν ἐπαγγέλματα, διὰ τὰ ὁποῖα κρίνεται ἀνεπαρκὴς ἡ γενικὴ μόρφωσις, ἡ παρεχομένη ὑπὸ τοῦ λαϊκοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ἄρα ἡ μέση γενικὴ μόρφωσις προορίζεται διὰ σχετικῶς ὀλίγους καὶ διότι ἡ ἀληθὴς ἀνάγκη πρὸς θεωρητικὴν εὐρυτέραν μόρφωσιν παρουσιάζεται εἰς σχετικῶς μικρὸν ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν νέων καὶ διότι αἱ ἀνάγκαι τῶν ἐπαγγελμάτων δι' ἃ θὰ ἡδύναντο νὰ προορισθῶσιν οἱ νέοι οὗτοι δὲν εἶναι τοιαῦται, ὥστε ν' ἀπορροφῶν μεγάλας μάζας. Αἱ μεγάλοι μᾶζαι μιᾶς κοινωνίας εἶναι προωρισμένοι νὰ τύχουν τῆς γενικῆς μορφώσεως τῆς παρεχομένης ὑπὸ τοῦ λαϊκοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ὁ δὲ ἔθνικὸς πολιτισμὸς ἐνὸς λαοῦ κυρίως ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται.

Καὶ ἐνῶ τοιαύτη εἶναι ἡ σημασία τοῦ λαϊκοῦ σχολείου παρ' ἡμῖν, ἐξακολουθεῖ εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν νὰ θεωρεῖται ὡς ἀπλοῦν προπαρασκευαστικὸν σχολεῖον διὰ τὴν

μέσῃν παιδείαν, χωρὶς αὐτοτελῇ καὶ ἀνεξάρτητον σκοπόν. Ἡ ἀντίληψις αὕτη, λείψανον παλαιῶν ὀλιγαρχικῶν κοινωνικῶν θεωριῶν, ἐξακολουθεῖ δυστυχῶς νὰ ἐπηρεάζῃ τὰ ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε Κυβερνήσεων λαμβανόμενα μέτρα, ὡς θ' ἀποδείξωμεν κατωτέρω.

Τὸ καθαυτὸ σχολεῖον τῆς συγχρόνου λαϊκῆς Δημοκρατίας εἶναι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, προῆλθε κυρίως ἐκ τοῦ δημοκρατικοῦ πνεύματος τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ εἶναι τὸ κύριον καὶ μοναδικὸν στήριγμα παντὸς δημοκρατικοῦ θεσμοῦ, πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι χωρὶς τὸ ἄρτιον λαϊκὸν σχολεῖον ἀληθῆς Δημοκρατία δὲν δύναται νὰ νοηθῇ. Ἐνῶ ἡ μέση παιδεία καὶ ὡς πρὸς τὸ ποιὸν καὶ ὡς πρὸς τὸ ποσὸν τῆς ἐργασίας ἐλάχιστα διαφέρει εἰς τὰς χώρας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἡ λαϊκὴ παιδεία εἰς τὰ διάφορα εὐρωπαϊκὰ ἔθνη ποικίλλει ἀπὸ τῆς τετραετοῦς προαιρετικῆς φοιτήσεως, μέχρι τῆς δωδεκαετοῦς ὑποχρεωτικῆς τοιαύτης, ἀναλόγως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς δημοκρατικότητος ἐνὸς λαοῦ. Τοιουτοτρόπως, σχολὰς μέσης θαυμασίως λειτουργοῦσας καὶ σοφοὺς ἐπιστήμονας δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν καὶ εἰς ἡμιπεπολιτισμένους χώρας τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ἀληθῆς ὁμῶς λαϊκὸν σχολεῖον μόνον εἰς τὰς σημερινὰς κοιτίδας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς λαϊκῆς Δημοκρατίας.

Ἀναφέρομεν ταῦτα κυρίως διὰ νὰ τονίσωμεν, ὅτι ἡ μεγάλη δυσκολία καὶ συγχρόνως ὁμῶς ἡ ἀσυγκρίτως μεγάλη ὠφέλεια, ἔγκειται καὶ προέρχεται ἐκ τῆς δημιουργίας ἀληθοῦς δημοτικοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον παρ' ἡμῖν, παρὰ τὰς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καταβαλλομένας μεγάλας προσπάθειας, ἐξακολουθεῖ νὰ εὐρίσκεται ὑπὸ συνθήκας, αἵτινες αἴρουν ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των.

Συγχρόνως ὀφείλομεν νὰ τονίσωμεν, ὅτι τὰ ἐκάστοτε λαμβανόμενα μέτρα διὰ τὴν παιδείαν δὲν ἐστηρίχθησαν πάντοτε ἐπὶ μιᾷ γενικῇ καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης φωτιζομένης ἀντιλήψεως, ἥτις νὰ εἶναι ἀποκρυσταλλωμένη εἰς ἓν γενικὸν ἐκπαιδευτικὸν πρόγραμμα, πού νὰ ἐπιζῇ τῶν ἐκάστοτε Κυβερνήσεων καὶ διὰ τοῦ ὁποίου, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν κοινωνικῶν καὶ ἐκπολιτιστικῶν ἡμῶν ἀναγκῶν, ὡς καὶ τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, θὰ καθωρίζετο ὁ ἐκάστοτε προσεχὴς σταθμὸς τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν προσπαθειῶν. Συνέβη

μάλιστα ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοιούτου γενικοῦ προγράμματος νὰ θεσπίσῃ ἡ πολιτεία μέτρα, ἅτινα, ὑπαγορευθέντα ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τῆς στιγμῆς, ἐδημιούργησαν ὀπισθοδρομήσεις ἐκπαιδευτικὰς, πρὸς μεγίστην ἐθνικὴν βλάβην.

Ἡ φοβερὰ καὶ ἀποπνικτικὴ συγκέντρωσις τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων εἰς οὐδὲν εὐρωπαϊκὸν κράτος παρατηρεῖται. Ἀντὶ ἀπλοῦ ἐλέγχου καὶ ἐπιβλέψεως τὸ κέντρον ἀνέλαβε πᾶσαν ἀνεξαιρέτως πρωτοβουλίαν καὶ κατεδίκασεν εἰς ἀπάθειαν χιλιάδας ἐπιλέκτων πολιτῶν, ἀληθῶς ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἐκτὸς τούτου ἐπεσωρεύθησαν ἐπὶ τοῦ κέντρου τοιαῦτα οἰκονομικὰ βάρη, ὥστε δευτερευούσης σημασίας μέτρα διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς παιδείας νὰ ἐνσπείρουν τρόπον εἰς τὰς κεντρικὰς ὑπηρεσίας, διότι ἡ ἱκανοποίησις των θὰ προεκάλει δαπάνας δεκάδων, ἂν ὄχι, ἑκατοντάδων, ἑκατομμυρίων.

Ἀναφέρομεν ὡς παράδειγμα τῆς διαφορετικῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν μὲ ἄριστα ἀποτελέσματα, τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες, ἂν καὶ ἐστεροῦντο τῆς ἰδικῆς μας ἐκπαιδευτικῆς παραδόσεως, οὐδόλως διενόηθησαν νὰ συγκεντρώσουν τὴν διοίκησιν καὶ διατήρησιν τῶν σχολείων αὐτῶν εἰς μίαν ἀρχήν, ἡ ὁποία εἶναι φυσικὸν νὰ εἶναι πάντοτε δισκίνητος, προκειμένου νὰ θεσπίσῃ μέτρα καὶ νὰ ἐξεύρῃ μέσα, ἅτινα θὰ προορίζωνται δι' ὅλον τὸ κράτος, ἐνῶ εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ αἱ ἀνάγκαι καὶ αἱ δυναμικότητες ἐκάστου μικροῦ κέντρου ποικίλλουν, οἱ δὲ ἀρμόδιοι καὶ ἱκανοὶ νὰ γνωρίσουν αὐτάς, νὰ ἐνδιαφερθοῦν ἀμεσώτερον, νὰ παρακολουθήσουν πᾶν νέον μέτρον, εἶναι οἱ εἰς τὰ κέντρα ταῦτα ζῶντες καὶ διὰ τὴν παιδείαν ἐνδιαφερόμενοι.

Ὅπως καὶ ἂν εἶναι, ἡ Πολιτεία ἔχει ἤδη ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν καὶ διατήρησιν τοῦ ἑξαταξίου λαϊκοῦ σχολείου καὶ τοῦ ἑξαταξίου σχολείου Μέσης. Καὶ ἐπεὶ εἶναι φύσει πολὺ δύσκολον σήμερον ν' ἀπαλλαγῇ τὸ Κράτος ἔστω καὶ ἐνὸς μέρους ἐκ τῶν δαπανῶν διὰ τὴν συντήρησιν τῶν τύπων τούτων τῶν σχολείων, δὲ δύναται δὲ ἐπίσης, κατὰ φυσικὸν λόγον, νὰ παραδῶσῃ τὴν διοίκησιν τῶν σχολείων τούτων εἰς ἄλλους, ἐφ' ὅσον δὲν συντηροῦνται ταῦτα καὶ ὑπ' αὐτῶν, ὀρθὸν εἶναι οἱ τύποι οὗτοι νὰ θεωρηθοῦν ὡς τὰ κατ' ἐξοχὴν κρατικὰ σχολεῖα νὰ παρασχεθῇ δὲ εἰς τὰ διάφορα κέντρα πᾶσα εὐκολία, ἵνα

ἐλευθέρως ιδρύσουν νέους ἐπαλλήλους καὶ παραλλήλους τύπους σχολῶν.

Πρὸς τοῦτο πρωτίστως πρέπει νὰ ἐξετάσῃ τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον κατὰ πόσον ὑπάρχουν αἱ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις τῆς καλῆς λειτουργίας τῶν σχολείων τούτων δηλ. α) τὸ κατάλληλον καὶ κατάλληλως κατηρτισμένον διδακτικὸν προσωπικόν, ὁ κατάλληλος ἀριθμὸς μαθητῶν καὶ τὰ κατάλληλα διδασκτήρια, διὰ τὴν δημοτικὴν καὶ μέσην παιδείαν, καὶ β) ἐὰν τὸ Κράτος δύναται καὶ πρέπει νὰ ὑποστῇ νέας θυσίας, ἐν τῇ περιπτώσει καθ' ἣν αἱ πρῶται προϋποθέσεις δὲν ὑπάρχουν καὶ πρέπει νὰ δημιουργηθοῦν μὲ νέας οἰκονομικὰς ἐπιβαρύνσεις.

Καὶ ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸ δεύτερον ζήτημα.

Γενικῶς ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη, ὅτι τὸ κράτος παρ' ἡμῖν δαπανᾷ σχετικῶς ὑπέρογκα ποσὰ διὰ τὴν παιδείαν. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν εἶναι διόλου ἀκριβές. Ἀληθές εἶναι ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη συνετελέσθη ὡς πρὸς τοῦτο μεγάλη πρόοδος, ἐξακολουθοῦμεν ὅμως νὰ εἴμεθα οἱ τελευταῖοι ἐξ ὅλων τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν, ἐν σχέσει πρὸς τὰ διὰ τὴν παιδείαν δαπανώμενα, παρὰ τὴν ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν συγκέντρωσιν τῶν δαπανῶν εἰς τὸν κρατικὸν προϋπολογισμόν.

Δὲν θέλομεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος εἶναι πλούσιον, δὲν εἶναι ὅμως καὶ τόσον πτωχὸν καὶ εἰς ὑλικὸν πλοῦτον καὶ εἰς εὐγενῆ παράδοσιν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ἀποστολήν, ὥστε νὰ ὑφίσταται τὰς ὀλιγωτέρας θυσίας διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ του, ἐνῶ δηλ. ἡ Βουλγαρία δαπανᾷ τὰ 13,2 ἑκατοστὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ της διὰ τὴν παιδείαν, ἡ Ἀλβανία τὰ 11,1 ἑκατοστὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ της, ἡ Ρουμανία τὰ 9 ἑκατοστὰ, ἡ Σερβία τὰ 6,5 ἑκατοστὰ, ἡ Ἑλλάς δαπανᾷ μόλις τὰ 6,2 %. Ἐν Τουρκίᾳ, μὲ πολὺ μικρότερον ἀριθμὸν μαθητῶν δημοτικῆς καὶ μέσης, ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν παιδείαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ποσὰ ὑπερδιπλάσια τῶν ὧν ἐδαπανήσαμεν ἡμεῖς.

Δὲν ἀναφέρομεν οὔτε τὴν Ἑλβετίαν, ἥτις δαπανᾷ τὰ 25 περίπου ἑκατοστὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ αὐτῆς, οὔτε τὰς Σκανδιναυικὰς χώρας καὶ τὰς χώρας τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, μὲ παραπλησίαις ἀναλογίας, διότι θὰ ἠδύνατο τις νὰ ἀντιτάξῃ ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα πτωχότεροι. Ἄς μείνωμεν ὅμως μὲ τοὺς Βαλκανικοὺς λαοὺς, τῶν ὁποίων δὲν

ὕστεροῦμεν, οὔτε ὡς πρὸς τὴν ἔντασιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, οὔτε ὡς πρὸς τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἀποστολὴν καὶ παράδοσιν, οὕτως ὥστε νὰ ὕστεροῦμεν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔμπρακτον ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης ἡμῶν διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

“Ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι πολλοὶ λαοὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐμερίμνησαν διὰ τὴν παιδείαν γενικῶς, διότι ἐθεώρησαν αὐτὴν ὡς τὸ ἄριστον καὶ μοναδικὸν μέσον οἰκονομικῆς προόδου καὶ ἐπικρατήσεως, ὅταν ἐπίσης ἀναλογισθῶμεν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ πολεμικὴ ἀντοχὴ ἑνὸς ἔθνους, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν τελευταίων πολέμων, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γενικῆς μορφώσεως αὐτοῦ, ὅταν ἐπίσης ἀναλογισθῶμεν, ὅτι λαὸς πλημμελῶς μορφωμένος ρέπει πρὸς κοινωνικὰς ἀνατροπὰς, διότι ἐλπίζει τὴν πραγμάτωσιν καὶ τῶν πλέον παραλόγων ἐπιθυμιῶν του, εἶναι δὲ πάντοτε εὐκόλον ἄθυρμα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πρώτου τυχόντος ἀσυνειδήτου δημοκόπου, τότε ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι καὶ ἔθνικῶς καὶ οἰκονομικῶς καὶ κοινωνικῶς διατρέχομεν μέγαν κίνδυνον, ὅταν δὲν θέσωμεν ὡς βάσιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἡμῶν προγράμματος, ὅτι ἐντὸς μιᾶς δεκαπενταετίας πρέπει νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ 15 ἑκατοστὰ.

Εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικόν, ὅτι ὑφίσταται μία τοιαύτη ἔστω καὶ διακεκομμένη πρόοδος ἥδη ἀπὸ τοῦ 1912, ἐνῶ δηλ. κατὰ τὸ 1914 ἐδαπανῶμεν τὰ 3 % τοῦ προϋπολογισμοῦ, φθάνομεν κατὰ τὸ ἔτος 1927—28 εἰς τὰ 4,5 % καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὰ 6,2 %.

Ἡ διαφορὰ ὅμως πρὸς τὸ προτεινόμενον μέτρον εἶναι ἡ ἐξῆς. Διὰ τοῦ γενικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος θὰ γνωρίσωμεν πρῶτον τὰς πλέον ἐπείγουσας ἀνάγκας τὰς ὁποίας βαθμὴν καὶ συστηματικῶς θὰ προσπαθοῦμεν νὰ θεραπεύσωμεν μέχρι μιᾶς σχετικῶς τελειότητος, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ ἐξαετοῦς δημοτικοῦ σχολείου καὶ ἐξαετοῦς σχολείου μέσης. Ἡ ἐπαύξησις τῶν ἐτῶν τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὡς καὶ ἡ ἴδρυσις ἐπιμορφωτικῶν σχολείων, εἶναι ζήτημα, τὸ ὁποῖον τὸ κέντρον θὰ ἔπρεπε παντοιοτρόπως νὰ ὑποβοηθήσῃ, τὴν πρωτοβουλίαν ὅμως τῆς ιδρύσεως, ὡς καὶ τὴν κατὰ μέγα μέρος συντήρησιν τῶν νέων σχολείων, νὰ ἐπαφίῃ εἰς τὰς κοινότητας καὶ τοὺς δήμους, οἱ ἰθύνοντες τῶν ὁποίων καὶ τὰς ἐπὶ μέρος ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας γνωρίζουν καλῶτερον. καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἀν-

τοχὴν τῶν κατοίκων δύνανται νὰ ἀναμετρήσουν. Διὰ τοῦ μέτρου τούτου δύνανται σὺν τῷ χρόνῳ ν' ἀναγεννηθῇ καὶ τὸ παλαιὸν ἐνδιαφέρον τοῦ Ἑλληνὸς δι' ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα καὶ ἐκπαιδευτικὴ ἀμιλλα νὰ δημιουργηθῇ. Ἐπὶ πλεον δίδεται εἰς τὸ κέντρον εὐκαιρία νὰ θεσπίσῃ ὡς γενικὸν μέτρον, ὅ,τι ἔχει ἤδη ἐπιτυχῶς δοκιμασθῇ εἰς τὰ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ κέντρα.

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ἡ κατωτέρα λαϊκὴ γενικὴ μόρφωσις κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος παρείχετο διὰ 7440 περίπου δημοσίων δημοτικῶν σχολείων ἕξ τάξεων καὶ 214 ἰδιωτικῶν.

Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν δημοσίων σχολείων 286 ἦσαν ἐξατάξια, δηλ. μὲ 6 τάξεις καὶ 6 διδασκάλους, 195 πεντατάξια, δηλ. μὲ 6 τάξεις καὶ 5 διδασκάλους, 340 τετρατάξια, μὲ 6 τάξεις καὶ 4 διδασκάλους, 588 τριτάξια, 1259 διτάξια καὶ 4943 μονοτάξια, δηλ. μὲ 6 τάξεις καὶ ἓνα διδάσκαλον.

Τὸ σύνολον τῶν συνοικισμῶν ἐν Ἑλλάδι εἶναι περίπου 15.500, ὥστε ἀναλογεῖ ἐν σχολεῖον εἰς δύο συνοικισμοὺς περίπου. Εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα ἐνεγράφησαν 722.183 μαθηταὶ καὶ μαθήτριά, εἰς δὲ τὰ ἰδιωτικὰ 22.269, ἔχομεν δηλ. σύνολον ἐγγραφέντων 745.052, ἐὰν δὲ ἐξ αὐτῶν ἀφαιρέσωμεν 2 ἑκατοστὰ μαθητῶν ἐγγραφέντων καὶ μὴ φοιτῶντων, ἔχομεν σύνολον φοιτῶντων μαθητῶν 730 περίπου χιλιάδας.

Τὸ διδάσκον προσωπικὸν ἦτο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος σχολικοῦ ἔτους 12.493, εἰς δὲ τὰ ἰδιωτικὰ 850 περίπου. Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 29—30 εἴχομεν 7633 σχολεῖα μὲ 660.218 μαθητάς καὶ 12.513 διδασκάλους. Κατὰ τὸ σχολικ. ἔτος 28—29 σχολεῖα 7502, μαθητάς 621.000 καὶ διδασκάλους 11.890. Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 27—28 σχολεῖα 7134, μαθητάς 648.989 καὶ διδασκάλους 12.505. Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 26—27 σχολεῖα 7729, μαθητάς 655.000 καὶ διδασκάλους 12.125.

Συγκρίνοντας τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγγραφέντων μαθητῶν ἐντὸς μιᾶς πενταετίας παρατηροῦμεν, ὅτι ἠυξήθη κατὰ 80 περίπου χιλιάδας. Τὸ γεγονὸς τοῦτο θὰ ἦτο λίαν ἐνθαρυντικόν, ἐὰν δὲν συνέβαινε κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο νὰ μὴ προστεθοῦν δύο ἀκόμη τάξεις εἰς τὸ παλαιὸν τετρατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος.

οὕτως ὥστε ἡ αὐξησης αὕτη νὰ δικαιολογῆται μόνον ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου.

Ὅπως ὁμως καὶ ἂν ἔχη ὁ ἀριθμὸς τῶν 745 χιλιάδων ἐπὶ πληθυσμοῦ 6.5 περίπου ἑκατομμυρίων εἶναι πολὺ εὐχάριστος, ὑπερέχουμεν δὲ εἰς τοῦτο ὅλων τῶν Βαλκανικῶν λαῶν, ἐκτὸς τῆς Βουλγαρίας, ἥτις παρουσιάζει τὰς αὐτὰς περίπου ἀναλογίας. Ἐκ τῶν ἐθνῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ὑπερέχουμεν τῶν Ἱταλῶν, Γάλλων καὶ ἄλλων, οἵτινες ὁμως, ὅπως οἱ Γάλλοι, ἔχουν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰς ἐν ἀναλογίᾳ ὀλιγωτέρας γεννήσεις. Ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει δυνάμεθα μὲ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν νὰ διαπιστώσωμεν, ὅχι μὲ λόγια, ἀλλὰ μὲ ἀριθμοὺς, τὴν ἑλληνικὴν φιλομάθειαν καὶ τὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη ἀπατελεσματικὴν δρᾶσιν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Ἐὰν ὑπολογίσωμεν, ὅτι κατὰ μέσον ὅρον ἐκάστη ἡλικία ἀπὸ τοῦ ἔκτου μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἀντιπροσωπεύεται διὰ 130 χιλ. περίπου κατοίκων, καὶ ἂν ὑπολογίσωμεν, ὅτι ὁ μέσος ὅρος τῶν στασίμων εἶναι τὸ 1) 12 τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν μιᾶς τάξεως, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν συνολικὸν ἀριθμὸν μαθητῶν 854 χιλ., ἔὰν ὅλοι οἱ ὑποχρεούμενοι εἰς φοίτησιν ἐφοίτων καὶ πραγματικῶς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν 745 χιλ. τῶν ἐγγραφέντων ἀπέναντι τῶν 845 χιλιάδων τῶν ὑποχρεουμένων εἰς φοίτησιν, εἶναι τὰ 85 περίπου ἑκατοστὰ αὐτῶν, μία ἀναλογία ἀρκετὰ ἐνθαρρυντικὴ, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο εὐκόλως νὰ βελτιωθῇ διὰ νὰ φθάσωμεν ἐντὸς ὀλίγου ἀπὸ τῆς ἀπόψεως φοιτήσεως εἰς τὸ λαϊκὸν σχολεῖον εἰς ἀναλογίαν ὁμοίαν πρὸς τῶν μᾶλλον προηγμένων λαῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Δυστυχῶς ἐνῶ τὸ σύνολον τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ σχολεῖα τῆς λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι τόσον ἐνθαρρυντικόν, ἔὰν ἐξετάσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν κατὰ τάξεις, τότε θὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς πρώτης τάξεως εἶναι κατὰ κανόνα περίπου τετραπλάσιος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς ἑκτῆς. Ἐκ τῶν ἐγγραφομένων εἰς τὴν πρώτην τάξιν μόλις τὸ ἡμισυ φθάνει μέχρι τῆς δ' καὶ τὸ 1) 4 μέχρι τῆς στ'. Τὰ στοιχεῖα ἅτινα κατωρθώσαμεν νὰ ἀνεύρωμεν διὰ τὰς στατιστικὰς ἡμῶν παρατηρήσεις, εἶναι λίαν ἐλλιπῆ. Οἱ ἀποσταλῆντες πίνακες ὑπὸ τῶν ἐπιθεωρητῶν ἀναφέρουν μόνον τοὺς μαθητὰς κατὰ τάξεις. Τὴν ἀναλογίαν τῶν τελείως ἀναλφαβήτων, τῶν ἀποσυρομένων μετὰ φοίτησιν ἐνός, δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν.

ἐὰν οἱ πίνακες ἀνέφερον καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν πρώτων ἐγγραφομένων, τῶν ἐκ στασιμότητος, ὡς καὶ τῶν ἐκ πρειαγωγῆς. Σήμερον τοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ἐκ τῶν ὑποχρεουμένων, ὅπως διέλθουν καὶ τὰς ἑξ τάξεις τοῦ λαϊκοῦ μορφωτικοῦ σχολείου, τὰ 3)4 περίπου φθάνουν μέχρι τῆς τετάρτης τάξεως καὶ τὰ 2)4 μέχρι τῆς ἕκτης.

Ὀυσιαστικῶς ἡ γενικὴ λαϊκὴ μόρφωσις διὰ τοῦ ἐξαετοῦς δημοτικοῦ σχολείου, τὴν ὁποίαν ἡ Πολιτεία προώρισε δι' ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς Ἑλληνας πολίτας, παρέχεται μόνον εἰς τὸ 1)2 τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ὑπόλοιποι ἢ μένουν τελείως ἀναλόφητοι, ἢ ἀποκτοῦν στοιχειωδεστάτας τινὰς γνώσεις καὶ δεξιότητας, μὴ δυνάμενας νὰ ἐξυψώσουν τὸ πνευματικὸν αὐτῶν ἐπίπεδον καὶ ἐξακολουθοῦν ν' ἀποτελοῦν μᾶζαν ἀνθρώπων ἀμαθῶν, ἀνικάνων διὰ πᾶσαν πύοδοι καὶ ἐπικινδύνων, ἐφ' ὅσον διὰ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐκ τῆς διαθέσεως τῆς πλειονότητος αὐτῆς θὰ ἐξαρτηθῇ καὶ τὸ μέλλον τῆς φυλῆς μας.

Ἀναφέρω μερικοὺς ἀριθμοὺς διὰ νὰ παραστήσω πλεον συγκεκριμένως τὴν κατάστασιν τῆς λαϊκῆς ἡμῶν παιδείας.

Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἐπὶ 7780 μαθητῶν ἔχουν ἐφέτος ἐγγραφῇ :

εἰς τὴν α' τάξιν 2548

εἰς τὴν δ' τάξιν 1053

εἰς τὴν στ' τάξιν 440

Ἐκ τῶν 440 πάλιν 296 εἶναι ἄρρενες καὶ 144 θήλεις.

Εἰς τὴν Κόνιτσαν ἐπὶ 2768 μαθητῶν ἐνεγράφησαν :

εἰς τὴν α' τάξιν 838

εἰς τὴν δ' τάξιν 359

εἰς τὴν στ' τάξιν 149.

Ἐκ τῶν 149, 101 ἄρρενες καὶ 48 θήλεις.

Εἰς τὴν Κέρκυραν ἐνεγράφησαν :

εἰς τὴν α' τάξιν 4417

εἰς τὴν δ' τάξιν 1512

εἰς τὴν στ' τάξιν 789

Ἐκ τῶν 789 ἄρρενες 613 καὶ θήλεις 176.

Εἰς τὰς Ἀθήνας 4ης περιφερείας (προάστεια) ἐπὶ 6479 μαθητῶν ἐνεγράφησαν :

εἰς τὴν α' τάξιν 1614

εἰς τὴν δ' τάξιν 1119

εἰς τὴν στ' τάξιν 477

Ἐκ τῶν 477, ἄρρενες 302 καὶ θήλεις 175.

Εἰς τὴν Ἀττικὴν :

εἰς τὴν α' τάξιν 1477

εἰς τὴν δ' τάξιν 917

εἰς τὴν στ' τάξιν 371

Ἐξ αὐτῶν 271 ἄρρενες καὶ 120 θήλεις.

Εἰς τὰς Ἀθήνας (Ἀνατολικὴ περιφέρεια) ἐπὶ 22157 μαθητῶν :

εἰς τὴν α' τάξιν 5606

εἰς τὴν δ' τάξιν 3919

εἰς τὴν στ' τάξιν 1891

Ἐξ αὐτῶν 1117 ἄρρενες καὶ 774 θήλεις.

Εἰς τὴν περιφέρειαν Μεσολογίου :

εἰς τὴν α' τάξιν 2797

εἰς τὴν δ' τάξιν 1327

εἰς τὴν στ' τάξιν 565

Ἐξ αὐτῶν 421 ἄρρενες καὶ 144 θήλεις.

Ὁ νόμος περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως εἶναι ἄρκετὰ αὐστηρὸς. Οἱ λόγοι τῆς μὴ φοιτήσεως εἶναι τοιοῦτοι, ὥστε ἡ θέσπισις νέου αὐστηροτέρου νόμου ἢ ἡ αὐστηροτέρα ἐφαρμογὴ τοῦ ὑφισταμένου θὰ φέρῃ ὠριμένως τὰ ἀντίθετα τῶν προσδοκωμένων ἀποτελέσματα.

Πολὺ ὀρθώτερον θὰ ἦτο νὰ ἀνεύρωμεν πρῶτον τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους οἱ ὑποχρεούμενοι εἰς φοίτησιν ἢ οἱ γονεῖς αὐτῶν ἀποφεύγουν τὴν ὑποχρέωσιν τῆς μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ἐξαετοῦς δημοτικοῦ σχολείου φοιτήσεως.

Ταὐτοχρόνως διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἐξακριβώσωμεν καὶ τὰς μᾶλλον ἐπείγουσας ἀνάγκας τῆς λαϊκῆς ἡμῶν ἐκπαιδεύσεως καὶ νὰ συστήσωμεν μέτρα πρὸς νέαν ρύθμισιν αὐτῆς.

Ἐρωτήσας πλείστους λειτουργοὺς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, μαθητὰς φοιτῶντας, ἀποφοιτήσαντας, ἀποσυρθέντας πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν ὑποχρεωτικῶν ἐτῶν φοιτήσεως, ὡς καὶ πλείστους γονεῖς ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων, δύναμαι νὰ συμπεράνω, ὅτι οἱ λόγοι τῆς ἀντιπαθείας πρὸς τὸ λαϊκὸν σχολεῖον εἶναι οἱ ἑξῆς :

1) Οἱ γονεῖς ἀποσύρουν τὰ τέκνα των πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν σπουδῶν αὐτῶν διὰ λόγους οικονομικοὺς, ἰδίως εἰς τὰς πολυτέκνους οἰκογενείας, διότι ἡ συνδρομὴ τῶν τέκνων καὶ ἰδιαίτερος τῶν κορασίων, εἶναι

πολυτιμοτάτη διὰ τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας, ὡς εἶναι ἡ ἐπιβλέψις καὶ περιποίησις τῶν μικροτέρων ἀδελφῶν, τῶν κατοικιδίων ζώων κλπ. Πολὺ ὀλίγοι γονεῖς ἀποσύρουν τὰ τέκνα αὐτῶν ἐκ τοῦ σχολείου, διότι ἀποβλέπουν καὶ εἰς τὸ μικρὸν χρηματικὸν κέρδος, τὸ ὁποῖον δύνανται νὰ ἔχουν τὰ τέκνα τῶν ἐργαζόμενα βιοποριστικῶς.

2) Διότι δὲν δύνανται ν' ἀντιληφθῶν, ὅτι τὰ τέκνα αὐτῶν διὰ τῆς φοιτήσεως εἰς τὰ σχολεῖα γίνονται κάπως καλύτερα καὶ ἀποκομίζουν ἐξ αὐτοῦ κάτι τὸ οὐσιαστικόν, τὸ δυνάμενον νὰ ὠφελήσῃ καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς γονεῖς, τὸ τοιοῦτον συμβαίνει ἰδίως εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιφερείας.

3) Οἱ μαθηταὶ συνήθως ὑποτιμοῦν τὴν ἐργασίαν, ἥτις γίνεται ἐν τῷ σχολείῳ, διότι δὲν ἀνταποκρίνεται οὔτε εἰς τὰς παρούσας ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν, οὔτε εἰς τὰς μελλούσας ἀνάγκας τῆς ζωῆς, ἐκτελοῦν δὲ τὰς σχολικὰς ἐργασίας ὡς ἀγγαρείας ἐπιβαλλομένας ἔξωθεν.

4) Διότι διὰ τοῦ φόρτου τῶν σχολικῶν ἐργασιῶν κατ' οἶκον εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ συγκρούωνται πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῶν γονέων, ὅπως ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεων τῶν ἐξυπηρετοῦν καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ σπιτιοῦ, ἰδίως εἰς τὰς ἐργατικὰς καὶ γεωργικὰς οἰκογενείας.

5) Διότι οἱ μαθηταὶ καὶ γονεῖς παρακολουθοῦντες τὸ ἔργον καὶ τὴν ἐν γένει συμπεριφορὰν τοῦ διδασκάλου ἀντιλαμβάνονται, ὅτι οὗτος δὲν ἐνδιαφέρεται ἀληθῶς διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ ἐξύψωσιν αὐτῶν ὡς δημιουργὸς καὶ καλλιτέχνης, ἀλλὰ ὡς μηχανικός, ἐργάτης, δὲν δύνανται δὲ νὰ συνδέσῃ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸν μαθητὴν δι' ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως πρὸς τὸ σχολεῖον. Τὸ τοιοῦτον γίνεται ἀντιληπτὸν ἰδίως ὑπὸ τῶν μαθητῶν κατὰ τὸ 10ον καὶ 11ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν, δημιουργεῖται δὲ μίᾳ συνεχῶς ἀυξανομένη ἀπέχθεια πρὸς τὸ σχολεῖον γενικῶς.

6) Ἐπειδὴ κατὰ κανόνα εἰς τὰς πρώτας ἰδίως τάξεις μένουν ἐπὶ πολλὰ ἔτη στάσιμοι καὶ χλευάζονται ὑπὸ τῶν διδασκάλων καὶ συμμαθητῶν, ἐν τέλει λαμβάνουν τὴν ἀπόφασιν ὅπως μὲ πᾶσαν θυσίαν ἐγκαταλείψουν τὸ σχολεῖον πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν σπουδῶν αὐτῶν.

7) Ὁ Ἕλλην διδάσκαλος δὲν δύνανται κατὰ κανόνα νὰ μορφώσῃ ἀληθῶς τοὺς Ἑλληνόπαιδας καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν διὰ τὸ ἔργον του, οὔτε εἰς τοὺς

μαθητάς, οὔτε εἰς τοὺς γονεῖς τῶν, καθότι εἶναι ἡναγκα-
σμένος, ὡς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν, νὰ μηχανοποιῇ
καὶ νὰ καθιστᾷ ἄψυχον καὶ ψυχρὰν τὴν ἐργασίαν του.

8) Δὲν ἔχει πάντοτε τὴν δέουσαν γενικὴν καὶ ἐπαγ-
γελματικὴν μὀρφωσιν διὰ τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον τοῦ ἀνε-
τέθη.

9) Ὑπάρχουν ἀκόμη σχολικὰ οἰκήματα τόσον ἀκα-
τάλληλα, ὥστε καὶ μόνον ἔνεκα τοῦ λόγου τούτου νὰ
ἀποβαίνει ἄκαρπος ἡ ἐργασία τοῦ διδασκάλου, ὅταν μά-
λιστα καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν εἶναι δυσανάλογος
ὡς πρὸς τὸ προσωπικόν.

Ἐπὶ τῶν 722.000 περίπου μαθητῶν ἀναλογοῦν 12.393
δημοδιδάσκαλοι, ἥτοι ἐπὶ 60 μαθητῶν εἰς διδάσκαλος, ἐν
Γερμανίᾳ ἐπὶ 39 μαθητῶν ἀναλογεῖ εἰς διδάσκαλος. Οἱ
Βουλγάροι ἔχουν ἐπὶ 595.000 μαθητῶν περὶ τοὺς 18.417
δημοδιδασκάλους, ἀναλογεῖ δηλ. ἐν Βουλγαρίᾳ εἰς δι-
δάσκαλος ἐπὶ 38 μαθητῶν. Εἰς τὴν Τουρκίαν ἐπὶ 417.930
μαθητῶν, 12.730 δημοδιδάσκαλοι, δηλ. εἰς διδάσκαλος
ἐπὶ 33 περίπου μαθητῶν. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας
ἀναλογεῖ εἰς διδάσκαλος ἐπὶ 35 μαθητῶν. Εἰς τὴν Ἀλ-
βανίαν εἰς ἐπὶ 25 μαθητῶν. Διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἐ-
πίδρασιν τοῦ διδασκάλου ἐπὶ τῶν μαθητῶν πρῶτιστος
ὅρος εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, ἡ καλὴ ἀναλογία τοῦ ἀριθ-
μοῦ τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ διδάσκοντος προ-
σωπικοῦ. Καὶ μὲ τὸν ἄριστον καταρτισμὸν καὶ τὸν κα-
λύτερον ἐνθουσιασμὸν διὰ τὸ ἔργον του, εἶναι ἀνθρω-
πίνως ἀδύνατον νὰ παρακολουθήσῃ ὁ διδάσκαλος ἀτο-
μικῶς καὶ νὰ ἐπιδράσῃ ἀναλόγως ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῶν
τροφίμων του, ἐπὶ πλεον νὰ ἐμπνεύσῃ ἐμπιστοσύνην εἰς
τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν, ὅταν ὀφείλει νὰ παρακολουθῇ
καὶ νὰ διδάσκῃ 80 καὶ 90, πολλάκις καὶ 120 μαθητάς.
Περὶ μεθόδου παιδαγωγικῆς εἰς μίαν τοιαύτην περίπτω-
σιν εἶναι οὕτοπις νὰ ὁμιλῶμεν. Ὁ διδάσκαλος εἶναι ὑ-
ποχρεωμένος ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ πάθῃ ἀπὸ τελείαν πνευ-
ματικὴν ὑπερκόπωσιν καὶ ν' ἀπελπισθῇ πολὺ γρήγορα
διὰ τὸ ἔργον του, νὰ μηχανοποιήσῃ τὴν ἐργασίαν του μὲ
τιμωρίας σωματικὰς, βαθμούς, στασιμότητας, ἀκολου-
θῶν τὸ δίδαγμα τοῦ «ἐγὼ βαπτίζω καὶ μυρῶνω».

Ἀνέφερον τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Τούρκους κυ-
ρίως, διότι πρόκειται περὶ λαῶν πτωχοτέρων τῶν Ἑλ-
λῆνων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν 45 πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ μέγι-
στος ἀριθμὸς ἀναλογίας πρὸς ἓνα διδάσκαλον, μόνον δι'

αὐτοῦ τοῦ τρόπου φθάνομεν εἰς μέσσην ἀναλογίαν 35 μαθητῶν ἐπὶ ἑνὸς διδασκάλου.

Ἐτερον μέγα μειονέκτημα τῆς λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως παρ' ἡμῖν εἶναι, ὅτι τὸ ἡμῖς σχεδὸν τῶν δημοδιδασκάλων μας δὲν ἔχει μόρφωσιν ἐπαρκῇ διὰ τοὺς σκῆπτους τοῦ ἐξαετοῦς δημοτικοῦ σχολείου.

Ἐκ τῶν 12.393 διδασκάλων, οἱ ὅποιοι εἶναι διωρισμένοι εἰς τὰ δημόσια δημοτικά σχολεῖα, μόνον 6819 εἶναι πτυχιούχοι πλήρων Διδασκαλείων, μὲ δωδεκαετῇ συνολικὴν φοίτησιν εἰς διαφόρους τύπους σχολείων, οἱ ὑπόλοιποι, δηλ. σχεδὸν τὸ ἕτερον ἡμῖς, εἶναι διδάσκαλοι τῆς ἀνάγκης, ἡ δὲ μόρφωσις αὐτῶν εἶναι ἢ κατὰ τι ἄνωτέρα ἐκείνης, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ παρέχῃ ἓνα καλὸν ἐξαετὲς δημοτικὸν σχολεῖον, ἢ ἡ αὐτή, ἢ καὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις πολὺ κατωτέρα ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ παρέχωσιν εἰς τοὺς μαθητάς. Διωρίσθησαν δὲ οὗτοι εἴτε ἐξ ἀφομοιώσεως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ν. Ἑλλάδος, εἴτε διὰ τινος πιστοποιητικοῦ δύο μαρτύρων μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφήν, εἴτε καὶ ἐπὶ τῇ βάσει πτυχίου ὑποδιδασκαλείου.

Πλείστοι ἐξ αὐτῶν δὲν δύνανται νὰ συντάξωσιν ἐπιστολὴν τινα χωρὶς νὰ περιπέσωσιν εἰς πλῆθος λογικῶν, ὀρθογραφικῶν, γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν λαθῶν. Πολλὰκις ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς γνωρίζουν μόνον τὰς 4 πράξεις ἐπὶ ἀκεραίων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ κλασμάτων. Τὸ χεῖριστον ὅμως ὄλων εἶναι, ὅτι ἡ σκέψις πολλῶν ἐξ αὐτῶν ὀλίγον ἢ κατ' οὐδὲν διαφέρει τῆς τοῦ συνήθους παρ' ἡμῖν ἀναλφαβήτου. Μὴ δυνάμενοι νὰ ἐμπνεύσωσιν οὐδεμίαν ἐκτίμησιν καὶ σεβασμὸν ἐν τῇ μικρᾷ κοινωνίᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐργάζονται, γλισχρότατα ἀμειβόμενοι (ὁ μέσος μισθὸς αὐτῶν εἶναι περὶ τὰς 1600 δραχ. μηνιαίως) κατὰ κανόνα πολυτεκνότατοι, καταρρίπτουν τὸ γόητρον τῆς θέσεως τοῦ διδασκάλου καὶ μεταδίδουν τὴν ἀμάθειαν εἰς τὰς νέας Ἑλληνικὰς γενεάς. Οἱ ἐνεργητικώτεροι καὶ δραστηριότεροι ἐξ αὐτῶν κατορθώνουν ἀσχολούμενοι μὲ ἔργα τελείως ἀλλότρια πρὸς τὸ ἐπάγγελμά των, νὰ παρουσιάξουν καλυτέραν ἐμφάνισιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τοῦτο ὅμως ἐπὶ μεγίστῃ βλάβῃ τοῦ κυρίου ἔργου αὐτῶν. Πολλοὶ ὅμως ἐξ αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἔχουν στρατολογηθῇ ἐξ ἀνθρώπων μὴ δυνηθέντων νὰ εὐδοκιμῇσωσιν εἰς ἄλλο τι ἐπάγγελμα ἢ ἐξ ἀφυΐας, ἢ ἐξ ὑπερβολικῆς ὀκνηρίας, περιορίζονται εἰς τὸ νὰ διεκτραγωδοῦν πτωχοπροδομι-

κῶς μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα τὴν δεινὴν οἰκονομικὴν τῶν κατὰστασιν, εἴτε ἐνώπιον τῶν γονέων, εἴτε καὶ ἐνώπιον τῶν μαθητῶν, πρὸς μεγίστην ζημίαν τοῦ ἔργου καὶ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ κατέχη ὁ διδάσκαλος ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ὑπάρχουν βεβαίως μεταξὺ τῶν ἄνευ τῶν προσόντων τοῦ πλήρους Διδασκαλείου καὶ διδασκαλοὶ φιλότιμοι, ἐργατικοὶ καὶ ἀξιοπρεπεῖς, οἵτινες κατάρθωσαν αὐτοδιδασκόμενοι κατ' οὐδὲν νὰ ὑπολείπωνται τῶν προσοντούχων. Αὐτοὶ ὅμως εἶναι οἱ ὀλίγοι, οἱ περισσότεροι δὲν κατέβαλον ἐξαιρετικὴν τινα προσπάθειαν, ὅπως φανοῦν ἀντάξιοι τοῦ ἐπαγγελματικοῦ αὐτῶν προορισμοῦ.

Ὅταν τοιαύτη εἶναι ἡ κατὰστασις τοῦ διδασκάλου, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι ὁ γονεὺς ἢ ὁ μαθητὴς θ' ἀποκτήσῃ ποτὲ ἐκτίμησιν τινα καὶ ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸ ἐξαετὲς δημοτικὸν σχολεῖον. Ἀρκεῖ ὁ γονεὺς νὰ ἀντίληφθῇ, ὅτι τὸ παιδί του ἔμαθε στοιχειωδῶς γραφὴν, ἀνάγνωσιν καὶ τὰς στοιχειώδεις ἀριθμητικὰς πράξεις διὰ νὰ τὸ ἀποσύρῃ ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ κατὰ κανόνα μόνον ἐὰν σκέπτηται νὰ τὸ στείλῃ ἀργότερον εἰς τὸ γυμνάσιον θὰ ἀνεχθῇ τὴν μέχρις ἀποπερατώσεως παραμονὴν αὐτοῦ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ, ἐφ' ὅσον τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαιοῦντα ἔτη φοιτήσεως δὲν εἶναι ἔξ, ἀλλὰ συνήθως περισσότερα, ἕνεκα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ στασίμων, ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ μαθητῶν καὶ τῆς μικρᾶς διδακτικῆς ἱκανότητος τοῦ διδασκάλου. Ἐχῶ τὴν γνώμην, ὅτι καὶ ἐὰν οἱ μαθηταὶ παραμείνωσι μέχρι τῆς ἑκτης, ἢ βλάβη εἶναι ἐπίσης μεγάλη, καθότι κατὰ κανόνα ἡ ἑλλειψις μορφώσεως, ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ πικρία ἐκ τῆς ταπεινῆς ζωῆς, παρακολουθοῦνται ὑπὸ πλείστων ἐλαττωμάτων, μὲ τὰ ὁποῖα ποτίζονται αἱ τρυφεραὶ καρδίαι τῶν μικρῶν μαθητῶν.

Οὐδὲν μέτρον πρὸ μιᾶς τοιαύτης καταστάσεως εἶναι σκληρόν. Δυστυχῶς δὲν ἔχουσιν, ὡς φαίνεται, καὶ οἱ ἐπιθεωρηταὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν, διότι θὰ ἠδύναντο τοὺς περιέργους αὐτοὺς λειτουργοὺς ν' ἀπομακρύνωσιν ἐκ τῆς παιδείας, μὲ ἀπόλυσιν δι' ἀνεπάρκειαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τῶν. Ἦσως καὶ νὰ μὴ δύνανται, διότι δικαίως ποιοῦντες, θὰ ἔπρεπε νὰ προτείνωσιν ὁμαδικὰς ἀπολύσεις, ὅπότεν θὰ προεκάλουν τὴν μῆνιν τῶν κατὰ τόπους ἰσχυρῶν. Ἡ Πολιτεία ὅμως θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς οὕτω ἀπο-

λυομένους εὐεργετήματα, ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν, ἵνα καὶ τὴν παιδείαν ἀπαλλάξῃ καὶ τοὺς ἰδίους εὐεργετήσῃ, ἀπαλλάσσουσα αὐτοὺς ἀπὸ ἔργα τὰ ὁποῖα ἐκ παρεξηγήσεως ἐπηγγέλθησαν.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τῆς λαϊκῆς γενικῆς μορφώσεως. Ἡ ἀβίαστος ὁμως φοίτησις εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα θὰ ὑστέρει καὶ μὲ τοὺς ἀρίστους δημοδιδασκάλους, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι μόνον ἡ προσωπικότης τοῦ διδασκάλου, ἡ ὁποία θὰ ὠθήσῃ τοὺς γονεῖς, ὅπως ἀποστείλωσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ἄλλα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ὑπαίτιος ὁ διδάσκαλος.

Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων σπουδαιότερα αἰτία εἶναι, ὅτι μέχρι σήμερον οὐδεμία μέριμνα ἐλήφθη ὅπως τὸ πρόγραμμα καὶ ὡς πρὸς τὰς ὥρας τῆς διδασκαλίας καὶ ὡς πρὸς τὴν κατανομήν τῶν ὥρῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν υἱοσκομένην ὕλην καὶ τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς ἐν γένει καὶ τὰς συνθήκας τῶν διαφόρων περιφερειῶν τοῦ Κράτους.

Τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον μελετᾷ ἤδη τὴν σύνταξιν τοιοῦτου προγράμματος, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐλπίζει, ὅτι θὰ ἀρθοῦν οἱ τελευταῖοι οὔτοι λόγοι τῆς ἐλλείψεως ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης εἰς τὸ ἔργον τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Ἐκ παραλλήλου ὁμως πρέπει νὰ ὀρισθῇ ἡ ἀναλογία μαθητῶν πρὸς διδάσκαλον. Ἐὰν ὀρίσωμεν ὡς ἀνώτατον ὄριον 45 μαθητὰς ἐπὶ ἐνὸς διδασκάλου, θὰ ἔχωμεν μέσσην ἀναλογίαν 35 μαθητὰς ἐπὶ ἐνὸς διδασκάλου καὶ ἐὰν ὑπολογίσωμεν, ὅτι ἐντὸς 15ετίας ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα θὰ εἶναι 1.000. 000, τότε θὰ ἔχωμεν ἀνάγκην 28.600 διδασκάλων περίπου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἔπρεπεν ἀπὸ τοῦδε νὰ αὐξάνωμεν ἐν ἀναλογίᾳ τὸν ἀριθμὸν τῶν διδασκάλων, διὰ βαθμιαίας καὶ συνεχοῦς ὑποβιβάσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς ἓνα διδάσκαλον, φθάσωμεν δὲ μετὰ 15 ἔτη εἰς τὴν μέσσην ἀναλογίαν τῶν 35 ἐπὶ ἐνὸς διδασκάλου. Τὸ ἤδη ὑπάρχον πλεόνασμα δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τοὺς ἀνικανωτέρους ἐκ τῶν μὴ προσοντούχων δημοδιδασκάλων.

Οἱ ἐξερχόμενοι ἐκ τῶν Διδασκαλείων σήμερον εἶναι 600 περίπου, τόσοι δηλαδὴ ὅσοι περίπου ἐτησίως ἐξέρχονται ἐκ τῆς ὑπηρεσίας. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψει, ὅτι ὁ

ἀριθμὸς τῶν ἤδη ὑπηρετούντων πρέπει εἰς μίαν 15ετίαν νὰ ἀυξηθῇ κατὰ 15 χιλιάδας, πρέπει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐξερχομένων ἐκ τῶν διδασκαλείων νὰ φθάσῃ τοὺς 1500 περίπου ἐτησίως, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θὰ ἔπρεπε νὰ τριπλασιασθῇ βαθμηδὸν καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Διδασκαλείων.

Κατὰ τὴν ἴδρυσιν τῶν νέων Διδασκαλείων πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ δημιουργία ἀνωτέρων στελεχῶν διὰ τὴν διοίκησιν καὶ κατεύθυνσιν τῆς δημοτικῆς παιδείας, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς μετεκπαιδύσεως εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἐπιβάλλεται δὲ ἡ ἴδρυσις ἀνωτέρων Διδασκαλείων ἢ παιδαγωγικῶν ἀκαδημιῶν, κατ' ἀρχάς, δύο διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν ἀνωτέρων στελεχῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδύσεως, καὶ βαθμηδόν, ὅταν θὰ ὑπάρξῃ κατάλληλον διδακτικὸν προσωπικὸν καὶ ἄλλων. Ἐκτὸς τῶν ἀκαδημιῶν θὰ ἔπρεπε νὰ ἱδρυθοῦν τέσσαρα εἰδικὰ Διδασκαλεῖα, μὲ εἰδικούς σκοπούς, δύο διὰ χειροτέχνας καὶ ἱχνογράφους δημοδιδασκάλους, ἓν διὰ μουσικούς καὶ ἓν διὰ γεωπόνους.

Πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποσταλοῦν ἤδη ἀπὸ τοῦ παρόντος ἔτους εἰς τὴν Εὐρώπην νέοι δημοδιδάσκαλοι, διακρινόμενοι εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν τεχνικῶν μαθημάτων, ἵνα χρησιμεύσουν ὡς καθηγηταὶ τῶν μαθημάτων τούτων εἰς τὰ ἱδρυθησόμενα εἰδικὰ Διδασκαλεῖα.

ΜΕΣΗ ΓΕΝΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΙΣ

Ἡ Μέση γενικὴ μόρφωσις ἐν Ἑλλάδι παρέχεται διὰ 228 ἡμιγυμνασίων, 229 κλασσικῶν γυμνασίων, 13 πρακτικῶν λυκείων καὶ 19 ἀνωτέρων παρθENAγωγείων, μὲ σύνολον μαθητῶν 70 περίπου χιλιάδων. Ἐκ τῶν γυμνασίων 149, μὲ σύνολον μαθητῶν 48.132, εἶναι δημόσια, τὰ δὲ ὑπόλοιπα 79, μὲ σύνολον μαθητῶν 6197, εἶναι ἰδιωτικά.

Εἰς τὰ δημόσια ἐκπαιδευτήρια τῆς Μέσης διδάσκουσιν 2469 καθηγηταί. Ἐκ τῶν γυμνασίων 6 μὲν εἶναι θηλέων, 14 ἀρρένων καὶ 121 μικτά, τὰ ἡμιγυμνάσια καὶ πρακτικὰ λύκεια εἶναι ὅλα σχεδὸν μικτά. Ἐκ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης, 50 μὲν χιλιάδες περίπου ἦσαν ἄρρενες, 20 δὲ χιλιάδες περίπου θήλειαι.

Κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης ἦτο περίπου 75 χιλιάδες, κατὰ

τε παρελθόν 95 καὶ κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1927—28 περίπου 105 χιλιάδες.

Σημειωτέον, ὅτι κατὰ τὰ ἔτη τὰ πρὸ τοῦ 29—30 ὁ ἀριθμὸς τῶν τάξεων τῶν γυμνασίων τῆς Π. Ἑλλάδος ἦτο 7, πέρυσιν ἔξ καὶ οὐσιαστικῶς μόνον 5, διότι πέρυσιν ἐλειτουργεῖ μὲν καὶ ἡ πρώτη τάξις τοῦ γυμνασίου, ἀλλὰ μὲ πολὺ ὀλίγους μαθητάς, κυρίως τοὺς στασίμους τῆς προπερυσινῆς πρώτης, ἐφ' ὅσον κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος δὲν ἐλειτουργήσεν ἐν Παλαιᾷ Ἑλλάδι ἡ ἕκτη τάξις τοῦ δημοτικοῦ.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔχομεν μίαν μεγάλην πτώσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης γενικῆς μορφώσεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 27—28 πρὸς τὸ 28—29, μικροτέραν δὲ ἀπὸ τοῦ 28—29 πρὸς τὸ 29—30, καὶ ἀπὸ τοῦ 29—30 πρὸς τὸ 30—31.

Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχη, ὁ ἀριθμὸς, ἔστω καὶ τῶν 65 χιλιάδων, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τρομακτικὸς καὶ νὰ ἐμβάλῃ τον καλὸν μελετητὴν εἰς παντοειδεῖς ἀνησυχίας, διότι κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ μαθηταὶ προσέρχονται εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης ἐκ παρεξηγήσεως, πιστεύοντες ὅτι ἐν αὐτοῖς μορφώνονται ἐπαγγελματικῶς καὶ ὅτι, διὰ τῆς ἀποκτήσεως ἑνὸς σχετικοῦ πτυχίου, ἐξασφαλίζουν πόρον ζωῆς, καὶ μάλιστα ὅτι βελτιώνουν τὴν οἰκονομικὴν θέσιν καὶ αὐτῶν καὶ τῶν οἰκείων των.

Διὰ τῶν 65 χιλιάδων μαθητῶν Μέσης, ἀναλογεῖ εἰς μαθητὴς Μέσης ἐπὶ 100 περίπου κατοίκων. Εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἀναλογεῖ εἰς ἐπὶ 190 περίπου κατοίκων, εἰς τὴν Γαλλίαν εἰς ἐπὶ 300, εἰς τὴν Τσεχοσλοβακίαν εἰς ἐπὶ 160 περίπου, εἰς τὴν Σουηδίαν εἰς ἐπὶ 205 περίπου κατοίκων καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰς ἐπὶ 280 περίπου κατοίκων. Τέλος, ἐξ ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, ἡ Ἑλλὰς κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης, ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς, ὑπερβαίνει κατὰ τι τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ ὑστερεῖ φαινομενικῶς κατὰ τι τοὺς Γερμανοὺς, διότι ἐν Γερμανίᾳ ἂν καὶ ἐπὶ 65 περίπου ἑκατομμυρίων, ἔχομεν 783.000 μαθητῶν μέσης, λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὅψει ὅτι ἐκεῖ τὰ σχολεῖα μέσης εἶναι ἐννεαετῇ ἐξακολουθεῖ ἡ ἀναλογία νὰ εἶναι ὑπὲρ ἡμῶν. Σημειωτέον, ὅτι εἰς τὰς δύο τελευταίας χώρας ἡ ἀναλογία τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι 65 μέχρις 80 τοῖς ἑκατὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ ἀσυγκρίτως ἐντονωτέρα ἢ παρ' ἡμῖν.

Ἡ ἀναλογία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σχολείων τῆς μέσης, ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων, θέτει ἡμᾶς εἰς ἀσυγκρίτως ὑψηλότεραν θέσιν. Συγκρινόμενοι καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ Γερμανοὺς, ἔχομεν διπλάσιον περιπίου ἀριθμὸν σχολείων μέσης, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας μας.

Καὶ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποφοίτων ἐκ τῶν σχολείων μέσης παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ ἀναλογία ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη, ὑπερέχομεν κατὰ πολὺ ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη. Ἐν Πρωσσίᾳ ἐπὶ παραδείγματι, ἐπὶ πληθυσμοῦ 39 περίπου ἑκατομμυρίων, ἀποφοιτοῦν ἐτησίως περὶ τὰς 20.000, παρ' ἡμῖν περὶ τὰς 5,5 χιλιάδας.

Ἐκ τῶν 5.500 μόλις 2.500 συνεχίζουν τὰς σπουδὰς αὐτῶν εἰς ἀνωτάτας σχολὰς, οἱ λοιποὶ 3000 ἀκολουθοῦν μέσα ἐπαγγέλματα, χωρὶς καμμίαν ἄλλην εἰδικὴν μόρφωσιν, ἐκτὸς τῆς γενικῆς μορφώσεως, ἥς ἔτυχον ἐν τῷ γυμνασίῳ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν ἀπορροφᾶται ἀβιάστως, ὑφίστανται οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν μυρίους ἐξευτελισμούς, ἐθίζονται εἰς παντοειδεῖς ὑποχωρήσεις τῆς συνειδήσεως διὰ νὰ καταλάβουν θέσιν τινά, ἥτις σπανίως ἱκανοποιεῖ τὰ ἰδανικά των, προσπαθοῦν δὲ διὰ παντοίων συνδυασμῶν νὰ ὑπεκφύγουν τὴν ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν καταδίκην, ἐθιζόμενοι διαρκῶς εἰς νέας ὑποχωρήσεις συνειδήσεως καὶ ἀποβάλλοντες σὺν τῷ χρόνῳ κάθε ἴχνος ἰδανικοῦ, ρέπουσιν πρὸς πᾶσαν ἰδέαν, ἥτις ὑπόσχεται εἰς αὐτοὺς βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν καταστάσεως.

Ἡ Πολιτεία, ἀντὶ παντὸς ἄλλου κατασταλτικοῦ μέσου, ἐξηκολούθει ἀκόμη πρό τινων ἐτῶν νὰ ἐπιδεινώνει τὴν τραγικὴν ταύτην κατάστασιν, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιτρέπη χωρὶς κανένα περιορισμὸν τὴν ἐγγραφὴν μαθητῶν εἰς τὰ γυμνάσια κατὰ ἑκατοντάδας καὶ ὑποβάλλεται εἰς νέας δαπάνας διὰ τῆς ἰδρύσεως διαρκῶς νέων τμημάτων εἰς τὰ ἤδη ὑπάρχοντα γυμνάσια τῶν μεγάλων κέντρων, καὶ διὰ τῆς διατηρήσεως γυμνασίων εἰς καθαρῶς γεωργικὰ κέντρα, τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμὸς πολλὰς δὲν ὑπερβαίνει τὰς δύο χιλιάδας, δημιουργεῖ δὲ διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἀντὶ ὑγιῶν καὶ οἰκονομικῶς εὐρῶστων ἀγροτῶν, ὅχλον ἡμιμαθῶν διανοουμένων, ἀνευ ἄλλου τινὸς ἰδανικοῦ, παρὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ἀνεκπληρώτων πόθων, ἀνθρώπων ἐχόντων ὡς μέτρον ἐκτιμήσεως τὸν χορτασμὸν καὶ διὰ τοῦτο ἐπιρρεπῆ πρὸς παντὸς εἵδους νεωτερισμούς.

Διὰ νὰ λάβωμεν μίαν ιδέαν τῆς ἐλλείψεως παντὸς συστήματος καὶ προγράμματος κατὰ τὴν ἴδρυσιν τῶν Γυμνασίων, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ἐλάχιστά τινα ἐκ τῶν πολλῶν ἀτόπων. Εἰς τὰ Κύθηρα, μὲ πληθυσμὸν 9 χιλιάδων περίπου ἀγρότας καὶ ἐργατικούς, μικροεπαγγελματίας λειτουργεῖ πλήρες ἐξατάξιον γυμνάσιον, ἐξυπηρετοῦν ἀποκλειστικῶς ἕνεκα συγκοινωνιακῶν λόγων τὰς ἀνάγκας τοῦ πληθυσμοῦ τούτου. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει εἰς τὴν Τήνον, μὲ 11 χιλιάδας κατοίκους, εἰς τὴν Ἰκαρίαν μὲ 12 χιλιάδας κατοίκους, καὶ μὲ μεγαλύτερον δῆθεν ἀστικὸν κέντρον τὸν Ἅγιον Κήρυκον, μὲ χιλίους περίπου κατοίκους. Εἰς τὸν νομὸν Λασηθίου μὲ 68 χιλ. κατὰ μεγάλην πλειονότητα ἀγρότας, λειτουργοῦσι 5 πλήρη ἐξατάξια γυμνάσια. Ταῦτοχρόνως εἰς τὸν νομὸν Καβάλλας μὲ 120 χιλ. κατοίκους καὶ μέγα ἀστικὸν κέντρον μὲ 60 περίπου χιλιάδας, λειτουργεῖ ἓν μόνον πλήρες γυμνάσιον. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἀναλογεῖ ἓν γυμνάσιον ἐπὶ 50.000 κατοίκων, ἡ αὐτὴ ἀναλογία περίπου ὑπάρχει καὶ διὰ τὸν Πειραιᾶ. Εἰς τὸν νομὸν Θεσσαλονίκης ἀναλογεῖ ἓν γυμνάσιον ἐπὶ 58.000 κατοίκων.

Εἰς τὸν νομὸν Φλωρίνης ἓν γυμνάσιον ἐπὶ 63.000. Εἰς τὸν νομὸν Ροδόπης ἓν ἐπὶ 77.000. Εἰς τὸν νομὸν Σερρῶν ἓν ἐπὶ 82.000 καὶ εἰς τὸν νομὸν Καβάλλας, ὡς ἀνεφέραμεν, ἓν ἐπὶ 120.000. Τούναντίον εἰς τὸν νομὸν Φθιωτιδωφώκιδος ἓν ἐπὶ 32 χιλ. κατοίκων, εἰς τὴν Ἀργολιδοκορινθίαν ἓν ἐπὶ 29 χιλ. κατοίκων, εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἓν ἐπὶ 27.660, εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἓν ἐπὶ 27.000 κατοίκων, εἰς τὴν Ἀχαϊοῆλιν ἓν ἐπὶ 23.000, εἰς τὸν νομὸν Χανίων ἓν ἐπὶ 21 χιλ. κατοίκων, εἰς τὸν νομὸν Λασηθίου ἓν ἐπὶ 12 χιλ. κατοίκων, εἰς τὸν νομὸν Ἡρακλείου ἓν ἐπὶ 70 χιλ. κατοίκων.

Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν κατὰ σχολὴν μέσης, ἐνῶ εἰς τὰς Ἀθήνας ποικίλλει ἀπὸ 800 μέχρι 1200 περίπου, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἀπὸ 650 μέχρις 900 μὲ τμήματα πολλάκις μέχρις 100 μαθητῶν, εἰς τὴν Τήνον ἀναλογοῦν 15 μαθηταὶ εἰς ἐκάστην τάξιν, εἰς τὴν Παραμυθίαν 15, εἰς τὰ Κύθυρα 20, εἰς τὴν Πύλον 18, εἰς τὰ Σουφλίον 17, εἰς τὴν Ἀκράταν 20, εἰς τὸν Ἅγιον Κήρυκον 24, εἰς τὰ Καρδάμηλα ἐπίσης 24, εἰς τὸ Κορωπίον 19. Εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα γυμνάσια καὶ εἰς πλείστα, ἄλλα ἀνάλογα, μὲ συνολικὸν ἀριθμὸν μαθητῶν ποικίλλοντα ἀπὸ 80 μέχρις 150, ἀναλογοῦν δύο καθηγηταί, μὲ

μέσον μισθὸν 4 χιλ. μηνιαίως διὰ εἴκοσι κατὰ μέσον ὄρον μαθητάς, ἐπιβαρύνεται δηλ. τὸ Κράτος μὲ 500 δραχ. μηνιαίως δι' ἑκάστον μαθητὴν. Ἀνέφερον τοὺς τελευταίους αὐτοὺς ἀριθμοὺς διὰ νὰ καταδείξω, ὅτι οὐδὲν σύστημα ἠκολούθησαν οἱ ἰθύνοντες τὰ τῆς Παιδείας κατὰ τὴν ἑκάστοτε ἴδρυσιν τῶν σχολείων τῆς Μέσης. Πρὸς στιγμὴν πιστεύει τις, ὅτι ἠκολούθησαν τὴν ἀρχὴν οὐχὶ τῆς πραγματικῆς ἀνάγκης, ἀλλὰ δικαιολογημένης ἢ ἀδικαιολογήτου ἐπιθυμίας τῶν κατοίκων μιᾶς ἐπαρχίας, πρὸς ἀνωτέρας σπουδᾶς, διότι ὄντως ὑπάρχει εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ Κρήτην πληθωρική, ἔστω καὶ ἀδικαιολόγητος, προσέλευσις μαθητῶν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης, ὅταν ὁμως παρατηρήσῃ ὅτι ἡ αὐτὴ προσέλευσις ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ μεγάλα κέντρα, ὡς εἰς τὰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκην, καὶ μάλιστα δικαιολογημένη, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάλογος ἀριθμὸς σχολείων μέσης, ἐγκαταλείπει τὴν γνώμην ταύτην. Ὡς ἄλλην δικαιολογίαν παρασύρεται τις νὰ παραδεχθῇ, ὅτι κατὰ τὴν ἴδρυσιν τῶν Γυμνασίων ἀπέβλεπον εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ πλεονάσματος τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν εἰς τὰ μεγάλα ὁστικὰ κέντρα, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές, καθότι ἡ πληθώρα τῶν σχολείων τῆς μέσης δὲν παρατηρεῖται οὔτε εἰς τὰ πυκνότερον κατωκημένα, οὔτε εἰς τὰ ἀγονώτερα τμήματα τῆς χώρας. Εἰς τὴν Κέρκυραν ἐπὶ παραδείγματι ἀναλογεῖ ἐν γυμνασίῳ ἐπὶ 53 χιλ. κατοίκων, εἰς τὴν Φθιώτιδα, ἀσυγκρίτως ἀραιότερον κατωκημένην καὶ ἐξ ἴσου εὐφορον, ἂν μὴ εὐφορωτέραν, ἐν γυμνασίῳ πρὸς 32 χιλ. κατοίκων, εἰς τὴν ἀγονον καὶ πυκνῶς κατωκημένην Χίον ἐν ἐπὶ 39 χιλ. κατοίκων, ἐνῶ εἰς τὸν νομὸν Λασηθίου, πολὺ ἀραιότερον κατωκημένον, ἐν πρὸς 111)5 χιλ. κατοίκων. Οὐδεμίαν δικαιολογίαν τέλος πάντων δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν ἢ τὴν ἔλλειψιν πάσης ἀρχῆς κατὰ τὴν ἴδρυσιν τῶν σχολείων μέσης καὶ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν κατανόμην αὐτῶν.

Διὰ νὰ γίνῃ καλύτερον ἀντιληπτὸν ποίου εἴδους πολιτικὴν ἠκολούθησαμεν καὶ νὰ φανῇ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὅστις ἐξώθει τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν πρὸς τὰ μεγάλα κέντρα καὶ πρὸς παρασιτισμὸν, ἀναφέρω τὰ ἑξῆς :

“Ὅταν εἰς μίαν νῆσον ἢ εἰς μίαν μικρὰν περιφέρειαν μὲ 10 χιλιάδας κατοίκους σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀγρότας ἰδρύωμεν ἐν σχολεῖον μέσης, πρέπει νὰ ἔχωμεν κατὰ

μέσον ὄρον εἰς τὸ τέλος μιᾶς γενεᾶς, ὑπὸ ὁμαλᾶς συνθήκας, χιλίους ἐπιστήμονας ἢ τοῦλάχιστον προορισθέντας καὶ μὴ δυνηθέντας νὰ παρακολουθήσουν ἀνωτάτας σπουδᾶς. Τὸ ἥμισυ δηλαδή τοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἐπιστήμονας ἢ τοῦλάχιστον ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν κατώτερον ἑαυτῶν τὴν ἀσχολίαν μετὰ τὴν γῆν, τὴν βιομηχανίαν καὶ γενικῶς πᾶν παραγωγικὸν ἔργον. Θεωρῶ περιττὸν νὰ ἀναφέρω τὰ ἐπακολουθήματα μιᾶς τοιαύτης πολιτικῆς. Ὑπῆρξεν ἐποχή, καθ' ἣν τὰ θύματα τῆς πολιτικῆς ταύτης εὐκόλως διέρρεον εἰς ξενὰς χώρας, πρὸς μεγίστην ἐθνικὴν βλάβην καὶ ὅπου κατὰ κανόνα οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν ἢ ἔφθειρον τὴν ὑγείαν των, ἢ ἀπερροφοῦντο ὑπὸ τῶν ξένων ἐθνικῶν μάζων, ἐλάχιστοι δὲ ἐπιστρέφοντες μετὰ τὰς ἀκριβοπληρωμένας οἰκονομίας των συνετέλουν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γνῶμης, ὅτι μοναδικὸς τρόπος οἰκονομικῆς βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τοῦ ἀγρότου παρ' ἡμῖν εἶναι ὁ ἐκπατρισιμὸς τῶν τέκνων μας. Σήμερον τὸ μοναδικὸν καταφύγιον εἶναι τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἐξακολουθοῦν νὰ συρρέουν ὄχι μόνον οἱ νέοι, ἀλλὰ καὶ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ των, διὰ νὰ γίνεταί «ἓνα ἔξοδο». Εἰς τὰ μεγάλα κέντρα ὅλοι βεβαίως ζοῦν, ἀλλὰ πῶς καὶ εἰς τίνος βάρος ; Ποία Κυβέρνησις θὰ δυνηθῇ νὰ κτυπήσῃ τὸν ὑπερεπαγγελματισμόν, ὅταν ρίπτονται εἰς τοὺς δρόμους δεκάδες χιλιάδων οἰκογενειῶν ;

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία, ὅτι ἡ θεραπεία τῆς τραγελαφικῆς αὐτῆς καταστάσεως εἶναι ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Δὲν εἶναι διόλου ἀνάγκη νὰ ἀσπάζεται τις ἀνατρεπτικὰς κοινωνικὰς ιδέας διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν ἱατρόν, τὸν δικηγόρον, τὸν ἔμπορον, ὡς τὰς ἀγριωτέρας βδέλλας τῆς κοινωνίας. Δὲν ὑπάρχει θεσμὸς καὶ ἀξία κοινωνικὴ, ἢ ὁποία νὰ μὴ ἔχῃ εἰς τὰ βλέμματα καὶ τῶν πλέον συντηρητικῶν ἀνθρώπων κατεξευτελισθῇ, ὡς ἐκ τῆς ἀσχολίας καὶ τοῦ τρομακτικοῦ πληθωρισμοῦ τῶν μέσων καὶ ἀνωτέρων ἐπαγγελμάτων, ἰδίως εἰς τὰ μεγάλα κέντρα.

Οὐδὲν μέτρον πρὸ τοῦ ἐθνικοῦ τούτου κινδύνου εἶναι σκληρόν.

Δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς λόγος νὰ ἐξακολουθῇ τὸ Κράτος νὰ εἶναι ὁ κύριος ἔνοχος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν καταστροφῆς, ὑφιστάμενον μάλιστα θυσίας πολλῶν ἑκατομμυρί-

ων, μόνον καὶ μόνον διότι δὲν ἔχει τὸ σθένος ὅπως ἀδιαφορήσῃ, ἀν καταργουμένων πολλῶν σχολῶν τῆς μέσης, θιχθῇ ἡ ἀδικαιολόγητος φιλοτιμία καὶ ἐγωϊσμός τοπικῶν παραγόντων. Ἐν Ἑλλάδι ἡ μέση ἀναλογία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποφοίτων πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων εἶναι εἰς ἀπόφοιτος ἐπὶ 1000 περίπου κατοίκων. Ἐν Γερμανίᾳ ἡ ἀναλογία εἶναι εἰς ἀπόφοιτος ἐπὶ 2000 κατοίκων, γενικῶς δὲ ὁμολογεῖται ὅτι ἡ ἀναλογία αὕτῃ δὲν εἶναι φυσιολογική, ἐφ' ὅσον τὸ ἥμισυ μόνον ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῶν ἀνωτάτων σχολῶν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον δυσκόλως ἀπορροφᾶται καὶ ἀδυνατεῖ νὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα. Σημειωτέον, ἐν Γερμανίᾳ, ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ εἶναι πολὺ ἐντατικωτέρα ἢ παρ' ἡμῖν, ἐπὶ πλέον ἡ ἀναλογία ἀστικῶν καὶ βιομηχανικῶν κέντρων μεγαλειτέρα καὶ συνεπῶς καὶ αἱ ἀνάγκαι μεγαλείτεραι εἰς ἐπιστήμονας, μέσα καὶ ἀνώτερα ἐπαγγέλματα.

Μὲ ἓνα πρόχειρον τρόπον θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποφοίτων τῆς Μέσης τοιουτρόπως, ὥστε νὰ ἀναλογηῇ εἰς πρὸς 4 χιλιάδας.

Ὁ τρόπος ὁμοῦς αὐτός, ἂν καὶ πολὺ καλύτερος ὅλων τῶν ἡμιμέτρων, τὰ ὁποῖα ἐκάστοτε ἐθεσπίσθησαν, δὲν εἶναι ὁ ἄριστος, ἐφ' ὅσον προέρχεται ἐκ συγκρίσεως, ἡ δὲ σύγκρισις δύναται νὰ πιστοποιήσῃ τὴν ἀνωμαλίαν, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς θεραπείας, ὁ ὁποῖος πρέπει εἰς τοιαύτας περιστάσεις νὰ εἶναι ἀτομικός.

Προτείνομεν ὅθεν, ὥς τὸν ἄριστον τρόπον περισυλλογῆς, τὸν ἑξῆς :

Ἐφ' ὅσον τὸ Κράτος ἵδρυσε καὶ διατηρεῖ τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης διὰ νὰ τροφοδοτῇ τὰς ἀνωτάτας σχολὰς μὲ νέους σπουδαστάς, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν πρωτίστως ποῖαι εἶναι αἱ ἀνάγκαι τῆς κοινωνίας εἰς ἐπιστήμονας καὶ λοιποὺς ἀποφοίτους ἀνωτάτων σχολῶν διὰ νὰ ἰδρῶσιν καὶ ἀνάλογα σχολεῖα Μέσης, μὲ τὴν πρόβλεψιν ὅτι ἐκ τῶν 45 μαθητῶν, οἵτινες ἐγγράφονται εἰς τὴν πρώτην, φθάνουν εἰς τὴν τελευταίαν 25 καὶ ἐκ τῶν ἐγγραφομένων ὡς πρωτοετῶν εἰς τὰς ἀνωτάτας σχολὰς, τὰ 2)3 κατορθώνουν νὰ ἀποπερατώσουν αὐτάς, πάντοτε μὲ ἓνα περιθώριον ἐπὶ πλέον 20 τοῖς ἑκατόν.

Διὰ τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐκάστης τάξεως πρέπει νὰ εἶναι ὠρισμένος, νὰ συμπληρώνεται δὲ ἐκάστοτε ἐκ τοῦ πλεονάσματος τῶν μαθητῶν ἄλλων ὁμοειδῶν σχολῶν. (Σήμερον δὲν εἶναι σπά-

νιον νὰ ὑπάρχουν τάξεις εἰς σχολεῖα Μέσης με 200 καὶ 300 μαθητάς).

Τοιοιουτρόπως καὶ ἡ ἐπιλογή τῶν ἀρίστων δι' ἀνωτέρας σπουδὰς καὶ ἡ ἀποτελεσματικὴ παιδαγωγικὴ ἐργασία θὰ εἶναι ἐφικτή. Σήμερον συμβαίνει, ὥστε εἰς μὲν τὰ μικρὰ κέντρα νὰ ἐγγράφονται ὅσοι πιστοὶ καὶ οἱ πλεον ἀνίκανοι δι' ἀνωτέρας σπουδὰς, εἰς δὲ τὰ μεγάλα κέντρα τόσον πολλοί, ὥστε νὰ καταντᾷ οὐτοπία νὰ γίνε-ται λόγος περὶ ἀποτελεσματικῆς ἐργασίας ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Μέσης. Καὶ εἰς τὴν πρώτην καὶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἐλλείπουν αἱ πρώτισται προϋποθέσεις τῆς κανονικῆς καὶ ἐπιτυχοῦς ἐργασίας, τὸ κατάλληλον δηλαδὴ μαθητικὸν ὕλικόν καὶ ὁ κατάλληλος ἀριθμός.

Καὶ διὰ μὲν τὰς ἀνωτάτας σχολάς, με ὠρισμένον ἀριθμόν, εἶναι πολὺ εὐκόλον καὶ ἀπὸ σήμερον νὰ ἐξευρεθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναγκαιούντων ἀποφοίτων. Τοιαῦται σχολαὶ εἶναι αἱ ἀνώτεραι στρατιωτικαί, αἱ ἀνώταται γεωπονικαί, δασονομικαί, κλπ. Διὰ τὰ Πανεπιστήμια ὅμως καὶ Πολυτεχνεῖον καὶ εἰδικῶς διὰ τὰς σχολάς τῶν ἀνωτάτων τούτων ἐκπαιδευτηρίων, αἵτινες τροφοδοτοῦν τὸ ἐλεύθερον ἐπάγγελμα, εἶναι δύσκολον νὰ ὀρισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδαστῶν πρὶν ἢ γνωρίσωμεν τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τῆς κοινωνίας. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὰ Πανεπιστήμια ἤδη πρὸ ἔτους καὶ τὸ Πολυτεχνεῖον πρὸ πολλοῦ, ὥρισαν τὸν ἀριθμὸν τῶν δυναμένων νὰ ἐγγραφοῦν ἐτησίως. Τὰ ἐλατήρια ὅμως τοῦ τοιούτου περιορισμοῦ εἶναι πολὺ διαφορετικὰ ἢ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὑπαγορεύουν εἰς ἡμᾶς τὴν ρύθμισιν ταύτην.

Δι' ἡμᾶς ἡ ἔλλειψις ἀρκετοῦ χώρου ἢ μέσων διδακτικῶν ἢ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, ὡς καὶ ἡ ἀνεπάρκεια ἀνωτάτων ἐκπαιδευτηρίων εἶναι καταστάσεις προσωριναί. Ὁ ὠρισμένος ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν τοῦ Πολυτεχνείου, τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς, πιθανὸν νὰ εἶναι μέγας, πιθανὸν καὶ πολὺ μικρός, ἀνεπαρκὴς διὰ νὰ τροφοδοτηθῇ τὴν κοινωνίαν με ἀποφοίτους δυναμένους νὰ θεραπεύσουν τὰς ἀνάγκας τῆς.

Πρωτίστως πρέπει νὰ γνωρίσωμεν τὰς πραγματικὰς ταύτας ἀνάγκας καὶ κατόπιν νὰ προβῶμεν εἰς τὸν ὀρισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φοιτητῶν, ἐν ἀνάγκῃ τὴν ἐπέκτασιν τῶν χώρων, τὸν ἐφοδιασμὸν με διδακτικὰ μέσα ἢ καὶ τὴν ἰδρυσιν νέων ἀνωτάτων σχολῶν. Πᾶσα ἄλλη ρύθμισις θέτει πρὸ τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας τὰς ἀ-

νάγκας τῶν ἰδρυμάτων καὶ διὰ τοῦτο εἶναι βασικῶς ἐσφαλμένη.

Τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον θὰ ἡδύνατο ν' ἀναθέσῃ εἰς τὸ Γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον, ἵνα τοῦτο, μετὰ τὴν συνδρομὴν τῶν κατὰ μέρος ἐπιστημονικῶν συλλόγων, σωματείων κλπ., συνεργαζόμενον καὶ μετὰ τὸ Τμήμα τῆς Στατιστικῆς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἐξεύρῃ τὰς πραγματικὰς φυσιολογικὰς ἀνάγκας εἰς ἐπιστήμονας καὶ λοιποὺς ἀποφοίτους ἀνωτάτων σχολῶν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ καθοδηγηθῶμεν καὶ ὡς πρὸς τὴν κατανομὴν τῶν σχολείων τῆς Μέσης εἰς τὰ διάφορα σημεία τοῦ Κράτους, ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς κατὰ μέρος ἀνάγκας, ὡς καὶ τὴν παράδοσιν.

Ἐναντίον τοῦ ὠρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐγγεγραφομένων, ἰδίως εἰς τὰ Πανεπιστήμια, ἠκούσθησαν πολλὰ παράπονα καὶ ἐθεωρήθη τὸ μέτρον τοῦτο ὡς ἀνελεύθερον. Φρονῶ, ὅτι τὰ παράπονα ταῦτα ἦσαν πολὺ δίκαια καὶ τοῦτο, διότι ἐνῶ ἡ πολιτεία ἀφήνει ἐλευθέραν, χωρὶς κανένα ἔλεγχον, τὴν Μέσῃν παιδείαν, ἐξωθεῖ μάλιστα τοὺς νέους ὅπως φοιτήσουν εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα διὰ τὰ ἀποκτήσουν ἰδανικὰ ἱκανοποιούμενα μόνον διὰ τῆς φοιτήσεως εἰς ἀνωτάτας σχολὰς, κατόπιν ἡ ἰδία Πολιτεία δημιουργεῖ φραγμούς, ἐνῶ ἡ ὅλη ἐργασία τῶν σχολῶν τῆς Μέσης ἀπέβλεπεν εἰς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ἡ δὲ παροχὴ τοῦ πτυχίου εἶχεν αὐτὸ τὸ νόημα, ὅτι δηλ. οἱ ἀπόφοιτοι νέοι εἶναι ἀρκούντως προητοιμασμένοι, ὥστε νὰ δυνηθῶν νὰ παρακολουθήσουν ἐπιτυχῶς μαθήματα ἀνωτάτων σχολῶν. Μόνον ἐὰν τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης εἶχον ἐπαγγελματικὸν χαρακτῆρα, θὰ ἡδύνατο τὸ Κράτος νὰ ὀρίσῃ κατ' ἀρέσκειαν τὸν ἀριθμὸν τῶν σπουδαστῶν ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις, ἀλλὰ καὶ τότε οὐχὶ ἀπολύτως, διότι ἡ ἐπιστήμη εἶναι τὸ εὐγενέστερον ἀγαθόν, τὴν εὐθύνην τῆς στέρησεως τοῦ ὁποῦ δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀναλάβῃ ἡ Πολιτεία.

Ἐκεῖνο τοῦ ὁποῦ δύναται καὶ πρέπει νὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην εἶναι α) νὰ ἰδρύσῃ τόσας σχολὰς Μέσης, ὅσαι ἐπαρκοῦν εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας, μετὰ ὠρισμένον ἀριθμὸν καὶ δι' ἐπιλογῆς τῶν ἀρίστων, νὰ ἀφήσῃ δὲ καὶ εἰς τὰς κοινότητας καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν ἐλευθερίαν νὰ ἰδρῦσούν κατ' ἀρέσκειαν ἴδια σχολὰν παροχὴν διπλωμάτων παρεχόντων τὸ δικαίωμα τῆς λείας Μέσης, β) νὰ θεσπίσῃ τὴν διὰ τῶν κεντρικῶν ὀργάνων

εἰς ἀνωτάτας σχολὰς φοιτήσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δυναμικότητος τῶν ἀποφοίτων, ὅπως συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ Κράτη.

Ἐν ἄλλο σημείον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν ὑμῶν, εἶναι τὸ ἑξῆς :

Ἡ ἀνωτέρα μόρφωσις παρ' ἡμῖν δὲν παρέχεται ἐπὶ τῇ βάσει ἀπολύτου ἐπιλογῆς, δηλ. δι' ἐπιλογῆς μεταξὺ ὅλων τῶν μαθητῶν τῆς ἑκτῆς τοῦ δημοτικοῦ, ἀλλὰ μόνον μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες ὥς ἐκ τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν θέσεως δύνανται νὰ παρακολουθήσουν ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτας σπουδὰς. Ὅθεν διὰ τὴν Πολιτείαν ἡ Μέση μόρφωσις δὲν εἶναι ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον προσφέρει εἰς ὅλους τοὺς πολίτας αὐτῆς, ἀλλὰ εἰς μίαν τάξιν, τὴν οἰκονομικῶς εὐρωστοτέραν. Καὶ προνοεῖ μὲν ὥστε νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε ὁ ἐπαρκὴς ἀριθμὸς τῶν σχολῶν τῆς Μέσης διὰ τὴν τροφοδότησιν τῶν μέσων καὶ ἀνωτέρων ἐπαγγελμάτων, δὲν ἀποτελεῖ ὅμως τοῦτο δίκαιον λόγον, ὥστε ἡ Μέση μόρφωσις νὰ παρέχεται δωρεάν.

Ἐξ ὧν γνωρίζω, οὐδὲν Κράτος ἐν Εὐρώπῃ, ἐκτὸς τῆς Ρωσσίας καὶ Πολωνίας, προσφέρει τὴν Μέσιν γενικὴν μόρφωσιν δωρεάν. Εἰς τὴν Γερμανίαν, δαπανῶσαν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ποσὰ ἀληθῶς μυθικά, τὰ διδάκτρα εἰς τὰ μέσα σχολεῖα ποικίλλουν ἀπὸ 125 ἕως 260 μάρκα τ. ἔ. ἀπὸ 2250 ἕως 4700 δρχ. ἑτησίως, εἰς τὴν πόλιν τῆς Βιέννης, ἥτις δαπανᾷ διὰ τὰ σχολεῖα τῆς περὶ τὰ 800 ἑκατομμύρια ἑλληνικῶν δραχμῶν, ἐνῶ ἡμεῖς δι' ὁλόκληρον τὸ Κράτος 670 περίπου ἑκατομμύρια, ἡ Μέση παιδεία παρέχεται ἐπὶ πληρωμῇ διδάκτρων. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὰς χώρας ταύτας ἡ μέση μόρφωσις ἄρχεται μετὰ τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ δημοτικοῦ καὶ διαρκεῖ ἐπὶ ἐννέα ἢ ὀκτὼ ὁλόκληρα ἔτη.

Παρ' ἡμῖν, ἂν καὶ ἡ ἀναλογία διδασκάλου καὶ μαθητῶν ἐν τῇ δημοτικῇ ἐκπαιδεύσει εἶναι εἰς πρὸς 70, καίτοι διατηροῦμεν ἐν τῇ αὐτῇ ἐκπαιδεύσει 6 περίπου χιλιάδας λειτουργοὺς ἄνευ προσόντων, χωρὶς νὰ δυνάμεθα νὰ ἀπομακρύνωμεν αὐτοὺς κυρίως δι' οἰκονομικοὺς λόγους, ἐνῶ στερούμεθα σχολικῶν κτιρίων, σχολικῶν ὀργάνων, βιβλιοθηκῶν καὶ πλείστων ἄλλων, ἐξακολουθοῦμεν νὰ παρέχωμεν τὴν Μέσιν μόρφωσιν σχεδὸν δωρεάν παρὰ τὸν τρομακτικῶς δυσανάλογον ἀριθμὸν ἐπιστημόνων καὶ μνηστήρων ὑπαλληλικῶν θέσεων. Ἐνῶ ἀπασα ἡ κοινωνία καὶ ὁ τύπος πιστοποιεῖ καθημερινῶς

τὴν ὑπαρξιν χιλιάδων ἀέργων μὴ δυναμένων νὰ παρ-
σιάσωσιν ἄλλα τινὰ ἐφόδια, παρὰ μόνον πτυχία σχολεί-
ων Μέσης, τὸ Κράτος ἐξακολουθεῖ νὰ παρέχῃ σχεδὸν
δωρεὰν τὰ πτυχία καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ οὕτω τὴν ἐγκατά-
λειψιν τῶν παραγωγικῶν γεωργικῶν ἔργων.

Ἐὰν τοὺς φοιτῶντας εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης ὑπο-
χρεώσωμεν εἰς πληρωμὴν διδάκτρων τοῦλάχιστον 3 χι-
λιάδων δραχμῶν ἑτησίως, τότε οἱ μὲν εὐποροὶ, οἱ δυνά-
μενοι νὰ πληρώσωσι τὸ ποσὸν τοῦτο, θὰ ᾔσαν ἐλεύθεροὶ
νὰ παρακολουθῶσι τὰ μαθήματα τῶν γυμνασίων, χωρὶς
νὰ ἐπιβαρύνωσι τὸ Κράτος, οἱ ἄποροι ὅμως, ἐπεὶ δὲν
δύνανται νὰ ἐξαγοράσωσι τὰ ὑπὸ τοῦ Κράτους προσφε-
ρόμενα, πρέπει νὰ παρέχουν τὴν ἐγγύησιν, ὅτι εἶναι οἱ
ἄριστοι καὶ οἱ καταλληλότεροι μεταξὺ τῶν ἀπόρων, ὅ-
πως παρακολουθήσωσι τὰ γυμνασιακὰ καὶ κατόπιν ἀ-
νώτατα μαθήματα.

Ἐὰν ὑπολογίσωμεν τοὺς δυναμένους νὰ πληρῶνωσιν
ἐκ τῶν 70 χιλιάδων μαθητῶν τῆς Μέσης εἰς 35 χι-
λιάδας, τὸ ἐκ τῶν διδάκτρων ἔσοδον τοῦ Κράτους θὰ εἴ-
ναι 105 ἑκατομμύρια ἑτησίως, καὶ ἐπεὶ δὲ ἓν Δημοκρα-
τικὸν Κράτος, ὅπως ἡ Ἑλλάς, δὲν δύναται νὰ ἀποκλείσῃ
τοὺς ἀπόρους μὲν ἄλλ' ἀρίστους καὶ καταλλήλους δι'
ἀνωτέρας σπουδὰς νέους ἐκ τῶν σχολείων τῆς Μέσης,
εἶναι δυνατόν διὰ δαπάνης 40 ἑκατομμυρίων ἑτησίως
νὰ συστηθοῦν 4 χιλιάδες ὑποτροφίαι, μὲ χιλίας ἑκατὸν
δραχμὰς μηνιαίως διὰ τοὺς ἀρίστους μαθητὰς τῆς ἑ-
κτῆς τοῦ δημοτικοῦ.

Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου κατορθώνομεν τὰ ἐξῆς :

α') Ἀποκλείομεν ἐκ τῶν σχολείων τῆς Μέσης ἐκεῖ-
νους, οἵτινες δὲν παρέχουν ἐγγυήσεις εὐδοκιμήσεως εἰς
τὰς ἀνωτέρας σπουδὰς, ἐκτὸς ἐκείνων, οἵτινες δύνανται
νὰ ἀποζημιώσωσι τὸ Κράτος διὰ τὰς δαπάνας αὐτοῦ
πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων.

β') Ἐξασφαλίζομεν εἰς τοὺς ἀπόρους, ἀλλὰ ἀρίστους
μαθητὰς, ὅχι μόνον τὴν δωρεὰν φοίτησιν εἰς τὰ ἀνώτερα
σχολεῖα, ἀλλὰ καὶ τὴν καλὴν διατήρησιν, βιβλία, τρο-
φὴν καὶ στέγην. Ἐνῶ, ὅπως συμβαίνει σήμερον, οἱ ἄπο-
ροι διαιτῶμενοι κακῶς ἢ δὲν εὐδοκιμοῦσιν εἰς τὰς σπου-
δὰς τῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκάζονται νὰ ἐγκαταλείψω-
σιν αὐτὰς ἢ, καὶ τὸ χειρότερον, φθείρουσι τὴν ἀξιοπρέ-
πειαν, τὴν ἠθικὴν ἢ καὶ τὴν ὑγείαν αὐτῶν.

γ') Ἡ ἐπιλογὴ τῶν ἀρίστων μαθητῶν θὰ γίνεται με-

Πρακτικὰ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου

20

ταξὺ ὄλων τῶν ἀποφοίτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ αὐτῶν τῶν τελείως ἀπόρων, οἵτινες σήμερον δὲν τοῖς μὲν παρὰ εἰς σπανιωτάτας περιπτώσεις νὰ παρακολουθήσωσιν ἀνωτέρας σπουδᾶς.

δ') Ὑψώνεται τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῶν γυμνασιακῶν τάξεων διὰ τῆς ὑπάρξεως εἰς ἑκάστην τάξιν εὐφρεστάτων καὶ ἐπιμελεστάτων μαθητῶν, ὅποιοι θὰ εἶναι οἱ ὑπότροφοι τοῦ Κράτους.

ε') Ἐλαττώνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν εἰς ἑκάστην τάξιν, ἰδίως εἰς τὰς μεγαλουπόλεις, καὶ σταματᾷ τὸ σημερινὸν κατάντημα τῶν ἡμιμαθῶν, ἢ τελείως ἀμαθῶν ἀποφοίτων ἀνωτέρων σχολείων.

στ') Παύει τὸ δημόσιον σχολεῖον νὰ θεωρῇται ὡς σχολεῖον ταξικόν, ἰδίως εἰς τὰς μεγάλας πόλεις.

ζ') Δημιουργεῖται ἡ εὐγενεστέρα ἀμίλλα μεταξὺ δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν σχολῶν, ἰδίως εἰς τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα. Τὰ ἰδιωτικά δηλ. σχολεῖα, τὰ ὅποια σήμερον κατὰ τὸ πλεῖστον στηρίζουν τὴν ὑπαρξίν των εἰς τὴν κακὴν λειτουργίαν τῶν δημοσ. σχολείων, ἰδίως ἐκ τῆς τρομακτικῆς πληθώρας ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν ἑκάστης τάξεως, τῆς στενότητος τοῦ χώρου καὶ ἀνθυγιεινῆς καταστάσεως τῶν διδασκηρίων, θὰ εὗρουν διὰ τοῦ μέτρου τούτου μονιμώτερον στήριγμα τῆς ὑπάρξεώς των. Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου θὰ ἐνδιαφερθοῦν διὰ τὰ ἰδιωτικά ἐκπαιδευτήρια σοβαρώτεροι ἐκπαιδευτικοὶ καὶ θὰ προσπαθήσουν νὰ στηριχθοῦν ἐπὶ νέων εὐγενεστέρων καὶ ἐπιστημονικωτέρων μέσων ἀμίλλης, εἶναι δὲ γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ μέση παιδεία ἀκμάζει ἐκεῖ ἔνθα σοβαροὶ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ μεγάλοι παιδαγωγοὶ δὲν θεωροῦν ὡς ἐξευτελισμὸν τὴν ἴδρυσιν ἰδιωτικοῦ σχολείου. Ἡ Πολιτεία δύναται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ μεριμνήσῃ πατρικώτερον καὶ περὶ τῆς τύχης τῶν λειτουργῶν τῶν σχολῶν τούτων, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ πρόκηται περὶ κοινῶν ἐπιχειρηματιῶν καθιστῶσα τοῦλάχιστον συντάξιμον τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο πρέπει ἄλλως τε νὰ γείνη καὶ διότι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προτεινομένου μέτρου, ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς θὰ ἐλαττωθῶσι τὰ δημόσια ἐκπαιδευτήρια, θὰ πληθυνθῶσιν ἀφ' ἑτέρου τὰ ἰδιωτικά. ὁπότεν θὰ ἀναγκασθῇ ἡ Πολιτεία νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς Διευθυντὰς ἰδιωτικῶν σχολῶν τὴν πρόσληψιν τοῦ περισσεύοντος προσωπικοῦ τῶν δημοσίων.

η') Δημιουργεῖται ἐν νέον ἔσοδον διὰ τὰς ἀνάγκας

τῆς Παιδείας, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ἰδρυθοῦν μέσαι βιομηχανικαὶ καὶ ἄλλαι ἐπαγγελματικαὶ σχολαί.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ μέτρου τούτου θὰ ὑπάρξῃ ἀνάγκη εἰς ἄλλα μὲν μέρη νὰ καταργηθοῦν σχολεῖα Μέσης, εἰς ἄλλα δὲ νὰ ἰδρυθοῦν νέα τοιαῦτα.

Καὶ ἐπειδὴ, ὅπως ἀνεφέρομεν, ἐκτὸς τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν κατὰ περιφερείας, θὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν παράδοσιν, ἣ ὁποία ὑπάρχει εἰς ὠρισμένας ἐπαρχίας διὰ τὰ ὑπαλληλικά ἐπαγγέλματα, καὶ ἰδίως τοὺς στρατιωτικούς, ἀστυνομικούς καὶ πολιτικούς ὑπαλλήλους, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ καταργοῦνται τὰ γυμνάσια ἐκεῖνα, τὰ ὁποία ἐντὸς τριῶν ἐτῶν δὲν ἔχουν ἐλάχιστον ἀριθμὸν ἀποφοίτων 60. Λαμβάνομεν ὡς βάσιν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποφοίτων καὶ ὄχι τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν, διότι κυρίως πρόκειται περὶ τῶν ἀποτελεσματικῶς παρακολουθησάντων τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα καὶ οὐχὶ περὶ τῶν κατὰ καιροὺς ἐγγραφομένων, οἵτινες ἢ εἶναι ἀνίκανοι νὰ φθάσουν μέχρι τῆς τελευταίας τάξεως ἢ ἐγγράφονται διότι δὲν ἔχουν τίποτε τὸ καλλίτερον νὰ πράξουν ἐλλείψει ἄλλου εἵδους σχολῶν. Σήμερον τὰ πλεῖστα τῶν εἰς ἀγροτικὰς περιφερείας γυμνασίων, ἔχουν εἰς τὰς τελευταίας τάξεις ἀριθμὸν μαθητῶν ποικίλλοντα ἀπὸ 10 ἕως 18. Εἶναι πράγματι πολὺ ἀδικον ἡ Πολιτεία νὰ δαπανᾷ διὰ δέκα μαθητὰς, δέκα χιλιάδας δραχμῶν μηνιαίως διὰ τὸν μόνον λόγον, ὅτι οἱ δέκα οὗτοι μαθηταὶ θὰ ὑπεβάλλοντο εἰς ἐπὶ πλέον ἔξοδα ἐὰν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ φοιτοῦν εἰς γυμνάσια ἀπομεμακρυσμένα, διότι ἐὰν τὸ Κράτος θελήσῃ νὰ φανῇ συνεπὲς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς μὴ ἀπομακρύνσεως μαθητῶν ἐκ τῶν γενεθλίων τόπων των, θὰ ἔπρεπε νὰ ἰδρύσῃ γυμνάσια καὶ ἐκεῖ ὅπου καὶ εἰς μαθητῆς θὰ παρουσιάζετο ἐπιθυμῶν τοῦτο. Πολὺ οἰκονομικώτερον θὰ ἦτο ἐὰν τὸ Κράτος ἀνελάμβανε νὰ καταβάλλῃ τὴν ἐπὶ πλέον δαπάνην τῶν ἀρίστων μαθητῶν καὶ ἀπόρων μὲ ἀναλογία 20 τοῖς ἑκατόν, ὁπόταν θὰ ἔδαπανα τὸ πολὺ 2 χιλιάδας δραχμῶν μηνιαίως ἀντὶ τῶν δέκα, διὰ μίαν φυτοζωῶσαν τάξιν.

β') Νὰ ἰδρύνονται νέα σχολεῖα Μέσης ἐκεῖ, ὅπου αἱ ἀνάγκαι εἰς ἐπιστήμονας δὲν δύνανται νὰ θεραπευθοῦν ἐκ τῶν ἤδη λειτουργούντων καὶ τοῦτο ὅταν ἐκ τῆς καταργήσεως τῶν ἤδη πλεοναζόντων εἰς ἄλλα τμήματα ἡ γενικὴ ἀναλογία ἔχει φθάσῃ τὴν φυσιολογικὴν.

γ') Νὰ μὴ ἐπιτρέπεται ἡ ἐγγραφὴ εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ περισσοτέρων τῶν 45 καὶ νὰ συμπληρώνεται ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐκ τοῦ πλεονάσματος ἐπιτυχόντων εἰς ἄλλα ὁμοειδῆ σχολεῖα.

Ὡς πρὸς τὸν τύπον τῶν σχολείων τῆς μέσης ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι παρῆλθε πλέον ὁ χρόνος, καθ' ὃν μόνον τὸ κλασικὸν γυμνάσιον ἠδύνατο νὰ θεραπεύσῃ ὅλας τὰς ἐκπολιτιστικὰς ἀνάγκας ἑνὸς ἔθνους. Ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι τοῦτο δύναται νὰ ἰσχύῃ δι' ἄλλα ἔθνη, ὅχι ὅμως καὶ δι' ἡμᾶς, ἐφ' ὅσον ἡ μόρφωσις διὰ τῆς γνώσεως τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ ἐκ τῶν πηγῶν εἶναι ταῦτοχρόνως δι' ἡμᾶς ἔθνικὴ μόρφωσις, δὲν εἶναι ὀρθός. Σκοπὸς βεβαίως τῆς μορφώσεως διὰ τοῦ κλασικοῦ γυμνασίου εἶναι ἡ γνώσις τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῆς ἀμέσου καὶ ἐκ τῶν πρώτων πηγῶν γνώσεως καὶ παρακολουθήσεως ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς δημιουργίας κοινῆς Ἑλληνοευρωπαϊκῆς συνειδήσεως, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ θαυμασιώτερον ἔδαφος τῆς ἀνθρωπίνης προόδου καὶ τῆς γνώσεως τῶν ὑψηλῶν ἐθνικῶν, ἡθικῶν καὶ ἀνθρωπιστικῶν ἰδεῶν, ἐφ' ὅσον ὅμως ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς δὲν ἐπέδρασεν ἀμέσως, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμμέσως διὰ τοῦ λατινικοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ νοηθῇ κλασικὸν γυμνάσιον ἄνευ τῶν λατινικῶν. Ἐὰν λοιπὸν μαθηταὶ καὶ γονεῖς ἀπεχθάνονται τὰ λατινικά, εἶναι ἀπόδειξις, ὅτι ἀπεχθάνονται καὶ τὸ κλασικὸν γυμνάσιον, καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ στέλλωσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὰ κλασσικά γυμνάσια. Μὲ τὸ νὰ ἔχουν τὴν ἀξίωσιν, ὅπως τὸ κλασικὸν γυμνάσιον στερηθῇ τῶν λατινικῶν, εἶναι ὡς ἓν ἔλεγον, ὅτι ὁ τάδε τοὺς ἀρέσει, δυστυχῶς ὅμως ἔχει μεγάλα μάτια καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον πρέπει νὰ ἀλλάξῃ τὸ μέγεθος τῶν ματιῶν του.

Τὸ κλασικὸν γυμνάσιον εἶναι τύπος μέσου σχολείου, τὸ ὁποῖον ἐξέθρεψε τὰ μεγαλύτερα πνεύματα καὶ ἐκαλλιέργησε τὰς ὠραιότερας καὶ μεγαλυτέρας ιδέας διὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀνθρωπότης πάντοτε θὰ εἶναι ὑπερήφανος. Τὰ λατινικά εἶναι ἓν ἐκ τῶν οὐσιωδεστέρων γνωρισμάτων του. Εἰδικῶς δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας τὸ κλασικὸν γυμνάσιον ἔχει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων πλεονεκτημάτων, καὶ τὸ εὐχάριστον, ὅτι μᾶς γνωρίζει τὸ λαμπρότερον τμήμα τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, μᾶς γνωρίζει τὴν πρόγονον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης, μᾶς καθιστᾷ ὑπερηφάνους,

συγχρόνως καὶ μετριόφρονας καὶ μᾶς προβάλλει καθήκοντα ὑψηλὰ μὲν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ σκληρά, ἐφ' ὅσον θέλωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ εἵμεθα πρόγονοι μιμούμενοι τὴν λαμπροτέραν περίοδον τῆς ἱστορίας μας, καὶ οὐχὶ ἀπόγονοι.

Τὸ κλασσικὸν ὅμως γυμνάσιον δὲν εἶναι δυνατόν σημερον νὰ θεωρηθῇ τύπος γενικοῦ σχολείου Μέσης, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι προορίζεται διὰ τοὺς ἀριστεῖς τοῦ πνεύματος, ἔχει μεγάλας ἀξιώσεις, προϋποθέτει ψυχὰς ἀνεπηρεάστους ἀπὸ κάθε ὠφελιμιστικὸν ὑπολογισμόν, τοὺς πλέον καθαροὺς θεωρητικοὺς καὶ καλλιτεχνικοὺς συγχρόνως τύπους, ὁ καθεὶς δὲν εἶναι διὰ τὸ κλασσικὸν γυμνάσιον. Ἐὰν παρ' ἡμῖν δὲν ἔφερε τὸ κλασσικὸν γυμνάσιον τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ φέρῃ, συνέβη διότι ἐθεωρήσαμεν αὐτὸ ὡς τὸν γενικὸν τύπον σχολείου Μέσης. Ἐὰν ἔμπορός τις διαμαρτύρεται διὰ τὸν φόρτον τῶν ἀχρήστων γνώσεων τὰς ὁποίας μεταδίδει, τὸ τοιοῦτον σημαίνει, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ ἀγαθὸς ἄνθρωπος παρεξήγησε τελείως τὸν σκοπὸν τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου.

Ὅταν πρὸ δύο ἀκόμη γενεῶν ἠκολούθουν γυμνασιακὰς σπουδὰς μόνον οἱ ἐκλεκτοί, ἦσαν δὲ ἄγνωστοι αἱ σημεριναὶ φράσεις «δὲν ἐξυπηρετεῖ τὰς ἀνάγκας», δηλ. τὸν βιοπορισμόν, τὸ γυμνάσιον ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ ἀποτελέσματα διαφορετικὰ ἢ σήμερον. Τώρα ὅμως, ὅπου ταν καὶ ὁ τελευταῖος ὀπωροπώλης καὶ ὁ πλέον ἀκατέργαστος χωρικὸς στέλλει τὰ τέκνα του εἰς τὸ γυμνάσιον διὰ νὰ βελτιώσουν τὴν οἰκονομικὴν των θέσιν καὶ ἀποκτήσωσιν εὐμάρειαν, δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ ἀπογοητεύῃ, νὰ προκαλῇ ἀντίδρασιν εἰς τὸ ἔργον του καὶ διαμαρτυρίαν διὰ τὸ ἄσκοπον καὶ ἀνωφελές τῶν γνώσεων τὰς ὁποίας δίδει.

Γενικὸν σχολεῖον Μέσης δύναται νὰ ὀνομασθῇ καὶ εἶναι εἰς ἄλλος τύπος σχολείου, ὅστις γνωρίζει εἰς τοὺς τροφίμους του τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν φυσικά, μετὰ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐκ τῶν πρωτοτύπων καὶ ἐκ μεταφράσεων, κατὰ τρόπον προσιτὸν καὶ εἰς τοὺς μετριοτέρους, ταῦτοχρόνως γνωρίζει καὶ τὸν σύγχρονον ἐλληνικὸν πολιτισμόν, ἐνδιατρίβει περισσότερο εἰς αὐτὸν ὁμοῦ μετὰ ἐνὸς ἢ δύο ξένων μεγάλων πολιτισμῶν καὶ τῆς γνώσεως τῆς ἀντιστοίχου μιᾶς ἢ δύο σημερινῶν ξένων γλωσσῶν. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ὀλιγώτερα ἀρχαῖα ἐλ-

ληνικά καὶ δὴ μόνον πεζούς, μὲ πολλὰς μεταφράσεις ποιητῶν καὶ τῶν συγγραψάντων εἰς ἄλλας διαλέκτους ἐκτός τῆς Ἀττικῆς, διόλου λατινικά, ξέναι ζῶσαι γλῶσσαι, ὡς ἡ Γαλλικὴ καὶ Ἀγγλικὴ ἢ ἡ Γερμανικὴ, ἀποτελοῦν τὴν βάσιν ἑνὸς νέου μοντέρνου γυμνασίου γενικῆς μορφώσεως, τὸ ὁποῖον εἶναι προσιτὸν καὶ εἰς τοὺς μετριοτέρους καὶ δύναται νὰ ἱκανοποιῇ τὰς ἀξιώσεις τῶν πολλῶν.

Αὐτὸν τὸν τύπον μέσου σχολείου δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ εἰσαγάγωμεν. Ἡ γνῶσις τῶν ξένων πολιτισμῶν θὰ συντελέσῃ οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν βαθυτέραν κατανόησιν καὶ ἐκτίμησιν τοῦ συγχρόνου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, δεδομένου, ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος ὑπέστη καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται ἐπιδράσεις ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν μεγάλων ἐθνῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ πλεόν, ὁ Ἕλλην, ὀρθῶς διδασκόμενος, θὰ ἀντιληφθῇ πῶς οἱ ξένοι λαοὶ ἐδημιούργησαν μεγάλους ἐθνικοὺς πολιτισμοὺς διὰ τῆς ὀρθῆς μελέτης τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ πῶς ἐπὶ συγχρόνου πραγματικότητος διαρκῶς ἀναγεννᾶται ὁ πολιτισμὸς οὗτος, εἶναι δὲ πάντοτε κατὰ τὸ πνεῦμα εἰς, μὲ διαφόρους ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις. Τοιοῦτοτρόπως θὰ δυνηθῶμεν νὰ προφυλασσώμεθα καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχαιοπληξίαν καὶ ἀψύχους ἀπομιμήσεις καὶ νὰ σεβώμεθα τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν σύγχρονον πραγματικότητα, ἀντὶ δουλοπρεπῶν μιμητῶν, ὑπάρχει ἐλπίς νὰ γίνωμεν ἐλεύθεροι ἐκτιμηταί.

Ἐνῶ εἰς ξένου σύγχρονου πολιτισμοῦ εἶναι προσιώτερος ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πολιτισμόν, ὡς ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας τῆς χρονικῆς ἀποστάσεως καὶ εἰς τοὺς προικισμένους μὲ μικροτέραν ἀφαιρετικὴν ἱκανότητα, χρησιμεύει ταῦτοχρόνως διὰ τοὺς πολλοὺς καὶ ὡς προβαθμὶς καὶ προπαρασκευὴ διὰ τὴν κατανόησιν καὶ ἐκτίμησιν καὶ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ μὲν πρώτου, διότι εἶναι ἡ συνέχισις καὶ ἀναγέννησις ἐπὶ ξένης ἐθνικῆς βάσεως, τοῦ δὲ δευτέρου, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποτελεῖ παράδειγμα καρποφόρου δημιουργίας δι' ἴδιον ἐθνικὸν πολιτισμόν καὶ ἀφ' ἑτέρου πηγὴν δημιουργικῶν παρορμήσεων καὶ ἀνησυχιῶν.

Τὰ ἀνωτέρω ἀνέφερον, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ, ὅτι καθαρῶς ὠφελιμιστικοὶ σκοποὶ μὲ ἡγάγον εἰς τὴν πρότασιν τῆς ἰδρύσεως τοῦ νέου τούτου τύπου σχολείων Μέσης μορφώσεως. Ὁ τύπος οὗτος ὑφίσταται καὶ εἰς πολλὰς

ἄλλας χώρας προηγμένας εἰς τὸν πολιτισμόν, μὲ ποικί-
 λας ὀνομασίας. Καὶ εἰς τὰς χώρας ταύτας οἱ ἰθύνοντες
 τὰ τῆς παιδείας προέβησαν εἰς τὴν ἴδρυσιν τῶν νέων
 τούτων σχολείων Μέσης, ἔχοντες ὑπ' ὄψει κυρίως ἐκπο-
 λιτιστικούς σκοπούς, ἔστω καὶ ἂν παρωρμήθησαν καὶ ὑ-
 πελόγισαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν προσέλευσιν μαθητῶν τὰς
 ἀξιώσεις τῶν γονέων νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ τῶν κατὰ τὸ
 ὅποιον θὰ ἠδύνατο νὰ τοὺς χρησιμεύσῃ καὶ διὰ πρακτι-
 κωτέρους σκοπούς.

Εἵμεθα λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τῆς γνώμης, ὅτι ἀνεξαρτή-
 τως τῆς μεγάλης ἐκπολιτιστικῆς ἀξίας τῶν, τὰ σχολεῖα
 ταῦτα, ὥς ἀνταποκρινόμενα εἰς πολλαπλᾶς ἀνάγκας
 καὶ ἐπεὶ δὲν ἔχουν ὑπερβολικὰς ἀξιώσεις, θὰ εὐδοκι-
 μήσωσιν, ἀρκεῖ νὰ μὴ σπεύσωμεν εἰς τὴν ἴδρυσιν αὐτῶν,
 παρὰ τότε μόνον, ὅταν ἐκάστοτε ἐξασφαλίζεται τὸ κα-
 τὰλληλον προσωπικόν.

Τοιοῦτοτρόπως ἐνῶ ἐξυπηρετοῦμεν ἀνάγκας κοινωνι-
 κας καὶ ἀνταποκρινόμεθα εἰς τὰς ἀπαιτήσεις πλείστων
 γονέων καὶ μαθητῶν, ἀπαλλάσσομεν καὶ τὰ γυμνάσια
 ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἐκείνους, οἵτινες, μὴ δυνάμενοι νὰ εὐ-
 ρώσιν ἐν τοῖς κλασσικοῖς γυμνασίοις ὅσα εἴτε ἐξ ἐμφύ-
 του διαθέσεως, εἴτε ἐκ παραδόσεως εἶναι δι' αὐτοὺς ἰδα-
 νικά, ἀπελπιζονται καὶ καταρρίπτουν τὸ ἐπίπεδον εἰς ὃ
 ὀφείλει νὰ εὐρίσκηται τὸ κλασσικὸν γυμνάσιον.

ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΛΥΚΕΙΑ

Ἄλλος τύπος σχολείου Μέσης εἶναι ὁ παρ' ἡμῖν ἤδη
 εἰσαχθεὶς καὶ δυστυχῶς ὀλίγον εὐδοκιμήσας, τοῦ πρα-
 κτικοῦ λυκείου, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Γερμανικοῦ τύπου
 τῶν Oberrealschulen. Ὁ τύπος οὗτος εἶναι ἐπίσης ἄρι-
 στος, ὅπως ὁ τοῦ νέου γυμνασίου, ἀνταποκρίνεται πρὸς
 διττὰς ἀνάγκας ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὰς ψυχικὰς δυναμικό-
 τητας τοῦ μαθητοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἐκ τῆς τελειο-
 τέρας καὶ βαθυτέρας γνώσεως τῆς προόδου τῶν φυσι-
 κῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνικῶν αὐτῶν ἐφαρμογῶν ἐ-
 νεργὸν συμμετοχὴν εἰς τὰς ἐκάστοτε νέας ἐπιστημονι-
 κάς καὶ τεχνικάς κατακτήσεις.

Δυστυχῶς, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ἑλλειψὶς καταλλήλου προ-
 σωπικοῦ, καταλλήλων οἰκημάτων, ὀργάνων καὶ ὑλικῶν
 ὁμοῦ μετὰ τῆς δυσκινήτου κεντρικῆς γραφειοκρατίας,
 ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀνεξήγητος περικοπὴ προσόντων τῶν

ἀποφοίτων τῶν σχολῶν τούτων, συνετέλεσεν, ὥστε ὁ τύπος οὗτος τῶν σχολείων Μέσης νὰ ἀποτελῇ τὸ ἐν εἰκοστὸν περίπου τῶν ἄλλων ἐκπαιδευτηρίων τῆς Μέσης καὶ τοῦτο ἐν πλήρει εἰκοστῷ αἰῶνι, παρὰ τὰς ὁμολογουμένως ἁλματικὰς προόδους τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνικῆς αὐτῶν ἐκμεταλλεύσεως, διὰ τὰς πνευματικὰς καὶ ὕλικας ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐλπίζομεν οὐχ' ἦττον, ὅτι πολὺ ταχέως θέλει καταλάβει τὴν πρέπουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων σχολῶν Μέσης, ὅταν μετὰ τριετίαν ἐπιστρέψωσιν ἐξ Ἑσπερίας οἱ ἀποσταλέντες πρὸς εὐρυτέρας παιδαγωγικὰς σπουδὰς φυσικομαθηματικοὶ καὶ ὅταν κατὰ τὴν νέαν ρύθμισιν τῶν προσόντων τῶν ἐκ τῶν ἀνωτέρων σχολῶν ἀποφοιτώντων δοθοῦν καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν Πρακτικῶν Λυκείων ἴσα προσόντα, πρὸς τοὺς ἐκ τῶν γυμνασίων.

ΑΝΩΤΕΡΑ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΑ

Ἐν Ἑλλάδι λειτουργοῦν καὶ 19 ἀνώτερα παρθεναγωγεῖα, μὲ τέσσαρας τάξεις, χωρὶς καμμίαν ἀντιστοιχίαν πρὸς τὰς τάξεις τῶν ἄλλων ἐκπαιδευτηρίων τῆς Μέσης, δι' ὠρισμένας κοινωνικὰς τάξεις, διὰ τὰς ὁποίας ἡ γενικὴ μόρφωσις, ἡ παρεχόμενη διὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, κρίνεται ἀνεπαρκής. Τὰ σχολεῖα αὐτὰ εὐρίσκονται κυρίως εἰς Ν. Ἑλλάδα, ἰδρῦθησαν δὲ εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο δυνατόν ἡ γυνὴ νὰ παρακολουθήσῃ ἐπιστήμην τινὰ ἢ νὰ καταλάβῃ ὑπαλληλικὴν θέσιν. Ἡ ἴδρυσις τῶν τοιούτων σχολείων ἐπεβάλλετο καὶ διότι ἄνευ αὐτῶν οἱ γονεῖς θὰ ἔστελλον τὰ τέκνα των εἰς ξένας προπαγανδιστικὰς σχολὰς. Σήμερον, ἐκτὸς ἐλαχίστων περιπτώσεων, ὁ γονεὺς ἀποστέλλων τὸ τέκνον του εἰς σχολεῖον τι ἀνωτέρας μορφώσεως, ὑπολογίζει τοῦλάχιστον ὡς ἐνδεχόμενον τὴν δυνατότητα τῆς χρησιμοποιοῦσεως τῆς ἀνωτέρας ταύτης μορφώσεως διὰ βιοποριστικούς σκοπούς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συνέβαινε τοῦλάχιστον εἰς τὴν αὐτὴν ἑκτασιν ἄλλοτε. Συμβαίνει ὅμως τὸ ἀνώτερον Παρθεναγωγεῖον νὰ μὴ παρέχῃ τὰ αὐτὰ προσόντα καὶ τὴν αὐτὴν μόρφωσιν μὲ τὸ γυμνάσιον, ἐκ τούτου προέρχεται ἡ ἀντιπάθεια καὶ διὰ τοῦτο ἔλλειψις μαθητριῶν εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῶν σχολείων, ἐκτὸς τοῦ ἐν Θεσσαλονικίᾳ λειτουργοῦντος.

Ἡ μετατροπὴ τῶν ἀνωτέρων Παρθεναγωγείων εἰς γυ-

μνάσια δὲν εἶναι ὀρθή, διότι καὶ οἱ λόγοι οἱ προκαλέσαντες τὴν ἰδρυσιν αὐτῶν εἶναι διάφοροι πρὸς τοὺς τῶν γυμνασίων. Ἐπιβλαβὴς θὰ ἦτο ἡ κατάργησις αὐτῶν, διότι ὑπάρχει πάντοτε εἰς ἄριθμὸς γονέων, οἱ ὅποιοι εὐρίσκουσιν ἀνεπαρκῆ τὴν γενικὴν μόρφωσιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ οἱ ὅποιοι ἐὰν ἑλλείψουν τὰ ἀνώτερα Παρθεναγωγεῖα θὰ στείλουν τὰ τέκνα των εἰς ξένας σχολάς.

Προκειμένου ὅμως νὰ διατηρηθῶσι, πρέπει διὰ νὰ καταστοὺν περισσότερον συμπαθῆ, νὰ θεωρηθοῦν ὡς προγυμνάσια τῶν ἰδρυθησομένων συγχρόνων γυμνασίων. Τὰ γυμνάσια ταῦτα, ἑπειδὴ κατὰ τὴν γνώμην μας, θὰ ἔχουν ὀλιγώτερον θεωρητικὸν χαρακτήρα, προσαρμόζονται περισσότερον πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν φύσιν τῶν γυναικῶν. Ἐκτὸς τούτου αἱ ζῶσαι γλῶσσαι καὶ νεώτεραι φιλολογίαι εἶναι συμπαθέστεραι εἰς τὰς γυναῖκας καὶ ἀνταποκρίνονται περισσότερον εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς ἰδρύσεως τῶν ἀνωτέρων παρθεναγωγείων. Ἐπὶ πλέον δι' αὐτοῦ τοῦ μέτρου οὔτε ἀνώταται σπουδαὶ ἀποκλείονται, οὔτε ἡ ἐνδεχομένη περίπτωσις τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ πτυχίου πρὸς κατάληψιν ὑπαλληλικῆς τιнос θέσεως. Δὲν ἀποκλείεται κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προγράμματος τῶν οὕτω δημιουργηθησομένων προγυμνασίων νὰ ληθῇ κυρίως ὑπ' ὅψει ὅτι πρωτίστως ἡ Ἑλληνὶς προορίζεται νὰ γείνη καλὴ μήτηρ καὶ καλὴ οἰκοκυρά, ὡς καὶ αἱ ἰδιόζουσαι γυναικεῖαι κλίσεις.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἐκτεθεισῶν σκέψεων ἡμῶν καταλήγουμεν εἰς τὰ ἑξῆς πορίσματα :

α') Κατάργησιν ἢ συγχώνευσιν τῶν γυμνασίων ἐκείνων, ἅτινα κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν δὲν παρουσίασαν ἄριθμὸν ἀποφοίτων τοῦλάχιστον ἐξήκοντα συνολικῶς ἐντὸς τριῶν ἐτῶν.

β') Σύστασιν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν διὰ τὰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις κοινῶν δι' ἐκάστην ἐκπαιδευτικὴν περιφέρειαν διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ κοινὸν μέτρον ἐκτιμήσεως καὶ νὰ μὴ εἰσάγονται εἰς τὰ μικρὰ ἐκπαιδευτικὰ κέντρα «ὅσοι πιστοί».

γ') Καθορισμὸν νέου τρόπου ἐξετάσεων διὰ τὰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις, καθ' ὅν θὰ ἐκτιμᾶται καὶ ἡ διάθεσις καὶ ἡ δυναμικότης τοῦ μαθητοῦ, οὐχὶ δὲ μόνον αἱ γνώσεις, νὰ ἀποφεύγηται δὲ ὅσον τὸ δυνατόν τὸ τυχαῖον.

δ') Καθορισμὸς ἑνὸς μεγίστου ἀριθμοῦ τῶν κατ' ἕτος εἰσακτέων εἰς ἕκαστον γυμνάσιον.

ε') Δημιουργίαν ἐν πρώτοις εἰς τὰ μεγάλα κέντρα ἐνὸς τρίτου τύπου γυμνασίου.

στ') Βαθμιαίαν αὐξήσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν τελῶν μέχρι πέντε χιλιάδων δραχμῶν ἐτησίως καὶ ταῦτοχρόνως ἱδρυσιν ταμείου ὑποτροφιῶν δι' ἀρίστους, ἀλλὰ ἀπόρους μαθητὰς ἐξ ὧν τῶν δημοτικῶν σχολείων διὰ συνεχίσιν τῶν σπουδῶν αὐτῶν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

Ἀκολουθεῖ συζήτησις, εἰς τὴν ὁποίαν λαμβάνουν μέρος οἱ ἀκόλουθοι :

Ὁ κ. Χρ. Λέφας λέγει τὰ ἑξῆς : Τὴ σημερινὴ κατάστασις τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴ γενικὴ μόρφωσι, περιεγραφε τόσο ἐκτενῶς ὁ κ. Παῖδούσης στὴν εἰσήγησίν του, ὥστε θᾶταν περιττὸ νὰ εἰσέλθω σ' αὐτή, ἂν δὲν νόμιζα ἀπαραίτητο νὰ κάμω μερικὲς παρατηρήσεις.

Καὶ πρῶτα γιὰ τὴ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀναλφαβητισμὸν ὁ κ. Παῖδούσης, δυσπιστῶν πρὸς τὴν ἐπίσημην στατιστικὴν, μεταχειρίζεται γιὰ νὰ βρῇ τὸ ποσοστὸ τῶν ὑποχρέων πρὸς φεῖτησιν μαθητῶν ἓνα ὠρισμένο ποσοστὸ ἐπὶ τῶν κατοίκων, κ' ἔτσι βρίσκει ὅτι τὰ 15 % δὲν πηγαίνουν στὸ σχολεῖο. Ἐγώ, μιὰ πού ἔγινε ἐπίσημη ἀπογραφή, πού μᾶς λέγει ἀκριβῶς πόσα παιδιὰ εἶναι 6—12 ἐτῶν, νομίζω πὼς δὲν ἔχομε τὸ δικαίωμα νὰ μεταχειρισθοῦμε ἄλλα στοιχεῖα, ποὺ δὲν μπορούμε νὰ τὰ στηρίξουμε παρὰ σὲ ὑπολογισμούς. Ἐπιμένω στὸ ποσοστὸ τοῦ 3.8 %, γιὰτὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πραγματικόν.

Ἀλλὰ ἐκεῖνο πού ἔχει μεγάλη σημασίαν καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁ κ. Παῖδούσης βγάζει τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ 1/2 τῶν κατοίκων «ἢ μένουν ἀναλφάβητοι ἢ ἀποκτοῦν στοιχειωδেষτάτας τινὰς γνώσεις καὶ ἀποτελοῦν μᾶζαν ἀνθρώπων ἀμαθῶν, ἀνικάνων καὶ ἐπικινδύνων» εἶναι ἡ παρατήρησίν του, ὅτι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τῆς α' τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μόνο τὸ 1) 4 φθάνει ἕως τὴν στ'.

Ὁ κ. Παῖδούσης περιπίπτει στὸ συνειθισμένο σφάλμα. Συγκρίνει τοὺς σημερινούς μαθητὰς τῆς α' με τοὺς σημερινούς μαθητὰς τῆς στ' τάξεως. Ἀλλὰ οἱ σημερινοὶ μαθηταὶ τῆς στ' τάξ. δὲν εἶναι ἀπόρροια τῶν σημερινῶν μαθητῶν τῆς α', οἱ ὅποιοι εἶναι πολὺ περισσότεροι, γιὰτὶ ὁ πληθυσμὸς ἠύξησε, ἀλλὰ τῶν μαθητῶν πού ἦσαν πρὸ

ἐξ ἐτῶν στήν α'. "Αν κάνουμε τὴν πραγματικὴ σύγκριση, θὰ ἰδοῦμε πὼς δὲν εἶναι ἔτσι τὰ πράγματα. Δὲν μπορεσὰ νὰ βρῶ ὅλα τὰ στοιχεῖα. Βρῆκα ὅμως τὰ ἐξῆς, πού εἶναι χαρακτηριστικά. Τὸ 1926—1927 προήχθησαν ἀπὸ τὴν α' τάξη τοῦ δημοτικοῦ 124.029 μαθηταί. Αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ το 1929—1930 ἔπρεπε νὰ εἶναι στήν δ' τάξη. Στὴν τάξη αὐτὴ ἐνεγράφησαν τὸ 29—30 μαθηταὶ 98.730, δηλ. λιγώτεροι 25.299, ἥτοι κατὰ 20 %. Ἀλλὰ ἡ ἐλάττωσις αὐτὴ εἶναι φυσιολογικὴ. Τὰ παιδιὰ πεθαίνουν, ἀρρωσταίνουν ἐπνκίνδυνα ἢ φεύγουν στὸ ἐξωτερικόν. Τοὺς στασιμους δὲν τοὺς ὑπολογίζω, γιατί ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τὸ ἴδιον ποσοστὸ γιὰ κάθε τάξη. Τὸ ποσοστὸ τοῦ 20 %, στηριζόμενον σὲ πραγματικὰ στοιχεῖα, δὲν μποροῦμε νὰ τὸ ἀμφισβητήσουμε. Ἀλλ' ἄς ὑποθέσουμε πὼς μπορεῖ νὰναι καὶ κάπως μεγαλύτερο. Ποτὲ δὲν θὰ φθάσῃ τὸ 75 % πού βρῆκε ὁ κ. Παῖδούσης, κ' ἐπάνω στὸ ὁποῖο στηρίζει ὅλες τὶς σκέψεις του γιὰ τὴν κακοδαιμονία τῆς δημοτ. ἐκπαιδεύσεως.

"Ἄλλο ζήτημα, στὸ ὁποῖο δὲν συμφωνῶ μὲ τὸν κ. Παῖδούση, εἶναι ἡ ποιοτικὴ κατάστασις τῶν δημοδιδασκάλων. Καίτοι εἶναι πολλοὶ πού δὲν ἔχουν πτυχίον διδασκαλείου—κι' αὐτὸ εἶναι κακὸ βέβαια—δὲν εἶναι ὅμως οὔτε τόσοι, οὔτε τέτοιοι, πού τοὺς παριστᾷ. Δὲν ἀνταποκρίνονται ἀσφαλῶς ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς στὶς σημερινὲς ἐκπαιδευτικὲς ἀνάγκες, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι τόσο ἀμόρφωτοι, ὥστε «ἡ σκέψις των νὰ μὴ διαφέρῃ ἢ ὀλίγον νὰ διαφέρῃ, τοῦ ἀναλφαβήτου καὶ νὰ πλανῶνται ρακένδυτοι καὶ ρυπαροὶ ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, ἐμπνέοντες παντοῦ τὸν οἶκτον καὶ τὴν περιφρόνησιν». Εἶναι ὑπερβολή. Οἱ τέτοιοι εἶναι πολὺ λίγοι. Μπορῶ νὰ πῶ, πὼς σὲ τέτοιον βαθμὸ οἰκτρότητος δὲν εἶναι κανένας. Εἶδα δασκάλους μὴ πτυχιούχους, καὶ τῶν δύο μαρτύρων ἀκόμη, πού καὶ ἀξιοπρεπέστατοι ἦσαν καὶ μόρφωσις σχετικὴ εἶχαν. Ἀλλως τε καὶ ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίᾳ μου στὸ Ὑπουργεῖο, πού ἦρθα σὲ ἐπικοινωνία μαζί τους, δὲν σχημάτισα τέτοιαν γνώμη.

Οὔτε γιὰ τὴ Μ. Ἐκπαίδευσιν μπορῶ νὰ συμφωνήσω μὲ τὰ δεδομένα τοῦ κ. Παῖδούση. Ὑπολογίζει τὰ κλασσικὰ γυμνάσια (δημοσ. καὶ ἰδιωτικὰ) σὲ 229, τὰ πρακτ. λύκεια σὲ 13, τὰ ἡμιγυμνάσια σὲ 228, τὰ ἀνώτερα παρθεναγωγεῖα σὲ 16. Ἐνῶ λειτουργοῦν τώρα 155 μόνο κλασσικὰ γυμνάσια (143 δημόσια καὶ 12 ἰδιωτικὰ), 13 πρακτικὰ

λύκεια, 4 σχολαὶ μέσης, 288 ἡμιγυμνάσια (221 δημόσια καὶ 67 ἰδιωτικὰ) καὶ 16 ἀνώτερα παρθεναγωγεῖα. Λάθος κάνει, γιατί παίρνει ὅλα τὰ ἰδιωτικὰ τῆς μέσης ὡς κλασικὰ γυμνάσια, ἐνῶ εἶναι 12 μόνο γυμνάσια καὶ 67 ἡμιγυμνάσια.

Στὰ δημόσια σχολεῖα τῆς μέσης ἐνεγράφησαν τὸ 1930—1931 μαθηταὶ 60.089, δηλ. 0.96% ἐπὶ τῶν κατοίκων. Δὲν κατώρθωσα νὰ βρῶ τὴν ἀναλογία τῶν μαθητῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως πρὸς τοὺς κατοίκους σὲ ἄλλα κρᾶτη. Προκειμένου γιὰ τὴν Ἀμερικὴ βρῆκα στὸ βιβλίον τοῦ κ. Παλαιοιολόγου «πρὸς καλυτέραν μέσων ἐκπαίδευσιν», ὅτι ἕκαστος ἀπόφοιτος Ἀμερικανικοῦ γυμνασίου ἀναλογεῖ ἐπὶ 386 κατοίκων. Σὲ μᾶς ἕκαστος ἀπόφοιτος γυμνασίου ἀναλογεῖ ἐπὶ 1417 κατοίκων. Βρῆκα ἀκόμα, ὅτι κάθε μαθητῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως στὴν Ἀμερικὴ κοστίζει 4300 περίπου δραχ. καὶ στὴ Γαλλίᾳ 2400. Σὲ μᾶς κοστίζει 2639 δρ., δηλ. τὸ ἴδιο σχεδὸν μὲ τὴ Γαλλίᾳ καὶ τὸ μισὸ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐφέτος θὰ ἔχουμε ὀλιγωτέρους μαθητὰς σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα ποὺ κατώρθωσα ἕως τὴν ὥρα νὰ συγκεντρώσω.

Ἀπὸ τὰ γυμνάσια πέρνουν ἀπολυτήριον κάθε χρόνο 4380 μαθηταὶ κατὰ μέσον ὄρον (4200 ἀπὸ τὰ δημόσια καὶ 180 ἀπὸ τὰ ἰδιωτικὰ). Ἀπ' αὐτοὺς 1300 περίπου ἐγγράφονται στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, καὶ 700 περίπου στὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, στὸ Πολυτεχνεῖον, στὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, στὴν Τηλεγραφικὴ Σχολή, στὴν Ἀνωτάτη Ἐμπορικὴ καὶ στὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν. Μένουν 2380 κάθε χρόνο ποὺ κυττάζουν νὰ βροῦν δουλειά.

Ἄν καὶ πολὺς, δὲν μοῦ φαίνεται τόσο τρομακτικὸς, ὥστε νᾶναι καὶ αἰτία ὅλων τῶν κακῶν τῆς Ἑλλάδος, ὁ ἀριθμὸς τῶν 4300 ἀποφοίτων τοῦ γυμνασίου, ἂν μάλιστα ληθῇ ὑπ' ὅψιν, ὅτι κανένα ἄλλο σχολεῖον μέσης ἐκπαίδευσσεως, πλὴν τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν, δὲν λειτουργεῖ στὴν Ἑλλάδα. Τρομακτικὸς καὶ ἀνόητος μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς εἶναι ὁ τρόπος, ποὺ πέρνουν αὐτοὶ τὸ ἀπολυτήριον. Διατηροῦμε 150 γυμνάσια μὲ δικαίωμα νὰ δέχωνται οἷασδήποτε ποιότητος ὑλικό, ἐνῶ θὰ μπορούσαμε μὲ 100 γυμνάσια καὶ μὲ περιορισμένο ἀριθμὸ εἰσαγομένων καὶ συνεπῶς μὲ ἐπιλογὴ ὑλικοῦ, νὰ ἔχουμε ἀριθμὸ ἀποφοίτων σύμφωνα μὲ τὰς ἀνάγκας μας. Ἀπὸ τὶς 10.000, ποὺ γράφονται στὴν α' τάξη, φθάνουν στὴν τελευταία μόνο 5.000. Οἱ ἄλλοι σταματοῦν στὴν ἐνδιάμεσες, γιατί

δέν εἶναι σὲ θέση νὰ παρακολουθήσουν. Ἐνῶ, ἂν ἔμπαινε στὰ γυμνάσια ὠρισμένος ἀριθμός, θάμπαιναν οἱ καλύτεροι καὶ θάφθαναν νὰ πάρουν ἀπολυτήριο ὅλοι μὲ τὴ φυσιολογικὴ τους μόνο διαφυγὴ. Ὅσο γιὰ τὰ μέρη, πού λειτουργοῦν γυμνάσια, ἔχει μεγάλο δίκην νὰ ἀγανακτῇ ὁ κ. Εἰσηγητής. Ὁ νομὸς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, μὲ 220.000 πληθυσμό, ἔχει 5 γυμνάσια, ἐνῶ τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ τῆς Ἀρκαδίας, μὲ 60.000, λιγώτερο πληθυσμό, ἔχουν ὁ ἕνας 6 καὶ ὁ ἄλλος 7. Γενικὰ γιὰ τὴν ἰδρυση γυμνασίων μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς, πὼς ὅχι μόνο δέν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν οἱ ἐκπαιδευτικὲς ἀνάγκες κάθε μέρους, ἀλλὰ τούναντίον πὼς πήγαμε ἀντίθετα.

Ἀναγκασθίκα νὰ ἐπιμείνω τόσο στοὺς ἀοιθμοὺς γιατί ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ὑποτιμῶντας τὴ λαϊκὴ παιδεία κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τραβῶντας τὴ μέση, μπορούσαμε νὰ φθάσουμε στὸ συμπέρασμα, πού διατυπώθηκε ἄλλως τε, ὅτι ἡ Πολιτεία ἔχει στρέψη τὴν προσοχὴ τῆς στὴ μέση ἐκπαίδευση καὶ παραμέλησε τὴ στοιχειώδη. Ἐνῶ δέν συμβαίνει αὐτό. Ἀπὸ ποσοτικῆς ἀπόψεως ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι σχεδὸν ἐπαρκής. Ἀπὸ ποιοτικῆς βεβαίως ὑστερεῖ λόγῳ κυρίως τῆς ἐλλιποῦς μορφώσεως τῶν διδασκάλων. Ἀλλὰ σ' αὐτὸ δέν φταίει τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖο ἔχει ἤδη ἔτοιμους 2500 πτυχιούχους δημοδιδασκάλους, πού μένουν ἐκτὸς θέσεως, καὶ πού θὰ μπορούσαν ἂν ἀντικαταστοῦσαν τοὺς ἀνικάνους ἀπὸ τοὺς ἤδη ὑπηρετοῦντας, νὰ βελτιώσουν σημαντικὰ τὴ στοιχειώδη ἐκπαίδευση. Ἐνῶ δέν γίνεται αὐτό, ὀφείλεται σὲ ἄλλους λόγους, πού εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὴ θέληση τῆς Πολιτείας. Ἡ μέση ἀπὸ τὴν ποιοτικὴ ἀποψη δέν εἶναι καλύτερη ἀπὸ τὴ δημοτικὴ, ἔχει κι' αὐτὴ τὰ ἄχρηστα στοιχεῖα τῆς. Ποσοτικὰ βέβαια εἶναι πληθωρική, δικαιολογεῖται ὅμως γιατί εἶναι τὸ μόνο μέσο ποῦδινε ἕως τώρα ἀνώτερη μόρφωση. Ἀλλὰ σ' αὐτὸ δέν νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ ἐλαττωθῇ κατὰ πολὺ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποφοίτων τοῦ γυμνασίου.

Ὁ κ. Εἰσηγητής προτείνει νὰ κάνουμε, ὥστε νὰναλογῇ ἕνας ἀπόφοιτος ἐπὶ 4000 κατοίκων, δηλ. νὰποφοιτοῦν κάθε χρόνο ἀπὸ τὰ γυμνάσιά μας 1550 περίπου. Μὰ ἀφοῦ χρειαζόμαστε 2000 γιὰ τὰ ἀνώτερα ἰδρύματα μόνον, γιατί νὰ βγάλουμε λιγώτερους ; Ἐχῶ τὴ γνώμη, πὼς κατὰ ἀπὸ 3000 δέν πρέπει νὰ φθάσουμε.

Γιὰ τὸν τρόπο τῆς ὁργανώσεως τῆς μέσης παιδείας σκέφθηκα ὡς ἐξῆς : Πῆρα τὸ σύστημα πού ἰσχύει σή-

μερα ἐν συνδυασμῷ μὲ τὶς ἀποφάσεις πού ἔλαβε τὸ Ἀνώτατο Συμβούλιο σχετικά μὲ τὴ στοιχειώδη γενικὴ καὶ εἰδικὴ ἐκπαίδευση καὶ τὴ μέση εἰδικὴ καὶ προσπάθησανὰ βρῶ ποιά θὰ εἶναι ἡ σύνθεση τῆς κοινωνίας ἀπὸ μορφωτικῆς ἀπόψεως, ὅταν αὐτὰ ἐφαρμοσθοῦν. Πῆρα δηλ. ἑξατάξιο δημοτικὸ σχολεῖο μὲ συμπληρωματικὸ γεωργικόν, ἐμπορικὸ καὶ τεχνικὸ καὶ ἑξατάξιο γυμνάσιο κλασικόν, πρακτικόν, γεωργικόν, ἐμπορικὸ καὶ τεχνικόν. Ὑπὲλόγησα 50 γεωργικὰ σχολεῖα, 10 ἐμπορικὰ, 10 τεχνικὰ καὶ 150 γυμνάσια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ παρθοῦν τὰ διάφορα εἰδικευμένα.

Ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο ἀποφοιτοῦν κάθε χρόνο 50.000 περίπου μαθηταί. Ἀπ' αὐτοὺς 1500 θὰ πᾶν στὰ γεωργικὰ σχολεῖα, 500 στὰ ἐμπορικὰ καὶ 500 στὰ τεχνικὰ, δηλ. τὰ 5 % στὴν ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευση καὶ 10.000 στὴ μέση κλασικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευση, δηλ. τὰ 20 %. Ἀπ' αὐτοὺς πάλι 4500 θὰ ἀποφοιτήσουν ἀπὸ τὴ μέση ἐκπαίδευση, δηλ. τὰ 9 % καὶ 2000 θὰ πᾶν στὴν ἀνωτάτῃ ἐκπαίδευση, δηλ. 4 %. Τὰ ὑπόλοιπα 75 % θὰ μείνουν μὲ τὴ στοιχειώδη ἐκπαίδευση. Ἄν ἀναγάγουμε τὰ ποσοστὰ αὐτὰ στὸν πληθυσμὸ θάχουμε τὴν ἐξῆς σύνθεση τῆς κοινωνίας ἐκπαιδευτικῶς : 260.000 στὴν ἀνωτάτῃ ἐκπαίδευση, 325.000 ἀποφοίτους γυμνασίου, χωρὶς ἀνώτερη μόρφωση, 715.000 μὲ ἐνδεικτικὸ ἐνδιαμέσου τάξεως τοῦ γυμνασίου, 325.000 μὲ κατώτερη ἐπαγγελματικὴ μόρφωση καὶ 4.875.000 μὲ μόνη μόρφωση τὴ στοιχειώδη. Ἐκεῖνοι οἱ ἀριθμοὶ πού γεννοῦν ἀνησυχία εἶναι οἱ 715.000, πού ἔχουν μόνον ἐνδεικτικὸ γυμνασιακῆς τάξεως καὶ οἱ 4.875.000, πού θάχουν ἀπολυτήριον δημοτικοῦ. Οἱ 325.000 πού θάχουν μόνον ἀπολυτήριον γυμνασίου, δεδομένου, ὅτι σ' αὐτοὺς περιλαμβάνονται καὶ ὅσοι θὰ χρησιμοποιηθοῦν στὸ ἐμπόριο, τὴ γεωργίαν, τὴ βιομηχανίαν καὶ τὶς ἄλλες θέσεις, δὲν εἶναι πολλοί. Δὲν εἶναι σκόπιμονὰ φίνωνται τὰ 75 % τῶν κατοίκων μὲ μόνη σχεδὸν τὴ στοιχειώδη μόρφωση καὶ μάλιστα κατόπιν ἑξαετοῦς μόνον ἐκπαιδεύσεως. Πρῶτον γιατί αὐτὸ κατεβάζει τὴν πνευματικὴν στάθμην τῆς χώρας καὶ δεύτερον γιατί χωρίζει τὴν κοινωνίαν σὲ δυὸ τάξεις πού διαφέρουν πάρα πολὺ μεταξύ τους στὴ μόρφωση κ' ἔτσι δημιουργεῖται πνευματικὴ ἀριστοκρατία καὶ πνευματικὸ προλεταριάτο. Γιὰ νὰ νυψώσουμε τὸ πνευματικὸ μας ἐπίπεδο δυὸ δρόμοι μένουν ἢ νὰ αὐξήσουμε τὴ φοίτηση στὸ δημοτικὸ σχο-

λείο ἢ νὰ βροῦμε κάποιον ἄλλο σχολεῖο. Τὸ πρῶτο θὰ-
ταν προτιμότερο, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ γίνη, γιατί εἶναι
πολύ δαπανηρό. Κ' ἔτσι προκύπτει ἡ ἀνάγκη ἐνὸς ἄλλου
τύπου σχολείου, μεταξύ τοῦ δημοτικοῦ καὶ τοῦ γυμνα-
σίου, πού νὰ ἐξυπηρετῇ τίς μέσες ἀστικές τάξεις καὶ νὰ
χρησιμεύῃ γιὰ συνδετική γέφυρα μεταξύ τῶν ἀποφοίτων
τοῦ δημοτικοῦ καὶ ἐκείνων πού ἔχουν ἀνώτερη μόρφω-
ση. Τέτοια σχολεῖα ἔχουμε τώρα τὰ ἡμιγυμνάσια. Ἀλλ'
αὐτὰ δὲν εἶναι ἰδιαίτερα σχολεῖα, ἀλλὰ μέρος τῶν γυ-
μνασίων, δὲν δίνουν αὐτοτελῆ μόρφωση. Ἀλλως τε καὶ
ἡ νομοθεσία μας τὰ προώρισε γιὰ θάνατο, (σὲ 7 χρόνια
πρέπει νὰ λείψουν) καὶ ἡ κοινωνία δὲν τὰ δέχεται. Πέ-
ρυσι σὲ 150 γυμνάσια ἐνεγράφησαν στὴν α' τάξη 10.000
μαθηταί, ἐνῶ σὲ 221 ἡμιγυμνάσια ἐνεγράφησαν μόνον
3.500. Χρειαζόμαστε ἕνα ἄλλο σχολεῖο.

Νομίζω πὼς πρέπει νὰ δημιουργηθῇ ἕνα μέσο scho-
leio ἀπὸ 3 ἢ 4 τάξεις. Τὸ πρόγραμμά του θὰ πε-
ριέχῃ μαθήματα καὶ γενικῆς μορφώσεως καὶ ἐιδικῆς,
ἀναλόγως τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν. Ἀλλοῦ θὰ ἔχῃ ἔμπο-
ρικά, ἄλλοῦ γεωργικά καὶ ἄλλοῦ βιοτεχνικά μαθήμα-
τα. Ἄν ἀποτελεσθῇ ἀπὸ 3 τάξεις οἱ ἀπόφοιτοί του θὰ
χουν τὸ δικαίωμα νὰ δίνουν ἐξετάσεις γιὰ τὴν γ' τάξη
τοῦ κλασικοῦ, πρακτικοῦ, ἐμπορικοῦ, γεωργικοῦ κλπ.
γυμνασίου, σύμφωνα μὲ τὴ μορφή πού ἔχει τὸ σχολεῖο,
πού προέρχονται. Ἐτσι θὰναι σὲ θέση νὰ παρακολου-
θήσουν καλύτερα τὰ μαθήματα τοῦ ἐιδικοποιημένου
γυμνασίου καὶ νὰ πάρουν ἀρτιώτερη μόρφωση. Ὅσοι
δὲ δὲν πᾶνε σὲ γυμνάσιο θὰ μποροῦν νὰ σκίσουν εὐδό-
κιμα τὸ ἐπάγγελμα, πού διάλεξαν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μα-
θητῶν τῶν σχολείων αὐτῶν θὰναι ἀπεριόριστος, ἐνῶ τῶν
γυμνασίων θὰναι ὀρισμένος. Αὐτοὶ θὰ χάνουν ἕνα χρό-
νο. Θὰ κάνουν 3 στὸ μέσο καὶ 4 στὸ γυμνάσιο. Ἐνῶ οἱ
μαθηταὶ τοῦ γυμνασίου θὰ κάνουν μόνο 6.

Σὲ μέσα σχολεῖα μποροῦν νὰ μετατραποῦν τὰ ἡμιγυ-
μνάσια, νὰ κατανεμηθοῦν ὅμως λογικά στὰ διάφορα μέ-
ρη τῆς χώρας. Τὸ γυμνάσιο θὰ μείνῃ μὲ 6 τάξεις. Τὰ μέ-
σα σχολεῖα θὰ λειτουργοῦν σὲ μέρη πού δὲν εἶναι γυμνά-
σια. Τὰ γυμνάσια πρέπει νὰ περιορισθοῦν τὸ πολὺ σὲ
100 καὶ νὰ δέχωνται ὀρισμένο ἀριθμὸ μαθητῶν. Μ' αὐ-
τὸν τὸν τρόπο καὶ οἱ 715.000 πού μένουν στὴ μέση τοῦ
γυμνασίου, θὰ τραβηχθοῦν στὰ μέσα σχολεῖα καὶ θὰ
παρουν μιὰ μόρφωση, πού θὰ τοὺς χρησιμεύσῃ στὴ ζωὴ

τους. Αὐτὴ ἡ διαρρύθμιση καὶ οἰκονομικὰ εἶναι συμφέ-
ρουσα, γιατί θάχουμε τὴ δαπάνη τῶν 50 γυμνασίων, ποὺ
θά καταργηθοῦν καὶ τῶν 220 ἡμιγυμνασίων, ποὺ θά τὰ
χρησιμοποιήσουμε γιὰ τὰ μέσα σχολεῖα, τὰ ὁποῖα ἔτσι
μποροῦμε νὰ ὀργανώσουμε καλά.

Γιὰ τὴν αὐξηση τῶν ἐκπαιδευτικῶν τελῶν, ποὺ προτεί-
νεται, δὲν εἶμαι σύμφωνος. Μὲ χίλια βάσανα κατορθώ-
νουν τώρα οἱ γονεῖς νὰ πληρώνουν τὰ σημερινὰ ἔξοδα.
Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ πὼς δὲν εἶναι λίγα. Πληρώνουν
700 δραχ. γιὰ τὴν ἐγγραφή, 100 γιὰ τὸ σχολικὸ ταμεῖο,
καὶ 700 γιὰ τὰ βιβλία, δηλ. 1500 τὸ χρόνο. "Αν βάλουμε
καὶ τὰ ἄλλα ἔξοδα περνοῦν τὶς 2000. "Αν αὐξηθοῦν πε-
ρισσότερο, ἡ μέση ἐκπαίδευση θά γίνῃ πλουτοκρατικὴ
καὶ ἀσφαλῶς θά χειροτερεύσῃ ποιοτικά. Τὸ σύστημα
τῶν ὑποτροφιῶν, ποὺ προτείνεται, δὲν μπορεῖ νὰ πραγ-
ματοποιηθῇ, γιατί εἶναι πολυδάπανο καὶ κατ' ἀνάγκην
θὰ περιορισθῇ σὲ ἐλάχιστο ἀριθμὸ.

Ὁ κ. Σ τ. Τ ζ ο υ μ ε λ έ α ς λέγει τὰ ἐξῆς : Κατὰ
τὴν γενομένην πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν συζήτηση γιὰ τὸν ἀ-
ναλφαβητισμὸ, ἀπεδείχθη πὼς στὰ δημοτικὰ σχολεῖα
φοιτήσανε τὸν περασμένο χρόνο 750 χιλιάδες μαθηταί,
δηλαδὴ τὰ 11,5 % ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν κατοίκων τοῦ
Κράτους. Ἐὰν κανεὶς σκεφθῇ, ὅτι στὸ 1882 τὸ 1) 10 μόνον
ἐκ τῶν ἀρρένων τῶν ἐχόντων σχολικὴν ἡλικίαν, ἐ-
φοῖτα εἰς τὰ σχολεῖα, οὔτε μία δὲ μαθήτρια εἰς τὴν ὑπαι-
θρον χώραν, ἂν σκεφθῇ ὅτι στὰ 1890 οἱ φοιτῶντες εἰς τὰ
δημοτικὰ σχολεῖα μαθηταὶ ἀπετέλουν τὰ 4,5 % τοῦ ὅλου
πληθυσμοῦ, τότε πείθεται, ὅτι τὸ δημοτικὸν μας σχολεῖ-
ον ἂν δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο, ἔπαυσε πλέον νὰ φυγα-
δεύῃ τὰ παιδιὰ καὶ σὰν φιλόστοργη μάνα τὰ μάζεψε
πλησίον του. Πιστεύω πὼς ἀσφαλῶς μετὰ τέσσαρα ἕως
πέντε ἔτη οἱ μαθηταὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων θά ἀνέλ-
θουν εἰς 900 χιλιάδας, δηλαδὴ εἰς τὸ 14—15 % ἐπὶ τοῦ ὅ-
λου πληθυσμοῦ καὶ τότε θά ἐρχώμεθα πλέον εἰς τὴν ἴδια
γραμμὴ μὲ τὰ κράτη, ποὺ προηγοῦνται εἰς τὸν πολιτι-
σμὸν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν, Γαλλίαν, Γερμανίαν, Ἑλβετί-
αν, Δανίαν κλπ.

Τὸ κατῳρθωμα τοῦτο τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τὸ θεω-
ρῶ μέγα, δὲ θέλω βέβαια νὰ πῶ πὼς μὲ αὐτὸ ξωφλήσα-
με μὲ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ
τίποτε ἄλλο. Πρέπει νὰ γίνουν πολλά, πάρα πολλά. Δι-
δακτῆρια, σχολικοὶ κῆποι, καὶ πρὸ παντὸς διδάσκαλοι

ίκανοί. Πῶς ἄρα γε κατωρθώθη τὸ θαῦμα αὐτό ; ἀσφαλῶς ὁ νόμος περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως ἔθαυμιτούργησεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλος λόγος εἶναι ὁ ἐξῆς :

Ὁ κόσμος ἀρχίζει νὰ ἀποκτᾷ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ σχολεῖον αὐτὸ καὶ νὰ ἐκτιμᾷ τὴν ἐργασίαν του. Ἡσθάνθησαν μεγάλην εὐχαρίστησιν, ὅταν τὸ περασμένο καλοκαίρι μοῦλεγε τὰ ἐξῆς ἕνας ἀγαθὸς γεωργός : «Μεγάλο καλὸ, κύριε ἐπιθεωρητή, ἔκαμε τὸ Ὑπουργεῖόν σας σὲ μᾶς τοὺς φτωχοπατεράδες, πὺ μᾶς ἔφερε τὸ Ἑλληνικὸ σχολεῖο στὸ χωριό μας, ἔτσι ὁ καὺμένος ἀντελήφθη τὴν γενομένην μεταρρύθμισιν. Γιατὶ ὁ γυιὸς μου ὁ Γιάννης πῆγε στὸ σχολεῖο στὴν πόλιν, ἐκεῖ καὶ χαρτιὰ ἔμαθε νὰ παίζει καὶ λεφτὰ ξόδευε πολλὰ καὶ γράμματα δὲν ἔμαθε. Ὁ Κωσταντῆς στὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μας τώρα ἔμαθε νὰ διαβάξῃ ὠραῖα καὶ λογαριασμοὺς ἔμαθε, αὐτὰ θέλουμε μεις οἱ φτωχοί». Βλέπετε τὴν κρίσιν τῆς κοινωνίας γιὰ τὴν μεταρρύθμισιν καὶ τὸ ἐξάχρονο σχολεῖο. Τὸ παλαιὸ σχολεῖο μὲ τὰ τέσσαρα χρόνια δὲν ἱκανοποιοῦσε καὶ δικαίως τὴν κοινωνία, καταλάβαινε πῶς αὐτὸ ἦτο κατωρῶς ἐκπαιδεύσεως, πῶς ἦτο ἐμπαιγμός. Τώρα κατὰ τὰ ἔλαβε ἡ κοινωνία, ὅτι ἡ πολιτεία θυμῆθηκε ὅτι πρέπει νὰ μάθουν γράμματα καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ. Τὸ παιδί ἀπὸ τὸ τετράχρονο δημοτικὸ σχολεῖο πῆγαινε στὸ ἑλληνικόν, πὺ τῶβρισκε στὸ χωριό του ἢ πολὺ κοντὰ σ' αὐτό, σκαρφάλωνε ἔπειτα στὸ γυμνάσιον καὶ ἔτσι φθάσαμε στὸ σημερινὸ κατάντημα πέντε τελειόφοιτοι τοῦ γυμνασίου νὰ πουλοῦν λαχεῖα, καὶ ὅχι λίγοι νὰ ἐργάζονται στὰς ἐργασίας τῆς ὁδοποιίας μὲ 35 δραχ. τὴν ἡμέραν.

Διεπιστώθη ἀκόμα εἰς τὸ Συμβούλιόν μας, πῶς ἔχουμε πληθωρισμὸν στὴ Μέση Παιδεία. Στὰ 1925—1926 εἶχαμε 105 χιλιάδες μαθητάς, ἔπειτα κατερχόμεθα σταθερῶς, κάθε χρόνο, καὶ πέρυσι εἶχαμε 62 χιλιάδες. Ἐφέτος δὲν ἔχομε ἀκόμα ὅλους τοὺς ἀριθμοὺς. Εἰς τὸ 4ον γυμνάσιον τῶν Ἀθηνῶν ἐνεγράφησαν στὰ 1929—1930 720 μαθηταί, στὰ 1930—1931 625, στὰ 1931—1932 550. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ἄλλα γυμνάσια τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὰς ἐπαρχίας δὲ ἀκόμα περισσότερον. Στὴ Δημητσάνα π. χ. ἔδωσαν εἰσητηρίους ἐξετάσεις ἐφέτος 19 μαθηταί. Σὲ μιὰ ἄλλῃ ἐπαρχιακῇ πόλιν στὰ 1924—1925 ἦσαν 1150 μαθηταί, στὰ τρία ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ στὸ γυμνάσιον, πέρυσι τὸ γυμνάσιον εἶχε 360 μαθητάς, ἐφέτος εἶναι ζητη-

μα ἂν ἔχη 300. "Ετσι βλέπομεν πώς πᾶμε σταθερὰ νὰ φτάσωμε τὸν φυσιολογικὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν τὶς 25—30 χιλιάδες, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀπολύωνται κατ' ἔτος ἀπὸ ὅλα τὰ γυμνάσια τοῦ Κράτους περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας, ὅσοι περίπου ἀπαιτοῦνται διὰ τὰς ἀνωτέρας σχολὰς καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας.

Τώρα ἂς ἐξετάσωμεν μὲ λίγα λόγια τὸ λόγο γιὰ τὸν ὁποῖον παρετηρήθη αὐτὸς ὁ πληθωρισμὸς στὴ Μέση Παιδεία. Τὸ φαινόμενο τοῦτο εἶναι, ὡς γνωστόν, γενικὴ μεταπολεμικὴ ἀρρώστεια σ' ὅλα τὰ κράτη. "Ολοὶ ξέρομε ὅτι ἀπὸ τὸ 1912—1923 ὅλη ἡ νεολαία τῆς Ἑλλάδος εἶχε στρατευθῇ, ἔλειψαν λοιπὸν πολλοὶ νέοι ἐγγράμματοι καὶ ἀπὸ τὰς κρατικὰς ὑπηρεσίας καὶ τὰς ιδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐγένετο διπλασιασμὸς τοῦ Κράτους καὶ ἐγένετο ἀναγκαία ἡ πρόσληψις εἰς τὰς κρατικὰς ὑπηρεσίας πολλῶν χιλιάδων νέων. Ὁ ἔχων ἀπολυτήριον γυμνασίῳ εὗρισκε εὐκολώτατα θέσιν μὲ 2000 δραχμὰς τὸ μῆνα. Ὁ ἀγροτικὸς κόσμος ἔνεκα τῆς ὑπερτιμῆσεως τῶν προϊόντων ἠypόρησε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ ναυτικὸς ἐπλούτισε καὶ οἱ μετανάσται ἔστελναν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν ἄφθονα δολλάρια καὶ ἔτσι κάθε χωρικὸς ἔστελνε τὸ παιδί του εἰς τὸ γυμνάσιον. Ἐγέμισαν λοιπὸν μαθητὰς τὰ ὑπάρχοντα γυμνάσια καὶ ἐγένετο ἡ ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως νέων. Περὶ ἰδρύσεως ἄλλου εἴδους σχολείων δὲν μποροῦσε νὰ γίνη λόγος τὴν περίοδον ἐκείνην. Ἰδρύθησαν καὶ μερικὰ πρακτικὰ λυκεία βιαστικά, δὲν εἶχαν τὰ ἀπαιτούμενα μέσα διὰ νὰ λειτουργήσουν ἄρτια. Εἶδα ἓνα τέτοιο νεαρὸ σχολεῖο σὲ μιὰ ἐπαρχιακὴ πόλιν, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε οὔτε ἓνα χάρτη.

Φυσικὸν ἦτο οἱ μαθηταὶ τῶν τόσο ἀτελῶς λειτουργούντων σχολείων νὰ φαίνωνται κατώτεροι τῶν μαθητῶν τῶν κλασικῶν γυμνασίων, γιὰ αὐτὰ εἶχον ἱστορίαν, ρυθμόν, καλὰ-κακὰ λειτουργοῦσαν ἐπὶ ἓνα αἰῶνα, ἀπάνω σὲ ἓνα πρόγραμμα. Βάλαμε προσέτι περιορισμοὺς στοὺς μαθητὰς τῶν πρακτικῶν λυκείων. Δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν σὲ ὀρισμένας σχολὰς τοῦ Πανεπιστημίου. Μὰ γιὰτί : Εἶναι, λέει, τέτοιο τὸ πρόγραμμα, πού ἂν εἰς μαθηταὶ τῶν λυκείων πᾶνε στὴ Φιλολογίαν ἢ στὴ Νομικὴ δὲν θὰ εὐδοκιμήσουν. Μὰ καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ κλασικοῦ γυμνασίου δὲν εἶναι τέτοιο πού νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν εὐδοκίμησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον, πᾶνε μ' ὅλα ταῦτα οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων τούτων εἰς

τὸ Πολυτεχνεῖο καὶ εὐδοκιμοῦν, καθὼς μανθάνω. "Ἐχω τὴν γνώμην πὼς πρέπει νὰ ἀνοίξωμε τὶς πόρτες ὅλων τῶν σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ στοὺς μαθητὰς τῶν πρακτικῶν λυκείων, ἂν θέλωμε νὰ ζήσουν καὶ νὰ εὐδοκιμήσουν τὰ σχολεῖα ταῦτα.

Ἦλθε τὸ 1922, ἡ μεγάλη ἐθνικὴ περιπέτεια, ἦλθον στὴν Ἑλλάδα μυριάδες ἐγγραμμάτων προσφύγων, οἱ ὅποιοι διὰ νὰ ζήσουν ἐφρόντισαν νὰ πάρουν καμμιά θέσι ιδιωτικὴ ἢ δημοσίαν. Ἀρχισε ἡ διανομὴ τῶν πτυχίων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τῶν ἀπολυτηρίων εἰς τὰ γυμνάσια εἰς ἐκείνους πού εἶχον στρατευθῇ, μαζί με αὐτοὺς πήρανε χαρτιά καὶ κάμποσοι ἄλλοι, πού δὲν εἶχαν στρατευθῇ. Ἔτσι μᾶς βρίσκει τὸ 1926 με πλῆθώρα διπλωματούχων καὶ ἀποφοίτων τῶν γυμνασίων, ἀλλὰ καὶ με πλῆθος μαθητῶν εἰς τὰ Γυμνάσια καὶ τὰ Πρακτικὰ λύκεια. Ἀπὸ τὸ 1927 παρατηρεῖται κάποια ἐλάττωσις τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων τῆς Μέσης Παιδείας, ἐξηκολούθουν ὅμως νὰ λειτουργοῦν 600 ἑλληνικὰ σχολεῖα, τῶν ὁποίων κύριος σκοπὸς σχεδὸν εἶχε κατανηλεῖ νὰ ἀγρεύουν μαθητὰς διὰ τὸ γυμνάσιον. Ὁ πατέρας δὲν ἤρκεῖτο, καὶ δικαίως, εἰς τὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα ἐμάνθανε τὸ παιδί του εἰς τὸ τετράχρονο δημοτικὸ σχολεῖο, τὸ ἔστελνε καὶ εἰς τὸ ἑλληνικόν, καὶ σιγὰ-σιγὰ ἐγεννᾶτο ἡ ὀρεξις καὶ στὸν πατέρα καὶ στὸ παιδί νὰ πάη εἰς τὸ γυμνάσιον. Εὐτυχῶς ἡ μεταρρύθμισις πού ἐφαρμόστηκε στὸ 1929 ἔθεσε κάποιον ἐμπόδιον, δὲν τὸν ἔκοψε ὅμως ὀλύτελα τὸν δρόμον, γιατί πολλὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα μείνανε ὡς διτάξια ἡμιγυμνάσια. Αὐτὰ δὲν ἐκπληρῶνουν κανένα σκοπὸν, παρὰ διευκολύνουν μόνον λίγους εὐπόρους γονεῖς, πού θέλουν νὰ στείλουν τὰ παιδιά τους στὸ γυμνάσιον, νὰ τὰ ἔχουν δυὸ χρόνια κοντά τους ἢ κοντά στὸ χωριό τους. Αὐτὰ ὅμως θὰ τὰ στείλουν εἰς τὸ γυμνάσιον καὶ ἂν καταργηθῇ τὸ ἡμιγυμνάσιον τοῦ χωριοῦ τους, ἀφοῦ μάλιστα εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας ὑπάρχουν δυὸ-τρία γυμνάσια.

Πιστεύω ὅτι τὸ ἑξατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον καλῶς ὀργανούμενον, με ἐπαρκές καὶ κατάλληλον προσωπικόν, δύναται ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον κάλλιστα νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Ἄν θέλωμεν καὶ ἂν μπορούμε ἄς φτιάξωμε πάρα-πάνου ἐπιμορφωτικὰς τάξεις με φοίτησιν ἑνὸς ἢ δύο χρόνων, ἕως πλατύνωμε τὸ πρόγραμμά του, ἀλλὰ διάμεσα σχολεῖα

μεταξύ δημοτικοῦ καὶ γυμνασίου, δὲν τὰ ἐννοῶ, ἐκτὸς ἂν θέλωμε νὰ ἀναστήσωμε τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, καὶ νὰ κάμωμε ἓνα εἶδος ὑπογυμνασίων, γιὰ νὰ βγαίνουν ἀπ' αὐτὰ ἡμιμαθεῖς νὰ φορτώνωνται τοὺς πολιτικούς τοῦ τόπου τῶν γιὰ θέσι.

Μετὰ τὸ 1929 παρατηρεῖται σταθερὰ ἐλάττωσις τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης Παιδείας. Εἶναι ὁ νόμος τῆς προσαρμογῆς στὴν πραγματικότητα, ἀπὸ τὸ 1917—1927 ἔχομε σταθερὰ αὐξησὶ τῶν μαθητῶν, διότι ἡ πραγματικότης ἀπῆτει τοῦτο, εἶχε ἀνάγκη καὶ τὸ Κράτος καὶ ἡ κοινὴ τελειοφοίτων τοῦ γυμνασίου. Ἀπὸ τοῦ 1927 οἱ γονεῖς βλέπουν πὼς τὰ παιδιὰ τῶν μὲ τὸ ἀπολυτήριον τοῦ γυμνασίου δὲν μποροῦν νὰ βγάλουν ψωμί καὶ παύουν νὰ τὰ στέλνουν εἰς τὸ γυμνάσιον καὶ ἔτσι γρήγορα θὰ φτάσωμε εἰς τὸν κανονικὸν ἀριθμὸν τῶν 25—30 χιλιάδων μαθητῶν στὴ Μ. Παιδεία.

Συνήθως κρίνομε τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης Παιδείας ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ γυμνάσια τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Θεσσαλονίκης. Αἱ Ἀθῆναι ἔχουν 600.000 κατοίκους καὶ λειτουργοῦν 9 γυμνάσια ἀρρένων, 2 θηλέων, 2 πρακτικὰ λύκεια, τὸ πρότυπον τοῦ Διδασκαλείου τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὸ πειραματικὸ γυμνάσιον, ἀναλογοῦν λοιπὸν 40 χιλ. κάτοικοι δι' ἓνα γυμνάσιον. Ἀλλὰ κάθε περιφέρεια ποὺ ἔχει 40 χιλ. κατοίκους, ἔχει πολλάκις δύο γυμνάσια, χωρὶς νὰ λογαριάσωμεν ὅτι στὰ ἀστικά κέντρα ἀναγκαίως φοιτᾷ στὴ Μέση Παιδεία διπλάσιος ἀριθμοῦ μαθητῶν. Θέλω νὰ πῶ μ' αὐτό, ὅτι δὲν εἶναι πολλοὶ οἱ μαθηταί, ἀλλὰ τὰ σχολεῖα στὰ μεγάλα κέντρα εἶναι λίγα. Ὁ νόμος τῆς προσαρμογῆς στὴν πραγματικότητα, ποὺ εἶπαμε πάρα-πάνω, ἰσχύει περισσότερον διὰ τὰς ἐμπορικὰς σχολάς.

Οὕτε ἡ γενομένη μεταρρύθμισις τῆς παιδείας φταίει, ποὺ δὲν πᾶνε τὰ παιδιὰ στὰ σχολεῖα αὐτά, οὔτε ἄλλος κανένας λόγος, ὁ κόσμος κατάλαβε ὅτι τὸ παιδί του δὲν μπορεῖ νὰ βγάλῃ ψωμί μὲ τὸ χαρτὶ τοῦ σχολείου αὐτοῦ καὶ ἔτσι δὲν τὸ στέλνει καὶ δεκάχρονη ἂν κάναμε τὴ φοίτησιν στὰ σχολεῖα αὐτά θὰ πηγαίνανε τὰ παιδιὰ, ἀρκεῖ νὰ βλέπανε πὼς μὲ τὸ χαρτὶ ποὺ θὰ πέρνανε θὰ μπορούσαν νὰ ζήσουν. Βλέπομε τώρα κάμποσα χρόνια τί γίνεται γιὰ νὰ μποῦν τὰ παιδιὰ στὸ Πολυτεχνεῖο, φροντιστήρια, ἔξοδα, μελέτη νύχτα-μέρα, γιὰτὶ κατάλα-

βαν, ὅτι χαρτὶ τοῦ Πολυτεχνείου θὰ πῇ νίκη στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Ἐγὼ πιστεύω, ὅτι θὰ ἔχωμεν σταθερὰν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης Παιδείας, τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει πὼς δὲν πρέπει νὰ φροντίσωμε νὰ θέσωμε καὶ μερικοὺς φραγμοὺς καὶ νὰ μὴν ἀνοίξωμε διάπλata τίς πόρτες τῶν γυμνασίων. Ἦθελα αὐστηροτέρας τὰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις εἰς τὰ γυμνάσια, γιατίι τώρα μὲ τῇ βίᾳ καὶ τὴν τυπικότητα ποὺ γίνονται, φοβοῦμαι πὼς μπαίνουν καὶ πολλοὶ ποὺ βλάπτουν καὶ τὸν ἑαυτοῦς καὶ τὸ σχολεῖο. Δὲν εἶμαι ὑπὲρ τῆς γνώμης νὰ δέχεται τὸ γυμνάσιο ὠρισμένον ἀριθμὸν μαθητῶν, θέλω νὰ δέχεται ὅλους τοὺς ἱκανοὺς, ἀλλὰ μόνον αὐτοὺς.

Τὸ γυμνάσιον πρέπει νὰ μείνῃ γενικῆς μορφώσεως σχολεῖον, πρέπει νὰ δώσῃ πλήρη ἐγκυκλοπαιδική μὀρφωσι εἰς τοὺς μαθητάς του, καὶ νὰ τοὺς παρασκευάσῃ διὰ τὸ Πανεπιστήμιον, καλλιεργοῦν τὴν ἀντενέργειαν αὐτῶν καὶ κινοῦν τὸ διαφέρον των πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Ὁ κ. Θρασ. Σταύρου λέγει τὰ ἐξῆς: Εἰσαγωγικὴ ἐξέτασις εἶναι ἡ ἐξέτασις, ἐκ τῆς ὁποίας πρόκειται νὰ ἐξακριβωθῇ ἂν μαθητῆς τις εἶναι ἱκανὸς νὰ εἰσχωθῇ εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἐνὸς σχολείου ἐκ σχολείου κατωτέρου. Κατὰ συνέπειαν ἐξέτασις εἰσαγωγικὴ ἀπὸ τῆς δευτέρας εἰς τὴν τρίτην γυμνασιακὴν τάξιν δὲν δύναται νὰ νοηθῇ. Τοιαύτη ἐξέτασις θεσπιζομένη θὰ ἐδημιούργει δύο κύκλους εἰς τὸ γυμνάσιον, θὰ διέσπα τὴν ἐνότητά του καὶ θὰ ἐτορπιλλίξε τὴν μεταρρύθμισιν, πρὶν αὕτη ἐφαρμοσθῇ πλήρως.

Διακόπτεται ἡ συζήτησις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ λύεται ἡ συνεδρίασις.



ΣΥΝΕΔΡΙΑ Ι'. ΤΗΣ 19ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Γ. Παπανδρέου, Ὑπουργός.
2. Κ. Δουβουνιώτης, Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρῶτος ἀντιπρόεδρος).
3. Εὐάγγ. Κακοῦρος, Διευθυντής τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.
4. Τριαντ. Κεραμυδάς, καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν.
5. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντής τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.
6. Ἀλέξ. Δελμούζος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
7. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδ. Συμβουλίου.
8. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
9. Παν. Παῖδουσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
10. Μιλτ. Κουντουρᾶς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
11. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
12. Θεοδ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
13. Θρασ. Σταύρου, αἰρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
14. Σωτ. Δαγκλῆς, αἰρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
15. Ἰω. Χρυσάφης, Δ)τῆς τοῦ τμήματος Σωματικῆς Ἀγωγῆς Ὑπουργείου Παιδείας.

16. Χρ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

17. Νικ. Σμυρνῆς, τμηματάρχης τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

18. Α. Ἡλιάδης, Διευθυντὴς τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.

19. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας.

20. Εὐάγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

21. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας, κάτοικος Κορωπίου.

22. Α. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐπαγγελματικοῦ καὶ βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.

23. Δημ. Γεωργακάκης, Δ) τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.

24. Α. Ἀλεβιζᾶτος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

25. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων.

Συνεχιζομένης τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν σχολείων γενικῆς μορφώσεως, λαμβάνουν τὸν λόγον οἱ ἀκόλουθοι :

Ὁ κ. Παντ. Παῖδοῦσης παρέχει ὠρισμένας διασαφήσεις εἰς ὅσας παρατηρήσεις ἐγένοντο ἐπὶ τῆς εἰσηγήσεώς του, τονίσας πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι ἡ συγκέντρωσις εἰς τὰς πόλεις τῶν ἀποφοίτων τῶν γυμνασίων δημιουργεῖ ὑπερεπαγγελματισμόν. Ταῦτοχρόνως δὲ καταστρέφει τὸν ἀγροτισμόν. Τονίζει, ὅτι ὁ ὑπερεπαγγελματισμὸς εἶναι κυρίως ἡ αἰτία τῆς δυσπραγίας καὶ διὰ τοῦτο ἀπελπισίας τοῦ παραγωγοῦ, ἐφ' ὅσον κατορθώνει πάντοτε νὰ ζῇ εἰς βάρος τῆς παραγωγῆς διὰ τεχνικῶν καὶ ἀνωμάλων συνθηκῶν τῆς ἐλαχίστης κινήσεως καὶ τοῦ μεγάλου κέρδους ἢ τοῦ ἐμπορίου διὰ μέσου πολλῶν χειρῶν, οὕτως ὥστε διὰ τὸν συναγωνισμόν πρὸς τὴν ξένην παραγωγὴν ὁ ἡμέτερος παραγωγὸς ἐλάχιστα ἀποκομίζει ἐκ τῆς παραγωγῆς του καὶ ἐξαναγκάζεται διὰ τοῦτο νὰ ἐγκαταλείψῃ πᾶσαν παραγωγικὴν ἐργασίαν.

Λέγει, ὅτι εἶναι ὑπὲρ τοῦ κλασικισμοῦ, δυστυχῶς ὁ μὲν κλασικισμὸς δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἀπλῆ οὐσώρευσις κλασσικῶν γυμνασίων καὶ μέθοδος

ἀποκτήσεως κλασσικῶν πτυχίων καὶ τοῦτο, διότι ἔξακολουθοῦμεν νὰ ἔχωμεν ὡς μοναδικὸν σχολεῖον Μέσης τὸ κλασσικὸν γυμνάσιον, ἐνῶ εἶναι γεγονὸς ὅτι αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ προϋποθέτουν κατ' ἐξοχὴν θεωρητικούς τύπους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ ὅταν τὸ κλασσικὸν γυμνάσιον εἶναι δι' ἡμᾶς σχεδὸν τὸ μοναδικὸν μέσον μέσης μορφώσεως.

Φρονεῖ, ὅτι ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης δὲν ἀλλοιώνονται τὰ πορίσματα τῆς εἰσηγήσεώς του, καθότι διὰ τὴν ἐλάττωσιν αὐτὴν συντρέχουν πλείστοι λόγοι, οἵτινες εἶναι δυνατόν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἀρθοῦν. Διὰ τὰς δῆθεν ὑπερβολικὰς ἐκφράσεις εἰς τὴν ἔκθεσίν του, τονίζει, ὅτι αὐτὸς ὡς παιδαγωγὸς ὀφείλει νὰ εἶναι αὐστηρὸς ἐπιτιμητὴς πάσης ἀνωμάλου καταστάσεως. Θεωρεῖ ὅτι ἡ ἀπελπισία ἐξ ἐλλείψεως ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως εἶναι λίαν ἐπικίνδυνος, ὅταν ὁ ἀπελπιζόμενος ἔχει σχετικῶς ἀνωτέραν μόρφωσιν, εἶναι δὲ διὰ τοῦτο ἐπινοητικώτερος εἰς τὴν ἐξεύρεσιν μέσων διαταρακτικῶν τῆς ὁμαλῆς ζωῆς καὶ πειστικώτερος προκειμένου νὰ διασαλεύσῃ κοινωνικὰς ἀξίας καὶ νὰ κλονίσῃ πεποιθήσεις.

Τονίζει ὅτι ἡ δυσφημιστικὴ διάθεσις, ἡ ὁποία κατὰ τρόπον παθολογικὸν παρουσιάζεται παρ' ἡμῖν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ἡ τάσις πρὸς ἀνατροπὰς χωρὶς κατένευεν ἰδανικόν, εἶναι ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα ἀδυναμίας ἱκανοποιήσεως στοιχειωδῶν ἀναγκῶν, καὶ ὅτι οἱ πυρῆνες τῆς τοιαύτης διαθέσεως εἶναι οἱ ἄνεργοι καὶ ἀπληρυσμένοι ἀπόφοιτοι γυμνασίων, οἵτινες προτιμοῦν τὰ καφενεῖα ἀντὶ τοῦ ἀγροῦ καὶ τὴν θέσιν τοῦ βοηθοῦ γραφέως ἔν τινι ὑπηρεσίᾳ.

Ὁ κ. Κερாமυδᾶς προτείνει, ὅπως κατὰ τὴν πρῶτην τοῦλάχιστον πενταετίαν περιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὸ γυμνάσιον φοιτῶντων κάτω τοῦ ἀναγκαιοῦντος, ἵνα ἀπορροφηθῶσιν οἱ ἤδη πλεονάζοντες ἐπιστήμονες καὶ ἀπόφοιτοι γυμνασίων.

Ἐπίσης, ὅπως ὁ ἀριθμὸς τῶν μελλόντων ἐπιστημόνων περιορισθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς 2ας τάξεως γυμνασίου, ὅπου θὰ δίδωνται μὲν εἰς οἷονδήποτε ἀριθμὸν ἐνδεικτικὰ προαγωγῆς ἐκ τῆς 2ας γυμνασίου, πλὴν εἰς ὥρισμένον ἐξ αὐτῶν ἀριθμὸν ἢ μνεῖα, ὅτι ἔχουσι τὸ δικαίωμα τῆς εἰς τὰ γυμνάσια φοιτήσεως, κλασσικὰ ἢ πρακτικά. Οὕτως οἱ κατάλληλοι ἵνα συνεχίσωσι σπουδὰς θὰ κρίνων-

ται οὐχί εἰς ὀλίγας ὥρας δι' εἰσιτηρίων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν, οἵτινες ἐπὶ 2 ἔτη διδάσκοντες αὐτοὺς δύνανται νὰ διακρίνωσι τοὺς καταλληλοτέρους.

Ἡ ἐμπορικὴ μόρφωσις δὲν ἔχει ἀνάγκην προσανατολισμοῦ. Ἐχει ἀνάγκην νὰ βασιζέται ἐπὶ βασικῆς κλασικῆς μορφώσεως.

Ὁ κ. Κ ο υ ν τ ο υ ρ ᾱ ς, χαίρων διότι αἱ ἀπόψεις τοῦ κ. Κεραμυδᾶ καὶ γενικὰ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως συμπίπτουν μὲ ὁμοίαν ἰδικὰς του, τονίζει ὅτι τὰ προγράμματα τῶν δύο κατωτέρων τάξεων τοῦ Γυμνασίου καὶ συνεπῶς καὶ τῶν ἡμιγυμνασίων, πρέπει νὰ τροποποιηθῶν μὲ κάποιον προσανατολισμὸν πρὸς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον καὶ μὲ περιεχόμενον γενικῆς μορφώσεως. Αἱ δύο αὐταὶ τάξεις θ' ἀποτελέσουν οὕτω τὴν ὑπαρχὴν καὶ τὴν προσπάθειαν ἐφαρμογῆς καὶ παρ' ἡμῖν τοῦ ὀκταταξίου Δημοτικοῦ Σχολείου. Τὸ γυμνάσιον καὶ γενικὰ ἡ Μέση Παιδεία, πρέπει κατ' οὐσίαν ν' ἀρχίζῃ ἀπὸ τὴν σημερινὴν τρίτην τάξιν τοῦ γυμνασίου, ὅποτε ἡ ἐπιλογὴ τῶν μαθητῶν καὶ ἡ κατάτμησις αὐτῶν εἰς τὰ διάφορα σχολεῖα μὲ τὴν σύμπραξιν καθηγητῶν καὶ γονέων καὶ ψυχολογικῶς ὀρθότερα θὰ γίνεταί καὶ κοινωνικῶς ἐπωφελεστέρα θὰ ἀποβῇ.

Ὁ κ. Ὑ π ο υ ρ γ ὅ ς, εἰς ἀπάντησιν τοῦ κ. Κουντουρᾶ, ὅπως αἱ δύο πρῶται τάξεις τοῦ γυμνασίου λάβουν προσανατολισμὸν πρὸς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἐκφράζει τὴν γνώμην, ὅτι οὕτω διασπᾶται ὁ ἐνιαῖος κύκλος τοῦ γυμνασίου. Προσανατολισμὸς δὲ πρὸς τὴν δημοτικὴν ἐκπαιδεύσιν ἀποτελεῖ ἀποξένωσιν ἀπὸ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ συμπλήρωσις τῆς λαϊκῆς παιδείας εἶναι καὶ σκόπιμος καὶ ἐπιβεβλημένη, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ συνδυασθῇ μὲ ζημίαν τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ κ. Α. Δ ε λ μ ο ὕ ζ ο ς συμφωνεῖ μὲ τὴν πρότασιν τοῦ κ. Παῖδουση 1) "Ὅτι πρέπει νὰ γίνουν περισσότερα διδασκαλεῖα. Πρὸς τὸ παρὸν ὅμως πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν τὸν ἀντίθετον δρόμον, δηλ. νὰ συμπτύξωμε τὰ τωρινὰ διδασκαλεῖα σὲ 4 ἢ 5 ἀνάλογα μὲ τὰς πραγματικὰς δυνάμεις ποὺ διαθέτομεν σήμερα. Παράλληλα νὰ φροντίσωμε νὰ μορφωθῇ ἱκανὸν διευθυντικὸν προσωπικόν. Συμφωνεῖ ἀκόμη εἰς τὸ ὅτι χρειάζεται τεχνικὸν διδασκαλεῖον, ἀλλὰ μόνον ἓν, ἐνῶ διὰ τὰ διδασκαλεῖα γεωπόνων καὶ μουσικῶν νομίζει, ὅτι δὲν χρειάζονται.

2) Ὡς πρὸς τὴν μέσσην παιδείαν, λέγει, ὅτι τὸ ὄργανωτικὸν πρόβλημα πού ἔφερεν ὁ κ. Παϊδούσης εἶναι σημαντικόν, ἐπουσιῶδες ὅμως σχετικὰ μὲ τὸ πρόβλημα πῶς θ' ἀποκτήσωμεν οὐσιαστικὴν παιδείαν, καὶ αὐτὸ κυρίως τὸ πρόβλημα θὰ ἔπρεπε ν' ἀπασχολήσῃ κατ' ἐξοχὴν τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον. Ἐν σχέσει μὲ τὴν ὀργάνωσιν εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν εἰσηγητὴν : α') Εἰς τὸ ὅτι πρέπει ἡ κατανομή τῶν γενικῶν σχολείων τῆς μέσης παιδείας κατὰ περιφερείας νὰ διορθωθῇ καὶ νὰ γίνῃ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν μας. β') Εἰς τὸ ὅτι πρέπει νὰ καταργоῦνται τὰ γυμνάσια ἐκεῖνα τῶν ὁποίων οἱ ἀποφοιτοὶ ἐπὶ τρία ἔτη εἶναι κάτω τῶν 60. γ') Εἰς τὸ ὅτι τὰ γυμνάσια εἶναι πολλὰ καὶ πρέπει ὁ ἀριθμὸς τῶν νὰ κατεβῇ εἰς τὸ φυσιολογικὸν ὄριον.

Διαφωνεῖ ὅμως εἰς τὸ ποῖον εἶναι τὸ φυσιολογικὸν αὐτὸ ὄριον καὶ εὗρίσκει αὐθαίρετον τὴν ἀναλογίαν πού βάζει ὁ κ. Παϊδούσης 1 : 4000. Τὰ γενικὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἔχουν βεβαίως ὡς σκοπὸν νὰ δώσουν ἀνωτέραν γενικὴν μόρφωσιν καὶ νὰ προπαιδεύσουν τὸν μαθητὴν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματός του, ὥστε νὰ γίνῃ ἱκανὸς νὰ παρακολουθήσῃ σπουδὰς εἰς τὰς ἀνωτάτας ἐπαγγελματικὰς σχολὰς. Ἡ μόρφωσις ὅμως αὕτη εἶναι πολὺτιμος καὶ διὰ νέους, οἱ ὅποιοι δὲν θέλουν ν' ἀκολουθήσουν τοιαύτας σπουδὰς, ἀλλὰ σκέπτονται νὰ ἐργασθοῦν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ὀρισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς μέσης ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς μόνον ἀνάγκας μας, ἀλλὰ ν' ἀφεθῇ ἐλευθερία. Εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης νὰ φοιτοῦν ὅσα παιδιὰ ἔχουν πράγματι θεωρητικὴν ἱκανότητα. Ἡ ἱκανότης αὕτη νὰ κρίνεται μὲ αὐστηροτάτας ἐξετάσεις. Δι' αὐτῶν τῶν ἐξετάσεων, διὰ τῆς καταργήσεως τῶν γυμνασίων τῶν ἀτροφικῶν καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐπαγγελματικῶν κατωτέρων καὶ μέσων σχολείων ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν θὰ κατέλθῃ μόνος του εἰς τὸ φυσιολογικὸν ὄριον, τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀπὸ τώρα.

3) Συμφωνεῖ μὲ τὸν κ. Παϊδούσην, ὅτι πρέπει τὰ πρακτικὰ λύκεια νὰ εὗρουν τὴν σωστὴν ἀναλογίαν ἐν σχέσει μὲ τὰ κλασσικὰ γυμνάσια, τονίζει ὅμως, ὅτι πρέπει νὰ προσέξωμεν καὶ νὰ ἰδρύωμεν τοιαῦτα λύκεια μόνον ὅταν ἐξασφαλίζωμεν τοὺς ὅρους τῆς ἐπιτυχίας των, καὶ ἀκόμη τονίζει, ὅτι εἰς τὰ πρακτικὰ αὐτὰ λύκεια νὰ εἶναι

σωστή, οὐσιώδης καὶ ἡ ἱστορικοφιλολογικὴ μόρφωσις καὶ ὅχι ὅπως τώρα παρωδία μορφώσεως.

4) Ὡς πρὸς τὸν νέον τύπον τοῦ ἔθνικου γυμνασίου πού προτείνει ὁ κ. Παῖδούσης, δὲν τὸν εὐρίσκει σκόπιμον. Τὸν θέλει, ὡς λέγει, διὰ τοὺς μετρίους καὶ ὀλιγώτερον θεωρητικούς, ἐνῶ τὰ κλασικὰ προορίζονται διὰ τοὺς ἀριστεῖς τοῦ πνεύματος. Καὶ ὅμως ὅλα τὰ γενικά σχολεῖα τῆς μέσης χρειάζονται τύπους θεωρητικούς. Ἐπειτα νομίζει ὅτι ὁ τύπος τῶν ἐθνικῶν γυμνασίων εἶναι ἀπλὴ μεταφορὰ ἐκ τῶν ἑξῶ. Ἐκεῖ ὅμως τὰ νεωτεριστικὰ αὐτὰ γυμνάσια στηρίζονται εἰς τὸν ἐθνικὸν τῶν σύγχρονον πολιτισμόν, ὅστις εἶναι καλλιεργημένος καὶ πλουσιώτατος καὶ δι' αὐτοῦ δύναται νὰ δοθῇ ἀνωτέρα μόρφωσις καὶ ἐπιστημονικὴ προπαιδεῖα. Ἐνῶ ὁ νεοελληνικὸς πολιτισμὸς εἶναι ἀκόμη πτωχὸς καὶ ἀκαλλιέργητος καὶ διὰ τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ εἶναι ἀπαραίτητος ἡ βαθυτέρα γνῶσις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ. Αὐτὸς πρέπει νὰ διδάσκεται συνυφασμένος μὲ τὸν νεοελληνικόν, διὰ τοῦ νεοελληνικοῦ θὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικόν, καὶ δι' αὐτοῦ πάλιν θὰ ὑψώσωμεν τὸν σύγχρονον πολιτισμόν μας. Τοιαύτην μόρφωσιν θὰ δώσῃ τὸ κλασικὸν γυμνάσιον, ἐνῶ τὸ ἐθνικὸν δὲν θὰ ἔχῃ ποῦ νὰ στηριχθῇ διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν προπαιδεῖαν τῶν νέων. Ἀλλὰ τὰ κλασικὰ γυμνάσια δύνανται κάλλιστα νὰ μορφώσουν τοὺς ἰδικούς μας νέους χωρὶς Λατινικά. Διὰ τοῦτο δὲν εὐρίσκει ὀρθὴν τὴν πρότασιν τοῦ κ. Παῖδούσης νὰ γίνῃ εἰς αὐτὰ ὑποχρεωτικὴ ἡ διδασκαλία τῶν Λατινικῶν· προτιμᾷ νὰ μείνουν τὰ Λατινικά ὅπως καὶ τώρα προαιρετικά.

5) Ὡς πρὸς τὰ ἡμιγυμνάσια νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ νόμος καὶ νὰ καταργоῦνται τὰ ἀτροφικά. Ἐντὸς 3—4 ἐτῶν θὰ λείψουν. Νομίζει ἀδύνατον νὰ ἀλλάξῃ τὸ πρόγραμμά των καὶ νὰ γίνῃ καὶ αὐτοτελές καὶ νὰ ἐτοιμάζῃ συγχρόνως καὶ διὰ τὴν Γ' γυμνασίου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἔπρεπε νὰ γίνουν μόνον αὐτοτελῆ καὶ νὰ δίδουν γενικὴν μόρφωσιν, οἷαν θὰ ἔδιδεν ἡ 7η καὶ 8η τάξις, δηλ. νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ ἀστικὰ σχολεῖα τοῦ 1914. Νομίζει ὅμως, ὅτι ἡ ἰδρυσις τοιούτων σχολείων εἶναι ἄσκοπος καὶ βλαβερὰ.

6) Τέλος ἀποκρούει τὴν ἰδέαν νὰ γίνωνται ἐξετάσεις ἀπὸ τὴν Βαν εἰς τὴν Γην γυμνασίου. Τὸ μόνον ὀρθόν, νὰ κρατηθῇ εἰς τὰς δύο γυμνασιακὰς τάξεις τὸ πρόγραμ-

μα τοῦ κλασικοῦ καὶ τὸ προσωπικὸν τῶν γυμνασίων νὰ καθυδηγῇ τοὺς μαθητὰς εἰς ποῖον τμῆμα εἶναι σκόπιμον νὰ ἐγγραφοῦν μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των ἀπὸ τῆς δευτέρας τάξεως.

Ο κ. Γερ. Καψάλης, κρίνων ἐν ἀρχῇ τὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν, εὖρεν, ὅτι ἡ ἀνάλυσις καὶ ἐξέτασις τοῦ θέματος ἔγινε μὲ πνεῦμα ἀπηλλαγμένον πάσης, κατὰ τὸ δυνατόν, προκαταλήψεως, καὶ ὅτι τὰ πορίσματα αὐτῆς δὲν ἀλλοιοῦνται οὐσιωδῶς καὶ μετὰ τὰς ἐπ' αὐτῆς παρατηρήσεις τῶν κ. κ. Λέφα καὶ Τζουμελέα ἐπὶ τῶν στατιστικῶν, ιδίως πληροφοριῶν της. Εὖρεν ὡσαύτως ὀρθὴν τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἐν τῇ συγκρίσει τῶν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν δαπανῶν τῶν διαφόρων κρατῶν, ὧφειλεν ὁ εἰσηγητὴς νὰ μὴ ἀρκεσθῇ μόνον εἰς τὸ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἐκάστου αὐτῶν ἀνεγεγραμμένον δι' αὐτὴν χρηματικὸν πρὸς, ἀλλ' ὅτι ὀρθὸν ἦτο νὰ συγκρίνῃ ἕκαστον ποσὸν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκάστης χώρας πρὸς τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς καὶ νὰ προσθέσῃ εἰς τὰς διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν δαπάνας καὶ τὰς τῶν διαφόρων φιλεκπαιδευτικῶν ὁργανώσεων, διότι ὡς ἐν Ἑλλάδι δαπανῶσι διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἱκανὰ χρηματικὰ ποσὰ ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ ἐν Ἀθήνας Ἑταιρεία, ὁ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἡ Μακεδονικὴ Ἑταιρεία, τὸ Κολλέγιον Ἀθηνῶν, ἡ Γιάγτσειος καὶ ἡ Βαλλιάνειος ἐπιτροπὴ καὶ διάφοροι δῆμοι καὶ κοινότητες, οὕτως ἀναμφιβόλως καὶ εἰς ἄλλα κράτη θὰ δαπανῶσι διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἄλλαι παρεμφερεῖς φιλόμουσοι ὁργανώσεις.

Ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας μομφήν, ὅτι ἤρκεσθῃ μόνον εἰς τὴν ἰδίαν διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ πρωτοβουλίαν καὶ δὲν ἐπεκαλέσθῃ καὶ τὴν συνδρομὴν ἐπιλέκτων πολιτῶν, εὕρισκε ὑπερβολικὴν, ἀν' ὅχι καὶ ἄδικον καὶ διότι δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ ἀντίληψις αὕτη. — Ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρεία εἶναι συναρωγὸς τοῦ κράτους εἰς τὸ ἔργον τῆς προπαρασκευῆς διδασκαλιστῶν διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ 1836—, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι πολιτεία, ἥτις παρ' ὅλην τὴν προσήλωσίν της εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς κυριωτέρας ἀποστολῆς της, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν, κατῴρθωσεν ὥστε ἡ Ἑλλάς νὰ εἶναι μετὰ τῶν πρωτοπορούντων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἰς τὴν ἀναλογίαν ἐγγραμμάτων καὶ ἀγραμμάτων πολιτῶν της, δὲν εἶναι ὀρθόν, οὐδὲ δίκαιον νὰ κρίνεται ἀξία μομφῆς. Ἐχει

τὴν γνώμην, ὡς εἶπεν, ὅτι οἱ ἐκ τῆς Νέας Ἑλλάδος ἐκ-
 παιδευτικοί, ἐνθυμούμενοι τὸ ὑπὲρ τῆς παιδείας διαφέ-
 ρον τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων τοῦ τέως ὑποδούλου Ἑλ-
 ληνισμοῦ, ἐκπλήσσονται μὴ βλέποντες τοῦτο καὶ εἰς τὰς
 ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι κοινότητας, λησμονοῦντες, ὅτι τὸ
 σχολεῖον ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἦτο τὸ ἐθνικὸν παλλάδιον
 καὶ ἡ κολυμβήθρα, εἰς τὴν ὁποίαν βαπτιζόμενοι οἱ ἐν
 δουλείᾳ ζῶντες ὑγιεῖς εἰς ἐθνικὸν φρόνημα ἐγίνοντο καὶ
 διὰ τοῦτο ἢ δι' αὐτὰ στοργή των, ἐκδήλωσις τῆς πρὸς
 τὴν ἐλευθέραν πατρίδα λατρείας των, εἶχε καταστῆ ἡ
 ἀνάγκη τῆς ψυχῆς των. Καταστάσης περιττῆς σχεδὸν τῆς
 στοργῆς ταύτης τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν ἐφορειῶν, αἵ-
 τινες ἄλλως τε ἐσχάτως ἐκλήθησαν νὰ προσφέρουν τὴν
 συμβολὴν των εἰς ὅσα ἔργα τῆς ἐκπαιδεύσεως θὰ εἶναι
 ἀρμόδιοι, οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι ἐπίστευσαν ὅτι τὰ σχο-
 λεία ἄνευ τῆς στοργῆς των θ' ἀποθάνωσι. Πρὸς ὑποστή-
 ρixin τῆς γνώμης του ταύτης ἀνέφερε τὸν κατὰ τὸ 1916
 διάλογόν του μετὰ τινος Μητροπολίτου τῆς Νέας Ἑλλά-
 δος, ὅστις ὑπεστήριζεν, ὅτι τὰ σχολεία τῆς ἔδρας του
 εἶχεν χειροτερεύσει, ἐνῶ ἐκ τῆς συζητήσεως ἀπεδείχθη,
 ὅτι ταῦτα οὐδενὸς τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας διδασκάλων
 των εἶχον στερηθῇ, ὅτι εἶχε διπλασιασθῇ τὸ διδακτικὸν
 προσωπικὸν των καὶ ὅτι τὸ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτεί-
 ας προστεθὲν προσωπικὸν ἦτο πολὺ ἀρτιώτερον καὶ εἰς
 ἐπιστημονικὸν καταρτισμὸν καὶ εἰς διδακτικὴν ἰκανότη-
 τα. Αἱ πυγολαμπίδες τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶχον ἀντικατα-
 σταθῇ μὲ ἠλεκτρικοὺς λαμπτήρας, χύνοντας ἄφθονον καὶ
 γλυκὺ φῶς.

Διὰ τὴν ἀθρόαν προσέλευσιν μαθητῶν εἰς τὰ δημοτικὰ
 σχολεῖα ὑπεστήριξεν, ὅτι πλὴν τοῦ σκοπίμου περὶ ὑπο-
 χρεωτικῆς φοιτήσεως τῶν ἀπὸ 6—12 ἐτῶν παιδιῶν εἰς τὸ
 δημοτικὸν σχολεῖον τελευταίου νόμου, συνετέλεσε πολὺ
 καὶ ἡ ἴδρυσις δημοτικῶν σχολείων καὶ εἰς πολὺ μικροῦς
 συνοικισμούς.

Πάσας σχεδὸν τὰς ἄλλας περὶ τῆς στοιχειώδους ἐκ-
 παιδεύσεως πληροφορίας τοῦ εἰσηγητοῦ καὶ τὰς ἐπ' αὐ-
 τῆς παρατηρήσεις του εὕρισκε ἀκριβεῖς καὶ ὀρθάς, ὡς
 καὶ ἐκ τῶν συστάσεών του τὴν περὶ ἰδρύσεως ἐπιμορφω-
 τικῶν σχολείων καὶ διδασκαλείου τῶν τεχνικῶν μαθη-
 μάτων, καὶ τὴν περὶ καταρτισμοῦ στελεχῶν διὰ τὴν διοί-
 κησιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν περὶ
 διδασκαλείου ὠδικῆς καὶ γεωπονίας.

Εἰσερχόμενος ἔπειτα εἰς τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα ἰδιαίτερώς τὴν μέσῃν ἐκπαίδευσιν, ἀνεγνώρισε μὲν ὅτι τῷ ὄντι ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ σχολεῖα ταύτης μειοῦται σταθερῶς ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, ὅπερ ἀναμφιβόλως ὀφείλεται τὸ μὲν εἰς τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν, τὴν ὁποῖαν διέρχονται καὶ αἱ ἀστικά καὶ ἀγροτικά τάξεις, τὸ δὲ καὶ εἰς τὴν κτηθεῖσαν πείραν τῶν γονέων, ὅτι τὰ τέκνα τῶν ἐφοδιαζόμενα μὲ πτυχίον οἰασθήποτε μέσης σχολῆς δὲν ἐξασφαλίζουν καὶ τὰ μέσα τοῦ βιοπορισμοῦ τῶν (ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων ἀσχολοῦνται μὲ γεωργικὰς ἐργασίας καὶ ἀπόφοιτοι τῆς ἐμπορικῆς σχολῆς ἐγίναν ἀγωγιάται), ὅπερ ἐστὶν ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῶν παρατηρηθεῖσαν μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῶν μέσων σχολῶν, ὑπάρχει ἀκόμη ὑπερτροφία καὶ εἰς ἀριθμὸν σχολείων καὶ εἰς ἀριθμὸν φοιτῶντων μαθητῶν εἰς τὰ κλασσικὰ γυμνάσια καὶ τὰς μέσας ἐμπορικὰς σχολὰς. Τὴν ὑπερτροφίαν ταύτην, κατὰ τὴν γνώμην του, ὀφείλει νὰ σταματήσει ἡ Πολιτεία δι' ἐπαλλήλων φραγμῶν, ὡς τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰσακτέων εἰς τὴν α' τάξιν ἐκάστου γυμνασίου, τοῦ καθορισμοῦ τῶν εἰσακτέων εἰς ἐκάστην σχολὴν τῶν Πανεπιστημίων καὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀσκούντων ἐπιστημονικόν τι ἐπάγγελμα ἐν ἐκάστῳ τόπῳ. Τὴν συρροὴν ὅμως ταύτην φρονεῖ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ σταματήσει ἡ Πολιτεία δι' ἀπαγορευτικῶν μόνον μέσων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως σχολείων ἐξυπηρετούντων τὰς ἀνάγκας τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας κατὰ τὴν φύσιν τῆς χώρας καὶ τὴν ἀσχολίαν τῶν κατοίκων της.

Καὶ αὐτὴν τὴν αὔξησιν τῶν διδάκτρων τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ σχολεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως μαθητῶν, τὴν εὐρίσκει ἐξυπηρετικὴν διὰ τὴν παροχέτευσιν τοῦ ρεύματος τῆς μαθητιώσης νεολαίας καὶ εἰς ἄλλας αὐλακας, πλὴν τοῦ κλασσικισμοῦ, φρονεῖ ὅμως ὅτι τὸ εἰσπραχθὲς μὲν χρημᾶ ὀρθὸν εἶναι νὰ διατεθῇ δι' ὑποτροφίας τῶν ἀρίστων ὑπόρων μαθητῶν διὰ νὰ τονώνωνται ἐκάστοτε αἱ ἐπιστημονικαὶ τάξεις τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας δι' ἐνέσεως αἵματος τῶν εὐρώστων ἀγροτικῶν τάξεων.

Τὴν σύστασιν τοῦ εἰσηγητοῦ πρὸς ἴδρυσιν καὶ γυμνασίων στηριζομένων ἐπὶ τοῦ συγχρόνου ἰδίως πολιτισμοῦ τῶν τε ἄλλων κρατῶν καὶ τοῦ νεοελληνικοῦ, εὐρίσκει ἀξίαν πειραματισμοῦ μόνον διὰ τῆς λειτουργίας ἐνὸς γυμνασίου αὐτοῦ τοῦ τύπου ἐν Ἀθήναις καὶ ἐνὸς ἐν Θεσ-

σαλονίκη. Προσέθηκε δὲ ὅτι εὕρισκε ἰσχύοντες τὴν ἰδρυ-
σιν 2 γυμνασίων αὐτοῦ τοῦ τύπου, ὅχι διὰ νὰ φοιτῶσιν εἰς
αὐτὰ οἱ μέγιστοι μαθηταί, ὡς ὑποστηρίζει ἐν τῇ εἰσηγήσει
τοῦ ὁ κ. Παῖδουσης, ἀλλὰ πρὸς θεραπείαν ὑπαρχουσῶν
ἀναγκῶν, πρὸς φοίτησιν δηλ. εἰς ταῦτα μαθητῶν ρεπόν-
των πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν νεωτέραν λογοτε-
χνίαν, οἵτινες θὰ εὕρισκον ἔδαφος εἰς ταῦτα καὶ τὴν ἰ-
διοφυίαν των ν' ἀναπτύξωσι καὶ μὲ γνώσεις χρησίμους
διὰ τὴν ἄσκησιν ἐπαγγέλματος τῆς ἐπιθυμίας των νὰ ἐ-
φοδιασθῶσιν. "Αν πρόκειται ὁμως νὰ ἰδρυθῶσι τριά-
κοντα ἢ τεσσαράκοντα τοῦ νέου αὐτοῦ τύπου γυμνάσια,
φρονεῖ, ὅτι ταῦτα θὰ εἶναι ἐπιβλαβῆ, διότι διαβλέ-
πει, ὅτι διὰ τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν ἐνισχύεται ἡ οὐ-
χὶ ὀρθή, κατὰ τὴν ἀντίληψίν του, γνώμη, ὅτι εἶναι δυνα-
τὸν νὰ ὑπάρξῃ "Ελλην φιλόσοφος, ὅστις δὲν σβῇσιν τὴν
δίψαν τοῦ ἀπὸ τὰς πηγὰς τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας (τὰ
συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ
ἄλλων Ἑλλήνων φιλοσόφων) καὶ "Ελλην ἱστορικὸς διὰ
τὸν ὁποῖον εἶναι πολὺ θολαὶ αἱ πηγαὶ τοῦ Θουκυδίδου
καὶ δύσπεπτος ἡ ὑπ' αὐτοῦ παρεχομένη πνευματικὴ
τροφὴ.

Εὕρισκε ὀρθὸν νὰ ἐπιμείνη ἡ Πολιτεία εἰς τὴν διατή-
ρησιν τῶν ἀνωτέρων παρθεναγωγείων, παρ' ὅλην τὴν ἐ-
πιδεικνυομένην ἀπροθυμίαν τῶν νεανίδων νὰ προσέρ-
χωνται εἰς ταῦτα, μὲ τὴν σύστασιν ὁμως νὰ τονωθῇ τὸ
πρόγραμμά των μὲ περισσότερα οἰκοκυρικὰ μαθήματα.
Ἐπίσης εὕρισκε ὀρθὸν νὰ διατηρηθῶν τὰ ἡμιγυμνά-
σια, ἐφ' ὅσον δὲν μετατρέπονται εἰς κατώτερα ἐπαγγελ-
ματικά σχολεῖα, ὡς ἐπιμορφωτικά σχολεῖα εἰς τὰ με-
γαλύτερα ἀγροτικά κέντρα. Διὰ νὰ διευκολύνωνται δὲ
καὶ ἐλάχιστοί τινες μαθηταὶ αὐτῶν πρὸς ἐγγραφὴν εἰς
τὴν γ' τάξιν τοῦ κλασσικοῦ ἢ πραγματολογικοῦ γυμνα-
σίου, φρονεῖ ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ ἐπιτρέπεται εἰς
αὐτοὺς τοῦτο μετὰ προσαγωγὴν πιστοποιητικῶν, ὅτι ἐ-
διδάχθησαν κατ' ἰδίαν πάντα τὰ διδασκόμενα εἰς τὰς δύο
κατωτέρας τάξεις τοῦ γυμνασίου μαθήματα καὶ αὐστη-
ρὰν ἐπ' αὐτῶν ἐξέτασιν.

Διὰ τὴν ἐγγραφὴν μαθητῶν εἰς τὰς μέσας σχολὰς
(πρακτικὸν λύκειον, ἐμπορικός, γεωργικός, τεχνικός
κλπ.), φρονεῖ, ὅτι καλύτερον θὰ ἦτο νὰ εἶναι πᾶσαι ἐ-
ξάχρονοι καὶ νὰ προσλαμβάνουν μαθητάς, μετ' ἐξέτα-
σιν, εἰς τὴν α' τάξιν ἀποφοίτους τῶν δημοτικῶν σχολεί-

ων· ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ διάγνωσις τῶν διαφερόντων παίδων δωδεκαετῶν δύσκολος εἶναι καὶ ἄλλας εὐκολίας παρέχει ἡ κοινὴ γενικὴ μόρφωσις εἰς τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τῶν μέσων σχολῶν, δὲν δυσκολεύεται, ὡς εἶπε, ν' ἀποδεχθῇ τὴν γνώμην τῶν προτεινόντων ὁ διακλαδικὸς πρὸς πᾶσαν σχολὴν μέσης ἐκπαιδεύσεως (κλασσικὸν γυμνάσιον, πρακτικὸν λύκειον, μέσῃ ἐμπορικῇ ἢ γεωργικῇ ἢ τεχνικῇ κλπ. σχολῇ) νὰ γίνεται μετὰ κοινὴν φοίτησιν εἰς τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου (τάξεις δηλ. λειτουργούσας κατὰ τὸ πρόγραμμα κλασσικοῦ γυμνασίου).

Μετὰ ταῦτα προσέθηκεν, ὅτι δὲν κρίνει ἄσκοπον, ἀφοῦ οὔτε ὁ εἰσηγητὴς γράφει τι περὶ διδασκαλείων εἰδικῆς μορφώσεως, οὔτε μετὰ τῶν συζητηθησομένων θεμάτων τῆς συνόδου ταύτης φαίνεται ὅτι περιλαμβάνεται καὶ τὸ θέμα τῆς μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων, νὰ εἴπῃ τὴν γνώμην του περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἔθιξε καὶ κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ θέματος «γεωργικὴ μόρφωσις».

Ἐξακολουθεῖ νὰ πιστεύῃ, ὡς εἶπε, καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ κρουσιν τῆς γνώμης του περὶ ἰδρύσεως ἀγροτικῶν διδασκαλείων, ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν Πολιτείαν ν' ἀκολουθήσῃ φιλογεωργικὴν πολιτικὴν, ἀφοῦ ὑπὲρ τὰ 60)00 τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας ἀσχολοῦνται μὲ γεωργικὰς ἐργασίας, καὶ ὅτι τὸ φιλογεωργικὸν πνεῦμά της θὰ δείξῃ ἰδρύουσα ἀγροτικὰ διδασκαλεῖα, τὰ ὅποια καὶ μόνον θὰ δημιουργήσουν φιλογεωργοὺς διδασκάλους, οἵτινες, ζῶντες εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας καὶ παρέχοντες τὰ ἴδια κτήματα ὑποδείγματα ἐπιστημονικῆς καλλιέργειας καὶ ἀφθόνου καὶ ἐκλεκτῆς παραγωγῆς καρπῶν, θὰ ἐμπνεύσουν τὴν πρὸς τὴν περιφρονουμένην μητέρα γῆν ἀγάπην του καὶ θὰ τὸν πείσουν ὅτι ὄχι μόνον εἶναι οἱ εὐτυχέστεροι τῶν ὁμοεθνῶν των, ἀλλὰ καὶ οἱ πολυτιμώτεροι ἐθνικοὶ ἐργάται. Μὲ τὴν ἰδρυσιν ἀγροτικῶν διδασκαλείων, εἰς τὰ ὅποια θὰ ἐγγράφονται μετ' ἐξέτασιν οἱ ἀπόφοιτοι τῶν κατωτέρων γεωργικῶν σχολείων, καὶ τὰ σημερινὰ ἀτροφικὰ γεωργικὰ σχολεῖα, φρονεῖ, ὅτι θὰ τονωθῶσι καὶ τὸ φιλογεωργικὸν πνεῦμα θὰ καλλιεργηθῇ ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μέχρι τοῦ ἀγροτικοῦ διδασκαλείου καὶ ἀπὸ τοῦ παραστρατήματος πρὸς τὸν κλασσικισμὸν

καὶ τὸν μεταπρατισμὸν θ' ἀποτραποῦν τὰ τέκνα τῶν ἀγροτῶν, καθοδηγούμενα εἰς τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον ἐπιβάλλει ἡ φύσις τῆς χώρας, χώρας γεωργικῆς, κτηνοτροφικῆς καὶ ναυτικῆς. Δὲν θ' ἀναπτύξη τὸ φιλογεωργικόν, ὡς εἶπε, πνεῦμα ὁ ἀπλοῦς προσανατολισμὸς εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα καὶ τὰ διδασκαλεῖα. Ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, προσέθηκεν, ἐξάγεται ἐκ τῆς καταδίκης τοῦ γεωργικοῦ γυμνασίου, τὸ ὁποῖον εἶναι κλασσικὸν γυμνάσιον μὲ γεωργικὸν προσανατολισμὸν, καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ὑποδειξάντων τὸν γεωργικὸν προσανατολισμὸν ὡς φάρμακον, εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα καὶ τὰ διδασκαλεῖα, ὡς μὴ πιστευόντων εἰς τὴν συντελεστικότητα του.

Διὰ δὲ τὸν καταρτισμὸν τῶν δημοδιδασκάλων τῶν ἀστικῶν κέντρων φρονεῖ ὅτι ἡ Πολιτεία πρέπει νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἀνωτέραν γενικὴν μόρφωσιν, αὐτὴν δὲ θὰ τὴν δώσῃ ὅταν ὑποχρεώσῃ τούτους μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασ. μαθημάτων ν' ἀκροασθοῦν εἰδικὰ ἐπιστ. καὶ παιδαγωγικά μαθήματα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὸ παιδαγωγικὸν φροντιστήριον αὐτοῦ. Ἡ ἀνωτέρα αὕτη γενικὴ μόρφωσις καὶ ἡ ἀναστροφή τούτων μὲ τοὺς συμφοιτητάς των τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς θὰ εὐρύνη τὸν πνευματικὸν ὀρίζοντά των καὶ θὰ τοὺς καταστήσῃ καὶ ἱκανοὺς εἰς τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἔργου των, καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις καταστῇ ἑπταετῆς καὶ ὀκταετῆς, ἀλλὰ καὶ ἀληθινὰ ψυχοπλάστας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ὁ κ. Δημ. Γεωργακάκης λέγει τὰ ἑξῆς : Ἐν σχέσει μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγου ἐλέχθησαν ὑπὸ τινος τῶν κ. κ. συναδέλφων, φρονῶ, ὅτι ἡ Μέση Ἐκπαίδευσις δὲν ἐπιτρέπεται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ κολοβωθῇ ἀκόμη περισσότερο ἐπ' ὠφελεία οἰασδῆποτε ἄλλης. Ἐὰν καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ μόρφωσις, τὴν ὁποῖαν παρέχει τὸ σημερινὸν Δημοτικὸν Σχολεῖον εἶναι ἀνεπαρκὴς διὰ τὰ παιδιὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ συνεχίσουν τὴν φοίτησίν των εἰς σχολεῖα Μέσης Ἐκπαίδευσως, καὶ ἐγὼ φρονῶ ὅτι ἡ μόρφωσις αὕτη εἶναι πραγματικὰ ἀνεπαρκὴς, πρέπει νὰ τὴν συμπληρώσωμεν εἴτε μὲ τὴν προσθήκην καὶ ἄλλων τάξεων εἰς τὸ Δημοτικὸν μας Σχολεῖον, εἴτε μὲ τὰ ἐπιμορφωτικά σχολεῖα, τὰ ὁποῖα, ὡς γνωστόν, τόσον πολυτίμους ὑπηρεσίας προσέφεραν καὶ προσφέρουν ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἡ βελτίωσις αὕτη δὲν πρέπει νὰ γίνῃ εἰς βάρος τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως.

Κάθε βαθμὸς ἐκπαιδεύσεως ἔχει τὰ δικαιώματά του· ὅπως δὲ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ θυσιάζωμεν τὴν Δημοτικὴν Ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν Μέσσην, οὕτως ἐξ ἄλλου δὲν πρέπει νὰ θυσιάζωμεν οὐδὲ τὴν Μέσσην εἰς τὴν Δημοτικὴν.

Ἀπὸ τὴν Μέσσην Ἐκπαίδευσιν προέρχονται καὶ θὰ προέρχωνται οἱ μέλλοντες νὰ φοιτήσουν εἰς τὰς Ἀνωτάτας σχολάς, Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεῖα κλπ. καὶ διὰ νὰ μποροῦν οὗτοι νὰ παρακολουθήσουν εὐδοκίμως τὰ εἰς τὰ ἰδρύματα ταῦτα διδασκόμενα πρέπει νὰ εἶναι καταλλήλως πρὸς τοῦτο προπαρασκευασμένοι ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

Ἄλλ' ἢ προπαρασκευὴ αὐτὴ καὶ σήμερον, ὅπως ὁμολογοῦν ὅλα, εἶναι ἐλλιπής, θὰ γίνῃ δὲ πολὺ ἐλλιπεστέρα μὲ τὴν προτεινομένην κολόβωσιν.

Θὰ ἔπρεπε μᾶλλον, νομίζω, νὰ σκεφθῶμεν περὶ τὸν ὅπως τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

Τονίζεται ἀπὸ ὅλους τοὺς παιδαγωγικούς, ὅτι τὸ Σχολεῖον δὲν εἶναι ἴδρυμα, τὸ ὁποῖον ἀποκλειστικὸν σκοπὸν ἔχει τὴν παροχὴν γνώσεων· βέβαια καὶ αἱ γνώσεις εἶναι πολὺτιμον στοιχεῖον τῆς μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλὰ τὸ πολὺτιμον τοῦτο τῶν γνώσεων ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον, καθ' ὃν αἱ γνώσεις αὗται ἀποκτῶνται καὶ ἀπὸ μερικὰ ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ συνοδεύουν τὴν παροχὴν γνώσεων. Ἐννοῶ διὰ τούτου τὴν αὐτενεργὸν δράσιν τῶν παιδιῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δημιουργικότητος αὐτῶν. Ἄλλ' ὅπως ἔχουν σήμερον στὸν τόπον μας τὰ πράγματα, οὔτε ἡ αὐτενεργὸς δράσις τῶν μαθητῶν εἶναι δυνατὴ εἰς τὰ σχολεῖά μας τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως, οὔτε ἡ δημιουργικότης. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὰ ταῦτα, διότι τὰ προγράμματά μας εἶναι τόσον βεβαρυμένα, ὥστε καὶ ὁ καλύτερος διδάσκαλος δὲν ἔχει, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ, τὴν πρὸς τοῦτο κατάλληλον εὐκαιρίαν.

Ἐάν ρίψωμεν ἓνα βλέμμα εἰς τὸ ἰσχυρὸν πρόγραμμα τῶν Γυμνασίων μας, λέγω τὸ παλαιόν, διότι τὸ νέον, περὶ τοῦ ὁποῖου μανθάνομεν ὅτι ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, δὲν τὸ εἶδομεν ἀκόμη, θὰ ἴδωμεν ὅτι οἱ μαθηταὶ ἔχουν εἰς ἐκάστην τάξιν αὐτοῦ καθ' ἑβδομάδα ὥρας μαθημάτων :

Οἱ	τῆς	Αἰς	τάξεως	ῶρας	36
»	»	Βας	»	»	36
»	»	Γης	»	»	35
»	»	Δης	»	»	35
»	»	Εης	»	»	35
»	»	ΣΤης	»	»	35

Εἰς τὸ Πρακτικὰ Λύκεια τὰ πράγματα ἔχουν ὡς ἐξῆς :

Αἱ δύο κατώταται τάξεις αὐτῶν ἔχουν τὰς αὐτὰς ῶρας καὶ τὰ αὐτὰ μαθήματα μετὰ τὰς δύο κατωτάτας τάξεις τοῦ Γυμνασίου, αἱ δὲ λοιπαὶ τὰς ἐξῆς :

Τάξις Γη 36—Τάξις Δη 36—Τάξις Εη 36—Τάξις ΣΤη 36.

Αἱ ῶραι αὐταὶ κανονίζονται οὕτω πρὸ τῆς ψηφίσεως καὶ ἐφαρμογῆς δύο τελευταίων νόμων, ὧν ὁ μὲν (3471) ὁρίζει τὰς ῶρας τῆς Γυμναστικῆς εἰς 5, ἀντὶ τῶν προτέρων 3, ὁ δὲ ἄλλος (4152) ὁρίζει ὅτι τὸ μάθημα τῆς Ὑγιεινῆς πρέπει νὰ διδάσκεται εἰς τὴν Εην καὶ τὴν ΣΤην τάξιν ἐπὶ μίαν ῥαν καθ' ἑβδομάδα· οὕτω αἱ ἀνωτέρω ῶραι διδασκαλίας αὐξάνονται διὰ μὲν τὴν Αην, Βαν, Γην καὶ Δην τῶν Γυμνασίων καὶ ὅλας τὰς τάξεις τοῦ Πρακτικοῦ Λυκείου κατὰ 2, διὰ δὲ τὴν Εην καὶ ΣΤην τάξιν τοῦ Γυμνασίου κατὰ τρεῖς.

Κατὰ μέσον ἄρα ὅρον ἔχομεν διὰ τὰς 6 ἐργασίμους ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος ῶρας διδασκαλίας καθ' ἑκάστην ἑξ., ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει κανὲν ἐλεύθερον ἀπόγευμα, εἰς τινὰς δὲ τάξεις ἀκόμη περισσοτέρας.

Ἐν παρόδῳ ἀναφέρω, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τοῦ πληθωρισμοῦ τῶν ῥων ἐργασίας, τὰ πράγματα εἶναι χειρότερα εἰς τὰς ἐμπορικὰς σχολὰς.

Οὕτως εἰς ταύτας ἔχομεν :

Τάξις	Αη	ῶραι	34
»	Βα	»	36
»	Γη	»	36
»	Δη	»	36

Εἰς τὰς ῶρας αὐτὰς δὲν συνυπολογίζονται αἱ ῶραι τῆς Γυμναστικῆς, αἵτινες κατὰ τὸ Διάταγμα τῆς 30 Δεκεμβρίου 1925 δέον νὰ μὴ εἶναι ὀλιγώτεραι τῶν 3 ἑβδομαδιαίως, καὶ τὰ προαιρετικὰ μαθήματα, ἅτινα ὁρίζονται εἰς 7 ῶρας διὰ τὴν πρώτην καὶ Βαν τάξιν καὶ εἰς 9 διὰ τὴν Γην καὶ Δην. Εὐκόλα μπορούμε νὰ ἐννοήσωμεν ὕστερα ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ὅτι οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων τῆς Μέσης μας Ἐκπαιδεύσεως καὶ φοβερὰ καταπονοῦνται ἔχοντας καθ' ἑκάστην 6-7 ῶρας μαθημάτων, κατὰ

τὸ πλεῖστον ἐπιστημονικῶν, καὶ ὑποχρεούμενοι νὰ παρασκευάζωνται κατ' οἶκον δι' ἄλλα τόσα, τὰ ὁποῖα ἔχουν καθ' ἑκάστην ἐπομένην, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καλλιεργηθῇ παρ' αὐτοῖς ἡ αὐτενεργὸς μάθησις καὶ ἡ δημιουργικότης καὶ παραγωγικότης.

Διὰ νὰ μπορέσῃ ὁ μαθητὴς νὰ συνειθίσῃ εἰς τὴν παραγωγικὴν ἐργασίαν πρέπει καὶ νάσκηθῇ εἰς ταύτην καὶ νὰ ἔχῃ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, διὰ νάσκηθῇ σὲ κᾶτι, εἴτε τῆς ἀτομικῆς τοῦ ἐμπνεύσεως, εἴτε κατὰ σύστασιν καὶ ὑπόδειξιν τοῦ διδασκάλου του· ἄλλ' οὔτε ὁ χρόνος οὗτος ὑπάρχει, οὔτε ἡ σχετικὴ διάθεσις, ἔνεκα τῆς ὑπερκοπῶσεως εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος διαρκῶς εὐρίσκεται καὶ τῆς ὑπερεντάσεως τῶν πνευματικῶν του δυνάμεων, διὰ νὰ παρακολουθῇ ἐπιτυχῶς τὴν διδασκαλίαν καὶ νὰ παρασκευάζεται ἐπαρκῶς διὰ τὴν καθημερινὴν τακτικὴν τοῦ ἐργασίαν. Οὕτω τὰ σχολεῖά μας κατήντησαν σχολεῖα παροχῆς γνώσεων καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ διδασκάλου ἢ τοῦ βιβλίου.

Σχολεῖα ἐργασίας, σχολεῖα καλλιερگوῦντα τὴν αὐτοβουλίαν, τὴν αὐτενεργὸν δρᾶσιν καὶ τὴν δημιουργικότητα τοῦ μαθητοῦ δὲν μποροῦν νὰ γίνουν ὑπὸ τοῦς ὅρους αὐτοῦς τὰ σχολεῖά μας τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως· ἂν δὲ λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι τὸ αὐτὸ συνεχίζεται καὶ εἰς τὰ ἀνώτερα σχολεῖα, τότε πολὺ εὐκόλα μποροῦμεν νὰ ἐξηγήσωμεν διατὶ εὐρίσκονται παρ' ἡμῖν πολλοὶ πολλὰ γνωρίζοντες, ἐλάχιστοι δ' ὅμως εἶναι οἱ δημιουργοί, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι προάγουν τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Τὸ κακὸν αὐτὸ βεβαίως θὰ γίνῃ ἀκόμη χειρότερον, ἂν περιορίσωμεν τὴν Μέσην μας Ἐκπαίδευσιν σὲ ὀλιγώτερα χρόνια, ἀφήσωμεν δ' ἐξ ἄλλου τὴν ὕλην τὴν ὁποίαν κατὰ τὰ ἀναλυτικὰ μας προγράμματα πρέπει νὰ διδασκῶν οἱ μαθηταὶ τῶν Σχολείων ταύτης.

Συμπεραίνων λέγω :

α') Οὐδεὶς περιορισμὸς πρέπει νὰ γίνῃ εἰς τὰ ἔτη τῆς φοιτήσεως εἰς τὴν Μέσην Ἐκπαίδευσιν.

β') Τὸ πρόγραμμα τοῦ Γυμνασίου πρέπει νὰ εἶναι ἐνιαῖον ἀπὸ τῆς κατωτάτης μέχρι τῆς ἀνωτάτης τάξεως.

γ') Ἡ ὑπὸ τῶν σήμερον ἰσχυόντων ἀναλυτικῶν προγραμμάτων ὀριζομένη ὕλη τῆς διδασκαλίας εἶναι ὑπερβολικὰ πολλή καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διδασχῇ, ὅπως πρέπει, ἐντὸς τοῦ εἰς τὴν διάθεσίν μας χρόνου, διὰ τοῦτο, ἂν θέλωμεν νὰ μορφώνωμεν πραγματικὰ τὰ

παιδιά μας, πρέπει ἢ νὰ περιορίσωμεν τὴν ὕλην αὐτὴν ἢ νὰυξήσωμεν τὰ ἔτη τῆς φοιτήσεως εἰς τὴν Μέσῃν Ἑκπαίδευσιν.

δ') Διὰ νὰ γίνῃ δημιουργικὴ ἐργασία καὶ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἑκπαιδεύσεως, πρέπει οἱ μαθηταὶ αὐτῶν :

α) νὰ ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των τὸν ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν χρόνον,

β) νὰ ἔχουν τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τοῦτο πνευματικὴν ἀκμὴν καὶ δροσερότητα,

γ) νὰ ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των τὰπαιτούμενα μέσα (βιβλιοθήκην, ἐργαστήρια κλπ.).

δ) νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ ἀνάλογον πνεῦμα καὶ οἱ διδάσκαλοί των.

Ἄν μὴ γίνονιν αὐτὰ θὰ ἐξακολουθῶμεν νὰ παρασκευάζωμεν μαθητάς, ταμεῖα γνώσεων, ἀλλὰ δὲν θὰ ἔχωμεν οὔτε δημιουργικοὺς ἀνθρώπους, οὔτε πραγματικοὺς ἐπιστήμονας.

Ὁ κ. Ἰω. Χρυσάφης συμφωνεῖ πλήρως πρὸς ὅσα εἶπεν ὁ κ. Γεωργακάκης διὰ τὸ παραφορτωμένον πρόγραμμα τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων. Ἦτο καιρὸς καὶ παιδαγωγικοὶ τῆς περιωπῆς καὶ τῆς πείρας τοῦ κ. Γεωργακάκη ν' ἀναγνωρίσουν τὴν μεγίστην καὶ ἐπείγουσαν ἀνάγκην τῆς ταχίστης ἀπαλλαγῆς τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὸν ὑπέρμετρον πνευματικὸν φόρτον. Διότι παρ' ὅλην τὴν πρόοδον τῆς φυσιολογικῆς παιδαγωγικῆς καὶ παρ' ὅλα ὅσα λέγονται καὶ ἔξω καὶ παρ' ἡμῖν διὰ τὰ σχολεῖα ἐργασίας καὶ τὰ παρόμοια, πάσχει ἀκόμη καὶ ἡ ἰδική μας ἐκπαίδευσις, ὅπως καὶ ἡ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τρομακτικὴν γνωσεοπληξίαν, ἀπὸ τελείαν ἀνισορροπίαν τῆς σχολικῆς ζωῆς, ἔνεκα τῆς ὑπερτιμῆσεως τῆς ἀπολύτου ἀξίας τῆς γνώσεως. Ἡ κίνησις δὲ ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀπὸ τριακονταετίας περίπου ἤρχισε καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Γερμανίαν ἐναντίον τῆς γυμνῆς καὶ νεκρᾶς γνώσεως, ὅπως τὴν ἀπεκάλεσαν, δὲν εἶχεν εἰς τὸν τόπον μας κανένα ἀπολύτως ἀντίκτυπον, μολονότι ὅλοι μας οἱ παιδαγωγικοὶ ἐκεῖ σπουδάζουν καὶ τελειοποιῶνται καὶ ἀπὸ ἐκεῖ λαμβάνουν τὰ φῶτά των. Προτοῦ λοιπὸν ὀργανώσωμεν τὸ σχολεῖον ἐργασίας, πρέπει ν' ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸ σχολεῖον ζωῆς, ἀλλὰ ζωῆς παιδικῆς ὁλόκληρης καὶ ὅχι μόνον διανοητικοῦ παραγεμίσματος. Διὰ νὰ τεθοῦν ὅμως αἱ βάσεις αὐτοῦ τοῦ σχολείου

ζωῆς, πρέπει νὰ γίνη μεγάλη ἀβαρία εἰς τὸ διανοητικὸν παραφόρτωμα. "Αν δὲ τὴν ἀβαρίαν αὐτὴν καὶ μόνον κα-
τωρθώσῃ τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον, θὰ
ἐκπληρώσῃ ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸν προορισμὸν του.
Εἶναι καιρὸς ν' ἀναγνωρισθῇ ἀπὸ τοὺς σχολικοὺς ἄν-
δρας τὸ δικαίωμα στὰ παιδιὰ νὰ ζήσουν σὰν παιδιὰ καὶ
ἢ προσφορὰ τῆς γνώσεως ν' ἀρτυθῇ καὶ μὲ ὀλίγην ψυ-
χαγωγίαν καὶ χαρὰν τῆς ζωῆς. "Ας περιορισθῇ ἐπομέ-
ως ὁλόκληρη ἡ πνευματικὴ ἐργασία στὸ προμεσήμερο,
κι' ἅς μείνῃ τὸ ἀπόγευμα γιὰ γυμναστική, παιγνίδια,
ἐκδρομάς, περιπάτους διδακτικούς, μουσική, ἰχνογρα-
φία καὶ τέτοιου εἶδους ἀσχολίες. Μόνο ἔτσι τὸ σχολεῖ-
μας θὰ μπορέσῃ μιὰ μέρα νὰ γίνη σχολεῖο γιὰ ὁλόκλη-
ρους ἀνθρώπους κι' ὄχι γραμματοδιδασκαλεῖο, ὅπως
εἶναι σήμερα.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διακόπτεται ἡ συζήτησις.



ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΙΑ΄. ΤΗΣ 20ῆς ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Γεώργ. Παπανδρέου, Ὑπουργός.
2. Εὐάγγ. Κακοῦρος, Διευθυντής τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.
3. Δημ. Λαμπαδάριος, Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
4. Τριαντ. Κεραμυδάς, καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν.
5. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
6. Ἀλ. Δελμοῦζος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
7. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
8. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
9. Παντ. Παῖδούσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδ. Συμβουλίου.
10. Μιλτ. Κουντουράς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
11. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
12. Θεόδ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
13. Θρασ. Σταύρου, αἵρετόν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.
14. Σωτ. Δαγκλῆς, αἵρετόν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως.
15. Λ. Φιλιππίδης, Δ)τῆς τῆς Δ)σεως Ὁρησκευμάτων Ὑπουργείου Παιδείας.
16. Ἐμμ. Λαμπαδάριος, Δ)τῆς τοῦ τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς Ὑπουργείου Παιδείας.

17. Ἰω. Χρυσάφης, Δ)τῆς τοῦ τμήματος Σωματικῆς Ἀγωγῆς Ὑπουργείου Παιδείας.

18. Χρ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

19. Νικ. Σμυρνῆς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

20. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας.

21. Εὐάγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

22. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας, κάτοικος Κορωπίου.

23. Λυκ. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.

24. Δημ. Γεωργακάκης, Δ)τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.

25. Α. Ἀλεβιζάτος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Συνεχιζομένης τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν σχολείων τῆς γενικῆς μορφώσεως, λαμβάνουν τὸν λόγον οἱ ἀκόλουθοι :

Ὁ κ. Θεόδ. Παρασκευόπουλος λέγει τὰ ἑξῆς : Ἀρχίζω καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. Παῖδου-ση, τὴν ὁποίαν εὕρισκω διαφωτιστικὴν, καίτοι μερικοὶ ἀριθμοί, τοὺς ὁποίους παρέχει διὰ τὰ σχολεῖα εἶναι ἀμφίβολοι ἢ ἔκθεσις ἔχει καὶ μερικὰς ὑπερβολάς, ἀλλ' αὐταὶ ἐχρειάζοντο διὰ νὰ προκληθῇ ζωηροτέρα ἢ σύζητησις.

Ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν διεπιστώθη, νομίζω, ὅτι ὑπάρχει πληθωρισμὸς ἀποφοίτων γυμνασίων. Τὸ φαινόμενον ἐν τούτοις εἶναι παγκόσμιον. Μεταπολεμικῶς παρετηρήθη ἀθρῦα ἐγγραφὴ μαθητῶν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Τὰ αἷτια τοῦ πληθωρισμοῦ εἰς τὴν χώραν μας τῶν ἐκ τῶν γυμνασίων ἐξερχομένων μαθητῶν εἶναι, κατὰ τὴν κρίσιν μου, τὰ ἑξῆς :

1ον) Εὐκολία, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ ἐκ τῶν γυμνασίων ἐξερχόμενοι εὕρισκον ἐργασίαν.

2ον) Ὁ ἀγροτικὸς καὶ ἀστικὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας μας εἶχε σχετικὴν οἰκονομικὴν ἄνεσιν.

3ον) Ἡ γενικὴ τῆς κοινωνίας ἀντίληψις ὅτι ὁ γραμματισμένος ἔχει ἀνωτέραν κοινωνικὴν θέσιν.

4ον) Ἡ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων πολέμων λόγῳ ἀνάγκης ἐπιείκεια μὲ τὴν ὁποίαν ἔκριναν οἱ Σύλλογοι τῶν Γυμνασίων τοὺς ἐξεταζομένους μαθητάς των καὶ ἦτις ἐπιείκεια ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερα κυριαρχοῦσα κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀποτελεσμάτων διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ ἀπόλυσιν τῶν μαθητῶν.

5ον) Ἡ ἔλλειψις ἄλλων, ἐκτὸς τῶν γυμνασίων, σχολείων.

Εὐνοῶ τὴν ἄποψιν, ὅτι πρέπει νὰ τεθοῦν φραγμοὶ κατὰ τὴν ἐγγραφὴν τῶν μαθητῶν εἰς τὰ γυμνάσια καὶ Πανεπιστήμια δι' αὐστηρῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων. Καὶ ἂν τὸ μέσον τοῦτο δὲν φέρῃ τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα δὲν θὰ διστάσω νὰ ὑποστηρίξω, ὅτι πρέπει νὰ ὀρισθῇ καὶ ἀνώτατος ἀριθμὸς τῶν δυναμένων νὰ ἐγγραφοῦν εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν γυμνασίων. Τέλος, ὡς ὠφέλιμον μέτρον, εὐρίσκω καὶ τὴν κατάργησιν τῶν ἀτροφικῶν γυμνασίων, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς ἰδρῦθησαν διὰ καθαρῶς κομματικούς σκοποὺς καὶ ὅχι διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν πραγματικὰς ἀνάγκας τῶν πολιτῶν.

Ἡ ἐλάττωσις ἐν τούτοις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως δέον νὰ συνοδευθῇ μὲ τὴν ἴδρυσιν ἄλλων σχολείων, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ διοχετευθῇ τὸ ρεῦμα τῶν ἐκ τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐξερχομένων μαθητῶν.

Δὲν πρέπει νὰ συζητῶμεν μόνον πῶς θὰ ἀπαλλανθῶμεν ἀπὸ τοὺς θεσιθήρας. Πρέπει νὰ σκεφθῶμεν καὶ πῶς θὰ ἀνυψώσωμεν εἰς ἀνώτερον πνευματικὸν ἐπίπεδον τὰς μεγάλας μάζας τοῦ λαοῦ μας. Εἶναι ὑποχρέωσις τοῦ Κράτους νὰ ἰδρῦσῃ διαφόρων τύπων ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν ἐνηλίκων δι' εἰδικῶν σχολείων διὰ διαλέξεων, διὰ λαϊκῶν βιβλιοθηκῶν καὶ δι' ἄλλων προσφόρων μέσων.

Ἐντελὴς ἀποφασισθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῶν γυμνασίων πρέπει νὰ περιορισθῇ, εἶναι ἀνάγκη νὰ δοθῇ μεγίστη προσοχὴ εἰς τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ γίνεται ἡ ἐπιλογὴ τῶν μαθητῶν, οἵτινες θὰ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὰ γυμνάσια. Ἡ μέχρι σήμερον ἐφαρμοσθεῖσα μέθοδος εἰσιτηρίων ἐξετάσεων εἰς τὰ Πανεπιστήμιά μας ἐσημείωσεν ἀποτυχίαν. Μαθηταὶ μὲ βαθμὸν ἄριστα δὲν ἐγένοντο δεκτοί, ὡς ἀποτυχόντες, ἐνῶ ἐκρίθησαν ἐ-

πιτυχόντες μαθηταὶ τοῦ αὐτοῦ γυμνασίου, φέροντες τὸν βαθμὸν σχεδὸν καλῶς.

Εἶναι προφανές, ὅτι δὲν κατωρθώσαμεν νὰ εὕρωμεν ἀσφαλῆ τρόπον ἐπιλογῆς τῶν μαθητῶν διὰ τὰ Πανεπιστήμιά μας καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ σκεφθῶμεν ταχέως περὶ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ συστήματος τῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων εἰς τὰ Ἀνωτάτα Ἐκπαιδευτήριά μας. Τὸ ζήτημα τῶν ἐξετάσεων τῶν μελλόντων νὰ ἐγγραφοῦν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ γυμνάσια, θεωρῶ σπουδαιότατον καὶ ἀξίζει νὰ ἀποτελέσῃ ἰδιαίτερον θέμα συζητήσεως ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.

Ἔρχομαι τώρα νὰ εἶπω τὴν γνώμην μου διὰ τὰ διάφορα εἶδη τῶν σχολείων Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ λειτουργήσουν εἰς τὴν χώραν μας.

Τὸ κλασικὸν γυμνάσιον ἀπαραιτήτως δεόν νὰ παραμείνῃ ὡς τὸ κυριώτερον σχολεῖον Μέσης Ἐκπαιδεύσεως διὰ δύο λόγους :

1ον) Μᾶς γνωρίζει τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν τοῦ λαοῦ μας, ὅστις εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ μας.

2ον) Εἶναι ἀδύνατος ἡ ἀντικατάστασις του μὲ ἄλλο σχολεῖον, διότι δὲν ἐδημιουργήσαμεν νεώτερον πολιτισμὸν δυνάμενον νὰ δώσῃ τὸ περιεχόμενον μορφώσεως τὴν ὁποίαν ὑπόσχεται νὰ δώσῃ σχολεῖον Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

Δὲν συμφωνῶ ὅμως μὲ τὸν εἰσηγητὴν τῆς ἐκθέσεως περὶ τῆς Μ. Παιδείας, ὑποστηρίζοντα εἰς τὴν εἰσήγησίν του, ὅτι τὸ κλασικὸν γυμνάσιον ἐξέθρεψε τὰ μεγαλύτερα πνεύματα. Δὲν συμφωνῶ ἐπίσης καὶ μὲ τὸν κ. Κεραμυδᾶν, ὅστις μᾶς εἶπεν, ὅτι εἰς τὴν Ἀνωτάτην Ἐμπορικὴν Σχολὴν εὐδοκίμοι οἱ ἐκ τῶν κλασικῶν γυμνασίων προερχόμενοι μαθηταὶ καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι μία ἀπόδειξις τῆς μεγάλης ἀξίας, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ κλασικὴ μόρφωσις.

Τὰ μεγαλύτερα πνεύματα θὰ ἐξεδηλώνωντο ὡς τοιαῦτα καὶ ἂν δὲν ἐκαλλιεργοῦντο εἰς τὸ κλασσικὸν γυμνάσιον. Οἱ μεγάλοι ἄνδρες θὰ ἀνεδεικνύοντο τοιοῦτοι καὶ ἂν δὲν διήρχοντο διὰ τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου. Μήπως ὑπάρχουν ἄλλως τε ὀλίγοι, οἵτινες διέπρεψαν καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὰς τέχνας, χωρὶς νὰ μορφωθῇ ἐν εἰς κλασσικὸν γυμνάσιον ;

Ἐκτὸς τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου πρέπει νὰ διατηρηθῇ καὶ τὸ Πρακτικὸν Λύκειον. Ὁ ἀριθμὸς μάλιστα τῶν

Γιρακτικῶν Λυκείων πρέπει νὰ αὐξηθῇ. Πρὸ τούτου ὁ-
μως δεόν νὰ ληφθῇ μέριμνα, ἵνα καὶ τὰ ὑπάρχοντα καὶ
τὰ μέλλοντα νὰ ἱδρυθοῦν, λειτουργήσουν μὲ ὅλα τὰ μέ-
σα, τὰ ὁποῖα χρειάζονται διὰ νὰ ἐπιτύχουν εἰς τοὺς σκο-
ποὺς των. Ἀρκετὰ ἐκ τῶν σήμερον λειτουργούντων λει-
τουργοῦν τόσον ἐλλιπῶς, ὥστε νὰ βλάπτουν περισσότε-
ρον παρ' ὅσον πιστεύεται συνήθως ὅτι βλάπτουν τὰ κλα-
σικὰ γυμνάσια.

Εἰς τοῦς ἀποφοίτους τῶν Πρακτικῶν Λυκείων δεόν νὰ
ἐπιτραπῇ ἡ ἐγγραφή μετ' ἐξέτασιν εἰς ὅλας τὰς σχολὰς
τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἄλλος τύπος σχολείου Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἐπρο-
τάθη ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ εἰσηγήσει
τοῦ ἐνομασθέν μοντέρνο γυμνάσιο. Ἡ πρότασις δὲν εἴ-
ναι νέα. Ὅσακις συζητοῦνται τὰ εἶδη τῶν σχολείων τῆς
Μέσης Ἐκπαιδεύσεως προτείνεται καὶ ἡ ἱδρυσις ἐνὸς
τοιούτου γυμνασίου.

Ἡ πρότασις περὶ ἱδρύσεως τοιούτου γυμνασίου θεω-
ρητικῶς ἔχει ὑπὲρ ἐαυτῆς ἐπιχειρήματα. Ἀμφιβάλλω ὁ-
μως ἂν εἶναι δυνατόν νὰ κατανοήσῃ ὁ μαθητὴς τὸν πολι-
τισμὸν ἐνὸς ἢ δύο μεγάλων συγχρόνων λαῶν διὰ τοῦ
γυμνασίου τούτου. Πιθανὸν νὰ μάθῃ ὁ μαθητὴς διὰ τοῦ
Γυμνασίου τούτου μίαν σύγχρονον ξένην γλῶσσαν ἐνὸς
λαοῦ, ἀλλ' ὅχι καὶ τὸν πολιτισμὸν του. Βλέπω μεγάλην
δυσκολίαν διὰ τὴν λειτουργίαν τοιούτου γυμνασίου εἰς
τὴν παρασκευὴν διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἐν πάσῃ πε-
πτώσει δεχομαι νὰ λειτουργήσῃ ἓνα τοιούτον γυμνάσιον
δοκιμαστικῶς.

Ἐτερον σχολεῖον Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἔχομεν τὰ ἡ-
μιγυμνάσια. Ὅπως ἔχει διαρρυθμισθῇ σήμερον ἡ Μέ-
ση Παιδεία, τὰ ἡμιγυμνάσια, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γί-
νουν αὐτοτελῆ σχολεῖα. Ἀλλ' οὔτε καὶ πρέπει νὰ συζη-
τηθῇ τοιαύτη πρότασις, διότι τὸ κλασικὸν γυμνάσιον δὲν
δύναται νὰ περιορισθῇ εἰς τέσσαρα χρόνια. Ἐκ τῶν ἡμι-
γυμνασίων ὅσα δὲν θὰ μεταβληθοῦν εἰς κατώτερα ἐπαγ-
γελματικά σχολεῖα πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἀποτελοῦν
ἀναπόσπαστον τμήμα τοῦ ἐξαετοῦς κλασικοῦ γυμνασίου.
Θὰ ἡδυνάμεθα βέβαια νὰ σκεφθῶμεν καὶ διὰ τὴν αὐ-
τοτέλειαν τῶν ἡμιγυμνασίων καὶ νὰ θεωρήσωμεν ταῦτα
ὡς τὴν ἐβδόμην καὶ ὀγδόην τάξιν τοῦ δημοτικοῦ scho-
λείου μεταβάλλοντες ἀναλόγως τὸ πρόγραμμά των. Θὰ
ἔπρεπεν ὅμως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει,

ὅτι κλείομεν τὴν θύραν τελειωτικὰ τοῦ κλασικοῦ γυμνασίου εἰς πολλοὺς μαθητὰς ἀγροτικῶν περιφερειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἴσως ἄρκετοὶ νὰ ἦσαν ἐξαιρετικῶς ἱκανοὶ διὰ κλασικὴν μόρφωσιν καὶ ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν.

Ταῦτα ὡς πρὸς τὰ εἶδη τῶν σχολείων τῆς Μέσης Παιδείας, τὰ ὁποῖα προορίζονται νὰ παρέχουν γενικὴν μόρφωσιν.

Φρονῶ ὅμως, ὅτι πρέπει νὰ τονισθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου ἡ ἀνάγκη τῆς ἀλλαγῆς τοῦ τρόπου ἐργασίας, ἣτις γίνεται εἰς τὰ σχολεῖά μας. Ἐξακολουθεῖ τὸ σχολεῖόν μας νὰ δίδῃ γνώσεις καὶ νὰ ἀποτυγχάνῃ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν ἱκανοτήτων καὶ διαθέσεων τοῦ μαθητοῦ.

Ἡ συσσώρευσις γνώσεων καὶ ἡ ἀνάκλησις αὐτῶν ἐχει τεθῇ ὡς ἄμεσος σκοπὸς τῆς ἐργασίας τῶν σχολείων μας. Καὶ ὅμως, ὅπως λέγει ὁ μέγας Ἀμερικανὸς φιλόσοφος καὶ παιδαγωγὸς Dewey, τὸ ἰδεῶδες αὐτὸ εἶναι στατικόν καὶ ἐχθρὸς εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ παιδιοῦ. Ὁ ἴδιος εἰς τὸ βιβλίον του «Δημοκρατία καὶ Ἐκπαίδευσις» τονίζει, ὅτι τὸ ἰδεῶδες τῆς συσσωρεύσεως γνώσεων τελματώνει τὴν σκέψιν. Μάθηταί, ποῦ ἐκπαιδεύονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, συναντοῦν ἐμπόδια εἰς τὴν σκέψιν, ὅταν ἐπιχειροῦν νὰ σκεφθοῦν.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο μειονέκτημα σπουδαῖον παρουσιάζει ἡ ἐργασία τῶν σχολείων μας. Ἡ μόρφωσις τῶν μαθητῶν ἐπιδιώκεται νὰ γίνῃ μὲ λόγια. Οἱ μαθηταί μας εἶναι βερμπαλισταί, ἀκουστικοὶ μακρυὰ ἀπὸ τὰ πράγματα. Καὶ ὅμως αἱ πράξεις καὶ ὄχι τὰ λόγια, λέγει ὁ ψυχολόγος Stanley Hall εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ τελείου ἀνθρώπου. Τὸ παιδί πρέπει νὰ ὀδηγηθῇ καὶ νὰ βοηθηθῇ εἰς τὴν ἐρευναν καὶ δημιουργίαν. Πρέπει νὰ καλλιεργηθῇ ἡ πρωτοβουλία του, ἡ ἔφεσις πρὸς ἀνεξάρτητον ἐργασίαν, ἡ ἀνάληψις εὐθύνης. Ἡ μέθοδος τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦμεν, νὰ ἀναγκάζωμεν τὰ παιδιὰ νὰ συσσωρεύουν γνώσεις καὶ νὰ εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀνακαλοῦν ταύτας ὀδηγεῖ εἰς τὸν κονσερβατισμόν. Τὰ παιδιὰ μας βγαίνουν δειλά, συντηρητικά, ἀνίκανα δι' ἀνάληψιν εὐθύνης καὶ ἐπιτυχίαν εἰς τὴν ζωὴν.

Εἶναι ἀνάγκη μαζὺ μὲ τὰς ἄλλας ἀλλαγὰς νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἀλλαγὴ εἰς τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας ἢ καλύτερα εἰς τὸν τρόπον τῆς μαθήσεως τῶν μαθητῶν μας.

Ὁ κ. Σουχλέρης παρατηρεῖ ὅτι εἰς τὴν λαϊκὴν

ἐκπαίδευσιν πρέπει νὰ δώσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα χρόνια, νὰ δώσωμεν ὀκτώ, ἀντὶ ἑξ, χωρὶς ὅμως νὰ ἐλαττωθῇ καὶ ἡ Μέση Ἐκπαίδευσις, ἡ ὁποία εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητος, διότι συντελεῖ εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἔθνους. Ἡ αὐξησης τῶν ἐτῶν τῆς Μέσης, προσθέτει, θὰ ἐπιφέρῃ καὶ ἐλάφρυνσιν τῆς ὕλης καὶ θὰ προπαρασκευάσῃ ἀρτιώτερον τοὺς προοριζομένους διὰ τὸ Πανεπιστήμιον, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ μόνον πρέπει νὰ συσταθῇ μία ἀκόμη τάξις.

Ἀναγνωρίζει ἐπίσης τὴν ἀνάγκην τῆς μεταβολῆς τοῦ προγράμματος, ὥστε ὁ μαθητὴς ν' ἀποκτήσῃ περισσότεραν πρωτοβουλίαν καὶ δυναμικότητα.

Ἡ κατάργησις τῶν ἡμιγυμνασίων φοβεῖται, ὅτι θὰ ἐπιφέρῃ αὐξησην τῶν μαθητῶν τῶν γυμνασίων, καταλήγει δὲ εἰς τὸ ὅτι δὲν πρέπει προτοῦ ἀναφανοῦν τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεταρρυθμίσεως νὰ καταργηθοῦν ἀμέσως πολλά. Ὁμιλῶν περαιτέρω διὰ τὴν τύχην τῶν γυμνασίων, ἐξαίρει τὴν σημασίαν καὶ χρησιμότητα τῶν κλασικῶν σπουδῶν.

Φρονεῖ ἀκόμη, ὅτι καὶ τὰ Πρακτικὰ Λύκεια δὲν πρέπει νὰ ἀφίστανται πολὺ τῶν κλασικῶν γυμνασίων.

Ὁ κ. Παντ. Παῖδοῦσης διασαφηνίζει, ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ περιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῶν γυμνασίων δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν πραγματικῶς νὰ ἀκολουθήσουν σπουδὰς γυμνασιακάς, ἀλλὰ μόνον δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐκ παρεξηγήσεως πηγαίνουν εἰς τὰ γυμνάσια, πιστεύοντες ὅτι διὰ τῆς ἀποκτήσεως τοῦ γυμνασιακοῦ πτυχίου ἐξασφαλίζονται καὶ οἰκονομικῶς.

Ὁ κ. Ν. Ἐξαρχόπουλος λέγει τὰ ἑξῆς: Εἶναι τόσο ἐνὺ τὸ συζητούμενον θέμα καὶ τοιαύτη ἡ πληθὺς τῶν ἐπὶ μέρους ζητημάτων, ἅτινα τοῦτο περιλαμβάνει, ὥστε ὁ θέλων νὰ πραγματευθῇ αὐτὸ μετὰ βαθύτητος, θὰ ὤφειλε νὰ ὁμιλήσῃ ἐπὶ πλείονας ὥρας. Ἐχων ὑπ' ὄψιν τὸν διατιθέμενον χρόνον, θὰ ἀποφύγω πᾶσαν θεωρίαν. περιοριζόμενος εἰς ἀπλὴν διατύπωσιν συμπερασμάτων μου καὶ δὲν θὰ ἐκτείνω τὸν λόγον ἐπὶ ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ προκειμένου θέματος, ἀλλὰ θὰ περιορισθῶ εἰς τὰ ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει ἀναφερόμενα σημεία, καὶ δὴ εἰς ἐκεῖνα, εἰς ἃ διίσταμαι πρὸς τὰς γνώμας τῆς ἐκθέσεως. Θὰ ἀκολουθήσω δὲ καὶ τὴν σειράν τῶν ἰδεῶν τῆς ἐκθέσεως ταύτης.

Ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις τὰς 15 πρώτας αὐτῆς σελίδας

ἀφιεροῖ ὑπὲρ ζητημάτων, ἀναφερομένων εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν. Ἀπεφασίσαμεν ὅμως νὰ μὴ συζητήσωμεν κατὰ τὴν παροῦσαν σύνοδον τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τὰ ζητήματα τῆς δημοτικῆς παιδείας. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ θὰ περιορισθῶ εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν μέσσην ἐκπαίδευσιν. Νομίζω ὅμως, ὅτι μοῦ ἐπιβάλλεται νὰ μὴ ἀφήσω ἄνευ ἀπαντήσεως τὰ ἐπόμενα τρία σημεῖα τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἐκθέσεως.

1. Ἐν σελίδι 9 τῆς ἐκθέσεως ἀναφέρεται, ὅτι «ὁ νόμος περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως εἶναι ἄρκετὰ αὐστηρός, θὰ ἦτο δὲ ἀνωφελές, ἐὰν ἐζητοῦμεν νὰ θεραπεύσωμεν τὴν λυπηρὰν καὶ ἀπογοητευτικὴν ἐθνικὴν ταύτην νόσον διὰ θεσπίσεως νέου αὐστηροτέρου νόμου ἢ αὐστηροτέρας ἐφαρμογῆς τοῦ ἤδη ὑφισταμένου». Τὴν γνώμην αὐτὴν δὲν ἀποδέχομαι διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους ἐξέθεσα κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν τοῦ Συμβουλίου ἡμῶν, ὅτε συνεζητεῖτο τὸ θέμα τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ. Ἄλλως τε τὸ Συμβούλιον κατέληξεν ἤδη εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ληφθῶσι μέτρα αὐστηρότερα τῶν νῦν ἐφαρμοζομένων, ἐξαναγκάζοντα τοὺς γονεῖς, ὅπως ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἐν σελίδι 15 τῆς ἐκθέσεως ἀναφέρεται, ὅτι «ἡ δημιουργία ἀνωτέρων στελεχῶν διὰ τὴν διοίκησιν καὶ κατεύθυνσιν τῆς δημοτικῆς παιδείας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς μετεκπαιδεύσεως εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἐπιβάλλεται δὲ ἡ ἴδρυσις ἀνωτέρων διδασκαλείων ἢ παιδαγωγικῶν ἀκαδημιῶν». Τὴν γνώμην ταύτην τὴν θεωρῶ ὅλως ἀπαράδεκτον. Ὅταν δὲ τεθῇ εἰς τὸ Συμβούλιον θέμα συζητήσεως τὸ «τῆς μετεκπαιδεύσεως τῶν δημοδιδασκάλων», θ' ἀποδείξω τὴν εὐεργετικότητα τοῦ θεσμοῦ καθόλου τῆς ἐκπαίδευσιν. Θὰ ἀποδείξω προσέτι, ὅτι ὁ θεσμὸς τῆς μετεκπαιδεύσεως τῶν δημοδιδασκάλων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ πρὸς δημιουργίαν ἀνωτέρων στελεχῶν τῆς παρ' ἡμῖν Δημοτικῆς Παιδείας εἶναι ὁ ἄριστος ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως καὶ ὁ τὰ μάλιστα προσαρμοζόμενος καὶ πρὸς τὰς παρ' ἡμῖν συνθήκας, ἐνῶ τὸναντίον ἡ μετεκπαίδευσιν δι' ἰδιαιτέρων ἀνωτέρων Διδασκαλείων ἢ παιδαγωγικῶν ἀκαδημιῶν εἶναι θεσμὸς μὴ προσαρμοζόμενος πρὸς τὰς συγχρόνους ἐπιστημονικὰς ἀντιλήψεις. Θὰ ἀποδείξω περαιτέρω, ὅτι ὁ θεσμὸς τῆς μετεκπαιδεύσεως ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἂν

καὶ ἐφαρμόζεται παρ' ἡμῖν πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν, ἂν καὶ ἐλειτούργησε μέχρι τοῦδε ὑπὸ δυσμενεστάτας συνθήκας, ἂν καὶ ἔλαβον πτυχίον μετεκπαιδεύσεως μόλις 260 δημοδιδάσκαλοι, οἵτινες ἀποτελοῦσι σταγόνα ἐν τῇ πληθύϊ τῶν δημοδιδασκάλων τοῦ Κράτους, ἐν τούτοις παρ' ὅλα ταῦτα ὁ εἰρημένος θεσμός ἤρχισεν ἤδη νὰ καθιστᾷ ἐμφανέστατα τὰ εὐεργετικά αὐτοῦ ἀποτελέσματα. Οἱ ὀλίγοι δηλαδή μετεκπαιδευθέντες, ἐργαζόμενοι νῦν ὡς ἐπιθεωρηταὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ὡς διευθυνταὶ πολυταξίων δημοτικῶν σχολείων, ζωογονοῦσι διὰ τοῦ ζήλου των καὶ τῆς ὑπερτέρας αὐτῶν μορφώσεως τὰ σχολεῖα, ἐν οἷς δρῶσιν. "Ὅταν δὲ ἀρχίσῃ νὰ λειτουργῇ καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης ὁ θεσμός καὶ ἐξέρχωνται καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἴσοι τὸν ἀριθμὸν μετεκπαιδευόμενοι, τότε ἀναμφιβόλως καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ θεσμοῦ ἐπὶ τὴν δημοτικὴν ἡμῶν ἐκπαίδευσιν θὰ καταστῇ μᾶλλον αἰσθητή.

3. Δὲν ἀποδέχομαι ὡσαύτως τὴν γνώμην, τὴν ἐν τῇ ἐκθέσει διατυπωμένην, τὴν ὁποίαν καὶ προφορικῶς διὰ μακροτέρων ἀνέπτυξεν ἐν τῷ Συμβουλίῳ ὁ ἐκ τῶν εἰσηγητῶν τῆς ἐκθέσεως κ. Παῖδούσης, καθ' ἣν αἱ ἐν τῷ σχολείῳ παρεχόμεναι γνώσεις δὲν ἔχουσιν ἀξίαν καθ' ἑαυτὰς καὶ ὅτι ὁ διδάσκων πρέπει νὰ χρησιμοποιῇ αὐτάς καὶ τὴν διδασκαλίαν καθόλου ὡς μέσα πρὸς ἐξέλιξιν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τῶν μαθητῶν. "Ὅτι ἐν τῷ σχολείῳ πρέπει νὰ καταβάλληται ἡ δέουσα προσπάθεια πρὸς ἐξέλιξιν τῶν ψυχικῶν ιδιοτήτων τῶν παιδων, ἰδίᾳ δὲ ἐκείνων, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν ἰδιοφυῖαν ἐκάστου, οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ. Τοῦτο ἅπαντες οἱ ἔχοντες κῦρος παιδαγωγοὶ ἀνεγνώρισαν. Ἐξαίρω δὲ ἰδίᾳ τὰς σχετικὰς ἀπαιτήσεις, τὰς ὑπὸ τοῦ μεγάλου Pestalozzi προβαλλομένας. Ὁρθότατα προσέτι ἡ νεωτέρα Παιδαγωγικὴ, ἡ στηρίζουσα τὰ διδάγματα αὐτῆς ἐπὶ τῶν παιδολογικῶν πορισμάτων, ἐξαίρει τὴν ἀναγκαιότητα, ὅπως ἐκ παντὸς τρόπου ὑποβοηθῇται καὶ προάγῃται ἐν τῷ σχολείῳ ἡ τε σωματικὴ καὶ ψυχικὴ τοῦ παιδὸς ἐξέλιξις.

Ἀντιθέτως ὅμως θεωρῶ ἀπόβλητον τὴν ἀποκλειστικὴν χρησιμοποίησιν τῶν γνώσεων καὶ τῆς διδασκαλίας ὡς μέσων ἐξελίξεως τῶν ψυχικῶν δεξιοτήτων. Ἐν πρώτοις ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γίνεταί πλημμελέστατος καταρτισμὸς τοῦ προγράμματος.

Πρακτικὰ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτ. Συμβουλίου

23

τος τῶν μαθημάτων. Θὰ διετίθετο δηλαδή ὁ μέγιστος χρόνος πρὸς διδασκαλίαν γνώσεων μετρίας πρακτικῆς χρησιμότητος μόνον καὶ μόνον, διότι αὗται θεωροῦνται μέυσα ἐπιτήδεια πρὸς ἄσκησιν τῆς διανοίας. Πλὴν τούτου ὑποτιμωμένων τῶν γνώσεων, μὴ ἀποδιδομένης εἰς αὐτὰς πραγματικῆς ἀξίας, θὰ παρημέλει τὸ σχολεῖον πολυτιμοτάτας ἀπαιτήσεις, προβαλλομένας εἰς αὐτό. Αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου βίου, τῆς γενικῆς μορφώσεως ἐπιβάλλουσιν, ὅπως ὁ μαθητὴς, ὁ ἐξεονόμενος τοῦ σχολείου, παρὰ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ ἐφόδια, διατελῇ ὡπλισμένος καὶ μὲ ποσὸν γνώσεων. Καθόλου εἰπεῖν, μονομερὴς ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ὁ κ. εἰσηγητὴς, περιπίπτει εἰς τὸν καλούμενον διδασκτικὸν φορμαλισμόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐξ ἴσου ἀπόβλητος, ὥς καὶ ὁ διδασκτικὸς ὕλισμός.

Ἄς εἰσέλθωμεν τώρα εἰς τὸ κύριον μέρος τῆς ἐκθέσεως, τ. ἔ. εἰς τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν Μέσην Παιδείαν.

Ἐν πρώτοις θὰ θίξω τὸ ζήτημα τοῦ πληθωρισμοῦ τῶν ἡμετέρων γυμνασίων, ὅπερ τοσοῦτον ἀνησυχεῖ τοὺς εἰσηγητὰς τῆς ἐκθέσεως καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηριζόμενοι οὔτοι ζητοῦσι τὴν κατάργησιν μεγάλου μέρους τῶν παρ' ἡμῖν λειτουργούντων γυμνασίων, τὴν ἐπιβολὴν ὑπερόγκων διδάκτρων διὰ τὴν ἐγγραφὴν εἰς τὰ γυμνάσια κτλ. Ὁ πληθωρισμὸς οὗτος, τ. ἔ. ἡ ἀθρόα προσέλευσις εἰς τὰ γυμνάσια μαθητῶν δυσαναλόγων πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας καὶ μὴ δυναμένων νὰ ἀπορροφηθοῦν ἀπὸ τὰς κοινωνικὰς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, εἶναι σήμερον μεταπολεμικὸν φαινόμενον διεθνές. Ὁ πληθωρισμὸς οὗτος παρατηρεῖται εἰς ἅπαντα τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ ἐν μείζονι μέτρῳ εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Δὲν θὰ σᾶς ἀπασχολήσω, ἀναφέρων τὰς στατιστικὰς τῶν διαφόρων κρατῶν. Σᾶς σημειῶ μόνον, ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν στατιστικὴν ἐν Γερμανίᾳ, τὴν ὁποίαν αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἔχω εἰς χεῖράς μου, οἱ φοιτῶντες εἰς τὰ γερμανικὰ Πανεπιστήμια ἠυξήθησαν κατὰ 50 %. Τοιαύτη ἀναλογία παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλα κράτη. Ὀφείλεται δὲ τοῦτο, πλὴν ἄλλων αἰτίων, καὶ εἰς τὰς μεταβληθείσας ἀντιλήψεις περὶ τῆς βιοποριστικῆς ἀξίας τῶν διαφόρων ἐπαγγελμάτων. Οὕτως ἐν Γερμανίᾳ πολυπληθεῖς τάξεις γονέων ἔπαυσαν πλέον νὰ τρέπωσι τὰ τέκνα των πρὸς τὰ βιομηχανικὰ καὶ ἐμπορικὰ ἐπαγγέλματα, ἐνορῶντες ὥς ἀσφαλέστερα διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ζωῆς τὰ ἐπι-

στημονικὰ στάδια καὶ τὸ ὑπαλληλικόν. Εὐλογον λοιπὸν εἶναι πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως νὰ γίνεται σκέψις εἰς τὰ κράτη ἐκεῖνα περὶ περιορισμοῦ τοῦ πληθωρισμοῦ τῶν εἰς τὰ γυμνάσια καὶ τὰ Πανεπιστήμια φοιτῶντων.

Παρ' ἡμῖν εὐτυχῶς παρατηρεῖται ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον. Αἱ στατιστικαὶ δεικνύουν, ὅτι ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος μειοῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ γυμνάσια καὶ τῶν ἐγγεγραφομένων εἰς τὰ Πανεπιστήμια ἡμῶν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι, ἂν ἀποβλέψῃ κανεὶς εἰς τὰς παρ' ἡμῖν ἐπιστημονικὰς ἀνάγκας, ὑπάρχει ἀκόμη περίσσευμα ἐκ τῶν ἀποφοίτων τοῦ γυμνασίου καὶ τοῦ Πανεπιστημίου. "Εχὼν ὁμως ὑπ' ὄψιν τὰ ἀπὸ ἐτῶν τελούμενα, νομίζω, ὅτι, ἐὰν ἐπὶ τινα ἐτη ἐξακολουθήσῃ ἡ μείωσις τῶν μαθητῶν τοῦ γυμνασίου, θὰ φθάσωμεν τάχιστα εἰς φυσιολογικὸν ὄριον τῶν ἀπαιτούμενων διὰ τὰς ἀνάγκας ἡμῶν μαθητῶν γυμνασίου καὶ Πανεπιστημίου, χωρὶς νὰ παρίσταται ἀνάγκη ἀθρόας καταργήσεως γυμνασίων. "Αλλως τε δεδομένου ὄντος, ὅτι οἱ φοιτῶντες εἰς τὸ γυμνάσιον τυγχάνουσιν ἀνωτέρας μορφώσεως καὶ θὰ ἀποτελέσωσι τὴν ἡγέτιδα πνευματικὴν τάξιν τοῦ ἔθνους, ἐὰν προσέτι λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἱκανὸς ἀριθμὸς τῶν ἀποφοίτων τοῦ γυμνασίου δὲν φοιτᾷ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, νομίζω, ὅτι δὲν βλάπτει καὶ μικρὸν περίσσευμα ἀποφοίτων τοῦ γυμνασίου.

Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν, ὅτι, ἀφοῦ ἡ κατάστασις τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ ἡμέτερα γυμνάσια καὶ Πανεπιστήμια τείνει ἀφ' ἑαυτῆς νὰ προσλάβῃ τὴν ποθουμένην φυσιολογικὴν μορφήν, δὲν ἐνδείκνυνται σπασμωδικὰ μέσα καὶ βαθεῖαι χειρουργικαὶ ἐπεμβάσεις. "Εχομεν ἄλλως τε ἄλλα μέσα, διὰ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ ὑποβοηθήσωμεν λελογισμένως, ὅπως ἀκόμη περισσότερον μειωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσαγομένων εἰς τὰ ἡμέτερα γυμνάσια. Καὶ ὑποδεικνύω τινὰ ἐκ τῶν μέτρων τούτων.

1. Κατάργησις περιορισμένου ἀριθμοῦ γυμνασίων ἀτροφικῶν, ἢ λειτουργούντων εἰς περιοχάς, ἐν αἷς ἐνδείκνυται ἡ ὑπαρξίς ἄλλου τύπου σχολείων.
2. Μετατροπὴ γυμνασίων τινῶν εἰς πρακτικὰ λύκεια.
3. Ἰδρύσις ὅσον τὸ δυνατόν πυκνοτέρου δικτύου ἐπαγγελματικῶν σχολῶν, μέσων καὶ κατωτέρων.
4. Κατάργησις ἢ μετατροπὴ πολλῶν ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν λειτουργούντων ἡμιγυμνασίων.
5. Ἀπαγόρευσις τοῦ νὰ λειτουργῶσι πλείονα τμήματα

τῆς αὐτῆς τάξεως, εἰς ἓν γυμνάσιον, διότι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ὁ ἀριθμὸς τῶν γυμνασίων δύναται νὰ αὐξάνῃ μέχρις ἀπροσδιορίστου ὁρίου.

6. Περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν ἐκάστης τάξεως, διότι μόνον οὕτω θὰ εἶναι δυνατόν νὰ τελῇται ἡ ἀγωγή καὶ ἡ διδασκαλία τῶν παιδῶν κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον. Καὶ εἰδικώτερον νομίζω, ὅτι οἱ μαθηταὶ ἐκάστης τάξεως δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνωσι τοὺς πενήκοντα.

7. Εἰσαγωγή συστήματος εἰσιτηρίων ἐξετάσεων αὐστηροτέρου καὶ ἐπιστημονικωτέρου. Τὸ ἰσχυρὸν παρ' ἡμῖν σύστημα εἶναι πεπαλαιωμένον καὶ ἐξαρτᾷ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ μαθητοῦ ἐκ τυχαίων αἰτίων. Εἶναι δ' ἀνάγκη νὰ εἰσαγάγωμεν τρόπον ἐπιλογῆς λεπτὸν, ἐπιστημονικὸν καὶ κατορθοῦντα νὰ ἐξευρίσκῃ τοὺς πράγματι ἱκανοὺς δι' ἀνωτέρας σπουδᾶς. Ἀρκοῦμαι νὰ ἀναφέρω τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ νέου τρόπου τῶν ἐξετάσεων, τὰς ὁποίας ἐπιθυμῶ : α') Ὡς ἐξεταστὰὶ νὰ χρησιμεύωσιν οὐχί, ὥς σήμερον συμβαίνει, μόνοι οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὰ γυμνάσια, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολεῖω χρηματίσαντες διδάσκαλοι τοῦ παιδός. "Αλλαις λέξεσιν, ἐπιθυμῶ μικτὴν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν διατελεσάντων καὶ μελλόντων διδασκάλων τοῦ παιδός. β') Εἰσαγωγή πειραματικῶν μεθόδων πρὸς διάγνῶσιν τοῦ ποσοῦ καὶ ποιοῦ τῶν γνώσεων τῶν μαθητῶν κατὰ τὰ ἐν Ἀμερικῇ διαμορφωθέντα συστήματα. Περὶ τοῦ εἴδους τῶν ἐξετάσεων τούτων συνέγραψεν ἄριστον βιβλίον ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως κ. Παρσκεινόπουλος, τοῦ ὁποῦ τὴν ἀνάγνωσιν συνιστῶ εἰς πάντας τοὺς διενεργοῦντας ἐξετάσεις. γ') Αἱ ἐξετάσεις δὲν πρέπει νὰ περιορίζωνται εἰς μόνην τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ τῶν γνώσεων τῶν μαθητῶν, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἐκτείνωνται καὶ εἰς τὴν διάγνῶσιν τῶν ψυχικῶν ἱκανοτήτων αὐτῶν. "Αλλαις λέξεσι, παρὰ τὰς ἐξετάσεις γνώσεων θεωρῶ ἀναγκαίαν καὶ ἐξετάσεις ψυχολογικάς, διενεργουμένας ἐπὶ τῇ βάσει πειραματικῶν μεθόδων κατὰ πρότυπον τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἰδίᾳ διαμορφωθείσων καὶ ἐφαρμοζομένων.

Ἀρκοῦμαι εἰς τὰ μέτρα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐὰν ἐφαρμοσθῶσι παρ' ἡμῖν λελογισμένως, καὶ ἄριστον ποῖον μαθητῶν τῶν ἡμετέρων γυμνασίων θὰ ἐξασφαλίσωσι καὶ

εἰς βελτίωσιν τῆς ἐργασίας τῶν σχολείων τούτων θὰ συντελέσωσι. Πλὴν δὲ τούτου τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος μέτρα θὰ συντείνωσιν εἰς τὴν ἀκόμῃ μεγαλυτέραν μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγγραφομένων εἰς τὰ ἡμέτερα γυμνάσια.

Πρὶν δὲ καταλίπω τὸ ζήτημα τῶν ἐξετάσεων, θέλω νὰ προσθέσω ἀκόμῃ τὸ ἐξῆς : Διευτώθη ἐδῶ ὑπὸ πολλῶν ἢ γνώμη, ὅπως ἀντὶ τῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων εἰς τὸ γυμνάσιον εἰσαχθῶσιν ἐξετάσεις κατατακτήριοι εἰς τὴν τρίτην τάξιν τοῦ γυμνασίου. Τὴν γνώμην ταύτην ἀποκρούω διαρρήδην, συμφωνῶν πρὸς ὅσα ὁ κ. Κακοῦρος ἀνέπτυξε, καταπολεμῶν αὐτήν. Ὁ φυσικὸς χρόνος τῆς ἐπιλογῆς εἰς τὸ γυμνάσιον εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς εἰς αὐτὸ φοιτήσεως. Ἐπομένως ἐνδείκνυνται εἰσιτήριοι ἐξετάσεις διὰ τὴν πρώτην τάξιν τοῦ σχολείου τούτου. Μετὰ τὴν δευτέραν τάξιν τοῦ γυμνασίου προβάλλει ἡ διαφοροποίησις τῶν σπουδῶν καὶ ἡ ἐκλογὴ ἐκάστου μαθητοῦ, ἐὰν πρέπη νὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ κλασσικὸν ἢ εἰς τὸ πραγματικὸν γυμνάσιον. Τὴν ἐκλογὴν δὲ ταύτην δύναται βεβαίως νὰ ὑποβοηθήσῃ καὶ εἰδὸς τι ἐξετάσεων. Κυριώτατα ὅμως πρέπει νὰ ἀφίεται αὕτη εἰς τὴν ἐλευθέραν θέλησιν τῶν γονέων καὶ τῶν ἰδίων μαθητῶν.

Ὁ κ. Εἰσηγητὴς θίγει ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ καὶ ζητήματα, ἀναφερόμενα εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων καὶ τὸν τύπον τῶν σχολείων ἀρρένων καὶ θηλέων. Θὰ προσθέσω καὶ περὶ τῶν σημείων τούτων ὀλίγας λέξεις :

Ἐν πρώτοις συμφωνῶ μετ' αὐτοῦ, ἐξαίροντος τὴν παιδευτικὴν ἀξίαν τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ συνιστῶντος τὴν ὑποχρεωτικὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου εἰς τὰ κλασσικὰ γυμνάσια. Θὰ ἠδύναντο μάλιστα νὰ προστεθοῦν καὶ ἄλλα ἐπιχειρήματα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς γνώμης αὐτοῦ ταύτης. Ἀρκοῦμαι νὰ παρατηρήσω, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ εἰσαχθῇ τις εἰς βαθεῖαν κατανόησιν τῶν πλείστων ἐκ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν ὑπὸ τῶν λατινικῶν φυλῶν ὁμιλουμένων (γαλλικῆς, ἰταλικῆς κ.τ.λ.), ἄνευ γνώσεως τῆς λατινικῆς γλώσσης, καθότι αἱ πλείεσται λέξεις τῶν γλωσσῶν τούτων ἔχουσι τὴν ρίζαν λατινικὴν.

Νομίζω ὅμως, ὅτι ἡ εἰσαγωγή τῶν λατινικῶν εἰς τὰ ἡμέτερα γυμνάσια δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ εἰς βάρος τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, τ. ἔ. διὰ περιορισμοῦ τοῦ χρόνου, τοῦ διατιθεμένου ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν παιδῶν

εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Ἐν πρώτοις λόγοι παιδαγωγικοί, γνωστοὶ εἰς πάντας ἡμᾶς, ἐπιβάλλουσιν, ὅπως οἱ μέλλοντες νὰ ἀποτελέσωσι τὴν ἡγέτιδα κοινωνικὴν τάξιν, οἱ φοιτῶντες εἰς τὰ κλασσικὰ γυμνάσια, εἰσάγωνται βαθέως εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὃν δὲν δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ ἡ σπουδὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Πλὴν τούτου ὁμοῦ καὶ λόγοι ἐθνικοὶ καθιστῶσιν ἐπιτακτικὴν τὴν ἀπαίτησιν τῆς ἐντεταμένης διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν εἰς τὰ Γυμνάσια. Εἶναι ἀδύνατον ὁ Ἕλλην μαθητὴς νὰ κατανοήσῃ βαθέως τὸν νεώτερον Ἑλληνικὸν πολιτισμόν, ἄνευ συντόνου σπουδῆς τοῦ ἀρχαίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκεῖνος ἐδράζεται.

Ἐφ' ὅσον ὁμοῦ τὰ κατὰ τὴν νέαν ὀργάνωσιν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως λειτουργοῦντα Γυμνάσια ἡμῶν εἶναι ἐξατάξια, ἡ στενότης τοῦ προγράμματος αὐτῶν καὶ ὁ φόβος, μήπως τὰ λατινικὰ καταλάβωσι θέσιν ἐν τῷ προγράμματι αὐτῶν εἰς βάρος τῶν Ἑλληνικῶν, μὲ κάμνουν νὰ ἀποκλίνω ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅπως, τό γε νῦν ἔχον, τὰ λατινικὰ παραμείνωσιν ὡς προαιρετικὸν μάθημα διὰ τοὺς θέλοντας νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς ὠρισμένας ἐπιστήμας.

Σημειῶ προσέτι, ὅτι μὲ ἐξένισε τὸ ἐπόμενον ἐπιχειρήμα ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τῶν λατινικῶν ἐν τοῖς ἡμετέροις Γυμνασίοις, ὅπερ ἀναφέρεται εἰς τὴν εἰσήγησιν : «ἐφ' ὅσον ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς δὲν ἐπέδρασεν ἀμέσως, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμμέσως διὰ τοῦ λατινικοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ κλασσικὸν γυμνάσιον ἄνευ τῶν λατινικῶν». Νομίζω, ὅτι τοιαῦτα ἐπιχειρήματα δύνανται νὰ φέρωνται ἐν ἄλλαις χώραις, ὧν ὁ πολιτισμὸς ἐδράζεται πράγματι ἀμέσως ἐπὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, οὐχὶ ὁμοῦ καὶ παρ' ἡμῖν.

Δὲν ἐγκρίνω ὡσαύτως τὴν πρότασιν τοῦ εἰσηγητοῦ περὶ ἰδρύσεως νέου τύπου γυμνασίου παρ' ἡμῖν. Δὲν δύναμαι νὰ νοήσω, τίνα σκοπὸν θὰ ἐξυπηρετήσῃ παρ' ἡμῖν τὸ νέον τοῦτο σχολεῖον, οὗ προτείνεται ἡ ἰδρυσις, ἀφοῦ δὲν κατωρθώσαμεν ἀκόμη νὰ δώσωμεν παγίαν μορφήν καὶ νὰ ἐπεκτείνωμεν κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας ἡμῶν τὸν τύπον τοῦ πραγματικοῦ Γυμνασίου, οὗ ἡ χρησιμότης εἶναι ἀναμφισβήτητος.

“ Ἀλλῶς τε καὶ τὰ ἐπιχειρήματα, ἅτινα φέρει ὁ κ. Εἰσηγητῆς ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως τοῦ νέου τούτου σχολείου, ὅπερ προτείνει, δὲν μοῦ φαίνονται ὀρθά. Οὕτω π. χ. λέγει ὅτι « τὸ κλασσικὸν Γυμνάσιον προορίζεται διὰ τοὺς ἀριστεῖς τοῦ πνεύματος, ἔχει μεγάλας ἀξιώσεις, προϋποθέτει ψυχὰς ἀνεπηρεάστους κ.τ.λ. » καὶ ἔνεκα τούτου καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην καὶ ἄλλου τύπου Γυμνασίου μὲ ὀλιγωτέρας ἀξιώσεις, τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι προσιτὸν εἰς τοὺς μετρίους μαθητάς.

Τοιαῦτα ἐπιχειρήματα παραγνωρίζουσι τὸν σκοπὸν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ γυμνασίου. Ὡς γνωστὸν, τὸ σχολεῖον τοῦτο προπαρασκευάζει τοὺς μέλλοντας πνευματικούς ἡγέτας τοῦ ἔθνους, παρέχει μόρφωσιν ἱστορικὴν, ἀπαιτεῖ ἐπιστημονικὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων κ.τ.λ., ὡς προβάλλον δὲ μεγάλας ἀξιώσεις, προϋποθέτει τὴν παρὰ τοῖς μαθηταῖς ὑπαρξίν ἀνωτέρων ψυχικῶν ἱκανοτήτων. Ἐπομένως ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν καὶ ἂν λειτουργῇ τὸ γυμνάσιον, πρέπει νὰ δέχεται μαθητάς, πεπροικισμένους μὲ ἀνώτερα ψυχικὰ δῶρα. Πρέπει νὰ δέχεται τοὺς ἀρίστους. Θεωρῶ λοιπὸν ἀκατανόητον νὰ θέλωμεν νὰ ἔχωμεν δύο τύπους γυμνασίου, ὧν τὸ μὲν ἔνδιὰ τοὺς ἀρίστους καὶ ἱκανούς, τὸ δὲ ἄλλο διὰ τοὺς μετρίους.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐν ἄλλαις χώραις προτείνεται σημερον ἡ ἴδρυσις νέου τύπου γυμνασίου μὲ κέντρον τὸν ἔθνικόν τῆς χώρας πολιτισμόν. Ἐκεῖ ὅμως ἄρχουσιν ἄλλαι συνθήκαι. Ἐκεῖ συνιστᾶται ἡ ἴδρυσις τῶν νέων σχολείων πρὸς πλήρωσιν ὑφισταμένων πραγματικῶν ἀναγκῶν. Ἐκεῖ προσέτι ἔχει δημιουργηθῇ λογοτεχνία ἔθνικὴ καὶ πολιτισμός, δυνάμενος κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν νὰ ἀντικαταστήσῃ μέχρι τινὸς τὴν γνώσιν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Τούναντίον παρ’ ἡμῖν οὔτε αἱ ἀλλαχοῦ ὑπάρχουσαι συνθήκαι συντρέχουσιν ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως τοῦ νέου γυμνασίου, οὔτε ἀνάγκας κοινωνικάς, ὑφισταμένης παρ’ ἡμῖν, ἔχει τοῦτο νὰ ἐξυπηρετήσῃ. Ἡ ἴδρυσις δὲ αὐτοῦ νομίζω, ὅτι θὰ ἀποβῇ αἰτία πολλῶν ἀνωμαλιῶν. Διὰ τοῦτο ἀποκρούω καὶ τὴν γνώμην, ὅπως ἰδρῦσωμεν ὀλίγα τοιαῦτα γυμνάσια καὶ πρὸς ἀπλὴν δοκιμὴν.

Τέλος δὲν ἀποδέχομαι τὴν πρότασιν τοῦ κ. Εἰσηγητοῦ, ὅπως μετατραπῶσιν εἰς προγυμνάσια τὰ παρ’ ἡμῖν λειτουργοῦντα. Ἀ ν ὥ τ ε ρ α Π α ρ θ ε ν α γ ω γ ε ῖ α. Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐξυπηρετοῦσι παρ’ ἡμῖν σκοπὸν ἴδιον καὶ

αὐθύπαρκτον, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ σκοποῦ τοῦ γυμνασίου καὶ ἐπομένως δὲν δύνανται νὰ ταῦτισθῶσι πρὸς αὐτὸ καὶ νὰ ἀποτελέσωσι τὴν προβαθμίδα, τοὔτέστι τὰς κατωτάτας τάξεις αὐτοῦ. Καὶ ἐξηγοῦμαι :

Τὸ γυμνάσιον ἀποτελεῖ τὸ σχολεῖον, ὅπερ προπαρασκευάζει διὰ τὰς ἀνωτέρας σπουδὰς. Νομίζω δέ, ὅτι καὶ αἱ νεάνιδες, αἱ θέλουσαι νὰ τραπῶσι πρὸς τὰς ἐπιστήμας, ὀφείλουσι νὰ ἀκολουθῶσι τὴν αὐτὴν ὁδόν, ἣν καὶ τὰ ἄρρενα, τοὔτέστι τὴν τοῦ Γυμνασίου. Ὑπάρχει ὅμως καὶ μέγας ἀριθμὸς νεανίδων, αἵτινες χωρὶς νὰ θέλωσι νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀποκτήσωσι μόρφωσιν πλουσίαν καὶ ἀνάλογον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις, τὰς σήμερον προβαλλομένας εἰς τὴν μεμορφωμένην οἰκοδόσποιαν. Χάριν λοιπὸν τούτου τοῦ μεγίστου ἀριθμοῦ τῶν νεανίδων πρέπει νὰ λειτουργῶσι τὰ Ἀνώτερα Παρθεναγωγεῖα, ὡς αὐτοτελῆ ἰδρύματα. Ταῦτα θὰ παρασκευάζωσι τὰς μεμορφωμένας μητέρας καὶ οἰκοδεσποίνας, παρέχοντα γενικὴν μόρφωσιν ἀνωτέραν τῆς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μὲ οἰκοκυρικὸν προσανατολισμὸν καὶ μὲ ἐπιμεμελημένην διδασκαλίαν ξένων γλωσσῶν καὶ μουσικῆς.

Ο κ. Εὐάγ. Κακοῦρος λέγει τὰ ἐξῆς : Πρὶν ἢ εἰσέλθω εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐπὶ μέρους ζητημάτων, ἅτινα πάμπολλα ἔθιξεν ἡ φωτεινὴ ὄντως εἰσήγησις τοῦ κ. Παῖδουση, παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτραπῇ, ὅπως θέσω ὑπ' ὄψει τοῦ Α. Ε. Συμβουλίου παρατηρήσεις μου τινὰς ἀναφερομένας : 1) Εἰς τὴν γενικὴν ἀρχήν, ἣτις φαίνεται διέπουσα τὰς σκέψεις τοῦ κ. Εἰσηγητοῦ περὶ τῆς θέσεως τοῦ σχολείου ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτοῦ εἰς τὰς κοινωνικὰς καὶ οἰκονομικὰς μεταβολάς.

2) Εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν βλέπει, ἐξετάζει καὶ κρίνει τὴν κατάστασιν τῶν παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων. καὶ

3) Εἰς τὰ πορίσματα, τὰ ὁποῖα καταλήγει ἐκ τῆς γενομένης ἐξετάσεως.

Ο κ. Εἰσηγητὴς καὶ ἐξ ὧν γραπτῶς ἐξέθεσε καὶ ἐξ ὧν προφορικῶς ἀνέπτυξε, φαίνεται πιστεύων, ὅτι διὰ τῆς καλῆς ὀργανώσεως τῶν σχολείων δύναται ἔν Κράτος ὄχι μόνον νὰ προωθήσῃ τὸν ἐξευγενισμόν καὶ ἐκπολιτισμὸν τῆς νέας γενεᾶς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταβολάς, ὅταν νομίσῃ ὅτι ὑπὸ τὴν κρατοῦσαν τάξιν τῶν πραγμάτων ὁ λαὸς δὲν εὐημερεῖ.

Ἡ τοιαύτη γνώμη, ὑπερβαλλόντως αἰσιόδοξος, νομίζομεν, ὅτι δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἐσφαλμένην διάγνωσιν τῶν αἰτίων μιᾶς νοσηρᾶς κοινωνικῆς καταστάσεως καὶ ἐπομένως εἰς ἀστοχίαν τῶν μέσων τῆς θεραπείας τῆς. Διότι τὴν μὲν μορφωτικὴν δύναμιν τοῦ σχολείου οὐδεὶς βεβαίως διαμφισβητεῖ. Τὸ ὅτι ὅμως θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιφέρωμεν δι' αὐτοῦ μεταβολὰς οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν καταστάσεων, τοῦτο ὁμοιάζει μὲ ἀτομικὸν καὶ εἶναι σεβαστὴ, ἀλλὰ πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἀλήθεια ἀνεγνωρισμένη. Διότι αἱ μεταβολαὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἑνὸς λαοῦ, καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἐξελίξεις, εἶναι ἀποτελέσματα παραγόντων δυναμικότητος κατὰ πολὺ ὑπερτέρας τῆς τοῦ σχολείου, ὅσονδήποτε τοῦτο καλῶς καὶ ἂν ὀργανωθῇ. Τὸ σχολεῖον δὲν ὑπόσχεται νὰ μεταβάλῃ κοινωνικὰς καὶ οἰκονομικὰς καταστάσεις, ἀλλὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ προαγάγῃ τὰς ὑπαρχούσας. Τὸ ὅτι διὰ τῆς μορφώσεως καὶ τοῦ ψυχικοῦ ἐξευγενισμοῦ καθιστᾶ τὸ ἀνθρώπινον ὑλικὸν καταλληλότερον εἰς τὸ νὰ διῶδῃ καὶ νὰ δεχθῇ μίαν πρόοδον, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ταυτίζεται καὶ μὲ τὸ ὅτι δι' αὐτοῦ ἐπέρχονται αἱ μεταβολαί, εἰμὴ μόνον ὑπὸ τὸν περιωρισμένον ρόλον, τὸν ὁποῖον προηγουμένως ἐσημειώσαμεν. Καὶ τοῦτο εἶναι φυσικόν. Διότι τὸ σχολεῖον, ὡς κρατικὸν ὄργανον, εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ εἶναι ὁ φορεὺς τῆς κρατοῦσης τάξεως τῶν πραγμάτων. Αὐτὴν ἔχει προορισμὸν νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ ἀνυψώσῃ. Καὶ τὸ κάμνει χρησιμοποιοῦν ὅλα τὰ ζωντανὰ καὶ γόνιμα μορφωτικὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὸν πολιτισμὸν τῆς κρατοῦσης καταστάσεως. Τούτου ἕνεκα καὶ δὲν εἶναι ἄπορον διατὶ ἐνίστε εἰς τὴν καλῇ τῇ πίστει καταβαλλομένην τοιαύτην προσπάθειαν τὸ σχολεῖον καταντᾷ ἐνίστε ὀργανισμὸς ὀπισθοδρομικός. Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν καὶ ἄλλως νὰ γίνῃ. Ὅταν ὅμως ἐξ ἄλλων αἰτίων καὶ κατόπιν ἐπιδράσεως ἄλλων ἰσχυρῶν παραγόντων ἐπέλθῃ μεταβολή τις, ἡ κρατήσασα νέα κατάστασις στρέφεται εὐθὺς ἀμέσως πρὸς τὸ σχολεῖον, διότι ἐλπίζει ὅτι διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ καταλλήλου ὀργανώσεως αὐτοῦ θὰ κατορθώσῃ κατ' ἀρχὰς μὲν νὰ στερεωθῇ ἀσφαλῶς, κατόπιν δὲ νὰ προαχθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ ὑπ' αὐτοῦ. Τὴν τοποθέτησιν ταύτην τοῦ ρόλου τοῦ σχολείου εἰς τὰς κοινωνικὰς καὶ οἰκονομικὰς μεταβολὰς, ἐθεώρησα ἀναγκαίαν, διότι, ὡς εἰ-

πον προηγουμένως, ἡ ἐπιτυχὴς διάγνωσις τῶν αἰτίων μιᾶς κακῆς καταστάσεως καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλλήλων μέσων θεραπείας θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ, καὶ θὰ μᾶς προφυλάξῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποδίδωμεν εὐθύνας ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν, νὰ τρέφωμεν δὲ ὑπερβολικὰς ἐλπίδας ἀπὸ ὀργανισμούς, ἐπὶ τῶν ὁποίων περιωρισμένοι μόνον δύνανται νὰ στηριχθοῦν.

Ἡ δευτέρα γενικὴ παρατήρησις μου στρέφεται περὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐξήτασε καὶ ἔκρινεν ὁ κ. Εἰσηγητὴς τὴν κατάστασιν τῶν σχολείων τῆς παρ' ἡμῖν Παιδείας.

Τὸ ὅτι ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις παρ' ἡμῖν εἶναι καθυστερημένη, εἶναι ἀπολύτως γνωστὸν καὶ ἐξ ὅσων ἔχουν λεχθῇ καὶ γραφῇ ἤδη καὶ ἐξ ὅσων ἕκαστος ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πικρᾶς πείρας κατέχει. Αἱ ἀναφερθεῖσαι στατιστικαὶ πιστοποιοῦν ἀπλῶς τὸ πρᾶγμα καὶ διὰ τῆς γλώσσης τῶν ἀριθμῶν. Ἡ αἰτία τῆς καθυστέρησεως ταύτης εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἡ αὐτὴ αἰτία, ἣτις προεκάλεσε καὶ προκαλεῖ ἔτι παρ' ἡμῖν, τὴν καθυστέρησιν τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξα εἰς τὰ περὶ γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως παρ' ἑμοῦ λεχθέντα. Ὅπως καὶ ἐκεῖ, οὕτω καὶ ἐδῶ, δὲν εἶναι τυχαῖον γεγονός τὸ ὅτι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καθ' ὅλην τὴν παρελθούσαν ἑκατονταετίαν περιωρίζετο εἰς τετραετὴ φοίτησιν καὶ ἀπετέλει προβαθμίδα τῶν σχολείων τῆς Μέσης Παιδείας. Ἡ ἔλλειψις δημοκρατικοῦ πνεύματος εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν σχολείων μας, ἡ ὀλιγαρχικὴ κρατικὴ ἀντίληψις διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς μορφώσεως τῶν πολυαρίθμων λαϊκῶν τάξεων, ἐπέφεραν τὴν μεγάλην αὐτῶν καθυστέρησιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἤδη προσπαθοῦμεν ν' ἀπαλλαγῶμεν.

Κατὰ τὴν διαπίστωσιν ὅμως τῆς ὑπαρχούσης καταστάσεως δὲν εἶναι ὀρθόν, οὔτε ἀτομικὰς μερικὰς παρατηρήσεις νὰ γενικεύωμεν, οὔτε τὴν ἀξίαν τῶν γενομένων προσπαθειῶν πρὸς βελτίωσιν νὰ ὑποτιμῶμεν. Ἡ αὐστηρὰ ἀντικειμενικὴ ἐξέτασις τῶν πραγμάτων ἐπιβάλλει τὴν τήρησιν καὶ τῶν δύο τούτων ἀρχῶν, ἡ ἀπὸ τῶν ὁποίων παρέκκλισις ὀδηγεῖ εἰς ὑπερβολάς. Καὶ εἰς τοιαύτας ὑπερβολὰς νομίζομεν, ὅτι πλέον ἢ ἅπαξ περιέπεσεν ὁ κ. Εἰσηγητὴς. Διότι καὶ αἱ κρίσεις του περὶ ὀρισμένων στατιστικῶν ἀριθμῶν ἠλέγχθησαν ἤδη ὡς ἐσφαλμένοι καὶ αἱ ὑπὸ τοῦ Κράτους καταβαλλόμεναι ἀπὸ

τῶν ἀρχῶν τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος προσπάθειαι πρὸς βελτίωσιν δὲν ἐξετιμήθησαν ὑπ' αὐτοῦ ὑπὸ τὴν πραγματικὴν τῶν ἔννοιαν. Καὶ ἐν πρώτοις, ὡς πρὸς τὰ σχολεῖα τῆς λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι διὰ τῶν ἐσχάτως ψηφισθέντων νόμων, καταστάλαγμα τῶν προσπαθειῶν τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας, ἐγένετο ἀπόπειρα, ἣτις εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐφαρμογῆς, ὅπως δοθῇ πραγματικώτερα μὀρφωσις εἰς τὰς μεγάλας μάζας τοῦ λαοῦ, κινηθῇ δὲ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ὅλου ἔθνους ὑπὲρ τῆς Παιδείας, ὡς ὑποθέσεως κατ' ἐξοχὴν ἐθνικῆς.

Οὕτω ἡ ὀργανικὴ ἀποκοπὴ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀπὸ τῶν σχολείων τῆς Μέσης Παιδείας, ἡ χρησιμοποίησις τῆς δημοτικῆς γλώσσης ὡς ὀργάνου διδασκαλίας, ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ διορισμοῦ δημοδιδασκάλων μὴ πτυχισύχων τοῦ Διδασκαλείου, ἡ καθιέρωσις τῆς συνεκπαιδεύσεως, ἡ πιστὴ ἐφαρμογὴ τοῦ Νόμου περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως, ἣτις κατέστησε πραγματικῶς ἐξαετὲς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἡ ὀργάνωσις τῶν σχολικῶν ταμείων, σχολικῶν ἐφορειῶν, σχολικῶν βιβλιοθηκῶν, σχολικῶν κήπων, ἡ γιγαντιαία προσπάθεια πρὸς λύσιν τοῦ διδασκηριακοῦ προβλήματος, καὶ πλεῖστα ἄλλα λεπτομερέστερα νομοθετήματα, δεικνύουν, ὅτι τὸ Κράτος κατενόησεν ἤδη τὴν σημασίαν, ἣν ἐνέχει διὰ τὸν πολιτισμὸν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ἡ οὐσιαστικὴ μὀρφωσις τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ καταβάλλει σοβαρὰν προσπάθειαν, ὅπως ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἀνάγκην. Ἡ δημιουργία τέλος τοῦ θεσμοῦ τῶν κατωτέρων ἐπαγγελματικῶν σχολείων, γεωργικῶν, ἐμπορικῶν, βιοτεχνικῶν, οἰκοκυρικῶν, ἐπλάτυνε τοὺς ὀρίζοντας τῆς λαϊκῆς Παιδείας καὶ ἔδωκε τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν, πρὸς τὴν ὁποίαν θὰ ὀδηγῇται τοῦ λοιποῦ ἡ ἐκπαιδευσις τῶν λαϊκῶν τάξεων. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ λοιπὸν κατάστασις παρ' ἡμῖν δὲν πρέπει νὰ κρίνεται στατικῶς, ὑπὸ τὴν μορφήν δηλονότι, ὑπὸ τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἢ καὶ σήμερον παρουσιάζεται, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὰς δυναμικότητας τὰς ὁποίας περικλείουν αἱ τελευταῖαι προσπάθειαι, αἵτινες εὐοδούμεναι θὰ παρουσιάσουν τελείως διάφορον τὴν κατάστασιν τῆς ἐκπαιδεύσεως μετ' ὀλίγα ἔτη.

Μὲ τὸ ν' ἀναφέρω τὰ κυριώτερα σημεία τῶν κρατικῶν προσπαθειῶν, πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ, δὲν θέλω βέβαια νὰ εἶπω, ὅτι ἐγιναν ἢ καὶ γί-

νονται ὅλα ὅσα πρέπει νὰ γίνωνται. Τὰ ὑπολειπόμενα νὰ γίνουν εἶναι πολὺ περισσότερα καὶ πολὺ σπουδαιότερα. Οἱ σταθμοὶ ἥς ἐξελίξεως, εἰς τοὺς ὁποίους ἔχει φθάσει τὸ λαϊκὸν σχολεῖον εἰς τὰ μᾶλλον πολιτισμένα Κράτη, μᾶς δείχνουν ἐπαρκῶς εἰς ποίαν καθυστέρησιν ἡμεῖς εὐρισκόμεθα, ποίας ὑποχρεώσεις ἔχομεν ἀκόμη νὰ ἐκτελέσωμεν. Ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ προβάλωμεν τὰ ξένα λαϊκὰ σχολεῖα ὡς μέτρον συγκρίσεως καὶ κρίσεως τῶν ἰδικῶν μας, εἶναι μία παραγνώρισις τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας γίνονται αἱ πρόοδοι τῶν λαῶν εἰς πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς τε δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς τῶν ζωῆς.

Κατὰ ταῦτα ἐνδιαφέρον θὰ ἦτο νὰ ἐξετασθῇ τί εἶναι δυνατόν εἰσέτι νὰ γίνη, ποῖαι βελτιώσεις δύνανται εἰσέτι νὰ ἐπενεχθοῦν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μέχρι τοῦδε πνευματικῆς ἐξελίξεως τοῦ λαοῦ καὶ τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τὰς ὁποίας μία δημοκρατικὴ καὶ φωτισμένη ἀντίληψις τοῦ Κράτους ὑποχρεοῦται νὰ θέσῃ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς λαϊκῆς Παιδείας.

Τὸ ὅτι τὰ ἔτη τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον πρέπει νὰ αὐξηθοῦν, τὸ ὅτι οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ τυγχάνουν ἀνωτέρας μορφώσεως, ἀπὸ ἐκείνην ἣν ἤδη λαμβάνουν, τὸ ὅτι ἡ ἀναλογία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν πρὸς τὸν διδάσκαλον πρέπει νὰ ἐλαττωθῇ, τὸ ὅτι οἱ σχολικοὶ κῆποι, αἱ σχολικαὶ βιβλιοθήκαι πρέπει νὰ γίνουν εἰς πάντα ἀνεξαίρετως τὰ σχολεῖα ὀργανικὰ τμήματα αὐτοῦ, τὸ ὅτι τὰ βιβλία καὶ ἡ γραφικὴ ὕλη καὶ τὰ ὑλικά χειροτεχνίας πρέπει νὰ παρέχωνται δωρεάν, διὰ νὰ μὴ μένῃ ἀπλοῦς λόγος ἡ ρήτρα τοῦ Συντάγματος, ὅτι ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται δωρεάν, καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα εὐκόλως τις δύνανται νὰ πολλαπλασιάσῃ, ταῦτα πάντα εἰς ἄλλα Κράτη, πλουσιώτερα καὶ μᾶλλον πολιτισμένα ἀπὸ ἡμᾶς, ἔχουν πρὸ πολλοῦ συντελεσθῇ καὶ δι' ἡμᾶς ἀποτελοῦν εὐκόλους δείκτας ἐξελικτικῶν σταθμῶν. Προϋποθέτουν ὅμως διάθεσιν οἰκονομικῶν πόρων, τοὺς ὁποίους σήμερον, ὑπὸ τὰς παρούσας μάλιστα συνθήκας, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι καὶ οἱ εὐφυέστεροι συνδυασμοὶ θὰ κατορθώσουν νὰ θέσουν εἰς τὴν διάθεσίν μας. Ὑποχρέωσιν ὅμως ἔχομεν, πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς νεώτερα βήματα, νὰ ὀργανώσωμεν σοβαρῶς πᾶν ὅ,τι μέχρι τοῦδε διὰ τῶν προαναφερθέντων νόμων διεγράψαμεν, οὕτως ὥστε αἱ εὐνοϊκώτεροι συνθήκαι νὰ μᾶς εὕρουν καλῶς ἡτοιμασμέ-

νους διὰ νέας ἐκκινήσεις. Οὕτω ἡ δημιουργία νέων συγχρονισμένων προγραμμάτων τοῦ ἐξαετοῦς δημοτικοῦ σχολείου εἶναι μία ἀνάγκη, ἡ ὁποία καὶ ἐπιτακτικὴ εἶναι καὶ ἄνευ δαπάνης δύναται νὰ γίνη. Ἡ ἀλλαγὴ τῆς μεθόδου διδασκαλίας σύμφωνα μὲ τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης δύναται νὰ γίνη μὲ μίαν βαθμιαίαν μετεκπαιδευσιν τῶν Ἐπιθεωρητῶν κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, οὕτως ὥστε νὰ δυνηθῶμεν δι' αὐτῶν κατόπιν νὰ ὀργανώσωμεν πρότυπα σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα μὲ τὴν σειρὰν των θὰ μετεκπαιδεύωνται οἱ διδάσκαλοι ἐκάστης περιφερείας. Τὰ Διδασκαλεῖα πρέπει νὰ ἀποκτήσουν καὶ δύνανται μὲ τὴν ὑπάρχουσαν νομοθεσίαν νὰ ἀποκτήσουν τὸ ἐκλεκτότερον προσωπικόν, τὸ ὁποῖον διαθέτει ἡ Μέση Ἐκπαίδευσις, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἐμφανίζεται πτωχὸς εἰς γενικὴν μόρφωσιν ὁ πτυχιούχος τοῦ Διδασκαλείου. Αἱ ἀποστολαὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπιστημόνων καὶ χάριν τῆς Μέσης, καὶ χάριν τῆς Δημοτικῆς Παιδείας, ἀλλὰ καὶ χάριν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης, πρέπει νὰ συνεχισθοῦν, ἐφ' ὅσον παρουσιάζονται λειτουργοὶ πρόθυμοι μὲ τὰς ἀποδοχὰς των μόνον, ἄνευ ἰδιαιτέρας δαπάνης, νὰ μεταβοῦν πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς.

Ταῦτα πάντα, καὶ ἄλλα ἀκόμη, πρέπει μὲ σύστημα καὶ ἄκαμπτον θέλησιν νὰ ἐπιδιωχθοῦν, χωρὶς σπασμωδικότητος καὶ χωρὶς ἀπαισιοδοξίας. Διότι εἶναι μέτρα βραδείας ἀποδόσεως, τὰ ὁποῖα δὲν πραγματοποιοῦνται ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην, οὐδὲ φέρουν ἀμέσως καρποὺς καὶ ἀποτελέσματα. Εἶναι ὅμως καὶ ἀπαραίτητα καὶ κατορθωτά, ἄνευ δαπανῶν, ἡ δὲ μὴ πραγματοποίησις των οὐδὲν ἄλλο θὰ προδίδῃ εἰμὴ τὴν ἔλλειψιν ἱκανῶν δυνάμεων τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας κόσμου.

Ἐνῶ δὲ θὰ καταβάλλωμεν τοιαύτας προσπάθειας πρὸς βελτίωσιν τῆς ὑπαρχούσης καταστάσεως, δὲν πρέπει νὰ παύσωμεν κρούοντες τὰς πύλας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, διότι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡμεῖς μὲν διαθέτομεν τὰ 6,2 % τοῦ προϋπολογισμοῦ μας διὰ τὴν Παιδείαν, ἡ δὲ Ἀλβανία διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν 11 %, εἶναι γεγονός, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ μᾶς συγκινήῃ κἄπως βαθύτερον ἀπὸ ὅ,τι ἤδη συμβαίνει καὶ πρέπει νὰ γίνη πραγματικὰ κοινὴ συνείδησις, ὅτι ἡ καθυστέρησις τῆς Παιδείας ἑνὸς λαοῦ σημαίνει καθυστέρησιν αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς παραγωγικώτερας του ἐκδηλώσεις, τεχνικὰς καὶ πνευματικὰς.

Πρὶν ἢ κλείσω τὰς παρατηρήσεις μου ἐπὶ τῆς Δημοτικῆς Παιδείας, θὰ ἤθελα νὰ προσθέσω ὀλίγας λέξεις περὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως, διότι ἡ ἔλλειψις αὐτῆς ἐθεωρήθη ὡς μία αἰτία καθυστερήσεως ὅχι μόνον τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν κλάδων τῶν δημοσίων λειτουργιῶν. Εἶναι δὲ φυσικὸν νὰ θεωρῇται ἡ ἔλλειψις αὐτοδιοικήσεως ὡς μία αἰτία κακοδαμονίας, διότι ὅχι μόνον ἡ δρᾶσις τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Τουρκοκρατίας ἔχει καταλίπει εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς παραδόσεως θρυλικὴν τινὰ αἵγλην ἀκμῆς καὶ ἀνθήσεως ἰδίᾳ τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ δρᾶσις τῶν κοινοτήτων τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν παρουσιάζει καταφανῆ τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἰδικοῦ μας συγκεντρωτικοῦ συστήματος. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ τῆς δράσεως τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἤθελα νὰ κάμω παρατήρησιν, ὅτι κακῶς παραλληλίζονται πρὸς τὰς σημερινὰς κοινότητας τῶν Κοινοβουλευτικῶν Κρατῶν. Διότι αἱ τότε Κοινότητες, ἔχουσαι ἐχθρικὸν τὸ Κράτος, ἐγκαταλελειμμέναι τελείως ὑπ' αὐτοῦ, δρῶσαι ἐναντίον τῆς ἀφομοιωτικῆς ὀυνάμεως τοῦ κυριάρχου Κράτους, εἶχον περιορίσει τὴν ὅλην των δρᾶσιν εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ καὶ Ἐκπαιδευτικὰ μόνον ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν καὶ τὴν ἐσωτέραν των θρησκευτικὴν, πολιτικὴν καὶ ἐθνικὴν ὑπαρξιν. Ἦτο λοιπὸν πολὺ φυσικὸν νὰ παρουσιάσωσιν ἀκμὴν τινὰ εἰς τοὺς νέους τούτους κλάδους, ἀφοῦ ἡ πρόοδος αὐτῶν ἦτο συνυφασμένη οὐχὶ μὲ τὴν πρόοδον τῆς ὅλης κρατικῆς διοικήσεως, ἀλλὰ μὲ αὐτὴν τὴν ἐθνικὴν ὑπόστασιν τῶν Ἑλλήνων, τὰ δὲ ἄλλα ζητήματα δὲν ἀπετέλουν ἀντικείμενον μερίμνης αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου μόνον ὀλίγαι, αἱ πλούσιαι, κυρίως αἱ ἐξ ἐμπορίου πλούσιαι κοινότητες παρουσίασαν ἀποτελέσματα ἄξια ἰδιαίτερας μνείας, ἀναγόμενα εἰς τὴν κοινοτικὴν δρᾶσιν τῶν κατοίκων. Τὸ δὲ πλεῖστον τῶν κοινοτήτων, ἐπωφελούμενον τῆς θρησκευτικῆς ἰδίᾳ ἐλευθερίας, περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ διατηρήσῃ ἀπλῶς τὴν ἐθνικὴν παράδοσιν ἄσβεστον, ἵνα δι' αὐτῆς κατὰ τὴν κρίσιμον ἡμέραν ἐπιτύχῃ τὴν ἐθνικὴν του ἀνεξαρτησίαν. Δὲν δύνανται λοιπὸν νὰ συγκριθῶσιν οὔτε ὡς ὀργανισμός, οὔτε ὡς κοινοτικὸν πνεῦμα διοικήσεως αἱ τότε Κοινότητες τῆς Τουρκοκρατίας, μὲ τὸν σήμερον, ἄλλοῦ μὲν δρῶντα, παρ' ἡμῖν δὲ ἐπιδιωκόμενον θεσμὸν τῆς αὐτοδιοικήσεως. Δι' ἡμᾶς τίθεται τὸ ζήτημα αὐτὸ μετὰ τὴν

ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους ἦτο δυνατὴ ἡ δημιουργία ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος αὐτοδιοικήσεως κοινοτικῆς καὶ νομαρχιακῆς, ἀντὶ τοῦ ἐφαρμοσθέντος συγκεντρωτικοῦ συστήματος τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ Κράτους ἢ ὄχι. Διότι αἱ προϋποθέσεις τῆς ἐπιτυχοῦς δράσεως τῆς αὐτοδιοικήσεως εἶναι κυρίως δύο. Πρῶτον μὲν ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου εἰς τὸ αὐτοδιοικεῖσθαι καὶ δεύτερον ἡ ὑπαρξίς φωτισμένων στελεχῶν, ἢ ἂν θέλετε, φωτισμένων πολιτῶν πρὸς διοίκησιν.

Καὶ ἐδῶ ὑπάρχει κάποια σημαντικὴ διαφορὰ μεταξύ τῆς αὐτοδιοικήσεως, τὴν ὁποίαν σήμερον ζητοῦμεν νὰ ἐφαρμόσωμεν καὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἣτις εἶναι ἐν λειτουργίᾳ εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ Κράτη. Ἐκεῖ ἡ αὐτοδιοίκησης τῶν μικρῶν ὁμάδων προϋπῆρξε τῆς συμπίξεως τοῦ ἐνιαίου ἐθνικοῦ Κράτους. Τὸ Κράτος συνεπήχθη βραδύτερον, ἄλλοῦ μὲν ἀκουσίως διὰ τῆς βιαίας ἐπιβολῆς ἰσχυροῦ τινος κρατιδίου, ἄλλοῦ δὲ ἐκουσίως διὰ τῆς παρχωρήσεως μέρους τῶν δικαιωμάτων τῶν κοινοτήτων εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν κοινοτήτων, ὅπως εἰς τὸ Ἑλβετικὸν Κράτος. Τοιοῦτοτρόπως καὶ διαπαιδαγωγῆσις τῶν πολιτῶν εἰς τὸ αὐτοδιοικεῖσθαι ὑπῆρχε καὶ φωτισμένοι πολῖται ἠδύναντο νὰ τεθῶσιν ἐπὶ κεφαλῇς τῆς διοικήσεως καὶ νὰ συγκροτήσωσι τὰ στελέχη αὐτῆς. Εἰς ἡμᾶς ὅμως ἡ ἐξέλιξις ἦτο πάντῃ διάφορος. Διότι οὔτε διαπαιδαγωγῆσις τῶν πολιτῶν πρὸς πλήρη αὐτοδιοίκησιν ὑπῆρχε, καὶ τὸ Κράτος ἐθεωρεῖτο ἐχθρὸν κατὰ παράδοσιν καὶ φωτισμένοι ἄνθρωποι δὲν εὕρισκοντο. Ἦτο δὲ μεγάλη ἀνάγκη τῶν τελευταίων, διότι τὸ Κράτος μας εὐρέθη ἐν ἐλευθερίᾳ εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ πολιτισμὸς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν ἦτο ἐν πλήρει ἀκμῇ καὶ εἰς ἱλιγγιώδη ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἐλευθερωθέντος Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τὸ πρόβλημα λοιπὸν τῆς δημιουργίας αὐτοδιοικήσεως εὐθύς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους, δὲν φαίνεται νὰ εἶχε καὶ τόσον εὐκολὴν τὴν λύσιν του, ἀφοῦ καὶ αἱ δύο σοβαραὶ προϋποθέσεις τῆς ἐπιτυχίας τῆς αὐτοδιοικήσεως ἔλειπον. Ὅπως δὲ ποτε τοῦτο δὲν ἐγένετο τότε. Ἦδη ὅμως τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄλλως. Διότι σήμερον καὶ αἱ προϋποθέσεις ἐκεῖναι ἔχουν κατὰ μέγα μέρος πραγματοποιηθῇ καὶ ἡ τελεία διαπαιδαγωγῆσις τοῦ πολίτου δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι μόνον ἐν τῇ ἐφαρμογῇ καὶ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς θὰ ἐπιτευχθῇ. Ἀπαραίτητον ὅμως καὶ ἐδῶ εἶναι νὰ μὴ προβῶ-

μεν ἀμέσως, ἀλλὰ βαθμιαίως καὶ φυσικὰ ὅχι μόνον εἰς τὸν κλάδον τῆς Παιδείας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κλάδους τοῦ συνόλου τῶν δημοσίων λειτουργῶν καὶ πάλιν οὐχὶ ἐξ ὁλοκλήρου, ἀλλὰ μόνον κατὰ τμήματα πρέπει νὰ γίνῃ ἡ παράδοσις. Εἶναι λοιπὸν τὸ ζήτημα τῆς αὐτοδιοικήσεως, πρῶτον μὲν γενικόν. Ἀναφέρεται δηλονότι εἰς τὴν παραχώρησιν πρὸς τὰς αὐτοδιοικουμένας μονάδας, νομοὺς καὶ κοινότητας, ἡ ὅπως ἄλλως αὐταὶ καθορισθοῦν, ὅλων τῶν κλάδων τῆς Διοικήσεως. Καὶ δεύτερον εἶναι ζήτημα βραδείας ἀποδόσεως, ζήτημα ἀπωτέρου μέλλοντος. Ὡς τοιοῦτον λοιπὸν δὲν δύναται νὰ δώσῃ λύσεις τῶν σημερινῶν ἐκπαιδευτικῶν προβλημάτων. Διότι πρῶτον θὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ αὐτοδιοίκησις, θὰ ζήσῃ, καὶ ὕστερα θὰ ἴδωμεν ποῖα ἀπὸ τὰ ἐκπαιδευτικά μας προβλήματα θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ λύσῃ. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ συζητῶμεν περὶ τοῦ ποῖα ἐκπαιδευτικά προβλήματα δύνανται νὰ λυθοῦν διὰ τῆς αὐτοδιοικήσεως, διότι ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοδιοίκησις, ὡς ὀργανισμὸς ζῶν καὶ δρῶν εἶναι ἄγνωστος. Ἀλλὰ ἐὰν ἐπέκειτο ἡ ἐφαρμογὴ τῆς, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συζητήσωμεν τί μέρος τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ εἰς τὴν αὐτοδιοίκησιν κατὰ τὰ πρῶτα αὐτῆς βήματα, ὡς ἐν παραδείγματι θὰ ἡδύνατο νὰ δοθῇ κατὰ πρῶτον ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις καὶ κατόπιν οἱ λοιποὶ κλάδοι τῆς ἐκπαιδεύσεως. Περὶ αὐτοῦ ὅμως δὲν πρόκειται σήμερον.

Καὶ ἤδη εἰσέρχομαι εἰς τὰς παρατηρήσεις μου ἐπὶ τῶν σχολείων τῆς Μέσης Παιδείας.

Ὁ τελευταῖος Νόμος περὶ τῶν σχολείων Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, καταργήσας τοὺς μέχρι τοῦδε ἰσχύοντας δύο κύκλους σχολείων (ἐλληνικὸν καὶ γυμνάσιον ἢ πρακτικὸν λύκειον), εἰσήγαγε τὸν ἐνιαῖον κύκλον τοῦ ἔξαετοῦς γυμνασίου, μὲ διαφοροποιήσιν μετὰ τὴν β' τάξιν εἰς κλασσικὸν γυμνάσιον, πρακτικὸν λύκειον, καὶ ἂν τὰ ἄλλα Ὑπουργεῖα θελήσουν ν' ἀποδεχθοῦν τὴν μεταρρυθμίσιν, καὶ εἰς Ἐμπορικὸν γυμνάσιον καὶ Γεωργικὸν γυμνάσιον, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς Μέσης Ἐμπορικῆς καὶ Γεωργικῆς Σχολῆς. Εἰς τὸ γυμνάσιον τοῦτο τὰ Λατινικὰ κατηργήθησαν, ὡς μάθημα ὑποχρεωτικὸν καὶ διετηρήθησαν μόνον ὡς προαιρετικόν.

Καὶ περὶ μὲν τῆς τοιαύτης μεταρρυθμίσεως ἀντιρρήσεις δὲν διετυπώθησαν. Τὸ πρῶτον ζήτημα ὅμως, τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη, εἶναι τὸ τοῦ τύπου τοῦ γυμνασίου. Οὐ-

τω ὁ κ. Εἰσηγητὴς ἀδυνατεῖ νὰ ἐννοήσῃ πῶς τὸ γυμνάσιον δύναται νὰ ὀνομάζεται κλασσικόν, ἐνῶ τοῦ λείπουν τὰ Λατινικὰ καὶ δεύτερον, ὅτι δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ τοῦτο γενικὸς τύπος γυμνασίου εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ ἕτερον μοντέρνο γυμνάσιον, μὲ ὀλίγα ἀρχαῖα ἑλληνικὰ (μόνον πεζοὺς), μὲ νέα ἑλληνικὰ καὶ μίαν ἢ δύο ξένας γλώσσας καὶ φιλολογίας, τὸ ὁποῖον καὶ ἀποκαλεῖ ἐθνικόν, καὶ τὸ ὁποῖον προτείνει βαθμιαίως νὰ γενικευθῇ.

Καὶ ἐν πρώτοις, ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου, μὲ προαιρετικὰ τὰ Λατινικὰ, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἡ τοιαύτη ὀνομασία ὄντως ἀντίκειται εἰς τὴν καθιερωμένην ὑπὸ τῆς παραδόσεως ὀνομασίαν τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου, τὸ ὁποῖον νοεῖται μὲ ὑποχρεωτικὰς τὰς δύο κλασσικὰς γλώσσας. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν ἔγκειται εἰς τὴν ὀνομασίαν, ἀλλὰ εἰς τὴν οὐσίαν τῆς μορφώσεως τῆς παρεχομένης διὰ τοιούτου γυμνασίου. Εἶναι ἢ δὲν εἶναι αὕτη κλασσικὴ μόρφωσις πλήρης καὶ ἀρτία ; Ἐξ αὐτοῦ πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ τὸ Γυμνάσιον, ἔστω καὶ ἂν ἀποκλίνῃ πῶς τοῦ παραδεδομένου τύπου. Διΐσχυρίζομαι λοιπὸν ὅτι διὰ τοιούτου γυμνασίου δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἐντὸς τῆς δυναμικότητος ἐνὸς Γυμνασίου ἀρτιωτάτην κλασσικὴν μόρφωσιν, μὲ τὰ ἱστορικοφιλολογικὰ μαθήματα καὶ ἂν περιορισθῶμεν μόνον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν. Διότι ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλολογία, πλουσιωτάτη καὶ αὐτοτελὴς οὖσα, ὑπερέχει τοσοῦτον τῆς Λατινικῆς, ὥστε μόνη αὕτη δύναται πλήρως νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ ποσοστὸν τῆς κλασσικῆς μορφώσεως, τὸ ὁποῖον θὰ ἐλάμβανεν ἓνας μαθητὴς τοῦ γυμνασίου ἐκ τῆς διδασκαλίας ἐν αὐτῷ τῶν Λατινικῶν. Ἀλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, διὰ τοὺς φοιτητὰς τῆς φιλολογίας. Ἡ Λατινικὴ φιλολογία, συμπλήρωσις οὖσα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, καὶ ἐν πολλοῖς χρησιμεύουσα εἰς τὴν βαθυτέραν κατανόησιν ταύτης, ἰδίᾳ μὲν διὰ τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, πρέπει νὰ διδάσκηται εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὑποχρεωτικῶς. Ἀλλ' οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ παρὰκωλύῃ ἡ διδασκαλία τῶν Λατινικῶν εἰς τὸ γυμνάσιον τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, καὶ νὰ μὴ διατίθεται ὁ δι' αὐτὴν χρόνος πρὸς βαθυτέραν καὶ πληρεστέραν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχαίων, Βυζαντινῶν καὶ νέων. Μόνον ἓνα τέτοιο Γυμνάσιον, τὸ ὁποῖον θὰ προσεπάθει νὰ διαπαιδαγωγήσῃ ἀνθρωπιστι-

κῶς τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν μὲ βάσιν τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνισμόν, τὸν Βυζαντινὸν καὶ νεοελληνικὸν πολιτισμόν, δηλ. μὲ βάσιν τὸν ἐθνικὸν μας πολιτισμόν, μόνον τέτοιο γυμνάσιον δικαιουῖται νὰ ὀνομασθῇ ἐθνικὸν γυμνάσιον. Καὶ ὅχι τὸ ἐπὶ τῶν ξένων φιλολογιῶν κυρίως στηριζόμενον, τὸ ὁποῖον προτείνει ὁ κ. Εἰσηγητής, καὶ τὸ ὁποῖον, ὡς νέον σχολεῖον, δύναται βεβαίως νὰ δοκιμασθῇ, ὅπως καὶ ἄλλοι τύποι γυμνασίων, ἀλλὰ οὐχὶ καὶ νὰ γενικευθῇ.

Ἡ καθιέρωσις δὲ τῶν Λατινικῶν, ὡς μαθήματος προαιρετικοῦ εἰς τὰ γυμνάσια, εἶναι λύσις κατὰ πολὺ προτιμότερα τῆς προταθείσης τῶν ὀλίγων κλασσικῶν γυμνασίων, 5—10, μὲ Ἑλληνικὰ καὶ Λατινικὰ ὑποχρεωτικά. Διότι ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι εἷς τινὰς μαθητὰς εἶναι ταῦτα ἀπαραίτητα, εἴτε διότι οἱ ἴδιοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἐπιδιοθοῦν εἰς αὐτά, εἴτε διότι εἰς τὴν ἐπιστήμην δι' ἣν τοὺς προορίζουν οἱ γονεῖς των θὰ εἶναι χρήσιμα, νομίζω, ὅτι πολὺ καλύτερον ἐξυπηρετοῦνται οὗτοι μὲ τὸ προαιρετικὸν μάθημα, παρὰ μὲ τὸ ὑποχρεωτικόν. Διότι, διατί θὰ εἶναι προνομιοῦχοι οἱ μαθηταὶ τῶν ὀλίγων πόλεων, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἰδρυθοῦν τὰ γυμνάσια, θὰ ὑποχρεῶνωνται δὲ οἱ τῶν ἄλλων περιφερειῶν νὰ μετοικῶσι πρὸς αὐτάς, χάριν τῆς διδασκαλίας τῶν Λατινικῶν ; Καὶ διατί, ἐὰν εἰς τοὺς περισσοτέρους δὲν θεωροῦνται ἀπαραίτητα, θὰ ἐπιβάλωμεν εἰς αὐτούς, μάθημα, ὅπερ εἶναι χρησίμον ἢ εὐάρεστον εἰς τοὺς ὀλίγους ; Καὶ τέλος, εἶναι γνωστὸν πῶς ὅταν ἓνας μαθητὴς ἐκλέξῃ, εἴτε ἐξ ἀμέσου, εἴτε ἐξ ἐμμέσου ἐνδιαφέροντος, ἓν μάθημα προαιρετικόν, θὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς αὐτὸ πολὺ περισσότερον καὶ εἰς πολὺ μικρότερον χρόνον, παρὰ ἐὰν τὸ μάθημα τοῦτο διδάσκεται ὅπως ὅλα καὶ μαζὺ μὲ τὰ ἄλλα ὑποχρεωτικῶς.

Δεδομένου δὲ ὅτι ἡ διδασκαλία θὰ γίνεται εἰς ὀλίγους μαθητὰς, πρέπει ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ πρόοδος θὰ εἶναι ἀκόμη μεγαλυτέρα. Δι' ὅλους λοιπὸν αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ λύσις τῆς καθιερώσεως τῶν Λατινικῶν ὡς προαιρετικῶν καὶ τὸ ἔργον τοῦ ὅλου γυμνασίου διευκολύνει, καὶ οὐδένα μαθητὴν, οὐδεμιᾶς περιφερείας στερεῖ ἐπιθυμητοῦ μαθήματος. Συμφώνως λοιπὸν πρὸς τὰ προηγούμενα, τὸ πρόγραμμα τοῦ γυμνασίου πρέπει νὰ εἶναι πρόγραμμα κλασσικοῦ γυμνασίου, μὲ βάσιν τὰ ἱστορικοφιλολογικὰ μαθήματα, καὶ μὲ προαιρετικὰ τὰ Λατινικά. Οὕτω δὲ καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ πρακτικοῦ

Λυκείου θὰ ἔχη ὡς βάσιν τὰ φυσικομαθηματικά. Ἐγεν-
νήθη λοιπὸν τὸ ζήτημα ποῖον θὰ εἶναι τὸ πρόγραμμα
τῶν δύο κατωτέρων τάξεων τοῦ γυμνασίου, αἵτινες θὰ
χρησιμεύουν ὡς βάσεις διὰ τὴν διαφοροποίησιν. Καὶ σχε-
τικῶς ἐπρωτάθη ὑπὸ τινων, ὅπως τὸ πρόγραμμα τῶν δύο
τούτων τάξεων μὴ εἶναι τμήμα τοῦ ἐνιαίου προγράμμα-
τος τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου, ἀλλὰ κάτι τι διάφορον.
Ἐν εἶδος προγράμματος γενικῆς μορφώσεως, μᾶλλον
πλησιάζον πρὸς πρόγραμμα δύο ἀνωτέρων τάξεων δη-
μοτικοῦ σχολείου, ἀφοῦ ἐπ' αὐτοῦ θὰ στηριχθοῦν διάφο-
ροι σχολαὶ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Σύμφωνα δὲ μὲ αὐτὸ
θὰ καταρτισθῇ καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν ἡμιγυμνασίων,
καὶ οἱ μαθηταί, τόσοι οἱ ἐρχόμενοι ἀπὸ τὰ ἡμιγυμνάσια,
ὅσον καὶ οἱ προαγόμενοι ἀπὸ τὴν δευτέραν τάξιν τοῦ ἐ-
ξαετοῦς γυμνασίου, θὰ δίδουν ἐξετάσεις, εἴτε εἰς τὴν
γ' τάξιν τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου θὰ μεταβοῦν, εἴτε
εἰς τὸ τμήμα τοῦ Πρακτικοῦ Λυκείου, εἴτε εἰς ἄλλην
σχολήν.

Ἡ πρότασις αὕτη ἀποτελοῦσα κατ' οὐσίαν τὴν διχοτό-
μησιν τοῦ ἐξαετοῦς γυμνασίου, δηλ. τὴν δημιουργίαν
πάλιν δύο κύκλων, ποὺ εἴχαμεν, ἀλλὰ μὲ ἄλλα ὀνόματα,
συνιρίβει ὅλα τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἐνιαίου ἐξαετοῦς
γυμνασίου, χωρὶς νὰ ἔχη καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῶν δύο
παλαιῶν αὐτοτελῶν κύκλων. Διότι αὐτοτελὴς κύκλος
μέσα εἰς δύο ἔτη Μέσης Παιδείας δὲν εἶναι δυνατόν σο-
βαρῶς νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι εἶναι κατορθωτός. Δεύτερον
τὸ νὰ περιορίσωμεν τὴν Μέσην Παιδείαν εἰς 4 ἔτη, ἰσοδυ-
ναμεί μὲ μείωσιν τῆς ἐπιστημονικῆς προπαιδεύσεως τῶν
μαθητῶν, οἱ ὅποιοι θὰ ἀκολουθήσουν ἀνωτέρας σπου-
δάς, καὶ τοῦτο ἀντίκειται πρὸς τὸν θεμελιωδέστερον
σκοπὸν τῶν σχολείων τῆς Μέσης Παιδείας. Καὶ ὅλα αὐ-
τὰ θὰ γίνωνται ἄνευ οὐδεμιᾶς ὠφελείας. Διότι τὸ πρό-
γραμμα τῶν δύο κατωτέρων τάξεων τοῦ ἐνιαίου ἐξαε-
τοῦς γυμνασίου εἶναι, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, πρόγραμ-
μα γενικῆς μορφώσεως, ἥτις εἶναι χρησιμοτάτη καὶ δύ-
ναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις δι' ὅλα τὰ τμήματα, ἄνευ
οὐδεμιᾶς μεταβολῆς. Ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῶν μα-
θημάτων, τὰ ὁποῖα εἰς αὐτοὺς θὰ διδασκῶν, δεικνύει
καταφανέστατα τοῦτο. Ὅσον διὰ τὰ ἡμιγυμνάσια, ταῦ-
τα ἐθεωρήθησαν ὡς θεσμὸς προσωρινός. Εἶναι προσωρι-
σμένα νὰ ἐκλείψουν. Ἄν διετηρήθησαν προσωρινῶς, διε-
τηρήθησαν καὶ διὰ ψυχολογικοὺς λόγους, τῆς μὴ ἀντι-

δράσεως τῶν εἰθισμένων εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ δυσπιστούντων εἰσέτι εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἑξαετοῦς δημοτικοῦ σχολείου κατοίκων, καὶ δεύτερον διὰ λόγους ἐξοικονομήσεως τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἡ διατήρησις τῶν οὐδένα λόγον ὀργανικὸν ἔχει καὶ βαθμιαίως θὰ ἐκλείψουν ἢ θὰ ἀντικατασταθοῦν. Ἄν δὲ ἐνομοθετήθῃ διὰ τοὺς προεξερχομένους ἐξ αὐτῶν καὶ ἐπιθυμοῦντας νὰ μετεγγράφωσιν εἰς τὸ γυμνάσιον κατατακτῆριος καὶ ὄχι εἰσιτήριος δοκιμασία, τοῦτο ἐγένετο διότι ἡ ἐξ ἐλλείψεως εἰδικῶν καθηγητῶν εἰς αὐτὰ μόρφωσις τῶν μαθητῶν, ἐπόμενον εἶναι νὰ εἶναι ἐλλιπεστέρα, παρὰ ἡ τῶν πλήρων Γυμνασίων καὶ οἱ ἐκ τούτων προερχόμενοι πρέπει νὰ κατατάσσωνται εἰς τὴν τάξιν, τῆς ὁποίας τὰ μαθήματα ἤθελον κριθῇ, ὅτι δύνανται ἄνευ καθυστερήσεως νὰ παρακολουθῶσι.

Τὸ μόνον λοιπὸν, τὸ ὁποῖον θὰ εἶχέ τις νὰ εὐχηθῇ, εἶναι ὅπως ταῦτα, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον καταργηθῶσιν, ἢ ἀκόμη καλύτερον, ἀντικατασταθῶσι δι' ἄλλων κατωτέρων ἐπαγγελματικῶν σχολείων.

Ἡ κατάργησις δὲ αὐτῶν ἀσφαλῶς θὰ μειώσῃ καὶ τὸν πληθωρισμὸν τῶν μαθητῶν τῶν γυμνασίων, νέον ζήτημα, εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὁποίου καὶ εἰσερχόμεθα.

Ὁ κ. Εἰσηγητὴς ἀναφέρων διαφόρους στατιστικὰς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σχολείων Μέσης Παιδείας τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φοιτῶντων εἰς αὐτὰ μαθητῶν, ἐν συγκρίσει μὲ τὸν πληθυσμὸν καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας, νομίζομεν, ὅτι τοποθετεῖ τὰ ζητήματα κατὰ ἐσφαλμένον τρόπον καὶ φυσικὰ ἄγεται εἰς ὑπερβολάς, ἀπαισιοδοξίας, αἵτινες μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴν ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων. Οὕτω σημειῶνων τὸν ἀριθμὸν τῶν 65 χιλιάδων μαθητῶν τῆς Μ. Παιδείας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1930—31 εὐρίσκει, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔχουσα ἀναλογίαν ἐνὸς μαθητοῦ ἐπὶ 100 κατοίκων, κατέχει ἐφ' ὅλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν τὴν πρώτην θέσιν, ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης, ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸν πληθυσμὸν. Ἀλλὰ ποῖον Εὐρωπαϊκὸν Κράτος ἔχει τετραετὴ φοίτησιν δημοτικοῦ σχολείου, ὅπως εἵχομεν ἡμεῖς μέχρι πρὸ δύο ἐτῶν ; Ποῖον δὲ Εὐρωπαϊκὸν Κράτος στερεῖται παντελῶς κατωτέρων ἐπαγγελματικῶν σχολείων, ὅπως ἡμεῖς ; Δὲν εἶναι λοιπὸν φυσικὸν ἓνα μέγα μέρος τῶν μαθητῶν νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν πληρεστέραν τοῦ μόρφωσιν εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τῶν σχολείων τῆς Μέσης ;

Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον λόγον δὲν δυνάμεθα νὰ στηρίξω-
μεν συμπεράσματα ἐπὶ τῆς στατιστικῆς αὐτῆς. Διότι ὁ
ἀριθμὸς αὐτὸς τῶν 65 χιλιάδων δὲν εἶναι μόνιμος ἀριθ-
μὸς παγίας καταστάσεως. Ἀπὸ τοῦ 1927—1928, ὁπότε εἴ-
χομεν φθάσει τὰς 105 χιλιάδας, σταθερῶς κατερχόμεθα
εἰς 95 χιλιάδας, εἰς 75 χιλ., εἰς 65 χιλιάδας.

Τίς μᾶς βεβαιοῖ, ὅτι ἐδῶ θὰ μείνωμεν ;

Ὅταν εἰς διάστημα 3—4 ἐτῶν φθάνωμεν εἰς ἀριθμὸν
κατὰ τι πλεόν τοῦ ἡμίσεος, τὸ ἐξεταστέον θέμα εἶναι
πῶς προῆλθεν ὁ πληθωρισμὸς αὐτὸς τῶν μαθητῶν καὶ
πῶς ἡ αἰφνιδία αὕτη πῶσις, οὐχὶ δὲ νὰ μείνωμεν εἰς τὸν
ἀριθμὸν τοῦ τελευταίου ἔτους καὶ ἐκεῖθεν νὰ συναγάγω-
μεν συμπεράσματα.

Ἡ ἰδία σφαλερὰ ἐκτίμησις γίνεται καὶ ὅσον ἀφορᾷ
τοὺς ἀποφοίτους τῶν γυμνασίων καὶ τοὺς φοιτητὰς τῶν
Πανεπιστημίων. Διότι καὶ ἐκεῖ παρορᾶται τὸ ἐξῆς γεγο-
νός : Κατὰ τὸ 1923 δὲν ὑπῆρχον ἐπαρκεῖς φοιτηταὶ τῆς
φιλολογίας καὶ τῶν φυσικομαθηματικῶν. Καὶ τότε, ἐπει-
δὴ τὰ Γυμνάσια ἐκινδύνευον νὰ στερηθοῦν προσωπικοῦ,
ἐθεσπίσθησαν ὑποτροφίαι δι' ὅσους θὰ ἠκολούθουν μα-
θήματα εἰς τὰς ἄνω σχολάς, διὰ νὰ χρησιμεύουν ὡς κα-
θηγηταί. Διὰ τοὺς αὐτοὺς καθωρίσθη ἄνωτερος βαθμὸς
πρωτόδιοριζομένου (εἰσηγητοῦ) κατ' ἐξαίρεσιν ἀπὸ τοὺς
ἄλλους πτυχιούχους Πανεπιστημίων. Ἐπίσης δὲν ὑπῆρ-
χον δημοδιδάσκαλοι. Καὶ ἰδρύθησαν τὰ μονοτάξια Διδα-
σκαλεῖα μὲ ὑποτροφίας καὶ μὲ ὑποχρέωσιν τριετοῦς ὑ-
πηρεσίας διὰ τὰς Νέας Χώρας. Τὸ Διδασκαλεῖον τῶν
Γυμνασίων εἰς τὰ 1923 εἶχε περισσοτέρους καθηγητὰς
ἀπὸ μαθητευομένους. Δὲν ἐπῆγαινε κανεῖς ἀπόφοιτος
Γυμνασίου νὰ γίνῃ Γυμναστής.

Μετ' ὀλίγα ἔτη οἱ φοιτηταὶ τῶν Πανεπιστημίων ἔφθα-
ναν τὰς 12.000. Αἱ Σχολαὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὰ δι-
δασκαλεῖα ἄνευ ὑποτροφιῶν ὑπερεπληρώθησαν καὶ ἤδη
διατελοῦν ἐκτὸς θέσεως ἐπὶ 2 καὶ 3 ἔτη ἀπόφοιτοι τού-
των. Ὁ πληθωρισμὸς ὅμως οὗτος Γυμνασίων, Πανεπι-
στημίων καὶ ἄλλων Σχολῶν δὲν διετηρήθη ἐπὶ μακρόν.
Ἀπὸ τοῦ 1927—1928 σταθερὰ βαίνει μειούμενος ὁ ἀριθ-
μὸς τῶν φοιτητῶν καὶ ἔφασεν εἰς 5.000 καὶ ἄνευ τοῦ τε-
λευταίου μέτρου τῶν ἐξετάσεων. Ὅμοίως ὁ ἀριθμὸς τῶν
μαθητῶν τῶν Γυμνασίων ἀπὸ 105 χιλ. κατῆλθεν εἰς τὰς
65 χιλιάδας.

Μὲ αὐτὰ θέλω νὰ εἶπω, ὅτι αἱ στατιστικαὶ τῆς τελευ-

ταίας δεκαετίας ὑπέστησαν αὐξομειώσεις ὀφειλομένας εἰς τὰς ἐξαιρετικὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας εὗρίσκεται τὸ Κράτος ἀπὸ τοῦ 1910 μέχρι σήμερον καὶ ἐπομένως δὲν δυνάμεθα ἐπ' αὐτῶν νὰ βασισθῶμεν, διὰ νὰ ἐξαγάγωμεν ἀσφαλῆ συμπεράσματα διὰ τὸ μέλλον. Διότι εἶμαι βέβαιος, ὅτι, ἐὰν ἐξακολουθήσουν αἱ κρατοῦσαι σήμερον οἰκονομικαὶ συνθήκαι, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης Παιδείας καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου θὰ βαίνει ἐλαττούμενος. Οὐδεὶς δὲ κίνδυνος, οὔτε ἐθνικὸς—ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου διὰ τὸ ἔθνος, λέγει ὁ κ. Εἰσηγητὴς—οὔτε κοινωνικὸς ἐκ τῶν πολυαρίθμων Μεσῶν Σχολῶν ὑπάρχει. "Αλλοθεν προέρχονται οἱ ἐθνικοὶ καὶ κοινωνικοὶ κίνδυνοι. Ἐν τούτοις δὲν δύναται τις ν' ἀρνηθῇ, οὔτε ὅτι ἡ ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους δὲν ἠσκήθη σύμφωνα μὲ ὠρισμένον καὶ σταθερὸν πρόγραμμα, οὔτε ὅτι ἔχομεν πληθωρισμὸν μαθητῶν Μ. Παιδείας, οὔτε ὅτι τὰ Γυμνάσια εἶναι περισσότερα παρ' ὅ,τι αἱ ἀνάγκαι τῆς χώρας ἀπαιτοῦν καὶ δὴ κακῶς εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τοποθετημένα.

Αὐτὰ εἶναι καταφανέστατα καὶ ἡ ὀρθή των διαρρυθμῖσις καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν γενικὰ θὰ προαγάγῃ τῆς χώρας καὶ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς καλύψῃ θὰ ἐξυπηρετήσῃ. Οὕτω, ἐὰν θέλωμεν νὰ μειώσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης Παιδείας, ἔν κατ' ἐξοχὴν μέτρον ἐπιβάλλεται.

Νὰ αὐξήσωμεν τὰ ἔτη τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ νὰ δημιουργήσωμεν ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα. Ἡ μείωσις θὰ ἐπέλθῃ αὐτομάτως. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἴμεθα ἔτοιμοι, δι' αὐτὸ ἡ μόνη λύσις εἶναι νὰ ὀρίσωμεν ἀριθμὸν εἰσαγομένων εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ τὰς ἄλλας Μέσας Σχολάς. Ὁ καθορισμὸς τότε ὠρισμένου ἀριθμοῦ εἰσαγομένων εἰς τὰς Σχολὰς τοῦ Πανεπιστημίου δὲν χρειάζεται. Εἶναι ἄλλως τε καὶ ἀδίκος καὶ ἐπὶ ζήμῳ. Διότι ἐὰν ἀποκόψωμεν τὸν ἀνίκανον μαθητὴν ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν τοῦ γυμνασίου, πρῶτον μὲν διευκολύνομεν τὴν ἐν τῷ γυμνασίῳ διδασκαλίαν, καθιστῶντες αὐτὴν δυνατὴν, ἐὰν ἡ τάξις ἔχει 40 μαθητὰς καὶ οὐχὶ 70 καὶ 80, ὅπως συμβαίνει εἰς μερικὰς τάξεις σήμερον. Δεύτερον δὲ ἀναγκάζομεν αὐτὸν ἐνωρὶς νὰ τραπῇ εἰς ἐπαγγελματικὸν τι ἔργον διὰ νὰ ζήσῃ. Ἐνῷ ἀποκλείοντες ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου ἕνα ἀπόφοιτον γυμνασίου καθιστῶμεν αὐτὸν δυστυχῆ, ἐὰν τυχῇ καὶ δὲν εὕρῃ δημιουργικὴν εἰς ἔργασίαν διὰ νὰ

ζήση. Διότι ἀνατραφείς μὲ ἄλλας σκέψεις καὶ ἄλλα ὁ
νειρᾷ εἰς τὸ γυμνάσιον, μὴ συνειθίσας νὰ ἐργάζεται χει-
ρωνακτικῶς ἀπὸ μικρὸς, ἐπόμενον εἶναι, ὅταν ἀποφοιτή-
σῃ τοῦ Γυμνασίου, οὐδαμοῦ εὐρίσκων καταφύγιον, νὰ
καταστῇ παράσιτον τῆς Κοινωνίας. Θὰ διατηρηθοῦν λοι-
πὸν ὅλα τὰ γυμνάσια ὅσα ἔχομεν σήμερον ; Βεβαίως ὄ-
χι. Οὔτε ὅλα ὅσα ἔχομεν σήμερον, οὔτε εἰς τὰς πόλεις
εἰς τὰς ὁποίας ἔχουν ἰδρυθῇ.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπὸ
ὄψιν μας, ὅτι εἰς ἓνα τόπον ἢ ἐμφάνισις τῶν διαφορῶν
τύπων σχολείων, ὅσον καὶ ἂν γίνεται ἄνευ προγράμμα-
τος, ὅπως παρ' ἡμῖν συνέβη, δὲν εἶναι ὅλως τυχαῖον γε-
γονός. Ὑπόκειται εἰς τὴν ἐπίδρασιν μὴ συνειδητῶν μὲν,
ἀλλὰ ὄντως δρῶντων παραγόντων, ὅπως εἶναι αἱ οἰκο-
νομικαὶ ἢ γεωγραφικαὶ συνθήκαι τοῦ τόπου τούτου, αἱ-
τινες ἐξωθοῦν τοὺς κατοίκους εἰς τὴν ἐκζήτησιν τοῦ μάλ-
λον προσαρμοζομένου εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν τύπου scho-
λείων. Θὰ προσπαθῇσω δι' ἑνὸς παραδείγματος νὰ γί-
νω καταληπτότερος. Εἰς τὴν Γερμανίαν κατὰ τὰ μέσα
τῆς παρελθούσης ἑκατονταετίας, ὅποτε ἤκμαζον αἱ ἀν-
θρωπιστικαὶ σπουδαί, τὸ κλασσικὸν γυμνάσιον ἐθεωρεῖ-
το τὸ μοναδικὸν σχολεῖον, τὸ ὁποῖον ἐξυπηρετεῖ τὰς ἀ-
νάγκας τῶν Γερμανῶν. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ βιομηχανία ἐ-
ξειλίσσετο ἐν Γερμανίᾳ εἰς ἀκμὴν, ἀνεφύοντο τὰ Real-
gymnasium καὶ αἱ Oberrealschulen δηλ. οἱ τύποι τῶν
Πρακτικῶν Λυκείων, ὁσημέραι πολυαριθμότεροι. Ἀλλὰ
ματαίως ἠγωνίζοντο ν' ἀποκτήσουν ἰσοτιμίαν μὲ τὰ
κλασσικὰ γυμνάσια. Καὶ ἐχρειάσθη ἡ ἐπέμβασις τοῦ
τότε Καίζερ, κατὰ τὴν σύνοδον τοῦ 1890, διὰ νὰ ἀναγνω-
ρισθῇ ἡ ζητούμενη ἰσοτιμία. Ἀλλὰ τότε ἡ Γερμανία, ὡς
βιομηχανικὸν Κράτος, εὕρισκετο πλέον εἰς τὴν πρώτην
γραμμὴν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν.

Τὸ πρόβλημα λοιπὸν ἔγκειται καὶ ἐπομένως ἡ δυσκο-
λία δι' ἓνα προγραμματικὸν καθορισμὸν σχολείων εἰς
τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας καὶ
τὴν πιθανὴν αὐτῶν ἐξέλιξιν. Καὶ τὸ συμπέρασμά μου
εἶναι, ὅτι δὲν πρέπει, ὅπως τυφλῶς ἰδρύαμεν, οὕτω καὶ
τυφλῶς νῦν νὰ καταργоῦμεν Γυμνάσια.

Ὑπάρχουν βεβαίως ἀτροφικὰ ἀπὸ μαθητὰς γυμνάσια.
Καὶ αὐτὰ ὀρθὸν εἶναι νὰ καταργηθοῦν. Διότι εἶναι καὶ
ἄδικον δι' ὀλίγους ἀποφοίτους, ὅπως ὀρθότατα ἐτόνισεν
ὁ κ. Παῖδουσης, νὰ δαπανᾷ τὸ Κράτος τόσα χρήματα.

ὅσα ἀπαιτεῖ ἡ συντήρησις ἑνὸς γυμνασίου. Ὑπάρχουν περιφέρειαι, αἵτινες πολυτελῶς ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ γυμνάσια, ἐνῶ ἄλλοι εἶναι διηρημένοι αἱ τάξεις τῶν γυμνασίων εἰς δύο καὶ τρία τμήματα. Καὶ ἐνταῦθα ἐπιβάλλεται ἡ μεταφορὰ τῆς ἑδρας τινῶν γυμνασίων ἐκ τῶν πολυτελῶς ἐξυπηρετούμενων περιφερειῶν εἰς ἄλλας, αἵτινες ἀνεπαρκῶς ἐξυπηρετοῦνται. Καὶ τέλος ὑπάρχουν γυμνάσια, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ μετατραποῦν ἐπὶ τὸ σκοπιμώτερον εἰς ἄλλου τύπου σχολεῖα, διότι καλύτερα οὕτω θὰ ἐξυπηρετηθοῦν αἱ περιφέρειαι.

Μία τοιαύτη διαρρύθμισις διὰ δύο τρόπων δύναται νὰ γίνῃ Ἡ ἀμέσως, διὰ μιᾶς ἰσχυρᾶς κρατικῆς ἐπεμβάσεως ἢ βαθμιαίως διὰ συστηματικοῦ τινος προγράμματος. Ἡ πρώτη ἀπαιτεῖ καὶ ἰσχυρὰν θέλησιν διὰ νὰ ἀντιστῇ εἰς τὰς τοπικὰς ἀντιδράσεις καὶ οἰκονομικὴν τινα ἄνεσιν εἰς τὰς κινήσεις κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐφαρμογῆς. Διότι καὶ διδακτικὸν προσωπικὸν πολὺ πιθανὸν νὰ περισσεύσῃ, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται τὸ Κράτος νὰ ἀφήσῃ ἀπροστάτευτον καὶ ἡ δημιουργία πρακτικῶν λυκείων π. χ. ἡ τεχνικῶν σχολείων, θὰ ἀπαιτήσῃ ὑλικά μέσα λειτουργίας, ἄνευ τῶν ὁποίων προτιμότερον εἶναι νὰ μὴ ἰδρυθῶσιν. Ἡ δευτέρα λύσις ἀπαιτεῖ συνεχῇ καὶ ἀδιατάρακτον πρὸς ἐνιαίαν κατεύθυνσιν ἐκπαιδευτικὴν πολιτικὴν. Ἡ πρώτη παρ' ὅλας τὰς δυσκολίας της εἶναι ἡ προτιμότερα. Διότι ἡ δευτέρα, ναὶ μὲν παρέχει τὰ ἐχέγγυα τῆς καλῆς προετοιμασίας καὶ τῆς λελογισμένης πορείας ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, ἀλλὰ περικλείει τὸν κίνδυνον τῆς ματαιώσεως ἕνεκα τῆς μακρᾶς διαρκείας καὶ μάλιστα εἰς λαὸν ἀπίκορον, ὅπως ἡμεῖς. Πρὶν ἢ ἀνακεφαλαιώσω τὰ συμπεράσματά μου διὰ τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Παιδείας, θὰ ἤθελον νὰ προσθέσω ὀλίγας λέξεις διὰ τὸ ζήτημα τῶν ὑποτροφιῶν καὶ τὸ τῶν Ἀνωτέρων Παρθεναγωγείων, ἅτινα καὶ αὐτὰ θίγονται ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει.

Ὑποθέτω, ὅτι πάντες συμφωνοῦν πῶς ἡ καθιέρωσις ὑποτροφιῶν διὰ τοὺς ἐκ φύσεως πεπροικισμένους δι' ἄνωτέρας σπουδὰς μαθητὰς ἀδυνατοῦντας δὲ ν' ἀκολουθήσουν τοιαύτας ἐλλεῖπει πόρων, εἶναι μέτρον καὶ δίκαιον καὶ σκόπιμον καὶ ἀπολύτως δημοκρατικόν. Ἡ ἐξεύρεσις ὅμως τῶν πρὸς τοῦτο ἀναγκαίων χρημάτων διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν τελῶν ἢ διὰ τῆς ἐπιβολῆς διδάκτρων εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων τῆς Μέσης Παι-

δείας, νομίζω, ὅτι οὔτε σκόπιμον μέτρον εἶναι, οὔτε δίκαιον, καὶ οὔτε φιλελεύθερον. Διότι δὲν ὑπάρχουν εἰς τὰ γυμνάσιά μας μαθηταὶ εἰς τόσον βαθμὸν πλούσιοι, ὥστε νὰ δύνανται νὰ καταβάλλουν τὰ διὰ τὰς ὑποτροφίας τῶν ἀπόρων ἀπαιτούμενα χρήματα. Ἐκτὸς ἐὰν ἡ περιορίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑποτροφιῶν εἰς ἐλάχιστον, ἢ καταστήσωμεν τὴν Μέσσην Ἐκπαίδευσιν προνόμιον μόνον τῶν πλουσίων. Καὶ καθ' ὃν χρόνον γίνεται σκέψις καὶ εἰς ἄλλα Κράτη, ὅπως ἡ Ἀγγλία, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Μέσση Ἐκπαίδευσις παρέχεται ἐπὶ διδάκτορις, νὰ δίδεται αὕτη δωρεάν, ὅπως καὶ ἡ Δημοτικὴ, θὰ ἦτο ἀντίθετον πρὸς τὸ κρατοῦν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ἡμεῖς νὰ βαδίσωμεν κατ' ἀντίθετον ὅλως πνεῦμα καὶ μάλιστα ὅταν ἔχωμεν τὴν Δημοτικὴν μας Ἐκπαίδευσιν τοσοῦτον καθυστερημένην. Ὅσον λοιπὸν ἐπιδοκιμάζομεν τὸ μέτρον τῶν ὑποτροφιῶν, τοσοῦτον ἀποδοκιμάζομεν τὴν αὔξησιν τῶν διδάκτρων εἰς τὴν Μέσσην Ἐκπαίδευσιν. Τὸ δεῦτερον ἀποτελεσμα, τὸ ὁποῖον θὰ εἶχε τοιοῦτον μέτρον, δηλονότι τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῶν γυμνασίων, ὀρθὸν καθ' ἑαυτό, πρέπει νὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν δι' ἄλλων μέσων, καὶ εἶπομεν δι' αὐτό, ὅτι ὀρθότερον εἶναι νὰ ἐπιδιωχθῇ διὰ τῶν αὐστηρῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων καὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰσαγομένων εἰς τὴν α' τάξιν. Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὸ Κράτος θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀναλάβῃ τὰς ὑποτροφίας καὶ νὰ τὰς παρακολουθήσῃ, νομίζω, ὅτι ἀρμοδιώτεροι θὰ ἦσαν δι' αὐτὰς οἱ Δήμοι ἢ αἱ Κοινότητες καὶ τοῦτο χωρὶς νὰ ἀναμένουν μάλιστα τὴν αὐτοδιοίκησιν.

Περὶ δὲ τῶν Ἀνωτέρων ΠαρθENAγωγείων εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ἤθελον νὰ εἶπω, ὅτι ὁ περὶ αὐτῶν λόγος ἀνάγεται εἰς τὸ γενικώτερον ζήτημα, τὸ περὶ τῆς γυναικείας μορφώσεως παρ' ἡμῖν, ὅπερ καὶ ὡς ἴδιον θέμα συζητήσεως πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ τὸ Α. Ε. Σ. κατὰ τὴν προσεχῇ αὐτοῦ σύνοδον.

Ἀφοῦ ὅμως ἐθίγη εἰς τὴν Εἰσήγησιν, ἤθελα νὰ προσθέσω μερικὰς διασαφηστικὰς παρατηρήσεις, ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν αὐτῶν καὶ τὸν σκοπὸν ὃν ἐπιδιώκουν. Τὰ Ἀνώτερα ΠαρθENAγωγεῖα εὐρέθησαν λειτουργοῦντα εἰς τὰς Νέας Χώρας μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν των καὶ διετηρήθησαν μέχρι τοῦ 1929 μὲ τὸ αὐτὸ πρόγραμμα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Ἦτο δὲ οὗτος ἡ προετοιμασία τῶν μαθητριῶν διὰ τὰ τριτάξια Διδασκαλεῖα θηλέων. Καὶ πρὸς

τοιοῦτον σκοπὸν διετῆρει Ἀνώτερα Παρθεναγωγεία καὶ ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρεία. Μετὰ τὴν διαρρύθμισιν ὁμῶς τῶν τριταξίων Διδασκαλείων εἰς πεντατάξια καὶ τὴν μεικτοποίησιν αὐτῶν, οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχε τῆς διατηρήσεως, Ἀνωτέρων Παρθεναγωγείων μὲ τὸ παλαιὸν πρόγραμμα. Ἀλλὰ ἐπειδὴ παρίστατο ἀνάγκη τῆς ιδρύσεως ἰδίου τύπου σχολείων θηλέων, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπεδιώκετο μία γενικὴ καὶ οἰκοκυρικὴ μόρφωσις τῶν κοριτσιῶν, τὰ ὁποῖα οὔτε εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἠθελον νὰ ἀκολουθήσουν ἀνωτέρας σπουδὰς, οὔτε καὶ νὰ μείνουν μὲ τὴν μόρφωσιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἔστεργον, ἐτροποποιήσαμεν τὸ πρόγραμμα τῶν Ἀνωτέρων Παρθεναγωγείων, συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν καὶ ἠυξήσαμεν τὰ ἔτη τῆς φοιτήσεως κατὰ ἓν. Οὕτω διεμορφώθη ὁ τύπος τῶν λειτουργούντων νῦν τετραταξίων Ἀνωτέρων Παρθεναγωγείων. Τὸ σχολεῖα εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι αὐτοτελῆ. Ἀποβλέπουν εἰς τὴν μόρφωσιν ὠρισμένης τάξεως κοριτσιῶν, ἧτις ἀφθονεῖ εἰς τὰ ἀστικά κέντρα καὶ ἂν ἡλαττώθῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητριῶν αὐτῶν τοῦτο συνέβη, διότι ἡλαττώθῃ, ὅπως εἶδομεν, ὁ ἀριθμὸς ὅλων τῶν σχολείων τῆς Μέσης Παιδείας καὶ διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. Καὶ δεύτερον, διότι ἡ εὐδοκίμησις τῶν σχολείων αὐτῶν προϋποθέτει τὴν ἄμεμπτον λειτουργίαν των ἀπὸ ἀπόψεως εἰδικοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ τὴν μετακίνησιν τῆς ἔδρας τῶν σχολείων εἰς ἀστικά κέντρα. Διὰ τὴν οἰκοκυρικὴν μόρφωσιν τῶν κοριτσιῶν τῶν μικρῶν κέντρων προνοεῖ ἕτερος τύπος σχολείου, ὁ τῶν διετῶν οἰκοκυρικῶν σχολῶν, δι' ἃς ιδρύθη καὶ τὸ Διδασκαλεῖον Οἰκοκυρικῆς. Τὸ Ὑπουργεῖον ἐζήτησεν ἐπανειλημμένως σχετικὰς πιστώσεις παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ὅπως ιδρύσῃ τοιαῦτα σχολεῖα εἰς τὰ μεγάλα κέντρα Ἀθῆνας, Πειραιᾶ κλπ., ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ τοιαύτη τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἀπαίτησις συνέπεσεν εἰς τὴν γνωστὴν ἐποχὴν τῶν οἰκονομιῶν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔχομεν ἀποτελέσματα θετικὰ περὶ αὐτῶν διὰ νὰ δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς μεταρρυθμίσεως των καὶ τῆς τυχόν νέας μορφῆς, ἣν πρέπει εἰς ταῦτα νὰ δώσωμεν.

Ἀνακεφαλαιώσεις

Καὶ ἤδη ἀνακεφαλαιῶντων τὰ λεχθέντα περὶ τῶν σχολείων τῆς Μέσης Παιδείας, λέγω ὅτι :

1) Ὁ γενικὸς τύπος τοῦ γυμνασίου παρ' ἡμῖν πρέπει νὰ εἶναι ὁ τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου, μὲ προαιρετικὸν μάθημα τὰ Λατινικά. Πᾶς ἄλλος τύπος γυμνασίου δεόν πειραματικῶς νὰ ἰδρυθῇ καὶ νὰ λειτουργήσῃ πρὶν ἢ πολ- λαπλασιασθῇ.

2) Ὁρθότατα ἔχει ἡ τοποθέτησις τοῦ ἑξαταξίου γυμνασίου μὲ τὴν διαφοροποίησιν εἰς κλασσικὸν γυμνάσι- ον καὶ πρακτικὸν λύκειον ἀπὸ τῆς τρίτης αὐτοῦ τάξεως.

3) Τὸ πρόγραμμα τῶν δύο κατωτέρων τάξεων πρέπει νὰ εἶναι τμήμα τοῦ ἐνιαίου προγράμματος ἑξαετοῦς κλασσικοῦ γυμνασίου.

4) Τὸ αὐτὸ πρόγραμμα θὰ εἶναι καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν ἡμιγυμνασίων, μέχρις οὗ ταῦτα καταργηθοῦν ἢ ἀν- τικατασταθοῦν δι' ἐπαγγελματικῶν.

5) Ὁ πληθωρισμὸς τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου πρέ- πει νὰ καταπολεμηθῇ δι' αὐστηρῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσε- ων καὶ διὰ τοῦ καθορισμοῦ ὁρίου τῶν εἰσαγομένων μα- θητῶν, οὐχὶ δὲ διὰ τῆς ἐπιβολῆς διδάκτρων ἢ αὐξήσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν τελῶν.

6) Ἀνάγκη νὰ περιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν Γυμνασίων : α) διὰ τῆς καταργήσεως τῶν ἀτροφικῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ μαθητῶν γυμνασίων, β) διὰ τῆς μετατροπῆς τινῶν ἐξ αὐτῶν εἰς πρακτικά Λύκεια ἢ ἄλλας σχολὰς πρακτικὰς, ἀνωτέρας ἢ κατωτέρας.

7) Νὰ μὴ ἰδρύωνται πρακτικά Λύκεια πρὶν ἢ ἐξασφα- λισθοῦν οἱ ὅροι τῆς καλῆς αὐτῶν λειτουργίας.

8) Νὰ μεταφερθῇ ἡ ἔδρα μερικῶν Γυμνασίων ἀπὸ πε- ριφερείας, αἵτινες πολυτελῶς ἐξυπηρετοῦνται, εἰς ἄλλας αἵτινες μὲ τὸν ὑπάρχοντα ἀριθμὸν γυμνασίων—ὅπως αἱ Ἀθῆναι—ἀνεπαρκῶς ἐξυπηρετοῦνται.

9) Νὰ χωρήσῃ ταχύτερον ἢ κατάργησις ἢ ἡ μετατρο- πὴ τῶν ἡμιγυμνασίων μέχρις ὅτου ἐντελῶς ταῦτα ἐκ- λείψουν.

10) Νὰ ἀναλάβουν ὑποτροφίας τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως πεπρωκισμένων μαθητῶν οἱ Δήμοι καὶ αἱ Κοινότητες.

11) Νὰ ἰδρυθῶσιν εἰς τὰ ἀστικά κέντρα Ἀνώτερα Παρ- θενάγωγεῖα καὶ εἰς τὰ μικρότερα κατώτερα οἰκοκυρι- κὰ σχολεῖα, χάριν τῆς ἰδιαίτερας γυναικείας μορφώ- σεως.

Διακόπτεται ἡ συζήτησις, ὅπως συνεχισθῇ κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΙΒ' ΤΗΣ 21ης 'Οκτωβρίου 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Κ. Δυοβουνιώτης, Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρῶτος ἀντιπρόεδρος).

2. Εὐάγ. Κακοῦρος, Διευθυντῆς τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.

3. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντῆς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.

4. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

5. Ἀλέξ. Δελμοῦζος, καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

6. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.

7. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.

8. Παντ. Παϊδούσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.

9. Μιλ. Κουντουράς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.

10. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

11. Θεόδ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.

12. Θρασ. Σταύρου, αἰρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητικοῦ Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.

13. Σωτ. Δαγκλῆς, αἰρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως.

14. Χρ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

15. Α. Ἡλιάδης, Διευθυντῆς τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.

16. Εὐάγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

17. Ἰωάν. Μιχαλόπουλος, Δ) τῆς τῆς Γεν. Δ) σεως Στατιστικῆς Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

18. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας.

19. Λυκ. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.

20. Α. Ἀλεβιζᾶτος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

21. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν Ἰδιωτικῶν σχολείων.

Ἀπόντος τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, προεδρεύει τῆς συνεδριάσεως ὁ κ. Κ. Δυοβουνιώτης, Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου ὡς πρῶτος Ἀντιπρόεδρος.

Συνεχιζομένης τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν σχολείων γενικῆς μορφώσεως, λαμβάνουν τὸν λόγον οἱ ἀκόλουθοι :

Ὁ κ. Θ. ρ. Σ τ α ὕ ρ ο υ διατυπώνει τὰς γνώμας του ἐπὶ ὠρισμένων σημείων, τὰ ὁποῖα ἢ περιλαμβάνονται εἰς τὴν εἰσήγησιν τοῦ κ. Παῖδουση, ἢ προέκυψαν κατὰ τὴν σχετικὴν συζήτησιν.

1. Αἱ δύο κατώτεραι τάξεις τοῦ γυμνασίου πρέπει νὰ ποτελοῦν ὀργανικὸν μέρος αὐτοῦ καὶ οὐχὶ νὰ σημειώσουν στροφὴν πρὸς τὴν λαϊκὴν ἐκπαιδεύσιν. Διότι τότε τὸ μὲν λαϊκὸν σχολεῖον δὲν ἔχει τίποτε νὰ κερδίῃ, ἡ δὲ Μέση Ἐκπαιδεύσις καταστρέφεται, διότι θὰ εὗρεθῇ εἰς πλήρη ἀδυναμίαν νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν της.

2. Δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη τεχνητῶν φραγμῶν διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ πληθωρισμοῦ τῶν γυμνασίων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν μειοῦται σταθερῶς, συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς κοινωνίας καὶ θὰ περιορισθῇ ἀσφαλῶς ἐντὸς τοῦ φυσιολογικοῦ πλαισίου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν πρέπει νὰ γίνῃ αὐξήσις τῶν ἐκπαιδευτικῶν τελῶν. Τὸ μέτρον τοῦτο θὰ ἦτο ἀντιλαϊκὸν καὶ ἀριστοκρατικόν, ἡ δὲ θέσπισις ὑποτροφιῶν δὲν θὰ ἡδύνατο ὅχι μόνον νὰ ἐξουδετερώσῃ, ἀλλ' οὔτε νὰ ἀμβλύνῃ τὴν ἀριστοκρατικότητα τοῦ μέτρου.

3. Ὁ νεοελληνικὸς πολιτισμὸς δὲν ἔχει δημιουργήσῃ ἀκόμη τόσας μορφάς, ὥστε νὰ δύναται νὰ ποτελέσῃ τὸ κύριον περιεχόμενον ἐνὸς τύπου γυμνασίου. Μία ὁμῶς προοδευτικὴ ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ θὰ ἡδύνατο ἴσως νὰ προβλέψῃ εἰς τὴν ἴδρυσιν πολὺ ὀλίγων γυμνασίων μὲ πε-

ριεχόμενον τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν, τοῦ ὁποίου ἔν τμήμα εἶναι καὶ ὁ νεοελληνικός.

4. Τὰ Λατινικὰ νὰ εἶναι προαιρετικά.

5. Νὰ δοθῇ μεγίστη φροντίς εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῶν διδασκαλείων καὶ νὰ τοποθετηθοῦν εἰς αὐτὰ οἱ ἀριστεῖς τῶν λειτουργῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, οἵτινες, ἐκτὸς τῶν ἄλλων προσόντων, τὰ ὁποῖα ὀφείλουν νὰ ἔχουν πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἀκραιφνεῖς θιασῶται τοῦ δημοτικισμοῦ.

Ἡ δὲς Μαρία Ἀμαριώτου λέγει τὰ ἑξῆς : Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ ὑποστηρίξω τὴ γνώμη τοῦ κ. Γιάδουση, ὅτι μὲ μιὰ ἀμελέτητη μέση ἐκπαίδευση, ὅπως ἦταν τὰ γυμνάσιά μας ὡς τώρα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἴδρυσή τους τοῦλάχιστο, ἀνηθικοποιοῦμε σιγὰ-σιγὰ τοὺς νέους μας, ρίχνοντάς τους στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς ἀκατάρτιστους καὶ πολυάριθμους στὴ στενωσιὰ τῆς ἐργασίας σήμερα. Δὲ μπορούμε ὅμως νὰρνηθοῦμε, ὅτι τὰ Γυμνάσια, δουλεύοντας πολλὰ χρόνια δίπλα στὸ λαό, ἐξύψωσαν σιγὰ-σιγὰ τὸ μορφωτικὸ τοῦ ἐπίπεδο καὶ τὸν ἔκαμαν νὰ τὸ αἰσθάνεται καὶ νὰ τὸ ζῇ, ὅτι τὸ τετράχρονο δημοτικὸ δὲν ἦταν ἀρκετό, καὶ τώρα νὰ βρίσκη καὶ τὸ ἐξάχρονο λίγο. "Ὅσο ἀπλώνεται ἡ μέση παιδεία, τόσο πιο ἀχόρταγος γίνεται ὁ κάθε γονιὸς νὰ μορφώσῃ τὸ παιδί του. Παίρνω γιὰ παράδειγμα τὸ Νομὸ Λασηθίου, ποῦ ἀποτελεῖ δὲ καὶ σκάνδαλο μὲ τὰ 5 τοῦ γυμνάσια εἰς τοὺς 68 χιλιάδες (καὶ κάτι) κατοίκους του. Μόνο λειτουργοὺς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, γνωρίζω ἐγὼ προσωπικῶς 55 περίπου, καὶ ὑπάρχει χωρὶ ποῦ σὲ κάθε 22—25 κατοίκους ἀναλογεῖ κι' ἀπὸ ἓνας ἀπόφοιτος τοῦ Πανεπιστημίου ἢ Διδασκαλείου, καὶ ποῦ ὅλοι τοὺς σχεδόν, ἐκτὸς ἀπὸ κείνους ποῦ βγαίνουν τώρα, ἐργάζονται. Θὰ μοῦ πῆτε τώρα καὶ ποιά εἶναι τὰ ὠφελήματα τοῦ νομοῦ ἀπ' τοὺς μορφωμένους του ; Καὶ μόνο ἡ πίστη, μὲ τὴν ὁποία τὸ ὁμολογοῦν ὅλοι, ὅτι μὲ τὰ κλασσικὰ γυμνάσια δὲ θάχωμε πιά προκοπή, καὶ ἡ ἐπιμονὴ μὲ τὴν ὁποία ζητοῦν νὰ τοὺς γίνουν γεωργικὰ σχολεῖα καὶ σταθμοί, ἢ ἴδρυση σταθμῶν καὶ ἐπιμελητηρίων γεωργικῶν, ἢ εὐδόκιμη λειτουργία μεταβατικῶν γεωργικῶν σχολείων, ἢ δημιουργία λαμπρῶν γεωργικῶν προϊόντων κλπ., εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ δείξουν πόσο ὅλη ἡ μορφωτικὴ κατάστασις τοῦ λαοῦ ἔχει βελτιωθῇ, γιὰ νὰ προκαλῇ τίς γερεὺς αὐτὲς σκέψεις καὶ τίς σωστὲς αὐτὲς ἐ-

νέργειες. Καί μιὰ θαυμάσια ἐκπολιτιστική κίνηση πού γίνεται τώρα στο Νομό, καί πού σιγά-σιγά ἴσως γίνη πρότυπη γιά ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τροφίμους τῆς μέσης παιδείας καί τῆς ἀνωτάτης ἐβγῆκε.

Βέβαια, θάχαμε πολὺ περισσότερα καλὰ ἀποτελέσματα καί ὁ κόσμος θὰ ἐκτιμοῦσεν ἀκόμη περισσότερο τὴν ἐπιστήμη καί τοὺς λειτουργοὺς τῆς, ἂν καί στο Πανεπιστήμιο—καί παρακαλῶ θερμὰ τὸν κ. Πρύτανη καί τοὺς κ. κ. καθηγητὲς του νὰ τὸ ἔχουν ὑπ' ὄψει—ἔδινε, μαζί μὲ τὴν ἐπιστήμη, καί τὴν ψυχικὴ ἀγωγή, πού θὰ κάνη τὸν ἐπιστήμονα νὰ νοιώσῃ καί τὰ καθήκοντά του ὡς ἐπιστήμονος καί ὡς πνευματικοῦ λειτουργοῦ καί ὡς κοινωνικοῦ παράγοντος, ἀπέναντι καί τῶν συναδέλφων του καί τοῦ ἄλλου κόσμου.

Τὸ ἀνώτατο ἐκπαιδευτικὸ μας ἴδρυμα προϋποθέτει βέβαια δοσμένη τὴν ἀγωγή αὐτὴ στὰ παιδιὰ πού τοῦ ἔρχονται. Εἶναι ὅμως ἀνάγκη πολὺ περισσότερο σὲ μᾶς παρὰ σὲ ἄλλους λαοὺς νὰ μάθουν οἱ φοιτητὲς μας νὰ βλέπουν στοὺς καθηγητὲς των, ὅχι τὸν ἐπιστήμονα μονάχα, μὰ καί τὸν ὁλοκληρωμένο σὲ μιὰ δυνατὴ τελειότητα ἄνθρωπο, καί παίρνοντας μαζί τους τὴν πίστη, πού ἀπορρέει ἀπὸ μιὰ τέτοια προσωπικότητα, νὰ γίνουν κι' αὐτοὶ οἱ φίλοι καί οἱ διαλεχτοὶ ὁδηγοὶ τοῦ λαοῦ σὲ κόσμους καί πνευματικὰ καί ἠθικὰ ἀνώτερους. Ὄντας τέτοιοι θὰ μορφώσουν καί τέτοιους γυμνασιαστὲς οἱ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοί, καί θάχαμε σιγά-σιγά ἕναν ἀνώτερο κόσμο. Αὐτὸ τώρα θὰ τὸ ἐπιδιώξωμε διατηρώντας τὰ πολλὰ μας γυμνάσια ; Καμιὰν ἀντίρρηση δὲ θάχα γιὰ τὴν κατάργηση μερικῶν, ἂν ἦμουν βεβαία πὼς στὴ θέση τοῦ γυμνασίου, θάμπαινε μιὰ ἄλλη μέση σχολή, πού θὰ συνέχιζε τὸ καθιερωμένο πιά γιὰ τὸν τόπο ἐκεῖνο καθεστῶς τῆς μέσης παιδείας. Φοβοῦμαι ὅμως, ὅτι καί λόγοι οἰκονομικοὶ καί λόγοι, πού μόνο μὲ τὴν προπαρασκευὴ καταλλήλου διδακτικοῦ προσωπικοῦ ἐξουδετερώνονται, θὰ μᾶς ἐμποδίσουν στὴν ἀντικατάσταση ἑνὸς γυμνασίου, πού καταργεῖται, ἀπὸ μιὰ ἄλλη σχολή. Καί ὑπάρχει κι' ὁ κίνδυνος, ἀκόμα κι' ἂν μπορούσαμε νὰ ἰδρύσωμε τέτοιες σχολές, νὰ τίς τοποθετήσουμε σὲ μέρη, πού θάφερναν μὲ τὸν καιρὸ τὰ ἴδια μὲ τὸ γυμνάσιο ἀποτελέσματα.

Στὸ νέο πρόγραμμα τῶν γυμνασίων μὲ τὰ ἐλεύθερα ἀπογεύματα ἐπιδιώκεται χωρὶς τὴν ψυχολογικὰ καί παιδαγωγικὰ βαλμένη ἀπαίτηση τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἐν-

διαφερόντων καὶ τῶν ἱκανοτήτων τῶν παιδιῶν καὶ τοῦτο : νὰ δοῦμε σὲ ποιά σχολεῖα, σὲ ποιὲς περιφέρειες καλλιεργεῖται περισσότερο τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μάθημα, ποιὲς εἶναι οἱ γενικώτερες τάσεις καὶ πνευματικὲς ἀνάγκες τῶν παιδιῶν. Ἔτσι θὰ μπορούσαμε σιγά-σιγά νὰ ξέρωμε, συνδυάζοντας καὶ ἄλλες σχετικὲς παρατηρήσεις καὶ δεδομένα γιὰ τὸν κάθε τόπο, τὸ ποιά ἐπαγγελματικὴ μέση σχολὴ τοῦ κάνει, ποιά κατεύθυνση πρέπει νὰ δώσωμε ὀριστικὰ στὴ μέση του παιδεία. Θάργοῦσαμε βέβαια ἔτσι λιγάκι, μὰ θὰ πηγαίναμε μὲ μεγαλύτερη ἀσφάλεια καὶ μὲ περισσότερη δικαιοσύνη ἀπέναντι τοῦ λαοῦ πού τοῦ δώσαμε μιὰ μέση ἐκπαίδευση καὶ τοῦ τὴν παίρνουμε ὕστερα, χωρὶς νὰ τὴν ἀντικαταστήσουμε μὲ ἄλλο τίποτα ἰσάξίό της.

Προκειμένου τώρα νὰ καταργηθοῦν γυμνάσια αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, φοβοῦμαι μήπως οἱ οἰκονομίες πού προέρχονται ἀπὸ κεῖ, φύγουν ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, πού τόσο τίς χρειάζεται γιὰ νὰ στερεώσῃ ἔστω καὶ τὸ ἐξάχρονο δημοτικὸ καὶ νὰ τὸ ξαπλώσῃ παντοῦ, ἂν ὄχι τέλειο, τοῦλάχιστον μὲ τὸ δάσκαλο πού τοῦ λείπει καὶ μὲ τὸ διδακτῆριον πού τοῦ χρειάζεται. Ὅταν ὅλοι τὸ ὁμολογοῦμε, ὅτι αὐτὸ πού μᾶς χρειάζεται γιὰ τὸ λαὸ μας εἶναι τὸ ἐχτάχρονο δημοτικὸ σχολεῖο, πού θὰ ἀντικατάσταται καὶ τὰ ἡμιγυμνάσια καὶ θὰ προετοιμάζε τὴν εὐδοκίμηση τῶν ἐπιμορφωτικῶν σχολειῶν, πρέπει νὰ προσέξωμε πολὺ νὰ μείνουν στὸ δικό μας Ὑπουργεῖο οἱ οἰκονομίες, πού θὰ προέλθουν ἀπὸ τὴν κατάργηση γυμνασίων. Καὶ μάλιστα, τὰ ἴδια τὰ γυμνάσια θὰ μπορούσαν νὰ πορροφήσουν τίς οἰκονομίες αὐτές, γιὰτὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ περιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, πού εἰσάγονται στὴν κάθε γυμνασιακὴ τάξη, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἐργασθοῦν ὅπωςδὴποτε, καὶ νὰ μὴ γίνεται ὅ,τι παρατηρεῖ κανεὶς στὰ γυμνάσια τῶν μεγάλων πόλεων, πού κάποτε παλαίει ὁ καθηγητὴς μάταια μὲ τὸν ἀριθμὸ ἐκατὸ παιδιῶν σὲ μιὰ τάξη. Μὲ τμήματα στὶς τάξεις πού θὰ ἔχουν ἀνάγκη, θὰ εἶχαμε καλύτερη δουλιὰ, αὐτὸ ὅμως θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ τὴν ἴδρυση καὶ ἄλλων ἀκόμη γυμνασίων, ἀντὶ μὲ κατάργηση. Κι' ἐπειδὴ ἡ διαίρεση αὐτὴ θὰ γίνονταν σ' εὐρύτατη κλίμακα στὶς πόλεις, θὰ ἦταν φόβος νὰ παρεξηγήσῃ ἡ ἐπαρχία, πού θάχανε τὸ γυμνάσιό της, τὴν ἐκπαιδευτικὴ αὐτὴ σωτήρια ἐπέμβαση. Κι' ὅμως δὲ θάπρεπε νὰ μᾶς τρομάξῃ αὐτό. Ἡ ἐπαρ-

Πρακτικὰ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου

χία θάβλεπε μέ χαρά νά τῆς παίρναμε καί κάποιο σχολειό πού ἔχει, καί νά βάζαμε στή θέση του ἄλλο. Αὐτό τὸ σχολειό εἶναι τὸ ἀνώτερο Παρθεναγωγεῖο. "Ὅπως μιλῆσαμε γιὰ ἀποτυχία τοῦ θεσμοῦ τῶν γεωργικῶν σχολείων τοῦ Ὑπουργείου μας, μπορούμε νά μιλήσουμε καί γιὰ τὴν ἀποτυχία τῶν ἀνωτέρων Παρθεναγωγείων. Ἀπὸ χρόνο σὲ χρόνο ὀλιγοστεύουν καταπληκτικὰ οἱ μαθητήρι-
 ἐς τους, γιὰτὶ τὰ σχολεῖα αὐτὰ μῆκαν στή θέση τῶν γυμνασιακῶν παρθεναγωγείων, καί δίνοντας μόνο μιὰ χάρτινη ἰσοτιμία μέ τὸ ἀπολυτήριό τοῦ γυμνασίου, διο-
 χέτευσαν τὸ μαθητικὸ ὕλικο τους στὰ γυμνάσια ἢ ἄλ-
 λα σχολεῖα, πού ὑπόσχονται περισσότερα καί ἀποδοτι-
 κώτερα γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ προσόντα. Τὸ ἀνώτερο Παρθεναγωγεῖο, ὅπως εἶναι τώρα, προορίζεται νά ἐξυ-
 πηρετήσῃ τὴν τάξη ἐκείνη πού μαθαίνει κάτι μόνο γιὰ νά τὸ μάθῃ· μὰ ἡ τάξη αὐτὴ μπορεῖ καί νά πληρώσῃ καί νά τὸ μάθῃ ὅπως κι' ὅσο τὸ θέλει. "Αν ἔγιναν τὰ ἀνώτε-
 ρα Παρθεναγωγεῖα, ὅπως ἐπίσης εἰπώθηκε, γιὰ νά πα-
 ρουσιάσουν ἓνα φραγμὸ στὰ σχολεῖα τὰ ξένα, ὁ καλύ-
 τερος τρόπος θάταν νάφήναμε τὴ σπουδαία αὐτὴ ὑπη-
 ρεσίᾳ στὰ Ἑλληνικὰ ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς μέσης. Μὰ ἐκεῖ πού ἔγιναν τὰ ἀνώτερα Παρθεναγωγεῖα, ἐξυ-
 πηρετοῦσαν μόνο φτωχὰ κοριτσάκια, πού ἤθελαν νά τε-
 λειώσουν μιὰ ὥρα ἀρχήτερα τὸ σχολεῖο καί νά τοποθε-
 τηθοῦν κάπου γραφεῖς ἢ ὅ,τι ἄλλο. Τώρα ἔχουν συναγω-
 νίστριες τίς νέες καί τοὺς νέους, πού τελειώνουν τὸ γυ-
 μνάσιο καί τί μπορούν νά περιμένουν ; Γι' αὐτὸ εἶναι ἀ-
 νάγκη ἐκεῖ πού εἶναι ὄχι νά καταργηθοῦν, μὰ νά μετα-
 βληθοῦν σὲ ἄλλες πρακτικὲς μέσες σχολές, ἀνάλογες
 μέ τίς ἀνάγκες τοῦ τόπου (κατάλληλες στατιστικὲς ἔ-
 ρευνες θὰ μᾶς βοηθήσουν), πού νά δίνεται μ' αὐτὴ τὴν
 εὐκαιρία, χωρὶς τὴν πρακτικὴ μὀρφωση καί μιὰ γενι-
 κὴ μὀρφωση κατάλληλη γιὰ τὴ γυναῖκα καί τὸν ὑψηλό-
 τατο κοινωνικὸ προωρισμὸ τῆς. Δὲν ἔγινε ὡς τώρα λό-
 γος γιὰ τὴ γυναικεῖα μὀρφωση ξεχωριστά, μὰ θέλω νά
 ἐλπίζω, κι' ἔχω κάθε δεδομένο γι' αὐτό, ὅτι ἀπλούστατα
 τὸ Α. Ε. Σ. μιλώντας γιὰ ἐκπαίδευση, δὲ χωρίζει φύλα,
 καί δίνει ἀδιαίρετα τὰ ἐνδιαφέροντά του καί τίς προσπά-
 θειές του καὶ στὰγόρια καὶ στὰ κορίτσια μας.

Ὁ κ. Ἐμμ. Λαμπραδάριος λέγει τὰ ἐξῆς :
 Θά μοῦ ἐπιτραπῇ, κ. Πρόεδρε, νά ζητήσω μερικὰς ἐξη-
 γήσεις ἀπὸ τοὺς μέχρι σήμερον ὁμιλήσαντας περὶ ὀργα-

νώσεως τῆς Παιδείας: τί ἐννοοῦν λέγοντες δεξιότη-
τας τοῦ μαθητοῦ καὶ νὰ μοῦ λύσουν τὴν ἀπορίαν
κατὰ τὴν τρόπον φαντάζονται ὅτι αὐταὶ προσδιορίζον-
ται, δεδομένου, ὅτι διὰ νὰ τὰς ἀναπτύξουσιν οἱ δι-
δασκαλοὶ, ὡς ἐλέχθη, χρειάζεται φυσικὰ προηγουμένως
νὰ τὰς ἀναγνωρίσουν καὶ νὰ τὰς μετρήσουν. Λέγω τοῦ-
το, κ. Πρόεδρε, διότι φαντάζομαι, ὅτι εἶναι καιρὸς πλέ-
ον καὶ παρ' ἡμῖν νὰ μελετηθῇ τὸ ζήτημα τῆς εἰσαγωγῆς
τοῦ συστήματος τῆς ἀτομικῆς ἐξετάσεως τοῦ
μαθητοῦ καὶ καταστρώσεως τοῦ σχολικοῦ ἀ-
τομικοῦ δελτίου, διὰ τοῦ ὁποῦ ἔχομεν πλή-
ρη καὶ ἀκριβῆ εἰκόνα τῶν σωματικῶν καὶ διανοητικῶν
δυνάμεων τοῦ μαθητοῦ ἀπὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ εἰς τὸ
σχολεῖον μέχρι τῆς ἀποφοιτήσεώς του.

Οἱ ἐνδοιασμοὶ καὶ αἱ αἰτιάσεις, ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς
ἀτομικῆς ἐξετάσεως θ' ἀπαντήσῃ παρ' ἡμῖν πολλὰς δυσ-
κολίας, δὲν εἶναι βάσιμος, πρῶτον, διότι, ὡς ἐδήλωσαν
οἱ κ. κ. Ἐξαρχόπουλος καὶ Παρασκευόπουλος, ὁ μὲν
πρῶτος ἔχει παρασκευάσει ἤδη τὸ ἔδαφος μεταξὺ τῶν
μετεκπαιδευθέντων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον δημοδιδασκά-
λων, ὁ δὲ δεῦτερος ἀναλαμβάνει τὴν κατ' ἔτος μετεκπαί-
δευσιν εἰς εἰδικὸν φροντιστήριον μεγάλου ἀριθμοῦ λει-
τουργῶν, ἐγὼ δὲ ἐπίσης (πλὴν τῶν παρασκευασθέντων
ἀπὸ 15ετίας ἐν τῷ Διδασκαλείῳ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσε-
ως) κ. οὐ. κ. Δεύτερον, εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ τμηματι-
κὴ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας πόλεις
καὶ βαθμηδὸν νὰ ἐπεκταθῇ εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα. Ἀλλὰ
περὶ αὐτοῦ ἀποφεύγω νὰ κουράσω τὸ Α. Ε. Σ. με λεπτο-
μερείας, ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἐπεκταθῶ καὶ νὰ καταθέ-
σω σχετικὸν ὑπόμνημα, ἂν κατ' ἀρχὴν γίνῃ δεκτὴ ἡ πρό-
τασίς μου. Εἰσθε ὅλοι ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τῶν ὠφελη-
μάτων ποῦ θὰ προκύψουν ἐκ τῆς ἀτομικῆς ἐξετάσεως
τοῦ μαθητοῦ, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ τὰ ἀναπτύ-
ξω περαιτέρω.

Δευτέρα πρότασίς μου εἶναι ἡ ἐξῆς: "Ὅλοι ἀνωμολό-
γησαν, ὅτι ἐχρεωκόποσε τὸ μέχρι σήμερον ἐφαρμοζόμε-
νον σύστημα τῶν ἐξετάσεων. Αἱ ἐξετάσεις παρ' ἡμῖν γί-
νονται ἀντιπαιδαγωγικώτατα, ἀντιφυσιολογικώτατα καὶ
ἀνθυγιεινώτατα. Διὰ τῶν ἐξετάσεων, ὅπως γίνονται παρ'
ἡμῖν, οὐδέποτε θὰ κατορθωθῇ νὰ διαπιστωθῇ ἡ ἀληθὴς
εἰκὼν τῆς ἐπαρκειᾶς καὶ τῆς προόδου τοῦ μαθητοῦ, διότι
αὐταὶ εἶναι λεξικαὶ καὶ μνημονικαί. Εἶναι πλεόν γνω-

στόν, ὅτι σήμερον αἱ τοιοῦτου εἵδους ἐξετάσεις ἐγκατελείφθησαν καὶ ἀντικαθίστανται ὁσημέραι διὰ τῶν ψυχολογικῶν κριτηρίων, τῶν μόνων ἀληθῶν καὶ ἀκριβοδικαίων δια νὰ γνωρίσῃ τις τὴν ὠριμότητα καὶ ἐπίδοσιν τοῦ μαθητοῦ ἢ ὑποψηφίου φοιτητοῦ.

Προτείνω λοιπὸν ὅπως συνιστωμένης εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς μελετηθῇ ἡ ὑπὸ τῶν πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης ἐνδεικνυομένη στροφή πρὸς ψυχολογικώτερον σύστημα ἐξετάσεων.

Καὶ τέλος, ὡς τρίτην πρότασίν μου φέρω τὸ ζήτημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς κλίσεως τοῦ παιδιοῦ διὰ τῆς διαδόσεως καὶ ἐφαρμογῆς παρ' ἡμῖν τῶν ἀρχῶν τῆς «ἐπαγγελματικῆς κατευθύνσεως», ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπιστημονικῶν δεδομένων.

Τὸ ἐπάγγελμα σήμερον εἰς τὴν χώραν μας συνήθως ἐκλέγεται ἐκ τύχης ἢ ἐκ συμφέροντος. Οὐδεὶς ὑπολογισμὸς γίνεται τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ὑποψηφίου ἐπαγγελματίου, οὔτε ὑπάρχει κανεὶς νὰ συμβουλευσῇ αὐτὸν καὶ τοὺς ἀμαθεῖς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου γονεῖς περὶ τοῦ ἐπαγγέλματος, τὸ ὁποῖον προσιδιάζει πρὸς τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ τέκνου των.

Ἦδη μόνον ἐν Γερμανίᾳ ὑπάρχουν 565 γραφεῖα συμβουλῶν τοιαύτης μορφῆς. Ἐν Γαλλίᾳ πρὸ πέντε ἐτῶν τὰ ἱδρύματα τοῦ «ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ» ἦσαν 232, ἔκτοτε τόσον ἐκεῖ, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἄλλα πεπολισμένα Κράτη, ηὐξήθη καὶ αὐξάνεται καθημερινῶς.

Νομίζω, ὅτι ἡ αὐτὴ ἐπιτροπὴ ποὺ θὰ μελετήσῃ τὰς ὡς ἄνω προτάσεις μου, θὰ ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ καὶ τὴν ἔρευναν τοῦ ζητήματος τούτου καὶ νὰ ἐξετάσῃ ἂν πρέπει νὰ μεριμνήσωμεν καὶ ἡμεῖς πρὸς καλλιτέραν καὶ καταλληλοτέραν χρησιμοποίησιν τῆς νεολαίας μας καὶ κατὰ τίναν τρόπον θὰ ἐπιτύχωμεν τοῦτο.

Ὁ κ. Α. Ἀλεβιζᾶτος λέγει, ὅτι ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν, τὴν ἴδρυσιν καὶ κατάργησιν τῶν σχολείων εὐρισκόμεθα ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησε κακὴ καὶ ἐπιβλαβὴς ἐν τούτῳ παράδοσις. Κατὰ τὰς ἐκάστοτε κρατούσας ἀντιλήψεις τῶν ἰθυνόντων, τὰς συνειδητῶς ἢ ἀσυνειδήτως τοπικὰς ἀπαιτήσεις καὶ ἄλλας ἐξωτερικὰς ἀφορμὰς, ἐπεκράτησεν ἡ ἴδρυσις, μεταβολὴ καὶ κατάργησις σχολείων, χωρὶς καμμίαν μελέ-

την ἐπὶ τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν, χωρὶς καμμίαν προσοχὴν ἐπὶ τῆς κοινωνιολογικῆς συστάσεως τῶν περιφερειῶν εἰς τὰς ὁποίας ἐλάμβανον χώραν αἱ τοιαῦται οὐσιώδεις ἐκπαιδευτικαὶ διαλήψεις καὶ χωρὶς κανένα σύστημα γενικωτέρου ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος. Σήμερον συζητεῖται ἀπὸ τὸ Συμβούλιόν μας τὸ σπουδαιότατον αὐτὸ ζήτημα τῆς καταργήσεως γυμνασίων, τῆς μετατροπῆς τινῶν ἐξ αὐτῶν καὶ τῶν ἡμιγυμνασίων καὶ τῆς ἰδρύσεως τεχνικῶν σχολῶν. "Ολα αὐτὰ εἶναι καλὰ καὶ ἀποτελοῦν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην διὰ τὴν χώραν μας καὶ διὰ τὴν ἀρτίαν τοῦ λαοῦ ἐκπαιδεύειν καὶ διαπαιδαγώγησιν, εἶναι ἀδύνατον ὅμως καὶ ἐν βῆμα νὰ κάμωμεν, χωρὶς νὰ προηγηθῇ ἡ ἐπιτόπιος τῶν διαφόρων περιφερειῶν καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν μελέτη, διότι ἄλλως θὰ ἐκινδυνεύομεν νὰ ἐξασκολληθῶμεν τὴν κατὰ παράδοσιν μέχρι τοῦδε γενομένην, οὐχὶ δὲ πάντοτε σοφὴν ἐνέργειαν. Δὲν δύναμαι νὰ ξεχάσω, ὅτι μίαν καλὴν πρωΐαν, ὅταν ἤμην μαθητῆς, ἦλθεν ἡ εἰδησις ὅτι τὸ γυμνάσιον τῆς πατρίδος μου καταργεῖται καὶ μεταβάλλεται εἰς ἐμπορικὴν σχολήν. Φαντάζεσθε τὴν ζημίαν τὴν ἐκ τῆς καταργήσεως· ἰδρῦθη ἔπειτα ἡ ἐμπορικὴ σχολὴ τύπου ἀκαθορίστου καὶ ἀπροσδιορίστου καὶ φαντασθῆτε καὶ τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης ἰδρύσεως ζημίαν· μετ' ὀλίγον καταργεῖται πάλιν ἡ σχεδὸν οὐδὲν ἀποδίδουσα ἐκείνη ἐμπορικὴ σχολὴ διὰ νὰ ἐπανιδρυθῇ τὸ γυμνάσιον, ζημία τρίτη! "Ισως ἡ ἐμπορικὴ σχολὴ κατ' ἀρχὴν νὰ ἦτο προτιμότερα ἀπὸ τὸ γυμνάσιον, ἴσως ἀντὶ τῆς ἐμπορικῆς νὰ ἦτο καλυτέρα γεωργικὴ, ναυτικὴ ἢ ἄλλη τις σχολή, πάντως τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει εἰκασίων, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει μελέτης τῶν τοπικῶν συνθηκῶν καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει τοιοῦτοι πειραματισμοὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ γίνουσι σήμερον.

Σχετικῶς μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ κ. Εἰσηγητοῦ προταθέντα νέον τύπον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ λεγομένου μοντέρνου γυμνασίου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ συμφωνήσω πρὸς τοὺς ἀντικρούσαντας τοῦτον, ὅχι διότι πιστεύω, ὅτι κατ' ἀρχὴν ὁ τύπος οὗτος εἶναι ἀνεφάρμοστος καὶ ἀχρησιμοποίητος, τοῦναντίον ἔχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι ταχέως θὰ ἀπαιτηθῇ ἡ δημιουργία νέου τύπου γυμνασίου, ἀπέχοντος καὶ τοῦ κλασσικοῦ καὶ τοῦ πρακτικοῦ, ἀλλ' ὅπως ἔγιναν σήμερον παρ' ἡμῖν τὰ τῆς Παιδείας, οὔτε ἡ δημιουργία τοῦ νέου τούτου τύπου ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς σήμερον

εἰσέτι πραγματικὴν ἀνάγκην, εἰς πολλὰ δὲ πράγματα σπεύδομεν, χωρὶς νὰ φροντίζωμεν νὰ διορθώωμεν τὰ ὑπάρχοντα, ἀλλ' ὅπερ κυριώτερον, οὔτε κατὰ διάνοιαν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ὁ ἐκπαιδευτικός μας κλάδος ἔχει σήμερον ἐκπαιδευτικούς, τῶν ὁποίων τὸ ἀνάστημα καὶ ἡ μόρφωσις εἶναι τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τοιοῦτον τύπον γυμνασίου. Δὲν ἀδικῶ οὐδένα ἐκ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κλάδου, ἀλλ' ἄλλη εἶναι καὶ δι' ἄλλον σκοπὸν προωρίζετο ἡ μόρφωσις τῶν ὑπαρχόντων ἐκπαιδευτικῶν, εἶναι δὲ ζήτημα ἂν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων καὶ δύο ἔστω ἐκπαιδευτικοὶ θὰ ἠδύναντο εὐσυνειδήτως νὰ ἀφορισθοῦν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ νέου τούτου τύπου τοῦ γυμνασίου. Οὐδεμία λοιπὸν, ὅχι ἀπλῶς ἀνάγκη, ἀλλ' οὔτε κἂν δυνατότης, πρὸς τὸ παρόν, ἰδρύσεως τοιούτων γυμνασίων ὑπάρχει, ἄνευ τοῦ ἀπαιτουμένου δι' αὐτὰ προσωπικοῦ. "Ὅχι δ' ἀπλῶς πολλά, ἀλλ' οὔτε καὶ ἓν, πρέπει νὰ ἰδρυθῇ ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, μὲ τὰ μέσα ποὺ ἔχομεν, ἂν μὴ πρότερον ληφθῇ φροντὶς περὶ καταρτισμοῦ ἀρτίου κατὰ πάντα προσωπικοῦ δυναμένου νὰ ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις καὶ ἀνάγκας τοῦ τοιούτου γυμνασίου. Τότε δὲ μόνον δύναται νὰ ἰδρυθῇ δοκιμαστικῶς ἓν γυμνάσιον τοιούτου τύπου, καὶ τότε μόνον εἶμαι βέβαιος, ὅτι δύναται νὰ ἔχη καλὴν ἀπόδοσιν.

Σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων ἐκ τῆς δευτέρας ἢ τρίτης τάξεως τοῦ γυμνασίου διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις, νομίζω, ὅτι τοῦτο καθιερούμενον, θὰ ἀπετέλει σφάλμα βασικὸν καὶ ὑπονομευτικὸν τῆς γενομένης ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως, ὡς πρὸς τὰς βασικὰς τοῦλάχιστον αὐτῆς ἀρχάς. Ἡ διάσπασις τοῦ ἐνιστοῦ κύκλου τοῦ ἐξαετοῦς γυμνασίου θὰ ἦτο ἐξηρηραλισμένη καὶ θὰ εἰσηρχόμεθα οὕτω πλησίστιοι εἰς τὸ καταργηθὲν σχολικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀσφαλῶς καταδικαστέον. Ἐὰν ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ ἐξαετοῦς γυμνασίου θέλωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν λελογισμένην καὶ σώφρονα διαφοροποίησιν καὶ θέλωμεν νὰ κατευθύνωμεν τὰ παιδιὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὰς πρεπούσας κατευθύνσεις τῶν μελλοντικῶν σπουδῶν καὶ ἐπαγγελμάτων, ἅς φροντίση ἡ ἐκπαίδευσις νὰ κατευθυνθῇ ἐγκαίρως κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῆς καὶ παρ' ἡμῖν γενομένης σοβαρᾶς ἐργασίας, ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν ἀξιολίμων συναδέλφων τῆς παιδαγωγικῆς εἰς τὰ δύο μας Πανεπιστήμια, τῆς ἐπιστήμης

καὶ σπουδῆς τῶν ψυχικῶν ιδιοτήτων τῶν παιδιῶν, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ψυχολογικῶν τούτων σπουδῶν ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ὑψηλὴν ἀληθῶς διδακτικὴν ἰδεολογίαν καὶ ἀποστολὴν νὰ ἐργασθῇ διὰ τὴν λελογισμένην διαφοροποίησιν. Μόνον δὲ δι' αὐτῆς τῆς μεθόδου δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ πραγματικὴ καὶ εὐσυνείδητος ἐργασία.

Γνωρίζω ὅτι τὸ πρᾶγμα προσκρούει πάλιν εἰς τὴν ἔλλειψιν προσωπικοῦ, διότι παρὰ τὰς ὑπερανθρώπους προσπάθειας, τὰς ὁποίας καταβάλλουν οἱ συνάδελφοι κ. κ. Ἐξαρχόπουλος καὶ Δελμούζος πρὸς μόρφωσιν τοιούτων διδασκάλων, τὸ ὑλικὸν τὸ ὁποῖον παρασκευάζουν ἀριθμητικῶς ἀπέναντι τοῦ ἀπαιτουμένου ὄγκου τῶν τοιοῦτότρόπως μορφωμένων διδασκάλων, εἶναι ἀσήμαντον, ἀλλ' ἐν πάσῃ πριπτώσει δὲν φρονῶ, ὅτι πρέπει νὰ θίξωμεν τὸ νέον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, ἀλλὰ νὰ τὸ ἀφήσωμεν πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐργασθῇ ἕστω καὶ ἐμπειρικῶς, ἀπεκδεχόμενοι εἰς τὸ μέλλον τὴν καλυτέραν αὐτοῦ ἐνέργειαν καὶ ἀπόδοσιν διὰ τῆς ἀποκτήσεως καλῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν.

Σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ τοῦ πληθωρισμοῦ, φρονεῖ, ὅτι τὸ μέτρον τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ θεσπισθέντος *numerus clausus* εἶναι ἀνελεύθερον καὶ ἀντιδημοκρατικόν.

Ὁ περιορισμὸς τοῦ ἐπαγγελματικοῦ πληθωρισμοῦ δὲν θὰ θεραπευθῇ διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως τῶν σπουδῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ εἶναι προσιταὶ εἰς πάντας. Ἄς τεθῇ περιορισμὸς εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπαγγελμάτων εἰς τρόπον ὥστε οἱ σπουδάζοντες ἐγκαίρως νὰ ἔχουν γνῶσιν ὅτι τὸ δίπλωμά των, καθαρῶς ἐπιστημονικὸν ἐνδεικτικόν, οὐδεμίαν συνεπάγεται ἐκ μέρους τοῦ Κράτους ὑποχρέωσιν πρὸς ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἀποκατάστασιν. Αὕτη θὰ ἐξηρτᾶτο ἀπολύτως ἐκ τοῦ ὠρισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐπαγγελματιῶν, τοὺς ὁποίους θὰ ἠδύναντο νὰ ἀπορροφήσουν αἱ κρατικαὶ ἀνάγκαι καὶ τὸν ὁποῖον συνεπῶς θὰ ἐχρειάζετο τὸ Κράτος, ὡς τοῦτο περίπου γίνεται — ἄνευ βεβαίως τῶν καταστρατηγήσεων τοῦ σχετικοῦ νόμου — με τοὺς φαρμακοποιούς. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου θὰ ὑπῆρχε καὶ ἕτερον μέσον περιορισμοῦ τῆς ἀκατασχέτου ἐπιστημονικῆς ὁρμῆς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, σπευδόντων κατὰ τὸ πλεῖστον ὅχι πρὸς τὸ δίπλωμα, ἀλλὰ πρὸς τὴν δι' αὐτοῦ ἀνοιγομένην πύλιν τῆς θεσιθρίας καὶ τοῦτο θὰ ἦτο ἢ κατὰ τὰ ἀλλαχοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ κρα-

τοῦντα, καθιέρωσις συστήματος διαγωνισμῶν πρὸς ἱεραρχικὴν κατάληψιν τῶν διαφόρων θέσεων. Ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν πιστεύω πολὺ εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς, ὡς μάλιστα οὔτοι διεξάγονται παρ' ἡμῖν, μὲ πλημμελεῖς μεθόδους καὶ ἐντὸς ἀτμοσφαίρας σοβαρωτέρων καὶ ἡπιωτέρων πιέσεων, ἐκ τῆς πείρας ὅμως ἦν ἔχω τῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων τοῦ Πανεπιστημίου, τὰς ὁποίας ὡς γίνονται, ἔχω τελείως καταδικάσει εἰς τὴν συνείδησίν μου, δὲν δύναμαι παρὰ νὰ ὁμολογήσω τὴν παρὰ τὴν καταδίκην ἐκείνων θετικὴν ἐκ τῶν πλημμελῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων ὠφέλειαν. Φαντάζομαι ποῖα θὰ ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν αἱ ἐξετάσεις αὐταὶ ἐγίνοντο ὡς ἔπρεπε. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγῃ τὸ γεγονός, ὅτι τόσον ἡ ἀποφυγὴ τοῦ πληθωρισμοῦ, ὅσον καὶ ἡ καλὴ καὶ πρέπουσα διαφοροποιήσις ἐξαρτῶνται ἀπολύτως ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ σχολείου, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξαρτᾶται καὶ ἡ καλὴ καὶ πραγματικὴ μόρφωσις τοῦ λαοῦ μας. Ὀλόκληρος συνεπῶς ἡ διευθέτησις τῶν δευτερευόντων τούτων ζητημάτων δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἄνευ προηγουμένης σοβαρᾶς φροντίδος περὶ ἀρτίου καταρτισμοῦ τοῦ σχολείου καὶ τοῦ διδασκάλου, περὶ τοῦ ὁποίου βεβαίως οὐ τοῦ παρόντος.

Ὁ κ. Στ. Τζομελέας, ὡς πρὸς τὰ ξένα σχολεῖα θηλέων, λέγει, ὅτι πᾶν ἄλλο παρὰ πολυτελὴ εἶναι, στέλλουν δὲ τὰ τέκνα των εἰς αὐτὰ κυρίως μικροαστοί, τὰ στέλλουν δὲ κυρίως λόγῳ τῶν μικρῶν τροφείων των καὶ διδάκτρων (800—1000 δραχ.) μηνιαίως. Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐργάζονται ἐλλιπέστατα. Διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἐξετάσεων νομίζει, ὅτι πρέπει αἱ εἰσιτήριοι ἐξετάσεις εἰς τὸ γυμνάσιον νὰ γίνωνται μετὰ αὐστηρότητος. Δὲν δύναται δὲ νὰ ἀλλάξῃ ὁ σημερινὸς τρόπος ἐξετάσεως, διότι δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐφαρμόσουν τὰς νέας μεθόδους.

Ὁ κ. Ἰω. Χαντέλης (ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος, παριστάμενος κατὰ τὴν συνεδρίασιν), νομίζει, ὅτι τὰ γυμνάσια πρέπει νὰ ἐλαττωθοῦν καὶ τοῦτο διὰ τὸν πλέον λόγον, διὰ νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ ἐκκαθάρισις τοῦ προσωπικοῦ. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ζητεῖ πρωτίστως τὴν κατάργησιν 20 γυμνασίων.

Διὰ τὸ πρόγραμμα συμφωνεῖ καὶ αὐτός, ὅτι πρέπει νὰ μεταβληθῇ τὸ πρόγραμμα μὲ τῶν μαθημάτων.

των καὶ ἡ μέθοδος τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ τοῦτο δέον νὰ γίνῃ κατ' ἀρχὰς δοκιμαστικῶς εἰς ὀλίγα Γυμνάσια, εἰς ἃ νὰ τοποθετηθῇ τὸ ἄριστον τοῦ ὑπάρχοντος διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἀναφέρει διαφόρους παρανοήσεις ἀπὸ καθηγητικoὺς Συλλόγους πολλῶν Γυμνασίων καὶ ἐνὸς Διδασκαλείου διὰ τὸ σχολεῖον ἐργασίας, δι' ὃ συνιστᾷ νὰ σπεύδωμεν βραδέως, ἵνα μὴ ἐπιφέρωμεν πλήρη ἀναρχίαν εἰς τὰ νῦν ἀνεκτῶς λειτουργοῦντα σχολεῖα. Ἐφ' ὅσον ἡ ἐν τοῖς μετερρυθμισμένοις σχολείοις ἐργασία θὰ δικαιώνῃ τὰς προσδοκίας ἡμῶν καὶ ἐφ' ὅσον ἀποχωροῦντος λόγῳ ὀρίου ἡλικίας τοῦ παλαιότερου διδακτικοῦ προσωπικοῦ, θὰ ἀνανεώνηται τοῦτο μὲ νεωτέρους καὶ ἐφωδιασμένους μὲ περισσότερα ἐπιστημονικὰ καὶ παιδαγωγικὰ ἐφόδια, ἐπὶ τοσοῦτον θ' αὐξάνηται ὁ ἀριθμὸς τῶν μετερρυθμισμένων Γυμνασίων. Διὰ τὰ ἡμιγυμνάσια συμφωνεῖ μὲ τὴν γνώμην τοῦ κ. Κακούρου, ἀρκεῖ νὰ μὴ δίδουν προσόντα δι' ἀνώτερα σχολεῖα.

Ὁ κ. Χαντέλης, ἀφοῦ συνεχάρη τὸν κ. Παῖδου-σιν διὰ τὴν πρότασίν του, ὅπως διατηρηθοῦν τὰ Λατινικά, ἀναπτύσσει διὰ μακρῶν τοὺς λόγους, δι' οὓς ἐπιβάλλεται ἡ διατήρησις αὐτῶν εἰς τὰ κλασσικά μας Γυμνάσια: Κατὰ τὸν Κοραῆν οὐδεὶς δύναται νὰ μάθῃ ἀρχαῖα Ἑλληνικά, ἄνευ τῶν Λατινικῶν: καὶ σήμερον πολλοὶ περὶ τῆς φιλόλογος ἔχουν τὴν γνώμην, ὅτι βαθυτέρα καθίσταται ἡ κατανόησις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς διὰ τῆς Λατινικῆς. Ἐπειτα πόσοι ὅροι διεθνεῖς σήμερον θὰ ἦσαν ἀδιανόητοι εἰς τὸν ἀγνοοῦντα τὴν Λατινικὴν; καθηγητῆς τῶν Φυσικῶν δοκιμώτατος, μὲ ἡρώτα ὁποῖα λέξις εἶναι ὁ σ ο σ ι α λ ι σ μ ὁ ς. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ αἰσθητικὴ μόρφωσις τῶν παιδιῶν μας θὰ καταστῇ βαθυτέρα: ἡ Λατινικὴ λογοτεχνία μᾶς παρέχει ἀπὸ ἠθικῆς ἀποψεως ὅ,τι πολὺ γλίσχρως δυνάμεθα νὰ πάρωμεν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς. Οἱ Ρωμαῖοι περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο τὴν εὐ λ ἰ ἄ β ε ι ἄ ν (virtutem): summius Aeneas, ἀναφωνεῖ ὁ Αἰνείας. Παντοῦ βλέπομεν τὸν Ρωμαῖον εὐλαβῇ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους του, πρὸς τοὺς νόμους, πρὸς τὴν πολιτείαν, ἥς τὰ συμφέροντα συμπίπτουν τελείως μὲ τὰ ἴδια ἀτομικά του συμφέροντα: διὰ τὸν Ρωμαῖον εἶναι ἀσύλληπτος ἡ ἰδέα τῆς ἐχθρότητος τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ Κράτος. Ἀπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν λογοτεχνίαν λείπουν αἱ ἀτιμωτικαὶ ἐκεῖναι περιπτώσεις, αἱ

όποῖαι, ὀφείλομεν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, δὲν λείπουν ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς δημοκρατίας, ἔνθα ἐξόριστοι συμπράττουσιν μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος. Ἀπὸ τὴν Ρώμην λείπουν οἱ ἀνεύθυνοι δημαγωγοί, οἵτινες τόσον ὀλέθριον ῥόλον ἔπαιξαν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἀλλὰ καὶ αἰσθητικῶς προάγονται οἱ νέοι διὰ τῆς ἀντιπαραβολῆς λογοτεχνικῶν ἔργων τῆς Λατινικῆς πρὸς ἀντίστοιχα τῆς Ἑλληνικῆς (Οὐεργίλιος—Ὀμηρος.—Ὀράτιος—λυρικοὶ Ἕλληνες) ἢ καὶ ἔργων τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν. Δύνανται τῇ ὁδηγίᾳ τοῦ διδάσκοντος νὰ παρακολουθήσουν ἕως τοῦ φθάνει ἡ ἀπομίμησης καὶ ἀπὸ τοῦ ἀρχίζει ἡ πρωτοτυπία. Ἐπειτα πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωμεν νομικοὺς, φιλολόγους καὶ θεολόγους, χωρὶς Λατινικά ; Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνασχόλησις μὲ τὴν βυζαντινὴν φιλολογίαν προϋποθέτει ἀπαραιτήτως τὴν γνῶσιν τῆς Λατινικῆς γλώσσης. Τέλος ἡ νέα Ἑλληνικὴ μὴ δὲν ἔχει πληθὺν λατινοφυῶν λέξεων ;

Ἡ κατάργησις τῆς Λατινικῆς γλώσσης σημαίνει παραγνώρισιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει τὸ κλασσικὸν γυμνάσιον, ὕπερ ἀναντιρρήτως εἶναι προβαθμὶς, προπαρασκευαστικὸν Σχολεῖον, ἰδίᾳ διὰ τὸ Πανεπιστήμιον.

Νομίζει, ὅτι ἡ μόνον διὰ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν μόρφωσις δὲν ἀρκεῖ: ἐπειδὴ δὲ ἐλέγχθη ὅτι «καλὰ εἶναι τὰ Λατινικά, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν καιρόν», ἀντεῖπεν ὅτι ἄριστα εἶναι δυνατόν νὰ ἐξοικονομηθοῦν 2—3 ὥραι καθ' ἑβδομάδα. Ἀντὶ νὰ διδάσκωνται, λέγει, τὰ Λατινικά οἱ προσδιοριζόμενοι διὰ τὸ Πανεπιστήμιον μαθηταὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν τῶν σπουδῶν, δὲν εἶναι προτιμότερον νὰ διδάσκωνται τὰ Λατινικά ἐν τῷ Γυμνασίῳ, μετὰ τὴν περάτωσιν δὲ τούτου νὰ καταγίνουν εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν, ἐπικουρούμενοι σοβαρῶς εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς Λατινικῆς γλώσσης.

Ὁ κ. Μιλιτ. Κουντουρᾶς λέγει, ὅτι ἐφ' ὅσον παραμένει ὁ σημερινὸς ἐγκυκλοπαιδικὸς ἢ σωστότερος τύπος τοῦ Γυμνασίου, ὀρθὸν εἶναι τὰ λατινικά, ὅπως καὶ μερικὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα σήμερα εἰς τὸ πρόγραμμα μαθήματα ἢ καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια ἴσως θὰ προστεθοῦν, νὰ παραμείνουν προαιρετικὰ καὶ νὰ διδάσκωνται εἰς ὥρας ἀπογευματινὰς καὶ ἐκτὸς προγράμματος. Ἀλλὰ ἐάν ποτε τὸ γυμνάσιον διαφοροποιηθῇ καὶ ξεχωρισθῇ, ἕνας καθαρὸς τύπος κλασσικοῦ γυμνασίου, ὅπότε φυσικὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς πρέπει νὰ

ἐλαττωθῇ εἰς τὸ πέμπτον ἴσως τῶν σημερινῶν γυμνασίων—, τότε βεβαίως καὶ τὰ λατινικὰ πρέπει ὅχι μόνον νὰ εἶναι ὑποχρεωτικὰ διὰ τοὺς μαθητὰς, ἀλλὰ καὶ νὰ διδάσκωνται πολὺ ἐκτενέστερον καὶ πρό παντὸς πολὺ καλύτερον ἀπὸ ὅ,τι ἕως τώρα ἐγίνετο.

Ὁ κ. Σ. Παπανδρέου λέγει τὰς ἐξῆς : Ὁ κ. Σταύρου ὠμίλησε κατὰ τῆς ἀνισότητος, ἡ ὁποία ἔχει δημιουργηθῇ ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει διὰ τῆς πληρωμῆς διδάκτρων ὑπὸ τῶν μαθητῶν, διαμαρτύρεται δὲ διὰ τὴν δημιουργουμένην ἐν δημοκρατικῇ χώρᾳ ἀνισότητα μεταξὺ τῶν τέκνων τῶν πτωχῶν τάξεων καὶ τῶν τέκνων τῶν εὐπορῶν.

Βεβαίως ὁ κ. Σταύρου βλέπει τὴν ἀνισότητα εἰς τὸν κλάδον τοῦ καὶ ἀγανακτεῖ διὰ ταύτην καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτίθεται κατὰ τῆς προτάσεως τοῦ κ. Παῖδουση περὶ αὐξήσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν τελῶν, χάριν δημιουργίας ὑποτροφιῶν διὰ τοὺς ἀριστεῖς.

Θὰ συνεφώνουν πλήρως μὲ τὸν κ. Σταύρου ἐὰν εἶχομεν ἐξομαλύνῃ πάσας τὰς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ ὑφισταμένας ἀνισότητας, ἀλλὰ δυστυχῶς αἱ ἀνισότητες εἶναι τόσοι πολλοί, ὥστε ἡ ἀνωτέρω νὰ εἶναι ἀπὸ τὰς ὀλιγώτερον ἐπαχθεῖς.

Εἰς ὅλους εἶναι γνωστὸν πόσα παιδιὰ γίνονται ἀτροφικὰ λόγῳ τῆς ἐλλειπεστάτης διατροφῆς, κυρίως εἰς τὴν μικρὰν ἡλικίαν, δὲν εἶναι δὲ σπάνια αἱ θηλάζουσαι μητέρες, αἵτινες μὲ ἀπεγνωσμένα μάτια κυττάζουν τὰ θηλάζοντα μικρά των πεινῶντα, διότι αἱ ἴδιαι δὲν ἔχουν τὰ μέσα τῆς διατροφῆς των, ὥστε νὰ παραγάγῃσι γάλα διὰ τὴν διατροφήν τοῦ βρέφους των.

Δὲν εἶναι ὀλίγοι οἱ ἐν Ἑλλάδι, εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιφερείας ἀσθενεῖς, οἱ μὴ ἔχοντες οὐ μόνον τὰ μέσα τῆς θεραπείας, ἀλλ' οὐδὲ τῆς διατροφῆς των, δὲν εἶναι ὀλίγοι οἱ φυματικοί, οἱ ριπτόμενοι ὑπὸ τῶν πτωχοτάτων οἰκογενειῶν των ἔξω τῆς οἰκίας, διὰ νὰ μὴ μεταδώσουν τὴν φυματίωσιν καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας, μὴ εὐρίσκοντες δὲ κλίνην καὶ τροφήν. εἰς τὰ ἀνεπαρκέστατά μας φθισιατρεῖα.

Ὑποθέτω ὅτι ὅλοι συμφωνοῦν εἰς τὸ ὅτι αἱ περιπτώσεις αὗται εἶναι πολὺ τραγικώτεραι τῆς περιπτώσεως τῶν χιλιάδων πτωχῶν νέων, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ φοιτήσουν εἰς τὰ Γυμνάσια καὶ τὸ Πανεπιστήμιον, ἀποβλέποντες εἰς τὸ δίπλωμα, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, οἵτινες

ἀποβλέπουν εἰς τὴν χαρὰν τῆς ἀποκτήσεως γνώσεων, τὸ ὁποῖον θὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ ζήσωσιν, ὡς φαντάζονται, ἀκοπώτερον καὶ διὰ τοῦ ἐπικερδεστεροῦ ἐπαγγέλματός των, ἀνώτερον ἢ οἱ γονεῖς των καὶ οἱ ἄλλοι, οἱ εἰς τὰ χειρωνακτικὰ ἔργα ἀσχολούμενοι, ἐκτοπίζοντες τοὺς μὴ ἐπιτυχόντας εἰς τὸν συναγωνισμόν.

Βεβαίως ἡ κοινωνία ἔχει μεγίστην ἀνάγκην οὐ μόνον καλῶν ἐπιστημόνων, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶν στοιχείων, οὐχὶ διὰ νὰ ἰσοπεδώσῃ τὴν ὑπάρχουσαν ἀνισότητα μεταξὺ πτωχῶν καὶ εὐπόρων, διότι ὀλίγοι ἐκ τῶν πτωχῶν θὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς προστασίας της καὶ πάντως ὅχι οἱ δυστυχέστεροι, ἀλλὰ διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἐπιστήμονας ἀρίστους, ἠθικοὺς καὶ καταλλήλους διὰ νὰ τὴν βοηθήσουν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς της καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἤμην ὑπὲρ τῆς χορηγήσεως ὑποτροφιῶν εἰς μαθητὰς οὐ μόνον ἀριστεύοντας εἰς τὰ μαθήματα, ἀλλὰ καὶ κρινομένους ὡς δίδοντας ἐλπίδας δράσεως ἐπωφελοῦς διὰ τὴν κοινωνίαν.

Βεβαίως ἡ κοινωνία ἔχει συνειθίση νὰ ἐνδιαφέρεται πολὺ περισσότερον διὰ τὴν ὕλικὴν δυσκολίαν ἐν τῇ σπουδῇ τῶν ἀπόρων, παρὰ εἰς τὴν δυσκολίαν καὶ τὴν ἀθλιότητα τῆς ζωῆς πολλῶν χιλιάδων ἄλλων δυστυχῶν. Τοῦτο νομίζω, ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι τῶν τελευταίων ἡ ἀθλιότης κρύπτεται εἰς παράμερα μέρη, ἐνῶ τῶν πρώτων ἡ διαμαρτυρία ἀκούεται μακρὰν, οἱ δὲ νέοι, οἱ ἐνδιαφερόμενοι δι' αὐτήν, ὡς καὶ οἱ οἰκεῖοι των, ἔχουσιν ἱκανοὺς πνεύμονας διὰ νὰ τὴν διακηρύξωσι καὶ ἀρκετὴν ζωτικότητα διὰ νὰ τὴν ἐπιβάλωσιν.

Ὁ κ. Α. Ἡ λ ι α δ η ς λέγει, ὅτι πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἐὰν τὸ ποσόν, τὸ ὁποῖον θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὰς καταργήσεις, θὰ διατεθῇ δι' ἄλλα σχολεῖα, διότι ὑπάρχει πιθανότης νὰ καταργηθοῦν μὲν τὰ γυμνάσια, νὰ μὴ ἰδρυθοῦν ὅμως εἰς ἀντικατάστασιν ἄλλα σχολεῖα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

Τὴν αὔξησιν τῶν διδάκτρων ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἱδρυσιν ὑποτροφιῶν, δὲν τὴν βρίσκει ἀντιλαϊκὴν. Διὰ τὸν νέον τύπον γυμνασίου δέχεται τὴν ἱδρυσιν δύο τοιούτων πρὸς πειραματισμόν, διότι ὁ τύπος οὗτος ἐξυπηρετεῖ ὑπαρχούσας ἀνάγκας, δεδομένου, ὅτι στηρίζεται εἰς τὸν σύγχρονον πολιτισμόν καὶ ὅχι μόνον τὸν νεοελληνικόν.

Διὰ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν νομίζει, ὅτι χρειάζεται εἰς τὸ κλασσικοῦ τύπου γυμνάσιον, διότι διὰ ταύτης νοεῖται ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ.

Διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἐξετάσεων νομίζει, ὅτι τὰ 70 % τῶν εὐδοκιμούντων εἰς τὰ ἐπαγγέλματά των, θὰ εὐδοκιμοῦσαν καὶ εἰς ὅποιονδήποτε ἄλλο ἐπάγγελμα καὶ ἂν ᾤσαν. Δι' αὐτὸ δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς ψυχολογικὰς ἐξετάσεις.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διακόπτεται ἡ συζήτησις, διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίαν.



ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΙΓ'. ΤΗΣ 22ας ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Γ. Παπανδρέου, Ὑπουργός, Πρόεδρος.
2. Κ. Δυοβουνιώτης, Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρῶτος ἀντιπρόεδρος).
3. Εὐάγ. Κακοῦρος, Διευθυντής τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.
4. Τριαντ. Κεραμυδάς, καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν.
5. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντὴς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.
6. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
7. Ἀλέξ. Δελμούζος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
8. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτ. Συμβουλίου
9. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
10. Παντ. Παϊδούσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
11. Μιλτ. Κουντουρᾶς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
12. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
13. Θεόδ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
14. Θρασ. Σταύρου, αἵρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
15. Σωτ. Δαγκλῆς, αἵρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως.

16. Νικ. Μπέρτος, Διευθυντής τῆς Δ)σεως Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν Ὑπουργείου Παιδείας.

17. Λεων. Φιλίππιδης, Δ)τῆς τῆς Διευθύνσεως Θρησκευμάτων Ὑπουργείου Παιδείας.

18. Χρ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

19. Α. Ἡλιάδης, Διευθυντής τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.

20. Ἰωάν. Μιχαλόπουλος, Δ)τῆς τῆς Γενικῆς Δ)σεως Στατιστικῆς Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

21. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας, κάτοικος Κορωπίου.

22. Λυκ. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.

23. Δημ. Γεωργακάκης, Δ)τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανοῦ Κολλεγίου.

24. Α. Ἀλεβιζᾶτος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

25. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν ιδιωτικῶν Σχολείων.

Συνεχιζομένης τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν σχολείων τῆς Γενικῆς Παιδείας, λαμβάνουν τὸν λόγον οἱ ἑξῆς :

Ὁ κ. Ὑποὺργος λέγει τὰ ἑξῆς : Νομίζει, ὅτι κατ' ἀρχὴν τὸ Συμβούλιον δέχεται τὴν κατάργησιν γυμνασίων καὶ τὴν μετατροπὴν εἰς πρακτικὰ σχολεῖα.

Ὡς δεύτερον θέμα προκύπτει ὁ καθορισμὸς τοῦ τύπου τῶν σχολείων.

α') Κλασσικὸν Γυμνάσιον

β') Πρακτικὸν Λύκειον

Τὸ κλασσικὸν γυμνάσιον δίδει πτυχίον δι' ὅλας τὰς σχολὰς, νομίζει δὲ ὅτι γενικὴ εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Συμβουλίου τὸ αὐτὸ προσὸν νὰ δίδῃ καὶ τὸ πτυχίον τοῦ πρακτικοῦ λυκείου.

Ἄλλο θέμα ἐπίσης προκύπτει : Εἶναι σκόπιμος 7ῃ τάξιν τοῦ γυμνασίου πρὸς ἐπαρκεστέραν προπαρασκευὴν διὰ τὰς ἀνωτάτας σπουδὰς ; Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι μέση παιδεία καὶ παύει νὰ ἀποτελῇ θέμα τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Ἐτέρα πρότασις : Ἡ μέση παιδεία θὰ δίδῃ ἀπολυτήριον καὶ κατόπιν θὰ γίνεται ἡ εἴσοδος τῶν ἀποφοίτων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, μετὰ εἰσοδικιακὰς ἐξετάσεις ἢ θὰ

δίδεται μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν, κατόπιν νέας ἐξετάσεως, Baccalauréat, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου θὰ γίνεταί ἡ ἐγγραφή εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ;

Ἀναπτύσσει τὴν γνώμην του ὑπὲρ τῆς καθιερώσεως τῆς εἰδικῆς εἰσιτηρίου ἐξετάσεως εἰς τὰς ἀνωτέρας σχολάς. Πρὸς τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ καλυτερεύσῃ τὸ σύστημα τῶν ἐξετάσεων. Ὡς τοιοῦτον δὲ σύστημα θεωρεῖ τὴν διενέργειαν τῶν ἐξετάσεων ὑπὸ μικτῆς ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἀπὸ καθηγητὰς Πανεπιστημίου, γυμνασιάρχας ἢ γενικοὺς ἐπιθεωρητὰς καὶ καθηγητὰς, ὡς βάσις δὲ νὰ λαμβάνεται ὁ μέσος ὅρος τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐξετάσεως καὶ τοῦ βαθμοῦ τῶν μαθημάτων τῶν δύο ἢ 3 τελευταίων γυμνασιακῶν ἐτῶν, νὰ ἀρχίζουν δὲ αἱ ἐξετάσεις ἀπὸ 1ης ἕως 15ης Σεπτεμβρίου, διὰ νὰ ὑπάρχῃ ἐπαρκὴς χρόνος. Πάντως ἡ σημερινὴ κατάστασις εἶναι ἀπαράδεκτος.

Ὁ κ. Ν. Ἐξαρχόπουλος λέγει τὰ ἑξῆς : Πλείονα τοῦ ἑνὸς ζητήματα προβάλλονται πρὸς σκοπιμωτέραν ἐπιλογὴν τῶν ἀποφοίτων τῶν γυμνασίων, τῶν εἰσακτέων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ ἴδρυσις προπαρασκευαστικοῦ ἔτους εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τ. ἔ. τάξεως μονοετοῦς, εἰς ἣν νὰ φοιτῶσιν οἱ νέοι, πρὶν ἢ ἀρχίσωσιν ἐγκύπτοντες εἰς τὴν εἰδικὴν σπουδὴν τῆς ἐπιστήμης των. Κατὰ τὸ ἔτος δὲ τοῦτο θὰ διδάσκονται, ὡς εἰκός, μαθήματα τῆς γενικῆς μορφώσεως, συμπληροῦντες οὕτω τὰς ἐν τῷ γυμνασίῳ κηθείσας γνώσεις των καὶ ἐμβαθύνοντες εἰς αὐτάς. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι θεωρητικῶς ὀρθότατον καὶ παρ' ἡμῖν ἰδίᾳ θὰ ἀπέβαινεν ἐπωφελέστατον, δεδομένου, ὅτι ἡ σήμερον παρεχομένη μόρφωσις εἰς τὰ ἡμέτερα γυμνάσια εἶναι ἐλλιπής. Πρακτικῶς ὅμως θεωρῶ ἀνεφάρμοστον τὸ μέτρον τοῦτο. Ἐν πρώτοις θὰ προσετίθετο δι' αὐτοῦ ἕν ἐπὶ πλέον ἔτος φοιτήσεως εἰς τὰ ὑπάρχοντα, ὅπερ εἶναι βαρὺ διὰ τοὺς σπουδάζοντας, ἀφοῦ πρὸ ὀλίγου ἡ φοίτησις εἰς τὰ σχολεῖα τῆς γενικῆς μορφώσεως ἀπὸ 11ετοῦς κατέστη 12ετῆς. Πλὴν δὲ τούτου ἡ λειτουργία τοῦ εἰρημένου προπαρασκευαστικοῦ ἔτους θὰ ἀπαιτήσῃ αἰθούσας, ὧν τελείως στερεῖται τὸ Πανεπιστήμιον ἡμῶν, θὰ ἀπαιτήσῃ προσέτι τὴν προσθήκην νέων καθηγητῶν εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς σχολὰς διὰ νὰ διδάσκωσι τὰς ἑκατοντάδας τῶν ὑποψηφίων ἐπιστημόνων. Θὰ ἀπαιτήσῃ τέλος δαπάνας διὰ τὴν προμήθειαν ὑλικῶν, μέσων διδασκαλίας.

αις κτλ., πράγματα δυσχερέστατα κατὰ τὴν σημερινήν· μάλιστα ἐποχὴν τῆς δεινῆς οἰκονομικῆς κρίσεως.

Ἐτερον σύστημα εἶναι τὸ baccalaureat, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων συγκεντρούμενοι εἰς ὠρισμένας πόλεις ὑφίστανται ἐξετάσεις ἐνώπιον εἰδικῶν ἐπιτροπειῶν καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν κρινόμενοι ἱκανοὶ κτῶνται τὸ δικαίωμα τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφαρμόζεται ἐπιτυχῶς ἐν ἄλλαις χώραις, ἐνέχει ὅμως πολλὰ τρωτὰ καὶ περικλείει κινδύνους ὅχι μικροῦς. Ἐκ τούτων ἐξαίρω τὴν ἔλλειψιν ἐνιαίας κρίσεως, δεδομένου, ὅτι αἱ ἐπιτροπεῖαι, αἱ διενεργοῦσαι τὰς ἐξετάσεις ταύτας, θὰ εἶναι πλείονες τῆς μιάς.

Διὰ τοῦτο ἀποκλίνω ὑπὲρ τοῦ ἐν χρήσει ἤδη παρ' ἡμῖν συστήματος, ὅπερ εἶναι εἰσιτηριοὶ ἐξετάσεις, τελοῦμεναι ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἅς ὅμως νοῶ διεξαγομένας καθ' ὅλως διάφορον τρόπον πρὸς τὸν σήμερον ἐφαρμοζόμενον. Νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ μεταρρυθμισθῶσι ριζικῶς αἱ ἐξετάσεις αὗται καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐνεργείας των, καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς των καὶ ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τῶν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν.

Ἐν πρώτοις νομίζω, ὅτι, ἵνα ἔχωσι καιρὸν οἱ ἐξετασταὶ νὰ διενεργῶσιν ἐν ἀνέσει τὰς ἐξετάσεις ταύτας, πρέπει αὗται νὰ ἀρχίζωσιν ἐνωρίτερον τοῦ χρόνου, καθ' ὃν τελοῦνται σήμερον. Νομίζω προσέτι, ὅτι αἱ ἐξεταστικαὶ ἐπιτροπεῖαι πρέπει νὰ εἶναι μικταί, ἀποτελούμεναι ἐκ Καθηγητῶν καὶ Ὑφηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἅφ' ἑνὸς καὶ ἅφ' ἑτέρου ἐξ ἀνωτέρων ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, τ. ἔ. ἐκπαιδευτικῶν συμβούλων καὶ ἐπιθεωρητῶν, οἵτινες ὡς προερχόμενοι ἐκ τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ὄντες κάτοχοι παιδαγωγικῆς μορφώσεως, γινώσκουσιν ἄριστα τὰς συνθήκας τῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ ἐργασίας καὶ τὴν μορφήν, ἣν πρέπει νὰ λαμβάνωσιν αἱ ἐξετάσεις αὗται.

Νομίζω περαιτέρω, ὅτι πρέπει νὰ καταβάλληται μεγίστη προσπάθεια διὰ τὴν ὀρθὴν ἐκλογὴν τῶν διδομένων πρὸς ἐπεξεργασίαν θεμάτων, ἅτινα πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτης φύσεως, ὥστε νὰ καθιστῶσι δυνατὴν τὴν διάγνωσιν καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν γνώσεων, ἅς κατέχουσιν οἱ ἐξεταζόμενοι καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν δύνανται νὰ ἐπεξεργάζονται καὶ χρησιμοποιῶσιν αὐτάς. Πλὴν δὲ τῶν γνώσεων νομίζω, ὅτι διὰ τῶν ἐξετάσεων τούτων πρέπει

νά επιδιώκηται καὶ ἡ διάγνωσις τοῦ βαθμοῦ τῆς διανοη-
τικῆς ἐξελίξεως τῶν ἐξεταζομένων. Ἐπιθυμῶ δηλαδὴ
καὶ ἔδω μικτὸν σύστημα, τ. ἑ. ἐξετάσεις γ ν ὡ σ ε -
ων καὶ ἐξετάσεις ψυχολογικάς.

Τέλος νομίζω, ὅτι πρέπει νά καταρτισθῇ ἐπιτροπεῖα
ἐκ Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἄλλων εἰδικῶν,
ἵτις νά ἐπεξεργασθῇ τὸ ζήτημα τῶν ἐξετάσεων τούτων
ἐν ταῖς λεπτομερείαις του καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μελέτης
ταύτης νά καταρτισθῇ Διάταγμα, κανονίζον τὰ κατὰ
τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν.

Ὁ κ. Δελμοῦζος νομίζει, ὅτι τὸ Ἀνώτατον Ε.
Συμβούλιον ὀρθὸν εἶναι νά περιορισθῇ εἰς τὸ νά ἐκφρά-
σῃ τὴν γνώμην ὅτι πρέπει νά γίνωνται εἰσιτήριοι ἐξετά-
σεις στὸ Πανεπιστήμιο καὶ ὅτι αἱ ἐξετάσεις αὐτὲς πρέ-
πει νά εἶναι αὐστηρότερες καὶ νά γίνωνται κατὰ τρόπον
ποῦ νά δοκιμάζεται ὁ ὑποψήφιος οὐσιαστικῶς. Ἀλλὰ
ποῖος εἶναι ὁ καλῦτερος τρόπος τῶν εἰσιτηρίων ἐξετά-
σεων, αὐτὸ δὲν εἶναι ζήτημα ποῦ μποροῦμε νά τὸ συζη-
τήσωμεν τώρα, εἶναι ἄλλως τε ὡς ζήτημα ἐκτὸς τῆς ἡ-
μερησίας διατάξεως.

Ἀναφερόμενος εἶτα εἰς τὴν εἰσήγησιν τοῦ κ. Παϊδού-
ση, ἐξαίρει τὴν σημασίαν, ποῦ ἔχει ἡ εἰσήγησις αὕτη,
καὶ λέγει, ὅτι ἀπὸ τὰ διάφορα σημεῖα τῆς θὰ πάρῃ μό-
νον τὰ κυριώτερα, ὅπου διαφωνεῖ ἢ ὅπου χρειάζεται,
κατὰ τὴν γνώμην του συμπλήρωσις.

Α') Ὡς πρὸς τὴν δημοτικὴν παιδείαν συμ-
φωνεῖ, ὅτι μὲ τὸν καιρὸν πρέπει νά τριπλασιασθοῦν τὰ
διδασκαλεῖα. Ὁ καιρὸς ὅμως αὐτὸς εἶναι πολὺ μακριά.
Πρὸς τὸ παρὸν πρέπει νά πάρωμε ἀντίθετο δρόμο καὶ
νά περιορίσωμε τὰ διδασκαλεῖα σὲ ἐλάχιστα, ἀνάλογα
μὲ τὶς πραγματικὰς διευθυντικὰς δυνάμεις ποῦ διαθέ-
τομε, ἂν θέλωμε νά γίνῃ σωστὴ δουλειά. Ἀπὸ τὰ τεχνι-
κὰ διδασκαλεῖα ποῦ προτείνει ὁ κ. Παϊδούσης, μόνον
ἓνα χρειάζεται, τῆς χειροτεχνίας.

Β') Στὴν μέσην ἐκπαίδευσιν τὸ κύριον
πρόβλημα, ποῦ φέρει ἡ εἰσήγησις, εἶναι ὀργανωτικό. Ἡ
σημασία του ὅμως ὅσο μεγάλη κι' ἂν εἶναι, μένει περι-
φερειακὴ ἔμπρὸς στὸ πρόβλημα ποῦ ἀναφέρεται στὴν οὐ-
σία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου. Καὶ ἂν ὅλα τὰ σχολεῖα
τῆς μέσης ἦσαν κλασικά, τὸ κακὸ θὰ ἦταν μικρό, φτάνει
μόνο νά δούλευαν τὰ σχολεῖα αὐτὰ σωστά. Ἐνῶ τώρα
κανένα σχολεῖο δὲν δίνει πραγματικὴ μόρφωση, δὲν συ-

νειθίζει τὰ παιδιὰ νὰ σκέπτονται καὶ νὰ δουλεύουν, ὅπως πρέπει. Τὸ κυριώτερο εἶναι ἡ οὐσιαστικὴ μόρφωσις, ὅποιο ὄνομα καὶ περιεχόμενο καὶ ἂν τῆς δώσωμε. Κι' ἐδῶ μεγάλη σημασία ἔχουν α) οἱ πηγές ποὺ μᾶς δίνουν τὸ προσωπικὸ τῶν σχολείων καὶ β) ἡ τάση, τὸ πνεῦμα ποὺ διέπει τὴν παιδεία μας καὶ τὸν πολιτισμό μας γενικὰ. Γι' αὐτὸ θὰ ἦταν προτιμότερο ἂν ἀρχίζαμε ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ αὐτὸ πρόβλημα, ἐλπίζει ὅμως, ὅτι θὰ τὸ ἐξετάσωμεν ὅταν συζητηθοῦν αἱ γενικαὶ κατευθύνσεις τῆς παιδείας.

Συμφωνεῖ μὲ τὸν εἰσηγητὴν, ὅτι εἶναι πολὺ κακὴ ἡ κατανομή τῶν γυμνασίων στὶς διάφορες περιφέρειες καὶ πὼς αὐτὸ πρέπει νὰ διορθωθῇ, καὶ ἀκόμα, ὅτι πρέπει νὰ καταργηθοῦν τὰ ἀτροφικὰ γυμνάσια καὶ νὰ ἔλθωμεν σ' ἓνα ὄριο φυσιολογικόν. Ἀλλὰ διαφωνεῖ στὸ ποιὸ εἶναι τὸ ὄριο αὐτό. Ὁ κ. Παῖδούσης προτείνει νὰ βγάζωμεν ἀποφοίτους γυμνασίων τόσους μόνον ὅσοι χρειάζονται γιὰ τ' ἀνώτατα ἐπαγγέλματα καὶ ν' ἀφήσωμεν ἐπὶ πλέον μόνον ἓνα μικρὸ περιθώριον. Ἡ ἀναλογία τῶν ἀποφοίτων τῶν νὰ γίνῃ 1—4000, ἐνῶ τώρα εἶναι 1—1000 κατοίκους. Ἡ σειρά ὅμως τῶν σκέψεων ποὺ στηρίζου τὴν πρότασιν αὐτὴν παρουσιάζει σοβαρὰ λάθη: Πρῶτα δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ὁ κ. Παῖδούσης, ὅτι ὁ πληθωρισμὸς τῶν μαθητῶν τῆς μέσης ἦτο συμπτωματικὸς καὶ ὅτι ἤρχισεν ἤδη νὰ ἐλαττοῦται σημαντικὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν. β) Ὁ συλλογισμὸς τοῦ κ. Παῖδούσης εἶναι κυρίως ἀναλογικὸς: Τόσα ἑκατοστὰ εἶναι τὸ ποσοστὸν τῶν μαθητῶν ἄλλου, τόσα ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ σὲ μᾶς. Ἐμεῖς ὅμως δημοτικὴν παιδείαν εἶχαμε ὥς τώρα τετραετὴ μόνον, ἐνῶ ἄλλου εἶναι ὀκταετής, ἐπαγγελματικὴν δὲ ἐκπαίδευσιν δὲν εἶχαμεν καθόλου καὶ ἦταν φυσικὸ πολλοὶ μαθηταὶ νὰ καταφεύγουν στὰ σχολεῖα τῆς μέσης. γ) Λάθος εἶναι, ὅτι ὁ μόνος σκοπὸς τῆς μέσης γενικῆς παιδείας εἶναι νὰ προετοιμάσῃ γιὰ τὶς ἀνώτατες ἐπαγγελματικὰς σχολάς. Ὁ κύριος βέβαια σκοπὸς τῆς εἶναι αὐτός, νὰ δώσῃ δηλ. πλατύτερη καὶ βαθύτερη μόρφωσιν καὶ νὰ δουλέψῃ τὸ μυαλὸ τῶν παιδιῶν σὲ τρόπο ποὺ νὰμποροῦν νὰ ἐργασθοῦν εἰς ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα. Ἀλλὰ τέτοια μόρφωσις ἔχει πλατύτερη σημασία καὶ εἶναι χρησιμωτάτη καὶ γιὰ ὅσους δὲν θέλουν ν' ἀκολουθήσουν ἐπιστημονικὰς σπουδὰς, φθάνει μόνον νὰ εἶναι μόρφωσις πραγματικὴ καὶ ὅχι

παραμόρφωσις. Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους δὲν βρίσκει ὁρθὸν τὸ συμπέρασμα τοῦ κ. Παϊδουση. Κατὰ τὴν πρότασιν τοῦ κ. Παϊδουση θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ περιορισθοῦν τὰ γυμνάσια σὲ 50. Νομίζει προτιμωτέραν τὴν πρότασιν τοῦ κ. Τζουμελέα, νὰ μὴ βάλωμε κανένα τεχνητὸ φραγμὸ. Πρέπει νὰ δεχώμεθα ὅσα παιδιὰ ἀξίζουν, καὶ ἀξίζουν ὅσα ἔχουν θεωρητικὴν ἰδιοφυΐαν. Χρειάζονται αὐστηρὲς καὶ οὐσιαστικὲς ἐξετάσεις καὶ συστηματικὴ παρακολούθησις τῶν μαθητῶν στὴν τελευταία τάξη τοῦ δημοτικοῦ. Αἴτημα βέβαια δυσκολώτατον μὲ τοὺς τωρινούς ὅρους, ἀλλὰ πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἀρχή. "Οχι λοιπὸν numerus clausus, ἀλλὰ ἐπιλογὴ σύμφωνα μὲ τίς πραγματικὲς ἰκανότητες. Παράλληλα νὰ ληφθῇ φροντίς διὰ κατώτερα καὶ μέσα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα, καὶ ἔτσι μόνον τῷ θὰ ἔρθῃ τὸ φυσιολογικὸν ὄριο ποῦ ἀπὸ τώρα εἶναι ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ.

Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πρακτικῶν λυκείων συμφωνεῖ μὲ τὴν εὐχὴν τοῦ εἰσηγητοῦ νὰ βροῦν τὰ πρακτικὰ λύκεια τὴν σωστὴ ἀναλογία τοὺς μὲ τὰ κλασικὰ καὶ συμφωνεῖ ἀκόμα μὲ τὴν πρότασιν νὰ δοθοῦν στοὺς ἀποφοίτους τῶν τὰ προσόντα ποῦ ἔχουν καὶ οἱ ἀπόφοιτοι τῶν κλασικῶν. Ὡς πρὸς τὸν ἄμεσον ὅμως πολλαπλασιασμὸν τῶν πρακτικῶν λυκείων χρειάζεται λέγει, μεγάλη προσοχή. Πολλοί, λέγει, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὸν ἄνεμον τῆς ἐποχῆς μας, δὲν θὰ ἐδίσταζαν ν' ἀντικαταστήσουν ὅλα τὰ κλασικὰ μὲ πρακτικὰ λύκεια καὶ ἐπαγγελματικὰς σχολὰς. Τέτοια ὅμως ἀντικατάστασις θὰ ἐσήμαινε κατρακύλισμα καὶ αὐτῆς τῆς φτωχῆς σὲ ἀποτελέσματα μέσης παιδείας μας. Τὰ κλασικὰ γυμνάσιά μας εἶναι κακὰ, μόλα ταῦτα ὅμως ἐργάζονται καλύτερον ἀπὸ τὰ περισσότερα πρακτικὰ, γιατί ἔχουν κάποια παράδοσιν. Τὰ πρακτικὰ εἶναι πολῦτιμα, ὅταν ὅμως ἐργάζονται σωστὰ καὶ ὅταν μὲ τὰ φυσικομαθηματικὰ συνυφαίνεται καὶ καλὴ ἱστοριοφιλολογικὴ μόρφωσις. Σήμερον καὶ εἰς τὰ καλύτερα πρακτικὰ λύκεια ἡ ἱστοριοφιλολογικὴ μόρφωσις εἶναι παραπεταμένη. Στὸ ὀρμητικόν, λέγει, ρεῦμα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ λησμονοῦμε μιὰ ἀπλὴ ἀλήθειαν, ὅτι οἱ φυσικομαθηματικὲς ἐπιστῆμες, ὅσο πολῦτιμες καὶ ἂν εἶναι γιὰ τὴ ζωὴ, μᾶς δίνουν πάντα μόνον μιὰ ἀποψη τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ τὸ νόημα τῆς ζωῆς, τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἠθικὸν καὶ ψυχικὸν κόσμον θὰ μᾶς τὸν δώ-

σουν μονάχα τὰ ἱστοριοφιλολογικά—αὐτὰ ποὺ οἱ πρακτικοὶ τὰ λένε συνήθως ρομαντισμό. Ἄν δὲν μορφώνωμε σωστὰ τὸν μαθητὴν τοῦ κλασικοῦ μόνον μὲ τὰ ἱστοριοφιλολογικά, χωρὶς φυσικομαθηματικά, τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν μαθητὴν τοῦ πρακτικοῦ λυκείου, ποὺ πασαλείβεται μόνον μὲ λίγες ἱστορικὲς γνώσεις καὶ λίγα ἑλληνικά. Καὶ ἀκόμη πιὸ πέρα : ἂν γιὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν ἑνὸς τόπου εἶναι χρησιμότερα τὰ πρακτικὰ λύκεια καὶ τὰ ἐπαγγελματικά σχολεῖα, ἄλλο τόσο χρησιμα εἶναι καὶ τὰ ἱστοριοφιλολογικά, κλασικὰ καὶ νεωτεριστικά. Λοιπὸν, προσπάθειά μας νὰ εἶναι ν' ἀποκτήσωμεν μὲ τὸν καιρὸ σωστὰ πρακτικὰ λύκεια, ὅπου ὅμως μαζί μὲ τὰ φυσικομαθηματικά, ποὺ θ' ἀποτελοῦν τὸ κέντρον τοῦ προγράμματός των, θὰ συνυφαίνεται καὶ ἀνώτερη καὶ βαθύτερη ἱστοριοφιλολογικὴ μόρφωσις. Παράλληλα πρὸς τὴν προσπάθειαν αὕτη θὰ πηγαίνει καὶ ἡ ἄλλη : νὰ κάμωμεν δηλ. τὴν μόρφωσιν τῶν κλασικῶν γυμνασίων ὁλοένα οὐσιαστικώτερη.

Ὡς πρὸς τὸν τύπον τῶν γενικῶν σχολείων τῆς μέσης ὁ κ. εἰσηγητὴς προτείνει, ἐκτὸς τῶν ὑπαρχόντων δύο τύπων, τοῦ κλασικοῦ γυμνασίου καὶ πρακτικοῦ λυκείου, καὶ τρίτον τύπον, τὸ ἐθνικόν, ὅπως τὸ ὀνομάζει, γυμνάσιον. Αὐτὸς θὰ εἶναι προσιτός, καθὼς λέγει ὁ κ. Παῖδουσης, καὶ εἰς τοὺς μετρίους καὶ θὰ δύναται νὰ ἱκανοποιῇ τὰς ἀξιώσεις τῶν πολλῶν, ἐνῶ τὸ κλασικόν, κατὰ τὴν γνώμην του, θὰ προορίζεται διὰ τοὺς «ἀριστεῖς τοῦ πνεύματος», γιὰ τύπους καθαρὰ θεωρητικούς. Ὅλα ὅμως τὰ γενικὰ σχολεῖα τῆς μέσης παιδείας, εἴτε πρακτικὰ εἶναι εἴτε νεωτεριστικά, εἶναι πάντοτε σχολεῖα θεωρητικά, προορίζονται δηλ. γιὰ τοὺς λίγους, ποὺ ἔχουν θεωρητικὴν κλίσιν, ἀφαιρετικὴν ἱκανότητα, δυνατότητα γιὰ ἐπιστημονικὴ καλλιέργεια. Ἐπομένως ὅλα εἶναι γιὰ τοὺς «ἀριστεῖς τοῦ πνεύματος», καὶ βάζουν σὲ ὅλα τὰ παιδιά τὶς ἴδιες ἀξιώσεις. Τὸ ἴδιο ὅμως κάνει καὶ ὁ κ. Παῖδουσης, ἀφοῦ λέγει, ὅτι οἱ ἀπόφοιτοι τῶν ἐθνικῶν γυμνασίων θὰ πηγαίνουν στὶς ἀνώτερες σχολές, πανεπιστημιακὰς καὶ ἄλλας. Τὶς ἴδιες ἀπαιτήσεις ἔχουν καὶ τὰ ἴδια προσόντα δίνουν καὶ ὅσα ξένα κράτη ἔχουν τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ γυμνασίου, τὸ νεωτεριστικόν, ὅπως τὸ λέγουν. Στὸ νεωτεριστικὸ αὐτὸ γυμνάσιο βάσις εἶναι ἡ ἐθνικὴ τους γλῶσσα καὶ ὁ πολιτισμὸς των, ἀκόμη καὶ δύο ξένες γλῶσσες. Τὸ ἴδιο ζητεῖ

ὁ κ. Παϊδοῦοις νὰ κάμωμε καὶ ἐμεῖς. Στὸ ἐθνικὸ δηλαδὴ γυμνάσιο βάσις θὰ εἶναι κυρίως ὁ σύγχρονος νεοελληνικὸς πολιτισμὸς καὶ μία ἢ δύο ξένες γλῶσσες· ἀπὸ τοὺς κλασικοὺς μας μόνον πεζοὺς θὰ δίνωμε, οἱ ἄλλοι θὰ διδάσκωνται σὲ μετάφραση. Παραβλέπει ὅμως ὁ κ. Γιαῖδουσης μίαν οὐσιαστικὴν διαφορὰν ποὺ ὑπάρχει ὡς πρὸς τὸ ζήτημα αὐτὸ μεταξὺ τῶν ξένων κρατῶν καὶ ἡμῶν. Στούς Γερμανοὺς π. χ. ὁ νεώτερος πολιτισμὸς τῶν εἶναι καλλιεργημένος μὲ πλήθος ἀξίες καὶ μορφές μεγάλες, οἱ δὲ νέοι ἀσχολούμενοι μὲ αὐτὸν μποροῦν νὰ πάρουν καὶ ἀνωτέραν γενικὴν καὶ εἰδολογικὴν μόρφωσιν, νὰ ἐτοιμασθοῦν δηλ. πραγματικῶς δι' ἀνωτέρας σπουδᾶς. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνη καὶ σὲ μᾶς, γιατί ὁ νεώτερος πολιτισμὸς μας εἶναι φτωχὸς καὶ σὲ πλάτος καὶ σὲ βάθος, καὶ ἡ γλῶσσα μας ἀκόμη εἶναι ἀκαλλιέργητη. Τὴν ἔλλειψιν δὲ αὐτὴν δὲν μποροῦμε νὰ τὴν ἀντικαταστήσωμεν μὲ μεταφράσεις, γιατί καὶ αἱ μεταφράσεις, καὶ οἱ ἐλάχιστες ἀκόμη τῆς προκοπῆς ποὺ ἔχομε, εἶναι ἀνάλογες μὲ τὴν δυναμικότητα τοῦ πολιτισμοῦ μας. Γυμνάσιο ποὺ θὰ στηρίζεται σ' αὐτὲς καὶ τῇ νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ δουλέψῃ τὸ μυαλὸ τῶν παιδιῶν ἔτσι ποὺ νὰ ἐτοιμάζωνται γιὰ ἀνώτερες σπουδές. Μὰ εἶναι καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα. Γιὰ πολὺν καιρὸ ἀκόμη ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς πολιτισμὸς θὰ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητος γιὰ μιὰ ἀνώτερη ἱστοριοφιλολογικὴ μόρφωση καὶ γόνιμη ἐργασία μας σὲ σχετικὰ ἐπίπεδα τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ μας. Καὶ τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν μόνον ἂν λάβωμε ὑπ' ὄψει, καὶ γι' αὐτὴν καὶ τὴν καλλιέργειά της χρειάζεται ἡ γνῶσις τῆς κλασικῆς. Εἰς τὴν ἀντίρρησην ποὺ μπορεῖ νὰ γίνη, ὅτι αὐτὸ τὸ ἐδοκιμάσαμεν ἐπὶ αἰῶνα καὶ εἶχαμε παντοῦ νέκρα καὶ ξεραῖλα, ἔχει, λέγει, ν' ἀπαντήσῃ, ὅτι ἐδοκιμάσαμεν μόνον τὸν ψευτοκλασικισμό, καὶ αὐτὸς ἔκανε γιὰ μᾶς τοὺς κλασικοὺς κατάρρα καὶ ὄχι εὐλογία. Πρέπει ὅμως νὰ ζωντανέωμε τὶς σχέσεις μας μ' αὐτούς, νὰ τοὺς ἀντικρύσωμε στηριγμένοι στὴ δική μας ζωὴ, καὶ αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνη μόνον ἂν διδάξωμεν τοὺς κλασικοὺς συνυφασμένους μὲ τὸ νεοελληνικὸ πολιτισμὸ μας, καὶ ὅταν λέγῃ νεοελληνικὸ πολιτισμὸ ἐννοεῖ μόνον τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν παράδοσίν της. Μόνον μὲ τέτοιαν συνύφανσιν εἶναι δυνατόν νὰ δώσωμε ἀνώτερη γενικὴ μόρφωσιν, στηριγμένην εἰς τὰ ἱστοριοφιλολογικὰ μαθήματα. Τέτοιον

σκοπὸν δὲν μποροῦμε νὰ τὸν ἐπιτύχωμεν μὲ τὰ ἔθνικὰ γυμνάσια τῆς εἰσηγήσεως. Στὰ κλασικὰ θὰ διδάσκεται ἐντατικὰ ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία καὶ μία ξένη γλῶσσα, ἐπομένως θὰ ἔχουν τὸ περιεχόμενον ποὺ θέλει ὁ εἰσηγητὴς νὰ δώσῃ μὲ τὰ ἔθνικὰ γυμνάσια, καὶ ἐπὶ πλεόν, θὰ ἐτοιμάζουν σωστὰ γιὰ ἀνώτερες σπουδές. "Οχι λοιπὸν νέον τύπον γυμνασίου : ἔθνικὰ γυμνάσια, ἀλλὰ ζωὴ καὶ περιεχόμενον στὰ κλασικὰ.

Ὡς πρὸς τὰ κλασικὰ γυμνάσια ὁ κ. εἰσηγητὴς θέλει νὰ εἶναι σὲ ὅλα ὑποχρεωτικὴ καὶ ἡ λατινικὴ γλῶσσα, ἐνῶ τώρα εἶναι προαιρετικὴ. Αὐτὸ γίνεται ἔξω καὶ εἶναι ὀρθὸν γιὰ τὸν δυτικὸν πολιτισμὸν, ὅχι ὅμως καὶ γιὰ τὸν δικό μας. Γιὰ τὸν δικόν μας ἡ σημασία τῶν λατινικῶν εἶναι πολὺ μικρὴ καὶ ἡ ὠφέλεια ἐξ αὐτῶν εἶναι πολὺ δυσανάλογος μὲ τὸν καταβαλλόμενον κόπον καὶ χρόνον. "Επειτα εἶναι καὶ κάτι ἄλλο : Σύμφωνα μὲ ὅσα ἔρθῃ εἶπεν ὁ κ. Παῖδούσης γιὰ τὴν εἰδολογικὴν μόρφωσιν καὶ τὸν διδακτικὸν ὕλισμόν, νομίζω πὼς ὅταν δύο μαθήματα δίνουν τὴν ἴδια εἰδολογικὴν μόρφωσιν καὶ δὲν ὑπάρχει ἰδιαίτερος λόγος, ὡς ἐκ τοῦ περιεχομένου των, νὰ διδάσκωνται καὶ τὰ δύο, ὀρθὸν εἶναι νὰ διδάσκεται μόνον τὸ ἓνα. "Ετσι ἐμεῖς μποροῦμε νὰ δώσωμεν κλασικὴν μόρφωσιν μόνον μὲ τὰ ἑλληνικά, καὶ τὴν ἴδια ἀπάντησιν, λέγει ὁ κ. Δελμοῦζος, ὅτι ἔλαβεν ἄλλοτε ἀπὸ τὸν παιδαγωγὸν Kerscheustainer, ὅταν τοῦ εἶχε βάλει τὸ ἐρώτημα αὐτό. Τὰ Λατινικὰ λοιπὸν νὰ μείνουν προαιρετικά.

Ὡς πρὸς τὰ ἡμιγυμνάσια ἀποκρούει, ὡς μὴ ὀρθήν, τὴν πρότασιν ποὺ ἔγινεν ἀπὸ μερικοὺς νὰ τροποποιηθῇ τὸ πρόγραμμά των ἔτσι, ὥστε καὶ αὐτοτελὴ μόρφωσιν νὰ δίνουν γιὰ ὅσους δὲν σκοπεύουν νὰ φοιτήσουν εἰς τὸ γυμνάσιον, συγχρόνως ὅμως νὰ εἶναι καὶ προβαθμὶς τοῦ γυμνασίου. Τέτοιος συνδυασμός, λέγει, εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ. "Η πρέπει νὰ ξαναγυρίσωμε στὴν πρότασιν τῶν νομοσχεδίων τοῦ 1913 καὶ νὰ ἰδρῶσωμεν ἀστικὰ σχολεῖα, πρᾶγμα τελείως ἄσκοπον καὶ βλαβερό, ἢ νὰ καταργήσωμε τὰ ἡμιγυμνάσια. "Αν ὅμως αὐτὸ φαίνεται πρὸς τὸ παρὸν ἀδύνατον ἢ σκληρό, θὰ πρέπη νὰ ἐφαρμόσωμεν αὐστηρῶς τὸ νόμο γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν μαθητῶν, καὶ σὲ μικρὸ διάστημα θὰ καταργηθοῦν σχεδὸν ὅλα. Μόνον ποὺ σὲ τέτοια περίπτωσις θὰ πρέπη οἱ ὑποτροφίαι νὰ γίνουν περισσότερες γιὰ τοὺς ἱκανοὺς ἀποσείτους τῶν δημοτικῶν.

Ἰς πρὸς τὴν πρότασιν τέλος ποῦ ἔγινε μετὰ τὴν δευτέραν τάξιν τοῦ γυμνασίου νὰ γίνωνται εἰσιτήριοι ἐξετάσεις διὰ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν γυμνασίων καὶ τὰς μέσας ἐπαγγελματικὰς σχολὰς, διαφωνεῖ. Διαφωνεῖ ἐπίσης καὶ μετὰ τὴν πρότασιν ν' ἀλλάξῃ τὸ πρόγραμμα τῶν δύο κατωτέρων τάξεων καὶ νὰ γίνῃ γενικώτερο, βάσις δι' ὅλας τὰς σχολὰς. Ἀλλαγὴ τοῦ προγράμματος θὰ ἐσημαιοῖτο περιορισμὸν τοῦ κλασικοῦ γυμνασίου σὲ 4 χρόνια, δηλ. οὐσιαστικὴν κατάργησίν του. Εἰς τὰ γυμνάσια ἀνήκουν οἱ θεωρητικοὶ τύποι, καὶ γι' αὐτὸ οἱ ἐμπορικὲς μέσες καὶ ἄλλες ἐπαγγελματικὲς σχολὲς πρέπει νὰ παίρνουν τοὺς μαθητὰς τῶν ἀπὸ τὴν ἕκτην δημοτικοῦ. Ἀπὸ τὴν δευτέραν γυμνασίου ἀνάλογα μετὰ τὴν κλίσιν τῶν ἄλλων θὰ πηγαίνουν εἰς τὸ πρακτικὸν τμήμα καὶ ἄλλοι εἰς τὸ κλασικόν, χωρὶς ἐξετάσεις. Στὰ διδασκαλεῖα θὰ πηγαίνουν μετὰ ἐξετάσεις, γιατί ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσακτέων εἶναι ὠρισμένος. "Αν μερικοὶ ἀπόφοιτοι τῆς δευτέρας γυμνασίου θελήσουν νὰ πᾶνε σὲ ἀντίστοιχὴ τάξιν τῶν μέσων ἐμπορικῶν ἢ ἄλλων ἐπαγγελματικῶν σχολῶν, ἡ μετάβασις πρέπει νὰ εὐκολύνεται, καὶ νομίζει μάλιστα ὁ κ. Δελμοῦζος, ὅτι μπορεῖ νὰ γίνεταί καὶ χωρὶς ἐξετάσεις, ἐκτὸς ἂν κι ἐδῶ ἰσχύῃ τὸ numerus clausus.

Ὁ κ. Δημ. Γεωργακάκης λέγει τὰ ἑξῆς: Ἀποδέχομαι καὶ ἐγὼ πλήρως τὸ λεχθὲν περὶ τῆς εὐσυνειδησίας τῶν λειτουργῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ὅχι μόνον διότι ἤκουσα αὐτὸ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ κ. ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν πείραν καὶ τὴν ἀνάμνησιν ἀπὸ τὰ χρόνια, κατὰ τὰ ὁποῖα ὑπηρετοῦν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο.

Φρονῶ ἐξ ἄλλου, ὅτι αἱ εἰσιτήριοι ἐξετάσεις δὲν δύνανται νὰ διεξαχθοῦν εἰς τὰ Πανεπιστήμια ὅπως πρέπει, ὅχι μόνον, διότι οἱ καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων ἔχουν ἀπομακρυνθῇ πολλάκις ἀπὸ πολλοῦ ἀπὸ τὴν Μέσῃ Ἐκπαίδευσιν καὶ ἔχουν, οὕτως εἰπεῖν, ἀποξενωθῇ ἀπ' αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους:

α') Προσέρχονται κατ' ἔτος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν πρὸς ἐξέτασιν 2—2.500 ἀπόφοιτοι Γυμνασίων καὶ Πρακτικῶν Λυκείων, οἱ ὁποῖοι ἐξετάζονται ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος· νομίζω, ὅτι ἀδύνατος εἶναι ἡ κατάλληλος ἐπιλογή, μεταξὺ τῶν ὑποψηφίων, τῶν ἱκανῶν διὰ τὸ Πανεπιστήμιον.

β') Διὰ νὰ εὐδοκιμήσῃ κανεὶς εἰς μίαν ἐπιστήμην δὲν

‘Ο κ. Ίωάν. Χαντέλης νομίζει, ότι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπλωθοῦν τὰ μαθήματα εἰς 7 τάξεις δι’ ἐκείνους, ποὺ πρόκειται νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, νὰ μὴ ὑπάρχουν δὲ εἰσιτήριοι ἐξετάσεις, νὰ προστεθῇ δηλαδὴ ἓν προπαρασκευαστικὸν ἔτος.

Συμφωνεῖ μὲ ὅσα ὁ κ. Ἐξαρχόπουλος εἶπεν διὰ τὰ Ἀνώτερα Παρθεναγωγεῖα, σκοπὸς δηλ. τούτων νὰ εἶναι «ἡ μόρφωσις τῆς οἰκοδεσποίνης τοῦ ἑλληνικοῦ σπιτιοῦ». Θεωρεῖ περιττὸν τὸ ὀνομασθῆν ἐθνικὸν Γυμνάσιον.

Θεωρεῖ ἐπιβαλλομένην οὐχὶ τὴν κατάργησιν, ἀλλὰ τὴν μετατροπὴν τῶν ἡμιγυμνασίων εἰς πρακτικὰ σχολεῖα, ἐνιαχοῦ δὲ εἰς προβαθμίδα τῶν Διασκαλείων, ἀλλὰ οὐχὶ προβαθμίδα τοῦ Γυμνασίου.

‘Ο κ. Στ. Τζομελέας νομίζει, ὅτι διὰ νὰ ἐπιτύχουν αἱ ἐξετάσεις πρέπει νὰ ἔχουν ἄνετον χρόνον καὶ νὰ δίδεται μεγίστη προσοχὴ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν θεμάτων, δύναται δὲ μία ἐπιτροπὴ νὰ ἐλέγχῃ τὰς γνώσεις τῶν μαθητῶν. Ἐπίσης πρέπει οἱ ἐξετασταί, οἱ ὁποῖοι καὶ νὰ βαθμολογοῦν, νὰ εἶναι δύο τοῦλάχιστον.

‘Ο κ. Α. Ἡλιάδης νομίζει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὀριστικὴ ἡ ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου διὰ τὴν κατάργησιν σχολείων, διότι δὲν ὑπῆρχεν ὁ χρόνος διὰ μίαν πραγματικὴν μελέτην πρὸς τοῦτο.

‘Ο κ. Θρ. Σταύρου νομίζει, ὅτι πρέπει προηγουμένως νὰ καταρτισθῇ ὁ σχολικὸς χάρτης καὶ κατόπιν νὰ ληφθῇ ἀπόφασις διὰ τὴν κατάργησιν σχολείων.

‘Ο κ. Δημ. Γεωργακάκης συμφωνεῖ μὲ τὸν κ. Ἡλιάδην, ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὀριστικὴ. Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰσακτέων εἰς τὰ γυμνάσια, λέγει, ὅτι πρέπει ὁ ἀριθμὸς τούτων νὰ καθορισθῇ κατὰ τὰς τοπικὰς ἀνάγκας.

‘Ο κ. Ὑπουργὸς διατυπώνει τὰ ἐκ τῆς συζητήσεως προκύπτοντα πορίσματα τοῦ Συμβουλίου ὡς ἀκολούθως :

Α') ΣΧΟΛΕΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

1) Ἐπέκτασις τοῦ θεσμοῦ τῶν νηπιαγωγείων καὶ ἱδρύσεις τοιούτων κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰς ξενοφώνους περιοχάς, καθὼς καὶ τὰς βιομηχανικὰς καὶ ἐργατικὰς συνοικίας τῶν μεγάλων κέντρων.

2) Αὕξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δημοδιδασκάλων, μέχρις

οὐ φθάσωμεν τὴν ἀναλογίαν 1 διδασκάλου πρὸς 40 μαθητάς.

3) Τὸ ἑξαετὲς δημοτικὸν σχολεῖον, θεωρούμενον ὡς προσωρινὸς σταθμὸς τῆς γενικῆς λαϊκῆς παιδείας, δέον νὰ ὀργανωθῇ τελείως, οὕτως ὥστε νὰ φθάσῃ τὸν μέγιστον βαθμὸν τῆς ἀποδοτικότητός του. Πρὸς τοῦτο ἐπιβάλλεται διαρρυθμίσις τοῦ προγράμματος αὐτοῦ ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν. Ἐφοδιασμός αὐτῶν δι' ὀργάνων καὶ μέσων διδασκαλίας, ὅσον τὸ δυνατόν τελειότερων καὶ πληρεστέρων δι' ἰδρύσεως καὶ πλουτισμοῦ σχολικῶν βιβλιοθηκῶν, διὰ λειτουργίας τελείου σχολικοῦ κήπου κλπ.

4) Ὁ τρόπος τῆς καταλληλοτέρας μορφώσεως τῶν διδασκάλων καὶ τῆς μετεκπαιδεύσεως αὐτῶν θ' ἀποτελέσῃ ἴδιον θέμα συζητήσεως κατὰ τὴν ἐπομένην σύνοδον τοῦ Α. Ε. Σ.

5) Ἔως τότε ἀνάγκη, ὅπως τὰ νῦν λειτουργοῦντα Διδασκαλεῖα, ὀργανωθοῦν, οὕτως ὥστε νὰ φθάσουν τὸν μέγιστον βαθμὸν τῆς ἀποδοτικότητός των.

Β') ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΕΣΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

1) Καθορίζονται ὡς μᾶλλον προσαρμοζόμενοι τύποι παρ' ἡμῖν ὁ τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου, μὲ προαιρετικὸν τὸ μάθημα τῶν Λατινικῶν καὶ ὁ τοῦ πρακτικοῦ λυκείου.

2) Το ἀπολυτήριον τοῦ Πρακτικοῦ Λυκείου, ἀναγνωρίζομένης τῆς ἰσοτιμίας αὐτοῦ μὲ τὸ ἀπολυτήριον τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου, νὰ παρέχῃ τὸ δικαίωμα ἐγγραφῆς κατόπιν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων εἰς πάσας τὰς σχολὰς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

3) Αἱ εἰσιτήριοι ἐξετάσεις τοῦ Πανεπιστημίου νὰ διαρρυθμισθοῦν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἐλέγχεται δι' αὐτῶν ἡ πραγματικὴ ἱκανότης τῶν ἀποφοίτων τῶν μέσων σχολῶν.

4) Ὡς φραγμὸς κατὰ τοῦ πληθωρισμοῦ τῶν μαθητῶν τῶν γυμνασίων, συνιστῶνται αὐστηραὶ εἰσιτήριοι ἐξετάσεις.

5) Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν γυμνασίων, συνιστᾶται ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ ἡ μετατροπὴ τινῶν εἰς εἰδικὰς τεχνικὰς σχολὰς μέσας.

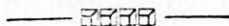
6) Τὸ πρόγραμμα τῶν δύο κατωτέρων τάξεων τοῦ δευτέρου κλασσικοῦ γυμνασίου, ἀποτελοῦν τμήμα τοῦ ἐνιαί-

ου προγράμματος του γυμνασίου, θά είναι τὸ αὐτὸ διὰ τὰς κατωτέρας τάξεις πάσης μέσης σχολῆς.

7) Ὅσα ἡμιγυμνάσια δὲν ἔχουν τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζόμενον ἀριθμὸν μαθητῶν καταργοῦνται. Τὰ λοιπὰ διατηρούμενα προσωρινῶς θά λειτουργοῦν ὡς ἤδη ἔχουν, μετατρεπόμενα ὅπου εἶναι δυνατόν εἰς κατώτερα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα.

8) Ἐκφράζει τὴν εὐχὴν, ὅπως συσταθοῦν ὑπὸ τῶν μονάδων αὐτοδιοικήσεως ὑποτροφίαι τῶν ἀπόρων καὶ ἱκανῶν μαθητῶν, τῇ ἐπικουρίᾳ τοῦ Κράτους.

9) Συνιστᾷ τὴν συγκρότησιν ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος τοῦ ἀτομικοῦ δελτίου τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἐξετάσεων.



ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΙΔ'. ΤΗΣ 23ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Γ. Παπανδρέου, Υπουργός, Πρόεδρος.
2. Κ. Δουβουνιώτης, Πρύτανης του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρώτος αντιπρόεδρος).
3. Εὐάγγ. Κακούρος, Διευθυντής τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.
4. Δημ. Λαμπαδάριος, Πρύτανης τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
5. Τριαντ. Κεραμυδᾶς, καθηγητῆς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν.
6. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντής τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.
7. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
8. Ἀλέξ. Δελμούζος, καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
9. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
10. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
11. Γιαντ. Παῖδουσης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
12. Μιλτ. Κουντουρᾶς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτ. Συμβουλίου.
13. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
14. Θεοδ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητ. Συμβουλίου τῆς Σ. Ε.
15. Θρασ. Σταύρου, αἰρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως.
16. Σωτ. Δαγκλῆς, αἰρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως.

17. Θ. Μιχαλόπουλος, Δ) τῆς τοῦ Ἀρχιτεκτονικοῦ τμήματος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

18. Νικ. Μπέρτος, Διευθυντῆς τῆς Δ) σεως Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν Ὑπουργείου Παιδείας.

19. Λεων. Φιλίππιδης, Δ) τῆς τῆς Δ) σεως Θρησκευμάτων Ὑπουργείου Παιδείας.

20. Ἐμμ. Λαμπαδάριος, Δ) τῆς τοῦ τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς Ὑπουργείου Παιδείας.

21. Χρ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

22. Νικ. Σμυρνῆς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

23. Α. Ἡλιάδης, Διευθυντῆς τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.

24. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας.

25. Εὐάγγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

26. Ἰωάν. Μιχαλόπουλος, Δ) τῆς τῆς Γεν. Διευθύνσεως Στατιστικῆς Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

27. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας.

28. Λυκ. Καλούλης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ καὶ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.

29. Δημ. Γεωργακάκης, Δ) τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.

30. Α. Ἀλεβιζάτος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

31. Στ. Τζουμελέας, Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων.

ΘΕΜΑ Εὐν ΤΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ

Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ἐπιτροπὴ Μελέτης : Ε. Σ. Κακοῦρος, Χ. Θεοδωρόπουλος, Σ. Παπανδρέου, Δ. Λαμπαδάριος, Θ. Παρασκευόπουλος.

Εἰσηγηταὶ : Ε. Κακοῦρος καὶ Θ. Παρασκευόπουλος.

Ὁ κ. Κ α κ ο ῦ ρ ο ς ἀναπτύσσει τὴν εἰσηγήσειν του, ἔχουσιν οὕτω :

Ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1929 εὕρισκόμεθα εἰς τὸ στάδιον

τῆς μελέτης περὶ τῆς ἀλλαγῆς τῆς ἕως τότε κρατούσης ὀργανώσεως τῶν σχολείων παρ' ἡμῖν, ἡ ὅλο· κληρωτικὴ σύλληψις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος καὶ τὸ συνολικὸν ἀντίκρουσμα τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν μᾶς ἤγαγεν εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς πλήρους καὶ ἀρτίας μεταρρυθμίσεως θὰ ἦτο ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκέντρωσις τῆς διοικήσεως ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ καθιέρωσις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐνιαίας διοικήσεως αὐτῆς.

Κατὰ τὴν ἀντίληψιν ταύτην πάντα τὰ Ἀνώτερα Ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα καὶ οἱ διάφοροι τύποι τῶν ἀνωτέρων, μέσων καὶ κατωτέρων σχολῶν, οἵτινες ἐξαρτῶνται διοικητικῶς ἀπὸ διάφορα Ὑπουργεῖα, θὰ ὑπήγοντο τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, μεταφερομένων τῶν σχετικῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τοῦτο καὶ συγκροτουμένων τῶν διοικητικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν συμβουλίων ἐξ εἰδικῶν ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν κλάδων, εἰς τρόπον ὥστε καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἡ διοικητικὴ κατεύθυνσις τῆς ὅλης ἐκπαιδεύσεως νὰ διαπνέεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, αἱ δὲ πρὸς παραγωγὴν καὶ ἀνύψωσιν αὐτῆς δυνάμεις νὰ συγχρονίζωσι τὰς προσπάθειάς των καὶ νὰ συμπληρῶσιν ἀλλήλας πρὸς ἀσφαλεστέραν ἐπίτευξιν τοῦ κοινοῦ σκοποῦ, δηλονότι τῆς μορφώσεως τῆς νέας γενεᾶς.

Ἡ σκέψις αὕτη ἐπανειλημμένως συζητηθεῖσα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἀπεκρυσταλλώθη εἰς ἀπόφασιν καὶ ἐπεδιώχθη ἡ πραγματοποίησις αὐτῆς διὰ συνεννόσεως μετὰ τῶν ἐνδιαφερομένων Ὑπουργείων.

Αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι τῶν Ὑπουργείων εἶχον, ὡς συνήθως, ἀντίθετον γνῶμην. Πᾶσαι ὁμῶς αἱ ἀντιρρήσεις των, συζητηθεῖσαι εἰς ἰδιαιτέραν σύσκεψιν τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν των, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἐθεωρήθησαν σοβαραὶ καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς συγκεντρώσεως τῶν ὁμοειδῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ πάντων μετὰ τινων ἐπιφυλάξεων, ὡς πρὸς τὰ καθαρῶς τεχνικὰ σχολεῖα. Κατὰ τὸ στάδιον ὁμῶς τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ἐπεκράτησαν αἱ ἀντίθετοι ἀντιλήψεις, καὶ ἡ ἐφαρμογὴ ἐματαιώθη. Βραδύτερον, ὅτε συνέστη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἡ ἐξ ἀνωτάτων ὑπαλλήλων ἐπιτροπὴ πρὸς μελέτην τῶν δημοσιοῦ-παλληλικῶν ζητημάτων, τὸ ζήτημα ἤχθη καὶ πάλιν πρὸς

συζήτησιν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς μελέτης τῶν Ὀργανισμῶν τῶν Ὑπουργείων ὑποεπιτροπὴν, ἣτις ὁμοφώνως ἀπεδέχθη τὴν ὀρθότητα τῆς γνώμης τῆς ἐνιαίας διοικήσεως, ὑπεβαλε δὲ τὸ πόρισμα αὐτῆς εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Ἡ γνωμοδότησις ὅμως καὶ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα ἔφερεν, ὅπως ἄλλως τε καὶ αἱ λοιπαὶ γνωμοδοτήσεις τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης. Ἡ Ἐπιτροπὴ, ὡς γνωστόν, διελύθη πρὶν ἢ φέρῃ εἰς πέρας πλήρως τὸ ἔργον της.

Μετὰ ταῦτα τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐπειγόμενον νὰ εἰσηγηθῇ τὸν ἐψηφισμένον ἤδη νόμον περὶ διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὡς ἐπιστέγασμα τῆς προηγουμένης νομοθετικῆς ἐργασίας, ἐσκέφθη νὰ θεραπεύσῃ μερικῶς τὴν ὑπαγορευούσαν τὴν ἐνιαίαν διοίκησιν τῆς Παιδείας ἀνάγκην, διὰ τῆς συγκροτήσεως ἰδίου συμβουλίου, τοῦ ὁποίου σκοπὸς θὰ ἦτο ἡ ἐνιαία κατεύθυνσις ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀφοῦ ἡ καθιέρωσις τῆς ἐνιαίας διοικήσεως παρουσίαζε τοιαύτας δυσκολίας. Τῆς σκέψεως ταύτης προῖόν εἶναι ἡ συγκρότησις τοῦ παρόντος Α. Ε. Συμβουλίου, τοῦ ὁποίου οἱ σκοποὶ καὶ τὰ ἔργα ἀνεπτύχθησαν κατὰ τὴν παρελθοῦσαν σύνοδον τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις καὶ ἡ λύσις αὕτη, μὴ λύουσα ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον τὸ ὅλον ζήτημα, δὲν εἶναι ὀρθόν, κατὰ τὴν γνώμην μας, νὰ παραμείνῃ ὡς λύσις ὀριστικὴ καὶ δι' ἄλλους λόγους, τοὺς ὁποίους κατωτέρω θ' ἀναπτύξωμεν, καὶ διὰ τοὺς ἑξῆς :

Ὁ χωρισμὸς τῶν κατευθύνσεων τῆς Παιδείας ἀπὸ τὴν ἐνιαίαν διοίκησιν αὐτῆς, διασπῶν εἰς τὸ βάθος τὴν θεωρητικὴν ἐνέργειαν ἀπὸ τὴν διοικητικὴν ἐφαρμογὴν, διασπᾷ τὴν ἀναγκαίαν συνάφειαν καὶ συνοχήν, ἣτις πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν δύο τούτων σταδίων, ὡσάκις μία ἰδέα πρόκειται νὰ πραγματοποιηθῇ. Ἐξ ἄλλου οὐδεὶς μᾶς ἐγγυᾶται περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως, περὶ τῆς ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ τὴν σχεδιασθεῖσαν μορφήν ἐκτελέσεως καὶ κατὰ σύνολον καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας, ἐφ' ὅσον ὁ κατευθύνων ὀφθαλμὸς κατὰ μὲν τὴν θεωρητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ διαμόρφωσιν μιᾶς μεταρρυθμίσεως, ἔχει τὴν δυνατότητα καὶ τὸ σύνολον ν' ἀντικρύξῃ καὶ εἰς πάσας τὰς λεπτομερείας αὐτοῦ νὰ διεισδύῃ, κατὰ δὲ τὴν ἐφαρμογὴν ἡ ἐποπτεύουσα καὶ ἐνεργοῦσα ἀρχὴ διασπᾶται εἰς ἀνεξαρτήτους ἐκτελεστικὰς ὑπηρεσίας, ὧν ἑκάστη δρᾷ ἐντὸς περιωρισμένου τομέως, οὐδεμίαν δὲ μετὰ τῶν παραλλήλων ἀρχῶν ἔχει συνοχήν.

Ἐὰν παρακολουθήσωμεν ἐν τῇ πράξει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν γνωμοδοτήσεων τοῦ Α. Ε. Σ. δυνάμεθα νὰ προείπωμεν τί εἶναι δυνατόν ἐνίοτε νὰ συμβῇ. Ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι κλάδου τινὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐκ πεποιθήσεως διαφωνοῦν πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας ληφθεῖσαν ἀπόφασιν τοῦ Α. Ε. Σ. Ὅταν θὰ ἐπιστῇ ὁ καιρὸς τῆς ἐφαρμογῆς, εἰσηγούμενοι εἰς τὸν ἀρμόδιον Ὑπουργὸν τὴν γνωμάτευσιν τοῦ Α. Ε. Σ. πρὸς ἐκτέλεσιν, εἶναι πολὺ φυσικόν, τὴν μὲν ἰδίαν γνώμην ζωηρῶς νὰ ὑποστηρίξωσι, τὴν δὲ τῆς πλειοψηφίας ἀσθενῶς. Ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργός, ὁ καὶ ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς γνωμοδοτήσεως, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ὁ ἴδιος παραστῇ κατὰ τὰς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου καὶ δὲν εἶχεν ἀκούσει ἐπαρκῶς ἀναπτυσσομένους τοὺς λόγους τῆς ἀντιθέτου ἀπόψεως, εἶναι πολὺ δυνατόν νὰ εὗρεθῇ εἰς τὸ δίλημμα ἢ νὰ ἀπορρίψῃ τὴν γνώμην τοῦ Α. Ε. Σ., μειῶν τὸ κύρος αὐτοῦ, ἢ νὰ δεχθῇ πρότασιν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ὁποίας δὲν εἶναι τελείως πεπεισμένος. Καὶ τέλος ὁ χωρισμὸς μεταξὺ κατευθύνσεως καὶ διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς διακεκριμένους ἀπ' ἀλλήλων ὑπηρεσίας διασπᾷ τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης τῶν ἐργατῶν πάσης μεταρρυθμιστικῆς ἐργασίας, στερεῖ τούτους τῆς ἀναγκαίας πίστεως εἰς τὴν ὀρθότητα ἑνὸς μέτρου καὶ μειώνει τὸν ἐνθουσιασμὸν ὅστις συνοδεύει κάθε ἀληθινὴν δημιουργικὴν ἐργασίαν καὶ ἀποτελεῖ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀνεξάντλητον πηγὴν τῆς δυνάμεως καὶ τῆς καρτερίας κάθε δημιουργοῦ.

Δι' ὅλους λοιπὸν αὐτοὺς τοὺς λόγους ἢ ἐπιτευχθεῖσα λύσις, ἐλάχιστα προήγαγε τὸ ὅλον ζήτημα καὶ κατὰ τὴν γνώμην μας ὀρθῶς ἐτέθη τοῦτο ὑπὸ ἀνασυζήτησιν ὑπὸ τοῦ Α. Ε. Συμβουλίου καὶ ὠρίσθη ὅπως συζητηθῇ ἐκ νέου κατὰ τὴν παροῦσαν σύνοδον τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Καθ' ἡμᾶς οἱ λόγοι, οἵτινες ἐπιβάλλουν τὴν ἐνιαίαν διοίκησιν ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως, δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τοὺς ἐξῆς : Ἐν πρώτοις ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν οὐσίαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς Ἐκπαιδεύσεως ὡς κρατικῆς λειτουργίας, θὰ ἴδωμεν ὅτι ἢ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκέντρωσις ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν διοίκησιν, εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς πραγματοποιήσεως τῶν σκοπῶν ταύτης. Διότι εἰς τὸ βάθος ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ ὁ προορισμὸς τῆς Παιδείας ; Ἡ προετοιμασία τῆς νέας γενε-

ἄς διὰ μίαν ζώην καλυτέραν καὶ ἀνωτέραν τῆς σήμερον. Ὁ σκοπὸς οὗτος τῆς Παιδείας τιθέμενος εἰς τοιαύτην εὐρύτητα, ταυτίζεται μὲ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ τούτου τοῦ Κράτους. Διότι καὶ τὸ Κράτος, οἷανδήποτε καὶ ἂν ἔχη μορφήν, αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔχει, δηλ. νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὴν ζώην καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Νὰ δώσῃ εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον μίαν ζώην ἀνωτέραν καὶ καλυτέραν τῆς σήμερον. Ἀλλὰ ἡ αὔριον τῆς κοινωνικῆς ὁλότητος εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς νέας γενεᾶς, τὴν ὁποῖαν σκοπὸν ἔχει σύμφωνά μὲ τὰς κατευθύνσεις τοῦ Κράτους, νὰ διαπλάσῃ καὶ διαμορφώσῃ ἡ κρατικὴ λειτουργία τῆς Παιδείας.

Πῶς εἶναι δυνατόν ὅμως νὰ κινηθῇ τελεσφόρως ἡ κρατικὴ αὕτη λειτουργία ἐὰν τῆς λείπῃ ἡ ἐνιαία ἰδεολογικὴ κατεύθυνσις καὶ τὸ ἐνιαῖον ἀντίκρουσμα τῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, τῶν ἀναγκῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας αὕτη κατ' ἐξοχὴν εἶναι προωρισμένη νὰ ἐξυπηρετήσῃ ; Ἀναγκαῖα λοιπὸν προϋπόθεσις καὶ ἀπαραίτητος ὅρος τῆς ἐπιτυχοῦς λειτουργίας τῆς κρατικῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἡ πορεία ὅλων τῶν κλάδων αὐτῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν κατευθύνσεων, αἵτινες ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ Κράτους, ὅπερ ἐξυπηρετοῦσι. Καὶ θὰ ἡδύνατό τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐνότης κατευθύνσεων ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐνότητος ἐνὸς Συμβουλίου, εἰς ὃ ν' ἀντιπροσωπεύωνται ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ δὲ ἐνότης τῆς διοικητικῆς ἐνεργείας, διὰ τῆς ἐνότητος τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Κράτους.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν λόγων, δι' οὓς, ὡς προείπομεν, ἡ διάσπασις τῶν κατευθύνσεων καὶ τῆς διοικήσεως προκαλεῖ σχεδὸν τὴν ματαίωσιν τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν, ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι οἱ σκοποὶ τοῦ Κράτους δὲν ἐξυπηρετοῦνται μόνον διὰ τῆς κρατικῆς λειτουργίας τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων ὑπηρεσιῶν.

Ἐκάστη ὅμως κρατικὴ λειτουργία, ἔχει ἰδίαν ἰδεολογικὴν καὶ διοικητικὴν ἐνότητα, ἴδιον τομέα δράσεως, ἰδίαν πρωτοβουλίας καὶ κατευθύνσεις, πάντων δὲ τούτων ὁ συντονισμὸς ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς Κυβερνητικῆς ἐνότητος τοῦ Κράτους. Τοιαύτη δὲ ἐνιαία κρατικὴ λειτουργία εἶναι καὶ ἡ μόρφωσις τῆς νέας γενεᾶς, ἣτις ἐπιτελεῖται διὰ τῆς Παιδείας.

Ἐπομένως καὶ αἱ κατευθύνσεις καὶ ὁ μηχανισμὸς τῆς κρατικῆς ταύτης λειτουργίας πρέπει νὰ εἶναι ἐνιαῖος.

τοῦτο δὲ μόνον διὰ τῆς ὑπαγωγῆς ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖον, διὰ τῆς ἐνιαίας τοὔτέστιν διοικήσεως τῆς Παιδείας δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ. Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα δὲ θὰ καταλήξωμεν καὶ ἐὰν θελήσωμεν ν' ἀναλύσωμεν λεπτομερέστερον τὸ ἔργον τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ἐκπαίδευσις διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἴδιον αὐτῆς σκοπὸν, εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ὀργανώσῃ ἐνιαῖον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον κατ' ἀνάγκην θὰ στηρίξῃ ἐπάνω εἰς τρεῖς γενικὰς βάσεις. Πρῶτον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς κοινωνίας, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἐξυπηρετήσῃ. Δεύτερον εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀντικειμένου, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ διαπλάσῃ, καὶ τρίτον εἰς τὸ ἀκριβὲς καὶ σαφὲς διάγραμμα τῶν σκοπῶν πρὸς τοὺς ὁποίους τὸ ἀντικείμενον αὐτοῦ θὰ διαπαιδαγωγῇ· σι καὶ θὰ κατευθύνῃ.

Καὶ αἱ τρεῖς δὲ αὗται προϋποθέσεις ἐπιβάλλουν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ἐνότητα εἰς τὴν κρατικὴν λειτουργίαν τῆς Παιδείας πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς.

Οὕτω ἡ ἐξακριβώσις καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας προαπαιτεῖ τὸ ἐνιαῖον ἀντίκρουσμα αὐτῶν, τὴν συνειδητὴν καὶ ἐπισταμένην μελέτην καὶ παρακολούθησιν τούτων, τὸ ἀκριβὲς αὐτῶν ζύγισμα καὶ ἐπὶ πλεον τὴν σύμφωνα μὲ ὠρισμένην καὶ ἐνιαῖαν ἀντίληψιν ὀργανώσιν καὶ προετοιμασίαν τῶν μέσων τῆς θεραπείας αὐτῶν. Διότι ἄλλως περιπίπτομεν ἢ εἰς τὴν μονομερῆ ἀντίληψιν καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ὑπέρμετρον ὑπερτίμησιν ἑνὸς εἴδους κοινωνικῶν ἀναγκῶν, ἢ εἰς τὴν τυφλὴν καὶ τὴν συμπτωματικὴν θεραπείαν, ἀναλόγως τῆς ἐκάστοτε παρουσιαζομένης πιέσεως, ἣτις εἶναι πολὺ χειρότερα τῆς πρώτης.

Ἡ ἑλλειψις τοιαύτης ἐνιαίας, συνεχοῦς καὶ ἐπισταμένης ἐξακριβώσεως τῶν παρ' ἡμῖν κοινωνικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐξυπηρετούμενων διὰ τῆς Παιδείας, συχνὰ ἔφερε καὶ φερεὶ τὴν ὑπέρμετρον ἐπέκτασιν κλάδων τινῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἢ τὴν ἄσκοπον δημιουργίαν ἄλλων, ἣτις ὅχι μόνον κοινωνικὴν ὠφέλειαν δὲν παρέσχεν, ἀλλὰ πολυλάκις καὶ κοινωνικὰς βλάβας προεκάλεσεν.

Ἐπίσης εἶναι γνωστόν, ὅτι τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς διαμορφώσεως ἑνὸς ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, ἔχει διπλὴν τὴν ὑπόστασιν. Εἶναι καὶ ἄτομον ἔχον ἰδίαν ἀτομικὰς ιδιότη-
τας, αἵτινες ἀποτελοῦν ἐν τῷ συνόλῳ τὴν προσωπικότη-

τα ἐκόςτου, καὶ μέλος τῆς κοινωνίας, καὶ δὴ ὠρισμένης κοινωνίας, ἐντὸς τῆς ὁποίας μέλλει νὰ ζήσῃ καὶ νὰ δράσῃ, προάγον ἑαυτὸ καὶ ἅμα τὸ κοινωνικὸν σύνολον, τοῦ ὁποίου μέλος ἀποτελεῖ. Τὴν διπλὴν δὲ αὐτὴν ὑπόστασιν τοῦ εἶναι ὑποχρεωμένον κάθε ἐκπαιδευτικὸν σύστημα νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει κατὰ τὴν δημιουργίαν καὶ ὀργάνωσιν τῶν διαφόρων τύπων τῶν σχολείων, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ μόρφωσις αὐτοῦ. Φυσικὴ συνέπεια τούτου εἶναι ὅτι καὶ ἡ ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ λειτουργία ὅλων τῶν διαφόρου τύπου σχολείων πρέπει νὰ ρυθμίζεται καὶ ὡς πρὸς τὴν μόρφωσιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν τῶν προγραμμάτων καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸν καθορισμὸν τῶν μεθόδων διδασκαλίας καὶ τὴν δημιουργίαν τῆς σχολικῆς ζωῆς ὑπὸ τῶν αὐτῶν γενικῶν ἀρχῶν, αἵτινες θὰ ἀνταποκρίνωνται εἰς τὴν διπλὴν ταύτην ὑπόστασιν τοῦ παιδιοῦ. Τὸ ἐναντίον, ἡ ἔλλειψις δηλονότι συνοχῆς καὶ ἐνιαίου γενικοῦ σχηματισμοῦ θὰ ἐπιφέρῃ ἀκαταστασίαν καὶ διαταραχὴν, αἵτινες ἐλάχιστα συντελοῦν εἰς τὴν πρόοδον καὶ συχνὰ παρεμποδίζουν τὴν μεγίστην δυνατὴν ἀπόδοσιν ἑνὸς ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος.

Ὅμοιως τὸ νὰ μὴ εἶναι ἕν τινι ἐκπαιδευτικῷ συστήματι σαφῶς διαγεγραμμένοι οἱ σκοποί, τοὺς ὁποίους τούτο ἐν τῷ συνόλῳ τοῦ ἐπιδιώκει, καὶ νὰ μὴ ἀποτελοῦν οὗτοι συνείδησιν καὶ πίστιν τῶν κεκλημένων νὰ τὸ ἐφαρμόσουν καὶ ἐμψυχώσουν, νὰ τὸ καταστήσουν ζωὴν τῆς ἐκπαιδευομένης νεότητος, εἶναι μειονέκτημα, ὅπερ ἀνατρέπει πᾶν σύστημα καὶ πολὺ περισσότερο τὸ ἐκπαιδευτικόν, τοῦ ὁποίου τόσον ὕψηλός εἶναι ὁ προορισμός. Τοιαύτη ὅμως διαγραφὴ καὶ τοιοῦτος καθορισμός προϋποθέτει ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρας μορφώσεως τῶν ἱθυόντων καὶ ἐνότητά ἠθικῆς εὐθύνης τῶν δημιουργῶν τοῦ συστήματος καὶ τῶν ἐκτελεστῶν αὐτοῦ, πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ νοηθῶσιν ὅταν ἡ λειτουργία τῆς ἐκπαιδεύσεως διενεργεῖται δι' ἀνεξαρτήτων πρὸς ἀλλήλας ὑπηρεσιῶν.

Κοιναὶ λοιπὸν γενικαὶ ἀρχαὶ ἐκκινήσεως, κοινὰ γραμμαὶ κατευθύνσεως καὶ κοινοὶ ἐπιτευκτέοι σκοποὶ εἶναι οἱ ἀπαραίτητοι ὅροι τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος καὶ νομίζομεν, ὅτι ἡ ἀκριβὴς ἐφαρμογὴ τῶν προϋποθέσεων τούτων, δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐὰν ἡ κατεύθυνσις καὶ ἡ διοίκησις τῆς Ἐκπαιδεύσεως εἶναι διεσπασμένη εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας.

Ἐκτὸς δὲ τῶν ὀρθολογιστικῶν καὶ ψυχολογικῶν καὶ ἠθικῶν λόγων, οὓς ἀνεφέρομεν ὡς συνηγοροῦντας ὑπὲρ τῆς ἐνιαίας διοικήσεως τῆς Παιδείας, καὶ πρακτικοὶ εἰσέτι λόγοι ἐπιβάλλουν νὰ ἐπιζητήσωμεν τὴν καθιέρωσιν ταύτης. Διότι καὶ ἡ οἰκονομία τοῦ προσωπικοῦ, ἣτις δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ἡ οἰκονομία διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς μικρῆς σημασίας πλεονεκτήματα τοῦ ἐνιαίου τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ἐπειδὴ δὲ εἴθισται νὰ ἐπικαλούμεθα πολλάκις καὶ τὰ ἀλλαχοῦ, εἰς ἄλλα κράτη, μᾶλλον ἡμῶν προηγμένα εἰς πολιτισμόν, συμβαίνοντα, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν γνωμῶν μας, ἃς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρω, ὅτι καὶ εἰς ἄλλα κράτη ἔχει καθιερωθῇ τὸ ἐνιαῖον τῆς διοικήσεως τῆς Παιδείας, ἄλλοι μὲν ὀλοκληρωτικῶς, ἄλλοι δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον, καὶ ἂν θέλετε νὰ προσθέσω, ὅτι καὶ εἰς ὅσα δὲν ἔχουν ἐφαρμοσθῇ ἀκόμη, παρατηρεῖται ἡ τοιαύτη τάσις τῆς συγκεντρώσεως εἰς τὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖον τῶν ὁμοειδῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἐπομένως καὶ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως. Οὕτω, ἐὰν ἀφαιρέσωμεν τὰ κράτη ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ αὐτοδιοίκησις τῶν κοινοτήτων κατ' ἀνάγκην ἐπιφέρει τὴν ἐνότητα τῆς διοικήσεως ὅλων τῶν κλάδων τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὅπως ἐν Ἑλβετίᾳ π. χ., καὶ εἰς τινὰς πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, ἔχομεν καὶ εἰς ἄλλα κράτη, διατελοῦντα ὑπὸ τὸ αὐτὸ μὲ ἡμᾶς πολιτειακὸν καθεστῶς, πρὸ πολλοῦ ἤδη καθιερωμένην τὴν τοιαύτην ἐνιαίαν διοίκησιν τῆς Παιδείας.

Οὕτω :

ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ.

Τὴν Κεντρικὴν Διοίκησιν τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἔχει τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ὅπερ περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς 5 τμήματα :

- 1) Τμήμα Στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως.
- 2) Τμήμα ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως (Πανεπιστημίων καὶ ἄλλων Ἀνωτέρων σχολῶν).
- 3) Ἐμπορικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως.
- 4) Ἐκπαιδεύσεως ἐνηλίκων.
- 5) Ὁρησκευμάτων (Educational year Book).
(σελὶς 149—150).

ἐν Βουλγαρίᾳ.

Τὰ κατώτερα καὶ ἀνώτερα σχολεῖα τῆς Ἐμπορικῆς

καὶ Ἑπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως ὑπάγονται διοικητικῶς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Τινὰ ἐκ τούτων ἐνισχύονται οἰκονομικῶς ὑπὸ ἄλλων Ὑπουργείων, ὡς τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Ἐμπορίου, τῆς Γεωργίας, τῆς Συγκοινωνίας, ἢ ὑπὸ ὀργανισμῶν ἐπαγγελματικῶν, ὡς τῶν Ἐμπορικῶν ἢ Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων. (Ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ σελ. 49).

ἐν Νορβηγίᾳ.

Τὴν ὅλην διοίκησιν τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἔχει τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων, διαιρούμενον εἰς δύο διευθύνσεις : Τὴν διεύθυνσιν τῶν Θρησκευμάτων καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς Παιδείας (σελ. 355 τοῦ ἄνω βιβλίου).

ἐν Οὐγγαρίᾳ.

Ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις ὑπάγεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, περιλαμβάνον 9 τμήματα : 1ον) Θρησκευμάτων, 2ον) Καλῶν Τεχνῶν, 3ον) Ἀνωτέρων ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων, 4ον) Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, 5ον) Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ Διδασκαλείων, 6ον) Ἐμπορικῶν σχολείων, 7ον) Σωματικῆς Ἀγωγῆς κλπ. (σελὶς 147).

ἐν Γαλλίᾳ.

Ὑπήχθησαν ἤδη ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς Ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Περί τούτου μαρτυρεῖ καὶ ἡ κάτωθι ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Παρισίοις Πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Ν. Πολίτη πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας Ὑπουργὸν κ. Π. Βουρλούμη, ἔχουσα ὡς ἑξῆς ἐν ἀντιγράφῳ :

Ἀ ν τ ί γ ρ α φ ο ν

Παρίσιοι, τῇ 30 Νοεμβρίου 1928
Φίλε Κύριε Βουρλούμη,

Εἶμαι σήμερον εἰς θέσιν νὰ σᾶς δώσω τὰς ζητηθείσας πληροφορίας περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ὑπαγωγῆς τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Ἐμπορίου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ὅπου ἀπὸ δετίας λειτουργεῖ εἰδικὸν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον Ὑφυπουργεῖον.

Ἐκ τῆς ἀνακρίσεώς μου προκύπτει, ὅτι ἀναγνωρίζεται ἐν γένει ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεταρρυθμίσεως ὑπῆρξαν ἀγαθὰ.

Ἔσχον μακρὰν καὶ λίαν διαφωτιστικὴν συνομιλίαν μετὰ τοῦ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως γενικοῦ διευθυντοῦ κ. Labbé.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι ὁ κ. Labbé, ὅστις πρὸ τῆς μεταρρυθμίσεως δὲν ἦτο ὁπαδὸς αὐτῆς, ἐκφράζεται σημερον ἐνθουσιωδῶς περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς. Φρονεῖ, ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἐπιβληθῇ ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἐπέκτασις τῆς μεταρρυθμίσεως, ἣτις μέχρι τοῦδε περιωρίσθη εἰς τὰς ἄλλοτε ἐκ τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Ἐμπορίου ἐξαρτωμένας σχολάς, εἰς τὰ λοιπὰ τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως ἰδρύματα τὰ ὑπαγόμενα ἔτι εἰς τὰ Ὑπουργεῖα τῶν Δημοσίων Ἔργων, τῆς Γεωργίας, τῶν Ἐσωτερικῶν ἢ τοῦ Ἀέρος. Φαντάζομαι μάλιστα, ὅτι ἡ ἰδεώδης ὀργάνωσις θὰ ἦτο ἡ μετατροπὴ τοῦ νῦν Ὑπουργείου τῆς Παιδείας εἰς Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Ἐκπαιδεύσεως (Ministère d' Education Nationale) περιλαμβανόν, σὺν τῇ γενικῇ ἐκπαιδεύσει τῶν τριῶν κλάδων (κατωτέρας, μέσης καὶ ἀνωτέρας), τὴν πάσης φύσεως ἐιδικὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν.

Τὰ ἐν τῇ πρακτικῇ βεβαιούμενα πλεονεκτήματα τῆς πραγματοποιηθείσης μεταρρυθμίσεως συνοψίζονται εἰς τὰ ἑξῆς :

α) Καθίσταται εὐχερεστέρα ἢ ἐν τοῖς Δημοτικοῖς σχολείοις στρατολογία τῶν μαθητῶν διὰ τὰς ἐπαγγελματικὰς σχολάς.

β) Ἐπιτυγχάνεται καλλιτέρα ποιοτικὴ ἐκλογὴ τοιούτων μαθητῶν, οἵτινες, ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἰδιοφυΐας ἐνὸς ἐκάστου ἀποστέλλονται εἰς σχολὰς ἐργατῶν ἢ εἰς σχολὰς ἀρχιτεχνιτῶν (contre-maitres) ἢ εἰς σχολὰς μηχανικῶν.

γ) Διευκολύνεται ἡ ἐξεύρεσις τοῦ ἀναγκαιούντος καταλλήλου διδακτικοῦ προσωπικοῦ.

δ) Ἐξασφαλίζεται τέλος ἡ ἐφαρμογὴ ἐνιαίας παιδαγωγικῆς μεθόδου, ἣτις κρίνεται ἀπαραίτητος διὰ τὴν μόρφωσιν ἱκανοῦ διὰ τοὺς διαφόρους κλάδους τοῦ ἔμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας ἐργατικοῦ προσωπικοῦ.

Ἡ μόνη ἀντίρρσις κατὰ τῆς μεταρρυθμίσεως, ἣτις ὑπῆρξε κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἣτις βαθμηδὸν ἐκλείπει, ἦτο ὅτι διὰ τῆς ἀναμίξεως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὅπερ θεωρεῖται προοδευτικὸν θὰ εἰσῆγετο εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς σχολὰς πνεῦμα ἡττον συντηρητικὸν ἐκείνου τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Ἐμπορίου καὶ ὅτι ὥς ἐκ τού-

του, εἰς τὰς μελλούσας τάξεις τῶν ἐκ τῶν ἐπαγγελματικῶν σχολῶν ἐξερχομένων ἐργατῶν καὶ ἀρχιτεχνιτῶν θὰ ὑπῆρχε μεγαλειτέρα τάσις πρὸς τὸν σοσιαλισμόν.

Ἡ πείρα ἐν τούτοις ἀπέδειξε τὸ ἀβάσιμον τοῦ τοιοῦτου φόβου. Παρατηρεῖται πράγματι, ὅτι ὅσον περισσότερον καὶ καλλίτερον κατηρτισμένος εἶναι διὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ ὁ ἐργατικὸς κόσμος, τόσον ὀλιγώτερον εἶναι ἐκτεθειμένος νὰ πέσῃ θῦμα τῶν δημαγωγῶν. Ἡρώτησα πῶς ἐξηγεῖται, ὅτι καὶ ἡ Γερμανία δὲν προέβη εἰς παρομοίαν μεταρρύθμισιν, ἀλλὰ διετήρησε τὸν χωρισμὸν τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐκ τῆς γενικῆς τοιαύτης. Μοὶ ἐδόθη ἡ ἐξῆς ἀπάντησις :

Ἐν Γερμανίᾳ ἡ μετάβασις ἐκ τῶν δημοτικῶν σχολείων εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς σχολὰς δὲν εἶναι ἄμεσος. Οἱ ἐκ τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐξερχόμενοι μαθηταὶ μεταβαίνουνσι πρῶτον εἰς ἐργοστάσια, ὅπου ἐργάζονται ὡς ἐργάται ἐπὶ 4ετίαν, κατόπιν μόνον φοιτοῦν εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς σχολὰς τοῦ κλάδου των, ὅπως συμπληρώσωσι τὴν πρακτικὴν των πείραν διὰ θεωρητικῶν γνώσεων.

Τοιοῦτον σύστημα εἶναι ἀνεφάρμοστον ἐν Γαλλίᾳ· ἡ κοινωνικὴ πειθαρχία δὲν εἶναι τόσον σταθερὰ ὅσον ἐν Γερμανίᾳ. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἰδιοσυγκρασία τῆς φυλῆς ἐπιβάλλει τὴν ἀνάγκην τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν χαρακτήρων, τοῦθ' ὅπερ ἐπιτυγχάνεται εὐχερέστερον καὶ ἀσφαλέστερον, ὡς ἤδη ἐσημείωσα, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἐνιαίας παιδαγωγικῆς μεθόδου.

Ἐπισυνάπτω διάφορα δημοσιεύματα, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις θέλει συμπληρώσῃ τὰς ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιστολῇ πληροφορίας.

Ἐὰν φρονεῖτε, ὅτι τὸ ζήτημα χρήζει λεπτομερεστέρας ἐξετάσεως, νομίζω, ὅτι θὰ ἦτο καλὸν νὰ σταλῇ ἐπὶ ἀποστολῇ εἰς Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν ἱκανὸς καὶ κατάλληλος ἐπιθεωρητὴς τῶν παρ' ἡμῖν ἐπαγγελματικῶν σχολῶν, ἵνα μελετήσῃ ἐπὶ τόπου τὴν λειτουργίαν τῶν ἐν ἰσχυρῷ οὐστημάτων, ἀντιληφθῇ προσωπικῶς τὰ πρακτικὰ των ἀποτελέσματα καὶ σὰς ὑποβάλλῃ πλήρη ἐκθεσιν τῶν διαφόρων πορισμάτων τῆς μελέτης του.

Μετὰ φιλικῶν αἰσθημάτων.

Υμέτερος

Ν. Πολίτης.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν βλέπομεν, ὅτι καὶ εἰς ἄλλα Κράτη ἡ τοιαύτη ἀρχὴ τῆς συγκεντρώσεως τῶν κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ τὴν αὐτὴν διοίκησιν, ἔχει ἀναγνωρισθῇ ὡς ἐρθῇ, συμφώνως δὲ πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην εἶναι διαρθρωμένοι καὶ οἱ ὀργανισμοὶ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Εἰς ἡμᾶς, ὅπου τὸ μὲν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα παρέμεινεν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μέχρι τῆς χθὲς ἀμετάβλητον, οἱ δὲ διάφοροι κλάδοι τῆς ἐκπαιδεύσεως ἰδρύθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν πρωτοβουλία τῶν διαφόρων Ὑπουργείων ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πραγμάτων ἀνευ προηγουμένης ἐνιαίας μελέτης καὶ ἐξετάσεως τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας, νομίζω ὅτι εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ὅλη μας ἐκπαίδευσις ἐκκινεῖ ἢ μᾶλλον ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκκινήσῃ πρὸς νέας κατευθύνσεις, μία τοιαύτη διαρρυθμισις θὰ εἶχεν ἀνυπολόγιστα πλεονεκτήματα καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τῆς καθ' ἑαυτὸ μορφώσεως τῆς νέας γενεᾶς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τῆς καθόλου ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν τρόπον καθ' ὃν θὰ γίνῃ ἡ τοιαύτη συγκέντρωσις εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως, νομίζω, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη λεπτομερῶς ἀπὸ τοῦδε οὗτος νὰ διαγραφῇ, διότι καὶ εὐνόητος εἶναι καὶ ἀντικείμενον ἰδιαίτερας μελέτης τῶν σχετικῶν ὑπηρεσιῶν πρέπει ν' ἀποτελέσῃ. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἔχει διαμορφώσει διὰ τὰ ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ διατελοῦντα σχολεῖα ἄρτιον κατὰ τὴν γνώμην μας διοικητικὸν σύστημα, πρὸς τὸ ὅποιον θὰ προσαρμοσθοῦν οἱ λοιποὶ κλάδοι τῆς Ἑκπαιδεύσεως τῶν ἄλλων Ὑπουργείων, διὰ τῆς μεταφορᾶς τῶν σχετικῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῶν σχετικῶν ἐκπαιδευτικῶν κλάδων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει πᾶσα μεταβολὴ ἐνδεικνυομένη ὑπὸ τῶν πραγμάτων δύναται βεβαίως νὰ γίνῃ διὰ τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ.

Ἐν παραδείγματι, ἅς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρω πῶς φαντάζομαι ὅτι δύναται νὰ διαρρυθμισθῇ ὁ μηχανισμὸς τῆς ἐνιαίας διοικήσεως. Ἐν πρώτοις, μετὰ τὴν ὑπαγωγὴν ὅλων τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων ὑπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἀντιπρόσωποι τῶν Πανε-

πιστημίων καὶ τῶν αὐτοτελῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν θὰ ἀποτελέσουν ἴδιον Συμβούλιον, τὸ τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαίδευσως, τὸ ὁποῖον συνερχόμενον ἅπαξ τοῦ ἔτους, συμφώνως πρὸς ἴδιον κανονισμόν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Πανεπιστημίου, θὰ συσκέπτεται καὶ θὰ γνωμοδοτῇ περὶ τῶν γενικῶν ζητημάτων τῶν σχολῶν, π. χ. περὶ τοῦ τρόπου ἐκλογῆς καθηγητῶν, τρόπου χορηγίας πτυχίων, ὀργανώσεως τῆς φοιτητικῆς ζωῆς κλπ.

Δεύτερον, τὰ Διοικητικὰ Ἐκπαιδευτικὰ Συμβούλια, καθὼς καὶ τὸ Γνωμοδοτικὸν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, θὰ διαρρυθμισθοῦν οὕτως ὥστε νὰ συμπεριλάβουν καὶ ἀντιπροσώπους ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἐκπαίδευσως.

Καὶ τρίτον αἱ κεντρικαὶ ὑπηρεσίαι τῶν ἄλλων κλάδων τῆς ἐκπαίδευσως, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἤδη ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὰ διάφορα Ὑπουργεῖα, θὰ μεταφερθοῦν μετὰ τοῦ προσωπικοῦ των καὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ των εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ θὰ ἀποτελέσουν Διευθύνσεις καὶ Τμήματα καὶ Γραφεῖα αὐτοῦ.

Συγκροτούμενων δὲ οὕτω τῶν διαφόρων συμβουλίων, λύεται καὶ τὸ ζήτημα τοῦ Α. Ε. Συμβουλίου, διότι ὅλα αὐτὰ τὰ συμβούλια, ἐνισχυόμενα ἴσως καὶ μέ τινα ἔξω τῶν ὑπηρεσιῶν εὐρισκόμενα πρόσωπα, θὰ δύνανται νὰ συγκροτοῦν τὸ Α. Ε. Σ., ὅπερ συνερχόμενον ἀνὰ διετίαν θὰ ἐξετάζη τὰ γενικωτέρας φύσεως ζητήματα τῆς ἐκπαίδευσως.

Λεπτομερὲς σχέδιον τῆς τοιαύτης διαρρυθμίσεως δεν ἔκρινα σκόπιμον νὰ παρουσιάσω, διότι προέχει ἡ κατ' ἀρχὴν ἀπόφασις τοῦ Α. Ε. Σ., περὶ ἐνοποιήσεως τῆς διοικήσεως. Ἐὰν δὲ αὕτη εἶναι καταφατική, τότε ἡ λεπτομερὲς σύνταξις τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ πρέπει νὰ παραπεμφθῇ εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν, ἣτις θὰ ἀναλάβῃ νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ σχετικὸν προσχέδιον πρὸς συζήτησιν.

Πρὶν ἢ τελειώσω τὴν εἰσήγησίν μου θὰ παρακαλέσω νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε ὅπως δι' ὀλίγων ἐκθέσω τὰς ἀντιρρήσεις μου, ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητα τῶν προβαλλομένων κατὰ τῆς ἐνότητος τῆς διοικήσεως ἐπιχειρημάτων καὶ τοῦτο διότι δὲν εἶχα ὑπ' ὄψει μου τὰς γνώμας τῶν ἐναντιοφρονούντων κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς εἰσηγήσεως. Τὸ πρῶτον ἐπιχείρημα, ὅπερ προβάλλεται κατὰ τῆς ἐνο-

ποιήσεως, εἶναι τὸ ἐξῆς : Ἐπειδὴ εἰς τὰς εἰδικὰς σχολὰς (γεωργικὰς, ἐμπορικὰς, τεχνικὰς), τὸ προέχον δὲν εἶναι ἡ γενικὴ μόρφωσις, ἀλλὰ ἡ πρακτικὴ, φυσικὸν εἶναι ἡ προαγωγή καὶ ἡ βελτίωσις τῶν τοιαύτην μόρφωσιν ἐπιδιωκόντων σχολείων νὰ ἐπιτελῇται καλύτερον ἀπὸ ὑπηρεσίας, αἵτινες κατέχουν τὸ πνεῦμα, τὸν σκοπὸν καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς πρακτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Μολονότι ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὸ σήμερον γινόμενον, θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν τηρεῖται, τοῦλάχιστον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, διότι τόσοι κατὰ τὸ παρελθόν, ὅσον καὶ κατὰ τὸ παρόν, οἱ προϊστάμενοι τῆς ἐμπορικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἦσαν καὶ εἶναι ἀπόφοιτοι τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἐπομένως μὴ δυνάμενοι νὰ ἰσχυρισθῶν ὅτι κατέχουν τὸ πνεῦμα, τὸν σκοπὸν καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς πρακτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐν τούτοις πόθεν ἐπιτρέπεται νὰ συναχθῇ, ὅτι τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐποπτεῖαν τῶν τοιούτων σχολείων θὰ ἔχουν οἱ φιλόλογοι καὶ ὄχι οἱ εἰδικοὶ ἐκάστου κλάδου ; Εἶπον προηγουμένως, ὅτι καὶ τὰ Διοικητικὰ Συμβούλια καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἀποφασίζομένης τῆς ἐνόητος τῆς διοικήσεως, θὰ μεταρρυθμισθῶν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ συμπεριλάβουν καὶ εἰδικούς καὶ μάλιστα αὐτοὺς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι καὶ σήμερον ἐκτελοῦν τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν εἰς τὰ διάφορα Ὑπουργεῖα.

Τὸ δεῦτερον ἐπιχείρημα εἶναι, ὅτι καὶ εἰς ἄλλα κράτη —εἰς τὰ πλεῖστα ἔστω— ὑπάρχει ὁ χωρισμὸς αὐτός. Ὁρθόν. Ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ, ὅτι ἐξ ἀντιθέτου ὑπάρχουν καὶ Κράτη, ὡς εἶδομεν, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἐνότης διοικήσεως ἔχει καθιερωθῇ. Τὸ ζήτημα λοιπὸν εἶναι, ποῖον σύστημα εἶναι τὸ συμφερότερον εἰς ἡμᾶς καὶ ποῖα τάσις παρατηρεῖται εἰς τὰ διάφορα Κράτη. Καὶ ἂν κρίνωμεν ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα ἐν Γαλλίᾳ, νομίζομεν, ὅτι, ὅπως καὶ ἡ θεωρία, οὕτω καὶ ἡ πρᾶξις, εἶναι ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας γνώμης.

Τὸ τρίτον ἐπιχείρημα, ὅτι ἄνδρες ἐμπνευσμένοι ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς γενικῆς Παιδείας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι κατάλληλοι διὰ ἐκπαιδεύσιν κατ' ἐξοχὴν πρακτικὴν, ἔχει τὴν αὐτὴν ἀξίαν τὴν ὁποίαν καὶ τὸ πρῶτον. Εἰδικοὶ καὶ ἐνταῦθα ἄνδρες, μορφωμένοι καταλλήλως καὶ σχετικῶς μὲ τὸν κλάδον, τὸν ὁποῖον θὰ ἀντιπροσωπεύ-

ουν, αὐτοὶ καὶ θὰ ἔχουν τὴν βαρύνουσαν γνώμην ἐπὶ τῆς πρακτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἀλλὰ ἐκτὸς τούτου καλὸν εἶναι νὰ τονισθῇ, ὅτι βάσις πάσης πρακτικῆς μορφώσεως παραμένει πάντοτε ἡ γενικὴ μόρφωσις, ἡ διεισπλάττουσα τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι ἡ ἀποφυγὴ πάσης ἐπιβλαβοῦς μονομερείας, μόνον δι' ἑνὸς τοιούτου συνδυασμοῦ πρέπει καὶ δύναται νὰ ἀποφευχθῇ.

Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ καὶ ἐκ τῶν συνεδριῶν τοῦ Α. Ε. Σ. κατεφάνη, ὅτι δηλ. ἡ ἐξέτασις παντὸς ἐκπαιδευτικοῦ ζητήματος ἐπιτυγχάνεται ὁλοκληρωτικῶς διὰ τῆς ὑπὸ διαφόρων εἰδικοτήτων διαπραγματεύσεως τοῦ θέματος, δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀρνηθῶμεν, ὅτι θὰ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἐπὶ μέρους ἐκπαίδευσιν, ἐὰν τὰ συμβούλια τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι κοινά, κοινὴν δηλονότι ἔχοντα τὴν δικαιοδοσίαν καὶ τὴν εὐθύνην. Τὸ τέταρτον ἐπιχείρημα εἶναι ὅτι αἱ διάφοροι ὀργανώσεις, αἵτινες μέχρι τοῦδε συμμετέχουν διὰ τοῦ ἐνδιαφέροντός των καὶ τῶν συνεισφορῶν των εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν εἰδικῶν σχολείων, θὰ παύσουν πλέον ἐνδιαφερόμεναι καὶ συνεισφέρουσαι, ἐὰν τὰ σχολεῖα ταῦτα ὑπαχθῶν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

Τὸ πρᾶγμα φαίνεται παράδοξον. Αἱ ὀργανώσεις ἂν ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ εἰδικὰ σχολεῖα, ἐνδιαφέρονται, διότι πιστεύουν, ὅτι ταῦτα τοὺς ἐξυπηρετοῦν τὰ ἠθικὰ καὶ ὑλικά των συμφέροντα. Ἐπομένως τοὺς ἐνδιαφέρει ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ καλὴ αὐτῶν λειτουργία. Διὰ ποίας ὁδοῦ τὰ προσφέρει εἰς αὐτοὺς τὸ Κράτος, διὰ τοῦ Α ἢ Β Ὑπουργείου, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς ἐνδιαφέρῃ. Καὶ ἂν ἡμεῖς πεισθῶμεν καὶ ἡ πρᾶξις ἀποδείξῃ, ὅτι μὲ τὴν ὑπαγωγὴν των εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας τὰ σχολεῖα ταῦτα λειτουργοῦν καλύτερα, καὶ αἱ ὀργανώσεις θὰ πεισθῶν καὶ οὐδεὶς φόβος ὑπάρχει νὰ παύσουν τὴν συμβολὴν των εἰς τὰς προσπάθειάς τοῦ Κράτους.

Τὸ δὲ πέμπτον καὶ τελευταῖον ἐπιχείρημα εἶναι, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας εἶναι τόσον βεβαρυμένον ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τῶν ἰδίων αὐτοῦ σχολείων, ὥστε νὰ μὴ ἐπαρκῇ οὔτε διὰ τὰ ἴδια σχολεῖα, πολὺ δὲ μᾶλλον, ἂν ἀναλάβῃ καὶ ἄλλα. Ἀλλὰ εἵπομεν, ὅτι μία ἀπὸ τὰς αἰτίας ἔνεκα τῶν ὁποίων τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα δὲν λύονται, ὅπως αἱ ἀνάγκαι τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ ἀπαιτοῦν, εἶναι καὶ ἡ μονομερὴς ἐξέτασις τῶν ἀναγκῶν καὶ μονομερὴς λύσις τῶν ζητημάτων. Ἡ ἐνίσχυσις τῶν

έντεταλμένων τὸ ἔργον τοῦτο καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ σχολεῖα θὰ ὠφελήσῃ, ἡ ἐπάρκεια δὲ ἢ μὴ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου Ὑπουργείου δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀναγκῶν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἰκανότητος τῶν διοικούντων αὐτὸ προσώπων. Πρὸς τοιοῦτον δὲ ὀργανισμόν ἀποβλέπει τὸ σχέδιον τῆς ἐνιαίας διοικήσεως καὶ ὑπὸ τοιαύτην προϋπόθεσιν τοῦτο προτείνεται.

Πάντα λοιπὸν τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἀντιθέτου ἀπόψεως νομίζω, ὅτι δὲν ἀντέχουν εἰς τὴν βάσανον τῆς ἀντικειμενικῆς κριτικῆς. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο πρέπει νὰ προσθήσω. Πρέπει νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψει, ὅτι οὐδεμία διευθέτησις οὐδενὸς ζητήματος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἀπόλυτον τελειότητα. Αἱ λύσεις τῶν τοιούτων προβλημάτων εἶναι σχετικαὶ καὶ πεπερασμέναι ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ. Ἐπομένως κάθε λύσις θὰ ἔχῃ τὰς φωτεινάς καὶ σκοτεινάς τῆς πλευράς. Θὰ παρουσιάσῃ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα. Ὑπὸ τὴν ἀποψιν δὲ ταύτην ὑποστηρίζω, ὅτι ἡ λύσις τῆς ἐνοποιήσεως ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως πλεονεκτεῖ ἀπολύτως τῆς σήμερον κρατούσης διασπάσεως, ἧς τὴν διατήρησιν προτείνουν οἱ ἀντιφρονούντες.

Ὁργανομένη ἡ διοίκησις τῆς ὅλης ἐκπαιδεύσεως, καθ' ὃν τρόπον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἐξεθέσαμεν, νομίζομεν, ὅτι καὶ πρὸς τὰς νεωτέρας τάσεις ἀνταποκρίνεται καὶ τὰς ἰδιαιτέρας ἀνάγκας τῆς χώρας μας ἐξυπηρετεῖ. Εἰς Κράτη, τὰ ὁποῖα ὕστεροῦν εἰς πολιτισμὸν καὶ οἱ φωτισμένοι ἄνθρωποι εἶναι ὀλίγοι, ἡ στενὴ συνεργασία αὐτῶν εἶναι ὄχι μόνον ἐπωφελής, ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητος διὰ πάντα κλάδον. Τούναντίον ἡ διάσπασις καὶ ὁ καταμερισμὸς εἰς ὑπηρεσίας ἀνεξαρτήτους, ἐνῶ κοινὴ εἶναι ἡ ἐξυπηρετητέα ὑπόθεσις, καὶ τὴν ἀποδοτικότητα τῶν ἰδίων ἐλαττώνει καὶ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἔργου τῶν παρακωλύει. Μὲ τὴν πεποιθήσιν αὐτὴν προτείνω, μέχρις οὗ λειτουργήσῃ ἡ αὐτοδιοίκησις, τὴν ἐνιαίαν διοίκησιν ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως πρὸς τὸ συμφέρον ταύτης καὶ τοῦ λαοῦ. Εἰς τὰς κρίσεις μας ἅς μὴ μᾶς διαφεύγει, ὅτι πρόκειται περὶ νέας ιδέας, περὶ νέου μέτρου. Καὶ κάθε τι νέον προσκρούει εἰς τὴν μακρὰν ἔξιν τῆς καθ' ἓνα ὠρισμένου τρόπου καὶ πάντοτε τὸν αὐτόν. ἀντικρύσεως τῶν προβλημάτων, εἰς ἣν ἐθίζονται ὅλοι αἱ ὑπηρεσίαι, προσκρούει εἰς τὸν ὑπὸ τῆς παραδόσεως καθιερωμένον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ὡς τοιοῦτον μέτρον

προκαλεῖ δισταγμούς καὶ γεννᾷ φόβους ματαίους. Τὸ μέτρον ὅμως δὲν συζητεῖται διὰ πρώτην φοράν. Θεωρητικῶς ἄρκετὰ ἐδοκιμάσθη καὶ ἡ ἀξία του καὶ ἡ ὀρθότης του. Ἡ ἐφαρμογὴ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ ἀποδείξῃ τὸ βάσιμον τῶν ἐλπίδων, τὰς ὁποίας ἐπ' αὐτοῦ ἐστηρίξαμεν.

Ὁ κ. Εὐάγ. Ἰατρίδης ἀναπτύσσει τὴν ἀντεισηγήσιν του οὕτω :

Ζητεῖται ἡ ὑπαγωγή τῆς Ἑπαγγελματικῆς ἐν γένει Ἑκπαιδεύσεως (γεωργικῆς, ἐμπορικῆς, βιομηχανικῆς κλπ.) ὑπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

Τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην θεωροῦμεν οὐχὶ ἀπλῶς ἄσκοπον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπιβλαβὴ διὰ τὴν τελεσφόρον λειτουργίαν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς Ἑπαγγελματικῆς Ἑκπαιδεύσεως τῆς χώρας διὰ τοὺς κατωτέρω ἐκτιθεμένους λόγους.

Γενικῶς ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἐπόμενα :

Ἄν ἐχωρίσθῃ καὶ ἀποτελεῖ πάντοτε ἰδιαίτερον κλάδον ἡ Ἑπαγγελματικὴ Ἑκπαίδευσις ἀπὸ τῆς Γενικῆς τοιαύτης, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προέχει ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τὴν χαρακτηρίζει, εἶναι ἡ παρεχόμενη δι' αὐτῆς εἰδικὴ πρακτικὴ μόρφωσις καὶ οὐχὶ ἡ γενικὴ τοιαύτη, ἣτις κατέχει ἐν αὐτῇ δευτερεύουσας θέσιν, χωρὶς βεβαίως τοῦτο νὰ σημαίνει, ὅτι παραγνωρίζομεν τὴν ἀξίαν τὴν ὁποίαν ἔχει βασικῶς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εἰδικῆς παιδείας ἡ προηγουμένη γενικὴ τοιαύτη, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον κατ' ἐπανάληψιν ἐτονίσσαμεν ἐνταῦθα. Ἦτο φυσικὸν λοιπὸν ἡ μέριμνα διὰ τὴν λειτουργίαν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῆς νὰ ἀνατεθῇ εἰς ὑπηρεσίας, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἐκ τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῶν εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατέχωσι τὸ πνεῦμα, τὸν σκοπὸν καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς πρακτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐπεβλήθη καὶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ εἰς τὴν πράξιν, ἀναγνωρισθέντος, ὅτι αἱ εἰδικαὶ ὑπηρεσίαι, αἱ ἀσχολούμεναι μὲ τὴν μελέτην τοῦ συνόλου τῶν ἀναγκῶν τῶν ἐμποροβιομηχανικῶν καὶ ἐν γένει τῶν ἐπαγγελματικῶν τάξεων, εἶναι αἱ μᾶλλον ἐνδεδειγμένοι καὶ διὰ τὴν ἐποπτεῖαν καὶ διοίκησιν τῆς εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τάξεων τούτων, ἀνεγνωρίσθη δὲ καὶ ἐπεκράτησεν εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ προηγμένα Κράτη. Οὕτω ἐν Πρωσίᾳ ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις ὑπάγεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας καὶ ἐν Σαξωνίᾳ ἐπίσης εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου, ἐν Ἑλβετίᾳ εἰς

ὅλα σχεδὸν τὰ Καντόνια, εἰς τὸ αὐτὸ ὡς ἄνω Ὑπουργεῖον, ἐν Γαλλίᾳ λειτουργεῖ εἰδικὸν Ὑφυπουργεῖον διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν, ἐν Ἰταλίᾳ ἡ ἐκπαίδευσις αὕτη ὑπάγεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου καὶ Ἐργασίας καὶ ἐν Αὐστρίᾳ ὁμοίως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν Πολωνίᾳ, Οὐγγαρίᾳ, Ρουμανίᾳ, Σερβίᾳ, Βουλγαρίᾳ κλπ. Διὰ τὴν τελευταίαν μάλιστα ταύτην ἔχομεν ὑπ' ὄψει καὶ ἀντίγραφον τοῦ σχετικοῦ νόμου, ὅπερ καὶ καταθέτομεν εἰς τὴν Γραμματεῖαν. Ἐν Ἀμερικῇ ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι ἐμπεπιστευμένη εἰς τὰς οἰκείας ἐπαγγελματικὰς ὁργανώσεις, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ ἐξαρτᾶται ἐκ τοπικῶν αὐτοδιοικουμένων διοικήσεων (κομητειῶν), τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας περιοριζομένου εἰς τὴν γενικὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν καὶ εἰς ἀνώτερα τινὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα.

Διὰ τὴν τελικὴν ἀπόφασιν ἐν προκειμένῳ δὲν πρέπει νὰ παροραθῇ καὶ ἡ ψυχολογία τοῦ κοινοῦ καὶ ἰδῇ τῶν ἐνδιαφερομένων τάξεων, ἧτις εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετος πρὸς τὴν μελετωμένην μεταβολήν.

Καὶ ἐρωτῶσιν αὖται :

Πῶς εἶναι δυνατόν ὑπηρεσίαι ξέναι ἐντελῶς πρὸς τὰς ἀνάγκας, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχολογίαν τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ ἐργατικῶν τάξεων καὶ ἀποκλειστικὸν προορισμὸν ἔχουσαι τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπηρεασμένοι δὲ κατὰ φυσικὸν λόγον καὶ ἐμφορούμεναι ἀπὸ ἀνάλογον πνεῦμα, καθ' ὃ καὶ εἰς τὴν εἰδικὴν κατάρτισιν τῶν ἐπαγγελματιῶν, τεχνιτῶν καὶ ἐργατῶν, πρωτεύοντα ρόλον παίζει ἡ γενικὴ μόρφωσις, πῶς εἶναι δυνατόν, ἐρωτῶσι, νὰ διοικήσωσι τὴν πρακτικὴν ἐκπαίδευσιν, χωρὶς κίνδυνον ν' ἀπορροφηθῇ καὶ νὰ ἀφομοιωθῇ αὕτη σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ τὴν κλασσικὴν ἐκπαίδευσιν ;

Ἡ εὐλογος αὕτη ἀντίληψις τῶν ἐνδιαφερομένων τάξεων πρέπει νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψει, δεδομένου, ὅτι αὖται διὰ τῶν διοικήσεων καὶ ὁργανώσεων αὐτῶν μετέχουσιν ἐνεργῶς καὶ ἀμέσως εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Ἐπαγγελματικῶν Σχολῶν, προσφέρουσαι οὐ μόνον τὴν πολύτιμον πείραν καὶ τὰς γνώσεις των, ἀλλὰ καὶ σπουδαίαν ὕλικὴν ἐνίσχυσιν.

Ἡ ἴδρυσις τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου δίδει τὴν καλλιτέραν δυνατόν λύσιν καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητα ἐν τῇ γενικῇ ἐκπαιδευτικῇ πολιτικῇ τοῦ Κράτους.

Ἡ συμμετοχὴ ἀντιπροσώπων τῶν κατ' ἑκάστα ὙΠΡΑΚΤΙΚΑ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου

πουργείων εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦτο, ἐξασφαλίζει ἀρκούντως τὴν παροχέτευσιν τοῦ κρατοῦντος ἐν αὐτῷ πνεύματος, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς γενικὰς κατευθύνσεις τῆς Ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὰς εἰδικὰς ὑπηρεσίας τῶν Ὑπουργείων τούτων, αἱ ὁποῖαι ἀναμφιβόλως θὰ εἶναι εἰς θέσιν ὄχι μόνον νὰ προσαρμόσωσι τὸ πνεῦμα τοῦτο πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνδιαφερομένων τάξεων, μετὰ τῶν ὁποίων θὰ εὐρίσκωνται εἰς ἄμεσον καὶ στενὴν συνεργασίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναπτύξωσιν εὐχερέστερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον ὀρισμένον ἐκπαιδευτικὸν πρόγραμμα ἐντὸς ἐνὸς εὐρυτάτου πλαισίου συναφῶν ὑπηρεσιῶν.

Ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὴν προτεινομένην ὑπὸ τοῦ κ. Εἰσηγητοῦ συγκρότησιν διαφόρων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ Παιδείας εἰδικῶν Συμβουλίων, ἔχομεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἀντιθέτως αἱ ἀνάγκαι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξυπηρετηθῶσιν ἄριστα διὰ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιακῶν Συμβουλίων τῶν καθ' ἕκαστα Ὑπουργείων, συμπληρουμένης τῆς συνθέσεως αὐτῶν καὶ ὑπὸ εἰδικῶν παιδαγωγικῶν λειτουργῶν.

Πέραν τοῦ σημείου τούτου, στενωτέρα ἐνοποιήσις τῆς ἐκπαιδεύσεως διὰ τῆς ἐκριζώσεως τῶν καθ' ἕκαστα ὑπηρεσιῶν ἀπὸ ἑδαφους, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ μόνον δύναται ν' ἀναπτυχθῇ καὶ καρποφορήσῃ τὸ ἔργον αὐτῶν, θὰ ἐπιφέρῃ ἀσφαλῶς καὶ τὸν μαρασμὸν τῆς Ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως, διότι θὰ στερηθῇ αὕτη τῆς συνεργασίας τοῦ συνόλου τῶν συναφῶν ὑπηρεσιῶν, ἔτι δὲ ὡς εἶναι φυσικόν, τῆς ἀμέσου καὶ ζωογόνου ἐπιδράσεως καὶ ἀρωγῆς τῶν ἐνδιαφερομένων τάξεων.

Ὁ φόβος δὲ τὸν ὁποῖον ἔχει ὁ κ. Εἰσηγητὴς περὶ ἐνδεχομένης ἀρνήσεως τῶν καθ' ἕκαστον Ὑπουργῶν νὰ ἐκτελῶσι τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου μας εἶναι καθ' ἡμᾶς ἀδικαιολόγητος, διότι πῶς δύναται νὰ νοηθῇ, ὅτι ὕπουργοὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς Κυβερνήσεως, θὰ ἐρρῶθμιζον τοσαύτης σοβαρότητος ζητήματα ἀγόμενοι ἀπὸ αἰσθημα συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας πρὸς τὸ Συμβούλιόν μας, ἀναλόγως τῆς στεγάζσεως τούτου εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ Ὑπουργεῖον ;

Τέλος δὲν βλέπομεν, ἡμεῖς τοῦλάχιστον, τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας νὰ εἶναι παρεσκευασμένον διὰ νὰ δεχθῇ ἓνα τέσον βαρὺ φορτίον. Φοβούμεθα πολὺ, ὅτι νέοι πειραματισμοὶ θὰ ἀρχίσουν εἰς βάρος τῆς ἐπαγγελματικῆς

ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ τῶν νέων ἀντιληπτῶρων αὐτῆς καὶ τὸ χειρότερον, φοβούμεθα μὴ τυχὸν λόγῳ συσσωρεύσεως μεγάλου ὄγκου ἐργασίας εἰς τὸ εἰρημένον Ὑπουργεῖον καὶ δὴ τῆς ἀπασχολήσεως τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ εἰς τὴν προστιθεμένην ἐκπαίδευσιν, δὲν δυνηθῇ τοῦτο νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ κύριον ἔργον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον μετ' εὐλόγου ἀνυπομονησίας ἀναμένει ἡ Ἑλληνικὴ Κοινωνία.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ἤδη ὑφίσταται ἀνομοιότης εἰς τὴν ὑπαλληλικὴν ἐν γένει κατάστασιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν τῶν διαφόρων κλάδων ἐκπαιδεύσεως, ἀπαντῶμεν : Ὅτι ὅπου εἶναι δυνατόν καὶ ὑπάρχει ὁμοιότης, τοῦλάχιστον εἰς τὴν ὑφ' ἡμᾶς ἐκπαίδευσιν, ἡ σχετικὴ Νομοθεσία ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀντίστοιχον τῆς Γενικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ὅπου ὅμως ὑφίσταται ἀνομοιότης, λόγῳ τοῦ εἰδικοῦ χαρακτῆρος τῶν σχολείων μας, εἶναι φυσικὸν καὶ ἀναγκαῖον νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἰδιαίτερα διάφορος Νομοθεσία. Οὕτω λ. χ. πῶς εἶναι δυνατόν τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τῶν τεχνικῶν μαθημάτων μιᾶς μέσης Βιομηχανικῆς Σχολῆς νὰ ἐξομοιωθῇ ἐντελῶς πρὸς τοὺς καθηγητὰς τῶν Γυμνασίων ;

Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ λυθῇ συντόμως διὰ τῶν λαμβανομένων ἤδη ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν Νομοθετικῶν μέτρων, διὰ τῶν ὁποίων ρυθμίζονται ὀριστικῶς τὰ ὑπαλληλικά ζητήματα, ἐν οἷς καὶ τὰ τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν γενικῶς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν προβλεπομένην ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας οἰκονομίαν διὰ τῆς ἀποσπάσεως Καθηγητῶν ἐκ τῶν Γυμνασίων εἰς τὰς πρακτικὰς σχολὰς καὶ τἀνάπαλιν, διαφωνοῦμεν ἀπολύτως, θεωροῦντες τοιοῦτον σύστημα ὀλέθριον τόσον διὰ τὰς ἐπαγγελματικὰς Σχολὰς, ὅσον καὶ διὰ τὰς κλασσικὰς. Διότι, ἀπλούστατα, λόγῳ τοῦ διαφόρου χαρακτῆρος τῶν σχολείων τούτων καὶ κατὰ συνέπειαν διαφόρου εἰδικεύσεως τοῦ προσωπικοῦ τῶν, οἱ καθηγηταὶ τῶν πρακτικῶν σχολῶν θὰ εἶναι ἢ κί-στα κατάλληλοι διὰ τὰ γυμνάσια, ὥς καὶ τἀνάπαλιν, εἶναι δὲ καὶ ἀμφίβολον ἂν θὰ ὑπάρχῃ πλεονάζον πρὸς τοῦτο προσωπικόν.

Ἄλλως καὶ ἐὰν τυχὸν ἐπιτευχθῇ οἰκονομία τις διὰ τοῦ προτεινομένου συστήματος, αὕτη θὰ εἶναι ἐντελῶς ἀσήμαντος.

Ὅμοίως, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἐὰν ἡ

Εμποροβιομηχανική Ἑκπαίδευσις ἀποσπασθῇ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας αἱ οἰκεῖαι ὀργανώσεις δὲν θὰ παύσωσι συντρέχουσαι τὰς δι' ἃς ἐνδιαφέρονται σχολάς, ἔχομεν νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ ἀντίθεσις αὐτῶν πρὸς τὴν ἐν λόγῳ ἰδέαν, δὲν προέρχεται ἐξ αἰσθηματικῶν ἀπλῶς λόγων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ὀρθῆς ἀντιλήψεως, ὅτι τὰς ἀνάγκας τῆς εἰδικῆς μορφώσεως τῆς τάξεως τῶν δὲν δύναται νὰ κατανοῇ καὶ θεραπεύῃ ἀποτελεσματικώτερον ἄλλος τις, παρὰ μόνον ὁ φυσικὸς αὐτῶν ἀντιλήπτωρ, ἥτοι τὸ Ὑπουργεῖον Ἑθνικῆς Οἰκονομίας, ὡς εὕρισκόμενον εἰς ἄμεσον καὶ διαρκῆ ἐπαφὴν πρὸς τὰς τάξεις ταύτας.

Τέλος, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἰσχύοντα ἐκπαιδευτικῶς εἰς ἄλλας χώρας, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι αἱ πληροφορίες τῶν ὑποστηριζόντων τὴν ἐνοποίησιν, εἶναι ἐλλιπεῖς καὶ οὐχὶ κατὰ πάντα ἀκριβεῖς. Οὕτω διὰ τὴν Ἑλβετίαν ἀναφέρεται τί γίνεται εἰς ἓν καὶ μόνον καντόνιον, παραλειπομένων πάντων τῶν ἄλλων, εἰς ἃ αἱ Ἑπαγγελματικαὶ Σχολαὶ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου. Διὰ τὴν Βουλγαρίαν, τὴν ὁποίαν ἐπικαλοῦνται, δὲν λέγουσι σαφῶς πόθεν ἐξαρτῶνται αἱ Ἐμπορικαὶ καὶ Βιομηχανικαὶ Σχολαί, ἐνῶ ἀναμφισβητήτως ὑπάγονται αὐταὶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου, Βιομηχανίας καὶ Ἐργασίας, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνεφέραμεν.

Διὰ τὴν Ἰταλίαν λέγεται, ὅτι ἡ ἐμποροβιομηχανικὴ ἐκπαίδευσις ὑπάγεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, ἀφοῦ αὕτη εἶναι γνωστόν, ὅτι ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου, Βιομηχανίας καὶ Γεωργίας.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω δὲν ἀπομένει ἄλλη χώρα, ἐξ ὧν ἐπικαλοῦνται ὑπὲρ τῆς ἀπόψεώς των, παρὰ ἡ Τσεχοσλοβακία καὶ ἡ Νορβηγία, καὶ ἡ μοναδικὴ σχολὴ ἐνὸς Καντονίου τῆς Ζυρίχης.

Κλείοντες τὸ παρόν, δὲν εἶναι ἄσκοπον ν' ἀναφέρωμεν τινὰ καὶ περὶ τοῦ μέχρι τοῦδε ἔργου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας ἐν τῇ ἐπαγγελματικῇ ἐκπαιδεύσει.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας, κατὰ τὸ σχετικῶς βραχὺ χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ἐποπτεύει τὰς Ἑπαγγελματικὰς Σχολάς (1913—1930), ὠργάνωσε καὶ συντηρεῖ καθ' ὅλον τὸ Κράτος 20 δημοσίας Ἐμπορικὰς σχολάς, αἵτινες λειτουργοῦσι μὲ πᾶσαν δυνατὴν ἐπιτυχίαν. Ἰδρυσε παρ' αὐταῖς τὰ σχολικὰ ταμεῖα καὶ Γενικὸν Ταμεῖον, τὰ ὁποῖα ἐπροικοδότησε μὲ σημαντικούς

πέρους διὰ τὴν ἀνέγερσιν κτιρίων καὶ γενικὸν ἐφοδιασμὸν αὐτῶν. Οὕτω διὰ τοὺς σκοποὺς τούτους ἔχουσι συγκεντρωθῇ ἤδη 15 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ μὲ τὰ προστιθέμενα κατ' ἔτος, ἐξασφαλίζεται ἡ ἀνέγερσις σχολικῶν κτιρίων καὶ ὁ πλήρης ἐφοδιασμὸς αὐτῶν διὰ τῶν ἀπαιτούμενων διδακτικῶν μέσων.

Ἰδρυσε καὶ ὠργάνωσε τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν Ἐμπορικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν.

Ἦρξατο νὰ συμπληροῖ τὴν ὀργάνωσιν τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς Τεχνῶν καὶ Ἐπαγγελμάτων ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων, ὑποσχομένων τὴν τελεσφόρον λειτουργίαν αὐτῆς.

Εἰς τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν καὶ τὰς ὁδηγίας του ὀφείλεται ἡ ἐπιτυχὴς λειτουργία τῶν ὑφισταμένων ἤδη παρ' ἡμῖν ἡμερησίων καὶ ἑσπερινῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ τεχνικῶν Σχολῶν τῶν ἰδρυθεισῶν καὶ διοικουμένων ὑπὸ τῶν οἰκείων ὀργανώσεων.

Τέλος προὐκάλεσε τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου 5197 «περὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως», διὰ τοῦ ὁποίου, ἐκτὸς τῶν μέτρων ὑπὲρ τῆς Ἐμπορικῆς Ἐκπαιδεύσεως, καθιεροῦται τὸ πρῶτον ἐν τῇ Χώρα μας, ὁ θεσμὸς τῶν σχολείων συμπληρωματικῆς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως, προβλεπομένης διὰ τὴν διοίκησιν αὐτῶν στενῆς συνεργασίας Κράτους καὶ ἐνδιαφερομένων Ἐπαγγελματικῶν καὶ Ἐργατικῶν τάξεων.

Ἰδοὺ ἐπὶ πλέον εἰς λόγος, ὁ ὁποῖος οὐδόλως συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ζητούμενης ὑπαγωγῆς. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου εἵμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐπισύρῳμεν ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τοῦ Συμβουλίου, καθ' ὅσον φρονοῦμεν ὅτι τυχὸν ἀπομάκρυνσις τῶν ἐκπαιδευτικῶν ὑπηρεσιῶν ἐκ τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, θὰ ἐπιφέρῃ προφανῶς τὴν διακοπὴν τῆς ἀμέσου ἐπαφῆς καὶ συνεργασίας τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων μετὰ τῶν ἐνδιαφερομένων ὀργανώσεων, τοῦτο δὲ θὰ καταστήσῃ ἀναμφιβόλως προβληματικὴν, ἂν ὅχι ἀδύνατον, τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σοβαρωτάτου τούτου θεσμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ μας.

Ὁ κ. Τριαν. Κεραμυδᾶς λέγει τὰ ἐξῆς :
Πρῶτον θ' ἀπαντήσω εἰς τινὰ σημεία τῆς εἰσηγήσεως τοῦ κ. Κακούρου.

Τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως θὰ ὑπάρχῃ εὐκολία τῆς τοποθετήσεως διδασκάλων κοινῶν, ἢ τῆς μεταθέσεως διδασκάλων ἀπὸ εἰδός τι Σχο-

λείου εἰς ἕτερον, δὲν τὸ θεωρῶ βάσιμον, νομίζω δὲ ὅτι εἰς τοῦτο θὰ εὗρω ὁμοφώνους τοὺς κ. κ. παιδαγωγούς. Ὁ διδάσκαλος δέον νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὸ Σχολεῖον, εἰς ὃ διδάσκει. Ἰνα εἶναι καρποφόρος ἡ διδασκαλία του, δὲν πρέπει νὰ διδάσκη τὰ αὐτὰ εἰς διάφορα σχολεῖα, διότι δὲν θὰ ὑπάρχη διδακτικὴ ἐνότης.

Ἄλλως τε ζήτημα εἶναι ἂν θὰ ὑπάρξωσιν εἰς μίαν πόλιν δύο σχολεῖα διάφορα, εἰς ἃ νὰ ἐφαρμοσθῇ τοῦτο.

Πάντως οἰκονομία ἐκ τούτου δὲν θὰ προκύψῃ.

Ὁ κ. Κακοῦρος εἶπεν, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας θὰ δίδῃ τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς κατευθύνσεις εἰς τὰ διαφόρου εἵδους σχολεῖα. Εἰς τοῦτο διαφωνῶ. Τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς τεχνικῆς παιδείας δὲν τοὺς γνωρίζει κατὰ κανόνα τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Ἄν τις τοῦ Ὑπουργείου τούτου τοὺς γνωρίζῃ, τοῦτο θὰ εἶναι ἐξαίρεσις καὶ οὐχὶ κανὼν. Εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζῃ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς Γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως καλύτερον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας ; Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας γνωρίζει τί θέλει καὶ πῶς δέον νὰ κανονισθῇ ἡ διδασκαλία εἰς τὰ σχολεῖα του. Βεβαίως εἰς τὸν κανονισμόν προγράμματος εἶναι ἀναγκαῖα ἡ γνώμη τῶν παιδαγωγῶν, ἀλλὰ διὰ μόνον τὸν λόγον τοῦτον νὰ χάσῃ ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις τὸ φυσικόν της περιβάλλον ;

Δὲν νομίζω τοῦτο ὀρθόν, διότι κατὰ τὸν αὐτὸν συλλογισμόν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ ἡ Σχολὴ Εὐελπίδων καὶ ἡ Ἱατρικὴ Στρατιωτικὴ Σχολή. Διότι τί κάμνει ἡ Ἱατρικὴ Στρατιωτικὴ Σχολή ; Στέλλει τοὺς μαθητάς της εἰς τὴν Ἱατρικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, συνεπῶς λογικώτατον φαίνεται, ὅτι ἔδει νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας. Παραμένει ὅμως Στρατιωτικὴ, διότι θέλει νὰ κρατήσῃ τὸν χαρακτήρὰ της, διότι δὲν θέλει νὰ ἐκφύγῃ τῆς στρατιωτικῆς mentalité.

Αἱ τεχνικαὶ Σχολαὶ ἀνεπτύχθησαν ἀπανταχοῦ ἐξ ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Οἱ ἔμποροι καὶ βιομήχανοι, τὰ Ἐμπορικὰ καὶ Βιομηχανικὰ Ἐπιμελητήρια ἐδημιούργησαν τὰς πρώτας τεχνικὰς Σχολὰς καὶ αὐτὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ συντήρησίν των πολὺ καὶ σήμερον. Ἐν Ἑλβετίᾳ, τὴν ὁποίαν γνωρίζω καλῶς, καὶ τὴν ὁποίαν ἀνέφερον ὁ κ. Κακοῦρος, τὸ καντόνιον ἔχει τὴν ἐνιαίαν ἐκπαίδευσιν, ἀλλὰ ἔχει διὰ τοὺς διαφόρους κλά-

δους αὐτῆς comités de patronage ἐκ βιομηχάνων, ἐμπόρων κλπ., ρυθμιζόντων καὶ ἐπιβλεπόντων τὴν λειτουργίαν οὐ μόνον τῶν κατωτέρων σχολῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ παρισταμένων καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἐξετάσεις ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, οὕτως ὥστε ἐκεῖ οὐσιαστικῶς εἶναι τελείως χωριστὴ ἡ ἐκπαίδευσις.

Καὶ ἐδῶ, Κύριοι, ὀφείλομεν νὰ τὸ εἰπώμεν, εὐκολώτερον προάγεται ἡ εἰδικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τὰ εἰδικὰ Ὑπουργεῖα, διότι ἕκαστον εἰδικὸν Ὑπουργεῖον ἔχει ἐπαφὴν ἄμεσον μὲ ὠρισμένους παραγωγικοὺς κλάδους, ὥστε νὰ ὠθεῖ καὶ νὰ ὠθεῖται εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἰδίως δὲ προκειμένου περὶ τῆς στοιχειώδους τοιαύτης. Π. χ. ἡ ἐμπορικὴ ἐπιμόρφωσις θὰ γίνῃ διὰ τῆς ἀμέσου ἐπεμβάσεως καὶ ἀντιλήψεως τῶν Ἐμπορικῶν Συλλόγων, μεθ' ὧν ἀσφαλῶς εἶναι εὐκολώτερον νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, παρὰ τὸ τῆς Παιδείας. Ἡ ἐπιμόρφωσις ἐν τῇ Γεωργίᾳ θὰ χρειασθῇ τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν γεωργῶν, εἶναι αὕτη εὐκολωτέρα διὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἢ διὰ τὸ τῆς Γεωργίας ;

Ἐὰν συνεχισθῇ, Κύριοι, ἡ συζήτησις, ἐπιχειρήματα δύνανται ἐπ' ἀπειρον νὰ παραταχθῶσι καὶ ὑπὲρ τῶν δύο ἀπόψεων, βασιζόμενα τὰ μὲν εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ μονισμοῦ, ἀναμφισβητήτως ὠραίαν καὶ ἱκανοποιούσαν τὸ πνεῦμα, τὰ δὲ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι τίποτε δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἐκτὸς τοῦ περιβάλλοντός του ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἢ ἀτροφίας.

Τὸ γεγονός εἶναι, ὅτι σήμερον καὶ ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις πειραματίζεται καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας πειραματίζεται διττῶς, δηλαδὴ καὶ ἐν τῇ Δημοτικῇ Ἐκπαιδεύσει καὶ ἐν τῇ Μέσῃ. Καὶ ἐπίσης, ὅτι ἡ ἐπαφὴ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ ἤλθεν ἤδη ἀρκετὰ καὶ ὑπὲρ τὰς προσδοκίας διὰ τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου. Εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀνωμαλίαν, εἰς ἣν εὐρισκόμεθα, πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐνώσεως νέαν ἀνωμαλίαν, ἥτις θὰ ἀναστατώσῃ τελείως τὴν ἐκπαίδευσιν ; Νομίζω ὅχι.

Δι' ὃ καὶ ὑποβάλλω τὴν πρότασιν, ὅπως τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἀναβληθῇ διὰ τὴν μετὰ 2 ἔτη συνέλευσιν τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.

Τότε θὰ ἔχωμεν συμπεράσματα ἐκ τοῦ πειραματισμοῦ διὰ πάντας τοὺς κλάδους τῆς Ἑκπαιδεύσεως καὶ τὸ ζήτημα θὰ εἶναι ὠριμότερον, ὥστε νὰ συζητηθῇ ἀποτελεσματικῶς καὶ ἄνευ κινδύνου βλάβης λόγῳ ἐσπευσμένης ἐνεργείας.

Ὁ κ. Ἰω. Μιχαλόπουλος λέγει τὰ ἑξῆς :
 Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δὲν δύναμαι ἢ νὰ συμφωνήσω ἀπολύτως πρὸς τὴν θεωρητικὴν γενικὴν ἀρχήν, τὴν βασικὴν καὶ προφανοῦς ὠφελιμότητος. Εἶναι τόσον ἔκδηλα τὰ προσόντα τῆς ἐνιαίας διοικήσεως οἵουδήποτε κλάδου διοικητικοῦ, ὥστε σχεδὸν μετὰ δυσχερείας δύναται ν' ἀνεύρῃ τις ἀντίθετα ἐπιχειρήματα. Ἡ μέχρι τοῦδε, ἁλλως τε, πείρα ἐπικυρώνει πανηγυρικῶς τὴν ἄποψιν ταύτην. Εὐστοχωτέρα διαρρύθμισις, οἰκονομία δαπανῶν, λήψις μέτρων συντονιζομένων πρὸς πάσας τὰς κατευθύνσεις καὶ μεριμνῶντων διὰ πάντα τὰ ὁμοειδῆ θέματα, ὁμοιομορφία ἐν τῇ διοικήσει κλπ. εἶναι προσόντα, ἅτινα μόνον ἡ ἐνιαία κατεύθυνσις δύναται νὰ δώσῃ. Ὁ ὁμιλῶν ἄλλως τε ἔχει παράδειγμα ἐξ αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς διοικήσεως, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν, ἀποδεικνύει τὰς ἀπόψεις ταύτας. Καὶ τὸ παράδειγμα τοῦτο εἶναι ἡ ὑπὸ ἐνιαίαν διεύθυνσιν ὑπαγωγή πασῶν τῶν ἀνὰ τὰ διάφορα Ὑπουργεῖα λειτουργουσῶν στατιστικῶν ὑπηρεσιῶν. Ὅταν δηλ. ἡ ἐπιστημονικὴ ὀργάνωσις τῆς Ὑπηρεσίας Στατιστικῆς τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Οἰκονομίας συνεπληρώθη καὶ ἐπειδὴ εἰσέτι ἐξηκολούθει ἡ ὑπὸ τῶν εἰς τὰ λοιπὰ Ὑπουργεῖα στατιστικῶν ὑπηρεσιῶν κρατοῦσα ἀδιαφορία, ὅπως καὶ πρότερον, ἐζήτησα ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν Οἰκονομιῶν καὶ αὕτη μετὰ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ ἐξακρίβωσιν, ἐνέκρινε τὴν ὑπαγωγὴν ὑπὸ τὴν Στατιστικὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Οἰκονομίας πασῶν τῶν ἄλλων στατιστικῶν ὑπηρεσιῶν. Τώρα ποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκτοτε (δηλ. ἀπὸ τοῦ 1927 ἄφοῦ κατὰ τὸ 1926 ἡ δικτατορία, μετὰ τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Οἰκονομίας, διέλυσε καὶ τὴν Στατιστικὴν Ὑπηρεσίαν) πρόοδος τῆς Στατιστικῆς ἡμῶν Ὑπηρεσίας εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως, δὲν ἀπόκειται εἰς ἐμέ, ὡς προϊστάμενον ταύτης, νὰ ἀναφέρω. Ἐν ὅμως δύναμαι νὰ τονίσω, ὅτι ἐπῆλθε γενικὸν νοικοκύρευμα, ὁλοκλήρωσις σχεδὸν τοῦ ἐπιδιωκομένου προγράμματος, ἐνημερότης ζηλευτὴ καὶ σχετικὴ οἰκονομία.

Τῆς ἐνότητος λοιπὸν ἐν τῇ διοικήσει ὁμοειδῶν ὑπηρεσιῶν εἶμαι θιασώτης.

Γνωρίζω ὁμως ταῦτοχρόνως, ὅτι διὰ νὰ ἐπιτίχη τοιαύτη προσπάθεια, χρειάζονται προϋποθέσεις τινές, καὶ δὴ :

1) Πρέπει ἡ ἀπορροφῶσα ὑπηρεσία νὰ ἔχη ἐκπληρωσὴ τελείως τὸν προορισμὸν της, ὥστε νὰ δύναται ἀπερίσπαστος νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς συγχωνεύσεως καὶ οὕτω νὰ μὴ προέλθῃ δυσάρεστον ἀποτέλεσμα. καὶ

2) Πρέπει αἱ ἀπορροφώμεναι ὑπηρεσίαι νὰ εὐρίσκωνται στοιχειωδῶς ἀποτυχημέναι εἰς τὴν καθ' ὅλου δρασίῳ των.

“Ὡς ἴδωμεν ὁμως τί συμβαίνει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ; Νομίζω, ὅτι μόνον ἡ ἐκ τῶν συζητήσεων ἐν τῷ Συμβουλίῳ τούτῳ ἐντύπωσις εἶναι ἀρκετὴ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι τὰ τῆς δημοτικῆς καὶ μέσης κλασικῆς παιδείας πράγματα παρ' ἡμῖν χρήζουσι πλήρους διοργανώσεως, ἥτις καὶ θὰ εἶναι τὸ κύριον ἔργον ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

“Ὅσον καὶ ἂν ὁ ἐμπνευστὴς καὶ ζωογονητὴς τῆς Παιδείας κ. Ὑπουργός, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἀκαμάτου ὑπηρεσίας του προσπαθῇ νὰ ἐφαρμόσῃ τάχιστα καὶ μόνον τὰ κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην ἀποφασισθέντα, ὁ ὑλικὸς χρόνος θὰ παρασύρῃ τὸ πέρας τῆς ὅλης ἐργασίας ἐφ' ἱκανὰ ἔτη.

Ἐκτὸς τούτου, οὐδὲ αἱ ἀπορροφώμεναι σχολαί, τοῦλάχιστον αἱ ἐμπορικαί, ἔχουν ἀποτυχίαν, ὥστε νὰ μὴ διακιολογῇται πᾶσα ὑπὲρ αὐτῶν συνηγορία.

Ἀντιθέτως, πᾶσα ἀπόπειρα ἄνευ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν δύο προϋποθέσεων, ἐπέφερεν ἀποτυχίαν καὶ ἐπομένως δικαίωσιν τῆς γνώμης μου.

Ἰδρυσε τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας γεωργικὰ σχολεῖα. Ἀπέτυχον. Ἰδρυσε τὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖον ἐπαγγελματικὴν σχολήν. Καὶ αὕτῃ ἀπέτυχεν.

Ἐὰν ἐπὶ πλέον λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἔχουν βάσιν καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας, ἥτις ἀποκρούει τὴν ὑπαγωγὴν τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, ὅτι καὶ εἰς τὰς ξένας χώρας δὲν ἐπικρατεῖ ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ὁμοιομορφία, φρονῶ ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ὥριμον πρὸς λύσιν.

Ἐχῶ τὴν γνώμην, ὅτι ἐκμηδενίζοντες μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον τὰ καθ' ἑκάστον ἐμπόδια, θὰ καταστήσωμεν εὐκολωτέραν καὶ αὐτόματον τὴν εἰς τὸ μέλλον ἀφομοίωσιν καὶ συγχώνευσιν.

Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔγινε τὸ πρῶτον, καὶ ἐπομένως τὸ δυσκολώτερον, βῆμα. Ἡ Ἰδρυσις τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.

Ἐπὶ πλέον ἔγινε καὶ δεύτερον μέγα βῆμα : ἡ μετατροπὴ κατηργημένων περιττῶν σχολείων εἰς ἄλλα ἀποδεδειγμένης χρησιμότητος.

Θα παρεκάλουν κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην τοῦ Α. Ε. Σ. νὰ μὴ προβῶμεν περισσότερον, διότι ἀντὶ καλοῦ προβλέπω βλάβην. Ἴσως κατὰ τὴν μετὰ διετίαν σύνοδον νὰ εἵμεθα ὥριμοι διὰ νὰ προβῶμεν περισσότερον.

Ἐπομένως, ἐνῶ δέχομαι κατ' ἀρχὴν τὴν ἐνότητα, προτείνω κατ' ἀρχὴν τὴν ἀναβολὴν τῆς ὁριστικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος.

Ὁ κ. Δημ. Λαμπάδαριος δηλοῖ, ὅτι εἶναι ἀνεκὰθεν θιασώτης τῆς ἐνοποιήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως. Εἶχε τὴν εὐκαιρίαν, ὡς μέλος τῆς πανυπαλληλικῆς ἐπιτροπῆς, ν' ἀναπτύξῃ ἐκεῖ τὰς γνώμας του καὶ ὑπῆρξεν εὐτυχής, διότι ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη διὰ μεγάλης πλειοψηφίας ἐψήφισε τότε τὴν πρότασιν ἐνοποιήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα, ὡς τὸ Ἐθνικὸν Μετσόβειον Πολυτεχνεῖον, ἔχοντα αὐτοτελῆ διοικήσιν καὶ ἐλαχίστων ἐνεργειῶν ἀπομενουσῶν εἰς τὸν προϊστάμενον Ὑπουργόν, δὲν ἀναμένουσιν ὠφέλειαν τινὰ ἐκ τῆς τοιαύτης ἐνοποιήσεως τῆς διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐχει ὅμως τὰ μέγιστα ἐξ αὐτῶν νὰ ὠφεληθῇ ἡ ἐκπαίδευσις ἐκ τοῦ συγκερασμοῦ τῶν τεχνικῶν μετὰ τῶν φιλολόγων.

Διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἄλλων σχολείων παρετήρησεν εἰς τοὺς ἀντιφρονούντας δυσπιστίαν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Τὴν νομίζει ἀδικαιολόγητον, ἀφοῦ δὲν θὰ ἀλλοιωθῇ ἡ σημερινὴ διοίκησις τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων μετὰ τὰ τεχνικὰ εἰδικὰ συμβούλια, οὕτως ὥστε νὰ διατηρηθῇ ἡ μανταλιτὲ τῶν εἰδικῶν ἐκπαιδεύσεων. Αἱ ἐν διασπορᾷ εὗρισκόμεναι ὑπηρεσίαι, ἐνούμεναι, θὰ δυνηθοῦν νὰ ἀποκομίσουν περισσότερα ὠφέλη καὶ πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω. Ἐκ τούτου δὲν βλέπει, ὅτι δύναται νὰ προέλθῃ οἰκονομία.

Ὁ κ. Ὑπουργὸς λέγει, ὅτι δὲν δημιουργεῖται ἐκ τῆς συζητήσεως σύμπτωσις γνωμῶν. Νομίζει, ὅτι ἡ ἀποφίσις τοῦ κ. Κεραμυδᾶ, περὶ ἀναβολῆς, εἶναι ἐνδεδειγμένη. Καὶ δι' ἄλλους ἀκόμη λόγους. Διὰ νὰ δοκιμασθῇ ἡ ἀπόδοσις τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου, ὥστε μετὰ

τὴν πάροδον τῆς διειτίας νὰ κριθῇ, ἂν ὅ,τι ὀνομάζομεν «ἐνότητα κατευθύνσεως», ἡμπορεῖ νὰ ἀναπληρώσῃ ἀποτελεσματικῶς τὴν «ἐνότητα διοικήσεως».

Ὁ κ. Ν. Ἐξαρχόπουλος λέγει τὰ ἑξῆς: Ἀνάγκη ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ νὰ διακρίνωμεν τὸ θεωρητικῶς ὀρθὸν ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι παρ' ἡμῖν πρακτικῶς ἐφαρμόσιμον. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν, ποῖον εἶναι τὸ θεωρητικῶς ὀρθὸν ἐν σχέσει μὲ τὴν διοίκησιν τῆς παιδείας, ἀναμφιβόλως θὰ κλίνωμεν ὑπὲρ τῆς ἐνιαίας διοικήσεως. Μόνον διὰ τῆς ἐνότητος ἐν τῇ διοικήσει τῆς παιδείας, καὶ δὴ διὰ τῆς ὑπαγωγῆς ὅλων τῶν σχολείων γενικῆς, ἐπαγγελματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς μορφώσεως ὑπὸ ἐνιαίαν διεύθυνσιν, εἶναι δυνατόν νὰ προσδοκᾷ τις τὰ ἄριστα ἀποτελέσματα. Ἐνῶ τούναντίον ἡ διάσπασις ἐν τῇ διοικήσει τῆς παιδείας δὲν ἔχει εὐάρεστα ἀποτελέσματα. Ἀλλῶς τε τὰ ἄτοπα, τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐνότητος ἐν τῇ διοικήσει τῶν εκπαιδευτικῶν πραγμάτων, δύναται τις νὰ παρακολουθῇ παρ' ἡμῖν. Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις παρ' ἡμῖν ὑπάγεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν οὐχὶ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἀλλὰ ἄλλων ἀρχῶν. Ὡς γνωρίζομεν δέ, οὐδεμία ἐνιαία κατεύθυνσις, οὐδὲν ἐνιαῖον πρόγραμμα ἐφηρμόσθη μέχρι τοῦδε παρ' ἡμῖν, ὥς πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν προπαρασκευὴν τῶν ἀτόμων. Ἐλάχιστα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα λειτουργοῦσι παρ' ἡμῖν καὶ τὰ πλεῖστα ἐκ τούτων κατὰ τρόπον ἀτελεῖ. Διεπιστώθη προσέτι ἐκ τῶν συζητήσεων, τῶν γενομένων ἐν τῷ Ἀνωτάτῳ Ἐκπαιδευτικῷ Συμβουλίῳ, ὅτι αἱ εἰδικαὶ ἐκπαιδευτικαὶ ὑπηρεσίαι τῶν ἄλλων Ὑπουργείων, ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ὁποίων ὑπάγονται αἱ ἐπαγγελματικαὶ σχολαί, ἠγνόησαν καθ' ὁλοκληρίαν τὸν παιδαγωγικὸν παράγοντα ἐν τῇ ρυθμίσει τῆς λειτουργίας τῶν σχολείων τούτων.

Ἐπαναλαμβάνω λοιπόν, ὅτι ἡ καθιέρωσις ἐνότητος ἐν τῇ διοικήσει τῶν εκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων θὰ ᾔτο εὐκτέα. Ὡς εἰκὸς δέ, τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας εἶναι ἡ ἀρχὴ ἐκεῖνη, εἰς τὴν ὁποῖαν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπαχθῶσιν ὅλαι αἱ ὑπηρεσίαι, αἱ ἔχουσαι σχέσιν μὲ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα.

Δυστυχῶς ὁμως ἡ πεῖρα τῶν μέχρι τοῦδε παρ' ἡμῖν πεπραγμένων μᾶς ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας δὲν εἶναι ἀκόμη παρεσκευασμένον, ὅπως ἀνα-

λάβῃ τὸ ἔργον τοῦτο. Εἶναι ἰδίως ἄωρον ἀκόμη, ὅπως θέσῃ ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν, ἀφοῦ δὲν ἔπραξεν ἀκόμη, ὅσα θὰ ἦτο πρέπον ὑπὲρ τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἰδιαιτέρως δὲ σημειῶ, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐντὸς τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ παρημέλησε τὰ μέτρα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν τῶν παιδῶν δια τοῦ παιδαγωγοῦντος σχολείου.

Καὶ διὰ τὰ εἶμαι ἀκόμη σαφέστερος, τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας θὰ εὕρισκετο εἰς δύσκολον θέσιν νὰ ἀποκριθῇ, ἐὰν ἤθελεν ἀπευθύνει τις ἐρωτήσεις εἰς αὐτό, οἷαι αἱ ἐπόμεναι :

Ποῖα μέτρα ἔλαβε διὰ τὸν γεωργικὸν προσανατολισμὸν τῶν μαθητῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ;

Πόσους διευθυντὰς σχολείων ἐτιμώρησε, διότι δὲν κατήρτισαν σχολικὸν κῆπον, ἂν καὶ εἶχον εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν τὸν ἀπαιτούμενον ἀκάλυπτον χῶρον ; Πόσα ἐκ τῶν σχολείων τοῦ Κράτους εἶναι ἐφωδιασμένα μὲ τεχνικὰ ἐργαστήρια ; Τίνα προγράμματα σχολείων καὶ ἰδία διδασκαλείων, ἔχει νὰ ἐπιδείξη, ἐνισχύοντα τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν ; Ποῦ εἶναι τὰ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατάλληλα ἀναγνωστικὰ βιβλία ; Ποῖα μέτρα ἔλαβε διὰ τὴν διάγνωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἐπαγγελματικῆς ἰδιοφυΐας τῶν μαθητῶν ;

Διὰ τοὺς λόγους τούτους νομίζω, ὅτι εἴμεθα ἀκόμη ἄωροι, ὅπως λάβωμεν τελικὴν ἀπόφασιν ἐπὶ τοῦ συζητουμένου ζητήματος. Ἄς ἀφήσωμεν αὐτό, ἴσως ὠριμῶς, μέχρι τῆς προσεχοῦς συνόδου τοῦ Συμβουλίου ἡμῶν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ θὰ προέτεινα νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰς ἐπομένας εὐχάς :

1. Νὰ τονωθῇ τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον, προστιθεμένων εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ ὅλων τῶν παραγόντων, οἵτινες καθ' οἷονδῆποτε τρόπον σχετίζονται μὲ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν. Αἱ συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγίναν κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς ἐν τῷ Συμβουλίῳ ἡμῶν, συνετέλεσαν ἀναμφιβόλως, ὥστε ἐν πρώτοις οἱ ἐκπαιδευτικοὶ παράγοντες τῆς χώρας πολλὰ νὰ μάθωσιν ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἀφ' ἑτέρου ὁμοῦς γενικῇ νομίζω εἶναι ἡ ἐντύπωσις, ὅτι καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως, οἱ προερχόμενοι ἐκ διαφόρων Ὑπουργείων, πλείστα ὅσα ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τὰς ἐδῶ γενομένας ἐκ-

παιδευτικὰς συζητήσεις. Ἐπομένως τόνωσις τοῦ Συμβουλίου, τοῦ περιλαμβάνοντος ὅλους τοὺς ἐκπαιδευτικούς παράγοντας τῆς χώρας, ἀναμφιβόλως θὰ ἀποβῇ εὐεργετικὴ καὶ διὰ τὴν γενικὴν καὶ διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν παιδείαν παρ' ἡμῖν.

2. Δευτέρα εὐχή, τὴν ὁποίαν ἔχω νὰ ὑποβάλω, εἶναι νὰ ἀποβῇ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐπαγγελματικώτερον. Ἐννοῶ δὲ διὰ τοῦτου, ὅπως καταβάλλῃ ἐν τῷ μέλλοντι μείζονα προσπάθειαν διὰ τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὲν τῶν παιδῶν ἐν τῷ παιδαγωγοῦντι σχολείῳ.

3. Τρίτῃ μου εὐχή εἶναι νὰ ἀποβῶσι παιδαγωγικώτεραι αἱ εἰδικαὶ ὑπηρεσίαι τῶν ἄλλων Ὑπουργείων, αἱ ἀναμειγνύμεναι μὲ τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἐπαγγελματικῶν σχολείων. Νοῶ δὲ διὰ τοῦτου, νὰ λαμβάνωσιν ὑπ' ὄψιν τὰς ἀπαιτήσεις τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ προμνημονευθέντι ἔργῳ αὐτῶν.

Ὁ κ. Δ. ἡ μ. Γ. ε. ρ. γ. α. κ. α. κ. ι. ς νομίζει, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ φθάσῃ τὸ Συμβούλιον εἰς θετικώτερα πορίσματα.

Νομίζει, ὅτι πολὺς χρόνος παρέρχεται μεταξὺ τῶν δύο συνόδων τοῦ Συμβουλίου χωρὶς ἐπαφὴν τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν διαφόρων Ὑπουργείων, χωρὶς δηλ. νὰ τηρῶνται τὰ ἐνδιαφερόμενα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν Ὑπουργεῖα καὶ πρὸ πάντων τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἐνήμερον τῶν ὑπὸ τῶν ἄλλων Ὑπουργείων λαμβανομένων σχετικῶν μέτρων καὶ ἀποφάσεων.

Ἐφ' ὅσον διάφορα Ὑπουργεῖα πρόκειται νὰ λύσουν ὠρισμένα ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα, πρέπει τοῦτο νὰ γίνεται κατόπιν συνεννοήσεως εἰδικῶς μετὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τὸ ὁποῖον ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του ἐπαρκεῖς καὶ καλοὺς παιδαγωγούς, οἵτινες πρέπει νὰ ἀκούωνται πρὸ πάσης ἀποφάσεως, σχετιζομένης μὲ ἐκπαιδευτικὰ μέτρα ὑπὸ οἵασδήποτε ἀρχῆς λαμβανόμενα.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τερματίζεται ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐνότητος τῆς διοικήσεως, ἀναβαλλομένης τῆς ὀριστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου διὰ τὴν ἐπομένην σύνοδον.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΙΕ'. ΤΗΣ 24ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1931

Παρέστησαν οί κ. κ.

1. Γ. Παπανδρέου, Υπουργός, Πρόεδρος.
2. Κ. Δυοβουνιώτης, Πρύτανης του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (πρώτος αντιπρόεδρος).
3. Εὐγ. Κακοῦρος, Διευθυντής τῆς Παιδείας, Γενικός Γραμματεὺς.
4. Δημ. Λαμπαδάριος, Πρύτανης τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου.
5. Τριαντ. Κεραμυδᾶς, καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν.
6. Σ. Παπανδρέου, Διευθυντής τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.
7. Νικ. Ἐξαρχόπουλος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
8. Ἀλέξ. Δελμούζος, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
9. Δημ. Σουχλέρης, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
10. Μαρία Ἀμαριώτου, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
11. Παντ. Παῖδούσης μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
12. Μιλτ. Κουντουράς, μέλος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου.
13. Γεράσ. Καψάλης, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.
14. Θεόδ. Παρασκευόπουλος, Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Σ. Ἐκπαιδεύσεως.
15. Ἦρασ. Σταύρου, αἰρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.
16. Σωτ. Δαγκλῆς, αἰρετὸν μέλος τοῦ Ἐκπαιδ. Διοικ. Συμβουλίου τῆς Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως.

17. Νικ. Μπέρτος, Διευθυντής τῆς Δ)σεως Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν Ὑπουργείου Παιδείας.

18. Ἐμμ. Λαμπαδάριος, Δ)τῆς τοῦ τμήματος Σχολικῆς Ὑγιεινῆς Ὑπουργείου Παιδείας.

19. Χρ. Λέφας, τμηματάρχης Μέσης Ἐκπαιδύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

20. Νικ. Σμυρνῆς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδύσεως Ὑπουργείου Παιδείας.

21. Θ. Μελάς, τμηματάρχης τοῦ τμήματος Γεωργικῆς Ἐκπαιδύσεως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας.

22. Εὐάγγ. Ἰατρίδης, τμηματάρχης τοῦ τμήματος τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδύσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

23. Ἰωάν. Ράπτης, ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας.

24. Νικ. Κάτσαϊνος, ἀντιπρόσωπος τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος.

25. Δημ. Γεωργακάκης, Δ)τῆς τοῦ ἐν Ψυχικῷ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου.

26. Α. Ἀλεβιζάτος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΘΕΜΑ ΣΤον ΤΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ

ΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ἐπιτροπὴ μελέτης : Ὁ κ. Α. Δελμοῦζος καὶ τὰ μέλη τοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Εἰσηγητής : Α. Δελμοῦζος.

Ἐν ἀρχῇ τῆς συνεδρίας δίδεται ὁ λόγος εἰς τὸν κ. Παῖδουσην, ὅστις ἀντικρούων τὰ ὅσα ἐλέχθησαν κατὰ τῆς εἰσηγήσεώς του, ὑποστηρίζει, ὅτι ὄχι μόνον δὲν ὑπῆρξεν ὑπερβολικὸς εἰς τοὺς χαρακτηρισμοὺς του, ἀλλὰ καὶ μετεχειρίσθη τὸ ἐπιεικέστερον ὕφος διὰ νὰ παρουσιάσῃ μίαν κατάστασιν ἀληθῶς ἐπικίνδυνον ἀπὸ ἔθνικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἀπόψεως. Φρονεῖ, ὅτι δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ χρησιμοποιοῦν ὑπερβολάς, τοῦναντίον ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς νὰ ἀναφέρῃ τι δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ ὡς μεμονωμένον καὶ μὴ ἐνδεικτικὸν τῆς ὅλης καταστάσεως. Θεωρεῖ ὡς τὴν κυρίαν αἰτίαν τῆς ὅλης καταστάσεως τὴν ἀποπνικτικὴν συγκέντρωσιν, διὰ τὴν ὁ-

ποῖαν οὐδόλως εὐθύνονται οἱ κεντρικοὶ ὑπάλληλοι. Φρονεῖ, ὅτι ἡ γραφειοκρατία εἶναι ἀδύνατον νὰ προνοήσῃ καὶ νὰ θεραπεύσῃ ἀνάγκας ὁκτῶ χιλιάδων σχολείων, τὸ καθένα τῶν ὁποίων θὰ ἔπρεπε νὰ παρακολουθῆται ἀτομικῶς καὶ ἰδιαιτέρως ἐξ ἀμέσου ἐνδιαφέροντος, οὐχὶ δὲ μὲ γραφειοκρατικὴν δυσκινήσιαν καὶ μὲ γενικὰ γραφειοκρατικὰ μέτρα τοῦ κέντρου.

Ἀντικρούει τὴν γνώμην τοῦ κ. Ἐξαρχοπούλου, ὅτι διὰ τῆς καλλιέργειας δυνάμεων καὶ οὐχὶ γνώσεων ἐν τῷ σχολείῳ οἱ μαθηταὶ κινδυνεύουν νὰ μείνουν ἀμαθεῖς, ἐφόσον αἱ δυνάμεις καὶ ἱκανότητες αὐταὶ εἶναι προωρισμένοι καὶ δύνανται διαρκῶς νὰ ἐκδηλώνωνται ἐν τῇ ἀποκτήσει νέων γνώσεων, ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀποκτήσεως ξηρῶν γνώσεων εἶναι καταδικασμένον διαρκῶς νὰ ἀποτυγχάνῃ καὶ νὰ δημιουργῇ ἀμαθεῖς πτυχιούχους.

Ὡς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Κακούρου λεχθέντα, λέγει, ὅτι κακῶς ὁ κ. Κακοῦρος πιστεύει, ὅτι διὰ νὰ ἐκτιμηθῇ μία κατάστασις πρέπει νὰ κριθῇ αὕτη ἱστορικῶς καὶ οὐχὶ στατικῶς. Μία κατάστασις κρίνεται ὀρθῶς ὅταν ἐξετασθῇ κυρίως προοπτικῶς, δηλ. συγκριθῇ πρὸς μίαν κατάστασιν μελλοντικὴν ἐπιβαλλομένην ὑπὸ ἰδανικῶν, εἰς τὰ ὁποῖα πιστεύει ὁ κρίνων. Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία, ὅτι καὶ ἡ ἱστορικὴ ἐξέτασις εἶναι συντελεστικὴ τῆς ὀρθῆς ἐκτιμήσεως, μόνον ὅμως ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς πρὸς τὰ ἰδανικὰ προόδου, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ στατικὴ ἐξέτασις, ἡ ὁποία διὰ εἰδικοὺς ψυχολογικοὺς λόγους, διὰ λαὸν φιλότιμον καὶ φιλοπρόδοον, ὅπως ὁ ἑλληνικὸς, ἰδιαιτέρως ἐνδείκνυται. Ὡς πρὸς τὴν αἰσιοδοξίαν τοῦ καὶ πίστιν διὰ τὸ ἐθνικὸν μας μέλλον, τὴν ὁποίαν ἔψεξεν ὁ κ. Κακοῦρος, ἰσχυριζόμενος, ὅτι τὸ μέλλον ἐνὸς ἔθνους καθορίζεται ὑπὸ παραγόντων, τοὺς ὁποίους δὲν δυνάμεθα νὰ κατευθύνωμεν, φρονεῖ, ὅτι αἱ ἀντιλήψεις τοῦ κ. Κακούρου εἶναι βεβαίως ἀντιλήψεις πολλῶν ἱστορικῶν καὶ κοινωνιολόγων, πρόκειται ὅμως πάντοτε περὶ μονομερειῶν καὶ ἱστορικῶς ἀνατρεπομένων δοξασιῶν.

Ὡς πρὸς τὸν νέον τύπον τῶν γυμνασίων φρονεῖ, ὅτι ὁ λόγος τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν εἶναι πολὺ βαθύτερος, ἀπὸ ἀπλὴν εὐκολίαν ἀποκτήσεως πτυχίου μέσης. Ἡ γνώσις τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ ἀποτελεῖ ταῦτοχρόνως καὶ προπαιδείαν διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, συγχρόνως μᾶς γνωρίζει καὶ ὅτι ἡ ἀσχολία

μὲ τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργήσῃ νέους πολιτισμούς, οἱ ὅποιοι στὸ βάθος εἶναι ἑλληνικοί. Ἐὰν χωρὶς τὴν κατανόησιν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ καὶ μὲ περιφρόνησιν μάλιστα πρὸς αὐτὸν ἐξακολουθήσωμεν μονομερῶς νὰ ἀσχολούμεθα μὲ τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, τότε ἄς εἴμεθα βέβαιοι, οὔτε τὸν ἀρχαῖον ποτὲ θὰ κατανοήσωμεν, οὔτε ἴδιον νεοελληνικὸν πολιτισμὸν ἄξιον λόγου θὰ δημιουργήσωμεν, ἐκτὸς ἀπὸ ὠρισμένην τάξιν ἀνθρώπων ἀρχαιοφίλων καὶ ἀρχαιοπλήκτων, οἱ ὅποιοι εἶναι δυνατόν νὰ προσπαθοῦν νὰ ἀναγεννήσουν τὴν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων, ποτὲ ὅμως τὸ πνεῦμα αὐτῶν.

Ὅ κ. Ἀλ. Δελμοῦζος ἀναπτύσσει διὰ μακρῶν τὴν εἰσήγησίν του ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων τῆς Παιδείας, ἔχουσιν οὕτω :

I.

“Ὅπως τὸ κάθε ἄτομον, ἔτσι καὶ ὁ κάθε λαός, θέλει νὰ συντηρήσῃ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ κἀνὴ ὀλοένα καλυτέρα τὴ ζωὴ του καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς. Γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, ἀνάγκη ὁ λαὸς αὐτός :

α) Νὰ εἶναι ἐλεύθερος καὶ νὰ μπορῇ ἐνωμένος νὰ κρατᾷ πάντα τὴν ἐλευθερίαν του.

β) Νὰ εἶναι γερὸς καὶ ἱκανὸς νὰ θεμελιώσῃ τὴν ὑλικὴν βάσιν τῆς ζωῆς του καὶ νὰ τὴν καλυτερεύῃ ὅλο καὶ περισσότερο.

γ) Νὰ δουλεύῃ ψυχικὰ τὸν ἑαυτό του, ἀναπτύσσοντας ὅλες του τίς δυνάμεις καὶ ἱκανότητες, ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ του, ποὺ δὲν ἀντιμάχονται τὴν ἠθικὴν.

δ) Νὰ ἐνδιαφέρωνται ὅλα τὰ μέλη του γιὰ τὴ συντήρησιν καὶ τὴν προκοπὴ τοῦ συνόλου, νὰ τὴν ἐξαρτοῦν ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ ἐργασία καὶ τὴ στενὴ συνεργασία μετὰ τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ εἶναι ἱκανὰ καὶ ὡς ἄτομα καὶ ὡς σύνολο νὰ ἐργάζωνται γιὰ τὸ σκοπὸν αὐτό.

ε) Τόσο μεγαλύτερη ὅμως ἢ προκοπὴ ἑνὸς λαοῦ, ὅσο δικαιότερη ἢ πολιτειακὴ του ὀργάνωσις: ὅσο δηλ. περισσότερο ἐπιτρέπει καὶ βοηθεῖ τὸ κάθε μέλος του νὰ ἐπιτύχῃ μέσα στὸ σύνολο τὸ φυσικὸ του προορισμό, τὴν τέλειαν δηλ. ἀνάπτυξιν τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἐτσι καθένας βρίσκοντας τὴ σωστὴ θέσιν του καὶ τὸ δικό του σκοπὸ μέσα στὸ σύνολο θὰ μπορῇ νὰ δώσῃ γιὰ τὸν κοινὸ σκοπὸ τὴν πιὸ μεγάλη ἀπόδοσιν.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ ὅροι μιᾶς πραγματικῆς δημοκρατίας.

Σκοπός της τὸ κοινὸ συμφέρον στὴν πιὸ πλατιά του σημασία. Γιὰ τὸ σκοπὸν αὐτὸν δουλεύουν διάφοροι κρατικοὶ καὶ κοινωνικοὶ παράγοντες, ὁ καθένας ἀπὸ τὴ δική του ἄποψη, καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους εἶναι ἡ παιδεία. Σκοπός της ὁ ἴδιος μὲ τῆς πολιτείας προσαρμοσμένος στὴ νέα γενεά. Αὐτὴ ἔχει νὰ ἐτοιμάσῃ γιὰ τὴν πραγματικὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀνύψωσίν της, νὰ τὴν ἐτοιμάσῃ ἔτσι πὺ νὰ μπορῇ νὰ ζήσῃ αὐθύπαρκτα καὶ δημιουργικὰ στὸν τόπο της. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κάνῃ τὸ κάθε ἄτομο γερό καὶ νὰ τὸ ἐτοιμάζῃ γιὰ ἕνα ἐπάγγελμα. Νὰ τοῦ μορφώῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἦθος, ὥστε νὰ μπορῇ ν' ἀντικρύξῃ συνειδητὰ καὶ σωστὰ ὅσα προβλήματα θὰ τοῦ παρουσιάξῃ ἡ ζωὴ του καὶ νὰ ἐνεργῇ ἠθικὰ καὶ ὑπεύθυνα κοιτάζοντας νὰ καλυτερεύῃ καὶ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὴν κοινωνία ὅπου ζῇ.

II

Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ σκοπὸς τῆς παιδείας εἶναι νὰ συντονίζονται ὅλες οἱ σχετικὲς ἐνέργειες πρὸς ἐνιαία κατεύθυνση. Γι' αὐτὸ χρειάζεται :

α) Ἐνιαία διοίκηση τῆς γενικῆς καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς παιδείας.

β) Νὰ συνεργάζονται οἱ διάφορες ὑπηρεσίαι σὲ μέτρα πὺ ἀναφέρονται στὴ νεολαία καθὼς π.χ. κοινωνικὴ πρόνοια γιὰ τὸ παιδί, παιδικὰ δικαστήρια κ. ἄ.

— Ἀπὸ τὸ σκοπὸ τῆς παιδείας, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἐννοια καὶ τοὺς ὅρους τῆς ἀγωγῆς πηγάζουν αἰτήματα βασικὰ πὺ δίνουν γενικὲς κατευθύνσεις στὴν παιδεία :

A.

Πρῶτο αἶτημα εἶναι ἡ παιδεία νὰ γίνῃ πραγματικὰ δημοκρατικὴ καὶ στὴν ὁργάνωσιν καὶ στὴ διοίκησίν της. Γι' αὐτὸ ἀνάγκη :

1. α) Νὰ κρατῇ ὅλα τὰ παιδιά, χωρὶς ἐξαίρεση, σὲ τακτικὰ σχολεῖα, ὡς τὴν ἡλικία πὺ θὰ εἶναι ὠριμα νὰ βγοῦν στὴ ζωὴ, καὶ νὰ κυβερνήσουν τὸν ἑαυτὸ τους, ὡς τὰ 18 δηλ. χρόνια.

β) Νὰ εἶναι δωρεὰν σὲ ὅλους τοὺς βαθμοὺς καὶ τοὺς τύπους τῶν σχολείων καὶ νὰ φροντίζῃ ὅχι μόνον γιὰ τὴν ψυχικὴ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ σωματικὴ τους ὑγεία. Καὶ γι' αὐτὸ δὲ φτάνει μόνον ἡ σωματικὴ ἀγωγή καὶ τὰ καλὰ

σχολικά κτίρια, παρὰ χρειάζεται καὶ ὑγιεινὴ τροφή, προφύλαξη ἀπὸ τὶς ἀρρώστιες, νοσηλεία κ. ἄ.

γ) Ἐπειδὴ ἡ μόρφωση εἶναι γεγονὸς κυρίως ἐσωτερικό, μπορούμε νὰ μορφώσωμε πραγματικὰ ἓνα ἄτομον μόνον σύμφωνα μὲ τὸ φυσικὸ του, μὲ τὶς ἐμφυτεῖς διαθέσεις του καὶ κλίσεις. Γι' αὐτὸ ἡ παιδεία πρέπει νὰ δίνη στὸ κάθε παιδί τὴ γενικὴ καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴ μόρφωση ποὺ ταιριάζει μὲ τὸ φυσικὸ του, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται σ' αὐτὸ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ θέση τοῦ σπιτιοῦ.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ καὶ μὲ τὴ δική μας πραγματικότητα πρέπει :

α') Ἡ Ἑλληνικὴ πολιτεία νὰ κάνῃ ὁλοένα μεγαλύτερο τὸ ὄριο τῆς ὑποχρεωτικῆς παιδείας. Τὴν προσπάθεια ὅμως αὐτὴ νὰ τὴν πραγματοποιῇ σιγὰ σιγὰ καὶ μὲ μεγάλη προσοχή, ὅταν θὰ δημιουργοῦνται οἱ ὅροι γιὰ νὰ γίνεται οὐσιαστικὴ τέτοια ἐπέκταση.

β') Στὸ μεταξύ νὰ δίνη σὲ ὅποια κοινότητα τὸ ζητήσῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεκτείνῃ αὐτὴ στὴν περιοχὴ τῆς τῷ ὄριο τῆς ὑποχρεωτικῆς παιδείας εἴτε τῆς τακτικῆς, εἴτε τῆς συμπληρωματικῆς. Ἀλλὰ τὴ μερικὴ αὐτὴ ἐπέκταση νὰ τὴν ἐγκρίνῃ τὸ ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας, ὅταν βεβαιώνεται ὅτι ὑπάρχουν στὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη κοινότητα οἱ ὅροι ποὺ εἶναι ἀπαραίτητοι γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ.

γ') Ἡ κοινωνικὴ πρόνοια γιὰ τὸ παιδί νὰ γίνῃ ἀπὸ τῶρα ἓνα ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα ἔργα τοῦ ὑπουργείου παιδείας καὶ σταθερὴ κατεύθυνση τῆς κρατικῆς γενικὰ πολιτικῆς, ὅσο φτωχὰ καὶ ἂν εἶναι τὰ οἰκονομικά μας μέσα. Μπορεῖ ἡ ἀρχὴ νὰ εἶναι μικρὴ καὶ περιορισμένη, ἀνάλογα μὲ τὶς δυνάμεις μας, ἀδιάκοπη ὅμως πρέπει νὰ εἶναι ἡ τάση, ἡ πρόνοια αὐτὴ ν' ἀπλώνεται ὅλο καὶ περισσότερο. Κέντρο στὴ σχετικὴ προσπάθεια νὰ γίνῃ ἡ κοινότητα, μὲ τὴν καθοδήγηση καὶ τὴν ὕλική ὑποστήριξη τῆς πολιτείας. Ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία νὰ ἐνισχύεται βέβαια ἠθικὰ καὶ ὕλικά, μὲ τὴν ἀντίληψη ὅμως πάντα, ὅτι πρόκειται γιὰ χρέος καὶ ὄχι γιὰ ἐλεημοσύνη, χρέος ποὺ τὸ ἐπιβάλλει τὸ κοινὸ συμφέρον. Κυριώτερη φροντίδα στὴν ἀρχή, τὰ μαθητικὰ συσσίτια καὶ ἡ ἱατρικὴ ἐπίβλεψη καὶ περίθαλψη.

δ') Μὲ μέσα κρατικὰ καὶ κοινοτικά νὰ γίνῃ ἡ ἀρχὴ νὰ δίνωμε ὑποτροφίες στὰ πιὸ φτωχὰ καὶ πιὸ ἱκανὰ παιδιά τοῦ δημοτικοῦ, ποὺ ἀπὸ τὸ φυσικὸ τους προορί-

ζονται για ἀνώτερη μόρφωση, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἀριθμὸς τους θὰ εἶναι τὰ πρῶτα χρόνια παραπολὺ περιορισμένος. Κι ἐδῶ συστηματικὴ ἢ προσπάθεια, οἱ ὑποτροφίες αὐτὲς νὰ γίνωνται ὅλο καὶ περισσότερες. Παράλληλα ὁμως μὲ τὸ μέτρο αὐτὸ οἱ εἰσιτήριες προπάντων ἐξετάσεις στὰ μέσα σχολεῖα καὶ τὶς ἀνώτερες σχολές νὰ γίνωνται αὐστηρότερες, ἔτσι ποὺ νὰ μορφώνωνται σ' αὐτὰ οἱ καλύτεροι νέοι ἀπ' ὅσους ἔχουν τὴν ἱκανότητα γιὰ τέτοια μόρφωση.

2. Ἡ διοίκηση τῆς παιδείας νὰ τεῖνῃ σταθερὰ πρὸς τὴν ἀποκέντρωση, καὶ πιὸ πολὺ πρὸς τὴν αὐτοδιοίκηση, πάντα ὁμως μέσα στὰ ὅρια ποὺ ἐπιβάλλει τὸ συμφέρον τοῦ συνόλου καὶ ἡ ἐνιαία κατεύθυνσή του. Ἡ σχετικὴ ὁμως προσπάθεια νὰ γίνεται μὲ μεγάλη προσοχή. Μὲ συστηματικὰ καὶ ψυχολογημένα μέτρα τῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐπίδραση τοῦ σχολείου, νὰ μορφώνεται ὁ λαὸς πρὸς τέτοια κατεύθυνση. Μὲ τὴν ἐκπαιδευτικὴ αὐτοδιοίκηση ἐννοῶ αὐτοδιοίκηση τοῦ λαοῦ, ὅχι ὁμως τῶν ὀργάνων του, τοῦ κλάδου.

B.

Δεύτερο αἶτημα: ἡ παιδεία νὰ εἶναι ἐνιαία: ὅλα δηλ. τὰ σχολεῖα τῆς, ὅποιου βαθμοῦ καὶ τύπου καὶ ἂν εἶναι, νὰ τὰ ἐμπνέῃ τὸ ἴδιο πνεῦμα. Τὴν ἐνότητα τὴ δίνει τὸ νόημα καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς, ποὺ περιέχεται ὁλόκληρο στὸν ἐνιαῖο σκοπὸ τῆς παιδείας καὶ τῆς σωστῆς πολιτείας.

Σὲ ὅλα τὰ σχολεῖα νὰ γίνουν τὰ παιδιὰ ἱκανὰ καὶ νὰ θέλουν νὰ δουλέψουν γιὰ τὸν τόπο τους καὶ τὴν προκοπή του. Γι' αὐτὸ πρέπει στὸ σχολεῖο τους νὰ ζήσουν τὴν κοινωνικὴ ἀρετὴ. Νὰ γνωρίσουν καλὰ τὸν τόπο τους καὶ τὸν πολιτισμὸ του, νὰ τὸν ἐκτιμήσουν σωστὰ καὶ νὰ τὸν ἀγαπήσουν. Νὰ μορφωθοῦν ἔτσι, ποὺ ὁ καθένας νὰ αἰσθάνεται πὼς ἡ συντήρηση καὶ ἡ προκοπὴ τοῦ συνόλου εἶναι ἀτομικὸ τοῦ ἔργου καὶ χρέος· καὶ ἀκόμα, νὰ μορφωθοῦν ἔτσι, ποὺ καθένας νὰ κἀνῃ ὁλοένα καλύτερη τὴ δουλειά του καὶ τὴ ζωὴ του, νὰ συμμετέχῃ συνειδητὰ καὶ ὑπεύθυνα σὲ προβλήματα ποὺ ἐνδιαφέρουν τὴ μικρότερη καὶ μεγαλύτερη κοινωνία ὅπου ζῇ, καὶ νὰ συνεργάζεται κι αὐτὸς γιὰ τὴ σωστὴ λύση τους. Ν' ἀγαπήσουν ὁμως τὸν τόπο τους, χωρὶς νὰ ὑποτιμοῦν, νὰ περιφρονοῦν ἢ ν' ἀγνοοῦν τοὺς ἄλλους λαούς. Τὸ ἀντίθετο, νὰ τοὺς ἀντι-

κρύσουν σὰ συνεργάτες πού ἀγωνίζονται γιά τόν ἴδιον σκοπό, νά κάνουν δηλ. ὁλοένα καλύτερη τήν ἀνθρώπινη γενικά ζωή καί τόν πολιτισμό της καί νά νιώσουν τήν ἀνάγκη νά συνεργαστοῦν μαζί τους γιά τὸ σκοπὸ αὐτό.

Τέτοιο πνεῦμα νά ἐμπνέη ὅλα τὰ μέτρα τῆς παιδείας, διδασκαλία, μέθοδο καί σχολικὴ ζωή, καί ξεχωριστὰ τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας καί τῆς πολιτειακῆς ἀγωγῆς. Κι ἐπειδὴ τέτοια μὀρφωση χρειάζεται καιρὸ καί ὠριμότητα, ἀνάγκη νά συνεχίζεται καί στὰ ἐπιμορφωτικὰ σχολεῖα, στὰ κατώτερα καί τὰ μέσα ἐπαγγελματικά· σ' αὐτὰ δηλ. ἡ ἐπαγγελματικὴ μὀρφωση νά συνυφαίνεται μὲ τὴ γενικὴ.

Γ.

Τρίτο αἶτημα εἶναι νά μελετήσω με τὸν τόπο μας, τὴ ζωὴ τοῦ καί τὸν πολιτισμὸ τοῦ.

Τὴ βάση στὰ σχολικὰ προγράμματα θὰ τὴ δώσῃ ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς μας καί τὰ ἐκφραστικὰ τοῦ μέσα, ἡ σύγχρονή μας πραγματικότητα. Βάση θὰ εἶναι ἡ πατριδογνωσία, ἡ στενότερη καί πλατύτερη πατρίδα. Αὐτὴ πρέπει νά γνωρίσουν τὰ παιδιὰ ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις, καί ἀπ' αὐτὴν θ' ἀπλώνονται σὲ πλατύτερον ὀρίζοντα, ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ καί τὸν τύπο τοῦ σχολείου, γιά νά ξαναγυρίσουν τέλος πάλι σ' αὐτή. Ἡ πατριδογνωσίς ὅμως σὲ μᾶς εἶναι συχνότατα λέξη μονάχα χωρὶς περιεχόμενο. Ἐστὶ πραγματικὴ μὀρφωση δὲν μπορεῖ νά σταθῇ. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νά γίνῃ γενικὴ ἡ στροφή σὲ ὅλη τὴν πνευματικὴ μας κίνηση πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση: "Ὅσοι μποροῦν νά μελετοῦν πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸν τόπο μας καί τὴ δική μας ζωή, ὁ καθένας ἀπὸ τὴ δική τοῦ ἀποψη.

Δ.

Τέταρτο αἶτημα εἶναι νά κάνω με σωστὴ ἐπιλογὴ στὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Ἡ παιδεία πρέπει νά στηρίζεται μόνο στὰ ζωντανά, δηλ. στὰ γόνιμα στοιχεῖα τῆς ζωῆς μας, καί ἀπ' αὐτὰ πάλι νά διαλέγῃ καί νά φροντίζῃ ὅσα ταιριάζουν μὲ τὸ σκοπὸ της, πολεμώντας ἢ ἀφήνοντάς ν' ἀτροφίσουν τὰ ἀντίθετα. Γιατὶ ἔργο τῆς παιδείας δὲν εἶναι μόνο νά ὑπηρετήσῃ τὴν κοινωνία καί τὸν πολιτισμὸ της, ἀλλὰ καί νά τὴν ὑψώσῃ. Γι' αὐτὸ ἀνάγκη:

α) Τὸ σχολεῖο νὰ χτυπᾷ συστηματικὰ ἐπικίνδυνα ἐλαττώματά μας, καὶ προπάντων τὸν ἀτομικισμό, τὴν ἠθικὴ εὐλυγισίαν καὶ τὸ ἐπιπόλαιον ἀντίκρουσμα τῆς ζωῆς. Μὲ ὅλο τοῦ τὸ πνεῦμα, μὲ τὴ σωστὴ μέθοδο καὶ σχολικὴ ζωὴ νὰ συνειθίζῃ τὰ παιδιὰ στὴ σοβαρὴ καὶ συστηματικὴ προσπάθεια καὶ δουλειά, εἴτε ἀτομικὴ εἴτε ὁμαδικὴ εἶναι, εἴτε τῶν χειρῶν εἴτε πνευματικὴ. Αὐτὸ ὅμως κυρίως μὲ τὸ ζωντανὸ παράδειγμα τοῦ προσωπικοῦ.

β) Ἀπὸ τὰ δυὸ ἀντίμαχα ρεύματα τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, τῇ λογίᾳ καὶ τῇ δημοτικῇ παράδοσιν, ἡ παιδεία πρέπει νὰ ὑποστηρίξῃ συνειδητὰ τὸ δεύτερον, ποὺ στηριγμένο σὲ ζωντανὴ βάση μπορεῖ ν' ἀναπτύξῃ πραγματικὰ τὸ ἔθνικόν σύνολο καὶ τὸν πολιτισμό του. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο ἀπὸ τώρα :

1) Νὰ μὴ διδάσκεται στὴν 5ῃ καὶ 6ῃ τάξιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου παράλληλα μὲ τὴ δημοτικὴ καὶ ἡ καθαρὴ ρεῦσα. Αὐτὸ εἶναι καὶ ἄσκοπο καὶ βλαβερό.

2) Νὰ γίνῃ συστηματικὴ προσπάθεια, ὅταν οἱ διάφορες κρατικὲς ὑπηρεσίαι γράφουν ὁδηγίαι γιὰ τὸ λαόν, τίς ὁδηγίαι αὐτὲς νὰ τίς γράφουν ὅσο γίνεται πρὸ ἀπλᾶ. Ἡ ἴδια ἀνάγκη εἶναι καὶ σὲ ἄλλες ἐκδηλώσεις τῆς κρατικῆς ζωῆς, ποὺ ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὸ λαόν, τὴν ἀνάπτυξίν του καὶ τὸ συμφέρον του, π. χ. μαρτυρικὲς καταθέσεις κ. ἄ.

3) Τὰ διδασκαλεῖα νὰ ἐτοιμάζουσιν τοὺς μαθητὰς τῶν γιὰ τὸ μελλοντικόν τους ἔργον καὶ ἀπὸ τῇ γλωσσικῇ ἀποψίν, καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ μόνον ὅταν ὅλη τους ἡ ἐργασία γίνεται στὴ δημοτικὴ.

4) Στὴ μέσση παιδείαν νὰ διδάσκεται συστηματικὰ καὶ ἡ δημοτικὴ καὶ ἡ παράδοσίν της, καὶ ἀκόμα νὰ εἶναι τὰ παιδιὰ ἐλεύθερα στὴ γραπτὴ καὶ προφορικὴ τους ἔκφραση.

5) Νὰ γίνουσιν χωριστὲς ἑδρες νεοελληνικῆς φιλολογίας καὶ βυζαντινῆς καὶ νεοελληνικῆς γλώσσας στὴ φιλοσοφικὴ σχολὴ τοῦ ἀθηναϊκοῦ πανεπιστημίου.

Ε.

Βασικὸ στοιχεῖον στὸ σκοπὸ τῆς παιδείας εἶναι ἡ ἐπαγγελματικὴ μόρφωσις τῆς νέας γενεᾶς. Γι' αὐτὸ ἀνάγκη ἡ πολιτεία νὰ φροντίσῃ γιὰ ν' ἀποχτήσωμε τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν ποὺ μᾶς χρειάζεται. Αὐτὸ ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴ μιὰ μέραν στὴν ἄλλην. Χρειάζεται

ὄχι ἔκταση, ἀλλὰ ἔνταση, ἐντατικὴ ἐργασία πού νά στηρίζεται στοὺς δικούς μας ὅρους. "Ετσι πρέπει ν' ἀρχίσωμε ἀπὸ τὰ μικρὰ καὶ νά προχωροῦμε μὲ στερεὸ βῆμα, μορφώνοντας σωστὰ λίγο στὴν ἀρχὴ εἰδικὸ προσωπικὸ γιὰ τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ ἐφαρμόζοντας τὰ διάφορα μέτρα, ἀφοῦ πρῶτα τὰ δοκιμάσωμε σὲ μικρὴ περιοχὴ, γιὰ νά δοῦμε. ἂν εἶναι σωστὰ ἢ ὄχι. Εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἐπίμονη καὶ συστηματικὴ πειραματικὴ δοκιμὴ, εἴτε πρόκειται γιὰ κανονικὰ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα, εἴτε καὶ γιὰ συμπληρωματικά, εἴτε τέλος καὶ γιὰ γενικὸ ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸ.

ΣΤ.

Γιὰ τὰ γενικὰ καὶ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα μας νά γίνῃ ἐκπαιδευτικὸς χάρτης, πού νά κανονίζῃ τὸν ἀριθμὸ, τὴν κατανομὴ καὶ τὸν τύπο τῶν σχολείων ἀνάλογα μὲ τὶς πραγματικὲς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας.

Ζ.

Τελευταῖο αἶτημα εἶναι: τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ νά μορφώνεται ὁλοένα καλύτερα. Γι' αὐτὸ πρέπει:

1. Ἡ μόρφωση τοῦ προσωπικοῦ μὲ ὅλη τὴς τὴ διαφοροποίηση νά εἶναι ἐνιαία. Οἱ δάσκαλοι καὶ τῆς γενικῆς καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς παιδείας νά μορφώνωνται εἰδικὰ γιὰ τὸ διδακτικὸ τους ἔργο καὶ σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα πού ζητήσαμε νά ἐπικρατῇ σὲ ὅλα τὰ σχολεῖα.

2. Γιὰ τὴ δημοτικὴ παιδεία.

α) Οἱ μαθηταὶ τῶν διδασκαλείων νά παίρνουν ὅλοι ὑποτροφίες καὶ ἡ ἐπιλογή τους νά γίνεται πολὺ αὐστηρότερη.

β) Στὰ σημερινὰ διδασκαλεῖα νά διορίζεται τὸ καλύτερο προσωπικόν.

γ) Ὁ ἀριθμὸς τῶν διδασκαλείων νά περιοριστῇ ἀνάλογα μὲ τὶς δυνάμεις πού διαθέτομε· παράλληλα ὅμως νά φροντίσωμε γιὰ νά μορφωθῇ ἱκανὸ διευθυντικὸ προσωπικόν.

δ) Ἀπὸ τοὺς δημοδιδασκάλους καὶ ἐπιθεωρητὰς ν' ἀπομακρυνθοῦν σιγὰ σιγὰ οἱ ἀκατάλληλοι καὶ οἱ ἄλλοι νά μετεκπαιδεύωνται συστηματικὰ καὶ σκόπιμα.

3. Γιὰ τὴ μέση παιδεία.

α) Κι ἐδῶ νά λείπουν σιγὰ σιγὰ οἱ ἀκατάλληλοι καὶ οἱ ἄλλοι νά μετεκπαιδεύωνται συστηματικὰ.

β) Ν' ἀλλάξη ριζικά ὁ τρόπος ποὺ μορφώνονται οἱ νέοι στὶς πανεπιστημιακὲς καὶ τὶς ἄλλες ἀνώτερες σχολές. Τὴν πρωτοβουλία γιὰ τὸ πρόγραμμά τους νὰ τὴν ἀναλάβῃ ἡ πολιτεία, συσταίνοντας γιὰ κάθε σχολὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ καθηγητὰς καὶ ἀπὸ ἀνωτέρους εἰδικούς ὑπαλλήλους τῶν ὑπουργείων.

4. Οἱ ἀποστολὲς στὴν Εὐρώπῃ νὰ ἐξακολουθήσουν συστηματικὰ, νὰ στέλνονται ὅμως οἱ ἱκανώτεροι καὶ σὲ ἡλικία τέτοια ποὺ νὰ μποροῦν νὰ μορφωθοῦν πραγματικὰ.

Μετὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ κ. Δελμούζου, λαμβάνουν τὸν λόγον οἱ ἑξῆς :

Ὁ κ. Νικ. Ἐξαρχόπουλος λέγει καὶ ἑξῆς :
 Ὁ συνάδελφός μου κ. Δελμούζος ἐπραγματεύθη πρὸ ὀλίγου ἐνώπιον ἡμῶν τὸ θέμα «περὶ τῶν γενικῶν κατευθύνσεων τῆς παιδείας», ἔπραξε δὲ τοῦτο μετὰ μεγίστης ἐμβριθείας. Ἡ ἀκρόασις ὅμως τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Δελμούζου γενομένης εἰσηγήσεως, μὲ ἔπεισεν, ὅτι συνέβη κάποια παρεξήγησις, ἥτις ἀσφαλῶς ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ κ. Δελμούζος δὲν ἦτο παρὼν κατὰ τὴν πέρυσιν γενομένην πρώτην συνεδρίαν τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου, καθ' ἣν ὠρίσθησαν τὰ θέματα, ἅτινα ἐπρόκειτο νὰ συζητήσωμεν ἐφέτος. Ὡς θὰ ἐνθυμοῦνται οἱ λαβόντες μέρος εἰς τὴν συνεδρίαν ἐκείνην, τὸ θέμα, τὸ ὀρισθὲν πρὸς συζήτησιν, τοῦ ὁποίου εἰσηγητὴς ἐξελέγη ὁ κ. Δελμούζος, ἦτο τοῦτο : «Τὰ ἰδανικὰ, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ κατεύθυνωσιν τὴν Ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν». Θὰ ἐνθυμῆσθε προσέτι, ὅτι ἡγέρθη ζωηρὰ συζήτησις τότε, ἐὰν θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ τεθῇ μετὰ τῶν συζητητέων θεμάτων κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸ «περὶ τῶν ἰδανικῶν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας». Ἐγὼ δὲ ἀντετάχθην τότε σφοδρῶς εἰς τὴν ιδέαν ταύτην, διότι ἤθελον νὰ ἀποφευχθῶσιν ἀντιρρήσεις κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον τοῦ Συμβουλίου. Καὶ ἐφοβούμην, ὅτι θὰ ἡγείροντο τοιαῦτα ἰδία μετὰ τῶν ἄκρων ὑπερμάχων τῆς ἐθνικῆς παιδείας καὶ ἐκείνων, οἵτινες εὐνοοῦσι σήμερον τὴν πίεσιν τοῦ ἐθνικοῦ παράγοντος ἐν τῇ ἀγωγῇ, χάριν τῆς γενικωτέρας ἀλτροῦστικῆς προσπάθειας πρὸς συν-αδελφωσιν τῶν λαῶν.

Παρά τὰς ἀντιρρήσεις μου ἐκείνας ἐτέθη τὸ θέμα πρὸς

συζήτησιν καὶ ἡμιν σήμερον προδιατεθειμένος, εἰσηγου-
μένοι τοῦ κ. Δελμούζου, νὰ ἀκούσω συζητούμενα ταῦτα
περίπου τὰ ζητήματα : Πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ εἶναι
φορεὺς ἰδανικῶν καὶ νὰ πιστεύῃ εἰς αὐτά ; Πρέπει νὰ ἐ-
πιζητῇ νὰ τὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς μαθητάς του ; Συμπί-
πτουν τὰ ἰδανικά τῆς παιδείας πρὸς τὰ τῆς Πολιτείας ;
Εἰδικώτερον, ποῖα εἶναι τὰ ἰδανικά ταῦτα ; Καὶ δὴ, τίς
ἡ θέσις τοῦ ἠθικοῦ, τοῦ ἐθνικοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ παρά-
γοντος ἐν τῇ σημερινῇ ἀγωγῇ ; Ὑπὸ ποίαν ἔννοιαν καὶ
ἐν τίνι μέτρῳ ἐπιτρέπεται ὁ διεθνισμὸς εἰς τὰ σχολεῖα ;
Τίς ἡ θέσις τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ σημερινῇ δημοκρατουμένη
Πολιτείᾳ ; Διὰ τίνων μαθημάτων ἐξυπηρετοῦνται σκο-
πιμώτερον τὰ ἰδανικά τῆς παιδείας ; Πῶς πρέπει νὰ δι-
δάσκηται ἡ ἱστορία κατὰ τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις ;
κτλ. Ἐπὶ τοιούτων καὶ παραπλησίων θεμάτων ἡμιν καὶ
ἐγὼ παρεσκευασμένος νὰ λάβω τὸν λόγον.

Ἀντὶ τούτων ὅμως ἡ εἰσήγησις μᾶς ἔστρεψε πρὸς ἄλ-
λας κατευθύνσεις. Ὁ κ. Δελμούζος ἀνέπτυξεν ἐνώπιον
ἡμῶν σύστημα ἐκπαιδευτικὸν πλατύτατον καὶ πολυμέ-
στατον, θίγον ὅλα σχεδὸν τὰ ἐκπαιδευτικά ζητήματα.
Οὕτως ὠμίλησε : Περὶ ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως τῆς
ἐκπαιδεύσεως, ἐὰν πρέπει αὕτη νὰ παρέχῃται δωρεάν,
ὠμίλησε περὶ ὑποτροφῶν, περὶ εἰσιτηρίων ἐξετάσεων,
περὶ τοῦ τρόπου συνεργασίας οἴκου καὶ σχολείου, περὶ
τῆς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως τῆς νεολαίας, περὶ τῆς
μορφώσεως τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἐπέμεινεν ἰδί-
ως εἰς τὰ ζητήματα, ὅτι πρέπει νὰ μελετήσωμεν τὸν τό-
πον μας, τὴν ζωὴν του καὶ τὸν πολιτισμὸν του καὶ νὰ
προβαίνωμεν εἰς ἐπιλογὴν τῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ
ἡμῶν, ὅτι ἡ παιδεία πρέπει νὰ στηρίζεται μόνον εἰς ζων-
τανὰ στοιχεῖα. Καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν, ἃς διετύ-
πων ὁ κ. εἰσηγητής, εἰσῆλθε καὶ εἰς τὸ γλωσσικὸν ζή-
τημα καὶ ἔκαμεν ὠρισμένας προτάσεις, ὅπως καταργη-
θῇ ἡ διδασκαλία τῆς καθαρευούσης ἀπὸ τῆς Ε' καὶ ΣΤ'
τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ὅπως εἰς τὰ διδασκα-
λεῖα μανθάνωσιν οἱ μέλλοντες δημοδιδάσκαλοι μόνον
τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, ὅπως καὶ εἰς τὴν μέσσην παι-
δείαν εἰσαχθῇ ἡ δημοτικὴ καὶ ἡ παράδοσις τῆς καὶ ὅπως
εἰς τὴν φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πανεπιστη-
μίου ἰδρυθοῦν χωριστὰ ἔδραϊ Νεοελληνικῆς Φιλολο-
γίας καὶ Νεοελληνικῆς γλώσσης.

Λυποῦμαι, διότι ἡ εἰσήγησις αὕτη τοῦ κ. Δελμούζου

γίνεται κατὰ τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κ. Ὑπουργὸς ἐτοιμάζεται νὰ κηρύξῃ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου ἡμῶν. Θὰ ἐπεθύμουν ἢ εἰσήγησις αὕτη νὰ εἶχε γίνῃ κατὰ τὰς πρώτας συνεδρίας τοῦ ἡμετέρου Συμβουλίου, ὁπότε θὰ εἴχομεν καιρὸν νὰ συζητήσωμεν ἐν πλάτει τὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενα ζητήματα. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Συμβούλιον δὲν εἶναι δυνατόν ἄνευ συζητήσεως νὰ λάβῃ θέσιν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Δελμούζου προτεινόμενα, διότι τοῦτο θὰ ἦτο κατώτερον τοῦ κύρους Συμβουλίου Ἀνωτάτου, οἷον τὸ ἡμέτερον, νομίζω, ὅτι δύο τινὰς δυνάμεθα νὰ πράξωμεν, ἅτινα καὶ προβάλλω ὑπὸ τὴν κρίσιν ὑμῶν : Ἐν πρώτοις θὰ ἡδυνάμεθα νὰ παρατείνωμεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἀκόμη τὰς συνεδρίας τοῦ Συμβουλίου καὶ νὰ συζητήσωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Δελμούζου προτεινόμενα μέτρα. Ἐὰν δὲ ἠθέλετε κάμει δεκτὴν τὴν πρότασίν μου ταύτην, θὰ σᾶς παρεκάλουν, κ. Ὑπουργέ, νὰ προτάξωμεν τὴν συζήτησιν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος καὶ τῶν συναφῶν ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων, διότι πράγματι θὰ ἦτο ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων ἐπωφελέστατον νὰ ἀκουσθῶσιν ἐν πλάτει ὅλαι αἱ ἀπόψεις καὶ νὰ συζητηθῇ ἐν νηφαλιότητι ζήτημα οὕτω σπουδαῖον, ὅπερ, ὥς γινώσκετε, τοσοῦτον συνετάραξε καὶ ταράσσει τὴν παρ' ἡμῖν ἐκπαίδευσιν.

Ἐὰν ὅμως τὸ Συμβούλιον δὲν στέρξῃ νὰ ἀποδεχθῇ τὴν πρότασίν μου ταύτην περὶ παρατάσεως τῶν ἐργασιῶν του, τότε νομίζω, ὅτι δὲν ὑπολείπεται ἄλλο, παρὰ νὰ ἀποδεχθῇ ἑτέραν πρότασιν, ἣν ὑποβάλλω τὴν ἑξῆς : «Ἐλβεῖσι χρόνου εἰς οὐδεμίαν συζήτησιν εἰσέρχεται τὸ Συμβούλιον ἐπὶ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ κ. Δελμούζου καὶ οὐδεμίαν θέσιν λαμβάνει ἐπὶ τῶν προτάσεων αὐτοῦ, ἀλλὰ παραπέμπει τὰ ὑπ' αὐτοῦ προτεινόμενα μέτρα πρὸς οἰεζοδικὴν συζήτησιν κατὰ τὴν ἐπομένην σύνοδον αὐτοῦ».

Ὁ κ. Ἀλεβιζάτος λέγει: Ἐπιθυμῶ νὰ τονίσω τὴν παράλειψιν συζητήσεως καί ἐρεῦνης κατὰ τρόπον γενικώτερον τοῦ ζητήματος τῆς θρησκευτικῆς τοῦ λαοῦ μορφώσεως. Ἐφ' ὅσον ὁ ἐλληνικὸς λαὸς σχεδὸν εἰς τὴν ὁλότητα αὐτοῦ θρησκεύει, θὰ ἦτο σπουδαία παράλειψις ἂν τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον συζητοῦν περὶ τῶν ἀνωτέρων τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ μορφώσεως τοῦ λαοῦ ἰδανικῶν, παρέλειπε τὸ θρησκευτικὸν σημεῖον τῶν ἰδανικῶν τούτων. Καὶ ἄλλος δὲ λόγος ἐπιβάλλει τὴν ἐκ μέρους ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συζήτησιν.

Τὸ ἐλλληνικὸν σχολεῖον ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τοῦ Κράτους μέχρι τῆς σήμερον, ἀνέλαβε καὶ τὴν θρησκευτικὴν μορφώσιν καὶ διαπαιδαγώγησιν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Κατὰ πόσον ἐπέτυχε τοῦτο καὶ ποίας πρὸς τοῦτο μετεχειρίσθη μεθόδους, δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἀναπτύξωμεν. Ἐφ' ὅσον ὅμως τὸ σχολεῖον ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ καὶ αὐτὴν τὴν ἀποστολὴν, ἡ δὲ Ἐκκλησία, ἣτις φυσικῶς θὰ ἔπρεπε νὰ φροντίσῃ περὶ τούτου, δὲν εἶναι ἀπολύτως ὠριμος. δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρέλθῃ ἡ εὐκαιρία τῶν συζητήσεων ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, χωρὶς πρῶτα νὰ συζητηθῇ καὶ διευκρινισθῇ τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ζήτημα. Διὰ τοῦτο φρονῶ, ὅτι εἰς τὴν προσεχῇ σύνοδον τοῦ Α. Ε. Συμβουλίου πρέπει νὰ παραχωρηθῇ χρόνος ἱκανὸς κατὰ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ συζήτησιν τοῦ ζητήματος τούτου, ἀναγραφομένου μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Ὁ κ. Ὑπουργὸς δηλοῖ, ὅτι εἶναι σύμφωνος.

Ὁ κ. Δελμουζος λέγει, ὅτι δὲν παρευρίσκετο πέρυσι στὴν συνεδρίασιν τοῦ Ἀν. Ἐκπαιδευτικοῦ, ὁπότε ὠρίσθησαν τὰ θέματα τῆς ἐφετεινῆς συζητήσεως, ἐπομένως δὲν μπορεῖ νὰ ξέρῃ τί ἐλέγχθησαν τότε γιὰ τὸ θέμα ποῦ τοῦ ἀνετέθη ἡ εἰσήγησις. Τὸ θέμα ὅμως αὐτὸ καὶ εἰς τὰ ἔγγραφα ποῦ τοῦ ἔστειλε τὸ Ὑπουργεῖο καὶ στὰ πρακτικά τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου (27 Ὀκτ. 1930), ὀρίζεται ἐπὶ λέξει ἔτσι : « διαγραφῇ γενικῶν γραμμῶν κατευθύνσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως ». Ὑποθέτω πῶς «γενικαὶ γραμμαὶ κατευθύνσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως» δὲν εἶναι τὸ ἴδιον μὲ «τὰ ἰδανικά τῆς παιδείας» ποῦ λέει ὁ κ. Ἐξαρχόπουλος. Ἄν ἦταν ὁ κ. Δελμουζος νὰ κάμῃ εἰσήγησιν γιὰ τὰ ἰδανικά τῆς παιδείας, θὰ μιλοῦσε βέβαια πολὺ διαφορετικά. Αὐτὸς τὴν εἰσήγησίν του τὴν ἔκαμε ἐπάνω εἰς τὸ θέμα ποῦ τοῦ ἔστειλαν. Ἦτο ἓνα θέμα πλατύτατο, ποῦ ὅπως κατάλαβε ὁ ἴδιος, σκοπὸν κύριον εἶχε νὰ καθορίσῃ τὸ Ἀν. Ἐκπαιδευτικόν, κατόπιν συζητήσεως, κατευθυντήριους γραμμάς, προπάντων γιὰ τὸν ἑαυτὸν του, γιὰ τὸ δύσκολο ἔργο του. Καὶ χωρὶς ὠρισμένη κατεύθυνση τέτοιο ἔργο ἀσφαλῶς δὲν μπορεῖ νὰ προκόψῃ. Σύμφωνα μὲ τέτοιαν ἀντίληψιν ἔκαμε τὴν εἰσήγησίν του, καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔλαβεν ὑπ' ὄψει ἀπὸ τὰ κύρια σημεία τῆς παιδείας μόνον ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα μποροῦσε νὰ ἀσχοληθῇ τὸ Ἀν. Συμβούλιο καὶ ὥς ἐκ τῆς συστάσεώς του

καὶ ὡς, ἐκ τῆς δικαιοδοσίας του. Γι αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν ἔκαμε λόγον περὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ προγράμματος π. χ. ἢ περὶ μεθόδου ἐργασίας, ἂν καὶ πρόκειται γιὰ ζητήματα ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου.

Καὶ πάλιν ὅμως μὲ ὅλον τὸν περιορισμὸ τὰ θέματα ποὺ φέρει ἡ εἰσηγήσις εἶναι ἀρκετά, ἀλλὰ ὅλα εἶναι γενικά, συνδέονται στενῶτατα ἐσωτερικὰ μεταξύ των καὶ πηγάζουν ἀπὸ μιὰ ἐνιαία ἀρχή. Εἶναι βέβαια σωστὴ ἡ παρατήρησις τοῦ κ. Ἐξαρχοπούλου, ὅτι τόσο γενικὸ θέμα θὰ ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ τῶν ἄλλων, ποὺ συνεζητήθηκαν, γιατί ἔτσι θὰ εἶχε βάλει τὸ Συμβούλιο τίς γενικὲς γραμμές, ποὺ θὰ ἐσυντόνιζαν πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνσιν καὶ τὰ ἐπὶ μέρους ζητήματα, καὶ ἡ συζήτησις θὰ ἦτο πολὺ εὐκολώτερη. Δυστυχῶς, ὅπως εἶχαν ἀναγραφῇ τὰ ζητήματα στὴν ἡμερησία διάταξιν, ἀποφασίστηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ ἀντίθετος δρόμος, ὡς πρὸς τὴν πορείαν τῆς ἐξετάσεώς των.

Ἡ πρότασις τοῦ κ. Ἐξαρχοπούλου ἢ νὰ παραταθοῦν αἱ ἐργασίαι τοῦ Συμβουλίου διὰ νὰ συζητηθοῦν τὰ ὑπὸ τῆς εἰσηγήσεως εἰσαγόμενα ζητήματα, ἢ ν' ἀναβληθῇ ἡ συζήτησις δι' ἄλλην σύνοδον, φαίνεται βέβαια ἐν μέρει δικαιολογημένη. Ὁ ἴδιος ὅμως ὁ κ. Δελμούζος νομίζει, ὅτι σίτις περισσότερες γενικὲς ἀρχές ποὺ καθορίζει ἡ εἰσηγήσις του, ἔχει στὸ βάθος δοθῇ καταφατικὴ ἀπάντησις ἀπὸ τὸ Συμβούλιον μὲ τὰς ἀποφάσεις ποὺ πῆρε στὰ ἐπὶ μέρους ζητήματα. Μένει μόνον ἡ δευτέρα ἀρχὴ γιὰ τὸ ἐνιαῖον πνεῦμα τῆς παιδείας καὶ ἡ τετάρτη, ἡ ἀναφερομένη εἰς τὸν δημοτικισμόν, ἡ ὁποία ὅμως συγκεντρώνεται κυρίως εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς καθαρευούσης ἀπὸ τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ. Ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς παιδείας φρονεῖ, ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀντίρρησις. Ὡς πρὸς δὲ τὸ ζήτημα τοῦ δημοτικισμοῦ ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι δὲν λύεται μὲ συζήτησιν, ἡ συζήτησις εἶναι τελείως ἄσκοπος, ὁ καθένας ἔχει πιά σχηματίσει τὴν γνώμην του καὶ τὸ Συμβούλιον δὲν ἔχει παρὰ νὰ εἰπῇ ἀπλῶς ναὶ ἢ ὄχι.

Ὁ κ. Ὑποὺργος λέγει τὰ ἐξῆς : Τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ κ. Δελμούζου θέματα εἶναι πολλὰ, μερικὰ ὅμως θέματα ἔχουν συζητηθῇ καὶ ἔχουν ληφθῇ ἀποφάσεις. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ νέα θέματα, τὰ ὁποῖα χρειάζονται συζήτησιν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ὁ

πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενος χρόνος. Πρέπει συνεπῶς ἡ εἰσ-
ήγησις τοῦ κ. Δελμούζου νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνακοίνωσις,
κατὰ τὸ προσεχές δὲ ἔτος, ὅτε θὰ γίνῃ ὁ προκαθορισμὸς
τῶν συζητητέων κατὰ τὴν ἐπομένην σύνοδον θεμάτων,
δύναται τὸ Συμβούλιον νὰ τὸ ὀρίσῃ ὡς εἰδικὸν θέμα.

ΤΑ ΙΔΑΝΙΚΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ κ. Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ὁ κ. Ὑπουργὸς λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τοῦ θέματος
τῶν κατευθύνσεων τῆς Παιδείας, λέγει τὰ ἀκόλουθα
περὶ τῶν ἰδανικῶν τῆς Δημοκρατικῆς Παιδείας :

«Ὁ διδάσκαλος—ἔλεγεν ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ παι-
δαγωγὸς κ. Spranger—δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ
τὰς ἰδέας του εἰς τοὺς μαθητάς.» Εὐλόγως !

Διότι κάθε γενεὰ ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον μὲ τὸν ἰδικὸν
τῆς προορισμόν. Καὶ θ' ἀπετέλει κατάχρησιν δυνάμεως
ἐὰν ἡ παρερχομένη Γενεὰ ἤθελε νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἰδικὰς
τῆς πεποιθήσεις εἰς τὴν νέαν. Ἀλλως τε, ἐὰν ἡ μία Γε-
νεὰ ἀπλῶς ἐπανελάμβανε τὴν ἄλλην, πῶς θὰ συνετελεί-
το ἡ Πρόοδος ;

Τὸ ἔργον τῆς μιᾶς Γενεᾶς ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἀφετηρίαν
διὰ τὴν νέαν, ἡ ὁποία ἐκεῖθεν ἐκκινεῖ πρὸς νέαν ἀνύψω-
σιν τῆς Ζωῆς.

Ἀλλὰ ἐὰν ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν
ἰδικήν του θέλησιν εἰς τὴν Νέαν Γενεάν, ὁ ἴδιος ὅμως ὀ-
φείλει πάντοτε νὰ πιστεύῃ εἰς ὠρισμένα ἰδανικά. Καὶ διὰ
νὰ ἐνθυμηθῶμεν πάλιν τοὺς λόγους τοῦ κ. Spranger, «δι-
δάσκαλος ὁ ὁποῖος διδάσκει χωρὶς ὁ
ἴδιος νὰ πιστεύῃ, εἶναι γελοιογ्रा-
φία διδασκάλου» !

Ὅφειλει λοιπὸν ὁ διδάσκαλος νὰ «πιστεύῃ». Καὶ ἐρω-
τᾶται : Πέραν τῶν αἰωνίων ἀξιῶν τῆς Θρησκείας, τῆς
Φιλοσοφίας, τῆς Τέχνης. Πέραν τῶν θετικῶν πορισμάτων
τῆς Ἐπιστήμης. Εἰς τὸν ἐπίμαχον κύκλον τῶν πολιτικῶν,
ἐθνικῶν, κοινωνικῶν Ἰδεῶν, ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ πί-

στις του ; Μὲ ἄλλους λόγους : Ποῖα εἶναι τὰ Ἰδανικὰ τῆς Ἐκπαιδεύσεως ;

Ἐὰν ἡ Ἐκπαίδευσις ᾗτο ιδιωτική, θὰ ἡδυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τὰ ἰδανικὰ τῆς εἶναι ἀνεξάρτητα τῶν καὶ χρόνου, εἶναι ὑπόθεσις ἀτομικῆς συνειδήσεως καὶ συννοεῦσιν μόνον μὲ τοὺς φραγμοὺς τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἐφ' ὅσον ὁμῶς ἡ ἐκπαίδευσις ἀνήκει εἰς τὸ Κράτος, εἶναι προφανές, ὅτι ὀφείλει νὰ εἶναι φορεὺς τοῦ πνεύματος τῆς Πολιτείας, κατ' ἐντολήν τῆς ὁποίας λειτουργεῖ. Κατὰ συνέπειαν Ἰδανικὰ τῆς Ἐκπαιδεύσεως εἶναι τὰ Ἰδανικὰ τῆς Πολιτείας.

Καὶ Ἰδανικὰ τῆς ἐθνικῆς μας Ἐκπαιδεύσεως, τὰ ἰδανικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Ἀλλὰ ποῖα εἶναι τὰ Ἰδανικὰ τῆς Δημοκρατίας ;

— Δύο εἶναι τὰ οὐσιώδη συστατικὰ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς : Τὸ " Ἀτομον καὶ ἡ Ὅμας . Τὸ ἄτομον ἔχει φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ὑπαρξιν. Ἡ Ὅμας ἔχει ὑπαρξιν μόνον ἠθικὴν, ἡ ὁποία ὁμῶς εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν, ὅσον καὶ ἡ φυσικὴ ὑπαρξις τοῦ Ἀτόμου.

Ἀπὸ τὰ πηγαῖα αὐτὰ συστατικὰ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀναβλύζουν αἱ Ἰδέαι, πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαί.

Τὸ " Ἀτομον διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ ζητεῖ τὴν Ἐλευθερίαν. Ἡ Ὅμας, διὰ νὰ ὑπάρξῃ, θέλει τὴν Τάξιν.

Τὸ " Ἀτομον διεκδικεῖ τὸ Δικαίωμα. Ἡ Ὅμας ἐπιβάλλει τὸ Χρέος.

Ἡ Ἀπολυταρχία, καὶ μαζὺ μὲ αὐτὴν ὅλα τὰ ποικιλῶνυμα καθεστῶτα τῆς Βίας, συνθλίβει τὸ " Ἀτομον ἐν ὀνόματι τῆς Ὀμάδος. Διὰ τοῦτο καταστέλλει τὴν Ἐλευθερίαν ἐν ὀνόματι τῆς Τάξεως. Παραβιάζει τὸ ἀτομικὸν Δικαίωμα ἐν ὀνόματι τοῦ κοινωνικοῦ Χρέους.

Ἀντιθέτως ἡ Ὀχλοκρατία, καὶ μαζὺ μὲ αὐτὴν ἐπίσης ὅλα τὰ ποικιλῶνυμα καθεστῶτα τῆς Ἀναρχίας, ἀναγνωρίζει τὸ " Ἀτομον εἰς βάρος τῆς Ὀμάδος. Ἀποθεώνει καὶ τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τὸ Δικαίωμα. Παραβλέπει τὸ Χρέος καὶ ἀποσυνθέτει τὴν Τάξιν.

Ἀλλὰ εἶναι προφανές, ὅτι ἐκεῖνο τὸ Πολίτευμα εἶναι ἄριστον, τὸ ὁποῖον ἰσορροπεῖ τὸ Ἄτομον καὶ τὴν Ὀμάδα, κατὰ συνέπειαν συμφιλιώνει τὸ Δικαίωμα καὶ τὴν Ὑποχρέωσιν, τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τὴν Τάξιν.

Διότι καὶ τὸ Ἄτομον καὶ ἡ Ὀμάς ἀποτελοῦν συστατικὰ στοιχεῖα τῆς Ἀνθρωπίνης ζωῆς, καὶ πρέπει καὶ τὰ δύο νὰ συνυπάρχουν καὶ νὰ προάγονται διὰ τὴν εὐμερίαν καὶ τὴν ἀνύψωσιν τῶν ἀνθρώπων.

Τῆς ἀληθείας ταύτης ἔχομεν ἱστορικὴν κύρωσιν: Ὀσάκις εἰς τὴν ἱστορίαν ἐπικρατεῖ ἡ Ἀναρχία, μὲ τὴν ἀσύδοτον ἔλευθερίαν, ἡ Τάξις κραυγάζει.

Καὶ ὁσάκις ἐπικρατεῖ ἡ Βία, μὲ τὴν ἀσφυξίαν τῆς τάξεως καὶ τοῦ χρέους, ἡ Ἐλευθερία κραυγάζει. Διότι ἡ ὕγεια τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εὐρίσκεται εἰς τὴν συνύπαρξιν καὶ τὴν ἰσορροπίαν των.

Καὶ τὸ Πολίτευμα αὐτὸ τοῦ Μέτρου, τῆς Ἰσορροπίας, τῆς ἀνωτέρας Συνθέσεως εἶναι ἡ Δημοκρατία.

Ἄς ἐξετάσωμεν συγκεκριμένως: Τὰ Ἐθνικά, Κοινωνικά, Ἠθικά Ἰδανικά τῆς Δημοκρατίας.

Ἡ Ἰδέα τοῦ Ἐθνους εἶναι ἐπίμαχος.

Ὑπάρχει ἅφ' ἑνός, ὁ Ἐθνικὸς Ἰμπεριαλισμός, ὁ ὁποῖος τερματίζει τὴν ἀνθρωπίνην ἀλληλεγγύην, τὴν Ἰδέαν τῆς Ἀνθρωπότητος εἰς τὰ σύνορα τοῦ Ἐθνους. Καὶ θεωρεῖ τὸ Ἐθνος ὀρμητήριον ἐδαφικῶν, πολεμικῶν, ποσοτικῶν κατακτήσεων.

Καὶ ὑπάρχει, ἅφ' ἑτέρου, ὁ Διεθνισμός, ὁ ὁποῖος ἀρνεῖται τὸ Ἐθνος καὶ τὸ καταργεῖ ὡς πρόσκομμα τῆς Εἰρήνης, τῆς Ἀλληλεγγύης καὶ τῆς Ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Ἐθνους ὁ Ἐθνικὸς Ἰμπεριαλισμὸς θυσιάζει τὴν Ἰδέαν τῆς Ἀνθρωπότητος.

Καὶ εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἀνθρωπότητος ὁ Διεθνισμὸς θυσιάζει τὸ Ἐθνος.

Ἡ Δημοκρατία συμφιλιώνει.

Τὸ Ἐθνος, συμφώνως πρὸς αὐτὴν, δὲν εἶναι οὔτε ὀρμητήριον πολέμων καὶ κατακτήσεων, οὔτε πρόσκομμα τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Ἀνθρωπότητος.

Ἀποτελεῖ ὄχι μόνον ἱστορικόν, ἀλλὰ καὶ βαθύτατον ψυχικὸν γεγονός, πηγὴν γνησίαν μεγάλης ψυχικῆς χάρας καὶ δυνάμεως τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔχει διὰ τοῦτο αἰώνιον λόγον ὑπάρξεως.

Ἀλλὰ, ταυτοχρόνως, εὐρίσκεται ὄχι εἰς ἀντίθεσιν, ἀλλὰ εἰς ἁρμονίαν—εἶναι ἡ γέφυρα πρὸς τὴν Ἀνθρωπότητα. Εὐρίσκεται πρὸς αὐτὴν εἰς τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς σχέσιν, ὅπως ἐντὸς τοῦ Κράτους τὸ Ἄτομον καὶ ἡ Ὀμάς. Καὶ ὅπως τὸ Πολίτευμα τότε μόνον εὐδοκίμεῖ, ὅταν ἀναγνωρίζῃ τὴν δημιουργικὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Ἀτόμου, ἀλλὰ καὶ ταυτοχρόνως ἐπιβάλλει τὴν τάξιν καὶ τὸν ρυθμὸν τοῦ Κοινοῦ συμφέροντος, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ Ἀνθρωπότης τότε μόνον ἢμπορεῖ νὰ εὐτυχῇ, ὅταν ἡ δημιουργικὴ πρωτοβουλία τῶν Ἐθνῶν ἰσορροπῇ μὲ τὸν Ρυθμὸν καὶ τὴν Τάξιν τοῦ παγκοσμίου συμφέροντος.

Αὕτη εἶναι ἡ δημοκρατικὴ ἀντίληψις τῆς Ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ Ἐθνους.

Συμφώνως πρὸς αὐτὴν, τὸ πρῶτον καθῆκον τοῦ Ἐθνους εἶναι ἡ Ἀπελευθέρωσις, ἡ Ἐθνικὴ Ἀποκατάστασις.

Ἀλλὰ ὅταν ἡ Ἐθνικὴ Ἀποκατάστασις συντελεσθῇ, σκοπὸς τοῦ Ἐθνους πλέον, Ἰδανικόν, εἶναι ἡ Ἀνθρωπίνη Ἀλληλεγγύη καὶ ἡ Ἀμιλλα—ὁ Ἐθνικὸς Πολιτισμὸς.

Καὶ εἶναι προφανές, ὅτι ὁ Ἐθνικὸς Πολιτισμὸς ἀποτελεῖ πρὸ παντός τὸ ἰδεῶδες τῶν Μικρῶν Ἐθνῶν.

Διότι εἰς τὸν ποσοτικόν, τὸν κατακτητικόν, τὸν πολεμικὸν ἀγῶνα εἶναι φυσικὸν οἱ Ἀσθενεῖς ἀπέναντι τῶν Ἰσχυρῶν νὰ ὑστεροῦν. Ἐνῶ εἰς τὸν ποιοτικὸν ἀγῶνα, τὸν πνευματικόν, τὸν ἀγῶνα τοῦ πολιτισμοῦ ἢμποροῦν καὶ νὰ προπορεύωνται. Φθάνει νὰ ὑπάρχη ἡ «σφραγὶς δωρεᾶς»....

Ἀλλὰ, κυρίως διὰ τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας καὶ ἡ παράδοσις καὶ τὸ χάρισμα εἶναι τὸ Πνεῦμα. Διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὸ Ἰδανικόν τοῦ Πολιτισμοῦ, ἡ δημιουργία Ἐθνικῆς Ἀναγεννήσεως, ἡ νέα αὐτὴ «Μεγάλῃ Ἰδέᾳ» ἢμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ κατ' ἐξοχήν Ἑλληνικὸν Ἰδανικόν, διότι ἀποτελεῖ μίαν ἀληθινὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ ἀνοίγει τὸν δρόμον τῶν πλέον ὑψηλῶν προορισμῶν....

Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ «Κοινωνικὰ Ἰδανικά».

Πρακτικὰ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδ. Συμβουλίου

30

Ἡ Δημοκρατία εἶναι πολίτευμα δυναμικὸν καὶ ὄχι στατ. κόν. Δὲν εἶναι τέρμα, ἀλλὰ κίνησις. Εἶναι πάντοτε μίαν νέαν ἀφετηρίαν. Μὲ τὰς ἰδίας ἐσωτερικάς τῆς δυνάμεις κινεῖται διαρκῶς πρὸς τὰ ἔμπροσθεν. Ἡ πλειονότης τοῦ Λαοῦ, ἡ ὁποία μὲ τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν κυβερνᾷ, ὡθεὶ διαρκῶς πρὸς ἰδίαν ἀνύψωσιν. Ἡ Δημοκρατία ἀναγνωρίζει τὴν ἠθικὴν προσωπικότητα καὶ πρωτοβουλίαν τοῦ Ἀτόμου, καὶ ἀποβλέπει ταυτοχρόνως πρὸς τὸ Ἰδεῶδες τῆς Κοινωνικῆς Δικαιοσύνης.

Εἰς τὴν κοινωνικὴν περιοχὴν δύο ἄκραι ἰδέαι ἀντιπαλαίουν: Ἡ κοινῶνικὴ ἀλληλεγγύη καὶ ἡ πάλῃ τῶν τάξεων. Ἐν ὀνόματι τοῦ συνολικοῦ συμφέροντος ἡ Κοινωνικὴ Ἀλληλεγγύη, καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ ἀτομικοῦ δικαίωματος ἡ Πάλῃ τῶν Τάξεων.

Ἀλλὰ μὲ τὴν πρόφασιν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης συντελεῖται τελικῶς ἡ καταδυνάστευσις τῶν Ἀσθενῶν. Καὶ μὲ τὸ σύνθημα τῆς πάλῃ τῶν τάξεων ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ Συνόλου.

Ἡ Δημοκρατία, ἄλλην μίαν φορὰν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν κοινωνικῶν ἰδεῶν, ὑψοῦται ὡς Πολίτευμα τοῦ Μέτρου, τῆς Ἰσορροπίας, τῆς Ἀνωτέρας Συνθέσεως. Διότι ἀναγνωρίζει τὴν κοινωνικὴν ἀλληλεγγύην, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτρέπῃ νὰ καταλήγῃ εἰς πρόφασιν καταδυναστεύσεως.

Καθὼς ἐπίσης ἀναγνωρίζει τὴν πάλῃ τῶν τάξεων, ἀλλὰ μόνον μέχρι τοῦ σημείου, ἀπο τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ Συνόλου.

Ὑπεράνω καὶ τῆς Ἀνατροπῆς καὶ τῆς Ἀντιδράσεως ἡ Δημοκρατία, συνθέτουσα τὸ Δικαίωμα τοῦ Ἀτόμου καὶ τὸ Κοινωνικὸν Συμφέρον, χωρεῖ σταθερῶς μὲ τὴν Μεταρρυθμίσιν πρὸς τὴν Πρόοδον.

Ἄς ἐξετάσωμεν τὰ «Ἠθικὰ Ἰδανικά» τῆς Δημοκρατίας, τὰ Ἰδεῶδη Πολιτισμοῦ.

Ὁ ὑπέρτατος σκοπὸς τῆς Παιδείας, ἐγράφομεν εἰς μίαν παλαιάν μας ἐγκύκλιον, εἶναι ἡ δημιουργία ἀνθρώπων. Καὶ ἄνθρωποι δὲν ὑπάρχουν χωρὶς εἰλικρινῇ καὶ βαθεῖαν πίστιν πρὸς τὰ ἀνώτερα Ἰδανικά τῆς ζωῆς.

Ἀλλὰ ἐρωτᾶται: Ἡμπορεῖ τοῦτο νὰ εἶναι κλῆρος τοῦ Λαοῦ; Ἡ ἀνήκει μόνον εἰς ὀλίγους προνομιοῦχους;

Ἡ παλαιὰ ἀριστοκρατικὴ ἀντίληψις τῆς ζωῆς θ ε ω -

ρεῖ τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ψυχικὴν καλλιέργειαν προνόμιον μιᾶς τάξεως. Θεωρεῖ προορισμὸν τῶν μαζῶν νὰ χρησιμεύσουν μόνον ὡς ὑλικὸν—καὶ ὡς θυμὰ—διὰ τὴν δημιουργίαν ἔργων ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Ἡ δουλεία τῆς ἀρχαιότητος εὐρίσκει δικαίωσιν εἰς τὸ θυμὸν τοῦ Παρθενῶνος.

Ἀπέναντι τῆς ἀριστοκρατικῆς αὐτῆς θεωρίας ὁ ρ-θοῦται ἡ ἀποκλειστικὴ προτίμησις τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Συμφώνως πρὸς αὐτὴν μόνον ἡ κατάστασις τῶν λαϊκῶν μαζῶν—ὕλική, πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ—κρίνει τὴν ἀξίαν τῶν πολιτισμῶν. Ἡ ἀνωτάτη πνευματικὴ δημιουργία τῶν ὀλίγων ἀπορρίπτεται, ὅπως τὰ κοινωνικὰ προνόμια τῆς Ὀλιγαρχίας.

Ἡ Δημοκρατία συμβιβάζει τὰς ἀντιθέσεις. Ἀναγνωρίζει, ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρχη ἀληθὴς πολιτισμὸς εἰς μίαν ἐποχὴν, ἀν δὲν ἀποτελῇ κτῆμα τῶν μεγάλων λαϊκῶν μαζῶν. Καὶ διὰ τοῦτο θεωρεῖ προορισμὸν τῆς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνύψωσιν ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Ἀλλὰ ταῦτοχρόνως, θεωρεῖ σκοπὸν—καὶ δόξαν—τῆς Ζωῆς τὰ ἔργα τοῦ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ.

Διότι μαζὺ μὲ τοὺς μεγάλους Δημιουργοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀναβαίνουν διαρκῶς ὑψηλότερα εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Πνεύματος, καὶ ἡ Ἀνθρωπότης—ἡ κοινὴ Μητέρα τῶν Ταπεινῶν καὶ τῶν Ἐκλεκτῶν—ὕψωνεται καὶ εὐρίσκει μίαν ἀνωτέραν ἠθικὴν δικαίωσιν τῆς ὑπάρξεως.

Καὶ ἀπὸ τὴν Κορυφὴν τὸ Πνεῦμα ἀκτινοβολεῖ πρὸς τὴν σκοτεινὴν κοιλάδα τῆς ζωῆς καὶ φωτίζει τὸν δρόμον διὰ τὴν ἀνάβασιν τῶν ἀνθρώπων.....

Αὐτὸ εἶναι τὸ εὐρὺ διάγραμμα τῶν Ἀρχῶν τῆς Δημοκρατίας. Ἐν τῷ αὐτοῦ ὀφείλει νὰ κινήται καὶ ἡ Ἐκπαίδευσις.

Καὶ εἶναι τὸ διάγραμμα τόσον εὐρὺ καὶ τόσον δίκαιον καὶ ἀνθρώπινον τὸ πνεῦμα, ὥστε νὰ μὴ δοκιμάζη ἐντὸς αὐτοῦ στενοχωρίαν καμμία φωτεινὴ συνειδήσις.

Διδάσκαλοι, ὅμως, οἱ ὁποῖοι τυχερὸν δὲν συμφωνοῦν, διότι προτιμοῦν εἶτε τὴν Ἀνατροπὴν, εἶτε τὴν Ἀντίδρασιν, δικαιοῦνται, βεβαίως νὰ διατηρήσουν τὰς πεποιθήσεις των, ἀλλὰ ὅχι τὰς θέσεις των. Καὶ μάλιστα ἡ συμφωνία τῶν διδασκάλων

—ἡ «πίστις»—δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι μόνον παθητική. Ὅφειλε νὰ εἶναι θετική, παλλομένη, δημιουργική. «Ἀπὸ τὸ περίσσευμα τῆς καρδίας των θὰ μεταγγίσουν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν».

Διότι οἱ διδάσκαλοι δὲν εἶναι, ὅπως οἱ ἄλλοι κρατικοὶ λειτουργοί, δημιουργοὶ ἀψύχων τεχνικῶν ἔργων. Εἶναι πλάσται πνευμάτων καὶ ψυχῶν—Ἀνθρώπων !

Ἄλλὰ ἐρωτᾶται : ὁ κύκλος τῶν Ἰδεῶν, ἡ Δράσις, ἡ Μοῖρα τῆς Νέας Γενεᾶς—καὶ γενικώτερον, τὸ Μέλλον—δὲν ἔρχεται πάντοτε μὲ ἀναπόφευκτον ἱστορικὴν ἀναγκαιότητα ; Ὑπάρχει ἄρα γε στάδιον εἰς τὴν δημιουργικὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως ;

Βέβαιον εἶναι, ὅτι εἰς πᾶσαν ἱστορικὴν ἐποχὴν ὑπάρχει πλαίσιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου αὕτη ἀναποφεύκτως κινεῖται—γραμμὴ κατευθύνσεως, ἡ ὁποία χαράσσει τὸ Μέλλον. Ἡ ἀνθρωπίνη δουλεία τῆς ἀρχαιότητος, παραδείγματος χάριν, μὲ οἰανδήποτε σημερινὴν πρωτοβουλίαν, δὲν ἐπανερχεται πλέον εἰς τὴν ζωὴν. Ἀλλὰ ὅσον τοῦτο ἀληθεύει, εἶναι ἐπίσης ἀληθές, ὅτι εἰς κ ἄ θ ε ἐ π ο - χ ῆ ν τὸ π λ α ῖ σ ι ο ν τοῦ Μ έ λ λ ο ν τ ο ς ε ἵ ν α ι τ ὁ σ ο ν ε ὕ ρ ὺ, ὥ σ τ ε ν ᾶ ἐ π ι τ ρ έ π η ὅ χ ι μ ῖ - α ν μ ὁ ν ο ν, ἄ λ λ ᾶ π ο λ λ ᾶ ς δ υ ν α τ ό τ η τ α ς. Καὶ ἀπὸ τὰς πολλὰς αὐτὰς δυνατότητας πραγματοποιοῦνται μόνον ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας προτιμᾷ ἡ δημιουργικὴ θέλησις τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ διὰ νὰ ὑπομνήσωμεν παραδείγματα : Καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν, σήμερον, καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν, καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, δὲν ὑπῆρχε μία μόνον, ἀλλὰ πολλαὶ δυνατότητες, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐξ ἴσου προσηρμοσμέναι πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, αἱ ὁποῖαι ἐξ ἴσου ἐκινοῦντο ἐντὸς τοῦ δεδομένου ἱστορικοῦ πλαισίου. Ἀλλὰ ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῶν ἐπραγματοποιήθησαν ἐκεῖναι αἱ δυνατότητες—πολιτικά, κοινωνικά, πνευματικά—τὰς ὁποίας προώθησεν ἡ δημιουργικὴ θέλησις τῶν Ἡγετῶν.

Ἄλλως τε, ἂν τὸ Μέλλον, εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν, ἦτο ἱστορικῶς καθωρισμένον καὶ ἀναπόφευκτον, ὅπως ὑποστηρίζουν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ἀκράτου ἱστορικοῦ ὕλισμου, τότε ἐρωτῶμεν : Α ὕ τ ο ἰ ο ἰ ἰ δ ι ο ἰ δ ι α τ ῖ π α - λ α ῖ ο υ ν ; Πρὸς τί ὁ φανατισμὸς καὶ πάλη των, ἀφοῦ τὸ Μέλλον ἔρχεται καθωρισμένον καὶ ἀναπόφευκτον, εἴτε τὸ θέλομεν οἱ ἄνθρωποι, εἴτε ὄχι ;

Ἀκριβῶς ὅμως, διότι ἡ δημιουργικὴ θέ-

λησις τῶν ἀνθρώπων, εἰς εὐρείαν ἔκτασιν, προσδιορίζει τὸ Μέλλον, εἶναι διὰ τοῦτο βαρεῖα πάντοτε ἡ ἱστορικὴ εὐθύνη τῶν Ἑγετῶν. Καὶ μεταξύ τῶν Ἑγετῶν, τῶν «δημιουργικῶν θελήσεων τῆς Ζωῆς», ἀνήκει πρὸ παντὸς ἡ Ἐκπαίδευσις.

Ἴδου διατὶ ἡ Ἐκπαίδευσις δὲν εἶναι ἐπάγγελμα μόνον. Εἶναι κυρίως Ἀποστολή.

Καὶ ἰδίως εἰς τὸν τόπον μας—εἰς τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας ἡ δόξα εἶναι πνευματικὴ καὶ τῆς ὁποίας ἡ Φυλὴ ἔχει ἀπὸ τὴν Φύσιν προικισθῇ μὲ τὸ τάλαντον καὶ τὴν εὐθύνην μιᾶς ἀνωτέρας πνευματικῆς δημιουργίας.

Ἄς ἐκπορευθῇ, λοιπόν, καὶ ἀπὸ τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικόν μας Συμβούλιον πρὸς ὅλους τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἑλλάδος, ἀκόμη μίαν φοράν, τὸ σύνθημα :

—Μὲ τὴν βαθεῖαν συνείδησιν τῆς ἱστορικῆς εὐθύνης καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀποστολῆς, ἐργασθῆτε ! Ἐμπνεύσατε εἰς τὴν Νέαν Γενεάν τὴν πίστιν πρὸς τὰ ἀνώτερα ἰδανικά, τὰς «Αἰωνίας Ἀξίας» τῆς Ζωῆς. Καλλιιεργήσατε τὴν φωτεινὴν πρωτοβουλίαν τῶν πνευμάτων καὶ τῶν θελήσεων. Δημιουργήσατε τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Παιδείας ! Καὶ ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἀναγέννησις θὰ γίνῃ, ἀσφαλῶς, ἡ πρωτοπορεία τῆς Ἑθνικῆς Ἀναγεννήσεως !»

Ὁ κ. Ἐξαρχόπουλος ἐκφράζει τὸν θαυμασμόν του διὰ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, ὅστις ἄριστα καὶ καλλιπεστάτα διετύπωσε τὰ ἰδανικά τῆς Παιδείας. Προτείνει δέ, ὅπως ὁ λόγος οὗτος ἐκτυπωθῇ καὶ ἀποσταλῇ εἰς τὰ Σχολεῖα τοῦ Κράτους, πρὸς καθοδήγησιν τῶν διδασκάλων.

Ἡ πρότασις αὕτη τοῦ κ. Ἐξαρχοπούλου γίνεται ὁμοφώνως δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου.

Ὁ κ. Τριαντ. Κεραμυδᾶς λέγει τὰ ἑξῆς : Θεωρῶ καθήκόν μου νὰ ἐκφράσω τὰς εὐχαριστίας μου πρὸς τὰ μέλη τοῦ Α. Ε. Σ. δι' ὅσα ἐδιδάχθην κατὰ πάς συνεδριάσεις τούτου.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Α. Ε. Σ. ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιμεμελημένην ἐργασίαν τῶν μελῶν τούτου, ἰδίᾳ ὅμως εἰς τὸν Πρόεδρον τούτου, τὸν τέλειον γνώστην τοῦ ἐκπαιδευτι-

κοῦ ζητήματος καὶ τὸν πιστεύοντα εἰς τὸν ὑψηλὸν προορισμὸν καὶ τὰ ἰδανικὰ τῆς Παιδείας, ἅτινα πρὸ ὀλίγου τόσον σαφῶς ὁ ἴδιος καθώρισεν. Δι' ὃ καὶ ἐκ μέρους τῆς Ἑμπορικῆς Ἑκπαιδεύσεως καί, δὲν ἀμφιβάλλω, ἐκ μέρους πάντων τῶν ἐνταῦθα ἀντιπροσώπων τῆς Ἑκπαιδεύσεως, ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας εἰς τὸν κ. Ὑπουργόν, οὗτινος ἡ δρᾶσις διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Παιδείας θ' ἀποτελέσῃ σταθμὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἑκπαιδεύσεως.

Ὁ κ. Θ ρ α σ. Σ τ α ὕ ρ ο υ δηλοῖ, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις ἐμφορεῖται ὑπὸ τῶν ἀναπτυχθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ δημοκρατικῶν ἰδανικῶν.

Ὁ κ. Ὑ π ο υ ρ γ ό ς, τερματισθείσης τῆς συζητήσεως, διατυποῖ τὰ πορίσματα τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τοῦ συζητηθέντος θέματος, ὡς ἀκολουθῶς :

1) Νὰ ἀναβληθῇ ἡ συζήτησις ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων τῆς Παιδείας διὰ τὴν ἐπομένην σύνοδον, καθ' ὅσον λόγῳ ἐλλείψεως χρόνου, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συζητηθῶσιν ὅλα τὰ θέματα, ἅτινα θίγει ἡ εἰσήγησις.

2) Νὰ τυπωθῇ ὁ λόγος τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας «περὶ τῶν ἰδανικῶν τῆς Παιδείας» καὶ νὰ διανεμηθῇ εἰς τὰ σχολεῖα.

Ὁ κ. Ὑ π ο υ ρ γ ό ς, ἐπὶ τῷ πέρατι τῶν ἐργασιῶν τῆς παρούσης συνόδου τοῦ Συμβουλίου, ἐκφράζει τὴν πλήρη ἱκανοποίησίν του διὰ τὴν ἐγκαρδιότητα, τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν περιωπὴν τῶν συζητήσεων. Κατ' ἀρχάς, λέγει, εἶχον ἀμφιβολίας, καὶ συνήντησα δυσπιστίας, ἡ πορεία ὅμως τῶν συζητήσεων ἀπέδειξε πόσον χρήσιμος ἦτο ὁ θεσμός. Ἡ μεγαλυτέρα τοῦ ἀξία ἔγκειται εἰς τὴν γνωριμίαν ὅλων τῶν ἐκπαιδευτικῶν παραγόντων καὶ τὴν ἀνάκουσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια συνεζητήθησαν ἀπὸ ὅλων τῶν πλευρῶν, ὡς ἐνιαῖον ὀργανικὸν σύνολον. Ἡ εὐοίωνος αὕτῃ ἀπαρχὴ ἐπιτρέπει τὰς καλλιτέρας ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον.

Μὲ τὴν βαθεῖαν αὐτὴν ἱκανοποίησιν σᾶς ἀποχαιρετῶ καὶ σᾶς εὐχαριστῶ ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως. (χειροκροτήματα).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α'. ΝΟΜΟΙ, ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΥΡΓΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ

Απόσπασμα ἐκ τῆς Εἰσηγητικῆς Ἐκθέσεως ἐπὶ τοῦ Νόμου 4653 «περὶ διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως»	Σελ.	3- 5
Απόσπασμα ἐκ τοῦ Ν. 4653 «περὶ διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως»		7- 10
Π. Διάταγμα περὶ τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ Ν. 4653 ἐργῶν τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.....		11- 12
Υπουργικὴ πράξις ὑπ' ἀριθ. 23650)21-4-31 «περὶ ἀναβολῆς τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου»		- 37

Β'. ΣΥΝΕΔΡΙΑΙ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Ἔτος 1930	(27ης Ὀκτωβρίου)	Σελ.	13- 36
1931	Α' (5ης)		41- 47
	Β' (6ης)		49- 83
	Γ' (7ης)		85-105
	Δ' (8ης)		107-132
	Ε' (9ης)		133-144
	ΣΤ' (12ης)		145-180
	Ζ' (14ης)		181-233
	Η' (15ης)		235-278
	Θ' (16ης)		279-325
	Ι' (19ης)		327-343
	ΙΑ' (20ης)		345-379
	ΙΒ' (21ης)		381-397
	ΙΓ' (22ας)		399-414
	ΙΔ' (23ης)		415-445
	ΙΕ' (24ης)		447-470

Γ'. ΣΥΖΗΤΗΘΕΝΤΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Καθορισμός θεμάτων Ἡμερησίας Διατάξεως τῆς κατὰ τὸ 1931 συνόδου τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου		13- 36
2. Κανονισμός τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.....		45-47
3. Καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ προαγωγή τῆς σχολικῆς ἀντιλήψεως		59-84
4. Καθορισμός τῶν συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας ἀπαιτουμένων σχολείων.		
α'. Σχολεῖα Γεωργικῆς Παιδείας		86-180
β'. Σχολεῖα Τεχνικῆς Παιδείας		182-233
γ'. Σχολεῖα Ἐμπορικῆς Παιδείας		236-278
δ'. Σχολεῖα Γενικῆς Παιδείας		280-414
5. Ἐνότης τῆς διοικήσεως τῆς παιδείας		416-445
6. Κατευθύνσεις τῆς παιδείας		448-462
7. Ὁμιλία τοῦ Ὑπουργοῦ κ. Γ. Παπανδρέου περὶ τῶν ἰδανικῶν τῆς δημοκρατικῆς παιδείας.....		462-470

5000/εγ



024000019932

